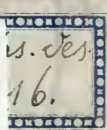

3 1761 08116647 2

Hlídka literarní.

Listy věnované literarní kritice.

Ročník XI.

Za redakci a vydávání zodpovědný:

P. Bernard Plaček, O. S. B.

Pořadatel obsahu:

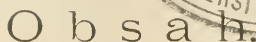
Dr. Pavel Vychodil, O. S. B.

V Brně 1894.

Tiskem a nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských.

LIBRARY
AUG 25 1972
UNIVERSITY OF TORONTO

Obsah.

Strana

Články.

Posudky.

Paběrky.

Zprávy.

Feuilleton.

Opravy. Str. 42. ř. 17. zd. čti Big. — 332. ř. 13. sh. čti: Záhada ta. — 334. ř. 21. sh. m. zhola čti zpola. — ř. 30. sh. čti se mně více. — 427. ř. 1. sh. čti 850-letou; ř. 3. sh. čti 1045—1895.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XI. 1894. Číslo 1.

Několik poznámek o naší literatuře pedagogické.

Píše *Jan Funtíček.*

Nehledíme-li k literatuře novinářské, pak jistě co do počtu plodů literarních jest po belletrii na prvém místě literatura pedagogická. Tak v Německu, tak u nás. V tomto století největší část našich spisovatelů vůbec, pedagogických zvlášť, patří ke stavu učitelskému, jednak na školách vyšších, jednak na školách obecných. V řádcích těchto budeme přihlížeti na předním místě k činnosti literarní učitelstva škol obecných i měšťanských.

V novinách, posudcích, ano i v belletrii, ba poslední dobou i ve vážných publikacích vědeckých bývá zjev ten, že mnoho učitelů péra se chápe, označován chorobným, a této prý nemoci učitelské říkají psavost. Nechci nikterak popírati, že někteří učitelé nejednou svou literarní činností posudek tak přísný zavinili; ale naopak pokud se týká prací literarních pro učitelstvo samo určených, nepovažoval bych tuto „psavost" za veliké neštěstí, jelikož je dobře známo každému, jak se myšlenky naše tříbí, kdykoli se pokusíme pérem je vyjádřiti. Vždyť jest jisto, že se vzděláváme, když si soukromé dopisy o věcech vážných píšeme. Že pak na př. články v časopisech pedagogických — jakož i jiné — soukromé dopisy nahrazují, přísluší jim cena vzdělavací, jak hledíc k osobě píšící, tak ke čtoucí, a proto jim dlužno přisouditi i oprávněnost, třeba jen poměrnou. Ovšem rádi také naopak přiznáváme, že články ty právě jako soukromé dopisy vyznačují úroveň vzdělání odborného i obecného jak u píšícího, tak poněkud i u čtenářstva.

A zase dodati třeba: Co tu praveno o píšících z řad učitelstva, platí také o spisovatelích ze všech jiných stavů; jen že právě stav učitelský nad jiné jsa četnější, vykazuje toho druhu případy častější.

Že jsou některé literarní práce učitelské počátečnické, nikterak nepopíráme; ale který literat nebyl počátečníkem? Každý se teprve od prvopočátků prokřesává; jen zdali se každý prokřeše? Mnohý třeba po mnohoslibném počátku umlkne, jiný zase nepatrnou prací počíná, ale nicméně usilovnou snahou dodělá se slušných výsledkův. A konec konců platí jak o jiných odvětvích literatury tak i o literatuře učitelské: Mnoho povolaných, málo vyvolených.

* * *

Učitelstvo pracuje několika literarními směry. Práce jejich lze děliti na dvě hlavní skupiny: 1. vychovatelskou a školskou ve smyslu užším a širším, 2. ve skupinu, zabírající všechny práce jinorodé. Největší část těchto spadá v obor písemnictví prostonárodního — a dobře tak. Vždyť učitelstvo svým působením jak ve škole tak mimo školu má jednak příležitost osvojiti si prostonárodní způsob podání, jednak také nejlépe poznává, čeho se lidu nedostává v pravém vzdělání. A přehlížejíce toto odvětví literarní činnosti učitelské, nemůžeme nedati svědectví pravdě, že učitelé již slušný počet dobrých prací toho druhu vykonali. Jest zvláště na čase, aby učitelstvo také života národněhospodářského bedlivě si všímalo a příhodnou četbou toho druhu náš lid opatřilo. Počátky se již i tu staly. Platné služby koná učitelstvo ve sbírání látky vlastivědné a národopisné. Výstavky národopisné v posledních letech na Moravě pořádané byly umožněny horlivou účastí učitelstva, jež zároveň s kněžstvem i jinými stavy dotčených prací velmi horlivě se účastnilo. Doklady toho jsou četny. Také v literatuře národopisné činnost tu lze stopovati, a ještě patrnější bude bohdá při výstavě pražské. Učitelstvo pokouší se také v jiných oborech vědeckých, a nepochybujeme, že si i školy obecné a měšťanské průběhem let vychovají dobré pracovníky vědecké. Též by se mohlo poukázati na některé práce z literatury krásné, ale pokud se zdařilých prací týká, dosud nikoli nejčetnější.

Avšak všechny tyto práce, pokud nejsou vychovatelskými a školskými, považovati třeba poměrně za vedlejší, aniž je tím podceňujeme. Jako může býti lesník, vojín, kněz dobrým básníkem, není proč by jím nemohl býti právě učitel, po případě učitelka? Přece však máme za to, že průměrný učitel-spisovatel více může pořiditi píše o věcech svého povolání, tak jako průměrný lesník-spisovatel daleko platnějším jest pracovníkem v oboru lesnickém, než v oboru jiném.

Proto rádi vidíme učitele na záhonu školském zaměstnaného — třeba i pérem, jako kněze ve vědách bohoslovných. Prospěje-li učitel spisovatel pérem svým buď vědě vychovatelské, buď výkonnému vychovatelství, nebude tím zásluha nikterak malá, ani menší, než kdyby se třeba osvědčil u vědě historické, národohospodářské, v básnictví atd. I neváháme tu vytknouti smutný zjev, že se dosud veřejně i soukromě od mnohých neučitelů na literaturu vychovatelskou pohlíží téměř s jakýmsi opovržením, tak že přívlastek „školský“ mívá tu smysl přihany, ba opovržení. Srovnejte jen, mluví-li se na př. ve vědecké i prostonárodní literatuře o chovu vepřů, hovězího dobytka, o pěstování stromuv, o lesnictví, je-li tu pozorovati u obecenstva stopu přihany? Ale mluví-li se ve spise o výchově mládeže, jak doma, tak ve škole, tu je to — něco jiného, patrně něco — horšího?! Nebyly-li již mnohé spisy o chovu dobytka i od „vysokých sněmů“ značnými cenami vyznamenány? Kterých spisů vychovatelských, i výtečných, bylo od našich sněmů — jen povšimnuto? Což budiž jen mimochodem řečeno! Tato nevšímavost nechať neodstraší našeho učitelstva od neunavné, usilovné, prohloubené, nepředpojaté činnosti v oboru

vychovatelském a školském. — O této práci učitelské napíšeme řádky další.

Myslíme-li na úspěšnou činnost literarní v oboru vychovatelském, tu nemůžeme jinak než vyloučiti z oboru úvah těchto ony učitele, kteří jsou napřed spisovateli, pak — teprve snad „učiteli“ dle jména. Našli bychom snad i mezi českým učitelstvem doklady takých pracovníků, kteří svým působením vážné učitele-spisovatele jen poškozují, v nevážnost je uvozujíce. Jako v oboru lesnickém jen onen spisovatel dovede vědecky pracovati, jenž je sám dokonalým lesníkem, bystrým, neunavným pozorovatelem a pronikavým myslitelem, tak i v oboru vychovatelském: kdo není dobrým, dokonalým vychovatelem výkonným, sotva co dokáže také v literatuře pedagogické, leč snad vynikne činností kompilatorskou, plagiatorstvím, nechutným rozřeďováním. A přece také opačně je známo, že mnozí dobří výkonní učitelé — k literarní činnosti v každé příčině způsobilí — mlčí. Proč? Nemají z pravidla kdy, buď pro nával prací školních, buď pro početné starosti o vlastní rodinu, o chlebíček vezdejší. Takovým učitelům mělo by býti umožněno, aby v oboru vědy vychovatelské pracovali.

(P. d.)

Jacinto Verdaguer

a jeho význam v literatuře katalanské.

Studie a překlady *P. Sig. Boušky, O. S. B.*

Úvod.

Roku 1890. vydala slečna *Annie Vivanti* (George Marion) sbírku svých básní „Lirica.“ Pověstný satanský básník *Giosuè Carducci* napsal ku sbírce této úvod. Je to vlastně list, který básnířce poslal po přečtení rukopisu jemu zaslaných básní. Carducci, který byl vždycky k mladým talentům básnickým upjat, u slečny Vivanti učinil výjimku, uvedl ji do literatury a dokonce napsal o básních jejích obšírný článek do známého římského listu „Nová Anthologie.“ V „Předmluvě“ své praví Carducci: „Slečno, v mém básnickém zákonníku je tento článek: Kněžím a damám nebudiž dovoleno dělati verše. Vůči kněžím nikoli, vůči vám zrušil jsem tento článek svého zákonníka.“

Tedy pouze dama nalezla milost před očima Carducciho, kněží nikoli; na těch neustále leží jeho anathema. Jaké básně slečny Vivanti jsou,[1]) o to se zde nejedná, nám jde pouze o princip.

[1]) Hned v úvodu praví básnířka:

To není tabák, cigara a likéry,
líh žádný — to je pouze poesie!

Zde malá ukázka z veršů těch: Kdo jsi?

Po vlasti mé se ptáš? Já odpovídám,
té nemám, vlastí mou je země celá,
můj děd je Vlach a matka Němkyně
a za rodiště Anglii jsem měla.

A víra moje? Chodím na mši,
ač původně jsem protestantka křtěna,
mne hudba povznáší a občerství,
jsem židovka dle profilu i jména.

Jak stará jsem? Tak skoro dvacet roků.
A jaký cíl můj? Ach, ten neznám dosud.
Co hledám? Nic. Já směju se a pláču
a miluju a čekám na svůj osud.

(J. Vrchlický.)

Nač pak zde vypravuji celou tu historku? Slova Carducciho již leckde byla opakována a charakterisují namnoze i poměry naše. I u nás leckde se smýšlí týmž způsobem o kněžích básnících. Práce sebe lepší, když vyšly z péra kněze, se umlčují aneb alespoň bagatelisují. Mnozí slovo „kněz" považují za Kainovo znamení na knize veršův a v literatuře dává se jim z milosti místo poslední. K tomuto předsudku, který jest výsledkem protináboženského smýšlení mnohých vrstev, přistupuje ještě druhý stesk, že máme u nás katolických básníkův úžasně málo. Časopisy naše katolické přinášely často rýmovačky, při nichž šel člověku mráz po těle, a dokonce pisatele jejich vyhlašovaly za básníky! Máme katolických básníků málo, neboť básníky nelze dělati, ti se rodí. Nebylo také řádného vedení, vychovávání mladých talentů, z kterých by jednou něco býti mohlo. Mnohé časopisy otiskují šmahem všecko, co se jim zašle, beze vší kritiky, nerozlišujíce zrní od plev. A potom! U nás se málo studuje cizí a veliká poesie katolická, vzory literatury světové, a bez pilného a neunavného studia nedopracujeme se žádných větších výsledků. Poesie naše jest většinou protikatolická a ze strany naší produkuje se málo, ne-li téměř nic. Sbírají se kapitaly, zakládají fondy, ale plodné práce se neustále nedostává. Třeba tu neunavného studia, nezištné, pouze za vyměřeným, vznešeným cílem jdoucí práce! I v naší straně se mnoho mluví a pracuje málo. Mnozí raději okamžité nápady své, ať dobré čili nic, za tepla nesou do redakcí a tiskáren, než aby delší dobu věnovali pracovnímu stolku svému a pak objevili se s výsledkem třeba nevelikým, ale za to poctivým a spravedlivým svého studia.

Nemajíce v literatuře vlastní velikých vzorů, musíme se obrátiti k cizině, tak jako to činí spisovatelé z tábora protivného, musíme studovati cizí vzory, ovšem že vzory téhož směru, jakým jdeme sami. Dante, Calderon, Tasso, sv. Teresie, sv. Jan z Kříže atd. zůstanou vždycky vůdčími hvězdami básníkům katolickým, jasnými vzory, klasickými učitely, k nimž vždycky chvalitebno do učení choditi.

Z veliké řady těchto vzorů vyjímám současného básníka katalanského *Jacinta Verdaguera* a hodlám o něm v delší studii jakožto o básníku katolickém, básníku knězi promluviti. A ježto zjev Verdaguerův úzce spojen jest s novou literaturou katalanskou vůbec, jest nutno, abych i o této, a sice předem se zmínil. Verdaguer dnes oceněn jest nejen ve své užší vlasti Katalonii, ale i v celém Španělsku, ba i za hranicemi vlasti na celém současném Parnasse. Díla Verdaguerova jsou překládána skoro do všech evropských jazyků, hlavně jeho epos „Atlantida," nejlepší kritikové španělští a francouzští napsali o něm celé knihy, slavíce jej nejen jako básníka velkolepých epopejí rázu profanního, ale i jako nesmrtelného pěvce mystických, ryze náboženských zpěvů. Nám jest J. Verdaguer prvním katolickým básníkem naší doby a tedy vzorem nejlepším našim domácím básníkům katolickým, kteří v něm naleznou mnoho k povzbuzení a poučení vlastnímu. — Nedávno napsal Jaroslav Vrchlický na Verdaguera tuto pěknou znělku:

Verdaguer.

Můj Jacinte! V své dětské víře jisté
jak maják v tmy pláš na vysoké skále,
tam zakotven v hloub, k hvězdám patříš stále,
kde Stella maris hoří v záři čisté.

Díš k našim vášním: Odstupte a zmizte:
Díš k našim bojům: Zaplaň, ideale!
Jak magům svítilo v pouti víry malé
kdo hynou, s kříže obejmi je, Kriste!

Sám, skoro sám svou pěješ báseň lásky
na srdce Toho skloněn, který z prachu
zveď hříšnici, jenž bludy naše chápe.

Ty neznáš srdcí ani čela vrásky,
jsi zde již celý stopen zoře v nachu,
v němž Michal na leb satanovu šlape.

1. Řeč katalanská.

Velmi často shledáváme se i u vzdělanců s bludným míněním, že katalanština jest pouhým nářečím (patois) španělštiny, zrovna jako provençalštinu mnozí (i ve Francii!) prohlašují za nářečí frančtiny. Oboje tato tvrzení jsou naskrze nesprávná. Katalanština i provençalština jsou jazyky zcela samostatné, nikoli pouhá nářečí, jazyky kvetoucí, které mají a měly již dávno veliké literatury vlastní. dříve než španělština a frančtina sama. O poesii provençalské staré, zvané troubadourské, bude to nyní všeobecně známo, že kvetla dříve než poesie sesterské frančtiny a že řeč provençalská byla po staletí „řečí básníků“ celé vzdělané Evropy! Ne tak známo to o katalanštině, která v prvých svých počátcích spadá s provençalštinou úplně v jedno. Ježto v literatuře naší dosud ničeho o poesii katalanské nemáme, jest nutno, abych zmínil se o řeči a staré literatuře v Katalonii, dříve než promluvím o moderním znovuzrození literatury katalanské, která v nejedné příčině se podobá i literatuře naší a proto zájem náš na ni je zcela oprávněný. Naskrze katolický ráz moderní poesie katalanské musí nám tuto tím dražší učiniti a heslo katalanských básníků Patria, Fides, Amor, musí nám býti tím dražší!

Ku práci své použil jsem různých pramenů katalanských, francouzských i německých a na místech případných je udám. Podotýkám znova, že práce má v příčině této je zcela novou, že neměl jsem dosud ušlapané cesty před sebou a proto nemohl jsem také napsati studii takou, jak by žádoucno bylo a jak bych si sám nejvíce přál! Čtenář musí vzíti za dobré jak v textu, tak v ukázkách nesmělých překladů mých z básníků katalanských za vděk alespoň s dobrou vůlí mojí, které snad u mě nikdo popírati nebude.

* * *

Poloostrov pyrenejský má několik samostatných literatur, mezi nimi některé zvláště vynikající.

1. Literatura španělská, vlastně kastilská, neboť nářečí kastilské stalo se ve Španělsku panujícím a zabralo prvé místo ve škole, v úřadech i v literatuře.

2. Literatura portugalská.

3. Literatura baskická. Řeč Basků nebo Eusků, bydlících kolem zálivu Biskajského na obou březích španělském i francouzském, jest řeč prastarých obyvatelův Evropy, řeč velice těžká, praehistorická, zcela neodvislá ode všech řečí nynější Evropy, má starý, nesmrtelný zpěv „Canto de Altabiscar," opěvující pád a konec Rolandův. Mimo národní ballady a písně, nemají Baskové z minulosti své mnoho, teprve nyní, a to vlivem básníků katalanských, Baskové k novému oživli životu, zavedli si též „květinové hry" (o nichž později) a též program troubadourů katalanských: Vlast, Víra, Láska! přijali za svůj. Skrovná literatura jejich jest v počátcích.

4. V rozkošném zákoutí Galicie, slynoucí nádhernými zálivy, zahradami a poutnickým místem Santiago, kam zbožní z celého světa spěchají ke hrobu sv. apoštola, jest domovem lahodná řeč galicijská, která bohatostí samohlásek a zdrobnělin předčí nade všecky řeči poloostrova pyrenejského. Literatura její neveliká ve svých pastorales a vaqueiras, je žačkou staré provençalštiny, ale slyne tím, že se má za matku řeči Camoensovy a že je starší nynější kastilštiny. V našem století řeč ta po vzoru katalanštiny taktéž k novému vstala životu. *Rosalía Castro de Murgía* byla největší hvězdou básnickou moderní Galicie. V řeči té psal *Fruimés* svoje eklogy a nešťastný *Añon* své melancholické písně.

5. Asturie má taktéž svůj zvláštní idiom (též bable zvaný), řeč hrdinné, nezkrocené raçy, která se uzavřela veškerému vlivu arabskému i provençalskému a jest ve své malé, ale rázovité literatuře zcela originelní.

6. Konečně přicházíme k řeči o literatuře katalanské (katalonské). Tuto řeč nazývají ve Valencii limousinskou, na Mallorce mellorquinskou, ale název katalanština jí především přísluší. Řečí tou mluví se v severovýchodní části Španěl od hrabství Rousillonského na svahu východních, sněhem pokrytých Pyrenejí až k rozkošným zahradám Valencie a k palmovým hájům Elchy a Murcie. Řečí tou mluví se na ostrovech balearských, na tom „květinovém koši, který se houpá na vlnách moře Středozemního." V Barceloně, Athenách Katalanů, v Leridě, Manrese, Geroně, staroslavném Vichu (Ausona), rodišti nesmrtelného apologety a filosofa Balmesa, v Tarragoně, Palmě hlaholí tato řeč, kterou V. Hugo nazývá živoucím, skvoucím idiomem. Nejlépe malá ukázka, tušim, ukáže ráz řeči té. Vzata je z básně Jacinta Verdaguera „Sen sv. Jana." Přikládám slovný překlad španělský a vlastní rýmovaný.

Sant Ambrós.	San Ambrosio.	Svatý Ambrož.
Un arbre hi ha al Cayre	En el Cairo hay un arbusto	V Kaiře strom se vlní
que perfuma l' ayre	que perfuma el aire	a vzduch stále plní
de mística olor,	de esencia mística:	vůní tajemnou.
á qui l' agullona	al que lo hiere,	Kdo jej raní, tomu
son bálsam li dona	le regala su bálsamo	balsam z toho stromu
dels bálsams la flor.	flor de todos los bálsamos.	kape pojednou.
¿De mes goridor	Arbol que mejor cure	Kdež pak naleznou

qu'in arbre 'n tindria,
Jesus, mon amor?
Longino ho sabria,
que un raig ne rebia
ferint vostre Cor.

que Vos, ¿dónde lo habrá,
oh Jesus, amor mio?
Bien lo sabria Longino,
que lo hizo brotar copioso
hiriendo vuestro Corazon.

lepší balsam, Kriste,
jenž jsi láskou mou?
Longin, to jest jisté,
měl jej, Srdce čisté
zbodnuv dýkou svou.
(P. d.)

Rozbor básně Svatopluka Čecha: „Hanuman."

Napsal *Leander Čech.*

I. Úvod.

Die wahre Poetik ward nicht erdacht,
Sie hat sich stets von selber gemacht,
Aus echter Poeten Stoff und Wesen
Brauchst du sie nur fein heraus zu lesen.

Na poetiku nesmí se pohlížeti jako na zákonodárkyni umění, třebas výsledky jejího bádání o mnohém mohou poučiti samého tvořícího básníka. Vědecké její snažení velikou obdobu má s počínáním věd přírodních vůbec. Poetika přijímajíc hotové básnické útvary za předmět svého bádání, pozoruje a popisuje naskytlé zjevy, roztřiďuje a rozeznává jednotlivé druhy básnické na základě společných znaků a ze získaných takto pozorování abstrahuje všeobecné zákony, kterými se řídí a spravuje básnické tvoření. Kdykoli se před ní objeví nové dílo básnické, zkoumá a rozebírá je, a jakmile našla v něm znaky, které se kryjí s výsledky již danými, zařadí útvar nový v kategorie, kterých až do té doby zkušeností nabyla. Vyskytne-li se však nový útvar, který se nekryje ničím s poznatky získanými, nezbývá jí nic jiného, než stanoviti druh nový, při čemž podporována jsouc výsledky všeobecné esthetiky určovati může, zda odchylné znaky jevící se při útvaru novém jsou skutečně novým zjevem a úkazem činnosti a tvořivosti básnické, či snad způsobeny jsou nedostatkem básnické síly, tak že podobné plody jsou také jen zrůdné a degenerované výstřelky ochablé činnosti básnické, jako na svět přivádí i stále tvořící příroda různé tvary abnormalní. Kdyby poetika stála již na takovém stupni dokonalosti, na jakém se octly dnes vědy přírodní, nenastávaly by žádné obtíže. Ale poněvadž i poetika příliš dlouho přes pravý počátek Aristotelem učiněný pouze aprioricky byla pěstována, hromadí se v ní, jako v esthetice vůbec nejasnosti a nedokonalosti, které působí pravý chaos. Největší závadou jasnosti a zřetelnosti v esthetice i poetice jest naprosto nedostatečná a nesouhlasná terminologie, která má za nutný výsledek naprostou vratkost pojmovou. V této příčině v poslední době se ozvaly důtklivě dva hlasy z Francie. A. Naville v rozpravě: La beauté organique (Revue philosophique 1892 č. 8. str. 182.) praví: „Může-li věda pokračovati jen prostředkem dobře sestrojené mluvy, esthetika musí řeč svoji znovu předělati. Zbaviti slovo veškerého určitého významu, aby se ho mohlo užívati k vyjádření čehokoli, jako se to stalo s výrazy: vyjadřovati, výraznost, výrazný, znamená poškozovati vědu a ohrožovati její budoucnost. Esthetika by potřebovala, aby byla objasněna

novou terminologií a novými klasifikacemi.“ S Navilleovým výrokem úplný souhlas pak projevil L. Couturat v rozpravě: La beauté plastique (Revue philosophique 1893 čís. 1. str. 53). Kdo pak s věcí jen trochu blíže se obíral, uzná, co by se dalo uvésti z esthetiky a poetiky slov, která, jako tuto uvedené slovo výraznost, zbavena jsou veškerého určitého významu, veškeré určité souznačnosti, tak že každý týchž slov v jiném užívá smyslu.

V poetice nesnáze tyto zvětšují se tím, že následkem antagonismu, který z příčin vysvětlitelných a hlavně německou esthetikou zaviněných se vyvinul mezi esthetikou, poetikou a kritikou s jedné strany a výkonným uměním se strany druhé, zaměňování pojmů často se děje přímo úmyslně. Jest jisto, že účinku a zálibě skutečných plodův uměleckých neurčitost pojmových významů není na ujmu a škodu. Nazvu-li některou skutečnou a dokonalou báseň romancí nebo balladou nebo jen pouze povídkou, přese všechny hádky a spory theoretikův účinnosti pravé básně okolnost ta není ni s nejmenší závadou. Dám úmyslně příklad z cizí literatury: účinnosti básně Schillerovy: Bürgschaft nepřekáží, hádají-li se theoretikové o to, je-li to ballada či romance či pouhá povídka, ale jedná-li se o vědecké pojímání tohoto básnického útvaru, bylo přece nutno stanoviti, je-li to báseň toho či onoho druhu nebo konečně zcela různý od těchto kategorií útvar. Jako každá věda, podobně i poetika, chce-li se vyznačovati vědeckou přesností, s ustálenými pojmy musí počítati. Jen se nesmí přijíti s dokazováním: ta která báseň není dobrá, poněvadž není na př. romancí. Pro poetiku jest nutno úplně určitě stanoviti, jakou báseň nazývati romancí. Přijde-li však nyní básník a nazve-li nějakou báseň romancí, ačkoli báseň jeho znaků druhu tak pojmenovaného nemá; nikdo rozumný na světě nebude vyhlašovati básně té za špatnou, je-li skutečně dílem uměleckým. Esthetik rozborem vyšetří všechny vlastnosti díla podobného a shledá-li získané poznatky jako vlastnosti toho kterého již určeného druhu, zařadí báseň tu v určitou kategorii; jinak ji prohlásí za druh nový. Však při podrobném rozboru by se ukázalo, že není tak snadno často a často vytvářeti nové druhy v básnictví, že vznikání nových druhů básnických se děje pochodem a vývojem velmi znenáhlým a dlouho trvajícím.

Vyskytne-li se tedy úkaz, že některá báseň se řadí v různé kategorie, příčina toho může býti buď ta, že v této otázce poetika vůbec postrádá pojmové určitosti a zevrubnosti, buď že všechny vlastnosti té které básně nebyly náležitě vyšetřeny a pojmenování jí dáno jen dle některé v oči bijící vlastnosti. Jako pak básnické útvary české literatury dosud vůbec málo byly probírány se stanoviska rozborné poetiky, není divu, že i tu vystupuje dosti nerozřešených a sporných otázek, kolísání a nejistoty. Vezmeme-li v úvahu Sv. Čecha báseň „Hanumana,“ jejíž celá komposice a provedení vyniká tolika esthetickými přednostmi, a jejíž účinek jest tak rozhodně básnický, vyskytuje se cosi podobného. Sv. Čech nazval báseň svoji bajkou,

jiní báseň tu pokládají za epos zvířecký, jiní snad ještě za něco jiného ji mají. Nic neubližuje nesjednocenost tato básnické účinnosti této básně. Ale pravá odpověď na tuto otázku bude dána podrobným rozborem jejím, z něhož vysvitnou všechny její hlavní znaky a příčiny její záliby.

II. Látka básně „Hanuman."

Báseň „Hanuman" vypravuje o posledním Hanumanovi, králi opic, který královskou hodnost svoji zdědil

utvrzeným posloupnosti řádem
přímo od božského Hanumana,
opičího reka slavného.

Tento vrátiv se z Evropy, kam jej mladého kdysi zavedl zastřeliv jeho matku námořník, začal ve státu svém zaváděti opravy směřující k tomu, aby opice zjednavše si lidský vzhled dál pak chutě stoupaly „po stupních mravu, umění a věd ve člověčenství jasný velechrám," přemohl revoluci od přívrženců starého pořádku zosnovanou, a zatouživ po tom, aby opí říš a vládu stvrdil souhlas velmocí, a by Evropané uviděli v plném vzdělanosti květu opičí jeho državu, odhodlal se na- cestu do Evropy. Ale zvěrokupec Němčík Hagenbeck spáchal na něm a jeho komonstvu zradu, zajav všechny opice a prodav je na různá místa. Hanuman sám živí italské potulné hudebníky: pištce na dudy a děvu zvonící na strakatý tamburin.

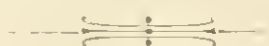
Básnická látka „Hanumana" jest děj naprosto básníkem smyšlený. Ve vlastním svém jádru nesouvisí pranic se starověkou zvířeckou bájí indickou. Odehrává se za doby naší a jest tedy daleko vzdálen od věku, kdy vznikla a se rozvíjela zvířecká báje indická. Vše, co v básni jaksi jeví vzpomínky na zvířeckou báji indickou, jest jen vedlejším prostředkem, který slouží k tomu, aby živějším bylo lidské počínání opic, jest pouze nutným následkem toho, že děj položen do Indie, kde byla vznikla báje o státu opičím. Tato zcela sic odůvodněná souvislost, která jinak podstatného znaku naší básně netvoří, zjednána předně tím, že náš Hanuman se pokládá za přímého potomka dávného slavného krále opičího. Za druhé že v řečích i dějích opů se uvádějí bytosti indického bájesloví: Parvati, Višnu, Brema, Samudra, Parabrama, Šiva, Krišna. Dále že opům dána jména indická: Hanuman, Bhandragura, Vindragupta. Konečně že připomínají se události z indických herojských pověstí známé. Tak připomíná Vindragupta tento starověký děj:

Když bohu, jenž tvar lidský na se vzal,
milostnou Situ olbřím Ravanas
kdys unes' na Lanku, tu nehledal
u lidí pomoci, než volal nás,
na Hanumana spoleh', na Sugrivu.
A co ta slavná opí knížata
pak vykonala udatnosti divů,
jak Hanumanem obru odňata
choť Ramova, jak mostu oblouk smělý
přes moře na Singhalu vystavěly
pak ruce opičí — to v dějin desky
je slavně psáno nesmrtnými lesky.

Tedy děj, který se vypravuje v indickém eposu Rámájaně. Ravana, král obrův ostrova Lanky (Ceylonu), unesl manželku Situ králevici Ramovi, který dobrovolně s ní šel do vyhnanství, aby se

bratranec jeho mohl státi nástupcem královým. Tu spolčil se Rama s opicemi, jejichž panovník, Hanuman, šťastně mu vyzvěděl, kde Ravana Situ ukrývá. Opice vystavěly most z pevniny na ostrov, a Rama přemohl Ravanu a vysvobodil Situ, kterážto mu pomocí ohně pravdozvěstného dokázala, že neporušila v zajetí věrnosti manželské. Vykonav skutky tak slavné, vrátil se Rama po uplynutí roku 15. do vlasti, kde potom dlouho zbožně a šťastně kraloval.

Děj básně Svatopluka Čecha jest tedy naprostým výmyslem básníkovým. I jest důležito určiti a stanoviti, zdali děj tento sám o sobě pouhým svým rozvojem jest schopen vzbuditi esthetickou zálibu, zda básník děj tento vypravuje pouze k vůli ději, zda působiti hleděl pouhým vypravováním čistě epického děje. Odpověď na tuto otázku bude možno dáti, až seznáme obsah básně čili básnické upravení vypravovaného děje.

Posudky.

Ještě jednou: **Pravěk Palestiny.** Sepsal *O. F. Vaněk.* (Srv. „Hlídka lit.“ 1893.)

Byl mi nedávno poslán opis p. Vaňkova sebevědomého „Zaslána“ v „Času“ proti mé recensi jeho spisku. Když jsem spisek p. Vaňkův přečetl, myslil jsem, že by bylo zbytečno příliš se o něm šířiti, poněvadž nesprávnosti v něm obsažené jsou příliš zřejmy. Proto můj posudek ve „Hlídce literarní“ byl tak stručný. Později však jsem se domníval, že by se mi mohlo vytýkati — jako se nyní skutečně stalo, — jako bych pouze něco tvrdil, čeho nedokazuji, proto jsem zaslal redakci „Vlasti“ posudek obšírnější, kde uvádím četné nesprávnosti ve spisku p. Vaňkově. Je-li již otištěn, nevím, poněvadž pošta sem dochází teprve za deset dní. Pan Vaněk myslí, že mám „za přispění řádného hebrejského slovníka ve svém posudku odhalovati lži, podvody a klamy.“ Naráží patrně na ona hebrejská slova, která jsem mu jako chybná vytkl. Jsou rovněž blíže vysvětlena v druhém posudku; poněvadž však p. Vaňkovi na tom tolik záleží, zmíním se o nich tuto zvláště, ponechávaje ostatní stranou.

1. Žádám p. Vaňka, aby mi z nějakého slovníka dokázal, že hod velikonoční se jmenoval pešach a nikoliv pesach

2. Odkud se dá dovoditi, že sloveso pasach znamená „křepčiti.“ Tvrdím, že znamená „přejíti,“ „kulhati“ (v nifalu: „býti chromým“). Tak se může p. Vaněk poučiti ze slovníka Geseniova, který jest, jak myslím, dosti spolehlivým. Ostatně není v této příčině mým jediným zdrojem slovník, nýbrž text sám. Chci-li se přesvědčiti, jaký význam které slovo mělo, vyhledám si příslušné místo a podle hermeneutických pravidel (usus loquendi, contextus logicus, conditio loquentis) soudím o významu slova.

V II. Král. 4, 4 se praví: „A Jonathan, syn Saulův, měl syna chromého (slovně: poraženého na nohou); bylo mu pět let, když přišla zpráva o Saulovi

a Jonathanovi z Jizrael. I vzala ho chůva jeho... i upadl a ochroml (jippâsê^a^ch).“ Chromý člověk přece nekřepčí.

III. Král. 18, 21 praví Eliáš k lidu, jenž přišel k zápasu mezi ním a kněžími Bálovými: „Jak dlouho kulháte (pôs^e^chím) na obě strany? Je-li Hospodin Bohem, jděte za ním; je-li Bál bohem, jděte za ním!“ Myslí p. Vaněk, že jest lépe překládati: „Jak dlouho křepčíte na obě strany?“ — Podobný význam má i adiectivum od tohoto slovesa odvozené: pissê^a^ch — chromý. II. Král. 9, 13; Levit. 21, 18.

V arabštině znamená sloveso fasacha „oddělovati,“ obyčejně pak „býti slabým“ (na duchu neb na těle). Viz nejlepší moderní slovník: „Vocabulaire arabe-français.“ Beyruth 1893 p. s. fasacha.

P. Vaněk se odvolává na III. Král. 18, 26, že prý kněží Bálovi „křepčili“ kolem oltáře, a to prý je původní význam tohoto slovesa. Vším právem však překládá Genesius „hinken,“ „kulhati,“ „pokulhávati.“ Že to je pravý význam tohoto slovesa na tomto místě, učí usus loquendi, jak shora patrno, context tomuto významu v nejmenším nevadí a conditio loquentis tím méně. Jesti celý tento děj, jak si každý snadno přečísti může, psán se silným přídechem ironie.

Ostatně i kdyby sloveso pasach křepčiti znamenalo, nenásleduje z toho tak neslýchaný nesmysl, že by židé o hodu velikonočním byli požírali své prvorozence. V Písmě sv. se uvádějí celé řady prvorozenců, kteří patrně ušlí lidožroutským choutkám svých rodičů. Prvorozence snědli najednou, co pak jedli druhá léta? Či si snad své syny nasolili? Něco podobného dosud nevyčetl židům ani nejhorší antisemita. Kdyby v jiné literatuře někdo napsal vážně něco podobného, celý svět se mu vysměje. U nás však projde i tak tlusté sousto.

3. Žádám p. Vaňka, aby mi z některého slovníka, či mluvnice dokázal, že jméno Jahve jest hifilová forma slovesa chajá.

4. Aby mi dále dokázal, že se slovesa kûn užívalo kdy ve smyslu roditi. Užívá se ho v odvozených formách ve smyslu „postaviti,“ „upevniti.“ V první, v hebr. neužívané, formě znamená podle assyrštiny „pevně státi.“

To jsou ty výtky, které jsem vzhledem k hebrejským jeho vědomostem učinil ve „Hlídce lit.“ Jest jich, jak viděti, málo a panu Vaňkovi bylo s jeho „řádným hebrejským slovníkem“ učiněnou hračkou mne usvědčiti ze lži neb nevědomosti, ale on praví, že jsem mu nic nedokázal ani nevyvrátil. P. Vaněk může býti ubezpečen, že budu míti nemalou radost, když mi poví jméno toho zázračného slovníka. Ale podám mu ještě několik jiných otázek z toho oboru:

1. Aby mi laskavě udal slovník, z něhož jde na jevo, že se oni duchové pouště nazývali šeddím (chybně přepsáno m. šêdím).

2. Ze které mluvnice mi p. Vaněk dokáže, že slovo šaddaj má pravidelný (to ještě k tomu!) mnohočet šeddím (chybně přepsáno m. šêdím).

3. Kde v bibli stojí haj Jahve (m. chaj)?

4. Ze kterého slovníka přepisuje p. Vaněk jméno údolí Gen. 14, 3 Šeddím (m. Siddím).

Někdo si pomyslí, že jsou to pouhé ukázky, že pan Vaněk z hebrejštiny pramálo umí, ale to je to, že on z těch nesprávných

forem, kterých v hebrejštině není, vyvozuje ony rouhavé důsledky, které jsem mu v druhém posudku vytkl; jako na př. že jest el-šaddaj, t. j. Bůh všemohoucí totožným se zloduchem pouště (Šêd, egypt. Šet), nebo že Jahve podle významu značí totéž, co modla Kijjûn a pod.

Cítí-li se p. Vaněk slovy mými osobně uraženým, pak vyznávám upřímně, že jsem urážlivého úmyslu zdaleka neměl. Měl jsem před sebou jeho spis a z toho jsem soudil; padlo-li někde příkřejší slovo, je tím p. Vaněk vinen sám. Když jsem četl ty hrozné blasfemie a tu neslýchanou nešetrnost ke slovu Božímu, byl jsem velmi zarmoucen, i není divu, že jsem někdy užil ostrého slova. Rád bych věděl, kdo maje třeba jen špetku víry, aby zůstal chladným, čta spisek p. Vaňkův. Co jsem psal o ceně spisku, na tom trvám. Myslí-li p. Vaněk, že jsem mu nic nevyvrátil, toho ponechávám úsudku čtenářovu. Některých věcí, jako na př. o Esauovi „chlupatém demonu,“ neb o tom lidožroutství přece nikdo vyvraceti nebude. Předně proto, že p. Vaněk vůbec žádného důvodu neuvedl, jednak proto, že se může člověk nad podobnými věcmi jen zasmáti.

Myslil-li bych si, že mně p. Vaněk neodpoví, měl bych k tomu právo. Na můj posudek o jeho „Zkazkách“ atd., kde Misraim, t. j. Egypt přestěhoval se vším činem do Palestiny, mi zůstal odpověď dlužen, bezpochyby proto, že tenkráte nebylo těch „kompetentnějších hlasů.“ Že „Pravěk“ byl jimi doporučen, jsem slyšel, posudku samého jsem nečetl, proto nevím, v jakém ohledu byl schválen. Ostatně mi po tom nic není.

Já se za povolanější autority neschovávám; mám svůj úsudek a na něm trvám.

Pana Vaňka pak znova veřejně vyzývám, aby mi ze slovníků, resp. z grammatik dokázal, že jsem se dopustil lži, podvodu nebo klamu, vytýkaje mu shora uvedené nesprávnosti, z nichž nezbytně souditi musím, že hebrejské grammatiky nezná, ba že ani ještě hebrejsky čísti neumí, a že tudíž k řešení tak nesnadných otázek, jako jsou kritické dějiny pravěku Palestiny, při nichž přece jest dokonalá znalost originalního textu Písma sv. nezbytnou podmínkou, schopen není. Odvolává-li se p. Vaněk na povolanější autority, které jeho spisek schválily, tím nedokázal pranic. Já mu uvádím konkretní případy a na ty žádám odpověď, k čemuž mne p. Vaněk svým „Zasláno“ vyzval. Až mi to, co shora uvádím, bod za bodem vyvrátí, pak jsem mu k dalším službám.

V Jerusalemě, dne 19. listopadu 1893. *Dr. Fr. Kyzlink.*

Dějiny středověkého umění v Čechách. Napsal *J. Braniš,* c. k. konservator a professor české vyšší realky „Matice školské“ v Budějovicích. V Praze. Nakl. Höfer a Klouček. Díl I. 1892, str. 112; díl II. 1893, str. 180. Cena obou dílů 3 zl. 30 kr.

Obsáhlé pole dějin staročeského umění výtvarného jest oblíbeným rejdištěm německých stranníků, kteří stůj co stůj snaží se dovoditi, že cokoli zbylo nám ve vlasti naší z uměleckých výtvorů starých

dob. je prý výhradním výplodem superiorního ducha germanského. V té příčině stal se pověstným Bernard Grueber a ještě pověstnějším Alfred Woltmann, někdy professor university pražské, jenž ctihodné stavitelské památky hlavního města království českého, kterýmž celý vzdělaný svět právem se obdivuje, s podivuhodnou smělostí a rovnou nevědomostí šmahem prohlásil za skvělé pomníky nevyrovnané duchaplnosti německé. Co tito stranníci o našich stavitelských památkách světu namluvili. přešlo zatím do všech konversačních slovníkův a odborných knih německých. odkud plané ty výyody bývají prostě opisovány a za bernou minci přijímány. Nejnověji kráčí po stopách těchto padělatelů dějin výtvarných umění v Čechách professor německé university pražské Dr. Josef Neuwirth, jenž strannickost svou snaží se zakrývati učeným apparatem historickým a z národní předpojatosti pouští se do konjektur přímo směšných, jakož usvědčil ho konservator prof. Jos. Braniš ve svém spisku „Jak píší historii českého umění“ (V Kutné Hoře 1890). o němž svým časem „Hlídka literarní“ posudek měla.

Naproti těmto zkrucovačům a padělatelům psalo se s české strany o stavitelských památkách našich nesoustavně. porůznu v odborných časopisech, sbornících a monografiích. Ze starších spisovatelů českých byli to zejména Vocel, Mikovec, Zap, Xav. Beneš a Zach, kteří v oboru tom pilně pracovali. Za naší doby je však nutná potřeba, aby toto důležité odvětví písemnictví bylo vzděláváno vědecky a soustavně, oč skutečně stará se již po léta monsignore Ferd. Lehner, jenž ve výborném svém „Methodu“ již po devatenácte let sbírá látku k obšírným vědeckým dějinám výtvarného umění v zemích koruny Svatováclavské. Neunavný badatel ten má již větší díl rozsáhlé látky k tomuto žádoucímu dílu přichystaný k tisku. Když založena Česká akademie, proslýchalo se, že dílo toto, na něž hmotné prostředky jednotlivcovy by ovšem nestačily, vycházeti bude jejím nákladem. Zatím z příčin nám nepovědomých odkládá se touto věcí. Tu odhodlal se konservator prof. Jos. Braniš vydati prozatím příručnou knihu o dějinách středověkého umění v Čechách, kteráž by byla spolu průpravou k obšírnému vědeckému spisu z tohoto oboru, jehož bohdá snad přece jednou se dočekáme. Oba díly spisu námi oznámeného obsahují 290 stran velkého formatu s 245 illustracemi, z nichž některé zaujímají celou stranu. V díle dosti objemném není tudíž poměrně mnoho textu, za to však je text velice obsažný. Slovutný spisovatel maje na zřeteli účel své práce, aby hověla širokým vrstvám vzdělaného čtenářstva českého, líčí naše památky stručně a přece důkladně, jasně a slohem vytříbeným, veda si opatrně a pohrdaje planými konjekturami, v nichž libují si mluvkové z tábora Woltmannova. Čtenář odborník nalézá ve spise tom i mnohou myšlenku novou, a byť i spisovatel jí neodůvodňoval, nemaje k tomu místa, není pochybnosti, že myšlenka ta je zdravá. Znajíce pana spisovatele jakožto svědomitého odborníka, věříme mu, že všecko, co nám tuto podává, psal nejen na základě studia spisův a pramenův, ale i dle osobní znalosti většiny domácích

i cizích památek, jež na opětovaných cestách svojích vlastním zkoumáním seznal a bedlivě srovnával. Dílo jeho jest znamenitou obranou našich poctivě českých středověkých památek uměleckých, jež nám prozatím stačí, a poskytuje všem milovníkům české minulosti četbu velice příjemnou a poučnou. Na počátku prvního dílu položil spisovatel výklad slov méně známých, aby čtenář názvosloví technického neznalý textu rozuměl, a na konci obou dílu jsou důkladné rejstříky jmen i věcí. Illustrace, vesměs sličné, vypůjčil si spisovatel po většině od c. k. ústřední komise pro zkoumání a zachování uměleckých a historických památek ve Vídni, a některé dal pořiditi dle fotografií. Jsme tudíž spisovateli za krásné dílo toto povděčni a želáme, aby dostalo se mu ochotného přijetí do všech knihoven českých. *Fr. Ekert.*

Vzdělávací bibliotheka. Sv. 9. *J. W. Draper:* „Dějiny konfliktů mezi náboženstvím a vědou." Z angličiny přeložil dle 21. vydání *S. Mokrý.* V Praze 1892.

Angličan Draper (1811—1822), jenž ode mlada žil v Americe, náleží k oné škole dějepisců, kteří (jako Buckle, Lewes a j.) stáli na stanovisku empirismu a positivismu. Byl lékařem a učitelem přírodních věd. Tím se mnoho z jeho dějepravy vysvětluje. Překl. o něm podotýká plnou hubou, že v Americe „najednou spadla s něho pouta anglické bigoterie a klerikalní fanatismus netísnil jeho svobodomyslného ducha." To je zajisté velmi hezky řečeno.

Nejznámější dílo Draperovo jsou Dějiny rozumového vývoje evropského. Naše dílo o sporech mezi náboženstvím a vědou vydáno 1873 ze vzteku nad Vatikanským sněmem. Vztek ten bouří v celém díle, ačkoliv, jak p. překl. opět velmi hezky podotýká, „muž vědy [jako Draper totiž] ani nedovede psáti strannicky." Dílo záhy převedeno též do Španěl, kde madridská akademie vypsala cenu na odpověď; Orti y Lara dobyl ceny svou apologií.

Toto dílo Draperovo je kloakou všech výčitek a pomluv proti katolictví. Začíná náboženstvím řeckým ve 4. stol. př. K. a stopuje vědecké i náboženské spory až do nejnovější doby. Postup bádání přírodovědného vylíčen podrobněji a co do věcných údajů velmi poučně. Méně jistou ruku má spis., jakmile se octne ve filosofii, a úplně pozbývá rovnováhy, jakmile se mu udá zříti — osoby neb ústavy křesťanské, zvláště katolické; tu opět s něho „najednou — používám slov p. překl. — padá klerikalní [tak] fanatismus" a ustupuje — — inu fanatismu neklerikalnímu. Z řeči jeho o otázkách přírodních odnášíme si dojem, jakoby Církev byla měla nechati dogmat a nauk o Bohu, o Kristu, o posvěcování duše atd. a poučovati svět, že se země točí kolem slunce atd. Že jemu na tom záleží, chápeme, ale dějepisectví takového nechápeme. Co učinil z Cyrilla Alex., Augustina Hipp. a jiných velikánů víry a vědy křesťanské, vymyká se klidnému úsudku; veškero šíření se o tom by nezbytně upadlo do téhož ostrého tonu o něm, jakým se nese jeho hanopis. Božskému Mistru našemu ovšem vede se, jak učenníkům svým už přepověděl, mnohem

hůře. Pan překl. i spolupracovník jeho p. *G. M.* (Masaryk?) mají snad tolik soudné nestrannosti, aby aspoň poměr Mohammeda ke Kristu Pánu. tak jak se v díle Draperově jeví, uznali býti — neřeknu rouhavým, toť u nich nemá smyslu, ale zajisté — podle a perfidně podaným. O Kristu ostatně mimo rouhavé poznámky Draper mnoho nemluví; neníť mu On zakladatelem křesťanství, nýbrž Cyrill Al., Konstantin Vel., Augustin a jiní. Všecko známé věci! A „jisté,“ dodal by moderní stylista.

Moralka celé fabule Draperovy jest: církev katolická byla odjakživa překážkou vzdělanosti a jest opravdovým neštěstím pro Evropu. Monstrosní ten výsledek je takto v celé své lživosti zcela jasný. Vyvraceti jej do podrobna, bylo by připustiti mu jakousi důvodnost, jíž nemá.

Jak řečeno, soptí spis. proti osobám i věcem katolickým způsobem někdy zdánlivě vědeckým. někdy posměšným. Škoda, že dějiny šly přes to a jdou i dále svou cestou, která tak málo se sbíhá s Draperovou konstrukcí. Na př. vizme nejnovější události v Italii a Německu. Ten proklínaný a přece tak vznešený Pio nono a vedle něho Vittore Emmanuele, a ta nynější smečka vlasteneckých defraudantů — jaké to postavy! P. de Lagarde napsal, když italská i cizí společnost neznabohů atd. oslavovala individuum, jakým byl Giordano Bruno: man muss genau kennen, was man beschwärmen will! Draper jest advokatem kde kterého dobrodruha. I Fridrich II. našel v něm velebitele, ačkoli takořka zároveň s nemalou prudkostí se útočí na kruté soudy proti kacířům. Dobrá vůle všechno spraví!

Z posměšků proti věcem katolickým zaslouží jmenována býti obmezená naivnost, s jakou pohlíží spis. na zázraky. Při záplavě moslemismu na př. prý nestaly se zázraky, aby jí přítrž učinily, kdežto jindy se jimi plýtvalo. Inu, prozřetelnost Boží neměla tehdy ještě takového rozhledu po světových dějinách, jako americký vědec.

Napadá mi tu ještě jiná ukázka takového „empirického“ dějepisectví. Čtu najednou, že v Betlemě (tuším) prodávají (nemýlím-li se, mniši) mléko P. Marie a prst Ducha sv. Žasnu, nedůvěřuji — avšak konečně je na světě všecko možno; lidská hloupost je velká a zloba ještě větší. Pátrám tedy, a dostávám v odpověď:

„V Betlemě je neveliká jeskyně v křídové půdě. Tak aspoň myslím, poněvadž půda je bílá a měkká. Podle starobylé legendy prý Panna Maria ze strachu před pronásledovateli upustila několik kapek mateřského mléka, které padlo na stěny jeskyně. Odtud prý její mléčná barva. Tak mi vykládáno od Arabů. Z měkké hlíny dělají moučku a z té hnětou malé okrouhlé koláčky s obrázkem Panny Marie. Mám jich sám několik. To je to ‚mléko Panny Marie‘.“ (Dr. Fr. Kyzlink. Srv. Sepp, „Jerusalem und das heilige Land“ I. 468, který hmotu nazývá „Bergmilch“ nebo „Mondmilch.“) P. zpravodaj dále píše: „O prstu Ducha sv. jsem nemohl nic vypátrati, nikdo o tom nic neví.“

Komu by tu nepřipadly na mysl naše „slzičky“? A takové věci jsou hrozitánskou pověrou a zatemnělostí náboženskou! Spis. totiž

něco zaslechl a fantasiroval podle toho dále. Napište někam, že v Patagonii našli se lidé s ocasem na metr dlouhým a třebas i s rohy — a máte vědu hned při sobě. Kachna Nerudova s rypákem jako má čuně jest ještě nevinňátkem proti našemu lovci „pověr."

Chválím velice, že jsou v knize takořka doslovně podány některé věroučné výroky sněmu Vatikanského, jen že místy chybně; p. překl. a jestliže kdo jiný přečte spis až do konce, může se tu něčemu přiučiti. „Anathema sit" neznamená však „proklet buď," nýbrž asi tolik, co: jest a budiž (veřejně) vyobcován z Církve, čímž ovšem též vypadl z ústavu spásy, jímž jest Církev. Spílání následující odráží se od „Vaticana" jako hrách od skalní stěny. Spis. vidí v tom, že Vat. nemluví o osobě Kristově, o Svátosti oltářní a j. pod. předmětech, jiež v Tridentě a dávno před tím definovaných, známku moderního vlivu. Přejme mu té naivní radosti: nevědomost prý hříchu nečiní.

Tolik o povaze díla. Dostačí to, abychom poznali, jak se naše české studentstvo „vzdělává" v oceňování svého zděděného náboženství. A takto se vysvětluje mnoho, velmi mnoho v naší veřejnosti. Lidé znající ze své víry sotva špetku katechismu, mudrují o náboženstvích o všecko pryč a raisonnují o katolictví, jakoby to byl včerejší návrh spolkový. Nikdo neupírá vad a chyb v dějinách církevních: staly se velké. Ale jsou to přece jen stíny zářivého obrazu. Zde však v tomto spise vidíme popsánu společnost, na niž by se mutatis mutandis hodila známá slova snášelivého prý Komenského o církvi římské. Dějepis podává jiný obraz! —

O překladě zaslal nám svou dobou p. Dr. V. B. obšírnější zprávu s ukázkami ledabylosti. Na 12 prvých stranách je 14 vět nesprávně neb nesmyslně přeložených, alespoň dle francouzského vydání, samým Draperem přehlíženého. Nám ovšem na tom nesejde, jak takový hanopis je přeložen; proto jsme se o tom jen slovem zmínili. Zajímavá je z toho zvláště věta a překlad na str. 12.:

S'il en est ainsi, pour ce qui se passe sous nos yeux, comment pourrions nous pénétrer dans les sentiments et la pensée d'hommes qui vivaient dans un autre milieu que le nôtre et que nous n'avons jamais connus?	Má-li se věc tak i v případech, které se odehrávají před našima očima, tu by nám nemělo dostačovati to, že jest nemožno správně pojímati činy osob, které žily před mnoha lety a osob takových, kterých jsme nikdy neviděli? [tak].

Puvodní myšlenka (jest-li též v anglickém originale?) je zajisté vzácná. Draper sám jí nenásledoval; on posuzuje a odsuzuje věci, o nichž nemá ponětí. Pouhopouhou frasí je tedy u Drapera elegický konec: „Stále platí to, co napsal Esdra [tak] u babylonských řek vrbami věnčených více než před třiadvaceti stoletími: ‚Pravda trvá a je stále mocna; žije a vítězí na věky'." [1])

Ano, ano, my jsme o tom přesvědčeni! *P. Vychodil.*

[1]) Výrok jest v 3. (apokryfické) knize Esdr. (4, 38: „pravda ostává a vzmáhá se" . . .). Draper je velice „bibelfest," jak říkají Němci; Pentateuch na př. smetl ze starobylosti, jako nic.

Salonní bibliotheka. Č. 83. „Blesky na horách.“ Verše *F. S. Procházky.* V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Str. 96. Cena 60 kr.

Celkem týž genre, jako v lyrické části dřívější Procházkovy sbírky „Různé zvuky.“ Autor má svůj zvláštní vlastní sloh i v této knize. Co do látky věnován celý druhý oddíl poesii vlastenecké „Na různé adresy,“ což mnohému jistě bude trnem v oku, zvláště milovníkům literarního kaviaru, o kterém tak rozmarně pěno ve „Vzpouře knih,“ sršící sarkasmem. Úskaliny retoriky a frase obeplouvá básník jednou šťastně, po druhé o ně naráží; celkem jest úspěch jednotlivých básní tím větší, čím prostější užito formy, za to slibný dojem často naráz se splošťuje, když za myšlenku rytěřuje pouhopouhý flatus vocis; loď poesie se pak ztroskotá „a zbude slov jen poetických troska“ (16). Tak na př. zpívá skřivan oráčovi: „Jak pluhu ocel též ocel jest čela. V myšlence ceny své vzdorně jen křísni. Vyletí jiskry, vzplane vlast celá.“ To se těžko překládá do prosy a ještě hůře do praxe. Nebo „Moravě“ věstí se spása odtud, pospěje-li „za heslem světového pokroku výš s národem nad planých dogmat chmuru.“ Co to? — Pikantisovati vlastenecké verše Koniášem (70. a 83.) a „anathematy Říma“ bude možná ještě hezký násek náležeti k dobrému tonu; naproti tomu autor zcela loyalně odbývá známou inventarní přítěž:

> Hus Žižka, Žižka Hus ve stálé směsi
> jak salva guardia lpí vám na ústech,
> však po čems víc, než slovech — ani slech. (75.)

Adressuje-li básník růženec a „vzdechy k němým patronům“ na pl. tit. firmu starých bab, podivně se nese, klade-li několikastránkovou deklamaci o našich národních poměrech v ústa patronu tak němému, jak už je Lumír.

Oddíl první „Žluté listí“ obsahuje náměty dosti rozmanité; reflexe vsazeny z valné části v rámec kreseb přírodních. Uprchlé mládí, zklamané naděje, životní „rozczarowanie“ tklivě vypsáno v básních „Z parku,“ „Elegie,“ „Starý čáp.“ Co ještě ostatek sem obsahem přiléhá, působí daleko méně. Báseň „Ve květu“ účinkuje dojemným kontrastem; jaro bohatými svými půvaby zve, volá, s jarem čeká i láska: „A ty ještě otáliš?!“ tak apostrofuje básník svou přítelkyni — mrtvou. Za to tlukot ženina srdce věstí autorovi, „čím jako v básni žijeme šťastni“ („Rolničky“). Však ani samo to rodinné štěstí — demonstrované tu i na rodince ptačí („První stéblo“ a „Co ptáci hovořili“) — není beze chmury, viz pěkné číslo „V osvětleném okně.“ Je tomu jako s tím „Zpívajícím polem“: dozrávající osení posílá již rolníka pro kosu, že mu dá celoroční chléb, — v tom hrom a blesk hlásí se svým osudným: „Až budu-li já chtíti!“ — „Krůpěje“ ve přírodě jsou jako lidské slzy: „vždycky zkvítá po nich znovu žití.“

Poznámka, kterou jsem svrchu učinil o Procházkově formě, platí i co do tohoto oddílu. Ba zde zvláště cítíte, jak důležito jest zvážně hospodařiti s poetickými obrazy. Přeplněnost tropy a figurami

zavdy různorodými, jindy temnými, ruší dojem většiny čísel. K tomu se připlichtí někdy také podařená nedověcnost, a máte snadno po účinku slohy, nejednou i celé básně. Ukázky podám jen dvě. — Básník odpouští „Čtenářce romanu,“ že četla knihu od posledních stránek, toť známá zvědavost; věstí jí však zároveň, že i ona bude rekyní „romanu živobytí,“ ve kterém nebude moci obsah anticipovati.

Však jista buď, že slovo jedno
vždy v knize té se nalezne,
neb což ten autor dokázal by
bez lásky slova vítězné?
To jedno už, zda v oné chvíli
se prst mu s péra v konci smekne,
neb v dosaženém zrovna cíli
smrt suše „konfiskabl“ řekne.

Básník jede se svou ženou, jež se ptá, proč na rozcestích a v poli tolik křížův a soch.

Snad že proto, aby oráč chudý,
nežli radlo skloní, klek si tudy,
nebo se snopem kdy zvedá páž?
Zdali proto, mne se, drahá, ptáš?
Ne. Však aby po půl věku denní
viděl stále krutou bídu svou,
stejně trpké svoje utrpení
k pomstě v nebe strmět před sebou.
Aby v pluhu, než jej ruce zvednou
k svojí práci, ucítil přec jednou
krvavých těch kos a cepů hryz,
z nichž krom pout jej sobě ukul kdys. („Na obzoru.“)

Proložená místa a druhý citat vlastně celý dokazují snad moje hořejší tvrzení. Jak rozuměti tomu smeknutí prstu s péra v konci? Kdo by mohl žádati po rolníkovi, když nakládá obilí, aby ke všemu všude ještě se snopy poklekal? Podrobte otištěný tu passus analysi podrobnější, k jakým dospějete závěrům? Podobných ukázek bylo by lze podati celou řadu. Z toho zase přijdete na místa, že radost je čísti. Přejeme básníkovi, který má pravé porozumění pro themata vážná, aby našel co nejšťastnější cestu účinně je tlumočiti. Autorův dobrý fundus instructus jest jistě s to; kromě toho přítomná sbírka obsahuje výhradně věci starší, z let 1886—89., jak podle mody na obálce udáno.

J. J. Vejchodský.

Ruská knihovna. XVI. Spisy *Nikolaje Vasiljeviče Gogola.* Překlad rediguje Jar. Hrubý. Sv. 3. „Mirgorod.“ „Novelly a Arabesky.“ Přeložil *Ignác Hošek.* V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Str. 441. Cena 1 zl. 50 kr.

O N. V. Gogolovi bylo již častěji promluveno v našem časopise, tak že našemu čtenářstvu všeobecná charakteristika spisů jeho je známa. Přítomný svazek rozdělen ve tři části, z nichž první, nadepsaná „Mirgorod,“ obsahuje „povídky, které jsou pokračováním Večerův na Dědince blízko Dikaňky,“ o nichž jsme pojednali v minulém ročníku na str. 26. a násl. Tak jako k „Večerům,“ tak také k povídce „Vij“ užil Gogol maloruského podání o Vijovi,

náčelníku diblíků, jehož víčka sahají až po zemi. Fantastický živel však už je tu dovedně spojen se skutečností života. Líčíť se tu velice případně život v burse (duchovním učilišti), a předvedeno několik typických postav, z nichž vyniká zvláště filosof Choma, jemuž bylo čísti modlitby nad mrtvolou čarodějnice, dcery jednoho z nejbohatších setníků, která s Chomou již za živa čary své provozovala. V povídce „Starosvětští statkáři" a ve „Vypravování o tom, jak se pohněval Ivan Ivanovič s Ivanem Nikiforovičem," není už žádných pověr, nýbrž líčí se tu vesměs život skutečný tehdejších maloruských drobnějších statkářů, život se všemi jeho nepatrnými projevy a směšnými stránkami. Obě tyto povídky plny humoru a veselé komičnosti. Sujet „Vypravování" není originalní, nýbrž Gogol vypůjčil si jej u staršího spisovatele první čtvrti tohoto století, u Narěžného, ale zpracoval jej zcela samostatně; podobně samostatně nakreslil také charaktery jednajících osob. Povídka proniknuta komičností, ale konec její není komický: nakresliv nicotný život hrdin svých, kteří ze samolibosti a malicherných, egoistických a hloupých příčin přerušili dlouholeté, dojemné přátelství své, Gogol smutně volá: „Teskno je na tom světě, pánové!" Tím tu poprvé jasně projevil se humor Gogolův, k veselé náladě přimíšen cit zármutku. Ještě více zármutku nalezneme v překrásné, tklivé idylle „Starosvětští statkáři," zármutku nad tím, že život lidský utrácí se na malichernosti, drobotiny, a že v tomto malicherném životě malicherné příčiny působí veliké převraty. V idylle té nakreslen patriarchalní, skromný, tichý a klidný život samotářské, statkářské rodiny, starého statkáře Afanasije Ivanoviče a choti jeho, Pulcherie Ivanovny, ruských Filemona a Baucidy. Život jejich byl tak samotářský, že „ani jediná tužba jejich nepřelétala za tyčkový plot, obklopující neveliký dvorek," že nevěděli o světě, vášních, tužbách a pokušeních, znepokojujících svět. Prostosrdeční stařečkové tito šťastni byli svou vzájemnou láskou, a „nebylo možno hleděti bez účasti na jejich vzájemnou lásku"; byli spokojeni svým nečinným, malicherným, jednotvárným životem. Také čtenář kochá se sympathickou kresbou tohoto života, ale z jemných narážek autorových poznává, že život ten není pravidelný život lidský, nýbrž že se velice podobá životu zvířecímu, životu bez vyšších duševních zájmů, bez vážných idealův. Oni starají se jen o to, co by jedli. Takovým životem lze kochati se „na chvíli," ale nelze s ním na vždycky se smířiti. Lidé ti byli sice mravně čisti, ale nežili jako lidé, tvorové obdaření rozumem; proto Gogol dobrosrdečně vysmívá se takovému životu lidí, starajících se výhradně jen o pokrm. Počínajíc episodou o kočce silněji projevuje se cit zármutku autorova, zármutku, jenž vysvětluje se ne tak tím, že se líčí smutná událost, smrt dobrých stařečků, nýbrž spíše myšlenkou, že v lidském životě často malicherné příčiny vedou k osudným, velice smutným následkům, zvláště v životě lidí, kteří nemají vážných zájmů.

Historická novella „Taras Bulba," nejdelší a nejcennější dílo tohoto svazku, jest už téměř prosta komičnosti, za to v ní převládá

prvek tragický. Novella ta epickým tonem reprodukuje charakter života polodivokých záporožských kozáků, popisuje zvláštní život ten v době míru i války (sr. hl. II. i III.), i předvádí jednotlivé typy. Kozáci žili v době míru hýřivě, velice bujně a vesele, širokým rozmachem ruské přírody. Veliké byly jejich schopnosti. „Nebylo řemesla, kterého by nebyl znal kozák; napáliti pálenky, udělati vůz, namlíti prachu, udělati kovářskou, zámečnickou práci a přídavkem k tomu se veseliti až se hory zelenají, píti a hejřiti, jak dovede jen Rus — všechno to bylo mu hračkou" (str. 35.). Synové jejich vychovávali se válkami. Vedliť kozáci stále války s Turky, nepřátely křesťanství, i s katolickými Poláky, proti nimž hájili pravoslaví, zastávali se sedláků proti polským pánům a židovským nájemcům. Zástupcem kozáctví s jeho dobrými i špatnými stránkami je Taras Bulba; „byla to jedna z těch povah, které mohly vzniknouti jen v bouřlivém XV. století v polokočovném koutě Evropy." Byl to muž hrozně tvrdohlavý, smělý, muž železné vůle, všecek oddaný kozáctvu a zájmům společným, při tom však hrubý, ukrutný až nelidsky. Vlastní rukou zabije mladšího syna Ondřeje, že přešel k Polákům z lásky ke sličné Polce, dceři vojevody v městě Dubnu, které kozáci obléhali, s pevným duchem přítomen popravě staršího syna Ostapa, Poláky zajatého, a když sám padl do zajetí, přivázán řetězi ke stromu, odsouzen ke spálení, nic toho nedbá, nic nemyslí na sebe, nýbrž na kozáky. Ale čím železnější je vůle, tím dojemnější je projev citu v tomto mužovi, když milovaný syn Ostap byl zajat. — Velice tklivý jest obraz ženy Bulbovy s její měkkou povahou, kterou po ní dědil mladší syn Ondřej. Mateřská láska její, jak se jeví v první hlavě novelly této, nakreslena tak prostě a při tom tak umělecky! Vůbec „Taras Bulba," co se týče historické hodnověrnosti a uměleckosti, náleží k předním historickým plodům ruského romanopisectví. (O. p.)

A. Vrzal.

Šaškova Moravská bibliotheka. Č. 48. „Život utrpením." Náčrtky dělnického života v podhoří. Napsal *J. Vejvara*. Ve Velkém Meziříčí 1893. Nakl. J. F. Šašek. Str. 117.

Jsme povděčni p. autorovi, že předeslal několik slov této malé svojí knížce, neboť, upřímně řečeno, nevěděli bychom jinak, jak vysvětliti sobě účel, jejž při zachycování těchto prostinkých obrázků měl na mysli. „Hleděl jsem prostě několika vždy řádky naznačiti, kterak se ti cizáčtí chlebodárcové chovají oproti českým dělníkům, a jak ty cizácké továrny na mysle lidu účinkovaly a doposud působí."

Škoda, že autor dostál svému slibu pouze z polovice, vylíčiv v tenounké svojí knížce velikou řadu bezpráví a příkoří, jež v „řícké" továrně se lidu činí; co však následkem jich se v duši lidu toho dělo a děje — toho čtenáři nepověděl; zda pověděti neuměl, neodvažujeme se pouze na základě těchto črt, jimž pečeť povrchnosti až příliš důkladně vtisknuta, tvrditi. Tím ovšem ztrácí celé to dílko vysoce z ceny umělecké, a to tím více, že psáno je slohem až příliš — nu řekněme popularním. Stačila by snad již tato slova k označení

vniterné ceny spisku, kdyby nejednalo se nám o něco důležitějšího. Autor totiž věnoval své řádky „českým dělníkům v podhorských továrnách.“ Nechceme nijak pochybovati, že byl veden upřímným soucitem a šlechetným úmyslem, ale tak, jak svůj dar upravil, neodvážili bychom se jej na stůl dělníkův položiti. V nynější době, kdy mysl dělníků beztoho rozněcována listy politickými, kdy agitační apparat socialistů pracuje plnou parou, nemůže knížka autorova dělníku prospěti, jen hořkosti přimnoží, jen trpkosti přidá. Nač líčiti teprve — a k tomu tak suchým, prostým slohem — dělníkovi to, co zná z bolestné zkušenosti mnohem lépe, když k líčení nepřidáno ani slova, jež by poučilo, povzneslo, mysli dodalo, když ze všech těch postav, zde letmo nakreslených, mimo „Hejny,“ v „První škole v Říkách“ není ani jediné, jejíž příklad by srdce potěšil, ducha posílil a povznesl. Autor v předmluvě jaksi nejasně praví: „K těm hrůznějším (t. j. látkám) namnoze zavdali příčinu někteří ze samotných utiskovaných svojí někdy až nemístnou trpělivostí, neodhodlaností, nezmužilostí, jichž celá ctnost nic jiného není, než nechávání, odkládání, opouštění, čekání, na jiné spolehání, nicnečinění!“

Čtenář právem tedy čeká, že proti těmto vadám bude autor bojovati, že proti těmto chabým duším postaví zářivé příklady odhodlanosti, zmužilosti a p. V knížce jeho však, kdekoliv se dělníci postavili na odpor, skončil vždy nešťastně, zničením jednotlivce, poškozením celku. Tím jakoby za pravdu bylo dáváno oněm, na něž v předmluvě stýskáno.

Autor dle všeho studuje poměry v továrnách; není tento spisek první, v němž o nich pojednává, přáli bychom si jen v zájmu věci samé, aby studium šlo trochu do hloubky, aby, chtěje opravdu prospěti ubohému dělnickému lidu, neobmezoval se jen na líčení krutosti „těch cizáckých chlebodárcův,“ ale všiml si i stinných vlastností dělníků samých: pak jistě najde to pravé slovo, ten pravý výraz, jenž otřese srdcem, poučí a zušlechtí mysl, pak bude kniha takového obsahu skutečně cenným darem „českým dělníkům“ — tento spisek jím ještě není! *Method Zavoral.*

Sborník učitelský. Sv. 5. „Pravopis ve II. třídě školy obecné.“ Methodický příspěvek ku vyučování mluvnici. Napsal *Julius Skuhravý.* V Praze 1893. Nakl. A. Wiesner.

Spisovatel podává učitelstvu našemu methodicky upravené učivo pravopisné pro druhý školní rok (2. třídu škol pěti- a vícetřídních), kde žáci učí se správně psáti samohlásky dlouhé a krátké, „i“ po měkkých, „y“ po tvrdých souhláskách a poznati mají základní pravidla interpunkce vět jednoduchých. Pílí velikou a obezřelou důsledností sneseno množství přiměřených příkladů, jichž potřeba, mají-li pravidla pravopisná — dle slov předmluvy — státi se zvyklostí, vejíti v krev. Varuje se zbytečně theorisovati, věnuje autor všecken čas praktickému cvičení sluchovému, jazykovému a písemnému. S čítankou spojují methodický postup četné úkoly. Ke konci pak

všecka látka stručně i přehledně je zopakována a ve připojeném „hodinovém plánu“ dle měsíců, týdnův i jednotlivých hodin učebných stejnoměrně rozvržena. — Můžeme upřímně, bez vážnější výtky knihu tuto odporučiti; neníť učitelskou jenom pomůckou vydatnou, ale i vzorem, jak svědomitě a pečlivě naukám o řeči mateřské vyučovati jest. Jako si přejeme, aby „Pravopis“ hojný užitek přinesl škole a vzdělání národnímu, tak doufáme, že p. spisovatel vyplní slib v předmluvě vyslovený a upraví také v ostatním učivu pravopisném cestu schůdnou a spolehlivou. *J. A.*

Ještě jednou: **Tělocvik** pro letní dobu. Sepsal *J. Kašpar.* Srv. „Hlídku lit.“ 1893 č. 11.

P. spis. poslal nám obšírnou a trochu podrážděnou odpověď k uvedenému posudku, v níž ujišťuje „p. kritikusa,“ že „k němu na cvičení choditi nebude,“ a brání se proti těmto výtkám: že si nehleděl dosti správné češtiny, že v povelech klade infinitiv (a to prý pro lepší výslovnost neiotovaný) místo imperativu, a že zavádí některá nepěkná slova. Nemáme místa nazbyt, a celá knížka nám za to nestojí, abychom obranu téměř půlarchovou otiskovali. Proto jsme také požádali p. referenta, aby odpověděl co nejstručněji. *Red.*

Obrana p. Kašparova nevyvrací ničeho, nýbrž jen opakuje aneb zamlčuje, co v posudku nechváleno. O infinitivech a imperativech praví, „že proti gustu žádný dišputát.“ Nepotřebuji tedy, leč totéž pořekadlo obrátiti vůči p spis. Důvody, že povel jest rozkazem, a že třeba mateřštiny užívati tak, jak jest, a ne ji libovolně bez potřeby („pro nepovolaná ústa,“ jak p. spis. praví) komoliti, jsem uvedl; není tedy pouhé gusto na m é straně. Že posudek mluví pouze o jazykové stránce, jest pochopitelno; obsahujeť spis věci známé a obvyklé, tak že o nich nebylo třeba dále hovořiti, ovšem pak o zvláštnostech slohu. Že sloh knížečky je podle „Reglementu“ a němčiny nechutně šroubován (třeba i ve statích z jiných knih opsaných), toho také p. spis. upříti nemůže. Důkazem toho jest nemírné množství verbalních substantiv a zbytečné i ostudné opisování (viz některé příklady v posudku). Nepravdivo pak je tvrzení páně Kašparovo: „Kdyby učil tělocviku jiný p. učitel jiným způsobem, ani by se jim (žákům) tak nelíbil.“ Také u nás děti se těší na hodinu tělocvičnou, také jinde mají kázeň dobrou, velí rázně i těmi „měkkými“ imperativy! Aspoň nemusejí si vytýkati, že kazí řeč. Opakuji, o čem jsem přesvědčen: Žádný přítel správné a lahodné češtiny n e m ů ž e tohoto tělocviku pochváliti. Smýšlí-li p. spis. jinak, já mu dále nebráním. *J. A.*

Rozmluvy hrvatsko-české. Uspořádal *Václav Z. Mařík,* em. učitel v Záhřebě. V Praze 1893. Cena 30 kr. — Až dosud, vyjmouc Vymazalovu mluvnici jazyka charvatského, nebylo v české literatuře příručného spisu, který by Čechům usnadnil naučiti se jazyku bratrského národa jihoslovanského. Tomuto nedostatku pomůže pro začátek dobře praktická knížka, sestavená p. Maříkem, již rádi doporučujeme. Názvy „hrvatský“ a „chorvátský“ se nám nepodobají, onen se neujme, tento je maďarský. *J. Malota.*

Dr. J. Guth: **Lémanské silhouetty.** Ill. F. Engelmüller a A. Scheiner. V Praze 1892. Nakl. J. Otto. Str. 105. — Míněny jsou obrázky z krajin okolo

jezera Lemanského (nač Lémanského?). Vedeni jsme mimo jiné do Genevy, Lausanny a Vevey, do pověstného Chillonu, do vychovacího ústavu v Lancy, v němž vychován též nynější egyptský místokrál, pak i na další vycházky (Chamonix, Jura, Mont Salève). Manýra p. spis. byla zde už vícekrát zmíněna. Kniha čte se až na některé ty nevtipné vtipy příjemně i také s užitkem. Úprava je skvostná.

Knihovna lidu a mládeže.

Majoratní dědic. Povídka z dob našeho probuzení. Mládeži vypravuje *Ed. Militký.* V Praze 1893. Nakl. I. L. Kober.

Počátek vypravování spadá do r. 1847. Ervín, 18letý syn hraběte Křinského, budoucí majoratní dědic, dokončil studia gymnasijní. Zdraví je chatrného již od mládí, lékaři kdysi určili mu životní pout pouze do 10. roku, zmořen pak nad to horlivým studováním, vypadá neduživě. Okolnosti té míní ve svůj prospěch využiti bratranec jeho Artur, kterýž jest asi o čtyři léta starší, sirotek, jemuž otec zůstavil sice zadlužený statek, ale za to mocnou naději, že bude jednou po neduživém Ervínu dědicem velikého jmění Křinských. Ervín však neumírá. Pečlivé ošetřování matčino udržuje mu život. Při zábavě, kterou pořádá rodina Křinských na oslavu dokončených gymnasijních studií Ervínových, poradí Artur starému hraběti, aby poslal syna svého zotaviti se na venek. Doufá, že zbaven péče matčiny brzy zahyne. Starý hrabě si zalže, že má radu od proslulého francouzského lékaře a vyšle Ervína na jeden ze svých zámků, v romantické krajině položený Křín. Ervín odjíždí sice nerád, ale brzy se mu na Křínu zalíbí. Jedenkráte usne v lese poblíž polozbořené kapličky. Kolem ruky spícího ovinula se jedovatá zmije. Náhodou jde tudy starý Pánek, mlynář ze vsi, a ten mladého hraběte vysvobodí z nebezpečí. Ervín jest velice vděčen a dá si vypravovati dějiny kapličky, kteráž je postavena na památku pobití Braniborců, ale přičiněním nynějšího zlého vrchního Vlčka úplně zpustla. Starý Pánek se Ervínu zalíbí. Po krátkém čase hrabě zabloudí na potulce náhodou až k jeho mlýnu. Tu pozná české knihy, o nichž až dosud neměl tušení, setká se tu s Pánkovým vnukem Václavem, studujícím mediciny, a pomocí obou seznámí se s novým ruchem v českém národě. V Ervínu, po německu vychovaném, probudí se náhle český vlastenec. Učí se pilně česky, seznamuje se s naší literaturou, čte rukopis Královdvorský, literarním statím se učí nazpamět, na vzdor vrchnímu dá kapličku restaurovati, účastní se vlastenecké slavnosti na zříceninách hradu Jestřebí atd. Zlý Artur shledá brzy, že se mu nepovedlo. Všecka ta činnost osvěžila Ervína nejen na duchu, nýbrž znamenitě mu polepšila zdraví. Svádí tedy bratrance svého k nebezpečné jízdě a lovu, ale marně. Konečně spojí se s potměšilým vrchním, kterému jest Ervín trnem v oku. Vyláká bratrance na blízký svůj zámek Krakovec a nastrojí, že Ervín vyjede na ryzce a nikoliv, jak obyčejně, na hnědouši. Na Krakovci zdrží Ervína do večera. Ve stáji zamění mu ryzku za stejně zbarveného, avšak divokého koně. Ervín ani sluha, který koně vyvádí a sedlá, ničeho nezpozorují. Ervín teprve později shledá, že má koně nepravého, ale je pozdě. V divokém letu uhání s ním kůň po cestě ke Křínu. Pojednou zahřmí střelná rána. Kůň odbočí

s cesty a sletí i s jezdcem do blízkého lomu. Pádem se zabije, ale jezdec spadl náhodou na hromádku svátého sem listí a tím je zachráněn, pouze omdlí. Brzy však přispěje mu ku pomoci věrný jeho soudruh Václav, kterýž za dne přišel na stopu úkladu. Zpozoroval, že vrchní něco kuje. Nespustil ho proto s očí a následoval ho krok za krokem, až se dostal na místo neštěstí, ovšem později, než mohl Ervína varovati. Střelná rána pocházela od vrchního, Ervín měl jí býti zabit. Kule náhodou jezdce minula, náhodou i pád do lomu nebyl smrtelný. Úklad se tedy nezdařil. Artur však neustál. Vypátral, že Ervín se v Praze účastní důvěrných schůzí tehdejších českých vlastenců. Podplatil sluhu, aby mladému hraběti zastrčil do kabátu psaní vlastizrádného obsahu. Ervín jest udán, zatknut a uvězněn. Zpráva o tom sklátí starého hraběte Křinského, hrdého a přísného aristokrata, na pokraj hrobu. Přese všecky prosby a nářky své manželky umiňuje si Ervína vyděditi a ustanoviti Artura universalním dědicem. V okamžiku, kdy již poslední vůli chce podepsati, otevrou se dvéře a vchází nejvyšší purkrabí. Hned uhodne, co se děje, a proto zadrží ruku hraběte. Nevina Ervínova vyšla na jevo. Purkrabí dal pozorovati služebnictvo, a tu byl zrádný sluha přistižen, kterak dává své tetě uschovávati část svých jidášských peněz, a v bytu Arturově našel se náhodou otisk nastrčeného psaní. Prozrazený Artur prchá a hrabě umírá, žehnaje svému synovi. Tou dobou prohlášena je konstituce. Z Ervína stal se vlastenecký šlechtic český. Životem ho doprovází věrný jeho přítel Václav, kteréhož udělal svým zámeckým lékařem.

Toť stručný obsah povídky. Máte tu polozbořenou kapličku, zříceniny hradu, událost se zmijí, pikle Arturovy, divokou jízdu při měsíci, ránu z bambitky, tajemné schůzky českých vlastenců ve starém klášteře, zkrátka všecky ty rekvisity romantických historií, jaké má literatura pro dospělé šťastně za zády. Děj postrkují a důležitou roli hrají různé náhody. Psychologické nepravdy a podivnosti se vzájemně střídají. Ervín na př. zná jen tolik česky, kolik naučil se z mládí od služebnictva, nepozná ani, že jazyk bible králické je český, ale když mu po chvíli Pánek předčítá staročeský text ze Všehrda, je pojednou unešen, pohnut a na české vlastenectví obrácen. Podivně se nese, čteme-li, že Václav, rozšafný mladík a medik, spatřiv v lomu omdleného přítele, odbude nejprve své dlouhé naříkání nad domněle mrtvým a potom teprve ho ohledává, není-li snad přece živ. Naivně se líčí, kterak starý Pánek, dřív než počne vypravěti o kapličce, „pohlédne k ní zbožným okem, chtěje ji snad odprositi, že svévolně (!) odhaluje roušku její minulosti.“ Ale dosti! Spisovatel chtěl asi napsati povídku na povzbuzenou k lásce k vlasti, úmysl se mu však nepodařil, vlastenecká stránka jeho povídky je slabá a čtenáře nejméně bude zajímati. Spisovatel líčí něco dosti mdle podle běžné legendy o našem probuzení národním. Avšak dnes již nestačí sytiti mládež pouhými vzpomínkami, jak se u nás kdysi snad slovy a řečněním vlastenčilo. Je svrchovaně nutno a důležito jiným obsahem naplněný pojem vlastenectví v duši mládeže vštěpovati. „Majoratní dědic“ se nám nelíbí. Ervín jest umělá květina, odevšad čiší ta dělanost, nedostatek života, a proto povídka k životu nemluví. Spisovatel asi cítil tuto základní

vadu, a proto ji hleděl nahraditi vlasteneckým horováním. Horuje o Praze, o hradě královském, který nazývá přehnaně „démantem krásy nehynoucí, posledním (!) útulkem tužeb a přání našich" a pod. Jinak Militký není ani stylista. Líčení jeho jsou rovněž chudá jako všední. Řeč jest umělkovaná, často nehezky kroucena.

Povídka poctěna byla jubilejní cenou „Ústř. spolku professorů středních škol" *J. Petr.*

První moravská obrázková knihovna pro českou mládež. R. IV. č. 24. „Javorský purkmistr." Povídka z doby slezské povodně. Dospělejší mládeži napsal *A. B. Šťastný.* Illustr. K. L. Thuma. „Drobné povídky z dětského života." Napsal *A. B. Šťastný.* — R. V. č. 6. a 7. „Rosné krůpěje." Milé mládeži napsal *A. B. Šťastný.* Illustr. K. L. Thuma. Ve Velkém Meziříčí. Nakl. J. F. Šašek.

Pan Šťastný pěstuje v písemnictví pro mládež rozmanitá odvětví: historické i nehistorické povídky, pohádky, báchorky, allegorie, bajky i — anekdoty. A jako jeho anekdotám vymyšleným a nevymyšleným schází vtip, říz, tak schází ostatním jeho pracím zase jiskra a život, aby svým obsahem malého čtenáře zaujaly. — Litujeme, že knížky p. Šťastného doporučiti nemůžeme. *J. Petr.*

Evropa. Kulturní obrázky pro mládež. Napsal *J. Kořenský.* S 12 obr. v textě a s 26 přílohami. V Praze 1893. Nakl. A. Storch. Str. 312.

. Objemný a velmi skvostně i vkusně vypravený spis jest na letošním vánočním trhu zajisté nejlepším dárkem pokročilejší mládeži školní i odrostlé. Ve stručných obrázcích vypravuje „zběhlý" p. spis o pamětihodných místech celé Evropy, od severu na jih, od západu na východ Vábivost obrázkův jeho nespočívá ve fantastice, nýbrž ve způsobu, jakým umí líčiti a poučovati o krajinách i obyvatelstvu. o zeměpise, dějinách i statistice. V 307 statích ovšem uměl p. spis. při vzácné obsažnosti svého slohu pověděti hodně mnoho, aniž čtenáře svého unavuje; již tím skupením látky do krátkých odstavců četbu díla znamenitě zpříjemnil. Mluva jest ušlechtilá i srdečná; snad nebylo ani třeba čtenáře tak často oslovovati.

Doporučujeme dílo co nejlépe. *R.*

Dědictví maličkých pod ochranou sv. Karla Boromejského v Hradci Králové. Č. 36. Podíl pro údy na r. 1892.

„Dědictví maličkých" plní již řadu let čestně svůj úkol, jejž si bylo svého času vytklo. V počátcích svého založení bylo v letech šedesátých jedinou četbou pro mládež, poněvadž tenkráte bylo málo patřičných spisů pro útlejší věk vydáváno, než i době nynější, kdy denní listy tak často oznamují nový časopis aneb celé sbírky vhodných (!) dárků pro mládež, jest „Dědictví maličkých" vítanou knihou v domácnostech našich.

Číslo 36. obsahuje tři poučné povídky, z nichž dvě jsou dějepisné, třetí „Pro nemocnou matku," dojemný obrázek ze života poutnického. malým čtenářům podává. Povídky tyto znamenitě pobaví, dospělejší

dítky i patřičně poučí, jelikož tuto doplňují se nabyté vědomosti školské v oboru dějepisném. Ve všech těchto povídkách pěkně druží se pravé vlastenectví založené na podkladě náboženském. což se nám zvláště zamlouvá. Prosté, jednoduché vypravování beze vší škrobenosti a marného přepínání citů. jež naši mládež k otřepané sentimentalnosti přivádí. působí rozhodně způsobem utěšeným v povahu dětskou. Po stránce jazykové pozorovali jsme mnohé nedostatky. Tisk je pěkný. zřetelný, i přidané obrázky jsou dosti názorné *Fr. Stojan.*

Zábavy večerní. R. XIII. č. 3. „Staré panstvo.“ Obrázky z minulých dob. Napsal *B. Brodský*. Část I. V Praze 1892. Nákl. Cyrillo-Method. knihtiskárny.

Historická povídka má u nás hojně pěstitelů. bohužel belletristické ty výrobky nedbají ani samozřejmých nároků na celkovou věcnou pravdivost. natož aby se řídily nějakou poetickou spravedlností! Cyklus obrázků historických „Staré panstvo“ od B. Brodského nemá sice dle šablony dvě protivné strany, jednu dobrou — druhou špatnou, ale bude se spisovateli střici, aby nezabředl ve výstřednost straně protikatolické protivnou: zahrnouti nekatolíky šmahem špatnostmi. Jinak bude míti historická povídka a roman u nás dvě kategorie: tu budou katolíci vzor špatnosti, onde nekatolíci. To mimochodem.

„Oko za oko.“ Pan Bohuslav Mirk ze Solopisk mstí smrt přítelovu na panu Ferd. Karlu Lukaveckém, vůdci loupeživé sběře vojenské. Obrázek vzat z let 1618.—1626., kdy „vlastní bratři tahali se mezi sebou o moc v zemi, nevšímajíce si při tom ve své vášni, jak celý roj cizopásníků na rodných luzích pevně usazuje své sosáky... Pomoz si každý sám, to (sic) bylo heslo, jemuž naproti stálo heslo druhé: kdo s koho, ten s toho...“ (str. 47.). Polovice 16. století charakterisována v obrázku „Bratří Prčičtí,“ ukazujícím, jak na mnohých místech „rozvlnili asi ‚bratří‘ (jednota bratrská) klidný život v bouře.“ Zajímavou je kresba bohoslužby „církve“ bratrské. — Črta „Otec a syn“ vypravuje, jak „vinou ženy nešlechetné jedna větev pánů Lukaveckých, jichž předkové k nejznamenitějším rodům v zemi patřili, po meči vyhynula.“

Pro lid se hodí. Zvláštní ceny sbírka nemá. Vytknouti jest, že slovesa vět vedlejších po způsobu německém často stojí na konci věty. Jiných poklesků jazykových kniha též prosta není. *A. D.*

Libuše, Matice zábavy a vědění. Ročn. XXII. „Přemysl Otakar II.“ Roman od *Sofie Podlipské*. Tři knihy. V Praze 1893.

Přemysl Otakar II. a jeho život — podklad romanu velkolepého. Ta velkolepost jest v osobě, činech, době královĕ; zda i ve zpracování, jest otázka jiná. Spisovatelka rozvíjí svůj světový názor, podávajíc tu myšlenky (a snad i smyšlenky) své o boje různých ideji, středověku, renaissanci, klasicismu, dogmatech. o Kristu, lidumilství, demokracii řádu františkanského, o Albertu Velikém atd. atd. Čtením pro lid roman není naprosto. Lid reflexím spisovatelčiným neporozumí, ba sotva o ně stojí. *A. D.*

Literarní rozpravy v časopisech.

V. Bezděk, Bourget a Spinoza (Lit. l. 17). — *J. Blokša*, Náboženství a vzdělanost (Obz. 20 n.). — *L. Čech*, Psychologie dramatických básní Hálkových (Lit. l. 17). — *Emerson-Váňa*, Poesie a obraznost (Lit. l. 20). — *Vl. Šťastný*, Odkaz práce (Obz. 22 n.). — *J. Voborník*, Kollárova idea a romantismus (Sv. 37). — *J. Vorel*, Panslavismus v literarní produkci (Lit. l. 17). — *J. Gnatowski*, Studie o nejnovějších proudech ve Francii (Przegl. polski 6 n.). — *St Tarnowski*, T. Lenartowicz (Przegl. pol. 9). — *K. Czaykowski*, Zásluhy Koperníkovy o filosofii (Przegl. powsz. 11 n.) — *E. Bobrov*, Umění a záliba (Voprosy filos. 5). — *S Glagoler*, Otázka o nesmrtelnosti duše (Voprosy filos. 4 n.). — *V. Jarmerštedt*, Světový názor kroužku Stankevičova a básnictví Kolcova (Voprosy filos. 5). — *A. Kornilov*, O lidské řeči (Voprosy filos. 5). — *A. Vvedenskij*, O způsobech víry vzhledem k vědě (Voprosy filos. 5). — *Th. Achelis*, O rozličných methodách psychologie (Ggw. 16). — *L. Bahlsen*, Španělské prameny dramatického písemnictva (Ztschr. f. vrgl. Litt.-Gesch. 3). — *A. Bartels*, Cíle nynějšího literarního hnutí v Německu (Grenzb. 42). — *H. Blümer*, Procházky v oboru metafor (Grenzb. 24 n.). — *E. Eckstein*, O ceně komiky (Dtsches Dichterheim 1). — *K. Erdmann*, Názorná mluva (Kstw. 19 n.). — *H. Grimm*, Literatura o Dante (Dtsche Rdschau 6). — *K. Grottewitz*, Melancholie v mod. liter. (Zuschauer 1). — *H Gruber*, P odobenství v západní literatuře (Ggwart 37). — *C. Gutberlet*, Tomáš Aqu a Im. Kant (Katholik 8). — *Huppert*, Probabilismus (Katholik 8 n.). — *G Karpeles*, Slovanská renaissance (Magaz. 32). — *W. Kirchbach*, Duše rýmu (Magaz. 31). — *Kralik*, O krásnu přírodním (Oest.-ung. Revue 6). — *W. Kreiten*, Pascalova poslední léta (Stimmen aus M.-Laach 7 n.); Písně Mirza-Schaffy (tamt. 10). — *H. Nord*, Humor a humoristé (Grenzb. 27) — *E. v. Sallwürk*, Hamletovská hádanka (Bl. f. litt. Unterh. 19 n.). — *Schlechta-Wssehrd*, Původ a význam hist. názvů župa a župan (Mitth. f. Gesch. d. Deutschen in Böhmen 1). — *H. Schacht*, Moderní lyrika (Ggw. 24). — *Scheu*, Forma a obsah (Zuschauer 2). — *B. Stern*, Počátky divadla v Rusku (Allg. Kunstchronik 14 n.). — *A. Tille*, Vývoj řeči a duševní pokrok (Nord u. S. 7). — *V. Traudt*, K životopisu písně (Kunstw. 3.) — *Xanthippus*, Dramatika a divadlo (Kunstw. 3 n.). — *E. W.*, Náprava kritiky (Kunstw. 18). — *Wychgram*, O národnostním citu (Bl. f. litt. Unterh. 43). — Athenská lidová moralka v dramatě (Grenzb. 29 n.). — *F Brunetière*, Vývoj lyriky 19. stol. (Nouvelle Revue Europ. 13 n.). — *E. Cornut*, Reklama a veřejnost (Études relig. 11). — *A. Gardeil*, Evolutionismus a zásady sv. Tomáše Aqu. (Rev. thomiste 1 n.). — *L. Roure*, Ctnost kantovská, ctnost křesťanská (Études relig. 11). — *C. Cantù*, Poslední romantik (Nuova Antol. 20). — *G. Manzoni*, Začátky romanticismu (Nuova Antol. 19).

Paběrky.

Z naší belletrie. Zajímavo jest srovnati aspoň několik nejnovějších (letošních) výtvorů belletrických za účelem tím, aby se poznalo, v jakých látkách, hrdinách a místech si libují. V nejnovějším romaně Mrštíkově „Santa Lucia“ vystupují samé nevěstky až na Kláru, ve které však také mnoho dobrého jádra není, když hned na první setkání s neznámým mladíkem dovede si dávati dostavenička. Také některé chválené obrazy Prahy svým feminismem až zarážejí. Hrdina Jordán sám bydlí u špatné ženštiny a chodí do pověstné krčmy jakés u Löfflerů. — Karáskova povídka „Bezcestí“ má za hlavní hrdinku trafikantku nevěstku a vypisuje se do podrobna, jak nevinný student venkovský jí jest sveden a nadobro zkažen. I tato povídka, vydaná v „Mor. bibl.,“ hraje z části u Löfflerů. — Macharova Magdalena v „Nových proudech“ uveřejněná líčí pokus, bývalou nevěstku dostati z bordelu a přivésti ji k dobrému životu. — I Merhautova „Bahnitá luka“ mají za hrdinku nevěstku a obsahují divné sceny. — K. Červinka v nové „Nivě“ líčí souchotinářskou

děvu (učitelku), která by se v lese ráda poddala, ale milencovi jí bylo líto. Týž pán uveřejnil v posledním sešitě „Nových proudů“ povídku, v níž hrdina — jako Hamlet filosofoval o tom, zda být či nebýt — uvažuje o tom, měl-li by se spustiti se služkou; ale „maso prý jako maso“ a proto chutě do toho. Škoda, že nešel ještě trochu níž. Ve „Vesně“ pak týž autor v povídce „Přátelství“ vypisuje zábavy zpustlých studentů v pokoutní krčmě pražské. — Ot. Auředníček má v „Nedělních listech“ „Hlasu národa“ ze dne 10. prosince povídku, ve které líčí pustý život pražské krásky, její nástrahy na ženicha a konečné úplné poklesnutí mezi nevěstky. Nejzajímavější při tom však jest, že bývalý ženich její, kterého opustila k vůli baronovi, potom, když zas baron jí nechal, k ní se vrací na její pozvání a si umíní, pomstiti se na ní tím, že jí užije k ukojení chtíčů svých a potom jí nechá. A tuto opravdu originalní pomstu, na niž by si měl p. spis. vzíti patent, také provede. — V jistém časopise pražském pak dokonce dama vyličuje, jak se dala svésti hejskem, ač milovala řádného muže, a jak sklamána byvši, nyní smyslné rozkoše už neužívá s bývalou vášní, nýbrž prý asi takový má z ní požitek, jako když boháč někdy obyčejné housky místo lahůdek pojídá. Klášternicí prý není ani v nejmenším, a společnost prý ji za to přijímá ochotně mezi sebe a má ji ráda. — V brněnském životě nalézají Fr. Roháček („První hřích“) a zvláště Jos. Merhaut také více takového materialu, než naše umění snese. O Merhautových povídkách promluveno tu vloni se vším možným uznáním. On si však ten svůj domnělý realismus vzal tak do srdce, že píše (v „Mor. Orlici“) ještě hůře nežli dříve. — Tu se každý otáže: Tedy to je ten novodobý pokrok umělecký? To je povznášející a očistný obraz našeho českého života, který vyjádřen v číslicích vydává 90% akademiků našich na pěstění prostituce?

Je to čisté umění, ke všem všudy! *x.*

Zasloužený dík. Vězeňský duchovní vypravuje, kterak známý spisovatel romanu vstoupil do vězení a prohlížel si tam pro své skladby zařízení žaláře, vězně atd. Dva uvěznění mladíci jej poznali a volali k němu: „Vy zasloužíte těchto pout, jež my nosíme, spíše než my. My jsme zde jenom proto, že jsme vašich nauk následovali a dvě nebo tři osoby k tomu svedli. Vy však jste svedl tisíce lidí, a nákaza, kterou jste rozšířil, vymáhá denně nových obětí.“ („Stimmen aus Maria-Laach“ 10, 537.)

Zprávy.

Listy z Prahy. XVII. Přání i na tomto místě projevené, došlo splnění. Jaroslav Vrchlický jmenován ne sice hned na druhý běh r. 1893. řádným professorem, jak se mohlo státi, nýbrž teprv na zimní semestr letošní professorem zatím mimořádným literatur jinonárodních na české universitě. Zahajovací přednášky jeho proměnily se v malé slavnosti, návštěva hojná potrvala. Mezi posluchači jsou zastoupeny všechny obory vyšších věd; i technikové na ně docházejí. Všichni chválí si krásný přednes i pečlivě upravovaný postup výkladů. Z novin je povědomo, že Vrchlický má čtení o Calderonovi a jeho době a o italské literatuře novější. Slibujeme si mnoho

zisku z této působnosti jeho pro písemnictvo naše. Nejen že z nich mohou vyrůsti srovnávací dějiny literatur evropských, ale snad bude časem Vrchlickému možno, rozšířiti obor svých přednášek též na novou literaturu českou. Čerpáme tuto naději z článku jeho o sonetu v Pastrnkově almanachu Kollárovském. Tam Vrchlický projevuje, že se obírá pilně též literarní historií českou. Pokládali bychom to za událost přímo šťastnou, kdyby aspoň novodobé poesii naší se dostalo rozboru a výkladu o jejím rozvoji a významu od znalce poesie světové, který by tedy jednotlivé proudy její mohl stíhati vždy až k prameni, ale který by jí také zachovával lásku i v největší chudobě její. Nejen hlava aby hovořila, nýbrž také srdce — toho vůbec bude brzy zase potřeba českému slohu a české práci duševní, při čemž však nemyslíme, aby všecko české bylo hezké, aby se spisovatelé rozplývali ve vlastenecké lyrice, nýbrž aby do slohu vkláduli ono hřejné oduševňující něco, co na př. francouzskému slohu vážnému zajišťuje stálé vítězství nad čtenářstvem a co zdobí ze slovanských zejména sloh polský. U nás v pracích vzdělávacích příliš převažuje chladný, střízlivý rozum — a ten nechytá. Snad by bylo možno i ve slohu hledati částečnou příčinu úkazu, že ubývá chuti k vážnému, naučnému čtení — kterýž úkaz, kdyby měl se rozšířiti a ustáliti, jistě by se rovnal národní pohromě. Neboť český národ dovede čeliti přívalné moci němectví jenom vzdělaností i srdce sobě podmaňující. Zaklepou asi záhy nové starosti na náš národní byt, a bude třeba vyrvati se trochu z ohlušující vřavy denního života a oddati úvahám, přemýšlení, z něhož by se zrodila nová práce, ale soustavnější, jednotnější a zejména také k celku hledící a tomuto celku opatřující stupně k pokroku vyššímu.

Doslýcháme s některých stran, že lid dělný se shání pilně po vzdělávacích spisech českých ze všech oborů — a hle, co se ukazuje? Není jich, není, aspoň ne takových, aby jim ta vrstva čtenářstva rozuměla. Kterýsi nakladatel připadl na myšlenku, podle poptávky objednávati si poučné rozpravy z jednotlivých oborův u vynikajících pěstitelů vědy, a jedná takto jistě svědomitěji, než ten, kdo vědychtivost širšího obecenstva odbývá bezcennými a nespolehlivými kompilacemi. Že v našem písemnictvu se jeví stále citelný nedostatek spisů poučných pro věk dospělejší asi 16—20 let, je už starý stesk. Teprve nedávno napsány byly domácí dějiny pro takovéto čtenářstvo — a pravdu-li dí pověst, chystá se jich už čtvrté vydání. Kdybychom se měli dotknouti všech polí, kde se volá a touží po poučení obecném, byl by to jistě výčet dlouhý a proto málo radostný. Zde by měla zasáhnouti pomocnou rukou Akademie a bohaté fondy své otevříti na podporu takové práce; neboť nakladatelé naši neslýchají posud rádi o knihách vzdělávacích mimoškolních, a posud vyskytují se případy, že knihu sebe cennější si musí vydati spisovatel nákladem vlastním, jako nejnověji dr. Hanuš Máchal spis vyčerpávající všecko vědění o bohatýrských písních lidových u Slovanů. Ale kolik jich tak může učiniti? Za to zmáhá se literarní bejlí docela podle pohádky Elišky Krásnohorské o sedmikráskách a kopřivě. Jen ji sedmikrásky pustily mezi sebe a už to odpykaly celou existencí svou. Míníme zejmena pikantní četbu. Bůh sám ví, kde se pojednou u nás vzalo tolik „spisovatelů“ pikanterií! Ba ani damy mezi nimi nechybějí. Průpravu k tomu má ovšem dorost dobrou v některých našich humoristických listech

a skladbách. I na dopiskách a nádobkách jsme se konečně vzmohli na stejný stupeň se sousedy, a to v obsahu i formě velmi ušlechtilý, na př. § 13. „Jen chlastat.“ Na „české karty“ namazáni mužové, kteří si aspoň od svých neobmezených ctitelů zasloužili něco lepšího, než býti otlonkánu po hospodách . . . . — Ve „vyšším“ zboží po sprostém Amoru vynořil se „Vějíř“ a v belletrii též umělecké vede nyní veliké slovo pád dívky. Bordelové hrdinky přišly k nebývalé cti a slávě. Pudy sexualní se probírají a rozebírají, jakoby na nich závisela jsoucnost národa. Ani o státním právu svém nemáme tolik výkladů a rozborů. Nebylo by tak zle, kdybychom byli velikým národem, měli zajištěnou existenci, všeho dosť, čtenářských vrstev hojnost přerozmanitou. Ale jsme národem poměrně chudým, nemáme z celé veliké minulosti nic než historii svou a jazyk, všech našich středních škol je dohromady ani ne tolik, co vysokých škol mají Němci, a charakterů máme až běda málo Tovární život nám otravuje mravně lid (stojí také za přemýšlení, čím to, že našinec je a zůstává obyčejně jen dělníkem, kdežto cizinec se vyšinuje na továrníka), a nyní nám jediné a hlavní čtenářstvo naše bude otravovati „krásná“ literatura? Maně nám tu připadají slova roztomilého faráře v Čechově Živsovi pronesená k hrdinovi básně:

— — — Napříč je mi — řeknu to přímě —
věčný ten dithyramb o k áse a lásce a dívkách,
jímž hlaholí Parnas, jímž blouzní všecka slovesnost,
jak by žití cílem byly hlavním rozkoše lásky,
jak by nebyl vyšší k horování na světě podnět.
Z úmyslu nic nemluvím o hvězdných cílech a touhách, —
však zdali láska k lidem blahotvorná, k ctnosti a dobru,
láska ku vlasti svojí a k národu více neváží,
nežli požár, jímž krásný zrak muži srdce zažíhá?“

A o lásce přál by si čítati také jiné obrazy a jiné stránky její, nežli s jakými se stále a stále v romanech i básních setkáváme. Ke sdružení bytosti mužské a ženské třeba zajisté lásky mocné,

— — — však tato láska
tvář má valně jinou než láska romanu a básně.
Tať pudu jarní vzlet v poetickou řízu odívá,
v něm jediném hledajíc nejvyšší slasti pozemské.
Avšak tento plamen sladký brzy slábne a hasne,
jím krb manželský neživí své teplo miloučké,
tam třeba stálejší, jinaký roznítiti plápol:
svazkem posvěceným k sobě manžely do skonu víží
vzájemné povinnosti obou, jich cíle společné,
štěstí pospolité, v neštěstí podpora družná,
k dítkám láska obou, o ně stejná péče radostná.
A když takto spolu trud zmohše a bouře životní,
v klidném podzimu svém k upomínce si poznovu věnčí
myrtou skráně šedé přítulné Filemon a Baucis:
toť věru krásnější manželské lásky je obraz,
nežli onen, kdy ženich v rozkošném zápalu touhy
k ložnici ozdobené spanilou si nevěstu zavádí.

Ale dobrý farář ví, že takovéto názory za dnešní doby se poslouchají jako zbortěné harfy ton. „Dnes je život jiný!“ slyšíme opravdu se ozývati hlasy; „kam s takovými názory šosáckými? Poesie má býti výrazem skutečnosti!“ Ale snad ta skutečnost všecka prozatím ještě nevypadá tak, jak se nám představuje v nejmladších verších a povídkách, nýbrž jenom

část, a to jistá část skutečnosti, která tak vypadala asi za všech časů. Jen že se nedrala tak mnohostranně na povrch. A snad také ještě nepozbyly platnosti všecky ty nesčetné výroky o ušlechťujícím úkole umění. Otázka ethiky a esthetiky je sice náramně spletita, ale znamenití spisovatelé všech národů shodují se v tom, že básnění by skleslo na příjemnou hříčku, kdyby se odvrátilo od velikých zájmů své doby a přestalo se snažiti o vyléčení panujících vad společenských jakož i o zušlechťování citu a mysli. Pěkné myšlenky pronesl o této věci H. Heiberg v posudku romanu Suttnerové, pravě: Co mezi dvěma lidmi se děje v komůrce — i nech ať k tomu měsíc dělá divnou tvář — nemá soudce, nikoli, a má své plné právo. Ale na veřejné ulici líbá se nejvýše ruka. — Nezavírá-li člověk dvéře i před nejbližším okolím, když odloživ kabát a vestu, dělá toaletu? A v knihách má náležeti pojednou k „vyhošťování všeliké lživosti z chrámu uměny," když se zjevuje, a jsme posud z esthetického příkazu své výchovy zakrývali závojem? Ti, kdož se podrobují zákonům ušlechtilé zjemnělosti z tisícoletého rozvoje našeho se vyvinuvším, odhazují růži pro červa. Praví-li někdo: Nepíšu pro mladé dívky a dítky, může se mu odpověděti: Pak musíš míti genialnost velikána, jichž jména čas zvěčnil. Pro tuto genialnost se ti mnoho promine a přehledne, co snad i u nich bylo nedostatkem. Neboť tak se věci mají. Viz Emila Zolu Ale poněvadž se lidé jako Shakespeare, Zola a spisovatel Wahlverwandtschaftu (Goethe) nerodí každý den, nýbrž vždy jen za 500 let jednou, mají také poctiví učeníci uměn zůstati v těch mezích, které jich dílům propůjčují ráz obecného čtení hodný.

A velký esthetik Vischer napsal: „Stojí-li nahé osoby na obraze v pozadí, už je tím osten odňat odporu proti nemravu a neeudnosti. Nahé dejte do mythologie neb do ráje, kde není policie ani jí není třeba, ale ne na ples."

Věčně pravdiva pak zůstanou též slova Fr. Palackého, kterých by bylo škoda, aby upadla v zapomenutí:

„Býti spisovatelem není ještě zásluhou. Poměr spisovatelstva k národu neliší se v té příčině podstatně od poměrů školního učitelstva k lidu. V té míře, jako dobrý učitel náleží k největším dobrodincům, náleží učitel špatný také k nejhorším škůdcům veřejným, třeba by se ničím více neprohřešoval, nežli že nejdražší klenot lidu, srdce i mysli vzrůstajících pokolení obmeškává vésti k dobrému. Také čtenář každý svěřuje srdce i mysl, kdy vše, co nejvýtečnějšího sebe má, aspoň na okamžení tomu spisovateli, se kterým se právě obírá; i běda každému, kdo lichými snad vnadami svodí svěřence svého s cesty pravdy a spravedlnosti!"

Ale pozoruju již, že by se z mého dopisu málem vyklubalo postní kázaníčko — a Vy jste si přáli novinek a klípků z Prahy. Ale budiž dovoleno i mně někdy učiniti to, co pokládají také někteří spisovatelé za svůj úkol: vyplniti totiž tolik neb tolik listů papíru černými písmeny.

— Kottův Česko-německý Slovník, zvláště grammaticko-fraseologický nedávno ukončen sešitem 133. v VII dílech, vydáván byv od r. 1875. Žádali jsme odborníkův o obšírnější úvahu o díle tom, již svou velikostí imponujícím, avšak nepodařilo se nám úvahy takové dostati. V prvních letech provázen slovník velkým účastenstvím české veřejnosti,

které později téměř docela utuchlo. O práci své rozpisuje se p. sestavovatel v Doslovu. Zprva, jak známo, měl slovník jeho býti po přednosti fraseologickým; látka měla vyplniti asi 130 tiskových archů. Později ku přání nakladatelstva doplňováno dílo na úplný slovník česko-německý, a to tak, že doklady slov českých a synonymiky jejich vypisovány obšírně, asi tak, jako ve slovníku Jungmannově. Takto by slovník měl podávati celou zásobu češtiny, ve spisech i v nářečích uloženou. Neúplný jest ovšem v obojí části, neboť není použito spisů všech, nářečí pak nejsou dosud s dostatek známa. Mnoho nedostatků vysvětluje p. sestavovatel svojí chorobou a nedostatkem stálých spolupracovníků. Vytýká se dílu předně nesouměrnost pozdějších částí s prvými; byla také potřeba dvojího dosti obšírného Dodatku. Dále vytýká se nespolehlivost po stránce fraseologické. Hromadíť se tu doklady různých slov a vazeb, aniž je vždy podotčeno, jsou-li správné. U nás, kde i „nejlepší" spisovatelé píší a psali špatně česky, v té neb oné části jazykové správnosti, najdou se doklady na všecko. Jestiť právě čeština na tom stupni, na kterém jest nezbytně potřebno, mluvu autoritativně říditi a nikoli pouze poukazovati na vzory, jak se smí díti na př. u Němců. V tom a snad i v jiném má slovník Kottův jakési vady, jež ovšem jsou mu na ujmu, ale nemohou zajisté zastříti velkých předností. Mimochodem podotýkáme, že v pravopise cizích slov došel Kott asi k těm výsledkům, jakých se náš časopis drží, jako k nim nezbytně dojde každý, kdo chce trochu důsledně psáti. — Ze zajímavého doslovu vyjímáme ještě zprávu, že látka slovníku čerpána — kromě slovníkův a netištěných pramenů — z 91 děl ve 120 svazcích. Cedulek bylo asi 957.104, jež vážily 169¾ kg. Naproti slovníku Jungmannovu je Kottův asi dvakrát tak veliký. Pan sestavovatel hodlá dále přijímati příspěvky a dodatky ke svému slovníku, kterých kdyby nemohl již použiti dostane se České Akademii.

— Národní divadlo v Praze vydalo obvyklou svoji výroční zprávu, letos desátou, v níž je přehled minulého roku i desítiletí. Původních prací českých se dávalo r. 1893. 176, všech představení bylo 417; jinoslovanských děl dáváno 15.

— Ústřední spolek českých professorů v Praze vydává svůj „Věstník" ve volných lhůtách, který podle dosavadních tří sešitů zaujme místo mezi předními časopisy vědecko-vychovatelskými. Mimo čistě školní záležitosti týkají se některé statě také širších otázek; takořka sensační jsou „Paběrky z českého slovníku", kde je vyčtena celá řada chybných tvarů v nynější češtině, a to i na př. takových jako je slovo „básník", utvořené prý chybně, ať pochází od „básniti" neb od „básně." Redaktory „Věstníku" jsou proff. Fr. Bílý a H. Soldát.

— „Katechetické Listy" počaly vycházeti měsíčně (mimo srpen a září) v Praze redakcí X. Dvořáka, H. Dudy a V. Hojsy. Předpl. 2 zl. ročně.

Slovinsko. *Paulina Pajkova,* jejíž spisy u Slovinců těší se z veliké obliby, počala vydávati své „Zbrane spisi." V prvním svazku jsou obsaženy básně a několik povídek. O spisovatelce samé lze říci, že opravdu jest rozenou básnířkou. Ve svých básních, jak zajisté přirozeno, libuje si v mezích ženskému srdci nejpřístupnějších, v lyrice. Erotika, přátelská láska, láska mateřská a k vlasti, toť podstatný obsah její básnické tvorby. „Materni glasovi" zaujímají

zajisté přední místo mezi jejími básnickými plody. Vedle básní umístěny v prvém svazku některé povídky. „Občutki na novego leta dan“ činí na čtenáře nemilý dojem pověstným „světobolem.“ „Odlomki ženskega dnevnika“ poukazují, že spisovatelka prožila „Sturm- und Drangperiode.“ Mají však silný nádech sentimentalní. Nejlepší z povídek jest „Blagodejna zvezdica.“

— Neumorný spisovatel a vlastenec slovinský *Dr. J. Vošnjak* uveřejnil v „Narodni knjižnici“ druhý svazek svých „Zbranih dramatičnih in pripovednih spisov.“ V prvním svazku jeho spisů byl uveřejněn roman „Pobratimi,“ v němž uložen kus jeho autobiografie. Líčí v něm velmi sympathicky boj štyrských Slovinců za národnost a vlast. K „Pobratimům“ důstojně se řadí druhý svazek jeho spisů „Lepa Vida,“ drama o 5 dějstvích. Podkladem pěkného tohoto dramatu jest soujmenná národní píseň. Děj plyne velmi lehce a připravuje dramatickou vinu. Jednotlivé výjevy jsou logicky dobře spojeny a odůvodněny až na nepatrné výjimky. Látka sama je trochu kluzká. tak že mimovolně připomíná pověstná moderní dramata francouzská. Tomuto nebezpečnému úskalí dovedl spisovatel obratně vyhnouti tím, že Vidinu neomlouvá a nezakrývá lesklými frasemi po způsobu francouzském.

— *A. Aškerc,* velmi pilný a nadaný spisovatel, pěkně a zábavně popsal svůj „Izlet v Carigrad.“ *J. Malota.*

Charvatsko. *S. Draženović* ve svých „Crtice iz primorskoga malogrodskog života“ vystupuje jako dovedný portraitista maloměstského života. Jeho obrázky a povídky, v nichž líčí i u nás známý onen prostý, tu a tam přepjatý život v malém městě, jsou rozkošny, plny jadrného humoru, z něhož často vystrkuje své růžky štiplavá satira. „Nova era,“ „U dida,“ „Martinova oporuka,“ „Koban zavjet,“ „Tijesno je“ aj. zasluhují vší pozornosti.

— „Crte a slike“ (Črty a obrázky) nazval *L. Ladanjski* sbírku svých povídek. Ladanjski jest mladým, avšak nadaným spisovatelem. Jeho básnická tvorba je teprve v počátcích. Velkých společenských problemů neřeší; svou látku vybírá doposud jen ze života rodinného. Sbírka obsahuje pět povídek, z nichž nejlepší jsou „Ružičin snubok“ a „Gradenić.“ Maloměstské intriky zobrazeny jsou, řekli bychom, v humoresce „Nova era.“

— Neznámý doposud básník *Mladen Barbarić* vydal nevelikou sbírku svých básní „Rodoljupke,“ v nichž opěvuje domovinu, její minulost, její pokleslost, její naděje na lepší budoucnost. Myšlenky jsou velmi ušlechtilé a proto zasluhovaly by též tu a tam ušlechtilejší formy, která jest na některých místech prosaickou a frasovitou.

— *A. Virag* velmi pěkně přeložil Goetheova „Fausta.“

— Chvalně známý v charvatské literatuře pseudonym *Tugomir Hrvat-Bošnjak* (T. Alaapović) napsal větší (91 str.) epickou báseň „Nesudjenica“ (Nesouzená). Již pro svou ideu jest báseň pozoruhodnou. Hájíť myšlenku, že jak Mohamedani tak křesťané v Bosně jsou jedním národem krví i jazykem. Myšlenku tu opěvuje v „Nesudjenici“ v sedmi zpěvech.

Oj hvala ti (Bože), hvala na vijeke
što si braći oči razvezao,
da se mila upoznaše braća;
daj, razveži svemu rodu oči,
da se braća mila, jednokrvna
jednom barem tužna upoznaju.

— *Milana Šenoova* (syna † romanopisce A. Šenoy) veselohra „Kako vam drago," o níž jsme se zmínili již roku loňského, vyšla jako samostatný otisk z „Vience" roku předešlého.

— Zasloužilý spolek literarní „Družba sv. Jeronima" vydala pro své členy za r. 1893. následující publikace: „Pobožnost molitvena na slavu presvetoj Trojici i na čast blaženoj Djevici Marii i svetima," sedmý svazek „Životinja" od Davorina Trstenjaka, v němž zábavným a poučným způsobem líčí užitečnost a škodlivost ptactva. Třetím svazkem jest světoznámá Wisemanova „Fabiola" a konečně prostonárodní kalendář „Danici," který samojediný vydán ve 40.000 výtiscích. Zajisté neklamné svědectví o jeho oblibě.

— „Matice Hrvatska" oznamuje, že letošním rokem začne vydávati „Národní charvatské písně." Sbírka bude obrovských rozměrů; bude obsahovati 10 svazků. Letos vyjde první svazek.

— „Jugoslavenska akademija" vydala 26. sv. svých „Starin" se zajímavým obsahem i pro laika. „Dva cjenika za trg slobod i kralj. grada Varaždina" od prof. J. Jankoviće. „Podvržená poslední vůle Ivana Lučiće Trogirského z r. 1679." a Dra. Jagiće „Grškovićeo odlomak glagolskog apostola." V úvodu k této rozpravě dí, že Šafaříkova myšlenka o glagolici až dosud jest platnou. Toliko na některých místech ji doplňuje a opravuje. Tak na př. dokazuje, že nejenom hranatá glagolice, ale i kulatá jest charvatskou. Taktéž velmi zajímavé jest pojednání R. Lopašiće „Prilozi za povijest protestanta u Hrvatskoj."

J. Malota.

Srbsko. Historik *Stojan Novaković* ve svém obšírném díle „Srbi i Turci XIV. i XV. veka" líčí dle věrohodných zpráv první vpády a nájezdy Turků do Srbska před i po bitvě na Kosovu poli.

— Ve 22. svazku „Spomenika" srbské král. akademie *Marka Dragoviće* „Dokumente o Šćepanu Malom," srbském králi, z moskevského archivu ministerstva zevnitřních záležitostí vedle zajímavých výpisků *Stojana Novakoviće* „Iz memoara Ibrahim-Mauzur efendije iz 1813. i 1814. godine," kterými na mnohých místech objasněna současná historie Srbska.

— Život srbského učitelstva pěkně ve svých povídkách „Slike" vylíčil *Janko Veselinović*. Péro jeho jest dovedné a spisovatel dobrý pozorovací talent.

J. Malota.

Polsko. (Cestopisná literatura.) Do nedávné doby byla cestopisná a zeměpisná literatura vůbec v Polsku pravou Popelkou. Teprve v letech posledních se vzmohla. *Josef hrabě Potocki* procestovav Přední i Zadní Indii hlavně jako neohrožený a šťastný lovec tygrův i lvů, napsal o této své dobrodružné cestě velmi zajímavý spis, kdež slohem jasným i plynným vedle svých příhod loveckých popisuje báječný kraj lotosu i pochmurných pagod, a vplétá do svého vypravování též mnohé zajímavé věci kulturně-historické.

— *Pavel kníže Sapieha* napsal knihu o své cestě po Indii, Číně Japonsku a ruské Sibiři. Je to pestrá mosaika přerozmanitých dojmův a vzpomínek, tu vážných, ba často i filosofických, jinde zase rozmarných i dosti všedních. Zejména jeho zprávy o Sibiři jsou velmi zajímavy.

— *Henryk Sienkiewicz*, znamenitý romanopisec polský, prodlev za příčinou svých studií ve střední Africe, napsal o zemi této nepříliš objemný,

za to však skvostný a opravdu básnický spis Obrazy nevýslovné krásy střídají se před zrakem čtenářovým. Majestatní poušť, útulné oasy, divukrásné tropické noci, tyto dojmy nesmazatelně utkví v mysli čtenářově z knihy Sienkiewiczovy.

— *Karel hrabě Lanckoroński* předstihl cestopisným dílem svým všechny své předchůdce. Spis jeho (Na około ziemi. 1888—1889 Wrażenia i poglądy. Krakov 1893. Str. 343) bude zaujímati přední místo v cestopisné literatuře polské. Už r. 1884. podnikl hr. L. vědeckou cestu do Malé Asie, kdež s několika druhy obíral se hlavně studiemi archaeologickými. Odtud poslal přes 30 000 fotografií do své otčiny, jež milovníkům archaeologie uschovány jsou v paláci Rozdolském. Též museum Jagiellońské obohatil přemnohými sádrovými odlitky vzácných děl antických. Cestu svou kolem světa konal směrem k východu. Delší dobu prodlel v Himalajích a v Přední Indii, a též tato část se čtoucímu nejlépe zamlouvá Tam celou duši svou otevřel krásám majestatní přírody, a dojmy své přeumělým pérem popsal ve své knize. Vedle krás přírodních všímá si též děl uměleckých a poměrů kulturních. Mile dojme čtenáře líčení návštěvy u francouzského missionáře v Himalajích, jesuity P. Desgodia, jehož spisovatel zastihl natírajícího barvou schody svého prostičkého domku. Po několika chvílích poznal v něm slovutného učence a spisovatele světoznámých děl o Tibetě, kterážto krajina byla do nedávna Evropanům nejméně známou z celé Asie. Po dlouhých letech dobrovolného vyhnanství a těžké práce uchoval si slavný missionář svou ryze francouzskou povahu. plnou jemnosti a ušlechtilosti, tak že i v dalekých krajích asijských zatanulo spisovateli na mysli známé rčení: „Gesta Dei per Francos." Takový zjev jest nejvhodnější illustrací i důkazem přísloví onoho. Dále popisuje staroslavné Delhi, „Řím Indů," posvátný Ganges, a všude vplétá do popisu svého okolí vzpomínky historické, kulturní i politické. Duchaplny jsou jeho poznámky tam uprostřed divokých poměrův asijských o civilisaci evropské. Ze San Francisca přeletí širé stepi americké, a navštíviv Londýn, vrací se do vlasti. Četbu spisu odporoučíme i čtenářům našim, jazyka polského poněkud zběhlým. *Fr. Skalík.*

— Polská knihovna, roku 1838. v Paříži založená a mající nyní asi 60.000 svazků, ponechána nyní polskou společností pro dějezpyt a literaturu krakovské akademii, která při ní zřídila vědecký odbor. Jím má býti polským učencům zjednáván přístup ku vědeckým pramenům pařížským a zároveň podporován styk francouzských učenců s krakovskou akademií. V odboru tom jsou kn. L. Czartoryski, Gadon, Mickiewicz, Rusteyko. Ředitelem a zástupcem akademie jest dějezpytec Dr. J. Korzeniowski.

Rusko.[1]) Nedávno zemřeli dva básníci ruští, zástupci dvou různých směrů ruské poesie, Pleščejev a Apuchtin, první pěvec života, druhý pěvec čistého umění, první stoupenec Nekrasova, druhý stoupenec umělecké školy Puškina. *Alexěj Nikolajevič Pleščejev* narodil se 22. listop. 1825 v Kostromě ve staré rodině šlechtické, universitu studoval v Petrohradě, ale studií nedokončil. Již jako mladík sedmnáctiletý v „Sovremenniku" 1843 uveřejnil překlad básně Rückertovy: „Píseň poutníkova" a 1846 vydal sbírku básní, v nichž ohnivě obořil se na nepěknou skutečnost okolního života a vybízel přátele, aby směle chopili se díla. R. 1849. byl zavřen jako člen kroužku

[1]) Přepisujeme: е — e (vysl. ě), ѣ — ě neb je, я — 'a neb ja.

Petraševského do pevnosti petropavlovské a poslán jako prostý voják do orenburgského kraje, zbaven všech práv na jmění. Teprve 1857 byla mu navrácena práva dědičného šlechtictví a 1858 směl se usaditi v Moskvě, což on učinil 1859. Roku 1872. přestěhoval se do Petrohradu, účastnil se redakce „Oteč. Zapisek" řídě oddíl básnický až do zaniknutí jejich 1881. V posledních letech vedl básnický i belletristický oddíl „Sěverného Věstnika." Vrátiv se z vyhnanství, básnil znova „staré písně na nový lad" a uveřejňoval je v „Rusském Věstniku" Katkova. Ale v písních jeho nebylo dřívějšího mladistvého nadšení a blouznění, nýbrž musa jeho nesla pochmurnou pečeť zoufalství, pessimismu beznadějného a zármutku, nářku nad neutěšeností a pomíjejícností života. Básně ty jsou jednotvárny, bledy. Pleščejev mnoho překládal z básníků německých.

Alexěj Nikolajevič Apuchtin narodil se 14. listop. 1841 v Bolchově, městě orlovské gubernie. Vychován byl v právnické škole, kterou opustil 1859; nějaký čas sloužil v ministerstvě vnitřních záležitostí. Prvních 10 básní jeho pod společným názvem „Derevenskije očerki" bylo otištěno 1859 v „Sovremenniku," a básně ty obrátily na sebe pozornost Turgeneva i Nekrasova. Uveřejniv v letech 1859.—1862. v různých časopisech ještě asi 20 básní, umlkl na dlouhou dobu. Roku 1872. v „Graždanině" vyšla jeho báseň „Nedostrojennyj pamjatnik," a on opět umlkl až do polovice let osmdesátých. Teprve 1886 vydal sbírku svých básní, již kritika i obecenstvo přijalo velmi lichotivě. Hlavní předností básní těch je krásná forma, melodický verš, umělecká prostota, nenucenost i lehká melancholie. On neobírá se zlobou dne, a všecku tvorbu věnuje líčení milostných citů velikosvětského člověka, lehce oklamaného, trochu melancholického a trochu již obstárlého. Vůbec lze jej nazvati pěvcem lásky nešťastné. Nejdelší báseň jeho, „Rok v klášteře," opěvuje otrockou oddanost milované bytosti. Překrásná je básnička „S kurjerskim poězdom."

— „Sočinenija" hr. *Lva N. Tolstého* vyšla v Moskvě v devátém vydání ve 13 svazcích. Do vydání toho pojaty: „První vzpomínky" a články o hladu, které vydají pouze asi 70 stránek. Mnohé ze statí, které napsal Tolstoj jako publicista i učitel, ve spisech dosud obsaženy nejsou. Již častěji jsme ukázali ve „Hlídce lit.," jak často L. Tolstoj odporuje sobě samému. Tak ve stati „Ženám" praví: „Mužovi dán zákon práce, ženě — zákon roditi děti," a v „Listě za příčinou odpovědí na stať ‚Ženám'" dí, že muž má zveličovati blahobyt člověčenstva, žena zachovati pokolení lidské. „Idealní žena," praví dále, „dle mého úsudku bude ta, která rodí, odkojí a vychová největší množství dětí." V „Doslovu ke ‚Kreutzerově sonatě'" najednou tvrdí opak, že muž i žena mají se starati ne o zachování lidského pokolení, nýbrž že mají hleděti zbaviti se lásky tělesné, svádění ke hříchu, očisťovati sebe a žíti jako bratr i sestra, byť i tím pokolení lidské zahynulo. — Ve článcích: „Co nám dělati," „O práci i přepychu" a „Ruční práce i duševní činnost" (1889) energicky pobízel všecky k ruční práci, která je povinností i štěstím pro všecky, pobízí pracovati pro sebe i pro jiné, pro osobní i společné, obecné blaho, pracovati, poněvadž toho třeba ke zdraví tělesnému i duševnímu, k tomu, aby nastala rovnováha sil, stále rušená abnormním životem lidí bohatých, k nimž

články ty se hlavně obracejí. A hle, najednou ve stati „Ne-dělanije," otištěné v zářijovém sešitě „Sěverného Věstnika" 1893, nejen že zavrhuje vědu jako prázdné zaměstnání, nýbrž obořuje se na práci vůbec, odporučuje lidem „svého kruhu" i třídy pracovní, aby přestali pracovati a změnili své pojímání života, že pracovitost není žádnou ctností, nýbrž spíše prostředkem, jímž podobně jako kouřením nebo kořalkou hledíme skrýti před sebou nepravidelnost a nešlechetnost svého života. Vůbec práce nemůže prý býti ctností podobně, jako ctností není jísti.

— „Posrednik" pro vzdělané čtenáře vydal *A. V. Sternovu* novellu „Sňatek z lásky." Hrdinka z aristokratických kruhů není krasavicí, ale má čarokrásné oči; zamiluje se do hezkého raznečince, nadšena ne tak krásou jeho tělesnou, jako spíše duševní. Příbuzní její zbraňují takovému sňatku, ona však přece bere si hrdinu za muže; byl zatím hrdina stal se slavným dramaturgem. Ale tento sňatek z lásky nebyl šťasten, oni se rozešli po pěti letech, hrdinka žila ctnostně 11 let sama s dětmi, až konečně muž, jehož sláva jako spisovatele dramatického zatím byla klesla, obrátí se ke ctnostné ženě, žádaje jí o pomoc, kteréž i dosáhne. Hrdinka vystavena hodně v růžovém světle, hrdina nakreslen jako muž nicotný a ničemný. V novelle není živých osob, ani originalních stavů; všecko je stereotypní. Co jí autor dokázal? Že sňatky z lásky za nic nestojí?

— *P. Zasodimskij* (* 1843), známý svým romanem ze života národního „Kronika vsi Smurina" (1874), vydal nový roman ze života selského s názvem „Grěch" (Hřích), obraz venkovského života v odlehlém severním koutě Ruska. Centralní, hlavní jednající osobou romanu je Grigorij Čeban, silný a pevný mužík, jenž všecku naději skládá ve práci, nashromáždění bohatství. Jako neunavný pracovník nenávidí lenosti, pohrdá slabostí; ve shromažďování bohatství pomocí práce vidí zálohu blahobytu a štěstí. K choti, synu i snaše je surový, bezcitný, nelítostný, nemilosrdný. Moha se jednou zachrániti sám i snachu z řeky vytáhnouti, sám se zachránil, jí však nepomohl i pokládal si to za hřích, a hřích ten jej mučí. Teprve venkovský krejčík Prokofij ukáže mu na hlavní jeho hřích, přílišnou přísnost, bezcitnost k lidem, a Čaban jakoby se znova narodil, stal se jiným člověkem a v útrpnosti, soucitnosti s lidmi našel pokoj své duši, pokoj, porušený „hříchem." Postava Čabanova je typická, i jiné osoby jsou plny života i pravdy.

Novella *M. L. Peskovského* „V gluši" ukazuje na velikou důležitost národní selské školy i venkovských učitelů, kteří v těžkých okolnostech mnoho již přispěli k šíření osvěty. Ale to, co líčí Petrovskij, je velikou výminkou, něčím, co se málo pravdě podobá. Jeho idealní hrdina, učitel Prachov, jenž všecky síly svoje věnoval selské škole a ruskému národu na skromném poli venkovského učitele, překvapující výsledky, jakých dosáhl, neodpovídají normalnímu typu ruských učitelův a ruské školy národní, ač jsou možny a žádoucny ve skutečnosti.

— V A. V. Suvorinově „Dešeyé (lacinė) bibliotece" vyšla tato díla veleplodného belletristy a cestopisce *V. J. Nemiroviče-Dančenky* (* 1848): „Na bezljudjě," „Murmanskaja strada," „Privolje" a „Poljarnoje lěto"; jsou to náčrtky o životě pomořských obyvatel na severu u Ledového moře.

— „Chata“ slove sbírka povídek a črt N. N Stepanenky, jejichž známkou je plačtivě nyjící ton, příliš pochmurný pessimismus, neumělé líčení různých způsobů smrti, nucený sloh a nepropracovanost sujetův.

— *Anna Volchovská* vydala sbírečku pěti povídek: „Meloči žizni“ (Drobty života), nevynikajících ani obsahem, ani původností *A. Vrzal.*

Německo. Vychovatelům mládeže doporučuje se vychovatelská učebnice pro akademiky od univ. prof. *Dra. C. Kriega* (Lehrbuch der Paedagogik. Paderborn 1893. Str. 376. Cena 4·50 m.). Dílo vyniká zužitkováním náboženských i filosofických nauk, zvláště vědy společenské. K theorii vychovatelství přidány stručné dějiny jeho.

— Známé dílo Geschichtslügen od xyz vyšlo nedávno v 11. vydání. Články ypsilonovy nahraženy jsou jinými, a vůbec dílo ve mnohých částech opraveno.

— S německou podrobností napsána o starověké esthetice kniha Die Geschichte der Aesthetik im Altertum od J. Waltera (Leipzig 1893. Str. 891), která vyčerpává sice zprávy literarní, v úsudku však a výkladu je mnohdy nespolehliva, zvláště u Aristotela.

— Pro dějiny církevní v Rakousku veledůležité, ovšem málokomu přístupné bude dílo, jež vydal nedávno ve Vídni Herm. Zschokke: Die theologischen Studien und Anstalten der katholischen Kirche in Oesterreich (aus Archivalien), str. 1235, cena 18 zl. V prvé části spisu pojednal vydavatel o theol. studiu v Rakousku vůbec. Celé dílo jest nejen pro theologa, nýbrž pro každého vzdělance velmi zajímavo; pro nás ovšem hlavně, pokud se týká naší vlasti. Dějiny ústavu brněnského napsal prof. Dr. Hodr, olomouckého pak prof. Dr. Tittel a prof. Dr. Kachník. Ve stati o ústavě litoměřickém (prof. Dr. Kordač) jsou zvláště pozoruhodny spolehlivé údaje o Feslovi a Bolzanovi.

— Zajímavé příspěvky ke slavistice přináší program chebského gymnasia: Zur slavischen Namenforschung in Tirol. Rätoromanisches aus Tirol v. Unterforcher.

— Boj o Apostolicum, totiž o apoštolské vyznání víry, který vzplanul mezi protestanty, vyvolal též u katolíků dva vědecké a důkladné spisy. Jeden sepsal benediktin *S. Bäumer*, druhý jesuita *C. Blume*. Narážky a zmínky o Apostolicum nalézají se již ve 2. stol. Byla zajisté hned od počátku křesťanství potřeba nějaké formule, která byla podkladem při přijímání do Církve. Slovné znění její není s dostatek podáno, jelikož bylo více méně tajné; okolo r. 500. nalézáme však nynější znění zavedeno v jižní Gallii.

Francie. A. Leroy-Beaulieu vydal v Paříži svou studii Les Juifs et l'antisemitisme (1893), v níž hájí židů proti antisemitům ale s různým štěstím. Abbé Chabauty, Gougenot de Mousseaux a hlavně Drumont zajisté s dostatek poučili Francii o nebezpečí židovském, byť konečně nebylo ono jediným. Pravdou ovšem i takto zůstane, že každý národ má takové židy, jakých zaslouží, jak napsáno nedávno v „Revue d. d. mondes.“

— Známý filosof *Joseph de Maistre* našel povolaného životopisce ve Fr. Descotesovi (J. de M. avant la Révolution. Par. 1893 2 sv. Cena 7 fr. 50 c.) Spis. doplnil známé zprávy novými, čerpanými z archivův a hlavně z objevených rukopisných vzpomínek přítele M., chev. Roze, a uvádí nás v zátiší vznešené a vzácné rodiny M., z níž dva členové Josef a Xavier literarně vynikli, jakož i ve veřejnou činnost její.

— E. Champion je dobrým znalcem, ale přece jen obhájcem Voltairea ve svých Études critiques o něm. Hájí ho krok za krokem, maje za to, že jakmile zmizí to, proti čemu V. bojoval, bude v něm svět míti vzácného vůdce ke světelným výšinám. Na neštěstí podává sama látka, spisovatelem bedlivě sebraná, čtenáři dobrou pomůcku, přesvědčiti se o opaku „Tous le goûts à la fois sont entrés dans son ame.“ (Polybibl. 1893, 10 str. 345.)

— Essais de litterature contemporaine od G. Pellissiera obsahuje některé poučné statě o písemnictví francouzském (Bourget, Feuillet, Brunetière, Zola a j.), o shakespeareovském dramatě ve Francii, o symbolismu atd. Spis. nejde příliš do hloubky ve svých rozborech, není ani dosti důsledným, ale píše dosti zajímavě. Pessimismus v novém písemnictví klade na účet — křesťanství!

— Počátkem r. 1893. začala Société d'études sur la question Louis XVII., 19. října 1892 sestavená, vydávati svůj měsíční Bulletin po 50 c.

— Pěkný životopis slavného biskupa Freppela vydal v Paříži jesuita *Et. Cornut* (str. 422). Spis. oceňuje celkem správně všechny stránky velečinného života toho, zvláště pastýřskou a vědeckou. Spisek jeho proti Renanovi rozšířen v 25 vydáních. Za Vatikanského sněmu zaujímal Fr důležité místo proti gallicanismu.

— O Zolově „Doktoru Pascalovi" píše Ch. Arnaud, kritik č. Polybiblion (říjen 1893): „Vlastním předmětem ,D. P.' je Zola sám — jest oslava díla jeho dvaceti svazků jeho Rougon Macquartů... Zola jest Tomáš Diaforos vědy. Je v této věci tím, čím byli Scudéry a Chapelain v poetice, naivním pedantem, který přečet knihy mysl, že jest vědcem... Nevím, zdali se ukázal strategem ve ,Zkáze,' inženýrem v ,Germinalu,' peněžníkem v ,Penězích,' mechanikem ve ,Člověku-bestii,' ale ujišťuji vás, že naprosto není lékařem ani fysiologem v ,Doktoru Pascalovi'... Povaha osob jeho jest určována nikoliv jejich organisací, nýbrž vůlí spisovatelovou."

Italie. Místo zaniklých sborníků Rivista critica e bibliografica della letteratura Dantesca a l'Alighieri vydává G. B. Passerini měsíčník Giornale Dantesco v Římě a v Benátkách. Číslo čítá přes 40 stran, cena je 20 l., pro cizinu 22 l. ročně.

— Za řízení A. de Gubernatis sestoupila se v Římě společnost lidovědná, jež vydává Rivista delle tradizioni popolari in Italia, ačkoli vychází již výtečný Archivio per lo studio delle tradizioni popolari od znamenitého folkloristy G. Pitrè.

Provence. *E. Portal*, „La letteratura provenzale moderna" (Palermo Gius. Pedone Lauriel 1893); „La littérature roumaine" (Essai bibliographique. Paris. H Champion 1893); „Pouèsìo e versioun prouvençalo" (Avignoun, J. Roumanille 1891); „Intermezzo poetico" (Edizione a C copie numerate. Palermo, Zapulla 1892). Baron Emil Portal v Palermu jest v současné literatuře zjev nad jiné zajímavý. Píše a básní plynně italsky, francouzsky a provençalsky (nářečím Mistralovým). Mladý a nadšený spisovatel tento jest ohnivým apoštolem moderního hnutí provençalského, jest členem spolku spisovatelů provençalských „Felibrige," překládá básně felibrů do italštiny, píše studie literarní o jejich dílech a sám básní mistrné v rozkošném jazyku Mistralově. Před námi leží objemná kniha Portalova „La letteratura provenzale moderna" (str. 440), která vydána byla subskripcí jen pro ty, kteří předem se přihlásili. Kniha rozpadá se ve dva díly: první jest studie literarně historická o původu řeči d'oc (lingua d'oc), o literatuře provençalské ve středověku (poesie troubadourův), o reči a literatuře provençalské v nové době, o jejím znovuzrození skrze felibry, o zařízení „Felibrige." Následuje pěkná stať o pravopise a prosodii provençalské (nejlepší práci v té příčině na vědeckých základech založenou podal Aug Bertuch, německý překladatel „Mireje" Mistralovy, ve studii k témuž překladu přiložené) a biografie všech čelnějších felibrův a felibress. K této části druží se i stať o zahraničných členech „Felibrige" (sòci dòu Felibrige), mezi nimiž se zvláštní láskou k národu českému jmenuje Portal i pisatele těchto řádkův a J. Vrchlického a vypočítává studie a překlady obou felibrů se týkající. První díl končí rozpravou o spolku felibrů languedockých „La Cigale" (Cikada), který jest pendantem k „Felibrigi," ale liší se hlavně tím, že užívá obou řečí francouzské i řeči d'oc, a článkem o národní písni a tancích Provençalů. Díl druhý jest květobor z básní felibrův i cigalistův, a sice v původní řeči; pod čarou jest slovný italský překlad v prose. Referent zná dvě jiné krásné anthologie z básní felibrů:[1] Delillovy „Poésies provençales modernes" v plynném francouzském překladě veršovaném a C. Hennionovy „Les fleurs félibresques" v původní řeči i v překladě francouzském veršovaném a velmi

[1]) Obě vyšly v Avignoně u J. Roumanille, 1881 a 1883.

dokonalém. a chystá sám již delší dobu českou anthologii felibrů v rozměrech originalů. Dílo Portalovo není dějinami literatury provençalské a také jimi býti nechce. Je to práce více bibliografická, velice záslužná, neboť jest dosud jedinou toho druhu, a Provençalé sami, neřku-li Francouzi, nemají žádných dějin a vůbec žádného samostatného díla o vývoji „Felibrige." Nejlepší prací dosud jest francouzsky psaná kniha kancléře „Felibrige" Pavla Mariétona v Paříži: „La terre provençale."[1]) ale to jest vlastně cestopis protkaný všude velice instruktivními úvahami literarními a hojnými citaty. E. Portal pracně sebral veliký material z děl a časopisů provençalských, jakož i čerpal z osobních styků s felibry; dílo jeho jest snůškou podrobností pilného a svědomitého provençalisty, na základě jehož může se v budoucnosti budovati dále. Vždyť hnutí felibrů není ještě tak staré, spadá do polovice našeho století a jest ve mnohé příčině analogické našemu znovuzrození. *S. Pouška.*

Anglie. „By Right of Succession" zove se trojsvazkový roman *Esmé Stuartovny*. Mladá vdova, jež má syna a tři dcery, stane se dědičkou svého bratrance, jenž zemře bez závěti. Týž zanechá po sobě dvě dítky, dcerky, ale poněvadž se všeobecně za to má, že otec jejich nebyl zákonitě oddán, jsou následovně zbaveny všech nároků na nějaký podíl z dědictví. Vdova je šetrně vystrnadí z domu, odveze do Německa že na vychování. Před svými dětmi nikdy se ani slovem o jejich existenci nezmíní. Zvláštní však náhodou zavítá její syn do téhož města a ubytuje se v témže domě, co jeho neznámé sestřenky bydlí. Zamiluje se do jedné z nich, machinace matčiny pak zmaří šťastný nález listiny dotvrzující, že Sibyl a Grace jsou manželskými dětmi a tudíž zákonitými dědičkami. Z povah pěkně nakreslena vdova, ne tak vynikají povahy obou dívek. Pěkné jest líčení domácího života rodinného v Německu; stavba však celku jest příliš umělkovaná.

— „The Voice of a Flower" *E. Gerarda* jest romantickou povídkou, snad lépe by bylo bývalo udělati z toho balladu, točící se kolem květiny, jež vypučela z rovu zavražděného milence. Z povídky vane něžná láska k přírodě a dýchá jemná vůně středověkého mythu. *A. Koudelka.*

— Max Müller, slovutný badatel v oboru srovnávací vědy o náboženství mluví ve svých posledně vydaných přednáškách o přirozeném náboženství (14 Gifford-Lectures) velmi důvěřivě o významu svých výzkumů, srovnávaje je s — objevy Koperníkovými. Mnohé výroky jeho již déle nedocházejí obecného souhlasu, neboť i on upadá v jednostrannost. Přirozené náboženství jeho chce zbytečným učiniti nadpřirozené; při tom úmyslu a té naději třeba ovšem mnoho — zapomněti z dějin náboženství, než se kdo odhodlá k tomu přistoupiti. Uvádíme poznámku tuto z té příčiny, že u nás se zdá míti M. Müller podle jistých veřejných projevů vyšší vážnost, než ji má ve světě vědeckém. Ba v onom spise o přirozeném náboženství dopouští se místy již neuvěřitelné ledabylosti, an na př. z místa „pokolení toto zázraku hledá," dovozuje, že Kristus odsuzoval zázraky!

[1]) Paris, A. Lemerre, 1889.

Dodatek.

Dp. farář J. Hejna v Drahově upozorňuje redakci vzhledem ke str. 442 r. 1893, že Zap nazvav rozdávání pod obojí „osudným," vzal výraz ten z Palackého (Dějiny III. 1. 173).

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XI. 1894. Číslo 2.

Jacinto Verdaguer

a jeho význam v literatuře katalanské.

Studie a překlady *P. Sig. Boušky, O. S. B.* (Č. d.)

Řeč katalanská jest dcerou latiny jako všecky jazyky romanské. Nejvíce podobá se španělštině, jako provençalština sesterské frančtině, ale kdežto provençalština bohatostí svých samohlásek, dvojhlásek a trojhlásek jest mnohem jemnější, zpěvnější než frančtina, jest zase katalanština mnohem úsečnější než španělština. Jakkoli provençalština a katalanština z jedné řeči vznikly, dnes jeví se značný rozdíl mezi nimi. Katalanština odvrhnuvši mnohé koncovky a vypustivši mnohé hlásky ve středu slov, stala se tvrdší, rázovitější, zvučnější než španělština. Tak na př. španělské Dios (Bůh) zní katalansky Deu, cruz (kříž) zní creu, luz (světlo) llum, pecho (prsa) pit, ojos (oči) ulls, corazon (srdce) cor. rayo (paprsk) raig, gozo (radost) goig atd. Stejně se skracují i jiné tvary: infinito = infinit, delante = davant, dulce = dolç, de alto = dalt atd.

Také výslovnost jest jiná: *v* čte se jako *b*, tedy Verdaguer čti *B*erdager; raig čti rajč, llum = ljum, *ñ* píše se *ny*, tedy Catalunya = Cataluña, *h* po koncovém *c* dává větší důraz, tedy Vich čti Vig, blanch = blang, *r* koncové mnohdy nezní, amar čti amá, senyor čti seňó; *x* čte se jako *š* na počátku (xifra = šifra), po *i* (aixam = ajšam), po *n, t, r* (panxa), jindy *x* = *ks*. *h* se nečte; *j* = *ž*.

Katalanština jest řeč krásná, velikými básníky vytříbená, kteří ji učinili podajnou básnickému slovu, řeč velikých a výmluvných kazatelů, jako sv. Vincence Ferrerského. Přísloví provençalské o ní praví, že rozveselí otce a rozpláče děti.

2. Dějiny řeči a literatury katalanské.

Katalanština jsouc odvětvím řeči d'oc (langue d'oc) v počátcích svých je totožnou s řečí troubadourů.[1]) Jest nutno pravdu tuto uvésti,

[1]) Victor Balaguer, „Historia politica y literaria de los Trovadores.“ — J. Fastenrath, „Catalanische Troubadoure der Gegenwart.“ — A. Savine, „La renaissance de la poésie catalane.“ (Důkladná studie při jeho překladě „Atlantidy.“) — A. Baumgartner S. J., „Das Wiederaufleben der catalanischen Poesie.“ (Viz „Stimmen aus Maria-Laach“ 39.) — Mgr. J. Tolra de Bordas, „Une épopée catalane au XIXe siècle.“ — Viz také mou studii v „Obzoru“ 1891, str. 180. a 181.

ježto někteří spisovatelé katalanští pro přílišný patriotismus faktum to popírají. Prvotní ta řeč vznikla z řeči lidu, zvané lingua rustica, která se podstatně lišila od spisovné latiny. Touto smíšeninou vulgarní latiny a řečí domácích mluvilo se na celém pobřeží od Marsilie až po Alicante. Ovšem že každá krajina měla své zvláštnosti jazykové, ty však v celkovém rázu řeči ničeho neměnily. Máme ukázku řeči té z 9. století v přísežné formuli Ludvíka Německého, která počíná: „Pro deo amur et pro cristian poblo et nostro commun salvament, d'ist di en avant (= de istâ die in antea), in quant deus savir et podir me dunrat (mihi donat)...“ Je to nejstarší památka řeči d'oc a přece neliší se valně ode dnešní katalanštiny. Častý styk obyvatelů břehu moře Středozemního vyrovnával různosti lokalní řeči té.

Victor Balaguer, vedle Verdaguera největší básník katalanský, rozeznává ve své „Historia de Catalaña“ tři periody literatury katalanské:

1. Provençalská, od 9. až k počátku 13. století; totiž od počátku jejího až do války albigenské a do vypuzení troubadourů z jihu Francie.

2. Katalonská, jež počíná ve století 13. kronikářem Jaume el Conquistador, a

3. Valencijská, jež ve století 15. slavným básníkem Ausias March počíná. Přidržíme se toho rozdělení.

Mistral praví ve svém velikém slovníku provençalštiny, že slovo Catalunya, lat. Catalaunia = Gothalania, t. j. zem Gothův a Alanů, kteří při stěhování národů se tam usadili. Zajisté, že stopy jazyka těchto národů jsou patrny v řeči katalanské, tak jako v provençalštině jsou mnohé prvky fenické, řecké a arabské.

I. Od století 9. do 13. není žádného rozdílu mezi poesií provençalskou a katalanskou. Jih Francie i sever Španěl byl jedinou zemí, v níž kvetla poesie troubadourská. To bylo východiště této nové poesie, odkud šířila se po celém tehdejším vzdělaném světě. Když r. 1112. zasnoubil se hrabě barcelonský Ramón Berenguer III. nebo Veliký zvaný s Dulcí, dědičkou vých. hrabství provençalského, spojila se Provence a Katalonie v jedinou zem, v jediný celek geografický i duševní. Mistral trefně praví ve slavené odě na básníky katalanské:

— quand avian dins Marsiho, à-z-Ais, en Avignoun,
quarco bèuta de grand renoum,
n'en parlavias à Barcilouno.

(Když jsme měli v Marsilii, v Aix, v Avignoně nějakou slavenou krásu, mluvili jste o ní v Barceloně.) A dále praví, že po sta let Katalané a Provençalé sdíleli mezi sebou vodu, chléb a sůl. Oba národové vzájemně se navštěvovali, splynuli v jedno a poesie jedněch byla poesií druhých. Ovšem že zdroj poesie troubadourské nutno hledati v Provenci samé!

Poesie troubadourská vykvetla jako báječný květ takořka přes noc, neočekávaně a rozlila vůni opojnou do celého světa. Bohužel, že to byla později vůně otravná, která květinu tu zahubila. Vůně nezkrocené smyslnosti, rafinovanosti formalní, která zabředla naposled

v úplnou neplodnost. Formalně jsou moderní básníci dosud žáky starých troubadourů, kteří bravurní kousky veršovnictví, kejkle rýmu, refrainu a metra přivedli až ku hranici bizarnosti a nemožnosti.

Troubadouři byli staveni na roveň stavu šlechtickému a také mnozí ze stavu toho básníky byli. Pedro Katolický byl sám troubadourem, hrabata barcelonská a králové Alfonso I. katalonský a Alfonso II. aragonský zvali troubadoury na svůj dvůr a zahrnovali je svojí přízní. Troubadour Bernardo de Ventadorn, syn topiče, stal se přítelem svého pána a milencem Leonory Akvitanské, budoucí matky krále Richarda, zvaného Lví Srdce. Guido Folquet, syn zchudlého rytíře, byl troubadourem a odloživ lyru vstoupil do řehole, stal se později kardinalem a pak papežem Klimentem IV. Troubadouři jezdili od hradu ku hradu, všude byli rádi viděni, častováni, zpívali svoje písně, často závodili mezi sebou o palmu vítězství, a damy, které byly předmětem většiny jejich písní, byly také soudci v básnických závodech. Úcta marianská byla sice původem středověké úcty k ženám vůbec, bohužel však, zvrhla se tato galanterie troubadourů často v nemrav, tak že deváté přikázaní z desatera přišlo téměř v zapomenutí. Dějiny troubadourů vypravují často o ukrutných skutcích, jimiž se na nich mstívali sklamaní manželé. Známa jest pověst o hraběti z Rosellé, který manželce své předložil za jídlo připravené srdce troubadoura Guillema de Cabestany.

Po zlaté době poesie troubadourské přišel nešťastný den bitvy u Mureta 13. září 1213. Proti Albigenským vedena křižácká válka. Hrabě Toulouský podporoval Albigenské a tu vtrhli Francouzi do Provence, vedeni jsouce Montfortem. Král Pedro přišel s Katalonci a Aragonci svému příbuznému hraběti Toulouskému na pomoc, ale padl sám v bitvě u Mureta. Troubadouři prchli z Provence do Katalonie a tu podporovali vznik nové literatury katalanské.

II. Po smrti Pedra stal se panovníkem Aragonie a Katalonie syn jeho Jakub I., který jest pravým zakladatelem národnosti katalanské. Jaume I. stal se hrdinným životem svým (1213—1276) národním heroem katalanským. Maury porazil ve třiceti bitvách, vzal jim Valencii a Mallorcu a sobě získal jméno „Dobyvatel“ (el Conquistador). Za něho stala se katalanština spisovnou řečí, jazykem učenců a spisovatelů. Nebyl sice básníkem, ale jako pravý hrdina byl i v tom podobný Cesarovi, že napsal první kroniku hrdinských skutků svého lidu. Jako Dante povýšil italštinu po světovládné latině na řeč spisovnou, tak i Jaume I. jazyk katalanský učinil řečí literarní. Básníci katalanští slaví jej dosud jako velkého hrdinu svého národa. Constanti Llombart pěje o něm:

Král Jakub zemřel! velký dobyvatel,
jenž hrůzou byl a zděšením všech Maurů,
jenž ve prach zdeptal půlměsíc nepřátel,
kříž svatý tyče všude s věncem lauru.

Král Jakub zemřel, nepřemožen, tiše,
a meče ocelem, jenž planul v jase,
tři vyrval království, tři velké říše
svou paží mocnou musulmanské rase.

A třicet bitev dobyl v boje plamu,
jak Cesar napsal svojich činů divy,
jsa zbožný křesťan, dva tisíce chrámů
své vlasti dal a zákon spravedlivý.

Jsa šlechetnosti, soucitu pln vezdy,
byl, krásou plana, královským vždy rekem,
vzor rytířstva, jak světlo nové hvězdy
král Jakub svítí celým středověkem.

S ním počíná nové období literatury katalanské. Praktický duch Katalanův ukazuje se tu hned v poesii. Šroubovanost, nepřirozenost, rafinerie poesie troubadourské ustupuje zde přirozené prostotě, nehledané kráse. Také dějepisci vypravují zcela prostě, nenadsazujíce v hyperbolách a nezmenšujíce z falešného patriotismu skutky nepřátel chvály hodné. Vedle Jakuba I. je tu chronista *Bernardo Desclot,* básník a voják, a chronista *Muntaner,* který věrně líčí dějiny katalanských výbojů z Mallorky a Valencia až do Sicilie a Athen. K nim druží se filosof *Arnaldo de Vilanova* a podivuhodný *Ramon Lull,* filosof a autor díla „Ars magna," zprvu dlouhá léta kavalír na dvoře Jakuba I. Dobyvatele, pak samotář, vystudovav v Paříži bohosloví, chtěl Maury vědeckým způsobem na víru obrátit, cestoval po Tunisu, Cypru, Palestině, chtěl zříditi novou výpravu křižáckou, byl v třetím řádě sv. Františka, odešel do Tunisu posléze pln touhy po mučenické koruně, zajat, ale vysvobozen janovskými kupci, zemřel konečně po mnohých útrapách r. 1315. ve věku 80 let. R. Lull jest nejpodivuhodnější postavou století 13. Jedni jej vyhlašují za blouznivce, jiní nepříliš cení spoustu jeho 400 děl, jiní jej ctí jako světce a na Mallorce jej dosud mají za národního světce a mučeníka.

Po této době prosy následoval ve stol. 14. bujný rozvoj milostné poesie za panování Juana I., jemuž dějiny přidaly název amador de la gentileza, poněvadž zřídil na dvoře svém „soud lásky" a po příkladě troubadourů v Toulouse, zavedl také v Katalonsku květné hry (jo flourau). Když totiž sláva troubadourův a jejich umění počínala v Provenci mizeti, sešlo se roku 1323. v máji sedm troubadourů v Toulouse a svolalo básníky k veřejnému zápasu básnickému, při němž vítězům jako ceny dostalo se různých květin. Zde byla založena společnost básníkův a spisovatelů vůbec ku pěstění řeči d'oc. Byla to první literarní společnost v Evropě vůbec. Sedmero oněch troubadourů jmenovalo se consistorium veselé vědy (gay saber). Spolek ten byl pod ochranou města. Tyto květné hry obnovila v Toulouse koncem 15. století Clemencia Isaura, která jim jako královna slavnosti předsedala. Královnu tuto volil vítěz v zápasech. Felibrové provençalští obnovili v našem století tyto jo flourau a královna volí se vždycky na sedm let. Taktéž v Katalonsku slaví se tyto květné hry nyní. R. 1888. předsedala jim v Barceloně královna regentka Maria Kristina.

III. Roku 1410. zemřel poslední z rodu hrabat barcelonských král Don Martín a s ním zanikla akademie veselé vědy v Barceloně a přenesena byla do Valencie. Květné hry slavily se zde dále, ač ne tak slavně jako dříve. Za Alfonsa V. Moudrého, který dobyl Neapole a byl veliký ctitel Řecka a jeho Mus, dostala se italská renaissance do Katalonie a nebyla bez vlivu na domácí produkci. Alfons V. dal se korunovati v starohellenském Parthenope vavřínem, tak založil básnický dvůr a tam také zemřel v náručí své milenky, kdežto moudrá manželka jeho Doña María doma kralovala. Alfons V. byl jeden z nejslavenějších panovníků. Řeč Homera a Periklea, Musa Dantova a básníka Ausia Marcha a Juana de Mena jej slavily. Na

jeho dvoře v Neapoli byli rytíři katalanští a básníci, ale sídlo Mus bylo tehdy ve Valencii. Tam byl katalanský Petrarca *Ausias March,* nejoriginelnější z básníků katalonských. *A. Febrer* přeložil v tercinách „Božskou komedii" Dantovu, *F. Alegre* Ovidiovy „Metamorfosy." V téže řeči měl sv. *Vincenc Ferrerský* svoje úchvatná kázaní a *Corella* psal překrásné nábožensképoem básně. — Jakkoli sám Cervantes obdivoval katalonský roman *Joana Martorella,* ztratila přece řeč katalanská mnoho ze své slávy, když se obě koruny kastilská a aragonská v Isabelle a Ferdinandovi spojily. Politická jednota sama již vylučovala různost jazykův, a sice vždy ve prospěch kastilštiny, která počala nebývale zkvétati. Cervantes, Lope de Vega, Calderon převýšili všecko, co dosud literatura katalonská nejlepšího měla.

Roku 1714. byla obležena Barcelona a pod zříceninami kouřícího města zanikla se svobodou, jak praví Victor Balaguer, i literatura katalonská. Řeč katalonská odtud vypuzena byla z trůnu, z úřadů, ze studoven učenců, lyry básníků zmlkly a pouze v soukromí rodinném a ve chrámech zněla ta jindy tak slavná řeč katalonská. Za Filipa V. byla Katalonie pokastilštěna Celá století ležela literatura katalonská jako mrtvá, teprve v prvé třetině tohoto století slavila své vzkříšení.

3. Renaixensa.

První úder na rakev, v níž byla pochována literatura katalonská k dlouhému spánku, byla „Oda na vlast" *Bonaventury Carlose Aribau,* která vyšla r. 1834. v časopise „El Vapor" v Barceloně. Báseň ta nepronikla, ale povzbudila mnohé básníky, aby zkusili sílu svou v jazyku mateřském. Téhož roku přeložil Joan Cortada báseň Grossiho v milanském dialektě psanou. Miquel Antoni Martí vydal malou sbírku katalonských básní. To všecko vzbudilo jen malou pozornost. Neobyčejný však úspěch, který byl jako rána na zvon, znějící celým Katalonskem a budící spáče k novému životu, byla báseň *Joaquima Rubió y Ors* „Dudák Llobregatský" (Lo Gayter del Llobregat), vyšlá 16. února 1839 v barcelonském listě „Diario." Báseň ta jest mezník, od něhož počíná nová literatura katalonská, nová doba života a práce.

Dudák Llobregatský.

Kdyby stříbrné své žezlo
král ti dal i korunu,
posadiv tě na trůnu
oblékl tě ve šarlat,
dal bys milostné své písně
za královský přepych kdesi,
dal bys husté svoje lesy
i veselý Llobregat?

Kdyby slíbil ti král Maurů
perly bohaté a skvělé
i své dívky uzardělé
i svůj palác u zahrad,
dal bys, dudáku, svou sladkou
chýši, do níž vítr věje,
lůžko z trav, kol něhož spěje
pěnou vln svých Llobregat?

Kdyby kouzelník ti, pěvče,
nabídnul oblačné hrady,
kde se svítí hvězdy všady,
v modru divuplných vnad,
zapomněl bys potom pro ně
potoky a mlhy, sněhy,
letné noci plné něhy,
dívky, jež má Llobregat?

Nikoli, ne; nad vše cením
sobě rudé svoje dudy,
nad šarlat svůj pláštík chudý,
nad perly a nad brokat,
nad paláce maurské všecky
jest mi chýše moje, ano,
když ji milka zdobí ráno
květy, jež má Llobregat.

Víc než kouzelníka hrady
Monseny je mi pod nebesy,
jenž má korálové lesy
s čelem, kam sníh věčný pad',
i ty chladné zimní noci,
novým dnem kde překvapeni
slýchali jsme v zanícení
zkázky, jež pěl Llobregat.

Kdyby stříbrné své žezlo
král mu dal i korunu,
posadiv jej na trůnu
oblékl ho ve šarlat,
nedal by své lásky písně
za královský přepych kdesi
dudák ten, ni svoje lesy,
opěvať jen Llobregat.

Pod pseudonymem „Dudák z Llobregatu“ napsal potom básník řadu katalonských básní ve španělském listě „Diario de Barcelona,“ jež vydal ve sbírce roku 1841. Zde praví v předmluvě: „Proč by neměla Katalonie vzdáti se ponižující úlohy žačky nebo napodobitelky a stvořiti si vlastní od kastilské neodvislou literaturu? Proč by neměla znova zříditi své květné hry a svou „akademii veselé vědy“ a znova překvapiti svět svými písněmi?“ (P. d.)

Několik poznámek o naší literatuře pedagogické.

Píše *Jan Funtíček*. (Č. d.)

Za posledních dvacet, třicet let napsali naši učitelé na sta knih a na tisíce článkův odborných. Kdo alespoň z větší části měl knihy ty v ruce, kdo dotčených článků přečetl a prohlédl alespoň tolik, kolik stačil, dosvědčí, že se naši učitelé, spisovatelé pérem dotkli všeho možného, tak že bývají opravdu v rozpacích, o čem by psali, aby tolik listů vychovatelských dovedli zásobiti dobrými články, po jakých by učitelé čtenáři s chutí sáhli. Že nyní většina listův učitelských po této stránce svému čtenářstvu nevyhovuje, stěžuje si z nás kde kdo. Ba lze pozorovati, že tu a tam vzniká přímá nechuť ke straně, která se tak učitelstvu předkládá, jelikož je již mnohokrát přežvýkána a do omrzení pořád znova předkládána. Co tu třeba činiti? Učme se od rolníka! Když již půdu dosavadním pluhem poměrně mělčeji vzdělával, tu po víceletém obdělávání obsahují hořejší vrstvy méně živných látek, a rolníku jest proto hlouběji orati, aby spodními vrstvami promíchal hořejší, aby látky ve spodních vrstvách dosud ladem a bez užitku ležící mohly býti zužitkovány. A tak i pro naše učitelstvo vůbec, pro spisovatele pedagogické zvlášť nadešla doba — hlubšího orání. Pravda, hluboké orání je namáhavé, vyžaduje také více času, více trpělivosti a vytrvalosti: za to však bude bohdá i bohatší žeň. Vždyť i v tomto oboru jak po stránce vychovatelské, tak po stránce vyučovatelské leží dosud mnoho mrtvé půdy ladem! Má-li se v této příčině pokrok státi, jest nutno, aby pedagogičtí spisovatelé jednotlivými otázkami podrobněji se obírali, aby se v nich hlubších kořenů mohli dopracovati. Důsledkem toho bude, že každý z nich obor svého pozorování, zkoumání, přemýšlení a urovnávání omezí na menší políčko, toto že si přesněji vymezí a vyměří, a na tom že bude jeho snahou vychování a vyučování zvelebiti, zdokonaliti. Další důsledky takové práce objeví se v tom, že jednak přestane nahodilost v činnosti učitelské a spisovatelské dosud se jevící, a že sama sebou se upraví cesta k žádoucí větší soustavnosti.

Prohlubovati práci vychovatelskou a vyučovatelskou bylo od věků snahou všech předních vychovatelů. Snaha tato ať tím účinněji se jeví v nynějším pokolení učitelském, a to proto, že i rodina, i národ.

i stát, i církev, krátce veškerý nynější rozvoj společenský od zlepšeného vyučování a vychovávání daleko více i žádají, i — očekávají!

A to oběma směry: ve vychování a vyučování theoretickém i výkonném. Obé třeba prohloubiti i zdokonaliti. Jako je jisto, že theoretický vychovatel nemůže postrádati četných cenných zkušeností výkonného vychovatele, tak i opačně tento zdokonalí svou práci vědeckými výzkumy onoho. Přece však větší váhu kladu na vychovatelství — výkonné. Myslím si tu učitele spisovatele jako — zahradníka spisovatele. Že je taký zahradník u všeobecných rysech s botanikou i jinými theoriemi zahradnickými, se předpokládá a též právem požaduje. Méně — a snad i málo — na tom záleží, třídí-li zahradník rostlinstvo dle té neb oné více méně nedokonalé soustavy botanika učeného. Hlavní věcí u něho jest, aby rostlinstvo znal, aby jeho pěstění rozuměl, aby je uměl po všech stránkách pozorovati, aby je uměl zdokonalovati. Takovému zahradníku pak nebývá potíž o látku pro časopis zahradnický. A skutečně obsahují odborné spisy i časopisy zahradnické tolik nových vzácných výzkumů, zkušeností, že jsou bohatým pramenem studií pro botanika theoretika.

Skoro bychom mohli i zahradníkům i přírodopiscům záviděti. Bude však lépe než záviděti, raději — napodobovati. Jsmeť my také zahradníky a máme štěpy daleko vzácnější, a co do látky pozorovací daleko bohatší, a ovšem nad jiné schopnější zdokonalení. Ať nás nikterak nemate, jestli se pedagogičtí theoretikové ve svých soustavách různí, ba přímo si odporují: my poznávejme, tedy studujme, pozorujme, zkoušejme své vlastní chovance a snažme se vychovávati a vyučovati je dle j e j i c h přirozenosti a po všech dobrých stránkách je zdokonalovati, všechny pak nedobré jejich stránky odstraňovati neb aspoň seslabovati. I bude tak naše č e s k é dítko předmětem a cílem našeho zamilovaného studia. Z p r o h l o u b e n é h o soustavného studia č e s k ý c h dítek nasbírají č e š t í učitelé spisovatelé tolik vzácného materialu pro své články časopisecké, že by s dorostem nové generace učitelské dočekal se i soustavného spracování vědeckého.

Je-li úkol tento nad jiné důležitým a odůvodněným, pak dere se nám již na rty otázka: Zdaž a kterou měrou dosavadní naše listy a spisy vychovatelské požadavku tomu vyhovují? Odpověď není úplně příznivou. I tu se staly m n o h o s l i b n é počátky, a jelikož práce toho druhu jest obtížna, také s k r o v n é počátky. Práce toho druhu již vykonané přirovnal bych k dobrému semenu, jehož jen malá část padla na půdu úrodnou. Větší část byla nevšímavostí pošlapána neb udušena spoustou článkův a spisů jiných, ne snad úplně bezcenných, ale nejednou známým způsobem „upravených.“ Ze tří článků (spisů), jež jsou právě po ruce, „upraví se“ čtvrtý. A toto upravování není většinou ani úmyslné — nedím zlomyslné — nýbrž poměry vynucené. Jest totiž mnoho tiskáren, z nichž skoro každá chce míti list učitelský. Redaktor se najde snadno, a hrstka odběratelů též. (Část z nich platí hned, u ostatních se nedoplatky vyupomínají a třeba i lichvářskými příplatky vynutí.) A jako mnohé tiskárny splodily

mnohé časopisy, tak zase mnohé časopisy potřebují mnoho článkův, a tedy mnoho spisovatelů. Číslo má v určitý den býti vydáno, ale — článků není, a proto se vynutí na spisovateli, a ten nahonem napíše, co má právě po ruce; nemá-li, jest mu stať — „upraviti,“ „vzdělati,“ při nejmenším (a snad i nejlepším —) přeložiti. Tak to chodí. Tak je učitelstvo, tak jeho časopisy, tak jeho spisovatelé ve vleku — tiskáren. Dokládám: ve vleku rok od roku horším, a odtud pochodí nejvíce vad činnosti naší literarní. Zjev ten ostatně není patrným snad jen při stavu učitelském, ale i při jiných, jen že u nás až příliš do očí bije. Ať tedy vzchopí se učitelstvo naše v této příčině k samostatnosti vnější i vnitrné. Stanou-li se totiž časopisy i spisy učitelské odborné nezávislými na knihtiskárnách a nakladatelích, pak se zmenší vynucená „psavost,“ pak se soustředí více dobří spisovatelé učitelé, pak zaniknou časopisy méně cenné, pak bude lze při menším počtu dobrých časopisův a spisův odborných podávati čtenářstvu práce i jakostí, i kolikostí cennější.

Daleko však větší váhu kladu na samostatnost vnitrnou, výše naznačenou. Jako varuji učitelstvo před závislostí vnější, tím důtklivěji je nám třeba výstrahy, abychom se nedávali do vleku přerozmanitých „systemů“ vychovatelských, měnících se rok po roce dle nových, novějších a — nejnovějších systemů „filosofických.“ Položíš-li do této věty místo „měnících se“ raději „bortících se,“ pochopíš snadno, jak vratké by bylo vychovatelství, měnící se neustále jako korouhvička na střeše dle větrů — filosofických. Jak pěkně Kosina v „Hovorech“ svých ukázal, že výkvět moderní filosofie — „ideje mravné,“ jsou již od věků v prostém — katechismu! Proto ať jest po příkladě nedostiženého Komenského základem, východiskem i cílem našeho vychovatelství na pevné skále vystavěná a nikým nepřekonaná mravouka křesťanská, a ze všech jiných soustav filosofických vybírejme jen přesná, zjištěná fakta. A tolikeré hypothesy ponechejme theoretikům; náš material ve škole je na experimenty o hypothesách více méně pochybných — příliš drahý a vzácný. Podaří-li se pak každému českému učiteli-spisovateli jediným faktem samostatně vypozorovaným rozmnožiti poznatky vědy vychovatelské a vyučovatelské, učiní naše české vychovatelství veliký pokrok. (P. d.)

Posudky.

G. Strakosch-Grassmann: **Der Einfall der Mongolen in Mitteleuropa.** Innsbruck 1893. Str. 227.

Tataři na Moravě byli v dějepisné literatuře již málem pohádkou. Ba již ani v mlhavém oboru pověstí a bájí neměli pokoje. Z pověsti o pobytu jejich u Olomouce je aspoň vylučuje i nejnověji spis kustoda olomoucké knihovny Vilibalda Müllera (Beiträge zur

Volkskunde der Deutschen in Mähren. Wien und Olmütz 1893. Str. 115—116: Die Mongolen vor Olmütz), an vykládá, že lidové podání, dosud o řádění Tatarův u Olomouce v okolí toho města zachované, mylně sčítá na Tatary, čeho se vlastně o 12 let později dopustili Kumáni. Jak nerád asi historiograf Olomouce trhá tímto výkladem poslední útržek listu z dějin svého města, na němž Palacký, Dudík a jich předchůdci a následovníci vypisovali událost tak významnou pro Olomouc i širé kraje západní, jako dle nich byla porážka Tatarův u Olomouce r. 1241. Útěchou auktora zmíněného jest arci, že nezahájil boje, nýbrž je pouze zálohou šiku, v němž stáli Schwammel, Wolff, Goll, Bachfeld a jiných mnoho. Historikům těmto tanuly rozličné cíle před očima. Jedni chtěli v niveč obrátiti tvrzení, že by Čechové a zejména král Václav I. měli jakoukoli zásluhu o odvrácení zhouby tatarské od západní Evropy, a šťastně — po svém rozumu — dokázali pravý opak: že totiž král Václav I. byl neslýchaný zbabělec, utíkaje před Tatary až do Königšteinu v Sasích; druzí zase hleděli při tom hlavně k básni rukopisu Královédvorského „Jaroslavu," aby dovodili nehistoričnost a novodobý původ její; někteří z nich posléz učinili koncem svých vývodův obé a popírali tudíž i statečnost našich předkův i dovozovali nepravost „Jaroslava." Všem šlo o přiměřený výklad starých historických zpráv tak, aby prameny jim příznivé uznány byly za podstatnější než nepříznivé. Tak dálo se i se strany obhájců veliké bitvy u Olomouce proti Tatarům. Tím způsobem byli popěrači bitvy u Olomouce ze starých kronikářů našich podceněni Dalimil i Pulkava i polský kronikář Dlugoš, který z nich čerpal.

Polemickým duchem nejvíce prosluli Schwammel ve svém spise proti Palackému a Wolff v dějinách Mongolů. — Professor české university Goll interpretuje tolikéž ve svém „Historickém rozboru básní rukopisu Královédvorského" (v Praze 1880) zprávy Dalimilovy, Pulkavovy a Dlugošovy záporně v neprospěch události před Olomoucem roku 1241., jak je líčí Palacký a jeho následovníci, a vztahuje některé z nich k r. 1253., kdy Kumáni vpadli s Belou IV., králem uherským, na úkor českého krále Přemysla II. do Moravy. — Též Jiří Bachfeld v dissertaci své (Die Mongolen in Polen, Schlesien, Böhmen und Mähren. Innsbruck 1889) pomíjí ve 4. kapitole její docela Olomouce, jakkoli se v kritice pramenů zastává velmi vroucně Dlugoše, kdežto po příkladu J. Golla a Jos. Truhláře (dle článku jeho v Mittheilungen des Instituts für österr. Geschichtsforschung. Bd. IX. Wien 1888) báseň „Jaroslava" zavrhuje naprosto. Než Bachfeld už ví také, že král Václav I. nedlel v Königšteině saském, aby se tam skrýval před Tatary, nýbrž aby jednal s knížaty německými o společnou výpravu proti nim. Vyvrací tedy přímo úsměšky Wolffovy o zbabělosti toho krále; od něho mohl by se poučiti též Vilibald Müller, zdali Tataři uměli dobývati pevných měst, což se historiografu olom. nezdá („Die auf die Belagerung fester Plätze durchaus nicht eingerichteten Nomadenhorden").

Obsáhlou znalostí pramenův a příslušné literatury vůbec jsa obrněn, popisuje nájezdy Tatarů po Střední Evropě mladý učitel realky jihlavské Dr. Gustav Strakosch-Grassmann spisem, vloni na jaře vydaným (Der Einfall der Mongolen in Mitteleuropa in den Jahren 1241 und 1242. Mit 5 Karten). Neběží nám o nic, leč oznámiti nový názor německého historika na věc, pro nás historicky i literarně veledůležitou; pročež nehledíce ostatního obsahu,[1]) vytkneme stručně soud jeho o příbězích Tatarův u Olomouce a pramenech té věci se týkajících.

Postup jeho líčení jest asi tento: Po bitvě u Lehnice 9. dubna r. 1241. Tataři učinili nájezd do Lužice, jak svědčí pokračování Annalů sv. Pantaleona rýnokolínského, tak že král Václav I., nedoraziv včas k Lehnici, kam s vojskem směřoval, obrátil se a táhl na jihu Krkonoš k Žitavě a odtud k saskému Königšteinu, neboť očekával pomoci proti Tatarům z Němec. Tím se potvrzuje zpráva Dalimilova

Do Čech mnoho lidí z Němec přijide,
král s nimi mimo Žitavu na Tatery jide,

kteráž nedocházela náležité pozornosti, dokud nebylo známo pokračování Annalů právě řečených, vydané teprve r. 1868.

Tataři však nevtrhli odtud do Čech, jak byla obava, nýbrž zamířili mezi 21. dubnem a 9. květnem roku 1241. na Moravu, táhnouce od Krnova přes Bruntál, Unčov, Litovel, Jevíčko až ke klášteru Doubravníku, odtud pak na jih k Brnu, v jehož okolí zle řádili. I k Olomouci se odvážili, zabočivše tam, jak na mapě (č. III.) je vyznačeno, od Unčova, oblehli Olomouc a zničili klášter Hradiště tamže, což listinami jest dotvrzeno. Před Olomoucem dle Dalimila ztratili královice, dle Pulkavy pak odraženi jsou odtamtud zásluhou pána ze Šternberka, který zabil náčelníka tatarského, kdežto Dlugoš, čerpaje z obou, rozkládá, že vůdce Tatarů, vynikající rodem i hrdinností, odvážil se s některým lidem neprozřetelného útoku na hradby města, opuštěn však byv od svých, padl v zajetí. Vítězi nad ním dána jest od krále Václava I. odměnou hvězda za znak a hrad Šternberk v držení.

Strakosch-Grassmann odchyluje se tedy od historiků německých i prof. Golla tím, že Dalimilovy zprávy o zabití tatarského královice nepodceňuje, zprávu pak Pulkavovu a tudíž i Dlugošovu, ačkoli jest v některých rukopisech Pulkavovy kroniky vřazena k r. 1254., z důvodu, jejž obšírně vykládá, potahuje k r. 1241. a přikládá jí rozhodnou důležitost. Posléze shledává též shody mezi zmíněnými kronikáři a jinými fakty. Od r. 1242.—1253. vyskytuje se prý totiž v listinách krále Václava I. pan Zdislav ze Šternberka, nikdy však před r. 1241., leda mezi r. 1235.—1241. pan Zdislav z Chlumce, který jest asi se Zd. ze Šternberka táž osoba (Fr. Palacký a Šembera). Padlým královicem zdá se Strakoschovi-Grassmannovi býti Kajdu, sedmý syn Džagatajův, náčelník voje tatarského, který při vpádu Tatarů do Polska pustošil území Sierazské, Lęczyczské a Kujavsko, a jehož jméno po obležení Olomouce v pramenech zaniká.

[1]) Srv. Lit. Centralblatt 1893, č. 47.

Dr. S.-G. doličuje nad to zvláštním přídavkem (II) velmi pěkně a zevrubně hodnověrnost Dalimilovu a rozděluje zprávu jeho o tatarských nájezdech ve dvé, tak že se první část její končí obležením Olomouce, druhá pak, která vlastně náleží před první, obsahuje popis událostí ve Slezsku, Kladsku a Lužici. Podrobnosti Dalimilem uvedené lze dotvrditi jinými doklady, a zjevno prý, že Dalimil užíval domácích a současných pramenů, které buď sám spojil v jedno, buď nalezl v předloze své, ztracené nyní kronice Boleslavské — Stran váhy, kterou Dr. S.-G. přičítá Pulkavovi, jakož i vzhledem k vročení zprávy jeho z r. 1254. k r. 1241. bude ovšem třeba ještě důkladnějšího rozboru, ježto ani prof. Emler při nejnovějším, kritickém vydání Pulkavovy kroniky (Fontes rerum Bohem. V. 1893) nesoudí příznivě o historické ceně její a zmíněnou zprávu z r. 1254. klade k r. 1253., při čemž odkazuje na pramen její ze 13. stol., Dru. S.-G., jak se zdá, neznámý.

Spisovatel arci pokládá výpravu tatarskou na Olomouc za odbočku, pro směr tažení jejich na Moravě málo významnou. Jako však se jeho spisem jeví, že nebylo případno vyhlašovati boj s Tatary u Olomouce za odbytou bajku, tak bude potřebí uvažovati dále, nebyli-li Tataři nezdarem u Olomouce přece donuceni místo pohodlné cesty údolím Moravy dáti se horším směrem na jihozápad. Ani básník „Jaroslava,“ kteroužto báseň i s ostatním R. Kr. Dr. Strakosch-Grassmann prohlašuje za dílo 19. stol., nepřeceňoval význam vítězství u Olomouce, jelikož ono zprostilo Tatarů výslovně jen Hanou, a tam dle mapy Strakoschovy vskutku Tataři nepronikli; kdo ví, nevyzkoumá-li se později také podstatnější příčina, proč Tataři, zvítězivše tak slavně u Lehnice, obrátili se brzy zase na jih, než jsou ty duvody, které uvádí Wolff a po něm Str.-Gr., zejména ten, že Tataři měli „veliký respekt“ před Němci. Není-li to s dostatek objasněno, není možná spatřovati nesrovnalost ani v tom, že Tataři, poražení u Olomouce, pronikají dále do Moravy; vždyť jim i dle Wolffa záleželo na tom, aby se tuze neoddalovali od střediska svého v Uhrách, a po porážce u Olomouce nemohli tudíž tíhnouti na sever, nýbrž na jih.

Zbývá zkrátka pátrati ještě všestranně, aby se pobyt Tatarů na Moravě náležitě objasnil, a k tomu nutno sebrati též kde který starý zápis i nápisy v kostelích, hradech a jiných památnících, jak se sám spis. přimlouvá v předmluvě pozoruhodného spisu svého. *L.*

Archiv přednášek a řečí učitelských. Red. A. K. Viták. Sv. 8.—10. V Praze 1893. Nakl. Fr. A. Urbánek. Cena sešitu tříarchového 60 kr.

Účel této sbírky je samým nápisem naznačen. Vydavatelé chtějí na předním místě snad obsahem poučovati učitelstvo a snad i obecenstvo (kolik neučitelů sbírku tuto odebírá?); na druhém místě usnadňovati čtenářům přípravu na podobné přednášky; na třetím místě mohly by takové sbírky býti pro učitelstvo školou řečnickou. Bezděky vzpomínám si tu na „Sbírku přednášek a rozprav“ u Otty vydávanou, jednak na sbírky posvátných řečí chrámových. Kdežto

Ottova sbírka chce prostonárodním výkladem seznámiti čtenářstvo s nejnovějšími výsledky vědeckého bádání, jest úkolem sbírek kazatelských usnadňovati přípravu a býti školou řečnickou.

Vítákova sbírka přednášek a řečí učitelských nepředkládá učitelstvu věcí nových, neznámých, anyť delší její články obsahují věci v učitelstvu známé a do omrzení otřepané, na základě knih, které má veliká část učitelstva ve vlastních neb úředních knihovnách zpracované. Neplní tedy úkolu svého podobně jak Ottova sbírka — alespoň vůči učitelstvu. Z neučitelů málo kdo je koupí, již drahotou jsa odpuzován. Měly-li by tyto sešity usnadňovati přípravy na přednášky učitelské ve schůzích, nu tu připouštím rád, že z části kladně, z části (snad větší!) záporně tu působiti mohou... Že by však spolkový život učitelský byl měl z nich dosud valný prospěch, neosmělil bych se tvrditi. Že pro řečnictví učitelské leccos dá se tu zkořistiti, připouštím; není však toho mnoho (mluvím pořád o nadepsaných sešitech!). Neškodilo by po příkladu Svatopluka Čecha sestaviti z těchto ukázek i „národního" i „vlasteneckého" i „učitelského" řečnění fraseologii, jak se průběhem posledního čtvrtstoletí vypěstovala.

Poměrně nejzajímavější jsou ve všech třech sešitech „řeči drobné." Snad všechny jsou obsahem i formou správné, některé i zdařilé. Mimochodem budiž řečeno, že jsou tu také některé proslovy od neučitelů. Některé rýmovačky (zvláště páně Vítákovy) mohly dobře býti pominuty. Do nekonečna i z listův odborných i politických otiskovati proslovy o témž thematě, podobné jako vejce vejci, není hospodářské. To platí též o článcích delších, jež jsou v každém sešitě („svazku" 3archovém) na předním místě položeny.

Přednáška páně Frantova (z r. 1878.!) je ze všeho obsahu těchto sešitů nejlepší, ač obsahuje hned na počátku tvrzení nejasná a sporná. Článek páně Volfův „Náhledy o všemmíru" atd. je zbytečná kompilace, zváště první část jeho. Článek o knězi-buditeli Dominiku Františku Kinském podává některé zajímavé zprávy, zvláště pokud autor sám (p. Víták) život Kinského stopoval. Ale osnova článku mohla snad býti soustavnější a přehlednější. Časové narážky na str. 118. i v jiných článcích a sešitech jsou vysvětlitelny, ale mnohdy zbytečny, ne-li škodlivy. Přednáška zesnulého L. J. Kováříčka o písních „Hej Slované" a „Kde domov můj" udusí cit ve spoustě slov. Promluva Tytlova (na str. 127.) byla tušim redakční činností poněkud „upravena," aby měla ráz obecnější, bez místního zabarvení, a tím snad utrpěla. Promluva Vítkova o potřebě spolků ku podpoře chudé a opuštěné mládeže je klidná, věcná, pěkná. — Úvod ke článku Vítákovu „Stručný životopis Jana A. Komenského" mohl býti stručnější a správnější v řeči o „předních vůdcích národu českého" (str. 147.). Byl od nich národ veden? Snad, ale — do záhuby! Proč se nenazývá „vůdcem" národa náš Žerotín?

Výklady na str. 150. zabíhají daleko a mohly by se učitelstvu ve zlé vykládati. Podobně na str. 202. a 203. („Ale právě proto, že osvěta pokročila, třeba i v církvi přemýšleti o prostředcích, jimiž

by všeliké výkony církevní se usnadnily a přístupnějšími se staly.“ Souvisí tato odbočka s Informatoriem, o kterém se právě jedná?) Jinak jest článek o Komenském snůška výpisků. Stať „o domácích poradách učitelských“ (Jilovský a Vackář) obsahuje věci dobré, ale sloučením dvou přednášek celek utrpěl. Však prvý požadavek v řeči je mluviti a psáti jasně. Ve článku Vítákově o Komenského „Informatorii školy mateřské“ jsou zajímavy doklady na str. 197. a 198. Jinak podává článek tento jen obsah jednotlivých kapitol řečeného spisu. Nebylo by lépe spis Komenského pro potřeby nynější upravený vydati lacino (za 10 kr.) a rozšiřovati tak mezi lid?

Promluva Kodymova při odhalení pomníku učitele Josefa Zemana pěkně se čte. Stať „Učitelstvo a věda“ měla býti prohloubena; více jasnosti by neškodilo. Řeč Vítkova o svépomoci učitelské je poučna.

Jazyková stránka všech vytčených statí i proslovů je dobrá.

Na str. 99. čteme: „Děti se vlastně nerodí ani mravně dobré ani mravně zlé. Obojí zakládá se na svobodě, která se toliko nečinností rozumu objevuje.“ Jak tomu rozuměti?! — Na str. 150.: „A tak jako Bůh ve své neskonalé moudrosti tomu chtěl, aby byla na světě rozmanitost jazyků, tak také stalo se jen svatou vůlí jeho, že jest na zeměkouli různost vyznání náboženských.“

Míst nepřesně řečených mohli bychom ještě více doložiti. *n.*

Kabinetní knihovna. LXIV. *B. Kaminský:* „Mecenáš.“ V Praze 1893. Nakl. F. Šimáček. Str. 197. Cena 70 kr.

„Cesty ke slávě posety jsou mrtvolami. Podívejte se kolem sebe: co mrtvých chodí mezi vámi! Co rozletělo se kdys mladých, bujných perutí tam ke strmým výšinám slávy, ke slunci nadšení, ku hvězdě idealu... co hlav bujných, mladých blouznilo o nesmrtelnosti... a dnes ty bujné druhdy perutě otlučeny jsou a ochromeny“ (str. 184.).

Jistě lákavé thema, byť i ne nové, líčiti život těch ubohých, ztracených existencí od prvního rozletu v říši idealův, až k oné bolestné chvíli, kdy většina z nich hyne mravně, a jiní, jako Ludvík Šrom v této povídce, luští otázku svého života zcela prostě, skokem do vody. Kamenický zdál se nám býti nad jiné povolaným podati věrný obraz těch bojů, snah, vítězství a sklamání, jichž je pln život každé mladé, opravdu nadané, umělecké duše, než dospěje k cíli: uznání a slávě, či zanikne v neuznání a chudobě. Prožil sám ta léta přípravná na pražské malířské akademii, a na mnohé stránce své povídky buď dává tušiti, či přímo vyslovuje své vlastní sklamání, ba, zdá se nám, z řádek těch vane až příliš mnoho trpkosti při vzpomínkách na onen ústav a na system kdysi v něm panující.

V povídce „Mecenáš“ vylíčen krátký životní roman jednoho z těch mladých umělců. Ludvík Šrom, chudý akademik, plný naivnosti až pohnutlivé, „mládeneček,“ „neviňátko,“ žije tím tuctovým životem chudého studenta, v naprosté neznalosti světa a lidí, odkázán na nepatrnou podporu svého „Mecenáše“ pana Friedla, majetníka renomované „továrny nábytku,“ jemuž

kreslí cenníky a návrhy ozdobně řezbářských prací. Jest mu za to nekonečně vděčen, byť mu čím dále tím jasnějším bylo, že tím svůj talent zanedbává. Jen „nemluvným, ostýchavým a smutným“ je vždy víc a více. Kdysi potkal dívku, nyní sedmnáctiletou, jež před dvěma léty byla při svatbě jeho družičkou, Bertu „divných, krásných. šedivě modrých očí.“ Setkání to rozhodlo nad celým jeho životem. Zamilovali se do sebe rázem. aniž bylo třeba si to teprve pověděti. „Ne — proč? Oba to víme,“ dí Ludvík. K vůli Bertě zanedbal několikráte „akt“ na akademii, professor, jehož byl dříve miláčkem, jej začne plísniti; klidný, tichý Šrom se najednou vzepře a konec — propuštění z ústavu. Mezi tím p. Friedl potkal jej vedoucího se s Bertou; hezounké děvče upoutalo jeho pozornost, vzpomněl si, že znal se již s její matkou; obsypává ji zdvořilostmi, jež na dívku působí mocněji než Šromovi milo, ba dokonce, provázeje ji jednou k večeru na Hradčany, dovolil si v okamžiku, kdy všichni byli stopeni v čarovábném pohledu na večerní Prahu, objati Bertu kol pasu. Holka „se odtrhla teprve, kdy ucítila na sobě hrozný, zoufalý pohled Ludvíkův.“ Konec uhodneme již snadno. „Mecenáš“ poslal vyhnaného akademika Šroma do Mnichova na své útraty — celý ústav mu záviděl to štěstí — a zatím, nu zatím Berta začala se nositi bohatě, „rty její byly plnější, usmívavé, z očí zmizel plachý, tázavý výraz, a krása její, podivuhodná, opojná krása stala se vyzývavější a hrdou“ Jen družky její, „jež dříve se jí vyhýbaly, že byla oblečena chudě, nyní vyhýbaly se jí z té příčiny, že jí elegantní ty šaty kupuje — někdo!“ Ludvík neočekávaně přijel do Prahy a uviděl ji, tak že rázem poznal všechno. Vrhl se na ni — omdlela, a druhého dne stala se matkou mrtvého chlapečka. On sám, v domnění, že ji zabil, skočil do vody.

Prostý obsah, není-li pravda? Škoda, pravíme prostě. Kolikráte už v té naší literatuře vykreslen takový „nezkušený, idealní jinoch,“ jenž pro lásku k děvčeti všednímu, zcela tuctovému děvčeti, si sahá na život. Myslím, že čtenáři se již nadobro zprotivily ty mělké, slabé povahy, jež první větší zklamání životní již naprosto zdrtí. A zjev charakteristický pro naši dobu, ne pouze u Kaminského: před samovraždou vzpomínají na tak mnohé věci, jen na jedinou nikdy ani slovem: jest za hrobem také ještě něco? Snad cítil to autor sám, že ve chvíli, kdy Šrom skočil do vody, uvedl na scenu velmi působivě potřeštěného básníka, deklamujícího: „Umřít, usnout... usnout! Snad míti sny? To nás zaráží, nám vůli mate. Oh mne to zbláznilo,“ dodal hlasitě atd. Opakujeme, škoda, že ten mladý roman zakončen tak všedně, škoda tím větší, že v povídce nanešeno rozkošných detailů dokazujících, že Kaminský jest opravdu umělcem, ať již líčí vířivý, pouliční život pražský, či trochu svévolný život studentů-umělců. Některé figurky jsou skvostně podány, byť jen několika tahy, několika případnými slovy; viz „Mamuti,“ denní společnost ve vinárně, mrzák „general,“ šičky, dělníci atd. Dojmem vzrušujícím působí vysoce dramatický výjev s utopencem. Za to ku podivu osoby hlavní dopadly velmi slabě. Bertě porozumí ze čtenářů sotva kdo. Činí zprvu dojem vážné dívky, prošlé školou utrpení, plné hlubokého citu, viz scenu na Střeleckém ostrově, tím více překvapuje, jak snadno ji dostal „Mecenáš“ do svých tenat. Autor tu zaznamenává

pouhá fakta, o nějakém psychologickém výkladu tohoto duševního processu u Berty ani stopy. A ještě slabší je p. Friedl, mecenáš. Zde kreslil Kaminský naprosto dle šablony. Výstřední figurka „Ouřada“ není originalní ani u Kaminského, tím méně v naší literatuře. Vytkli jsme upřímně, co na této povídce se nám zdálo býti slabým, abychom tím důrazněji směli dodati, že přes tyto vady se jeví všude ruka obratného stylisty a výborného pozorovatele.

M. Zavoral.

Ottova Laciná knihovna národní. Číslo 110. *Josef Konrád:* „Na útěku.“ Novella.

Který čtenář shledává vrchol literarního požitku v tak zvané napínavosti, ať sáhne po této knížce; nepokazí se z ní, nepolepší se z ní, ale zvědavosti uchystán tu řádný skřipec. Kdyby se oddíly této novelly označovaly obsahovými hesly, našly by se as i takovéto nadpisy: Oklamaný detektiv. Štěkající sluha. Nocleh ve vězení. Tajemná noční modlitba. Oběšenec uprchlíkem. Za mřeží pevnosti S. Lorenzo. Pes listonošem. Záchranná šňůra a pilka atd. K tomu tajeplné noci, vojenské hlídky, střelba, poranění, množství překážek, — tragická pointa — a dušičko zlatá, nejsi-li ještě dosti poznapínána, pak žasnu nad soliditou tvých šlach. Tím vším nebudiž však řečeno, že by se tu nebylo čím pónuditi. Konsument sebe vděčnější jistě nečtenu ponechá mnohou sentenci, rozmluvu, popis, zvláště od poslední třetiny díla, kde autora jaksi opouští vypravovací živost a vítězí fadessa. Jiní, méně vděční lidé budou žehrati zvláště na psychologickou mělkost a přímo klasickou nepřirozenost dialogu. Výsledný dojem přirovnal bych ku mdlé příchuti sladkého dřeva. *J. J. Vejchodský.*

Č. 117. *Jan Herben:* „Na dědině.“

Šaškova Moravská bibliotheka. Dílo 45. *Jos. bar. Krušina ze Švamberka:* „Črty.“ Ve Velkém Meziříčí 1892. Nakl. J. F. Šašek.

Dílo 47. *Vlasta Pittnerová:* „Ze žďárských hor.“

Přítel domoviny. Ročn. VIII. čís. 6. *Vlasta Pittnerová:* „Na rychtě.“ V Praze 1892. Nakl. Ed. Beaufort.

O „tom milém našem lidu“ psala a píše celá řada horlivých belletristův; o největší jich části nelze říci, že by se příliš mučili suchoparnými studiemi: ba model na lidovou výrobu mají mnozí zařízen tak pohodlně, že se u nás jaksi zhusta mluvívá o „vzácné plodnosti“ toho onoho autora. Čím dále určitěji ozývá se reakce: „Vaši lidé musejí myslit a cítit jako v životě, ale také musejí jednati, pohybovati se a mluviti jako v životě.“ Nebuďtež to figuriny z výstavových chalup. Ať i mluva jejich jest taková, jakou de facto hovořívají v pospolitém životě. Odtud odvozuje se — ne právo, — ale zrovna povinnost užívati v belletrii dialektu, vulgarismu, pokud nespadá v obor neslušnosti; rozumí prý se, že všecka nářečí a podřečí mají stejná práva. Co v těchto vývodech je správného, co vadného, ať rozhodne forum odborné. Zásady ty však se tak jako

tak prakticky ujímají. Referujeme pod společným záhlavím o čtyřech knihách realisticky-lidopisných, jak se nahodile sešly.

Kulturně-historická belletrie p. Dra Herbenova, jež dosud vrcholu dospěla v díle „Do třetího i čtvrtého pokolení,“ byla již v těchto listech charakterisována podrobně a zcela instruktivně. I tentokrát zavádí nás autor na moravský jih, na Hodonsko; spisovatelovo rodiště, zvané tu „Starou Vsí,“ jest dějištěm čísel nejucelenějších. Ano, jsou to opravdu — „sami v sobě“ — ti prostí lidé, jako jedinci i jako skupiny; autor jich nepřikrášluje, ale též zbohadarma nehyzdí: ano tak ten slovácký lid rozumuje, cítí, jedná, žije, mluví. Mluva lidu podána zcela věrně a velmi dovedně; reprodukovati na př. řečnické výkony „Strýce Jordáňka“ vyžaduje již umělosti. — Několik postav známe již z předešlé autorovy tvorby; novým zpracováním došly jedny žádoucí zaokrouhlenosti („Kus lunta“); jiné pozbyly původní barevné sytosti (na př. „Helvítka,“ „Písmáci naši“). Z nových skizz jsou nejlépe podařeny všecky úvodní „Tři obrázky.“ Slovácká hrdá řevnivost vyznívá z črty „Pekařík contra Jaborník“; soudilská manie tepe se v „Žežulce,“ ale tu jest sujet přece jen nerealisticky malicherný. Čísla „Vencílek“ a „Píseň beze slov“ jsou propletena nápadnou sentimentalností; za to „Pan fořt“ a „Cigán v nesnázích“ kypí humorem, jen že se vymykají z jednotného rámce knihy; do jisté míry též obšírná stať „U fabriky,“ ač jinak nemálo charakteristická. — P. spisovatel zakončuje knihu tklivým výkřikem: „Kdo dobrý pomoz!“ Hodonsko právě tyto dni o pomoc volá, prosí... a také jí skutečně potřebuje. Přes to podotýkám po skromném svém mínění, že leda pessimista mohl by zpovšechňovati fakta vypsaná v obrázcích „List,“ „Podpis,“ „Slovácký sloh,“ a přidejme sem pro příčinnou souvislost i kresbu „Za školou.“ Vím, že intellektualná úroveň moravského Slovácka není skvělá, ale tak zle přec, doufám, není. — Z těch ukázek „slohových“ nemohu poznati, co tu specielně slováckého; kde který cíp naší vlasti může se honositi obdobnými ridiculy. Že v knize zvěčněno to ledaco o nápise pod obrazem sv. Františka Seraf., lze jen litovati. Činiti se špatnou výslovností experimenty na modlitbách, také není vrcholem vtipu. Inu p. Dr. H. nerád propustí spis bez invektiv naznačeného druhu. Od kněžských figurek stupňuje se věc až po takovéto elukubrace:

„Jaké hrůzy asi přestál tento lid, nežli v něm udusili víru bratrskou a způsobili takový převrat v potomcích, že ti přilnuli k víře otcům jich nepřátelské se stejnou vášní a že dnes hotovi byli by pro víru tu cediti krev, které otcové jich klnuli!“ (Str. 162.)

Cui bonum? táži se bez vášně. Může katolík, jen trochu uvědomělý, šířiti četbu, která se mu posmívá?

Citat otištěný v úvodě k přítomnému referatu pochází z péra p. barona Krušiny ze Švamberka,[1]) jehož první belletristickou publikaci mám před sebou. Autor líčí nám lid podkrkonošský tak věrně, jak podrobně jej prostudoval. Hrdinové jeho jsou lidé prostí. Sebevědomý, ale nešťastný koňař, schátralý pan Řeřicha, žvatlavý pohádkář, dovedný

[1]) „Literarní listy“ z r. 1890. č. 3. a 4.

handlíř a karbaník Šrejma, řezbář-mrzák, jenž Kristu Pánu vrývá demonický výraz tváři, hudebník, jenž vraceje se s Rusi, hyne steskem po svojině, zkrachovaný venkovský spekulant, drvař, jejž pouhá sirka spřáteluje s protivníkem — toť jednoduchá gallerie osob jednajících, více méně svérázných. Sem náleží též „Křtiny“ o ději poměrně nejbohatším, ale nejasném. Jsou podkrkonošské sváteční služby Boží na str. 189. nn. popsány opravdu realisticky? Několik různorodých črt porušuje jednotnost knihy; nacházíte tu folklor, dvojí ohlas „Lovcových zápiskův“ („Edynkovy návštěvy“ a „Ve vůni horského lesa“), aby pak nic nechybělo, zabloudila sem i hyperromantika: „Pohádka z Podkrkonoší.“

A nyní ke stránce vnější. Cituji:

„Venckóóó! Vencko nááaš!“ — „Jak już du!“ — „Ty se tejka zvostra seber a krůčni do Křivenic do hospody. Sedí tam strejček Brabcu. K němu dojdeš a vykonáš mu, že ho tetička Brabcova pěkně pozdravuje a že už muže jiť domu, že je všecko v cajku.“ — „No kut! A co dyby se ptal —“ — „I nic! Jen pověz, co ti nakazuju, von już bude vědět. Čkej! Až si to odbudeš v hospodě, zastau se u doleních Strnadu, aby tetka hnetinko přišla k Brabcovem. Tak a běž honem.“ — „Ale mámo, dyby se strejc Brabcu přeci ptal? Je-li to hoch anebo ďůče —“ — „Ale duše infámská, kdo ti vo tomhle poudá? Jen di a běž!“ (Str. 172.)

Snad vás taková „nízká“ mluva frappuje. Ale co dělat? Pokud se v knihách vítají a na jevišti applaudují dialekty jedny, nezbývá referentovi, než i tuto zjistiti autorovu schopnost auditivně-reprodukční. Též zrakové vněmy p. spisovatel podává pečlivě, až do zámezí pečlivě. Detail jest prostředek jistě účinný (viz črtu „Poslední sirka“), ale též značně choulostivý, jak svědčí str. 179. nn. přítomné sbírky; myslím, že nikoliv literatura, nýbrž leda papírnické závody získaly by, kdyby se mělo zaznamenávati každé hrdinovo protáhnutí, zívnutí, plivnutí... Autor se poslední dobou odmlčel; bylo by škoda jeho studiím ležeti ladem. —

Paní Vlasta Pittnerová jest sympathickým literarním zjevem. Nepopíná své tvorby k výši, pro kterou nemá žádoucího fondu, a právě proto vane z jejích prací jakési upřímné, přítulné teplo. Dějiště svých obrázků, žďárské hory, zná všestranně a cítíte, jak vroucně k němu lne; zná však i něco pro belletristu ještě důležitějšího: opravdový život a umí se vhloubiti v povahu lidí, které předvádí. Dialektu a lidových úsloví užívá hojně, ne však vždycky důsledně. Děj plyne u ní tempem nenáhlým, místem až příliš volným; máť spisovatelka stále čeho si všímati, u čeho se zastavovati. Ve sbírce „Ze žďárských hor“ jest asi nejcennějším číslem „Pro maminku“; složitý psychologický process vystižen správně, nesnadná charakterisace podána zdařile. „Výměnkář“ a z části i „Paní radní“ jsou osvěženy zdravým humorem. Do obrázku „Ze stesku“ vneseno mnoho sentimentalnosti, potýkající se s pravděpodobností; sebevražda Běláčkova není rozhodně s dostatek motivována. „Mrzáček“ je črta dojímavá, ale slabší.

Bylo třeba svěží umělecké síly, aby nepříliš nová a romanticky zabarvená rozloha práce „Na rychtě“ nabyla žádoucí solidity a potřebného produševnění. Zvlášť povahopis zasluhuje tu plného uznání.

Po stránce formalní upozorňuji, že pí. spisovatelka píše větami příliš dlouhými a prokládá je četnými vsuvkami. Přesvědčil jsem se, jak při hlasitém čtení vadí způsob ten čtenáři i posluchačům. — Na další činnost paní Pittnerové lze se právem těšiti. *J. J. Vejchodský.*

Ruská knihovna. XVI. Spisy *Nikolaje Vasiljeviče Gogola.* Překlad rediguje Jar. Hrubý. Sv. 3. „Mirgorod.“ „Novelly“ a „Arabesky.“ Přeložil *Ignác Hošek.* V Praze 1893. Nakl. J. Otto. (O.)

Po maloruských povídkách následovaly petrohradské, věnované líčení života v hlavním městě; bystrozraký Gogol záhy našel v životě tom bohatý material pro svá díla. Humor jeho v povídkách těchto přijímá smutnější povahu, než v povídkách maloruských; ve smíchu jeho viděti hluboký zármutek, ve smíchu tom skrývají se slzy. Gogol vysmívá se nepěkným zjevům skutečného života, neodpovídajíť jeho idealům, přesvědčení a pojmům; ale uvažuje o jejich příčinách i následcích, často zhoubných, rmoutí se nad zjevy těmi. Nejlepší z petrohradských povídek je novella „Plášť,“ v níž Gogol líčí smutný stav Akakije Akakijeviče, chudého úředníka petrohradského. Vlivem této novelly a západních lidumilných idei v letech čtyřicátých počali ruští spisovatelé prolévati hojné slzy nad hořkým osudem chudých úředníkův, bojácných, nesmělých a ponížených právě tak, jako Akakij Akakijevič, oděných v týž vetchý plášť, jako on. Vzpomeňme si jen na „Chudé lidi“ Dostojevského a jeho hrdinu Děvuškina!

Akakij Akakijevič Bačkorka sloužil v jednom oddělení ministerstva; cokoli se vystřídalo ředitelův a všelijakých náčelníkův, jej viděli pořád na jednom a témž místě, v též hodnosti, týmž úředníkem na opisování. V kanceláři neprokazovali mu žádné úcty, strážníci v předsíni si ho nevšímali, náčelníci zacházeli s ním jaksi chladně, pánovitě, mladí úředníci tropili si z něho šašky. Sloužil horlivě, s láskou, žil pro svůj úřad. Opisuje, když došel k písmenům, která byla jeho miláčky, „byl všecek u vytržení; usmíval se, mžikal očima, pomáhal pysky, tak že už z tváře jeho bylo možno vyčísti každé písmeno, které malovalo péro jeho... Kromě opisování nebylo pro něho na světě nic.“ Skromničký plat jeho byl příčinou, že ubohý úředník, aby se chránil před severním mrazem, nosil obnošený vetchý plášť, který byl úředníkům předmětem úsměšků. I umínil si Akakij Akakijevič, že si dá plášť spraviti, ale krejčí mu rozhodně odepřel plášť kousky, záplatami spravovat; nebyloť k čemu kousky přišít; látka byla zcela shnilá, záplata neměla se čeho držet. Konečně ubohý úředníček byl krejčím přesvědčen, že bez nového pláště se neobejde. Jsa nad míru spořivý měl v rukou polovici peněz na plášť, 40 rublův. Aby druhé polovice peněz nabyl, rozhodl se ještě umenšiti bez toho skrovničké útraty aspoň po celý rok: „zanechati pití čaje, nerozžíhati večer svíčky..., po ulicích stoupati co možná nejlehčeji a nejopatrněji po kamenech a dlažicích, aby tím způsobem neroztrhal brzy podrážek; prádlo co možná nejřídčeji dávati pradleně, a aby se neobnosilo,

pokaždé, když přijde domů, je svléci.“ Pomalu obmezoval se tak, že naučil se večer každý den hladověti; „ale za to se krmil duševně, nose v mysli své stále obraz budoucího pláště. Od té doby jakoby sama bytost jeho byla se jaksi doplnila, jakoby se byl oženil, jakoby jakýsi druhý člověk byl s ním přítomen, jakoby nebyl sám, nýbrž jakoby jakási příjemná družka života byla se uvolila kráčeti s ním po dráze životné, — a družkou tou nebyl nikdo jiný než týž plášť.“ Stále navštěvoval krejčího, mluvil s ním o plášti. A když ředitel mimo nadání ustanovil mu za odměnu větší plat, Akakij Akakijevič brzy sehnal celých 80 rublů. Den, kdy krejčí konečně plášť donesl, byl nejslavnostnější v životě Akakije Akakijeviče. Ale, bohužel, o plášť brzy ho oloupili, Akakij Akakijevič se nachladil, dostal záškrt, potom objevila se horečka, a on brzy vypustil ducha. „A Petrohrad zůstal bez Akakije Akakijeviče, jakoby ho v něm nikdy ani nebylo bývalo.“ Místo jeho zaujal v kanceláři jiný.

To jest obsah smutného vypravování o ubohém úředníku petrohradském. Podobným typem ubohého úředníka je Popriščin v „Zápiskách šílencových.“ — Novella „Nos“ je satirou na spisovatele, kteří líčí předměty překvapující a napínající mysl čtenářův, pranic se nestarajíce, zda to, co vypravují, odpovídá skutečnosti. Fantastická novella tato podává historii nosu kollegijního assessora Kovaleva, muže pyšného svým zevnějškem i hodností, jejž hrozně mrzelo, že obličej jeho najednou byl zohyzděn uříznutím hezkého, souměrného nosu. Nos ten mu uřízl opilý holič, žena jeho zapekla ho do chleba; holič ze strachu chtěl se nosu zbaviti, vhodil jej do řeky. A najednou Kovalev hledaje nos uvidí jej v podobě státního rady ve stejnokroji jezditi a choditi po Petrohradě. Ze všeho toho vznikla řada směšných výjevů, jež končí tím, že Kovalevu přinesl jeho vlastní nos policejní úředník: chytili jej, když chtěl ujet do Rigy. A nos Kovalevu k veliké jeho radosti opět přirostl na předešlé své místo. A Kovalev procházel se, jakoby se nebylo nic přihodilo, na Nevském prospektě v čistém a naškrobeném límečku, a nos také, jakoby se nebylo nic přihodilo, seděl na svém místě.

Zmínky ještě zasluhují arabeska „Nevský prospekt“ s typickými postavami idealního umělce Piskareva a praktického poručíka Pirogova, i novella „Podobizna.“ — Překlad Hoškův vyniká opět věrností a uhlazeností. *A. Vrzal.*

Šaškova Moravská bibliotheka. Dílo 50. „Bezcestí.“ Roman *Jiřího Karáska.* Ve Velkém Meziříčí 1893. Nakl. J. F. Šašek. Str. 312.

Abiturient plzeňského gymnasia, Štěpán Hofmann, přichází do Prahy, aby, nebyv přijat do semináře, jako externista připravil se na to, státi se „řádným, vlasteneckým knězem.“ Osud, či vlastně p. autor, uvádí ho k p. JUC. Suchoradovi, „věčnému“ studentu (ač, mimochodem řečeno, je tomuto teprve 25 let), cynikovi nejhrubšího zrna. Hofmannovi se sice ani řeči ani chování Suchoradovo nelíbí, ale konečně „utěšoval se: i takový společník bude pro mne výhodou.

Ostražitost, abych se nedal svésti, utuží moji povahu, odstraní z ní všechny nedokonalosti, jako oheň očisťuje zlato, aniž je ničí — a takovým vzácným charakterem musím býti, chci-li se jednou státi řádným, vlasteneckým knězem!" Věčná, věčná škoda, že za chvíli potkal na schodech paní Amalii Naglovou z Treuenkronu, „bývalou operní zpěvačku, nyní trafikantku," takto „chorobně krásnou, jako stvořenou, by opěvána byla nervosními básníky v hudebních slokách, prosycených vůní zvadlých věnců hřbitovních." Opakujeme, škoda — neboť dnes jest o jednoho „řádného, vlasteneckého kněze" méně. Hofmann, tento ideal čistého jinocha, tento budoucí vzor kněze, ač slyšel od Suchorada, že nechce ani mluviti o pí. Naglové — („je to příliš špinavé prádlo"), vida ji podruhé v Théâtre Variété — zatoužil po ní, ač mu „nešlo nikterak do hlavy, že by bylo slušné, aby se dama samojediná odvážila do lože takového divadla v průvodu důstojníka." Po tom, co slyšel od Suchorada, co ve Variété o ní mluvili sousedé! Jako tyto podrobnosti jsou tak zcela přirozené, je přirozeným i to, že pí. Naglová sama se zakoukala do Hofmanna. Pozvala ho beze všeho k sobě; a prokoukla jej ihned: „Je polo chycen, zdráhá se, upejpá — snad má nějakou lásku, jíž přísahal věrnost až za hrob (slabě se usmála), — ale to překoná a na konec bude třeba útočný! Ale ať! Bude to milá hračka... (a zase se usmála)." A Hofmann se opravdu upejpal. Když pozvala ho k obědu („Mám ráda kolem sebe mladé tváře..."), „Štěpán se zapálil a zakoktal: ‚Milostpaní... já... už... tento... Račte odpustit, já již obědval!'" Rozkošný detail, není-li pravda? Ale co platno všechno bránění, trafikantka nepovolila. Hofmann uprchl tajně rodičům, kde měl stráviti svátky — byl u ní na Štědrý večer — začala koketovati, a konec konců: „slyšel náhlé fouknutí, kolem tma, povstal, dvě horké ruce ovinuly se mu kolem krku" atd. Na neštěstí rektor mu oznámil, že byl viděn na Štědrý večer „ve společnosti damy velmi pochybné, ano prahanebné pověsti" a Štěpán dostal consilium abeundi. Že trafikantka náhle schladne a přivede si jiného, mohl věděti celý svět, jen Hofmanna to zdrtilo. Roman končí popisem moralní kocoviny Štěpánovy, jenž sedí zadumán nad dopisem matčiným, v němž mu oznamuje, že jim žid vše prodal, že našli útulek u strýce a že všichni těší se jedinou nadějí, že za tři léta bude kaplanem. Nic více.

Pan J. Karásek v jedné z nesčetných svých polemik tvrdil, že „jest umělcem, který se našel!" Bylo by škoda, díme prostě, kdyby opravdu byl toho mínění. Tato první práce měla by mu býti důkazem, že má k tomu ještě velmi daleko. Neví posud, co chce. Chtěl psáti realisticky, uvádí se zálibou při popisech — jinak místy rozhodně zdařilých — nejmenší detaily, na př. když pí. Naglová se probudila: „narovnala podušku, v níž hlava její prohloubila teplou jamku!" — to vše je hezké, ale osoby samy naprosto nejsou líčeny realisticky, ani ten komický kandidat „řádného, vlasteneckého kněžství," ani ta „chorobně krásná" trafikantka, ba ani Suchorad. Opakujeme, že bychom litovali, kdyby autor ve svém díle viděl více než nezdařený

pokus; neboť jsme pevně přesvědčeni, přes všechny tyto vady a naivnosti mladého autora, že v něm vězí kus uměleckého talentu, a že, co nedovedl pověděti dnes, dovede říci podruhé, snad až potřetí — ale dovede jistě!

Polemika jeho s „Časem," otištěná na obálce romanu, illustruje podivně naše literarní poměry. *M. Zavoral.*

Besedy slovanské. Svazek 1. „Nemilí — nedrazí." „Gorolomov." Napsal *A. Vazov*, přel. *J. Koněrza*. V Brně. Nakl. J. Barvič. Cena 30 kr.

„Besedy slovanské" uvedeny dosti čestně do světa. Pravíme dosti čestně, neboť literatura bulharská (pan překladatel se o tom nezmiňuje, že by povídky byly přeloženy z bulharštiny), ač jest nejmladší z moderních literatur evropských, může se již vykázati dobrými, ba znamenitými spisovateli. A. Vazov počítá se mezi nejlepší bulharské spisovatele, a obě jeho povídky: „Nemilí — nedrazí." „Gorolomov," jež přináší první svazek „Slovanských besed," nepatří mezi poslední. Obě líčí boje utlačovaných Bulharů, které podnikli za svobodu. Na svých hrdinech ukazují nám dva různé druhy vlastenců, kteří bojovali za vlast. „Nemilí — nedrazí," nezištní to trpitelé a bojovníci za vlast, ubozí „chušové," kterým nedostává se v cizině (v Rumunsku) ani nejnutnějších životních potřeb, bojují s nadšením a láskou za utlačovanou vlast v povstáních r. 1876.—1878. Gorolomov, hrdina druhé povídky, charakter podlý, taktéž bojuje v četě dobrovolníků — vlastně nebojuje, ale zbaběle prchá — používá ve své zištnosti náhody jemu se naskytnuvší, aby se stal slavným a oslavovaným. „Nemilí — nedrazí" jsou povahy drsné, ale ryzí. Toliko láska k vlasti a naděje, že budou moci vystrojiti válečnou dobrovolnickou četu „chušův" a utlačované vlasti přispěti na pomoc, přiměla je k neomluvitelnému skutku — vloupati se do pokladny bohatého kupce. Idealista, básník Brčkov, toť bezúhonná, obětavá duše, která opouští pohodlný domácí krb a kráčí vstříc jisté smrti.

A odměna vlastenců těch? Makedonský, který neocenitelných zásluh si získal, odměněn za všecky útrapy tím, že „nyní jest úředním poslem a levou rukou (pravou ztratil v boji) zametá kancelář…; a tento lev Staré Planiny, tento hrdina gredetinský třese se před hlasem neurvalého písaře." Za to Gorolomov, který puzen jsa svou slávychtivostí zúčastnil se srbsko-bulharské války r. 1885., padouch, duše černá, jíž podobné sotva by našel, zbabělec, který, aby život zachránil, tajně prchá, zahrnován je téměř poctami, že dovedl využitkovati náhody, zajav „prý" tři Srby a dobyv sám celé vesnice, netvor ten stoupá výš a výše „ne co den, ale co hodina."

Tyto dva druhy vlastenců vylíčeny velmi zdařile s mnohými zajímavými episodami. Tendence povídek zajisté úplně zřetelná. Děj sám plyne rychle a živě, tak že téměř vše vidíme svýma očima. Překlad jest plynný; pěkně se čte. Poklesky, kterých jsme postřehli, jsou nemnohé. Prvé číslo „Bes. slov." lze odporučiti všem sečtělejším čtenářům. *Jan Malota.*

Obrazy z veškerých dějin milé vlasti naší Rakousko-Uherské. Pro školu a dům sestavil *Alois Lhotský.* V Třebíči 1893. Nakl. J. F. Kubeš.

Kniha rozvržena ve čtyři doby. První začíná dějinami nejstaršími až do r. 1273., druhá do r. 1526., třetí do r. 1740., čtvrtá líčí dějiny rodu habsbursko-lotrinského. Ku konci přidány básně vlastenecké, památní dnové, jakož i přehledná tabulka o posloupnosti panovníků rakouských, Přemyslovcův a Babenberků. — Z předmluvy uvedené seznáváme, proč kniha tato vydána. Jednak nedostatek dějepisné látky ve školních čítankách, což milerádi potvrzujeme, jednak vlastenecká povinnost každého občana, znáti dějiny své vlasti, přiměla p. spisovatele, aby sestavil obrazy z dějin rakouských. Kniha nese se rázem školským, jak z celého dějinného pásma vysvítá, a to tím více, jelikož na konec podrobně jest udáno, jak kterých článkův a na kterém stupni jich užiti lze ve škole obecné. Ale v tomto ohledu jest nám doznati, že dle stávajících předpisů normalních osnov není připustna do školy obecné příruční kniha z dějepisu, ano osnovami těmito všeliké užívání pomocných knih ve škole naprosto se zakazuje, tak že kniha tato dle přání p. spisovatele nebude nikdy „knihou čítací“ ve škole.

Však i celkové podání látky tuto obsažené pramálo vystihuje účel knihy, za jakým je sepsána. Bez vniterného spojení způsobem kronikářským pojednává o některých zjevech v osudech říše rakouské, při čemž událostí důležitých pomíjí, maličkostmi a anekdotami si vypomáhá, jež jsou i pro nejnižší stupeň dětský beze vší ceny. Takové vyprávěnky zajisté nepohnou nikdy mládež k činům velikým, k zápalu čistě vlasteneckému. Jsou dějiny naší vlasti, jakož i súčastněných osob bohaty činy památnými a ději znamenitými, jež patřičně doloženy svého cíle se neminou. Při tom dovolujeme si upozorniti, že v dějepisné stati o 155 str. neděje se bezmála žádné zmínky o kulturním vývoji národů rakouských a o jejich duševním životě v různých dobách.

Po stránce věcné uvádíme, že Morava nebyla od r. 1028. z dob Břetislava I. (rok tu není udán), poněvadž v červnu r. 1029. holdováno v Olomouci Jitce Svinobrodské, trvale spojena s Čechami. R. 1182. byla udělena jako léno říše německé na sněmu Řezenském Kunratu Otovi, jenž ale se vzdal po strašné bitvě Loděnické titulu markhrabského. Skutečně vidíme ale Moravu opět připojenu k Čechám teprve r. 1197., kdy Přemysl Otakar I. uděluje Moravu bratru Vl. Jindřichovi výslovně jako léno říše české a ne německé. Přemysl Otakar stal se králem 15. srpna 1198 (ve knize uveden na výběr jednou r. 1198., dvakrát 1197), dědičné království potvrzeno až r. 1212. zápisem Bedřicha II., když i papež Innocenc III. ve zvláštní bulle r. 1204. s tím souhlasil. Vladislav II. panoval do r. 1173., ne do r. 1171. Že skutečně byly v Čechách za Oty Dlouhého zlé časy, viděti z dokladu, že ani „žebrákům nedali pokoje.“ Na str. 75. dovídáme se, že Budín jest hlavní město v Uhrách. Též „Maximilian I. jako střelec se nikdy nechybil“ (!) Pojem „vlast“ je celkem zmatený a nejasný. Mluvnických vad znamenati několik. Psaní přídavných jmen zeměpisných jest úplně libovolné. Nezřetelná jest věta: „Staří Němci loupež u cizích a nepřátel za chvalnou pokládali.“ Přidané básně vlastenecké jsou místy pěkné, mnohé z nich jsou jen plané rýmy beze vší vniterné ceny a formy básnické.

Končíce úvahu svou dokládáme, že sotva vyplní se touha pana spisovatele, aby kniha jeho byla „jako dějepis biblický vítanou knihou čítací ve škole i v rodině rakouské.“ *Fr. St.*

Knihovna lidu a mládeže.

Robinsonka. Příhody dívky na opuštěném ostrově. České mládeži napsal *F. J. Andrlík.* Se 4 obrázky V. Černého. V Praze 1893. Nakl. J. Vilímek. Str. 167. Cena 90 kr.

Spisovatel v úvodě odvolává se na známé příhody dobrodružného jinocha Robinsona Crusoe, příhody, jež poutaly a poutají dosud mladé čtenáře.

„A přece jsou tyto příhody," praví pan spisovatel, „jen vymyšleny... a odvážné činy jeho jsou pouze pravdě podobné báchorky. Poutají-li čtenáře smyšlené příhody, lze se nadíti, že je tím více dojme skutečná, pravdivá událost, která nemá dosud rovné v lidské paměti. A co nad to, hlavní osobou a hrdinou této události nebyl — jako v „Robinsonu Cruseovi" — odvážný mladík, jenž lehkomyslně opustil rodiče, domov i vlast, nýbrž slabá dívka, která... z lásky sesterské dobrovolně se obětovala a volila opuštěný ostrov za svůj domov. Toliko zápiskám zásloužilého missionáře španělského jest děkovati, že zvěděli jsme o této příhodě..."

Spisovatel tedy doufá, že kniha jeho najde velikou oblibu, aspoň takovou, ne-li větší, z jaké se těší „Robinson," a spoléhá na to, že podává skutečnou událost. Ale měl by uvážiti, že nezáleží vždycky na tom, co se vypravuje, nýbrž jak, a potom, že jeho praneobyčejná pravdivá událost podstatou ne mnoho se liší od „pravdě podobných" smyšlených událostí, poněvadž také tyto smyšlené události mohly neb mohou se uskutečniti, jsou možny aspoň v neobyčejných okolnostech. podobných oněm. za kterých se udála příhoda, která nemá rovné v lidské paměti. Vymyšlená možná příhoda a taková řídká příhoda, jaká se nám tu vypravuje, mnoho se od sebe neliší. Bude tedy třeba podobně poutavě tuto neobyčejnou příhodu vypravovati, jako vypravována ona příhoda smyšlená, aby došla stejné s touto obliby. Pravdivá událost suchoparně vypravovaná jistě neupoutá bujné fantasie mládeže.

A tu třeba vyznati, že spisovatel vypravuje sice dosti zajímavě, ale ne dosti umělecky, ne dosti básnicky. Příhody mladé dívky Makumy na opuštěném ostrově Galashatu sotva asi upoutají tak mysl dětskou, jako „Robinson." Tendence p. spisovatelova byla dobra, ale to ještě není dosti. Spisovatel tvrdí, že líčí skutečnou příhodu, ale nedovede jí tak názorně podati, aby čtenář nutně soudil, že tomu tak bylo, a ne jinak. Jak Makuma chtějíc zachrániti svou mladší sestru Lokumu vrhla se do moře a dostala se ku břehu, jak z ostrova přeplavila se na jiný ostrov, toho čtenář dobře si nevysvětlí. Stalo se to snad, ale jak? To básník má doplniti svou fantasií, ukázati, že tak se to stalo a ne jinak. Líčení spisovatelovo takto se zdá pravdě nepodobné. Nestačí prostě podati to, co podávají prosté zápisky, má-li spisovatel podati něco ve formě umělecké; tu má spisovatel básník na pomoc fantasii, aby doplnil, čeho v zápiskách prostého referenta není. — V „Robinsonce" jsou mnohé pěkné stránky, zajímavé zprávy o missiích, mnohé pěkné obrázky a výjevy. ale dílo umělecké to není. To však nikterak nevadí, abychom práci Andrlíkovu odporučili. Přes nedostatky své má četné přednosti před knihami, které se u nás pro mládež odporučují.

A. Vlas.

Zábavy pro mládež. Sv. 176. Red. F. J. Andrlík. „Poštovský holub.“ „Štědrý večer.“ Dvé povídek pro mládež. Napsal *K. J. Zákoucký.* V Praze 1893. Nakl. Jar. Pospíšil. Str. 77. Cena 22 kr.

První povídka jest úryvkem z dějin utrpení lidu slováckého v Uhrách pod krutou vládou Maďarů, kteří lidu tomu všemožně chtějí odníti jeho mateřský jazyk. Jurek a Jenůfka byli děti slováckého myslivce, jenž zastřelen pytláky. Děti vzal na vychování správce statků Klamárik do Aradu, kdež hleděl je odciziti jazyku mateřskému. Správce jinak s nimi špatně nenakládal, ale syn jeho Arpad, kterému otec vystavoval je za vzor pilnosti, týral děti, že ony uprchly, poslavše dříve po poštovském holubu, jenž letěl z Turecka do Anglie. prosbu k dobrým lidem. Holub náhodou zastřelen, a lístek dostal se do rukou českého knížete Dobrkovského, jenž děti vyhledal a jich i matky jejich se ujal. Roku 1878. Jurek jako lékař ošetřoval raněného Arpada, jenž z nouze dal se k vojsku, a pomohl mu, že se stal ředitelem panství u knížete Dobrkavského i chotěm Jenůfky, jež zatím byla učitelkou. — „Štědrý večer“ dojemně líčí, jak malé děvče, Boženka, pilně pomáhá matce, churavé vdově, dobývati výživy. Jednou na „štědrý den“ matka ležela nemocna; smutný štědrý večer. Ale děvče náhodou (!) nalezlo peníze, odevzdalo na faře, a ten, jemuž peníze patřily. matku její i hodnou Boženku odměnil.

První delší povídka rozhodně vyniká přirozeností rozvoje nad druhou. která cele založena na náhodě, ač náhoda i v první hraje nemalou úlohu. Prosté vypravování dětem se zalíbí. *A. Vlas.*

Veselé hlásky. Hodným dítkám napsala *Vilma Sokolová.* Illustr. E. Boháč. V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Str. 66.

Kniha tato, co se úpravy týče, náleží k nejnádherněji vydaným u nás knihám pro dětský věk. Úprava knihy dělá panu nakladatelovi všecku čest. Bohužel, že obsah až příliš pokulhává za úpravou. Básně V. Sokolové skoro ničím nevynikají nad básně, jež přinášejí laciné knížečky pro děti. knížečky v chudobné úpravě a maličkém formatu. Ovšem tím nebudiž řečeno, že máme za zbytečné a škodlivé vydávati sbírky takové v tak pěkné úpravě. Přáli bychom si ovšem, aby v tak nádherně upravené knize byl také pěkný obsah, aby obsah odpovídal vnější formě, ale kde vzít takový obsah? I dětské básně může psáti jen povolaný básník; ale naši osvědčení básníci kromě Sládka a Krásnohorské nepíší básní pro děti. A tak dětské básnictví dobrými básněmi je velice chudé, a nakladatelé vidouce velikou potřebu básní pro děti. přijímají do nákladu básně jen poněkud obstojné.

A takovými obstojnými básněmi. o nic horšími, než píší lepší ze spisovatelů pro děti, jsou básně Sokolové. Verš její je dosti plynný. sloh uhlazený, dikce čistá, ale básnického vzletu v něm není. Slova a myšlenky, které vkládá básnířka do úst dětí, jsou přiměřeny věku jejich, jejich rozumu; obsah básní, smysl jejich nebude pro ně asi těžký, vyjmeme-li několik básní, obsahem pro děti obtížnějších, aby jim porozuměly. V „Otázkách“ na př. druhá a třetí sloha je

nejasná, a slova taková vkládati v ústa dítek je nepřirozeno. Rovněž samomluva dítěte v básni „Kaplička," kdež dítě srovnává srdce své s kapličkou a rozbírá srovnání to, je strojena. Nejvíc se nám líbí mezi básničkami V. Sokolové obrázky ze života zvířat, na př. „První sníh," na který tak udiveně dívají se mladí zajíčkové (srv. přísloví: Hledí na to jako zajíc na nový sníh!), jedni si to přichvalují, druzí však hned poznávají nevýhodu sněhu, „Hrdina," kde zajíc napomíná zajíčky k hrdinství, aby se nebáli, ale sotva hne se strašák, starý zajíc první dá do noh, „Rak," kde básnířka trefně připisuje rakovi nůžky krejčího, jimiž rak stříhá broučkům a rybičkám šaty, „Muzikant" (o cvrčkovi), „Sýkorka," „Žabka," „Kohoutek" a j. Jedna z nejzdařilejších básní je také „Tatíček," kde se vypravuje, jak radostně děti vítají otce, jenž po celý den pracuje, aby dětem zaopatřil chléb. Přirozený pro děti je výklad přírodního zjevu v básni „Obláček." Zdrobnělých jmen užívá Sokolová často i tam, kde děti nezdrobňují. Přirozeno, že děti říkají: hvězdička, postýlka, andílek, křepelička atd., ale že by říkali „housenička," jak básnířka nadepsala jednu z básní, to asi méně. Děti zdrobňují to, co je milé, pěkné, ale ne, co jest odporné, byť to bylo sebe menší. Jinak je to titěrnost. *A. Vlas.*

Kukátko čili Život v obrazích. Sepsal *V. Kosmák.* Díl V. V Brně. Nákl. Dědictví sv. Cyrilla a Methoděje na r. 1892. Str. 538. Cena 1 zl. 20 kr.

Oblíbený kukátkař čtenářům svým napsal rozsáhlý cestopis „Kus světa," cestu do Horní Ammergavy v Bavořích ke světoznámým hrám pašijovým. Cestu na Vídeň, Innsbruck, přes Švýcary, Mnichovem do H. A., zpáteční pak Mnichovem přes Solnohrad kukátkař popisuje zajímavě a živě, jak ani jinak neumí. Vtipy a anekdoty střídají se s popisy krajin a měst, jež kazatel i karatel neopomíjí podle své povahy proplétati reflexemi odevšad čerpanými, tu rozjímaje, tu napomínaje. Polovici cestopisu plní jádro i účel cesty, pašijové hry, jež tak podrobně popsány, jakoby je divák před sebou zřel. Hluboký zůstaví dojem v duši čtenářově líčení božského a všelidského dramatu na Kalvarii dokonaného; jak teprv se rozechvěje srdce divákovo! Neboť venkované ammergavští, výbornými jsouce herci již rodilými, píle nešetří a živou věrou oživují výkony své, jak spis. jistí. (Hlavní osoby, Ježíš, Maria, apoštol Jan, přede hrou jdou ke stolu Páně a od sv. přijímání přímo — na jeviště). Zdařilé a vhodné obrázky jsou ozdobou cestopisu a doprovázejí péro spisovatelovo případně.

Mimo to čtenáře čeká ještě vlastní „Kukátko" — „obrázky ze života," jež kreslí umělec dovedný a osvědčený, a skutečně „lidový." Jsou tu obrázky plné života a poesie, pravé „básně v prose," a hlásí se k nejlepším pérokresbám toho druhu ze 4 dílů dřívějších „Kukátek" (na př. „Ježíšek," „Na konci roku," „Štědrovečerní sen," „O Božím těle," „Slzy"). Brzy zase v plném akkordu zaznívá struna humoristická, výsměchem satirickým dobírajíc si přemrštěnou „zpanštilost" společnosti maloměstské („Jen nóbl," „Lamentace paniček,"

„Fonograf"), a zase nakukuje „Kukátko," jak naše „matky obce" hospodaří po dědinách („Úryvek z obecních účtů slavné obce Drnkálova za rok 1846."). Nejzdařilejší humoreskou bez ostnu satirického je „Prodej a kup lysáka." Postava Jakubova, jak se sama charakterisuje slovy a skutky vlastními, jest velezdařilým typem věrného čeledína, čeledína každým coulem; a ten lysák nevěrný a přece „z lásky se přetvařující!" Takový obrázek nakreslí jen umělec. Výbor Dědictví Cyrillo-Methodějského zavděčil se knihou tou údům jistě.

A ještě slovíčko. Spisovatel rád moralisuje. A v té věci bylo by si přáti od něho někdy maličkého sebezapření. O cestopisu nemluvím. Ale v „obrázcích" mravné naučení je semo tamo trochu hledáno. Tak na př. „Nepřítel koz" je črta o sobě výborná, obrázek zrovna křičí. Ale doklad, že „tou kozou jest každá vášeň," jest srovnání utroque pede claudicans, smím-li upřímně mluviti, a k předešlému se nijak nehodí. Mimo to „Kukátko" pracováno nejdříve pro „Hlas," a mezi údy Dědictví jest dosti a dosti čtenářů, kteří nejen nečtou novin, ale mimo kancional a knížky modlitební sotva kterou knihu berou do ruky. Pro ty prosté čtenáře měla býti slova cizí, třeba zdomácnělá, jinak nikoli nutná, aspoň pod čarou vysvětlena. Satirické obrázky maloměstské (viz „Jen nóbl," „Lamentace paniček...") pro Dědictví se méně hodí. Ti „páni a paničky," na jichž adresu psány, knihy z Dědictví sotva čtou, a tak pedagogický moment četby, u Kosmáka nikoli poslední, mohl by se tu snadnince minouti svým účinkem. Ale to jen tak mimochodem. *A. D.*

Přítel domoviny. R. IX. Sv. 5.—6. „Staré panstvo." Historické obrázky. Napsal *B. Brodský.* Část II. V Praze 1893. Str. 187.

Jednajícími osobami dvou obrázků jsou „urození a stateční páni." Politických zápletek a veřejného života si panstvo nehledí, spíše divokých a bujných kousků, jak svědčí hlavně obrázek „Divocí," který z celého cyklu je poměrně nejlepším. S rostoucím zájmem čtenář pozoruje, jak dva hlavní rekové, pan Bechyně a Krsňák, chtíce zbýti jha ženského, lezou v tenata nová, horší prvních, jha manželského, a učí se zároveň se soudruhy býti krotkými. — Povídka „Urozená rychtářka" v povahopisu osob má nesrovnalosti, postava Ctiborova je pravdě nepodobna. Do knihoven pro lid lze knihu zařaditi. — Nechvalno jest, že spis. uprostřed vypravování, ba i na konec předvede novou osobu do děje nijak dříve nezasáhnuvší, aby byl nějaký konec, šťastný nebo nešťastný. „Staré panstvo" zdá se býti vůbec pracováno na kvap; jsou obrázky málo zaokrouhleny. *A. D.*

Zábavy večerní. R. XIV. č. 3. „Z našeho venkova." Povídky a obrázky. Napsala *L. Grossmannová-Brodská.* V Praze 1893. Nákl. Cyrillo-Method. knihtiskárny. Str. 159.

„Na Božích skalách" je prostá místní pověst. — „Ze starých časů" pokus historické povídky z dob robotních počátkem 18. století. — „Převrácené vychování" ukazuje, kam vede

nerozumná snaha mnohé matky dáti dceru do cviku, „aby se naučila německy, na piano, jemnějším ženským pracím, uhlazenému chování a všelijakým způsobům." — „Byli si souzeni" poměrně nejlepší črta, pokus venkovské povídky, ač i tu různé nesrovnalosti. Romanticky přibarveno vypravování „Pod ochranou sv. Václava." Proč myslivci Prokopovi padl na ruce obraz sv. Václava, an střelil na Pepičku, je hádankou. Zázrak? Nebylo po ruce vysvětlení? — „Zmalovaný ženich" známá svým motivem veselá příhoda mohla býti kratší. — „Upomínka (snad Vzpomínka) na rok 1848." — Anekdota na 4 str. „Trest Boží" stihl hospodáře za krutost na výměnkáři.

Spisovatelka se snížila k lidu, i nejprostšímu, a chce ho poučiti, ušlechtiti, vadám odučiti, pobaviti: dobře tak. Ale umělecká úroveň obrázků mohla se a měla vznésti výše. Do knihoven venkovských se hodí. Vytříbenější dikce by knize neškodila. *A. D.*

Modrá knihovna. Čís. 14. „Ze vsi i z města." Napsal *J. A. Vízek.* V Praze 1893. Nakl. Dr. V. Řezníček. Str. 244. Cena 45 kr.

Dva obrázky, první ze vsi: „Štěpinové" a druhý z města: „Ambrož Kameník."

Až ku podivu jsou zlí ti lidé, jež nám autor kreslí. Starosta Štěpina, syn jeho Václav, žena, tchyně, syn i otec Kameníkův, starý, plešatý baron, cynický ředitel divadla atd., všichni tak plni zloby a beze všeho citu, že cítíte péro začátečníkovo, jenž, chtěje líčiti realisticky, kreslí jen do ruda a do černa. Rozboru obšírnějšího povídky ty nesnesou. Štěpinové jsou tak darebácky prohnaní, že v jich možnost čtenář jednoduše neuvěří, a Ambrož Kameník jest jako manžel tak dokonale pod pantoflem, že celá dojemná historie jeho první lásky — takto hyperromantická — nesetře s něho stín směšnosti. Žena mu na př. smí říci: „Na Maxe jsi tak ukrutný, jakoby to ani nebylo tvé dítě," a on jen něco zasyčí, a přece praví před tím autor sám, že Max byl o „čtyři léta starší, než Kameníkova známost se svou chotí."

Vypravování je plynné, a jako čtení pro lid vykoná snad i tento svazek „Modré knihovny" svůj úkol; aspoň líčení jmenovitě v první povídce je dosti živé, aby našlo v lidu hojně čtenářů. *M. Zavoral.*

Kytice. Sbírka zábavného a poučného čtení pro mládež. Sv. 20. „Jenovéfa." Příběh z dávnověkosti od *K. Šmída.* V Praze 1893. Nakl. I. L. Kober.

Pohnutlivý příběh o Jenovéfě je obecně znám. Nesčíslněkrát byl spracován, ať již jako povídka, nebo prostonárodní drama, nebo naivně malovaný obraz. Jest již jaksi majetkem lidu. Zvláště ženy a dívky rády se podávají tklivému vypravování o utrpení hodné paní. O původu Šmídovy „Jenovéfy" vypravuje synovec jeho, Albert Werfer: Jednou za nedělního odpoledne procházel se Šmíd v anglických sadech za Tannhausem a spatřil tu několik dívek z nedělní školy, any horlivě čtou z jakési knížky a mezi čtením utírají si slzy s očí. Šmíd požádal o knížku. Bylo to prostonárodní zpracování příběhu

o Jenovéfě, jak je tenkráte kramáři prodávali. Šmíd vyžádal si na čas knížku domů a za krátko spracoval povídku pro děti.

Šmíd vypravuje prostě, srozumitelně a tím se mládeži (i lidu) povždy zamlouval a zamlouvá dosud. Pěknou jeho předností je hluboká, nefalšovaná jeho zbožnost. Svým vroucím, náboženským citem Šmíd až nehospodárně plýtvá, často na škodu působivosti, tak že místy ztrácí se nit povídky a vypravování tone. Čtoucímu zdá se, jakoby četl v modlitební knize. Jinak opětným překladem Šmídovy povídky literatura naše mnoho nezískala. Vypravování Šmída je rozvleklé, s četnými anachronismy a pravděnepodobnostmi. Pravdě nepodobné jest. že nalezenou, vracející se Jenovéfu vítají „všecky urozené paní a slečny z celého okolí shromážděné,“ pravdě nepodobné jest, že dopisy Jenovéfiny, zasílané hraběti a zachycené Gólem vyskytnou se opět v pokoji hraběnčině a j. Nevhodné a nepochopitelné pro dítě 6—7leté, v lese odchované, jsou výklady Jenovéfiny o záhadě smrti, věčnosti, nesmrtelnosti.

Povídka o Jenovéfě patří k slabším plodům Šmídovým. Překlad (původce není podepsán) není prost germanismů. *J. Petr.*

Sv. 21. „Růženka Jedlohradská.“ Povídka pro rodiče a dítky od *K. Šmída*. 1894.

Rytíř Dobromil Jedlohradský jest na svém hradu dávným odpůrcem svým, zlým a mstivým sousedem, rytířem Budivojem Smrkohradským přepaden, zajat a odvezen na Smrkohrad a zde uvržen do hlubokého vězení. Dcerka jeho Růženka prchne do lesů k uhlíři Domaborovi, o němž slýchala otce vypravovati. Zde touží po otci, přemýšlí, jak se mu přiblížiti, pomoci a snad přispěti k jeho vysvobození. Přestrojena za prodavačku hub, natřena hnědou barvou v obličeji dostane se na Smrkohrad. Štěstí jí přeje, že přijme ji za děvečku žena vrátného. Příjemným chováním a šlechetným srdcem dívka si každého nakloňuje a získává důvěry. Provází i vrátného do žalářů, kde setká se s otcem svým. Všemožně se snaží, aby mu krutý stav zlepšila. Jedenkráte za nepřítomnosti Budivojovy se stane, že malý chlapeček jeho, špatně střežen chůvou, spadne do hluboké zámecké studně, uvízne však na štěstí na železném háku, který do zdi studně je zaražen. Růženka s nebezpečím vlastního života chlapce vysvobodí. Hrdinství to nakloní jí paní hradu, kteráž přijde potom na stopu Růženčina původu. I rytíř Budivoj, když vrátí se z boje, zaujat jest činy mladé dívky, tak že po vniterném boji vrátí Dobromilovi nejen svobodu, ale i zabrané zboží. Oba dávní odpůrci se smíří, Růženka dochází odměny.

„Růženku Jedlohradskou“ mládež ráda čítává, nejvíce pro tklivý, poutavý obsah a smírné zakončení. Jinak vypravování Šmídovo trpí vadami. Zapomíná Šmíd často na povídkáře a dlouze moralisuje, někdy zbytečně. Tak na př. dívku, která je proniknuta obětovnou láskou k otci a lásku tu již dokázala skutkem, není třeba důtklivě napomínati k plnění čtvrtého přikázaní (str. 71.). Nehezky vypadá, moralisuje-li děvčátko Růženka vážnou paní hradu, jindy zas vrátnou. Odporné je místo, kde mnohomluvná vrátná široce se rozpovídá o vadách svých bývalých děveček. (Na př.: „To byla hrozná klepna a ke všemu ještě přilhala. Huba jí šla jako dryáčnici.“) Nerozumně táže se Růženka uhlíře (který přec dlí hluboko v lesích, daleko od Jedlova) druhého dne po zajetí otcově: „Což jste ještě tu hroznou zprávu neslyšel?“ Nepřirozených míst je dosti. Tak na př. Dobromil

ve vězení dlouho nepoznává svojí dcery, ani po řeči, nepřirozená je celá událost s chlapcem spadnuvším do studně atd.

Překlad nevyniká mnoho nad Pečírkův z r. 1858., kterýž nad ně místy předčí precisnějším a češtějším slohem.

O Šmídovi dlužno říci ještě slovo: Vliv jeho byl veliký, na mládež i na spisovatelstvo. Nejen v Němcích, ale i u nás suggeroval literaturu, která pod jeho vlivem se vyvíjela. Tím i vady jeho tvorby přešly do našich dětských povídek: sentimentalní ton, přecitlivělý cit, nejasný kolorit místní i časový a tudíž neurčitost, nedostatek psychologické hloubky a pravdy, vyumělkovaný názor na život a j.

Šmíd byl šlechetný kněz a lidumil, vážíme si ho, ale v opětném převádění jeho spisů do našeho jazyka nejeví se literarní čin, tím méně pokrok. *J. Petr.*

První moravská obrázková knihovna pro českou mládež. Č. 9. „Nové kvítky z besídky.“ Napsal *E. Musil-Daňkovský.* Illustr. K. Thuma. Ve Velkém Meziříčí 1893. Nakl. J. F. Šašek.

„Bujný Vítek“ byl zkažený mladík. Žil jen ve společnosti zlých soudruhů, „beze studu pokračoval rok za rokem v bezbožnosti a kdykoliv co špatného provedl, vždy se ještě smával.“

Nepomohl výprask častý
ani vlídné poučení —

Tím vším zarmucoval hrozně nemocného svého otce, kterýž konečně ulehl, aby již nepovstal. Před smrtí požádal ještě syna:

Vyplň jediné mi přání,
umru potom sladce, klidně.
Každého dne po klekání
vejdi v toto místo krotce,
vzpomeň na svůj celý život —
vzpomeň též na svého otce!

Syn slíbil, otce pochoval, ale hned zas

nerušeně se soudruhy chvíli krátil
v radovánkách . . . Večer ale
v komůrku se přec navrátil.

Jakmile vstoupil, popadl ho strach. Zdálo se mu, že vidí u dveří postavu svého otce, kterýž mu smutně kyne. Vítovi zmizely hned s tváří růže, dal se na pokání a stal se hodným člověkem, až se lidé divili.

To je pedagogická poesie a poetická pedagogika p. Musilova. Ukázka tato stačí, abychom si utvořili úsudek o celé jeho tvorbě. Autor je slepý pro rozvoj básnické literatury české, jinak byl by se neodvážil rýmovačky svoje dáti vytisknouti. Třeba srovnati ještě jen Langerovu „Můru“ a téhož obsahu Musilovu „Rozkoše strojí záhubu,“ aby jasno bylo, jak v pojetí i formě pozadu zůstává tvorba páně Musilova za prostřední poesií let starších. Pan Musil má však ještě jednu vadu, kterou třeba vytknouti a se vším důrazem odsouditi, ježto vada ta u nejednoho spisovatele pro mládež se opakuje. Myslím tu „mluvu,“ plnou archaismů, neologismův a provincialismů, což má

snad nahraditi naprostý nedostatek poesie: znov, saží, krystalistý, klásečky, větví (neutr.), druže, letní sáně, *u* vycházce, *u* návratu, doválen boj krutý atd. Konečně upozorňuji, že do dietetiky patří neznámý dosud výrok, že práce i umění podává zdraví. *J. Petr.*

Divadlo s loutkami. Seš. 17. „Nenaříkejme na Adama." Hra o dvou jednáních. Napsal *Jan Al. Cupal.* S původními obrázky od M. Aleše. V Praze 1893. Nakl. A. Storch syn. Cena 12 kr.

Založeno na známé anekdotě: Dřevař naříká na Adama, že jedl v ráji se stromu zapovězeného, čímž ztracen ráj a člověk musí v potu tváře chleba si dobývati. Dřevaře vyslechne hrabě, kterýž si umíní, že ho přesvědčí o pošetilosti nářku. Pozve dřevaře i se ženou na zámek, kde mohou bez starosti žíti. Hned na poprvé obklopí je hojností jídel. Pouze přikryté mísy nemají se dotýkati. Avšak jakmile hrabě od stolu se vzdálí, žena dřevařova puzena zvědavostí nazdvihne křídlu a z mísy vyletí ptáček. Hrabě v tom vejde, za trest dá dřevaře i jeho ženu ze zámku vyhnati, a poručí sluhům, aby se jim vysmáli.

Hra končí pokynem pro loutkaře: „Sluhové se smějí a výsměšně pokřikují, Kašpárek radostně poskakuje, dřevař se ženou plačky odcházejí." Ušlechtilá pointa! *J. Petr.*

Paběrky.

Vaňkův Pravěk Palestiny posuzuje obranně také p. *B. M.* v „Lit. Listech" (č. 3.). Nestojí za to, probírati šířeji ty vědecké axiomy tam nahromaděné, jen o semitské filologii třeba se zmíniti, protože v tomto případě mnoho rozhoduje. P. referent míní principielně, že „dějiny věd nejrůznějších mohou poučiti každého odborníka s dostatek, aby nestál hrdě na svém odborném stanovisku a s patra pohlížel na ty, kdož nechodili pro svoje vědomosti do nějaké orthodoxní školy vědecké." Zní to již méně nadutě než p. Vaňkova slova o řádném slovníku hebrejském, ale má to býti přece trumf; p. referent ani netuší, jak nešťastný. „Orthodoxní škola vědecká" je tentokrát každá škola, kde se učí správně hebrejsky čísti; hebrejštiny neorthodoxní není, leda by ji pp. Vaněk a B. M. byli vynašli. Kdo chce filologicky operovati a na operace ty zavěšovati dalekosáhlé důsledky ethnologické, ten má napřed jazyk sám znáti; tu neplatí, že „samohlásky nejsou ničím a souhlásky máločím." — A co se týká těch ostatních pochvalných posudků, nepřeje si snad p. B. M, abychom mu vyprávěli příběh o kritikovi kamarádovi, který sice věci nerozumí, ale recensi přece napíše, dá ji spisovateli posuzované knihy opraviti a dodá ji do časopisu, věnovaného nápravě podvodův a zlořádů v tom kterém národě. Stávají se někdy takové příběhy — u nás ovšem ne, to jinde.

O suggestivní therapii píše Dr. Vratislav Kučera ve „Květech" (1894. 1. 32) m. j.: „Apoštolové léčili mazáním svatými oleji, žehnáním, vkládáním rukou a modlitbami. Podobně jako pohané mají také křesťané svoje talismany. Jsou to amuletty, pozůstatky svatých mučenníků, popel sv. Petra, svěcené kočičky a podobné věci suggesci vyvolávající... Papež Innocenc III. byl pak o nezbytnosti kněží u nemocného tak přesvědčen, že vydal rozkaz, dle něhož lékaři bez duchovních nikomu nesměli poskytovati

ani rady ani pomoci." To je jakási divoká medicinská „věda," tahle ta! Pan Dr. Kučera patrně také katechismus zapomněl a lepšímu se nenaučil.

České čtení číslic. V učebnicích nižších a středních škol zavádí se vyslovování číslic, jež není v celé koruně svatováclavské slýcháno, totiž vyslovování domněle české, v pravdě však latinské, jako na př. 21 — dvacet jeden, 25 — dvacet pět atd. Že řeč naše ke čtení takovému nesměřuje, viděti z jedenácti, dvanácti atd., jakož i ze staršího jedenmecítma atd. Vyslovování latinské ukáže se v jistých případech nemožným, na př. $^{1}/_{21}$ atd., a mathematikovi vůbec velmi překáží. Co se pak prvotného vyučování týče, napíše-li dítě správně třináct — 13, tedy tři vyslovené napřed a pak jedničku, dovede také napsati pětadvacet = 25; jinak snadno napíše sedmdesát pět — 705, jak zkušenost učí, neboť jest nuceno mluviti a poslouchati ve škole zcela opačně, než doma, a to bez kusa důvodu. Podobně zbytečno je, šířiti latinský způsob výslovnosti při letopočtech, samými řadovými číslovkami, který jest nejen rozvláčný, nýbrž v některých pádech i odporný pro několik stejných koncovek, na př. roku tisícího osmistého devadesátého čtvrtého. Mnohem lepší a více slovanský je způsob klásti řadovou číslovku až na konec, na př. roku tisíc osm set čtyřiadevadesátého. Neopravujme zbytečně živé mluvy a hleďme si přesnosti její v jiných věcech. *y.*

Zmínka o některých **českých nakladatelích**, jak si počínají naproti literarním časopisům, otištěná v „Lit. Listech" bez udání pramene, vynesla jim nelibost literarního oznamovatele, vydávaného pražskými knihkupci, a dle toho zřejmě ťala do živého. Přestali jsme prozatím na všeobecné stížnosti: budou-li pp. nakladatelé, jichž se týká, chtíti, podáme jim určité doklady a jména.

Zprávy.

Poutní kniha, obsahující poučení, modlitby a písně, vydána péčí „Cyrillo-Methodějského Dědictví" v Brně za podíl 39. r. 1893. Hlavním úkolem jejím jest, zavésti poutní modlitby a písně, obsahem i slohem správné a vhodné, a tím vykořeniti to kramářské, zhusta pověrečné a nevkusné zboží, které se lidu o poutích často předříkává. Úkolu tomu vyhoví „Poutní kniha" plnou měrou, ujmou-li se jí povolaní činitelé; a toho jest už na výsost potřeba. Objemná, velmi vkusně vypravená kniha (str. 892, cena 1 zl. 50 kr.) je sestavena velmi pečlivě; spolupracovníci vyhnuli se obojí krajnosti, vyloučiti vše dosavadní, a býti k tomu příliš povolni. Až vykoná tato kniha svoje poslání, bude zajisté příznivější chvíle, vynechati z ní i to, co méně vhodného z ohledu na zvyk ponecháno. Co do písní (počtem 299), upravil jich náš básník Fr. Kyselý 106, Fr. Klinkáč 70 a j.

Nový dějepis Moravy vydal nynější historiograf moravský Bretholz, bezpochyby aby pochybnou kvalifikaci svoji k nástupnictví Dudíkovu povýšil nade vši pochybnost. Proto také začal psáti dějiny od počátku, nikoli tam, kde Dudík přestal, neboť jeho zásady a směry jsou jiné, t j. asi takové, jaké z Brna terrorisují český živel. Prof. Dr. Kameníček podrobil spis Bretholzův spravedlivé kritice (v „Časop. Mat. Mor." 1894, 1), již také o sobě vydal: je to práce pozoruhodná. Celkem pozorovati i dle toho velmi zajímavé konce,

ve kterých jsme se na Moravě octli naproti rokům padesátým a šedesátým, že ex officio, za naše peníze se nám hanobí naše minulost!

Matice Moravská měla 15. pros. m. r. 1302 členy. Na rok 1894. dostanou členové bez příplatku II. díl Bartošovy „Dialektologie“ s mapkou moravských nářečí (v ceně 6 zl.).

Družstvo „Vlast“ vykazuje koncem r. 1893. příjmů 42.313 zl. 96 kr., výdajů pak 21.672 zl. $3^1/_2$ kr.

Cena Náprstkova za r. 1893. dána M. A. Šimáčkovu dramatu „Jiný vzduch.“ „Svatobor“ vypisuje znova Náprstkovu cenu 300 zl. do 12. února 1894 na vážné drama z dějin nebo přítomnosti české neb na ušlechtilou veselohru neb na dramatický obraz současného života.

Museum, list českomoravských bohoslovců (r. 28.), vydává čestné svědectví našemu dorostu duchovnímu, jak v práci duševné tak také v obětovnosti hmotné. Naproti těm „akademikům“ zvláště, kteří lomozí proti theologii, je to významný a důstojný památník, volající každému z nich: hleďte si raději svého! Co do odebíraných časopisů zarazilo nás ve zprávě bohoslovců pražských, že náš mezi nimi není. Není o to, ale o to . . .

Levné svazky novel počalo vydávati nakladatelství F. Šimáčka čtyřikrát za měsíc po 10 kr. První svazek obsahuje novelly A. E. Poe. Jen bude-li lze tolik dobrého četiva vždycky zaopatřiti!

Palestina („Palestýna“), nádherné obrázkové dílo, vydává se po sešitech třicetikrejcarových u E. Beauforta v Praze. Spisovatelem jest osvědčený cestopisec Fr. Klement (Quido Mansvet). Práce jeho jest důkladná i poutavá, liší se však od jiných poněkud tím, že nejeví té piety ke „Svaté Zemi,“ které jsme uvykli, ačkoli není neštrnou; jest ostatně pochopitelno, že na takových novomodních potulkách nynější poměry palestinské oné illusi nejsou právě nejpříznivější. Úprava tisková i obrázková jest opravdu nádherná.

Dějiny nové doby (od roku 1815.) vydává Dr. J. Kryštůfek v Praze u Bursíka a Kohouta; prozatím na dílo jen upozorňujeme.

Slovensko. Kalendářů slovenských, na rok 1894. vydaných, posuzují „Slov. Pohľady“ osm, z nichž dávají přednost „Slov. domovému kalendárovi“ od Karla Salvy pro vlastenecký jeho ráz, jehož sice žádný z ostatních neuráží, ale méně pěstuje.

— Tovaryšstvo, sborník literárnych prác v storočnů pamäť prvého „Učeného Slovenského Tovaryšstva“ vydává pomocí některých vlastenců Fr. Richard Osvald, známý vydavatel slovenských „Lit. Listů“ v Ružomberku. Dosud vydán pěkně upravený prvý svazek o 344 str. s obrázky.

Charvatsko. Známý realistický spisovatel a romanopisec charvatský *Evgenij Kumičić* svým dovedným pérem napsal nový historický roman „Urota Zrinsko-Frankopanska,“ v němž líčí nejzajímavější část charv. dějin „urotu“ — spiknutí bana Petra Zrinského a Krsta Frankopana, která skončila velmi smutně, na popravišti r. 1671. v Novém Vídeňském městě. Je to dílo pozoruhodné v současné literatuře charvatské. Ač „Urota“ jest dílem vynikajícím, přece pozorovati, že Kumičić nepohybuje se na půdě sobě obvyklé. — Na pole dramatické velmi šťastně vstoupil spisovatel *Dinko Politeo* svým dramatem „Marija Stančevićeva.“ Předvádí v něm osudy dvou rodin, poctivého Charvata Stančeviće a podvodného Itala Skarponiho.

— *A. Trsić Pavičić* napsal veršovanou tragedii „Ljutovit Posavski“ v pěti jednáních. Děj čerpán z dějin charvatských. Líčí boje za jednotu a svobodu národa charvatského proti Frankům a Němcům.

— Dle zpráv charvatských listů vydá *Dr. A. Harambašić*, znamenitý básník, co nejdříve drama, jehož hrdinou jest poslední charv. král Petr Svačić.

— Romanopisec *Šandor Gjalski* dokončuje roman ze současného literarního života charvatského. Právě letos zahajuje desátý rok své spisovatelské činnosti.

J. Malota.

Rusko. V předešlé zprávě o ruské literatuře zmínili jsme se o oněch novellistických pracích, které vyšly samostatně. Ale kdo chce znáti povahu nejnovější literatury ruské, musí ji sledovati v časopisech, v nichž díla básnická i prosaická poprvé na svět vycházejí. Plody předních novellistů ruských vycházejí hlavně v měsíčnících, velkých či „tlustých“ žurnalech, jako jsou: „Věstnik Evropy“ (red. M. Stasjulevič, vychází v Petrohradě, a předplácí se na něj do ciziny 19 rublů), „Russkaja Mysl“ (red. V. M. Lavrov, vychází v Moskvě, předplácí se 14 r.), „Ševernyj Věstnik“ (red. M. N. Albov, vychází v Petrohradě, předpl. 15 r.), „Russkij Věstnik“ (red. po smrti Katkova F. N. Berg, vychází v Petrohradě, předpl. 17 r.), „Russkoje Bogatstvo“ (red. P. V. Bykov i S. J. Popov, vychází v Petrohradě, předpl. 12 r.), „Mir Božij“ (věnovaný hlavně dospělé mládeži, red. V. Ostrogorskij, vychází v Petrohradě, předpl. 10 r.) a „Russkoje Obozrěnije“ (vychází v Moskvě, předpl. 17 r.).

„Věstnik Evropy“ v poslední době přinesl náčrtek *V. Mikuličův*: „Mimočka otravilas.“ Asi před 4 lety v témž časopise vyšel první náčrtek Mikuličův o Mimočce; v něm vylíčeno dětství, panenská léta i sňatek Mimočky. R. 1891. tamtéž vyšel druhý náčrtek, „Mimočka na vodach“ (M. v lázních), v němž se líčí další osud její. Již tyto dva náčrtky obrátily na sebe pozornost; v nich autor zdařile, živě, jasně, reliefně nakreslil typ Mimočky, velikosvětské damy, kukly velikosvětských salonův a plesových sálů. Vyhýčkaná, rozmazlená vychováním zrovna jako dítě nezná života, neschopná samostatného kroku, je stvořena jen k tomu, aby užívala života a ničeho sobě neodpírala v mezích světského tonu a slušnosti. Ona nemůže existovat bez dvacetitisícového důchodu mužova. Proto chtějíc se provdati, učiniti tento osudný krok v životě každé ženy, určující další osud života jejího, nehledí na lásku, na charakter, přesvědčení, snahy, mravní pojmy, nýbrž ze spekulace hledí jen na kapsu jí souzeného. Souzen jí starší general, a Mimočka na radu rodičů beze všeho bere si ho za muže. Brzy však u obstárlého, nemilovaného manžela se nudí, schne, stává se nervosní, upadá do zádumčivosti. Doktoři posílají ji na Kavkaz do lázní, doufajíce, že jí pomohou ne tak lázně, jako nějaký roman milostný. A najednou tato maličká, vděkuplná, lehkomyslná žena s ptačí hlavičkou i s ptačím srdcem opravdově se zamiluje, ale opuštěna mnoho duševně trpí a konečně se otráví. Autor čistě objektivně vylíčil mravně nepěkný duševní svět lehkomyslných Mimoček; ale čtenář vida tyto mravně vychováním zmrzačené, skoro nepříčetné bytosti, necítí k nim odporu, nevole, nýbrž spíše jich lituje a soucitně sleduje za jejich osudem. Nakresliv určitě typ Mimočky autor v poslední, třetí části líčí hlavně onu společenskou třídu, v níž Mimočky žijí, třídu, kde skutečnými lidmi jmíni pouze ti, kteří čistě

se umývají, slušně a dle mody se odívají, dobře jedí, třídu, kde sedláky, dělníky a řemeslníky nemají za lidi, kde za jedinou důstojnou vědu má se věda něžné vášně, lásky, kde nic nedělají a jen se baví, třídu lidí duševně i mravně zpustlých, bahenní hnilobu. Náčrtky ty psány pěkným obrazným a originalním jazykem; kresba vyniká vypouklostí, živostí, svěžestí a jasností barev; rozvoj situací je nenucený, přirozený; postavy vynikají živostí, a zvláště zdařile vedle Mimočky nakreslena druhá hrdinka této třídy, Olga, žena vzdělaná, rozumná, energická, ale právě tak egoistická jako Mimočka, žena bez všelidského idealu. Kromě jemné psychické analysy hlavní předností talentu Mikuličova jest originalní, silný a umělecký humor i jemný sarkasmus, s nímž autor pohlíží na své osoby a duševní svět jejich. Vůbec náčrtky ty čtou se velmi pěkně a jsou potěšitelným zjevem současné novellistiky. — Z ostatních novell „V. E." jmenujeme: „Gospodin Arskov" od *Korabčevského,* „Bez mužej" od *Vinické,* „Neobyknovennaja" od *Sěverova* a dramatický obraz *V. Krylova* „V gluši Sibirji."

„Sěvernyj Věstnik" přinesl předně prostě a teple napsanou povídku „V slobodkě" od *Olgy Šapirové.* Piják a šeredný tlučhuba Portňagin má rozumnou a pracovitou dceru Duňašu, která živí celou rodinu; Feďu, nadaného a sympathického bratříčka, dala do gymnasia k veliké zlosti celé vesnice. Časem zloba přestala, a vesnice vážila si svého gymnasisty. Feďa dobře se učí a ve šlechetném zápalu představuje si již dobu, kdy otevře školu ve vsi. Najednou však ředitelství gymnasijní oznámilo Duňaši, že Feďa není schopen, aby dále ve studiích pokračoval. Spolužák jeho prostřednictvím rodičů chce se ho ujati; ale opilý otec urážkami zasype syna, celá skoro vesnice zvedne se proti nešťastnému studentu, že lezl, kam nepatřil. Ubohý Feďa vezme si život, oběsí se. Těžko u srdce po přečtení této povídky. — Báječně plodný *Potapenko* uveřejnil v „S. V." novellu „Semejmaja istorija," sujetem i zámyslem pro autora dosti pozoruhodnou. Mladý student vypravuje tu historii, jež se stala mezi jeho rodiči. Rodiče jeho se dobrovolně rozešli, matka žije s přítelem otcovým, otec pak, jenž miluje a váží si dosud ženy, žije s herečkou. Jsouce ještě dosti poctivi a pořádni rozhodli se, že k vůli dětem se nerozjedou, že budou žíti spolu a hrají před světem i dětmi dosti dvojsmyslnou, lživou úlohu šťastných manželův. Ale děti všecko pozorují: syn mění se v provincialního halamu, aby nezůstal za jinými, dcera v lehkomyslnou slečnu. Idealista student, jenž si byl utvořil jakýsi ideal o životě rodinném, obviňuje nejprve otce, že porušil život rodinný, a udělá veřejný škandál, nepodav ruky milencovi matčinu, velmi řádnému člověku dle slov autorových. Matka jest uražena a opustí děti, dům. Dcera mění se ve vážnou dělnici mysli, gymnasista-halama v pořádného člověka. Mladý student pozdě lituje, že z egoismu urazil matku, jejíž milenec, vytýkaje studentovi nezkušenost života, surově posmívá se jeho mladistvému idealismu, jeho nevinnosti a čistotě, jež prý vlastně jsou „nedostatky." „Nevinnost — je veliká nevědomost. Čistota — je tělesná i duševní nezralost. Na těchto vlastnostech sestrojil jste svůj životní ideal; ale ideal ten je křehký a při sebe menším styku s životem se rozbije. Žijte trochu a uvidíte, že člověk na každém kroku potřebuje shovívavosti a v této shovívavosti také záleží spravedlivost." „Ne čistoty třeba žádati od lidí," praví sám student, „nýbrž poctivosti." A tak Potapenko místo mladistvého

idealu pravdivosti v životě, místo spravedlivosti vyslovuje za ideal shovívavost, zkušenost životním hnusem zmoudřelých starců, zavrhuje veškeré hnutí směrem k idealu, nepravdu, lživost poměru mezi manžely vystavuje za poctivost. Tím Potapenko jeví se pravým zástupcem onoho mladého pokolení, jež zavrhlo suchoparné idealy otců a spokojilo se s nepěknou skutečností, v níž mu souzeno žíti. — Bezcenná je novella *L. Gurevičova* „Poručenije."

„Russkaja Mysl" otiskla v posledních sešitech *Potapenkovu* novellu „Na pensiju," cestopisné náčrtky *A. P. Čechova* „Ostrov Sachalin," povídku *J. A. Salova* „Mamzel" a náčrtek *Z. N. Gippiusa* „Kostino mščenije."

„Russkoje Bogatstvo" přináší zajímavé náčrtky *D. N. Mamina-Sibirjaka*, nadepsané: „Dětskija těni." Mamin až dosud byl znám jako ethnograf-belletrista, jenž objektivně, chladně, přísně realisticky líčil život uralského obyvatelstva. Osoby jeho byly nakresleny tahy ostrými, vypouklými, ale ne dosti určitými; obrazy jeho byly živy, ale suchoparny. Po jemné psychické analyse nebylo u něho stopy. Vůbec Mamin podobal se spíše chladnému, lhostejnému ethnografovi, bystrozrakému pozorovateli a nadanému vypravovateli hluboko promyšlených pozorování, než pravému umělcovi. Jen popisuje přírodu zauralského kraje autor povyšoval se ke skutečné poetické náladě, pathosu, nadšení. Teprve v poslední době umělecká, poetická jiskra jeho talentu jasněji zazářila v „Dětských stínech" a „Noktjurnech," jež přinášejí „Russkija Vědomosti." „Dětské stíny" vynikají prostotou námětů; před námi táhne se řada dětských stínů, zahubených krutostí života, i dospělých lidí, jejichž život zlomen těmito bledými dětskými stíny. Mamin kreslí nešťastný život ztracených dětí, hledí na něj s hlubokým zármutkem, nikoho neobviňuje, spíše všech lituje, a melancholickou náladu tu přenáší také na čtenáře. Obrázky Maminovy plny smutných tonů. — *N. Garin*, jenž r. 1892. tak šťastně vystoupil na poli literarní v „R. Bogatstvu" „Dětvím Tëmovým," uveřejnil tamtéž r. 1893. „Gimnazisty," řadu črt ze života současného mladého pokolení; jeho gymnasisté jsou osmnáctiletí mladíci. Je tu mnoho pěkných, teple napsaných stránek, ale také dosti mnoho bledeho, nedodělaného, neurčitého, podobně jako neurčita nálada nynějších mladíků s jejich neurčitě idealistickým humanismem, s idealem, který nemá určité a konkretní formy. Těžko určiti, co bude z takových mladíkův. — O romaně *P. Zasodimského* „Grěch," jenž prvotně vyšel v „R. Bogatstvu," zmínili jsme se předešle. Upozorníme ještě na povídku *Julie Bezrodné* „V izbě," „Mečtateli" *N. Zlatovratského* a „Derevenskij eskiz" *Iv. Bunina;* je to náčrtek z venkovského života lidu.

Z belletristických děl „Rusského Obozrěnija" jmenujeme: „Zlyje vichri" *Vs. Solovjeva,* „Chudožnik Bezpalov i notarius Podleščikov" *Averkieva* a „V tiši" *A. Sterna.*

V „Miru Božím" táhl se do nekonečna nudný roman *D. N. Mamina-Sibirjaka* „Vesennija grozy." *A. Vrzal.*

Provence. O moderní Provenci ví se dosud pramálo, mimo J. Vrchlického a A. Zieglera ve Vídni a referenta není nikoho, kdo by v té věci vůbec v Rakousku pracoval, o provençalštině mluví se naprosto nesprávně jako o dialektu frančtiny (!) a mnozí znají pouze něco o středověkých troubadourech, moderní

snahy a práce felibrův úplně ignorujíce. Vždyť E. Portal ve přítomném díle sám vyznává, že r. 1889. své „Appunti letterari" (studii o troubadourech) ukončil úpadkem poesie troubadourské, nevěda o současné kvetoucí poesii felibrů! Řeč, zvaná „langue d'oc" aneb provençalština v širším smyslu, jest řeč samostatná, sesterská frančtině, tak jako katalanština jest řečí samostatnou, španělštině příbuznou, ale nikoli nářečím kastilštiny. Ernest Legouvé mluvě v sezení Akademie 3. června 1884 o Mistralovi, praví: Vytýká se provençalštině: „le provençal n'est pas une langue, c'est un patois" a odpovídá na tuto výtku: „non c'est une langue d'ancêtre, la langue d'oc et la langue d'oïl sont deux soeurs, et si la seconde a eu l'honneur de devenir l'idiome national, la première a brillé pendant plusieurs siècles d'un éclat incomparable, elle a inspiré des chefs-d'oeuvre immortels —" Frančtina i provençalština jsou sice dcery latiny, ale obě povstaly přece jen podstatně z prvků jiných a hned z počátku žily vedle sebe jako dvě řeči sesterské, ano provençalština měla dříve než frančtina svou kvetoucí literaturu a stala se „řečí básníků." Válkami albigenskými, úpadkem poesie troubadourské a násilným centralismem francouzským poklesla provençalština a po mnoho věků živořila jen v lidu, jsouc považována Francouzy za pouhé patois, avšak v našem století obrody tolika literatur národních povstala i provençalština k novému životu. Dnes mluví řečí tou více než deset milionů lidí od řeky Loiry až k moři Středozemnímu. Mistral ve svém ohromném slovníku „Tresor dóu Felibrige" uvádí sedm nářečí řeči této: provençalské, languedocké, aquitanské, auverňatské, gaskoňské, limusinské a daufinské. Nářečí provençalské nejsprávněji mluví se v poříčí Rhony a v Avignonu; toto nářečí povýšil F. Mistral a přední felibrové Aubanel, Roumanille, Gras a j. na řeč spisovnou a Mistral svými velkými básněmi epickými („Mirèio," „Calendau," „Nerto") vybrousil ji na řeč klasickou. Neznám melodičtější, ohebnější a bohatější řeči romanské nad řeč Mistralovu. A proto nemohu schváliti úsilí mnohých felibrů, kteří píší v podřečích nepatrných vísek pyrenejských z ješitné marnivosti podati něco nového. Řeč Mistralova, které rozumí od Loiry až k moři každý, měla by se přijati konečně ode všech felibrů za řeč jedinou spisovnou, a to tím spíše, ježto nejkrásnější díla moderní poesie provençalské psaná jsou v řeči té a vydala se již dávno na okružní cestu po světových literaturách. (Referent chystá do tisku velkou 12zpěvovou idyllu Mistralovu „Mirèio.") Hnutí novoprovençalské zasloužilo by zvláštního pojednání, a bude-li čtenářům milo, referent v listě tomto šířeji o něm promluví; prozatím upozorňuje na svou podrobnou studii o zakladateli moderní poesie provençalské J. Roumanillovi v „Obzoru" r. 1891. Dílo Portalovo vyčerpává veškerý rozsah nynější literatury provençalské a také charakteristicky v přidaném květoboru čelné felibry uvádí. Jednu velikou vadu však Portalovi vytknouti musím, je to úplné pominutí kněze básníka Simeona Lamberta. Nesouhlasím sice po bedlivém studiu nynějšího stavu poesie provençalské s kritikem Kreitenem S. J., který r. 1875. ve „Stimmen aus Maria-Laach" Lamberta za prvního básníka Provence vyhlašuje, tím Lambert ani tehdy nebyl, ale stavím jej hned vedle Mistrala a Aubanela; básníkem větším než Roumanille Lambert jistě jest. (Viz o něm stať naši v bohoslov. časopise „Museum" r. 1892.) Portal nepominul Lamberta schválně, stalo se to asi tím, že jediné dílo Lambertovo „Betelèn" vyšlo po jeho smrti († 27. máje 1868)

péčí hraběnky de Forbin a jesuity P. Gabriela Bouffiera, ale Portal měl dílo také ceny a váhy znát! „Betelèn“ jest cyklická báseň opěvující mládí Spasitelovo slohem nadšeným, prorockým; mnohá čísla jsou hodna básníků jako jsou Dante a Verdaguer. Koho by věc zajímala, toho odkazuji na Kreitenův výbor z básně té.[1]) Zcela pochopitelně nalezla kniha Portalova velikého ohlasu v Provenci a chystá se právě její francouzský překlad. Úprava knihy jest velice sličná. — „La littérature roumaine“ jest nevelká práce bibliografická, poskytující pěkný přehled po současné literatuře rumunské. Portal byl přirozeně ke studiu této literatury veden sympathiemi, které chovají Rumuni ku Provençalům; královna rumunská Carmen Sylva, jmenovaná od felibrů „mestrèsso en gai sabè“ (t. j. mistryní umění básnického; gai sabè = veselá věda), jest v neustálém styku s felibry a vyslanec rumunský, básník Basili Alecsandri při básnickém zápasu, který pořádala Academia felibrenca r. 1878. v Montpellieru, obdržel prvou cenu za skladby svoje. — „Pouësìo e versioun prouvençalo“ jest malá knížka původních básní provençalských, k nimž autor přidal překlady z Petrarky (XI. canzona) a ze Zoly (některá místa z „La faute de l'abbé Mouret“). — „Intermezzo poetico“ jsou původní básně, ponejvíce sonety a parafrase básní Alecsandrových a jiných felibrů.

S. Bouška.

Italie. „Per l'amore“ zove se sbírka črt a novell *A. Sorvilla.* Podkladem všech je láska, jak už nápis napovídá, a to kromě dvou, ve všech láska nešťastná, ba tragická. Autorovi upříti se nedá jistá dovednost a zručnost slohová, zvláště popisy okolí jsou zrovna živé, odkoukané, ale ne tak se věc má co do pojímání života; charaktery jeho osob jsou příliš manýrovaně podány, jest viděti, že spisovateli nedostává se potřebné ještě zkušenosti a osobního vnímání.

— „Ore allegre“ jsou črty, povídečky, nové vydání starých a známých už věcí od *G. Petraie,* a k tomu obscenních.

— „F. K. 32. Ferma in posta.“ Je to řada hrozných a zvláštních dobrodružství, jež začínají vraždou a probíhají krádeží, loupeží atd., záměnou osob a mrtvol. Je to roman bez ceny umělecké ze života soudního vzatý. Autor *Luigi Pavia.*

— „I drammi della miseria“ zove se roman *Marca Lanzy,* pravil jsem roman, ale je to spíše polemická práce proti obchodu s bílými otroky, co tím myslím, snad uhádne čtenář. Umělecké ceny práce ta nemá žádné.

— Za to „Casi da novelle“ jsou pěknými, moderními imitacemi staroitalských povídek. Kdyby však poslední ze šesti povídek autor, *Manfredo Vanni,* byl potlačil, nebyl by čtenáře o mnoho připravil.

— „Gli amanti“ sluje sbírka pastelů *M. Seraové,* počtem třináct. Pastelové kresby nevylučují, ba přímo vyžadují jisté manýrovanosti; elegance a jistá sytost barev jsou charakteristikou takových obrázkův, ale Seraová zase až příliš mnoho podrobností, impressí a jiných kudrlinek do těch obrázků nanesla, až to skoro unavuje (srv. „Poslední list“).

— „Pipa e boccale“ jest sbírka velmi pěkně psaných, ale fantastických — což jediné lze jim vytýkati — povídek *S. Di Giacoma.*

[1]) „Bethlehem.“ Aus den neuprovenzalischen Weihnachtsliedern des Pfarrers Lambert. Ausgewählt und frei übertragen durch W. Kreiten S. J. Vyšlo u Herdra 1882.

— „High-life" jest sbírka sedmi povídek *A. Fallanca,* jíž spisovatel sám pojmenoval „světskými pastely." Inu Bourget zavedl modu pastelovou, a teď kde kdo oběti té modě přináší. Ale rovněž Fallanca, jako svrchu dotčená Seraová, zapomněl, že u pastelu hlavní věcí jest forma. A forma Fallancových pastelů, nemluvě ani o jiném, postrádá všech vlastností k takovým obrázkům potřebných. *A. Koudelka.*

Francie. V „L'Astre noiru" snaží se *L. A. Daudet* sloučiti skutečnost s fantasií, vědu s utopií, drama s komedií, ale povedlo se mu to jen částečně. Osoby jeho zůstávají abstrakcemi a není mezi jejich řečmi a skutky žádné úměrnosti. Děj se rozvinuje až s těžkopádnou zdlouhavostí a nudností následkem zvláštního slohu. „Černá hvězda" jest zosobněním egoismu genia, jenž mní, že sám sobě dostačí, když se povznese nad všecky společenské a obvyklé svazky a řády. Moralka by byla asi tato: genius bez srdce jest plamen, jenž svítí, ale nehřeje. V romanu je mnoho osobních narážek. Roman končí hrozně effektní kapitolou: ve Francii povstane nový Napoleon, porazí Německo, zmocní se knížectví Senesteského, obnoví císařství, zcentralisuje Francii a jmenuje generalissimem knížete Tronquina a vládcem slavného Malauvea — dvě hvězdy, jednu strategickou a druhou vědeckou. A tak mění se filosof svobody ve filosofa tyranství!

— „La tourmente," roman *P. Marguerittea,* jest psychologickou prací, až příliš psychologickou, řešící oblíbené thema: adulteria. Začíná to stálé pytvání s r d c e c i z í h o d l e n a š e h o unavovati. *A. Koudelka.*

Anglie. *Mrs. W. K Cliffordová* vydala souborně své povídky, dříve v magacínách uveřejňované, pod názvem „The last touches and other stories"; převládající ton v nich jest vážný, ba poněkud zádumčivý, náměty jednotlivých povídek vzaty jsou většinou ze skutečného života.

— „A Girl with no name" jest vypravování hrdinky, jež sama ostavena byvši musila si posice v tomto světě vydobyti. Co vystála a jak konečně snaha její úspěchem korunována byla, má sloužiti za povzbuzení mladým čtenářkám. Spisovatelky jméno: *Judith Hathawayová.*

— „Stories from Black and White" zove se sbírka prací illustrovaných od osmi autorů, mezi nimiž jsou Clarke Russell, T. Hardy a Mrs. Oliphant. Nejlepší jest povídka Hardyova „To please his wife."

— *A. K. Greenova* povídka poslední „Marked ‚Personal'" vyznačuje se taktéž charakteristickou známkou téhož spisovatele, t. j. tajemnůstkářstvím a sensačností. „Marked ‚Personal'" jest dareba, jenž má v rukou tajemství, jímž může každou chvíli mnoho životů zničiti, ale když se konečně objeví, t. j. když zvědavost naše nanejvýše byla napjata, nedělá na nás tak hrozného dojmu.

— „Doctor Quixote" jest jakási melodramatická povídka o muži, jenž vše, svou lásku, své vyhlídky, své štěstí obětuje, aby jiným život snesitelnějším a snazším učinil. Trochu „nadlidský" hrdina. Hrdinka, romantická dívka, už jest přirozenější, ač vůbec povahokresba není právě silnou stránkou neznámého spisovatele. Obětuje příliš mnoho své snaze ukázati, jak šlechetná povaha na okolí působí. — *M. B. Cross* podává ve svém trojsvazkovém romaně (31 sh. 6 d.) „The Saffron Robe" evoluci, jak by někteří řekli, lásky nebo duše (podle jiných) mladé nevinné dívky. Práce oplývá pěkným líčením domácího života, a lze ji směle dáti každé dívce do ruky.

— *Justina Mc Carthyho* povídka „The Dictator" podává zkušenosti diktatora ve vyhnanství. Hrdina, dobrodružný Angličan, spravoval kdysi osudy jihoamerické republiky Glorie. Když nás spisovatel seznamuje, činí to v Londýně, kamž se po vyhnání svém byl utekl. Ale netrvá to dlouho, reakcionářská a nevlastenecká vláda jest svržena, a náš hrdina vrací se do své milé Glorie i se ženuškou.

— „The Personal History of Jim Duncan" *J. Penningtona Marshdena* má potud jakýsi význam pro čtenáře, který se probere těmi třemi svazky jalových pleskaček, že ho seznamuje s vězením pro dlužníky v Nov. Yorku a s jednotlivými případy, pro které ten aneb onen se tam dostal. Jiný spisovatel americký, P. Kennan, vylíčil vězení sibiřská a krutost Rusův, ale páni Yankeeové by měli napřed doma zamésti, neboť soudě z výňatků z Marshdenovy povídky, zakládá-li se na pravdě a skutečnosti, nevypadá to v jejich žalářích pro dlužníky mnohem skvěleji, nežli na Sibiři.

— „Steadfast" jest práce neobyčejně zajímavá, a to tím více, že jednající osoby, aspoň hrdina, jak spisovatelka *R. Terry Cookeová* v předmluvě ujišťuje, historickými osobami jsou. Děj zkrátka je tento: Philemon Hall, vrátiv se po dokonaných studiích bohovědeckých, nalezá svou nevěstu, s níž se byl před odchodem zasnoubil, jako mrzáčka Co tu dělati? Svědomí mu velí, aby ji za choť pojal a pokud možná její postavení zpříjemnil. A to také učiní. Ale této jedné oběti není dosti. Churavou ženu jeho navštěvuje Esther Dennisova, pravý opak nemocné. Ký div, že častým stýkáním zahoří k ní srdce pastorovo láskou, a když mu první žena umře, pojímá ji za choť, ač Esther zatím udržovala poměr se sobeckým mužem, jenž nabaživ se jí, odkopává ji, tak že vlastně pastor Ph. Hall koná skutek milosrdný. Vadou povídky jest jakási nepevná charakteristika vedlejších osob, jež spisovatelka tu a tam příliš a zbytečně postrkuje do popředí. Dvojím způsobem lze v povídce líčiti historický charakter. přímým a nepřímým. Při onom hlavní osoba vystupuje stále do popředí, vyjadřuje se a čtenářům představuje slovy a skutky, chor, jenž chválu neb ocenění zásluh jeho pěje, zaujímá vedlejší postavení. Tohoto způsobu lepší spisovatelé méně užívají. Nepřímá methoda užívá nominalního hrdiny, jenž není čelní povahou povídky, ale jenž na ni stále poukazuje, jsa nosič její, hrdina knihy, vystupuje jen v neobyčejných okolnostech. Jeho vystoupení jest zrovna takové váhy, jako návštěva králova nebo jako v řeckých legendách sestoupení na zemi některého z bohů. Deputovaný hrdina, jenž nese břímě dne a horka, slouží za reflektora skvělých vlastností muže, jenž jest větší než on. — Tohoto způsobu užila také *Edna Lyallová* ve své historické povídce „To Right the Wrong." v němž seznamuje čtenáře své s osobností Johna Hampdena (srv. loňské „Květy"; překlad Váňův), konstitučního reformatora 17. století.

— „Can this be Love?" (Může to býti láska?), poslední povídka *Mrs. Parrové,* vyniká sice nad prostřednost, ale co do charakteristiky jednajících osob zůstává za dřívějšími jejími pracemi.

— Pěknou sbírku rozličných povídek pro hochy vydal *Alfred Miles* pod názvem „Fifty-two Stories for Boyhood and Youth." Rozdělena jest kniha v sekce, dle toho, kde a za jakých okolností hrdinové vystupují; tak jedna sekce zove se „Hoši po škole," druhá „Hoši na palubě" a pod.

— „The Angel of the Revolution“ jest, jak udává titulní list, „povídkou budoucích hrůz,“ které na svět přijdou, a tož od socialistů. Pohlížíme-li na povídku tu se stanoviska překonaného už „Pohledu do budoucího ráje“ od Bellamyho, potom dlužno nám vyznati, že za ním pokulhává; hledíme-li však na ni jako na výtvor fantastických povídek J. Verneových, možno říci, že je napínavostí ještě překonává. Spisovatel *Mr. Griffiths* obral si za thema světovou revoluci a federaci evropských a mimoevropských krajin, v nichž se anglicky mluví, již k místu přivodí muž, jenž byl svého času obětí ruského tyranství. Nápomocným v díle tom je mu vynálezce vzdušné lodi. Pomocí těchto lodí podaří se anarchistům povaliti všecky monarchie a vládní soustavy a zavésti na místě jejich všeobecnou a jednoduchou formu existenční, z níž kromě jiných věcí války a břemena spojená s vydržováním stálého vojska jsou odstraněny. (Mimochodem podotýkáme, že v povídce té ruský car jest do Sibiře jako sprostý vězeň exportován!) „Andělem“ revoluce jest dcera náčelníka „terroristů,“ jež, prosím, vlastní rukou odpravuje zrádného ženicha a manžela. Kdo jest milovníkem napínavého čtení, voici un livre de cette sorte!

— „Hartman the Anarchist“ jest povídka podobná předešlé, jen že její hrdina spisovatele *Douglasa Fawcetta* jest sprostšího a hrubozrnějšího kalibru, neboť ničí a pálí všecko šmahem za tím účelem, aby učinil z naší polokoule takový chaos, jaký tu byl před stvořením.

— „Barabbas“ zove se povídka (3 sv.) *Marie Corelliové,* jež zaujímá jedno z čestnějších míst mezi anglickými spisovateli. Děj otáčí se kolem postavy známého z Písma sv. lotra Barabáše. Spisovatelka předvádí nám jej předem v sceně soudní u Piláta, potom jako diváka na hoře Kalvarské, dále jako strážného hrobu Kristova, jako svědka zjevení se Pána Maří Majdaleně a zjevení se Mistra v domku nazaretském. Barabáš poznává, že „Nazarejský“ není obyčejný člověk, ale pochybnosti jeho rozptylují se jen pozvolna. Konečně však umírá jako „věřící.“ To by byl zkrátka načrtnutý děj, ale ptáme se, dovoleno-li spisovateli takovým způsobem falšovati historii a k tomu historii Písma sv., jak to činí spisovatelka. Předně spisovatelka mluví o zjeveních Krista Pána po jeho zmrtvýchvstání, o nichž v Písmě sv. nikde zmínky, za druhé, kdo jí řekl, že Barabáš miloval sestru Jidáše Iškariotského, Judithu, a že Barabáš byl tím ďáblem, jenž Jidášovi vnukl — ze sobeckých důvodů — zraditi Mistra, a kde čerpala zprávu, že „mystická“ povaha, vystupující v romanu pode jménem Melchiora, je táž osoba s oním králem od východu, jenž se přišel poklonit Pánu; a mnoho jiných ještě nesprávností vyskytá se v romanu a „fikcí“ nemístných.

— *Walter Besant* také svým romanem (3 sv.) „The Rebel Queen“ slávy své nerozmnožil. Tendence jeho jest dokázati, že láska jest mocnější nežli logika. A potom moralka díla dokazována na židovské moudrosti a ctnosti!

A. Koudelka.

V posudku o díle Draperově (1894 str. 15. tohoto časopisu) vyslovena domněnka, není-li spolupracovník *G. M.,* v české předmluvě jmenovaný, prof. Dr. T. G. Masaryk. Tento oznamuje redakci lístkem ze dne 15. ledna, že on tím *G. M.* nikterak není. Protož mylný dohad onen milerádi odvoláváme.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XI. 1894. Číslo 3.

Několik poznámek o naší literatuře pedagogické.

Píše *Jan Funtíček*. (O.)

Mám za to, že by opravdu stálo za to, uvažovati podrobněji o samostatnosti naší literatury pedagogické. Předně bylo by vymeziti, pokud by se v poměrech nejpříznivějších tato samostatnost udržeti dala, pak teprve ustanoviti příznaky, aby dle nich bylo patrno, pokud se naše literatura pedagogická nesamostatnou jeví. Nemoha se tu do podrobností pouštěti, dotýkám se jen jediné otázky: Zdali totiž časové proudy vůbec, politické proudy zvlášť, potom které z nich a kterou měrou na naši literaturu pedagogickou působí? Že působí, jest jisto, a také těžko působení to zameziti. Jiná jest, pokud působení to jest — prospěšno. Tu tyto proudy již různíme na prospěšné a — škodlivé. Přirovnal bych je ke proudům ovzdušným — na strom, na osení působícím, je rozvlňujícím. Kdežto některé větry na rostlinstvo blahodárně působí, jsou mu jiné — záhubou. Tolik je však jisto, že každý prudší vítr je — na škodu. Proto jest žádoucno, aby jak škola, tak literatura školská všech prudkých nárazů, budovou od základův otřásajících, byla ušetřena.

Tím však nebudiž nikterak řečeno, že by měla literatura pedagog. státi jako sloup na břehu řeky — času neodolatelně dále se valícího — majíc oči zavázané, uši ucpané, ruce a nohy spoutané. Jako škola sama, tak i literatura pedagogická — vychovávajíce pro život, a to při nejmenším pro — zítřek, z pravidla pro řadu budoucích let — musejí naopak státi u oné řeky na místě povýšeném, pozorujíce zbystřenými smysly, kam — řeka míří, kam teče — — Je-li pak pravda, že nevychováváme pro — minulost, je-li dále pravda, že na základě kratinké přítomnosti budujeme budoucnost, pak je nezbytně třeba, aby také literatura pedagogická pilný zřetel měla ke všemu, co se děje v přítomnosti, a na základě všestranného rozhledu, aby samostatně s opatrností a prozíravostí téměř počtářskou pohlížela k věcem, které přijíti mají... Požadavek tento je veliký, splniti jej cele a plně je lidem nemožno; však u věcech velikých opravdová vůle jest už mnoho! Hleďme proto vpřed, abychom alespoň jako vůdce vlaku viděli případné nebezpečí včas! Vyhovuje-li naše literatura pedagogická tomuto požadavku? Skrovnou měrou! Proč? Předně proto, že Komenských rodí se málo, podruhé proto,

že u nás mužové na výši vědy i doby stojící, poměrně málo pedagogické literatuře se věnují, potřetí, že učitelstvu neposkytuje se dosti příležitosti k příslušným studiím, počtvrté, že tu samočinnost učitelstva není přiměřeně veliká — a to vše řečeno nehledíc k četným umělým, úmyslným překážkám. Kladu zde zvláštní váhu na dotčenou samočinnost. Této se tu otvírá rozsáhlé pole činnosti! Bude tu třeba uvésti v souvislost příčinnou 1. rodinný život a vychovatelství, 2. náboženský život a vychovatelství, 3. národní život, 4. hospodářské poměry, 5. státní poměry, 6. zdravotní, 7. společenské („socialní") atd.

Každý ten úkol bude pozměněn a doplněn zřetelem ke všem naznačeným poměrům v zemích našich! Otázky ty čekají podrobného vědeckého rozboru. V. Prausek namítl asi před 10 lety v hovoru otázku: „Jak bys ty, učiteli, otče, vychovával a vyučoval syna svého, kdybys se s ním octnul beze všech knih a pomůcek — na měsíci?" (Měl tedy Čechův p. Brouček svého předchůdce!) Co otázkou mínil, naznačeno proloženým tiskem. Jen bych si dovolil doložiti, že naše pedagogická literatura je nejednou zrovna fantasticky psána jako methodický návod, jak žíti — na měsíci — tak že je často ještě méně pravděpodobnou než výlet páně Broučkův na měsíc! Jen aby procitnutí naše bylo — příjemnější. Proto jako naši zahradníci nepíší si návodů, jak by se dala pěstovati jabloň — v Australii, nedím na měsíci, nýbrž určitě jen pro naše podnebí, v našich poměrech, tak ať činí i naši pedagogičtí spisovatelé naproti našim domácím daným poměrům!

A tak samostatná samočinnost naše budiž také — samorostlou!

Tím však nebudiž řečeno, že by takto samorostlost vylučovala ušlechťování cizími rouby — ač jsou-li vzácnější našich domácích, a nad to — ujmou-li se a osvědčí-li se. To jest: Nechceme nijak vyloučiti studium cizích literatur pedagogických, ba doporučujeme je, aby se dálo ještě hojnější měrou než dosud, ale i důkladněji, i všestranněji, i soustavněji.

Budeme však do češtiny překládati spisy jen skutečně vynikající a pokud se pro naše poměry a pro jich zlepšení hodí. „Ústřední" spolky učitelské by měly v této příčině míti odbor znalecký, který by výtečné spisy cizí vyhledával, zkoumal, přeložiti a zpracovati dával, aby se nedělo vše maně, nahodile — jako dosud. Ve většině činnosti mimoškolní jeví se téměř naprostá — nahodilost.

Ještě slovo k naznačené naší domácí české samorostlé pedagogice. Vážné práce toho oboru již máme jednak v samostatných knihách, jednak ve článcích. Upozorňuji, že ideu tuto zrodila Morava, na Moravě Olomouc (zvláště zvěčnělý, nezapomenutelný professor Jan Havelka), a že v Brně zvláště František Bartoš, insp. Macháč a Vorel vzácné a pozoruhodné práce toho druhu vykonali. Jest však žádoucno, aby nám povolané péro napsalo předem, jak náš lid český v různých krajích osedlý skutečně děti své vychovává (se všemi přednostmi i vadami), jaký ideal, jakou soustavu vychovávací si lid vytvořil

ve svých přípovídách, pořekadlech, pověrách, obyčejích, písních, pohádkách, kroji, výšivkách, řemeslech, hospodářství. Také sbírka — lépe řečeno výběr — dotýčných soudních přelíčení, pokud se v nich způsob „vychování" lidového u nás obráží, byla by na místě. A na tomto podkladě bylo by možno postaviti samorostlou pedagogiku, jak náš český lid vychováván býti má, čeho se tu třeba stříci, co třeba zachovati, co lze zdokonaliti, a ke každému tomu úkolu vyhledávati příhodné cesty a prostředky. Toť hle opět veliký úkol, a jest nejvyšší čas, aby byl už vykonán. Zatím tu doporučiti třeba hojně podrobných monografií. Radíme, aby každý náš spolek učitelský, aby každý časopis učitelský ročně alespoň některou část této úlohy propracoval. A to tím více, jelikož úkol ten přirozeně souvisí s novějším rouchem národopisným.

Končím úvahu svou poznámkou, že literatura pedagogická není psána jen pro — učitelstvo, nýbrž že je povinností všech, jimž na dobrém vychování mládeže záleží, — a záležeti má — tedy na předním místě povinností rodičů, dále školských samosprávních úřadů (místních školních rad), kněží, poslanců i — politických časopisův, aby literatuře pedagogické přiměřenou věnovali pozornost.

Rozbor básně Svatopluka Čecha: „Hanuman."

Napsal *Leander Čech.*

III. Obsah básně.

Obsah básně Čechovy „Hanuman" jest čtenářům těchto listů zajisté tak znám, že delšího souvislého vypravování jeho nebude potřebí. Shrneme jej tedy co nejstručněji.

Básník rozdělil obsáhlou báseň svoji v deset nestejných oddílů (zpěvů). Z nich prvý a desátý, majíce se k ostatní básni jako proslov a doslov (prolog a epilog), jsou právě vzhledem k otázce, o kterou tu jde, nejdůležitější, a bude se nám jimi později důkladně obírati; poněvadž s dějem, který se v básni vypravuje, nesouvisejí, prozatímní pominutí toto není na závadu.

Děj vlastní se počíná zpěvem druhým a končí devátým. Obsah těchto zpěvů shrneme v tento přehled.

II. zpěv. Líčení rozvalin indického města v pralese, bydliště potomků posvátných opic kdysi zde chovaných. Zastřelení matky ošetřující posledního Hanumana a odvlečení Hanumana na koráb

III. zpěv. Život Hanumanův na lodi za jízdy do Evropy, cvičení jeho v různých kejklích a poklonách. Přistání v anglickém městě přístavním, poslední krásný sen Hanumanův o vlasti. Umělecká pout po Evropě. Hanuman octne se s námořníkem na lodi, která pluje do Indie; podnik genialního impressaria. Plavba do Indie. Bouře, ztroskotání korábu, zachránění Hanumanovo.

IV. zpěv. Líčení pralesa za probouzejícího se rána. Valný sněm opic Hanumanem svolaný: líčení sněmoviště, řeč Hanumanova, v níž oznamuje velkou svoji ideu a první tři počátky opravné činnosti, odpor Vindragupty, replika králova, námitka Bhandragurova, oznámení krále o ztroskotání lodi. Hupy, přemety a skoky opů ku břehu.

V. zpěv. Líčení krásy břehů mořských. Příchod opic a divý jich rej na břehu. Opičí most k lodnímu vraku, z něhož se vynášejí po mostě všechny předměty. Příchod krále, který rozkazuje, aby vše bylo dopraveno do jeho lesní državy.

VI. zpěv. Nový život v opičím státě. Život a zařízení královo (palác, park, hostiny). Konstituce ve státě opičím. Různí stavové tohoto státu vesměs tak si počínající jako ve státech evropských. Umění a společenský život.

VII. zpěv. Znepokojování opic od papoušků. Vznikání nespokojenosti a vypuknutí revoluce. Vojenská výprava Hanumanova proti vzbouřencům: líčení vojska, nesnáze pochodu, odpolední odpočinek, noční výprava trojím proudem, obléhání nepřátel, první ústup, pokárání Bhandragury, velkodušnost Hanumanova, odmítání Vindraguptovo, zjevení tygra, odhazování zbraně a vyšplhání na stromy, vítězství královo, slavnostní vjezd do králova sídla.

VIII zpěv. Zadumaný Hanuman svolává nový valný sněm a oznamuje, že jest odhodlán podniknouti do Evropy velkolepou výpravu, aby zjevil světu opičí svou državu a hlavně, aby vyhledal si sličnou choť: vypočítává zároveň všechen prospěch, jejž z této výpravy opice budou míti, a těší se na slavné přivítání.

IX. zpěv. Zajetí krále a jeho komonstva zvěrokupcem Hagenbeckem, jenž zavřev je do klecí, přivezl je do Evropy a rozprodal k nejrozmanitějším účelům. Konec vzdělanostních snah v opičím státě.

Nejnápadnější vlastnosti naší básně jsou, že se v ní vypravuje jistý děj a že nositeli děje toho jsou zvířata; odtud dostalo se jí pojmenování epos zvířecký. Ale oboje věci vyžadují bedlivější úvahy. Epos zvířecký jak se vyvinul v národním podání francouzském a německém byl čistě komický: předváděl totiž vady, převrácenosti a nedostatky lidské tak, že je učinil vlastnostmi zvířat, čímž daleko snadněji vyloučila se veškerá soustrast, jakož i mravní zodpovědnost. „Všude“ — praví Baumgart (Handbuch der Poetik str. 171.) — „v básnictví zvířeckém jest živel epický, vlastní jeho síla, v opačném poměru se živlem poučným a satirickým. V plné svěžesti a epické šíři, ve své celé původní naivnosti a předmětné určitosti vyvíjela se ve středověku báje zvířecí, především v našem německém „Reineke“; satira sem vnikla jen měrou skrovnou a úplně episodicky.“ Německé epos zvířecí jest obrazem života lidského té doby, kdy epos ono se vytvářelo. Klesala doba romantického rytířství. Zvrhnutí a rozpadání společnosti rytířské, úpadek feudalní monarchie a pokaženost hierarchie, což zmáhajícím se stavem občanským provázeno bylo potupou a nenávistí, roznítily ducha v pravdě básnického k nejzdařilejšímu výtvoru epické poesie: oddav se s moudrým uměleckým obmezením

úplně epickému rázu pověsti a určuje své vypravování pouze jednotou zvoleného děje, učinil uměleckým dílem nejvyššího, čistě komického účinu své vypravování o činech, nesnázích a konečném triumfu lstivého a nesvědomitého Lišáka za časů jak násilné tak slabé despotie krále Nobela, kdy surově i drsně si počínají jeho loupeživí vasallové za hladké a ochotné assistence duchovních hodnostářův i služebníků. Žádná tendence ze zevnějška vložená neruší postupu jednotně se vyvíjejícího děje, nikde satira nepřerušuje epického zájmu, nikdy na místo nezkalené radosti z věcí se odehrávajících a jich čisté komiky nenastupuje trpkost a rozhořčenost nebo vážné přesvědčení strannických bojů. (Baumgart, tamtéž str. 313. a 314.) I Goethe, který látku tuto zpracoval v uměleckém svém známém eposu zvířeckém, setrval při čisté komice předváděných dějův a událostí; vady, pošetilosti a převrácenosti jednotlivých stavů nepřekročují okruhu komického, a jen dívajícím se na poměry tyto okem doby nynější by věci některé se mohly zdáti upřílišenými. Čistá komičnost jest tedy znakem eposu zvířeckého a bájí zvířeckých. Samy naše české báje zvířecké jak se zachovaly v písních národních neb i ve známé jediné bajce „Džbán a liška“ dokazují tento čistě komický ráz a účinek bájí zvířeckých, jak jej také velmi dobře vystihl Fr. L. Čelakovský ve své básni: „Veliký trh ptačí.“

Jest ovšem pravda: jakmile zvířata začala býti nositeli děje v básních umělých, vše se rázem mění. Vniká živel allegorický, satirický, často i poučný, tak že mnohdy epické vypravování a epický děj bývá úplně zatlačen didakticko-satirickým příměskem. Nelze-li na př. již naše básně: „Nová rada“ nebo „Rada zvířat“ počítati k čistému eposu zvířeckému, tím méně ještě v umělých německých nápodobeninách šestnáctého století, na př. v básních Spangenbergových neb Rollenhagenových.

Jest ostatně zajímavo, že epos zvířecký národní jest vlastně jediným čistě komickým eposem. „Komický epos jest zakrnělou větví na stromu poesie,“ praví dobře Baumgart. (Tamtéž str. 328.) To, co se vydává za eposy komické, jest buď rázu parodicko-satirického (Tassoni, Boileau, Pope), buď čistě satirického (Butler); jindy k těmto živlům přimísena jest i frivolnost a trivialnost.

V našem „Hanumanu“ není čistý živel komický, vedle něho shledáváme satiru i parodii. Poměr tří těchto živlů blíže nyní určíme.

Anatole France a jeho kritické názory.

Literarní studie. — Napsal *Fr. Holeček.*

Jest jisto, že pokrok, jejž učinila kritika — zvláště literarní — v druhé polovici našeho století, je značný. Nemůžeme ovšem říci, že to, co uznáváme dnes za dokonalé, bude takové též v očích našich potomkův, ale pokroku upříti nelze. Všimněme si jen, jak posuzovala se

díla ducha lidského v jistém směru kritickém. Tu obracen zřetel hlavně ku knize bez ohledu a vztahu k původci jejímu. Přicházela k výtvoru uměleckému s celou řadou esthetických definicí, abstrahovaných v nejlepším případě z jednoho neb více děl, jež právě za dokonalá se pokládala, a tyto definice byly jí při posuzování a třídění uměleckých výtvorů zákony pevnými a nezrušitelnými. Podávala především výměr krásna a na základě jeho potvrzovala, zatracovala, chválila, napomínala a na pravou cestu uváděla. Ježto však tyto výměry krásna byly obyčejně velice rozdílné, stávalo se, že i definice esthetické, nemajíce pevného podkladu, byly co nejrůznější a že kolik různých výměrů, tolik různých esthetik. Mimo to objevovala se pořád častěji díla, jež víc a více vymykala se z rámce theorie, jež kladla si úkoly mající pramálo aneb nic společného s požadavky právě panujícími. Proti suché doktrině vzepjal se život a kritika byla v koncích. To bylo ovšem přirozeným následkem domnění, že dílo umělecké jest celkem úplně nezávislým na poměrech světa vnějšího, že má středisko v sobě samém. Zapomnělo se, že výtvor umělecký nespadl do ruky kritikovy jako s nebe, nýbrž že počátek a původ jeho tkví v duchu člověka, spisovatele, že vznikl v určitém duševním stavu. Chce-li pak kdo výtvoru tomu porozuměti, chce-li ho správně pochopiti a oceniti, tu nevyhnutelně třeba jest, aby poznán byl tento duševní stav spisovatelův, aby poznán byl autor sám.[1])

A mimo to „jest zcela pochopitelno, že čteme-li knihu nějakou, bezděky povstává v nás přání poznati i autora výtvorů nás bavících, nám milých a příjemných. A tento obecný postup od díla k původci jeho nastoupila moderní vědecká kritika.“ Tak praví p. L. Čech v úvodu ku své kritické studii „Karolina Světlá,“ a tím vyznačuje v krátkosti celý úkol kritiky moderní, totiž poznání a ocenění nejen díla, ale i původce jeho.

Takovou tedy úlohu vytkla si kritika vědecká, jejímž zakladatelem jest H. Taine. Tato nová kritická methoda, zbudovaná na podkladu přírodovědeckém, sociologickém a psychologickém, pokládá se teď všeobecně za nejlepší. Stoupenci její hledí dosíci pokud možno největší objektivnosti a učiniti tak z kritiky vážnou vědu.

Podobný však cíl vytkla si též škola přívrženců Sainte-Beuveových, jenž již o něco dříve před Tainem poznal nedostatky methody esthetické. Ale tito počínají si zcela jinak než přívrženci kritiky vědecké. Pro ně není kritika vědou, nýbrž uměním. A ježto v umění nelze stanoviti pevných a stálých pravidel, tedy ani v kritice není to možné. K pravé objektivnosti nedospěje prý člověk nikdy, a proto není nikterak nutno, aby kritik vázal se na jisté normy, jež snad právě za objektivní se považují; nýbrž třeba pouze pověděti, jaký dojem (impression) dílo na něho činí, a upozorniti čtenáře na přednosti a krásy uměleckého výtvoru. K tomu pak není třeba ani doktriny, ani určité, pevné methody, nýbrž jen ducha vnímavého a srdce upřímného. A o těchto

[1]) S úvodními větami zcela nesouhlasíme, jak jsme už častěji vytkli; je to právě zase jen úsudek jisté strany. *Pozn. red.*

impressionistech vůbec, specielně pak o A. Franceovi chci pojednati a vyložiti, pokud možno, názory, — o methodě nelze tu mluviti — jimiž se při posuzování a oceňování knih i autorů jejich řídí.

Ovšem, tanou mi na mysli kritikové francouzští, neboť tam vlastně vzala kritika moderní počátek a tam též dále se vyvíjela a nynějšího stupně dosáhla.

Nejpřednějšími a skoro jedinými zástupci této impressionistické kritiky literarní jsou podle Brunetièra: Jules Lemaître, Anatole France a Paul Desjardins.[1]) Kritika prvního z nich J. Lemaîtra, shovívavá, až se zdá skoro ironickou, jest ještě dosti objektivní. Lemaître zří vše, co jest pro i proti, a postupně staví se na stanoviska nejrůznější; on má vybroušenost ducha vtipného a dobrou vůli srdce prostého. Pochybuje však bez ustání o všem. Ale přes tento vše sžírající skepticismus miluje člověčenstvo a nemaje sám víry v blaho a štěstí, nechce aspoň víry té u jiných zviklati, ač se zdá, že jim ji skoro závidí. Při tom je humanistou i člověkem zcela moderním. Respektuje tradici a miluje přec nevýslovně vše, co nového. Umí psáti o předmětu, jenž ho zajímá, neobyčejně vřele, že dovede upoutati a zaujati mysl čtenářovu úplně. Hlavním pak rysem jeho kritických causerií jest jakási shovívavost a láska.

Naopak jest P. Desjardins v tomto ohledu jeho úplnou protivou: neboť nemiluje nynější literatury jako Lemaître, nýbrž spíše jí nenávidí. Vzbuzuje spíše představu apoštola a proroka než kritika. Jemu jest literatura, jak dí o něm France, onou obludou z Apokalypsy, a styl jest podle něho zlem. Jest neobyčejně přísný, nekritisuje, ale zatracuje bez milosti.

A střed mezi oběma zaujímá jaksi France, ač blíží se daleko více k Lemaîtrovi svou láskou ku knihám a shovívavostí k jejich původcům než k Desjardinsovi. Anatole France, jenž sluje vlastně A. Fr. Thibault, narodil se r. 1844. v Paříži. Po studiích věnoval se zcela literatuře. Psal básně, romany, studie literarní a záhy upozornil na sebe veřejnost. Zvláště vynikl celou řadou romanů ze současného života (na př.: „Balthasar," „Kniha mého přítele," „Thaïs." „Perleťová skřínka" atd.), z nichž „Zločin Sylvestra Bonnarda" korunován byl francouzskou akademií. Ostatně básnická i spisovatelská jeho činnost posouzena byla v loňské „Osvětě" J. Vrchlickým.

Zbývá tedy činnost jeho jako kritika časopisu: „Temps," v němž uveřejňoval a uveřejňuje již po delší dobu své kritické studie. Studie tyto vycházejí též souborně v jednotlivých svazcích a vyšlo jich dosud 4 díly pod názvem „La vie littéraire" (život literarní).

I.

Jak již řečeno, jest France horlivým pěstitelem a zastancem kritiky impressionistické. Nekritisuje tedy podle určité methody, nýbrž zaznamenává prostě vzpomínky a dojmy, jichžto zanechalo v duši

[1]) J. Lemaître: „Les Contemporains, études et portraits littéraires." 5 vol. „Impressions de théâtre." 6 vol. — P. Desjardins: „Esquisses et Impressions."

jeho to neb ono dílo. Ovšem nesmíme si mysliti, že řekne zkrátka: to je hezké nebo špatné, to se mi líbí, ono nelíbí, nýbrž něco zcela jiného. Ostatně věc se snad průběhem pojednání objasní.

Jako impressionista nepokládá kritiku za vědu, nýbrž za umění. A proto jest, jak dí, úlohou její čtenáře pro předmět kritisovaný zaujmouti, sympathií jeho mu získati a především na všechny krásy a přednosti jeho upozorniti. K tomu však není třeba žádné zvláštní doktriny, žádného systemu, nýbrž pouze duše vnímavé, jemného a vytříbeného vkusu a především lásky a odpuštění. Nejsou tedy jeho kritické studie učené rozbory, nýbrž spíše duchaplné a poutavé „causerie,“ psané slohem nad míru jasným a půvabným.

Úkol kritiky označuje ostatně sám dosti zřejmě, an dí: „Kritika právě tak jako filosofie a historie jest druhem romanu sepsaného ku potřebě duchů bystrých a zvědavých, a každý roman jest v pravém slova smyslu autobiografií. Dobrý kritik jest ten, jenž vypravuje dobrodružství své duše mezi dokonalými díly své doby. Není kritiky objektivní, právě jako není umění objektivného, a všichni, kdož si lichotí, že vkládají do díla svého něco jiného než obraz vlastní duše, podléhají nejklamnější illusi. Pravda jest, že nikdo nevychází ze sebe... Jsme uzavřeni v sobě jako ve věčném vězení. A co nám zbývá nejlepšího, jest podle mého zdání, abychom vážně uznali tento ošklivý stav a přiznali se k tomu, že mluvíme jen o sobě, kdykoli nemáme síly mlčeti. Aby byl upřímný, měl by kritik říci: „Pánové, chci mluviti o sobě u příležitosti Shakespeara, Racina, Paskala nebo Goetha“ („La vie littéraire“ I. préf.).

Jak viděti tedy, stojí France na stanovisku, že kritika nejsubjektivnější jest zároveň nejzajímavější, ježto podává kritiku příležitost, aby ukázal nejen cizí, ale i své schopnosti a vlohy intellektuelní nejvzácnější a nejrozmanitější. A vskutku má každý kritik podobnou příležitost spíše než kdokoli jiný. A právě tak jako předvádí nám před oči obraz postav a osob duchem spisovatelovým vytvořených a z nich pak soudí o spisovateli samém a zachytiv jeho obraz rysy význačnými, nám ho ukazuje, právě tak můžeme zase my učiniti si pojem a představu určitou o osobě kritikově z toho, jakým způsobem nám dojmy své podává, a jaké ty dojmy jsou. Máme tu tedy několikerý požitek. Můžeme se kochati i v díle rozebíraném i v rozboru samém; vidíme, jakým způsobem zobrazuje spisovatel sebe, své představy, skutečnost a zase jak zobrazen jest sám kritikem, jenž právě tak, jak počíná si spisovatel vůči osobám, jež tvoří, počíná si vůči spisovateli, jehož obraz na základě díla jím provedeného nám představiti chce, a mimo to pak můžeme sami, jak již řečeno, vytvořiti si v mysli též obraz kritikův.

Tyto obrazy však jsou vždy odvislé od toho, kdo je právě tvoří, jsou subjektivní, ať již řídí se při tom pravidly a zásadami jakýmikoliv, ježto právě tyto zásady nejsou nikterak nutné a stálé. Snaží prý se sice, tak praví France, přívrženci kritiky vědecké dokázati opak toho, ale sotva se jim to kdy zdaří. Jest prý sice mnoho

různých způsobů, jimiž lze skládati romany, ale jest — podle nich — jen jeden způsob posuzování. Není pravidla, podle něhož mělo by se složiti dílo originelní, ale jest prý pravidlo pro posouzení jeho. A opíraje se o tyto již napřed stanovené zásady, má kritik vše pochopiti, rozlišiti a vysvětliti. Jak to však možno — ptá se France — když ona pravidla učinila z kritika ne svobodného občana literarní republiky, ale otroka, otroka snad trpělivého a stoïckého, jako byl starý Epiktetos, ale přece jen otroka. Tím béře se kritikovi vnitřní svoboda. On má sice vše pochopiti, všemu rozuměti, ale nikdy nemá, nesmí sám něco cítiti, nýbrž pověděti jen, jak výtvor umělecký shoduje se s danými zásadami, nebo, jak jim odporuje. Toť povinnost velmi nesnadná a mimo to i nejasná. „Neboť vskutku, což jest těžšího než oceniti snahu a namahání spisovatele bez uvážení, k čemu vlastně směřuje toto namáhání? Jak může kdo přáti novým ideám a zachovati přece při tom jakousi rovnováhu mezi repraesentanty původnosti a tradice? Jak rozlišovati a neznati zároveň tendencí spisovatelových? Jaký to úkol posuzovati díla pouze rozumově, když nepůsobí než na cit... Toť vpravdě příliš mnoho, toho netřeba vyžadovati na lidské kritikově přirozenosti...“ proto, poněvadž nikdo toho nedokáže. Má tu člověk ovšem cit i rozum k disposici, ale toť nástroje, jež velmi často selhávají. „A proto neobdržíme nikdy pevných výsledkův, a naše kritika nepozvedne se nikdy k majestatní vážnosti vědy. Ona bude se vždy potáceti v nejistotě.“

A co plyne z toho? Závěrek učiníme snadno. Poněvadž nejsou zákony kritiky ustáleny, jest zcela přirozeno, že rozsudky a úsudky její nejsou neodvolatelny, a že proto má každý právo pověděti, proč se mu to neb ono dílo ducha lidského líbí, nebo nelíbí, zvláště čekají-li jiné od něho poučení. Popíraje takto možnost, že by kritika mohla státi se vědou, stojí přímo v kontradiktorickém odporu s tvrzením Tainovým, Brunetièrovým, Weiszovým, Schérerovým a j.

Tito soudí, podle France, o všem chladně a vědecky, neohlížejíce se při tom na nic, leč na pravdu. Kritiky jejich jsou jakýsi druh psychologické anatomie. Tito anatomisté ze školy Tainovy mají prý ovšem ducha vědeckého, pozorují vše velmi pronikavě, mají pevnou a jistou methodu, ale nedovedou nikoho rozehřáti, nikoho pro předmět kritisovaný zaujmouti. Jsou příliš učení a pedantičtí, a proto přichýlil se France raději k Sainte-Beuvovi, jenž ponechává každému úplnou volnost.

Ale tu nastává nám otázka: Kam vedla by as kritika subjektivní ve svých důsledcích? Musíme uznati, že povstal by tu skutečně jakýsi kritický nihilismus, jenž sotva by byl umění ku prospěchu. Kdež byl by onen pořádek, lad a sklad, jejž konečně i France vždy a všude žádá? A proto není divno, když vyčítá mu na př. Brunetière, že nezná ani zákonů kritiky, že nemá pevného kriteria, aby mohl posuzovati díla ducha lidského, že těkaje sem tam podle své záliby, odporuje si velmi často, a že konečně je ve své subjektivnosti uzavřen jako v temném vězení.

A jak brání se France? Klidně, s jakousi ironií chválí svého odpůrce, an dí, že váží si vysoce pevně konstruovaných jeho kritik. Jeho spis o vývoji kritiky od Renaissance až na naše doby jest vskutku znamenitý, a milerád prý vyznává, že vše v něm jest ladně a methodicky seřaděno, a že pořádek ten jest velmi šťastný, imposantní, nový... Avšak v obdiv jeho mísí se jakési překvapení, když zří, kam a jak kráčí těžkopádně sice, ale pevně a jistě celý teň voj ideí. Vždyť Brunetière učinil si tu úkolem applikovati theorii evoluční na kritiku literarní, ač krátce před tím s velikou energií snažil se dokázati podřízenost vědy moralce a seslabiti autoritu její, založenou na vědách přírodních. „Tyto idey (darwinistické), řekl výslovně, musí býti falešné, poněvadž jsou nebezpečné,“ a teď buduje najednou novou kritiku na základě evoluční hypothese. „Nepravím sice, poznamenává k tomu ironicky France, že si Brunetière odporuje, ale poznávám jen jeden tah jeho povahy, jeden rys jeho charakteru...“

Zná pak Brunetière dva druhy kritiky; jedna jest dobrá — kritika objektivní, druhá špatná — kritika subjektivní. A proč? Poněvadž ze subjektivnosti upadá se v illusi, ve smyslnost, poněvadž kritika subjektivní posuzuje a oceňuje díla duševní podle toho, jaké z nich plyne potěšení, jaká rozkoš, což ovšem jest prý nesmyslem. Neboť nemáme si oblíbiti dílo duševní spíše, než máme pro to nějaký rozumový důvod. Člověk jest tvorem rozumným, a proto jest třeba, aby rozumoval; neboť jest nezbytně třeba rozumu, nikterak však není třeba hledati a nalézati všude jen potěšení, zálibu. A jen kritika objektivní řídí se důvody rozumovými, ne však subjektivní. Ale ve skutečnosti, pokračuje dále France, jest reelné i zdánlivé jedno. K lásce a utrpení dostačují obrazy, jichž objektivnost dokazovati netřeba, ježto život, ať chápeme ho jakkoliv, jest jen sen. „Toť vše, čeho třeba k založení věd, umění, moralky, kritiky impressionistické a třeba i objektivní... Vždyť ve skutečnosti vidíme svět jen prostřednictvím smyslů, jež jej přetvořují a zbarvují podle své libosti, a o to se ani Brunetière nehádá.“ Ba naopak opírá se o tyto podmínky poznání, aby zbudoval svou kritiku objektivní, an činí jí podkladem obecný, povšechný souhlas. Avšak podklad tento jest špatný; neboť souhlas onen, jenž dostačí snad k tomu, aby utvořil a zachoval společnost, nedostačuje nikterak, jde-li o to, aby pevně ustavena byla přednost jednoho básníka před druhým..., neboť nic není méně pravděpodobno, než že by se v témž kraji nalezlo dvé lidí, kteří by absolutně stejně pojali a procítili třeba jediný verš Vergiliův. Pouze mathematika má jistý druh vyšších pravd, jež všichni musíme uznati, ale všude jinde jest absolutní souhlas nemožný, ježto vůbec žádný jev není absolutně stejně proniknut dvěma pozorovateli.

Že pak má toto platnost svou především na poli umění a literatury, uznává konečně sám Brunetière, ač ovšem ihned tvrdí, že tento rozdíl a nesouhlas není tak přílišný.

Co pak se týká stupňů velikosti, jež udělována bývá na fakultách a universitách, je známo, že takové diplomy jsou užitečny jen

k zachování pořádku a pravidelnosti slávy. Tratíť mnoho na své ceně následkem odporů lidských. V theorii můžeme si představiti kritika, jenž na základě vědy soudí pevně a určitě, nikterak však ve skutečnosti, neboť nikde nemáme ustálených principů a obzvláště ne v poznání děl duševních („La vie litt." III. préf).

A proto jest marno budovati zvláštní theoretické methody, ať již na základě tom aneb onom, ježto, krátce řečeno, není na poli literarním ani jediného mínění, jež by se nedalo seslabiti a vyvrátiti opačným; neboť rozumováním dá se dokázati velmi mnoho. A proto též není divu, že nedůvěřuje France esthetice. Tam užívá prý se rozumování a argumentování častěji než kdekoliv jinde. Rozum jest ovšem dobrá věc, praví tu France, ale přece řídí se jím lidé jen zřídka. „Instinkt a cit je vedou. Svých vášní, lásky, nenávisti a především strachu poslouchají. Dávají vždy přednost náboženství před filosofií a rozumují jen tehdy, když ospravedlniti chtějí zlé žádosti a špatné skutky, což ovšem jest směšno, ale dá se odpustiti. Rozum, kdyby lidé pouze jeho poslouchali, přivedl by je různými cestami k závěrkům nejnestvůrnějším, jak viděti lze na původcích některých sekt a heresí náboženských."

Proto tedy rozum nemůže býti spolehlivým vůdcem člověka, nýbrž spíše třeba poslechnouti hlasu srdce.

A mimo to „esthetika nemá pevného podkladu; toť vzdušný hrad. Chtějí ji podepříti o ethiku. Ale není ethiky, jako není ani sociologie."

Tím ovšem liší se France velice od těch, kdož chtějí učiniti z kritiky vědu. Pracují hlavně na základě sociologie, avšak podle Francea není sociologie, a to proto, poněvadž pravá biologie, na jejímž pouze základě stanoviti lze sociologii, nebude stanovena ani za milion let. Ovšem že odvolávají se tu zástupci kritiky vědecké opět na tradici a povšechný souhlas, ale marně. France tu souhlasu přímo popírá.

Pravda prý sice, že povšechné, obecné mínění přeje někdy dílům ducha, avšak nikterak na základě svobodného úsudku, svobodné volby, nýbrž na základě předsudku. Díla, kterým se všichni diví, jsou ta, jichž nikdo důkladně nezkouší. A vskutku, mnoho-li je svobody v approbaci, jíž dáváme klasikům řeckým, latinským a i francouzským? Není-liž vkus náš podroben celému množství okolností, jež nemají nic společného s dílem, jež právě jest v našich rukou. Lidé poslouchají velmi rádi úsudku jiných, nemohou-li sami souditi jistě a následují ho, poněvadž jest v nás mocný pud napodobovací. Tento pud ovládá všechny naše skutky a vládne naším smyslem esthetickým. A proto zrovna tak nemají knihy, jež od vyjití byly v nelásce, mnoho naděje na oblibu, jako opět knihy jednou za výtečné uznané jsou ve vážnosti i když jsou již nesrozumitelné. Co dokazuje, že onen souhlas je následek předsudku, toť to, že padne-li předsudek, klesne též souhlas. „Ossian, dokud se věřilo v jeho starobylost, pokládán byl za rovna Homerovi; pohrdají jím však, když se zvědělo, že je to vlastně sám Mac-Pherson." Všude dává se velice mnoho, zvláště teď, na signaturu,

a věru ledacos, co se nám líbí proto, že nese vignetku spisovatele oblíbeného, nelíbilo by se nám, kdyby neslo vignetku spisovatele náhodou neoblíbeného.

Ale i v posuzování spisovatelův a umělcův uznaných jest ohromný rozdíl; ba může se státi, že co jeden pokládá za přednost, uznává druhý za vadu.

A obdivují-li lidé přece něco stále, tu mají vždy a vždy jinou příčinu k tomuto obdivu. Tak na př. „Ilias vábí nás dnes jakýmsi primitivním, barbarským charakterem, jejž v ní dobrodušně nalézáme, kdežto ve století 18. chválili Homera, že zachoval v ní pravidla epopee.“

„Buďte ujištěni,“ řekl Boileau, „že užil-li Homer slova ‚pes,‘ učinil tak proto, poněvadž slovo to je v řečtině ušlechtilé.“ Teď se tomu smějeme a přece za dvě stě let budeme se i my zdáti směšnými, ježto konečně nelze počítati mezi pravdy věčné, že Homer je drsný, a že tato drsnost jest obdivuhodna —. („La vie lit.“ IV. préf.)

Není-li tedy žádný úsudek zcela objektivní, nýbrž je-li vždy odvislý nejen od toho, kdo ho tvoří, ale i od mnohých jiných okolností, tu nutně vyplývá z toho, že úsudek ten též nikoho neváže, leda svého vlastního tvůrce. A k čemu říditi se tedy jistou, pevně stanovenou zásadou, anebo pevným vědeckým systemem, když snad již zítra bude vyvrácen a nahražen jiným, třeba zcela opačným? Nemá-li tu každý jednotlivec právo, aby pronesl mínění své upřímně a volně, bez ohledu na ostatní? Takové as otázky namanou se samy při čtení a pozorování názorů Franceových. A věru že odpověděli bychom kladně, kdyby nám dokázal France absolutní pravdu svého tvrzení. Avšak právě proto, poněvadž jistí, že žádný soud lidský není zcela objektivní, musíme vyznati, že ani jeho soud není objektivní, a že je to pouze vlastní názor Franceův, o jehož pravdivosti dá se pochybovati právě tak, jako pochybuje on o pravdivosti mínění a názorů jiných. Neboť zdaž nemůžeme dokázati důkazy též ze zkušenosti vedenými, že cit, o ten mu vlastně jde, jest zrovna tak špatným vůdcem člověka jako jím proskribovaný rozum? France chce, aby především zušlechtěn a vytříben byl cit, ale zapomíná při tom, že stává se právě tak jednostranným jako ti, kdož zanedbávajíce cit, vzdělávají pouze rozum. Jest zajisté třeba, aby i rozum i cit byl patřičně tříben, aby obojí stálo na výši souměrné, a jisto jest konečně, že jen ten jde za pravým cílem a jeho též dosahuje, jehož cit hluboce založený a všestranně vzdělaný a zušlechtěný jest ovládán a veden rozumem. Pravda ovšem, že přílišné užívání logiky není zajímavo, ale navzájem jest jisto, že citlivůstkářství zprotiví se ještě dříve.

A mimo to není to s těmi zásadami a soustavami tak zlé, jak líčí nám France. Přisvědčili bychom, ba byli bychom k tomu donuceni, kdyby mohl nám dokázati a nás přesvědčiti, že system, jenž následuje, jest horší toho, jenž předchází; ale toho tuším nedokáže.

Podle toho, co právě uvedeno bylo, mohli bychom mysliti, že nemá France o kritice příliš vysoké mínění; avšak není tomu tak, ba právě naopak.

Kritika jest mu jedním z nejdokonalejších umění. „Kritika, praví, jest nejposlednější co do času ze všech forem literarních; skončí snad tím, že je někdy všechny v sobě zahrne. Podivuhodně hodí se společnosti velmi civilisované, společnosti bohaté i na vzpomínky i na rozsáhlou tradici.... Zdar její předpokládá více vzdělání, než vyžadují všechny ostatní formy literarní." (II. str. 177.)

Toto tvrzení jest ovšem zcela oprávněno; neboť kritika předpokládá vždy nejen předmět, jenž posouzen býti má, ale i důkladnou znalost nejen předmětu, nýbrž všeho, co s ním jest ve spojení, ať již přímém nebo nepřímém. Kritika vyžaduje velkého, všestranného vzdělání, nevšedního bystrozraku a pak nestrannosti.

A těch vlastností nelze Franceovi upříti. Sečtělost jeho, vzdělání a ostrovtip jsou vskutku veliké. Zná literaturu řeckou i římskou důkladně — o moderní ani nemluvím — a jest jí nakloněn upřímně. Tím ovšem liší se značně od obou zástupců impressionismu, hlavně od Lemaîtra, jenž naopak pokládá Řeky i Římany ve všem za překonané. Jemu nejsou klasičtí národové vzhledem k nám ničím; my prý jsme daleko dokonalejší, cit i rozum náš jest daleko vytříbenější a vyvinutější. France však pro klasicismus Řeků a Římanů přímo horuje. „Věřím pevně, praví mezi jiným, že bez latiny bylo by veta po kráse genia francouzského. Latina není nám jazykem cizím, jest nám jazykem mateřským... Všichni, kdož mezi námi myslili trochu důkladněji a pevněji, naučili se mysliti v latině. Nepřepínám, řka, že kdo nezná latiny, nezná nejvyšší jasnosti řeči. Všechny řeči jsou temné vzhledem k ní. Literatura latinská jest nad jiné uzpůsobilejší tvořiti duchy... Roma měla idey jednoduché, silné, nečetné. Ale to proto, poněvadž byla a jest nevyrovnatelnou vychovatelkou..."

A v pravdě je tomu tak. Čemu může naučiti se mladý žák ku př. z Hamleta? Ovšem, je to celý svět: ale jak může učiniti žák svým majetkem všechny ty spousty ideí a chaos obrazů nejistých, mlhavých? Zdaž jest u žáka vyvinut smysl pro abstrakci tak jak tu třeba? Jistě sotva. Literatura anglická je sice poetická a hluboká, ale příliš abstraktní a spletitá pro mládež. A německá? Vezměme Fausta! Pravý to sklad ideí a citu, ale co s ním?... „Otevřeme však historii Tita Livia. Vše tu spořádáno, jasno, jednoducho. Titus Livius není sice hlubokým geniem, ale jest dokonalým vychovatelem. Nerozruší nás sice nikdy, ale jak správně myslí! Jak snadno dají se ukázati a vyložiti jeho myšlenky!... A obsah? Vše tam nalezneme. Čtení o vlastenectví, hrdinnosti, obětivosti, náboženství předkův i o úctě k vlasti. Hle, toť klasik! Nemluvím ani o Řecích. Ti jsou květ, vůně..."

A tato láska ku klasicismu má u něho za následek lásku ke středověku, k tomu středověku, jenž mnohým, velmi mnohým jest předmětem posměchu a nenávisti jako ku př. Leconte de Lislovi. Ovšem u Lisla hodí se snad tato nenávist ještě tak k dělání veršů, ale nikterak nehodí se k dělání historie. France nevidí ve středověku jen nevědomost, temnost, hranice a j., nýbrž dí, že středověk

zdál by se nám mnohem méně temným, kdybychom ho lépe znali. Žili tehdy ovšem lidé, kteří činili mnoho zlého, ale žili zase lidé, již způsobili mnoho dobrého, ani připravovali svět pro nás, svět, z něhož se teď těšíme. Mnoho milovali, mnoho trpěli a proto se jim mnoho odpustí. France vidí ve středověku výtečné umělce, kteří budovali kathedraly aniž pověděli svého jména, vidí mnichy moudré a učené, vidí theology, kteří přese všechny subtilnosti šli za nejvyššími idealy. Zkrátka, zří všude svaté věci práce a lásky. A poesie? Vyhovovala zajisté, praví o ní, požadavkům své doby, jako naše vyhovuje moderním, pomáhala snášeti nudu života a podávala jistou část krásna, jehož všichni měli potřebu. A konečně v mnohém ohledu dává přednost poesii troubadourů před poesií třeba samého Leconte de Lisla, jemuž je středověk tak protivný. („La vie lit.“ I. 96—98.)

(O. p.)

Posudky.

Karla Červinky **Zápisník.** Básně. V Praze 1892. Nakl. F. Šimáček. Cena 30 kr.

Karel Červinka jest realista — mladý, nadaný a slibný. Nelze chváliti, že v realisování odbočuje místy trochu daleko; proto prvý oddíl této sbírky — „V nemocnici“ — málo se může zamlouvati. Líčení jsou věrna i nálady vystiženy, ale z celého oddílu vane dým cigaret a zápach špitální. Jsou li některé básničky, jako „Melancholie“ aneb „Návštěva před operací“ tklivy, jiné zase upadají až k cynismu („Před kostrou“) neb do přílišného naturalismu („Soused“). Nelíbi se nám nijak pessimista (v básničce „Propuštěn“), tážící se: „mám-li právo dál žíti?!“ — a ještě méně, tvrdí-li:

ach, stačí jediný, jediný stisk
zbraně a konec je všemu! . . .

Uvedený pessimismus jest — bohudíky! — tuším jediný v celé sbírce, hledíť Červinka dosti vlídně na svět; osvědčuje to obzvláště v oddílu druhém — „Poslán domů.“ Máte tu mimo některé slabší dosti pěkných, idyllicky půvabných, ba rozkošných obrázků: „Zase doma,“ „Zájezdní hostinec,“ „Klid slepic“ (lépe snad „Klid výměnkářův“), „Nedělní mše,“ „Sousedská.“ — I ve třetím oddílu — „Illustrace“ — Červinka se zamlouvá, neboť případně „illustruje“ zejména koketerii, naivnost i blaseovanost děvčat. Báseň „Snoubenci,“ ač chce býti vroucnou, jest mdlá, nucená; školácky theoretickou jest „Povinnost.“ — Formě mohlo se místy dopřáti ještě pečlivějšího brusu. Také třeba, aby forma shodovala se s obsahem; tak na př. chvátavý verš daktylický nehodí se k loudavé „Procházce nemocných.“ Co do obsahu vůbec, jest si přáti, aby básník (ač to pochopitelným pokleskem realistů vůbec) nevybočoval thematem básně aneb do básně nepřiváděl předmětů, jednotlivostí, které samy odbočují za hranice poesie, za patrné meze říše krásy; děje se tak nejhustěji v pracích veršovaných, jichž obsah nemá nijaké důležitosti vůbec aneb postrádá kouzla krásy,

jemuž by bezděky podléhati bylo každému čtenáři. Není to tudíž moralisováním, nýbrž esthetickým požadavkem, vytýkáme-li básníku, že uvádí Vesnu (v básni „Jarní“)

> do mlází zelených, kde též se páří zajíc
> za jitra šerého při svitu bledých hvězd.

Bez odporu leccos případnějšího a co do zjevův a zákonů přírodních důležitějšího v mlázích se najde než zrovna pářící se zajíc; až do takých nuancí poesii kráčeti nelze, zejména jsou-li jen nahodilé a k celku ne právě nutné. Aneb položiti do půvabné krajiny v dobu senoseče jako centrum jatky s krysami, poražením a kouřící teplou krví a pod. jest povážlivo: líčení třebas jest věrné, ba mistrné, ale výsledek, dojem jest přece jen — krev, hnus, odpor. Uměti najíti patrné hranice poetické krásy v životě všedním jest úkolem realismu, ale choulostivým uměním. *Fr. Kyselý.*

Hloupý Honza. České pohádky. Vypravuje *Ladislav Quis*. Ill. M. Aleš. V Praze 1892 Nakl. F. Topič. Druhé vydání. Str. 75. Cena 1 zl.

Známé pohádky o mezinárodní postavě jsou tu zpracovány veršem. Ve 14 obrázcích líčí básník pozemskou dráhu Honzovu, od čtrnácti let, kdy byl ještě kojen a kdy poprvé šel do kostela, až do nebe. Honza je silný, avšak líný; je hloupý a i s rozumností svou má neštěstí. Učí se latině až do zbláznění, třeba jej z toho vyléčiti. Hledá rozum a najde jej, najde filipa. Pak už se daří jinak. Začíná to sice službou u sedláka, ale pak přemůže Honza čerta — „Honzu ne čert, leč Honza čerta vzal“ — má peněz dosť, stane se rychtářem, ba i králem, zavře smrt do kabele, ale když nic neumírá, jest nucen ji pustiti a s ní jíti. Do nebe se vetřel podloudně, skočiv za Němcem právě vpuštěným.

> Halenu svoji hodil na zem,
> postavil se na ni rázem.
> Marně jej Petr vyháněl.
> „Na svém já stojím!“ Honza děl.
>
> Na Honzu horlí Petr Kristu.
> „Nech,“ dí Pán, „má právo k místu;
> Na svém on stoje vůlí svou,
> získal si říši nebeskou.“

Není zřejmo, že by Hloupý Honza, tak jak se o něm u nás vypráví, měl býti nějakým národním hrdinou neb zástupcem národní rázovitosti. Zřetel vypravěnek jest obrácen úplně k zajímavým příhodám, šťastným i nešťastným, které ho při jeho hlouposti i samorostlém důvtipu potkaly. Ethická stránka ustupuje téměř docela do pozadí; není tu osobnosti, není duševného děje, vše jest náhoda, výsledek přírodního pudu a štěstí. Celek nepovznáší se hrubě nad zvířecí bajky, a výtěžek básnický je také dosti skrovný. Jsou to ty obyčejné protivy chytrosti a hlouposti, přírodního pudu a vzdělání, užitečného a škodlivého a pod., které tu ve svých zápletkách a rozuzleních překvapují a ve smích uvádějí. Příběhy nás zajímají, smějeme se nesnázím, do jakých Honza sebe neb jiné uvedl, on za to nemůže a jiným buď dobře tak neb aspoň neškodí; v nejapnostech vyciťujeme zdravý smysl přírody, a líbí se nám, že to tak všecko pěkně vesele dopadlo.

Spis. chtěl myšlenkovou prázdnotu trochu vyplniti, a proto zaostřil některé příběhy ve vtipné narážky, jako na př. o latině.

o štěstí hloupých a zvláště v uvedených závěrečných verších, jež mají asi vlastenecké poslání. Upřímně řečeno, jakožto báseň se mně dílo toto jaksi nechce líbiti. K zajímavosti a veselosti nepřispěl básník téměř ničím. Předně příliš chvátá. Síla námětu je v situacích a ději, o kterých básník nepraví takořka nic více, než prostá fakta, a to ještě mnohdy verši dosti kostrbatými a nejasnými (srv. na př. jak se stal Honza rychtářem). Líčení básníkovo je suchoparné, hovory neobratně vpleteny a jako usekány; všecko tu pádí a letí. Také p. skladatel na epika příliš mnoho sám vtipkuje; je těch vtipů sice málo, ale na tenhle děj jest jich až příliš mnoho, jelikož z nich slyšíte hlas básníka českého 19. stol., a ne osoby básně. V „Humor. Listech“ se to snad líbilo, básnicky komické epos to není. Čta ty vysokoběžné úvahy o významu tohoto národního prý eposu, byl jsem zaražen, že tak málo krásy a velikosti z něho chápu, styděl jsem se přiznati, že v něm místy nevidím než povážlivě planou rýmovačku, ale nemohu si pomoci.

Úprava jest velmi pěkná. Ceny illustrací Alešových neumím posouditi. *P. Vychodil*

Besedy slovanské. Red. V. K. Jeřábek. R. I. sv. 2. (listopad-prosinec 1893). „Poručík Bělozor.“ Povídka *A. Marlinského* (A. A. Bestuževa). Z ruštiny přel. *J. Koněrza.* Str. 110. — „Kmotr Ivan.“ Ruská národní pověst. Napsal *D. L. Mordovcev.* Z ruštiny přel. *J. Koněrza.* Str. 46. V Brně. Nakl. J. Barvič. Cena 30 kr.

Podnikavý brněnský knihkupec J. Barvič počal vydávati novou sbírku zábavného čtení s názvem „Besedy slovanské.“ Sbírka ta počala již jednou dříve vycházeti, ale tehdy vyšly pouze 2 svazky, z nichž první přinesl Gogolovu pěknou histor. novellu „Taras Bulba“ a druhý dvě povídky: „Nájezdy“ i „Námořník Nikitin“ od Marlinského-Bestuževa. Tehdy se patrně „Besedám slov.“ nedařilo, tak že po 2. sv. zanikly. Každý, kdo se zajímá o ruskou literaturu, věděl, že „Taras Bulba“ vyjde v pěkném překladě p. Hoškově u Otty v „Ruské knihovně.“ Nač tedy zároveň dvakrát tutéž věc vydávat? nač tutéž věc dvakrát kupovat? Povídky pak Marlinského-Bestuževa byly špatným lákadlem pro odběratele, kteří už předem znali cenu povídek tohoto spisovatele. A ještě v prospektu slibovala se celá řada překladů z Marlinského-Bestuževa, pořízených týmž p. J. Koněrzou! Napadla nás tehdy myšlenka, že p. Koněrza, nemaje mnoho vkusu pro díla skutečně umělecká, aby posoudil díla Marlinského sám, ani neznaje přímo zdrcující kritiky, kterou na Marlinského více než před půl stoletím napsal kritik Bělinskij, považoval Marlinského-Bestuževa za velikého spisovatele, jehož skvostné povídky dávno už jsme měli míti všecky přeloženy! I chtěl asi p. Koněrza tuto mezeru v naší překladové literatuře doplniti a proto hned přeložil skoro všecka díla Marlinského, tak jak je vydal petrohradský nakladatel A. S. Suvorin ve své „Laciné knihovně“ (Deševaja biblioteka). Povídky ty v originale koupil za laciný peníz a pak rychle čtenářstvo české svými překlady tak

vzácných děl chtěl obdařiti. Patrně po Marlinském přišli by na řadu jiní podobní velikáni ruské literatury N. A. Polevoj, N. V. Kukolnik a j., jejichž díla vydána v téže „Laciné knihovně,“ na které však Rusi dávno už zapomněli, protože mají díla v pravdě umělecká, kdežto díla oněch spisovatelů ruskou kritikou dávno odsouzena. Za takového stavu věcí nemohly „Besedy slovanské“ přinésti naší literatuře žádného užitku, leda že by kazily neb urážely dobrý vkus čtenářů, vytříbený zatím zdravým realismem ruských spisovatelů čtyřicátých a šedesátých let.

Teď redakci „Besed slovanských“ převzal p. Viktor K. Jeřábek. Nevíme, pokud se pan redaktor vyzná v literaturách slovanských, z nichž překlady „Besedy“ přinášejí. První svazek, kterého jsme nečetli, přinesl dvě povídky bulharského spisovatele Vazova, druhý, který máme před sebou, přináší překlady dvou ruských povídek. „Kmotr Ivan“ od histor. spisovatele D. Mordovceva, je rozhodně pěknou národní pověstí a zasluhuje překladu. Postava „kmotra Ivana,“ cara Ivana Vasiljeviče, je tu jako živá; historický kolorit pověsti je věrný. Ani „Poručík Bělozor“ není úplně špatnou prací; čítámeť jej k lepším dílům A. Marlinského. Místy v něm nalezneme trochu humoru, místy zdařilé popisy života námořnického, ale milostná zápletka vyznačuje se nepřirozeností, jako vůbec nepřirozenost, strojenost, banalnost je známkou prací tohoto spisovatele. Proto bychom p. redaktora upozornili, aby v „Besedách“ nedával příliš mnoho místa „marlinovštině.“ Možná, že podobné milostné historie, jaké psal A. Marlinskij, některým čtenářům, zvláště pak citlivým čtenářkám s bujnou fantasií se zalíbí, ale umělecké ceny nemají. Jest ještě celá řada ruských novellistických děl, která tak brzy nepřijdou na řadu v „Ruské knihovně“ Ottově, a která zasluhují daleko spíše překladu, než hyperromantické povídky A. Marlinského.

Cena svazečků slušně upravených je mírná. I nelze si nepřáti, aby „Besedám“ dobře se dařilo, aby přinášely lidu dobrou četbu za laciný peníz. *A. Vrzal.*

1. *Xaver Dvořák*: **Sursum corda.** Básně. V Praze 1894. Nákl. Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. Cena 60 kr.
2. **Sursum corda!** Básně *Fr. Skalíka.* V Praze 1893. Nákl. vlastním.

Skoro současně ku konci minulého roku vydali dva básníci-kněží své sbírky veršův a ku podivu pod týmže jménem. X. Dvořák sice již dávno v „Blahověstu“ oznámil jméno své nové knihy a Skalík taktéž učinil v „Obzoru,“ ale básníci patrně o sobě nevěděli a tak divnou shodou ocitl se tentýž titul na dvou nových knihách. Tím více nás shoda tato pobízí, abychom o obou sbírkách najednou promluvili a je spolu srovnali.

Knihu X. Dvořáka, řeknu to hned a upřímně, pokládám za jednu z nejlepších, které vyšly roku minulého. V poesii katolické je to u nás dosud nejlepší, co máme. Ne snad, že bych knihu tu schvaloval ve všem tak, jak přede mnou leží, nikoli, dále se o tom zmíním, ale Dvořákovo „Sursum corda“ zřejmě ukazuje, jakého

máme umělce v naší chudé poesii katolické, básníka ryzího, svérázného, samostatného. V knize Dvořákově jsou vzácná čísla neskonalé krásy, formalně vytříbená a obsahem pravé perly poesie duchovní, mystické. Dvořák sbírkou touto postavil se rázem v čelo všech našich básníků kněží, ukázal jasně, co dovede a co by vykonati mohl. Od poslední sbírky Dvořákovy „Stínem k úsvitu“ básník učinil hezký krok ku předu. Tehdy vyčítal mu, tuším „Lumír,“ že kniha jeho jest jaksi bojácná, ostýchavá, že váží každé volnější, ráznější slovo. Knize této výtky té činiti nelze. Spíše budou mnozí, kteří nepochopí některá čísla sbírky jeho a ve známé úzkoprsosti své chytí se slovíček, aby z nich vytloukali kapital pro sebe.

„Sursum corda“ jest dílo mužného, zralého ducha, dílo básníka, který není již nováčkem v poesii. V poesii sacerdotalní, v mystice, v poesii marianské myslím nemá u nás soupeře. V knize není nic epického; znám některá čísla poesie Dvořákovy — připomínám krásnou romanci na sv. Jana Nep. loni v „Čechu“ uveřejněnou, — která jej staví čestně vedle znamenitých legend Kyselého; bezpochyby že básník čísla ta schovává si pro sbírku příští, na kterou bych se skutečně těšil! Legendy jsou poslední dobou u nás zanedbávány (znám z mladých F. Leubnera, který mnohoslibně v tomto druhu poesie pracuje) a bylo by dobře, kdyby naše poesie katolická obrátila se na toto pole, kde by měla látky hojnost a práci velice vděčnou.

„Sursum corda“ jest kniha vážná, plna myšlenek, které nutí k delšímu přemýšlení. Nevím, zda bylo tak u každého, ale mně nebylo možno přečísti tuto knihu Dvořákovu jedním dechem. četl jsem na několikráte a vždy znovu a znovu. „Sursum corda“ jest četba těžká myšlenkami i dikcí, která jest při vší své brilantnosti, upomínající na Vrchlického, místy drsná, plná, úsečná. Co ještě více četbu stěžuje, jest nesouměrnost vniterné stavby, která jen místy zachována byla. Přál bych si něco, v čem Vrchlický právě jest mistrem, dovedeť mistrně do knihy své praviti umělou stavbu kostry, někdy pouze zdánlivě, ale přece vždy tak, že čtenář má illusi, již u něho vzbuditi chtěl, že vniterné zařízení knihy jednak odpovídá názvu, vhodně volenému, jednak samo od stupně k stupni čtenáře vede v intencích skladatelových. Dvořákovo „Sursum corda“ místy působí jako chaos, básně sledují po sobě bez vniterného důvodu a tím dojem čísel předešlých nejen že se nesesiluje nebo nestupňuje, ale často ruší. Je to výtka pouze formalní, ale myslím, že by byl Dvořák tím jenom získal, kdyby byl skladby k sobě patřící shrnul, celek rozdělil na cykly a tyto také označil. Čtenář konečně je vždy pohodlný a žádá, aby mu autor sám pomáhal a radil.

Nechci tím Dvořákovi škodit, naopak, kniha jeho jako málokterá se mi líbila a četl jsem ji s opravdovým nadšením. Zvláště vzácná mi byla čísla mystická v knize té, jeť právě tato nejvlastnější poesie náboženská u nás dosud zanedbávána a téměř neznáma. To bylo též pohnutkou mi, že počal jsem studovati Verdaguera a jeho mystické práce, jakož i jeho vzory sv. Jana z kříže, sv. Teresii a j. Dvořák formou svojí jest zcela moderní, vliv Vrchlického není u něho nepatrný,

jako vůbec u všech našich básníků mladších, ale pouze formalně a ani tu ne vždycky; za to co se týče obsahu a látky jest Dvořák vždycky svůj. Zvláště pak v mystických skladbách svých má Dvořák věci neobyčejně vřelé, často myšlenky překvapující svou novostí a odvážností. V bujné fantasii své a v bohatosti obrazů připomíná mi tu Verdaguera, s nímž mnohou strunu má podobnou. Uvedu příklad. Svého času jsem otiskl ukázky z Verdaguerova „Snu sv. Jana“ v našich listech. V knize Dvořákově nalézám skladbu, která mě velice překvapila. Myšlenkou i celým zpracováním svým upomíná na číslo ze „Snu sv. Jana“ „Sv. Bernard.“ Kladu je zde vedle sebe:

Sv. Bernard.

Intuere et respice rosam passionis quomodo rubet. Lib. de Pass. Cap. 41.

Kde sad Kalvarie stál,
našel Lásku svého žití,
Ježíš keřem se mu zdál,
na němž plno růží svítí.

Přibit na ukrutný kříž,
v každé ruce drží růži,
růži v každé noze níž,
nejkrasší se k boku druží.

V růži boku přilétá,
usedá mystická včela:
svatý Bernard včelka ta,
kéž má duše by tam směla!

Tam pak sbírával ten med,
který ve svých dílech nechal,
v nebe vcházeje i zpět
touto zlatou Branou spěchal.

Včely.

Tu v samých růžích k nebi vzhůru pněl
kříž — v slunce žáru níž se růže rděly:
výš rány krvavé, jež dlaně měly
a nohy i bok, jenž se otevřel.

Hvězd živých, zářících, roj zlatých včel
sem z dálky přiletěl v kout osamělý,
v hloub rudých kalichů těch, jež se chvěly,
spit vůní v pospěchu se potápěl.

A zřel jsem v duchu, Kriste rozepjatý,
kol růží ran, jež svítí na Tvém těle,
jak chvěje se tu mystických roj včel;

by mohly sytit oheň srdcí svatý,
med Božský sáti v hořkost svého žele,
Ty's bok až do srdce jim otevřel.

Není-li to ohlas poesie Verdaguerovy? Psal-li Dvořák báseň svou samostatně, slouží mu stejně ke cti, jako kdyby ji byl napsal po četbě básně Verdaguerovy, když tato z paměti vymizela a jen v básnické výhni jeho později jako reminiscence přijala roucho nové.

Stejně krásných čísel a ještě mnohem krásnějších nalézám v knize Dvořákově celou řadu. A tyto jsou mi zárukou jeho skvělé budoucnosti na českém Parnasse v čele ostatních básníků katolických, ty jsou mi dosud základními rysy jeho uměleckého charakteru. Ale proberme knihu po pořádku.

„Sursum corda“ jest věnováno světícímu biskupu a proboštu v Staré Boleslavi nejdp. Kalousovi v důkaz vroucí vděčnosti a vděčné oddanosti. Hned úvodní báseň „Pontifices“ jest mu věnována. Obdivoval jsem skladbu tu hned, když vyšla v „Růži domin.,“ kde svítila jako maják vedle obyčejně slabých básní našich časopisův asketických. (Výjimku čestnou tu činí „Škola B. S. P.,“ která přinášívá často básně pozoruhodné.) Báseň neveliká, ale klasická. Sloha poslední opírá se o Zjevení sv. Jana:

Ty's jedním z nich! nám vznešený jdeš v čele;
Bůh nutí nás Ti zvolat „Archanděle!“
a „Příteli!“ chce zrak Tvůj přelaskavý,
však srdce milující: „Otče!“ praví.

Následuje oda „Soli Deo!“ a podobná „Tvým věčně být,“ tlumočí lásku k Ježíši. Krásná je báseň „Labutě,“ s níž srovnává

básník měsíc nebem plující a hvězdy za ním jdoucí s rojem ptáčat. „A tak plují v tichém tahu v jakés kraje záhadné, na věčnosti jistě prahu dnes ukončí pyšnou dráhu, než vzplá slunce záhadné.“ Básník srovnává s nimi svou poesii:

Poesie! kam mě nese?
Sny mé? jde jich k věčnu let,
umdlí-li, pak tělo střese
duše má a dá se v plese
přes práh hrobu k věčnu v let!

„Vlny řeky,“ jedno z nejlepších čísel knihy, mají krásný obraz:

To láva hořícího kráteru!
víc záře nevdechne ni večeru
jas slunce oblakům — či Bůh Své skráně
snad noří vznícené v ty vodní pláně,
a lásky žár, jímž jímá lidstva rod,
chce hasit v chladu vln a v chladu vod?

Krásná jest „Porta coeli“ v bohatých a těžkých slohách psaná. Básník originelně líčí hřbitov:

Jest brána černá, kde má noha vchází,
kdos rozlil moře ticha v důlek malý,
sem v tento kout, a vlny, které hází,
hle, jak by strnuly a jak by stály:
ne, to jsou hroby, kam za idealy
se ponořili mrtví potápěči;
zda nalezli tam, po čem touhou pláli?
a počet jejich roste, vždy je větší
a nejdou zpátky k těm, jenž v slzách tady klečí.

Poslední verš velmi případně alexandrinem ukončuje stavbu melancholické slohy a vyznívá jako echo. Básník dále provádí důmyslný obraz o potápěčích. Básník není hluchým k té bolesti, k té bídě moralní i hmotné, která jej všude obklopuje, všude cítí spolu s trpícími, a odtud ta hluboká jeho melancholie, která je základní strunou jeho básnické lyry. Jeho práce není hříčkou pro zábavu, jest dílo k přemýšlení vzbuzující a nutící. Jest knězem a proto ví, kde jest východiště z toho labyrintu vášní a bolu a odtud také jeho heslo „Sursum corda!“ které si sám říká jako povzbuzení, neustále klesaje perutěmi svými k těm, kteří trpí dole a jsou jeho bratry. Proto také jeho kniha ne vždy jest ohlasem jasného hesla „Sursum corda!“ je v ní mnoho stínu, mnoho šera. Zcela jinak je tomu u Skalíka, u něhož není záhad, není bolu, vše jest povznešené, jasné, zřejmé. Krásně praví Dvořák ku konci znamenité básně „Porta coeli“:

Jak vlny myšlenky jdou mojí hlavou,
na břehu mrtvých sedím; jak se mísí
to ticho míru zde s tou v dálce vřavou,
a myslím, až jen zapadnu sem kdysi,
zda klid též ozáří mé stuhlé rysy;
pak smrt, jež všecko vlídně usmiřuje,
sny dětství blahé zas tam v duši vzkřísí:
i slouchám v naději, jak vítr duje,
zda charon v spuchřelé už lodi nevesluje!

Následují dva sonety ze Sv. Hory, které bych byl vřadil k básním marianským později následujícím. Prvý sonet „Na obzoru“ tlumočí cit pěvcův, když spatřil zdáli zlaté báně svatyně svatohorské:

to tiché kouzlo dál se nitrem snuje:
jak rána dávná když se zaceluje!

Druhý sonet velmi delikatní líčí dojem básníka, když stál „Na prahu“ (svatyně):

Cos jako paprsk pad v mé hlubiny:
a v chvíli té mně bylo, jak by svadlo,
co hříchem bylo, vše a — s duše spadlo.

Po svižných slohách opěvajících „Dým kadidla“ přicházíme k velkolepé básni „O salutaris hostia!“ Jest čistě Dvořákovská, jiný básník by u nás také nenapsal:

Ó moci čaruplných slov, ó sílo!
ó tvůrčí „Buď!“ jež se rtů lidských hřímá:
chléb, který ruka moje chvící třímá,
v něm cítím veliký tep, jak by bilo
v něm srdce, které světy obejímá.

(Spojení verše třetího a čtvrtého zdá se mi poněkud drsné.)

Básník líčí úchvatně nesmírnou velebu posvátného okamžiku při mši sv. a končí:

A strach mi náhle schvátí srdce celé;
kdy cherub uklání své hlavy v mdlobě,
kdo směl by z tvorů, Bože, patřit k Tobě:
Ó lásko, srdcí lidských archanděle,
vstaň z hloubi a mé zastři oči obě!

Báseň „Věčná lampa“ považuji za nejkrásnější a naskrze umělecké číslo knihy. Takých básní je vůbec málo na světovém Parnasse. Citovati neustále nelze, musil bych opisovati napořád. Báseň je plna genialních obrazů; básník obyčejný by z nich nadělal básní celou řadu. Řekl bych, že báseň ta podobna jest nejlepším básním Verdaguerovým, svojí mystikou jest jim sourodá. Jen jeden obraz:

Kristův bok! ó lampo božská a zářivá,
z Tebe se z věčna a do věčna přelívá
plamenné moře.
Dnes hoříš pod krytem kamenných kathedral,
v katakomb labyrinth zda se dřív nevedral
svit Tvojí zoře?

Nádherné obrazy „Martyres“ a „Confessores“ patří k úvodní básni „Pontifices.“ Jsou to články téhož řetězu. K nim druží se čestně oda věnovaná novosvěcencům „Oblati.“

Následuje devět básní věnovaných svaté Panně. Dvořák okázal mistrovství své v tomto genru již dříve celou knihou samostatnou, myslím, že tato čísla jsou mnohem dokonalejší.

Vroucí a delikatní jest „Hvězda Boží.“ Jaká to mistrnost verše a dikce! „Květ kaštanů“ je mistrným pendantem ku „Včelám.“ Následují motivy vánoční. „Sonet satirický“ jest v posledním verši pointou svojí trochu neomalený. „Slzičky“ krásně upomínají na národní legendu o kvítkách těch a končí vlasteneckým

povzdechem. Hluboká a originelní jest skladba „Altera creatio.“ Po známých „Včelách“ následuje „Můj štít“:

> Klesnu-li jak Spartan v statečnosti,
> tož jen mrtev na štít — na ten kříž.

Pěkný je rondel „Již dní se!“ Umělecky dokonalý jest druhý rondel „In amaritudine,“ kde poslední verš slohy krátký a úsečný stupňuje verš předcházející:

> — myšlenky v duši hořké jak blín,
> lilek a slín!

aneb:

> — těžký ten stín, jenž z daleka spěl,
> přes hroby spěl!

Mohutná jest báseň „Nic víc!“ znící svým refrainem chmurně a neúprosně jako Poeovo „Nevermore!“ Báseň ta jest v nynější poesii naší velice pozoruhodná mužným a rozhodným protestem proti neustále opěvané a hledané rozkoši:

> Ty's vzala úsměv rtům a duši ctnost
> a sladký mír a dětství veselost
> a tvářím nach a mládí pel zas čelu,
> dřív rovna v jasu nebes archandělu,
> teď hrůzná v zjevu, jenž se za hrob sklání, —
> jsi prokletí za Boží smilování
> nic víc!

Delikatní báseň „Mně nechte ji...!“ jest plna něžných obrazů tutéž myšlenku vystihujících. Následuje větší oda „Lesům,“ zase jedna z nejlepších skladeb knihy. (O. p.) *S. Bouška.*

Vilímkova illustrovaná knihovna rodinná. „Maloměstský pepř.“ Hrstka humoresek, povídek a šlehů. Napsal *Václav Štech.* Illustruje Artuš Scheiner. Seš. 74.—81. o 32 str. po 20 kr. Str. 280. V Praze 1893.

Štech napsal kdysi zdařilou veselohru „Maloměstské tradice.“ Ale všecko, co vydal později, ať kusy divadelní ať novellistické, všecko to zůstává za „Maloměstskými tradicemi.“ Tam byl jadrný humor a svěžest, které není v pozdějších pracích. Autor věnoval přítomnou sbírku Ignátu Herrmannovi, kterého patrně si vybral za vzor líče život maloměstský, rodinný i společenský. Ale nelze říci, že by humoristickými povídkami mohl se postaviti po bok Herrmannův. V povídkách jeho není originalního humoru, vtipy jeho jsou namnoze prázdné. Obsah povídek je příliš malicherný. Autor tu a tam chce podati četbu pikantní. Náměty některých povídek („O. E.,“ „Motýl“) připomínají francouzské novelly o cizoložnících, nevěrných ženách a milostných dobrodružstvích. Drobný Don Juan v „Motýlu“ nakreslen tak zběžně a nejasně, že čtenář sotva pochopí. oč tu běží. Vůbec nejasnost, neurčitost je známkou těchto povídek. Čtenář neví, co spisovatel chce. Píše-li na př. v „Motýlu“ satiru na časopisy, které pikantní četbou lákají odběratele, či tepe upejpavé čtenáře, či kreslí společenský typ, — všecko to pro čtenáře zůstane hádankou. Jindy obsahem dlouhé povídky jest místní anekdota, která pro české čtenáře nemá významu. Ještě nejpoutavější jsou povídky „Věnec“ a „Bud-

nická voda." Zvláště z motivu první povídky pravý umělec byl by vytvořil pěkný maloměstský romanek s výraznou postavou nadšeného idealisty Synka; je to nejsympathičtější osoba celé sbírečky. Také z námětu „Budnické vody" dala by se zpracovati pěkná novella.

Povídky Štechovy psány podivným slohem; skládají se ze samých drobných odstavců, nedopověděných vět a jakoby useknutých rčení. Úprava knihy je velmi vkusná. *A. Vrzal.*

Repertoir českých divadel. Sv. 38. „Rozklad." Hra o 5 jednáních. Napsal *Fr. Xav. Svoboda.* V Praze 1893. Nakl. F. Šimáček. Str. 110. Cena 60 kr.

Spisovatel podává nám obraz tak často v životě opětovaný a obzvláště v nynější době bohužel tak často opětovaný: Statek, který rolník zvelebil, v pravý rozkvět přivedl, přichází v nastávajícím již pokolení v niveč. Ovšem jakožto základní příčinu úpadku neudává spisovatel nynější špatné poměry národohospodářské, nejsou to příčiny nutnosti, proti kterým stav rolnický nyní zápasiti musí, nýbrž za bod východu vzat byl spisovatelem případ obecný, barvitosti postrádající, praobyčejné marnotratnictví spojené s vyssáváním statku osobami cizími. Neupíráme, že i v podobném rozebírání křiklavých poměrů může se tajiti mnoho mravních momentů, že i tu hra může poskytnouti zásadu možné nápravy. Jest nad slunce jasnější, že rozhazování majetku rodiči těžce nastřádaného jest nešvar, který by dobrou školou se dal aspoň poněkud obmeziti, a proto snad takový důraz klade pan spisovatel na dobrou výchovu dětí, která má býti především rozumnou a tak vedenou, aby odpovídala právě určení toho neb onoho člověka. I náš rolník zařídil vychování dítek svých. Vychování to však nemohlo utužiti tužby chovanců ve společné a jedné výslednici, nepřipravilo je k životu na statku hospodářském. Dostali vyššího vzdělání, ovšem že jen polovičatého, a tím odpadla zároveň síla uskrovnění, a tím více zase rostla touha po samostatnosti, vlastní neskromný náhled a úsudek, tvrdohlavost atd. I povahy jejich jinak byly špatny. Lhali a podváděli, rafinované intriky nebyly jim cizí, a k otci svému i nelásku často dávali na jevo. S trpkostí hleděla ona žulová, pravá postava starého českého rolníka na toto nové pokolení a zrakem prorockým viděla pád rodu, zaviněný jeho vlastním špatně zařízeným vychováním. Tak často si stěžoval sousedovi svému, starému výměnkáři a přednášel mu svou obavu. Bohuš, syn jeho, zamiloval se do marnivé, vyhýčkané dcery tajemníka tamějšího, fintilky to, která neměla o vedení hospodářství ani ponětí, a dcera jeho Bětuška milovala Jindřicha, zběhlého studenta, který právě všemi nectnostmi vynikal. Poměr ten byl přirozený, hledali ušlechtilejší rassu. Věci se přiostřily, když starý otec jejich Douša přivedl na statek pí. Zikánovou, ovdovělou svou bývalou milenku, s kterou se nyní sám také oženil. Chtěl dětem dáti matku, aby ji poslouchali a snad poněkud aspoň ve svém chování i požadavcích se zmírnili. Leč přilil oleje do ohně. Zikánová podporovala děti v jejich smýšlení a naléhala na Doušu,

aby jim nebránil v jejich lásce. Byla dvojí svatba. Od té doby to šlo úplně s kopce. Samé hostiny, kávové dýchánky, víno se pilo a hodovalo se bez mezí. V Bohušovi se v krátkém čase ozval duch otcův, hleděl prací vyzískati to, co ubývalo na jmění, a poněvadž to zmoci nemohl, stával se mrzutým, hrubým a počalo ho to celé hospodářství v domě mrzeti a drážditi. Katastrofa se blížila. Byl svátek paní Zikánové. Veškera přízeň se sešla a hodování nastalo. Cukrovinek, vína bylo do sytosti, zatím co mladý hospodář pracoval na poli a starý výměnkář na dvoře se zakalenýma a vypoulenýma očima to vše pozoroval. Konečně již starý Douša to nemohl snésti a šel dovnitř, aby tam všem pověděl pravdu. Byla to scena opravdu zdrcující. Starý, udřený muž viděl mrhat majetek a uštván, uplván a uražen samým synem, jenž zatím s pole se vrátil, musil síň opustiti. Ještě mu bylo slyšeti výčitku synovu, že on tím vším vinen, proč dovoloval ty sňatky. A syn z rozhořčení svého, ve kterém chtěl všecko vyhnati a vymlátiti, lichotivými řečmi hostů vylééčen a ukolébán, popíjel s nimi a statek hynul dále.

V pátém jednání jest krátký, filosofický doslov. Musí tak býti. Jedno pokolení pracuje a se namáhá, aby to druhé zase rozházelo, by mělo třetí zase co shromažďovati. Svět jest kulatý, brzy jest den u konce, aby po něm nastala noc. A tím starý Douša usmířen, těší se na pokolení, které zase statek v rozkvět uvede. Tím končí tato hra Znamenitého v ní mnoho není, a repertoir náš jest zase o jednu původní práci rozmnožen, čehož nemusíme litovati, ale také velká radost se nepřikazuje. Není to dílo, které by mělo nějakou novou, velkou ideu, ale dobře snad nám vyličuje maloměstské poměry, kde není ani vlastně rolníků ani měšťanů, kde chytají se zvyků velkoměstských a materielně i duševně při tom zakrňují. Ta filosofie v pátém jednání jest také snad v rozporu s celou tendencí kusu a v mravním ohledu nás úplně neuspokojuje. Ovšem chtěl básník poněkud usmiřující náladu zavésti, ale to mohl snad docela jiným způsobem učiniti. *V. Beneš.*

Jaroslav Vrchlický jako učitel lidstva. Jaroslav Vrchlický jako básník milostný. Aforistická srovnávací causerie s čelnými básníky našimi i cizími. Podává *Hugon V. Wunsch.* Nakl. Fr. Bačkovský. Str. 172 a 160. Cena po 2 kor. — První květobor výroků vzdělávacích pokládáme za nápad nešťastný, alespoň v tomto provedení: neboť kdyby si člověk měl ze všeho toho vzíti ponaučení, ze všech těch odporův a kolikrát nesmyslů by se jistě zbláznil. Slávě básníkově neposlouženo tím ani dosť málo. — Druhá sbírka jest přiměřeněji sestavena. Valné ceny však ani ona nemá. Počkejme raději, až básník sám dokončí svou „Anthologii.“ Jakého vkusu ostatně p. Wunsch jest, ukazuje tato „neumělá sloka, jež platí našemu oslavenci:

Jsa učitelem lidstva,
stal jsi se professorem;
v tom povolání obém
vždy lidstvu budeš vzorem.“

Knihovna lidu a mládeže.

Kytice. Sbírka zábavného a poučného čtení pro mládež. Sv. 24. *Andersenovy* „Vybrané báchorky." Přel *K. Petřík.* V Praze 1894. Nakl. I. L. Kober. Str. 135. Cena 45 kr.

Hans Christian Andersen (1805 – 1875), básník danský, náleží k oněm šťastným spisovatelům, kteří hned za života nabyli evropského jména a slávy. Hlavní specialností jeho talentu jsou báchorky. Prostota, nenucenost, naivnost, veselý humor, všecko, čeho žádáme od báchorky, bylo v jeho uměleckém nadání. Jeho báchorky přeloženy do všech řečí. Pan K. Petřík podává v přítomné knížce překlad (zda překlad pořízen z původního, danského textu, či pouze, jak to u nás bývá, z němčiny, toho z nadpisu se nedovídáme) 16 báchorek, které zajisté dojdou obliby u dětí, k nimž Andersen tak snížiti se dovedl zůstávaje při tom básníkem. Škoda jen, že cena svazečku je tak vysoká. *An. Vlas.*

Vilímkova knihovna mládeže dospívající. VII. „Roman mladého hocha." Napsala *Marie Robert-Haltová.* Přel. *Kl. Šuranová.* V Praze 1892. Nakl. J. Vilímek. Str. 204. Sešit o 32 str. po 20 kr.

Děj „romanu mladého hocha" odehrává se na různých místech Francie a Anglie. Dědeček mladého hocha, pan Gilbert, živil nepatrným výslužným 3 děti po zemřelém synu, z nichž nejstarší, Etienne, vida, že dědeček neštěstím upadl do choroby, tajně prchl z domu, aby prací řemeslnickou pomáhal rodině. Nejdříve nezkušený hoch přišel do Paříže, a tu byl by pomalu upadl v nečinnost a úplnou chudobu. Teprve, když vstoupil do učení k jednomu poctivému a dovednému zámečníkovi, vedlo se mu lépe, ale nedoučil se; zámečník zemřel. Etienne hledal práci v různých městech, posléze zašel do Marseillu, kdež však zneužili jeho nezkušenosti k přečinu, pro který Etienne prchl do Anglie. Tu pomocí přítele otce svého Duclaira našel zaměstnání v huti Newallově. Výborné toto místo opustil ve válce francouzsko-německé, v níž navštívil vlast, setkal se se svými milými a našel je šťastny. Také on měl pěkné postavení a za choť Floru, dceru Duclairovu. — Celé vypravování je téměř idyllické, prostičké a účelem knihy jest poučiti mladíky, čeho se jim varovati a co činiti, aby zabezpečili vlastní pilností a přičinlivostí postavení svoje. „Roman mladého hocha," poctěný cenou francouzské akademie, čte se velmi pěkně. *A. Vlas.*

VIII. „Krotitel hadů." Roman pro mládež. Napsal *Ludvík Rousselet.* Přel. *B. Čermák.* Se 68 obrazy malíře Adrienna Marie. Str. 230. V Praze 1892. Seš. o 32 str. po 20 kr.

Děj tohoto romanu odehrává se r. 1857. na poloostrově indickém, a líčí se v něm povstání domorodých Indů proti nenáviděným vetřelcům evropským, sâhibům, t. j. šlechticům, pánům země, jak je domorodci jmenují. Centralní osobou romanu je starý indický lékař, zaklínač a krotitel jedovatých hadů, Mali. Týž zachránil od smrti syna bohatého statkáře gandapurského, Ondřeje Bourquiena, potomka

slavného důstojníka francouzského, když statek gandapurský byl zrádně přepaden knížetem bihturským Dunduem, či Nanou Sahibem, který stavěl se na oko přítelem Angličanů, zatím však znovu chtěl nabýti královské koruny maharatské. Nana unesl Bertu, sestru Ondřejovu, a tu Mali s Ondřejem vypravili se hledat ji neproniknutelnými pralesy indickými, hustými džunglemi, horami himalajskými, až po mnohých nebezpečenstvích a dobrodružstvích ji našli a unesli z Pandarpuru, kdež Berta byla zasnoubena se sedmiletým princem. Anglický kapitán Algernon zastal se jich, když oni směle byli se bránili proti lupičům, a pojal za choť Bertu. Ondřej, jenž se byl shledal i s otcem, kterého měl za mrtvého, stal se pánem statku otcovského. — Autor líčí, jak laskavě Francouzi zacházeli s indickým obyvatelstvem, a ukazuje, jak upjatě k Indům chovají se Angličané a tím nezískají lásky těch, které utiskují. Ale při tom autor uznává také některé přednosti Angličanův a neomlouvá divokého počínání domorodců proti Evropanům. Plynné četbě vadí ohromný počet cizích jmen. *A. Vlas.*

České spisy pro mládež. Čís. 36. „Povídky z hor." Napsala *Anna Řeháková.* V Praze 1893. Nakl. A. Storch syn. Str. 66.

„Povídky z hor" čerpány ze života slovanských bratří našich v alpských krajinách, v jižních Korutanech, v Triglavu a Krasu. První a nejdelší povídka: „Jak Jerica došla štěstí" předvádí nám postavu milé, veselé, dobrosrdečné a obětavé Jerice Draganové, čtrnáctileté dcery chudé vdovy po nešťastném myslivcovi. Jerica pomáhá matce živiti mladší bratry i sestry, nalezne jednou raněného pána v horách, ošetřuje ho, a bohatý muž za bedlivé ošetřování pomůže jí vystudovati na učitelku. Jerica Draganová je nyní výbornou učitelkou v Lublani a žije u svého dobrodince. — „Mírkův štědrý večer" předvádí obětavého třináctiletého pasáčka Mírku, který z lásky k mladšímu bratru, jejž živil, zmrzl pase na štědrý večer stádo starostovo. — Povídka „Lavina" líčí, jak 25. února 1879 na vesnici Bleiberk s vrcholu Dobrače snesla se lavina, zasypala mnoho domův a lidí, mezi nimiž dceru bohaté a hrdé selky Magorové, jež pak ujala se chudé, osiřelé Johanky, společnice zesnulé dcerky své. Selka s ní ne právě nejlépe zacházela, až dívka obětavostí zvítězila nad hrdou selkou. — A tak v knize Řehákové nakresleny tři positivní, idealní, obětavé postavy, tři dobré duše dětské, jež dětem zajisté budou následování hodným vzorem obětavého života. Vypravování je prosté, dětskému věku přiměřené. *An. Vlas.*

Pokladnice mládeže. Sbírka spisů pro mládež. Pořádá A. Mojžíš. Sv. 45. „Z našich i cizích krajů." Přírodopisné obrázky. Ku zábavě i poučení mládeže napsal *Jan Dolenský.* S 2 obrázky. Str. 79. Cena 1 k.

V úpravném sešitku Jan Dolenský čte mládeži dvacet kapitol z největší knihy, jakou kdo kdy viděl, totiž z knihy přírody, čte o netopýru vodním, myškách, rejsku, lasičce, pumě, tchoři, o životě na pampách amerických, vlku, šelmě dravé, velbloudu, kozorožci a

kamzíku, o lenochodu, slonech, kosích a jejich příbuzenstvu, slepýši, hlemýždi, raku mořském a langustě obecné, houbě mycí, jižním ovoci, břidlici — usiluje dítkám před oči postaviti nejrázovitější znaky těchto tvorů. Při některých článcích spisovatel jest málo obsažným, za to tím více hledí si vzletného, květnatého slohu, jenž srozumitelnosti v knížce přírodopisné částečně vadí; na jiných místech užívá spis. slov, dětem málo nebo docela neznámých, jež třeba bylo v poznámce vysvětliti (durra, lian). — Jak již podotčeno, úprava knihy jest slušná, tisk jasný; přese všechno to myslíme přece, že knížka, čítající 79 stran s dvěma obyčejnými obrázky, může býti lacinější. Jinak knihu doporučujeme dospělé mládeži. *J. Vyhlídal.*

Zábavy večerní. R. XIV. č. 1. „Na Velebínce." Obraz z naší doby. Napsal *Václav Špaček.* V Praze 1893. Nákl. Cyrillo-Method. knihtiskárny. Str. 135. Cena 40 kr.

Prostinké vypravování o rodině továrníka Velebína. Po smrti zbožné a lidumilné manželky p. továrník se oženil s baronkou Svojetínskou; zaveden v domě život a pořádek z velkosvěta, zábavy, dříve tu neznámé, a přepych. V továrně přibyla nedělní práce, aby se šetřilo, ač katastrofa nezažehnána. Dělníci pak továrnu vypálili, a rodinu všecku mimo zemřelou baronku přijal k sobě nejstarší syn Vojtěch, farář, k němuž dříve všichni byli nanejvýš nevšímavými. V ději i povahopisu stopy péra začátečnického (srov. prvotiny P. Vojtěcha, požár továrny. NB. tak honem se továrny nevypalují!). Správnost řeči obstojna, ale svědomitý brusič ledaco by opravil. Hodí se jinak lidu i mládeži. *A. D.*

Z pole i lesa. Obrázky z mysliveckého života. Napsal *B. Brodský.* Díl II. V Praze 1893. Nákl. Cyrillo-Method. knihtiskárny. Str. 95. Cena 30 kr.

Veselé i smutné příhody ze života mysliveckého. Rázu žertovného jest „Latina," ovšem myslivecká, v níž myslivci se cvičí v pivovaře; z podobných kratičkých anekdot sestavena „Pravda i lež." Tragické pozadí mají obrázky „Dva soupeři," „V hlubokém lese" a „Nebezpečný výstřel," jimž napínavosti neschází; nejlepším z nich jest první, podaný prostě sice, však se životní pravdivostí. Obrazy „V hlubokém lese" (jak myslivec Kořínek donutil pytláka přiznati se k vraždě přítele jeho, myslivce Herouta) a „Nebezpečný výstřel" (ve formě soudního vyšetřování se dvěma mladými myslivci) nesou patrně ráz hledanosti, touhu po tajemném a překvapujícím. To viděti hlavně v posledním vypravování, jež obsahuje podklad k objemnému romanu. Tu a tam spisovatel podotýká, jak škodliva je vášeň pytlačiti. Na str. 55. přímo praví: „Pytláctví vášeň všech nejhorší." Zevnější úprava slušná, cena přiměřena.

Řeč spisovatelova bohužel jest bez barvitosti, sloh pak často německý: viděti to na pořádku slov u větě, frastické chudobě slovesné, již málo nahrazují substantiva po zákonech syntaxe německé a j. věci. Studium Bartošových spisů by tu snad bylo dobrým protilékem. *A. D.*

Modrá knihovna. R. II. čís. 4. „Krví a železem.“ Kladské povídky. Napsal *Václav Řezníček.* V Praze 1893. Nakl. Dr. V. Řezníček. Str. 136. Cena 60 h.

Název „Krví a železem“ byl heslem dobývačné politiky pruské v bojích o Kladsko, jak líčeny v povídce „Od Dušníku k Levínu,“ a dle téhož hesla upevňováno panství nové v zemi vybojované, obsah „Příhody kněze Ondřeje.“ Spis. píše prostonárodně, ale tento sloh popularní má také nectnosti, na př. výrazy někdy nad potřebu hrubé, někdy zcela nesprávné. Vypravovatelem šťastným Řezníček všude není. Str. 17. „Co ti schází?“ [tak], ptá se Čejp své manželky. „Mír srdce!“ zněla [tak] odpověď. Tak mluví herečky, ne selky! — Předností knihy jest, že obrací zraky čtenářovy na nešťastné, ztracené sourodáky pod panstvím pruským — kus zanedbaných dějin našich. V knihovnách pro lid má dobře své místo.

V „Příhodě kněze Ondřeje“ líčen nadšený milovník svého národa a císařovny Marie Teresie, lidumil kněz Ondřej. Dva zběhové, na vojnu násilně odvedeni byvše, svádějí při soudu vojenském vinu na kněze Ondřeje, že prý je k tomu naváděl ve zpovědi. Kněz tajemství zpovědního neruší, nijak se neháje. Přímo a úplně usvědčen není, ale dán přece pro štvaní do vězení, a na rozkaz králův oběšen. Výpovědi svědčící proti knězi: Řekl prý, že „zrušení přísahy, násilně vynucené nekatolíkem na katolíku není žádným hříchem“ — na otázku vojínovu ve zpovědi, „není-li hříchem od vojska prchnout“ řekl, že „je to těžké,“ a jiného těšil, že se dočká doby, „kdy ze zámku kladského zavlaje prapor Marie Teresie.“ Spisovatel proti obyčeji jinde zřejmému jeví zde jakési sympathie ke katolicismu, že byl hrází germanisaci zároveň s národností českou. *A. D.*

Přítel domoviny. Ročn. IX. „Hejtmanka Alena.“ Historická povídka od *J. L. Hrdiny.* V Praze 1893. Nakl. Ed. Beaufort. Str. 160.

Dojem povídky je silný: čtenář by chutě kterémukoli protivníku Husitů hlavičku srubnul neb aspoň pohladil cepem, sudlicí. Na str. 81. se čte: „Kdybyste někde četli (jako jsem četl já, totiž spis. Hrdina), že žena Jana Roháče z Dubé byla krvelačnou kání, která měla srdce z kamene a ruce ze železa, která byla v boji neranitelnou a proto, že prolila více lidské krve než deset nejzuřivějších Táboritů, již prodělali celou husitskou vojnu, nevěřte tomu. To psal člověk nepřítel a psal tak zúmyslně.“ A jaká že byla? Snad taková, jakou si ji vykouzlila fantasie spisovatelova? To že česká amazonka, typus pravé, skutečné Táboritky? Hrdinova hejtmanka nemá v rukou bible, jako jiné Táboritky a snad jí ani neznala. Pominulť spis. náboženský ráz vojen husitských úplně, líče je spíše jako odboj lidu za útisky robotní a drobných zemanů proti hrstce „pánovitých šlechticův a řadě klášterů s mnichy zahálejícími, již nesejou, nežnou a přece žijí bezstarostně“ (str. 18.). „Vzpoura lidu proti šlechtě zahálčivé a rozmařilé a proti kněžstvu jest skutek oprávněné msty“ (tamt.). Hejtmanka Alena, vlastně Eliška, dcera pána Kornouzského z Kolovrat a manželka hejtmana husitského

Roháče z Dubé, má skutečně veliké štěstí. Je mezi nepřátely několikrát, ba i zajata, a šťastně vyvázne. Jak je možný výjev na str. 108., věru nevím: Alena zajata jsouc ve věži hradní, volá na Tábority v údolí pod ní rozložené, oznamujíc zradu — a dive divoucí: ne bez výsledku. Též přímo báječně vyvázli Husité z věže přiběnické. Zbytečně přivlečeni za vlasy Johanité, aby dostali štulec figurou odchovance svého, bídáka pana Otíka Valkouna z Adlar. — Místy oplývá povídka lyrismem, sentimentalním bušením na cit. Tím řečeno dosti o knize té. *A. D.*

Besedy mládeže. Sv. 301. „Rybář a jeho syn." Dějepisná povídka z doby Karla IV. Napsal *A. B. Šťastný.* Se 2 obrázky. V Praze 1893. Nakl. M. Knapp. Str. 108. Cena 30 kr.

Český sochař Libor životními osudy zahnán jest i se svým synem Janem až do Pisy, kde r. 1355. vypukne známý odboj proti Karlu IV. Vzpoura je šťastně potlačena, buřiči potrestáni, věrní odměněni. Mezi těmito i Jan, kterýž pro císaře cedil krev. Ku konci se s otcem Liborem vrací opět do vlasti. — Po přečtení jako byste přišli z loutkového divadla: loupežníci, rytíři, hodní a špatní lidé se nám představili, řeči se za ně odříkaly, řinčely meče, blýskaly se dýky, tekla neviditelná krev, opona spadla. — Že by se podobnými povídkami pěstoval v mládeži vkus, znalost dějin, života nebo něco podobného, rozhodně popíráme. *J. Petr.*

Dětská knihovna. Sbírka četby vhodné čtenářům nejmladším. Čís. 6. „Jehličí." Sedm povídek. Napsal *Fr. Hrnčíř.* V Praze 1893. Nakl. Dr. Fr. Bačkovský. Cena 20 kr.

Pan Hrnčíř je dosti sympathický zjev mezi spisovateli pro mládež. Nepovznáší se sice nikde vysoko nad úroveň běžné tvorby, ale doporučovala ho vždy poctivá jeho snaha spisovatelská, solidní povídkový sloh a výběr látek, kterýž ukazoval, že autor samostatně přemýšlí a netvoří podle šablony. „Jehličí" bohužel musíme připočísti k slabším jeho pracím. Mezi sedmi povídkami jsou tři upravené překlady — cizí původ je dobře znáti, — avšak ani jedna z nich se nám nelíbí. Nepodařená a docela nepěkná je „Housenka." Povídce „Bezruký a Větrovský" chybí pedagogický takt. Že by to byla „vhodná četba čtenářům nejmladším," nemůžeme dotvrditi. *J. Petr.*

Paběrky.

Bible a její překlad kralický je předmět — sedmistránkového pojednání p. V. Flajšhansa v „Naší Době" (seš. 5.). P. spis. je znám jakožto pilný sběratel a rozbíratel slovíček, i těšili jsme se, že nám o překladě poví několik pěkných věcí. On však si tentokráte raději zapytlačil na poli biblickém a „spáchal" v několika těch odstavcích o bibli a textu jejím tolik vědecké naivnosti a ignorance dohromady, že bezděky vzpomínáte na „drzí čelo . . ." a nedivíte se pak už pranic, že „Sušil ovšem podal řeckého textu obraz úplně nesprávný," a že „překlad jeho není daleko tak pečlivě propracován, jako

překlad Blahoslavův" (!!), a že „čeština je v něm neobvyklá a chybná." Prosím, to si dovoluje v r. 1894. napsati člověk, jenž bibli sotva několikrát viděl, nedím v originalech četl, o muži, který N. Zákon ve třech řečech uměl nazpamět a kde který český a slovanský překlad prostudoval. Ale pardon! Pan Flajšhans pluje pod vlajkou Mistra Jana Husi, a proto jen radikalně! А пошёлъ s takovými vědeckými „upomínkami"!

Prof. Laciny (Koldy Malínského) **Česká Kronika** byla v tomto časopise již oznámena (1893. str. 462.). Pochváleny tam četné přednosti její, něco málo jen vytčeno. Nyní, kdy máme v rukou sešity jednající o době husitské, potvrzujeme znova chválu tam vyslovenou, ale co do náboženské znalosti a historické spolehlivosti ve věcech husitských jsme pohříchu nuceni upozorniti čtenáře své, aby knihy té lidu katolickému na čtení nedávali. Důvod je ten, že stanovisko její jest úplně protikatolické. Spis. praví, že nebude kalem (totiž znemravnělostí kněžskou té doby) hýbati, no nechať; soudní akta konsistoře pražské nevydávají kněžstvu tak hrozného svědectví. Netřeba se ani o Husovi a díle jeho dále hádati, protože spisovatelé, jako p. prof. Lacina, nemají o významu toho náboženského sporu ponětí, stojíce úplně na stanovisku Husa jakožto pobloudilého již fanatika, nikoli na stanovisku nestranném aneb na stanovisku jeho, dokud byl knězem a theologem katolickým. Každá obrana jeho, že nebyl kacířem, je v ústech jednotlivce a zvláště laika dětinskou domýšlivostí. Prof. Lacina staví, jako jiní spis. toho druhu, stranu protikatolickou do světla co nejlepšího, katolickou co do nejhoršího; jaké by to bylo „vlastenectví," když i katolíci byli Čechové, nebude každému jasno. Úmysl je zřejmý: štváti proti Církvi. Proč a zač, ovšem nikdo neví, neboť husitou nikdo z nich není a nebude, ale tak je to v modě.

Na str. 540. píše p. prof. Lacina podle „našeho dějepisce": „Co zástupce svobody duchovní, co křísitel zásady o právu osobního přesvědčení ve věcech víry, byl by (Hus) odvoláním (před sněmem círk.) zmařil sebe v duchovním ohledu naprosto. Nemaje voliti nežli mezi smrtí tělesnou a duchovní, volil si záhubu těla."

Tak?! Slabý sice theolog, ale přece theolog Hus tedy snad nevěděl, že náboženská společnost křesťanská nespočívá na svobodě osobního přesvědčení, nýbrž na jisté dané nauce? Tož tedy Hus byl „křísitelem" nauky, že každý smí věřiti cokoli, bez vědomí povinné poslušnosti? Ano, tak píše laik liberal 19. století; Hus jakožto kněz a theolog nemohl nevěděti, že křesťanská víra spočívá na autoritě, a to viditelné. To nebylo jeho „svědomí," co z něho posléze mluvilo, nýbrž tvrdošíjně důsledný odpor, který vůči zástupcům autority a celé dosavadní nauky nemůže býti nazván, leč domýšlivostí. A té si Hus měl býti vědom, a ne odvolávati se ke Kristu.

Slova dějepiscova o duchovní a tělesné smrti jsou více theatralní, než v této věci lze připustiti. Husovi byl, tak jako nám, smrtí duchovní těžký hřích, a ne odložení justamentu, kterým by byl sice pozbyl u husitů záře hrdinství, ne však u lidí, kterým jest pýcha hlavním hříchem. Stojí-li tedy proti sobě věty: sněm nemohl jinak jednati — Hus nemohl jinak jednati, tedy je v tom „nemohl" velikánský rozdíl; si duo faciunt idem, non est idem.

Slovem, Hus vědomě podvracel zásadu víry křesťanské, ať už posléze, kdy zajisté mluvila více podrážděnost než víra, domníval se býti v právu či ne. Tak jest povinen souditi každý křesťan a každý, kdo má ponětí o významu nauky ve společnosti náboženské. Soudí-li spisovatelé naši jinak, ať si; ale nežádejte pak, aby podvratné názory takové pro jakési boucharonské vlastenectví byly mezi katolíky šířeny. —

I v ostatních částech tohoto oddílu „České Kroniky“ jest mnoho strannosti. Chtěli jsme ji původně do podrobna sledovati, ale bylo by to bezúčelné; z uvedeného vysvítá dosti jasně, proč se proti každému dílu takového směru se stanoviska svaté víry a tedy důležitějšího zájmu než je husitské vlastenectví katolíkům třeba rozhodně opříti. O ostatních podřízených věcech pomlčíme.

Zprávy.

Umělecká Beseda vydala na oslavu třicetileté činnosti skvostně upravenou sbírku vzpomínek na zemřelé členy neb ukázek děl jejich. (Pořad. Jar. Hrubý. Str. 176.) Náčrtky ty obsahují mnoho pěkných a zajímavých podrobností životopisných a literarních. Závěrečný rozhled po třiceti letech jest kus českého dějepisu literarního a uměleckého. Obrazy jsou pěkné (až na titulní) a pěkně provedeny; skizzy Purkyňovy jsou trochu nejasné. Celkem vzácná kniha. (Mimochodem podotčeno, den narození a úmrtí Sušilova udán nesprávně.) — Za třicet let věnovala „U. B.“ účelům uměleckým asi 120.000 zl. rozšítriviši mezi členstvem a obecenstvem mnoho uměleckých děl. V provolání letoším obrací se k obecenstvu s vyzváním, aby hojněji přistupovalo za členy (platí se ročně 5 zl., začež dostane člen roční premii a jest účasten slosování děl uměleckých).

Boj za právo, sborník aktů politických u věcech státu a národa českého od r. 1848. Část I. a II. (až do r. 1860.). Bedlivý sestavovatel J. M. Černý odebral se mezi tiskem díla na věčnost; po něm převzal práci Václ. Schulz. Prozatím přestává nakladatelství dílo vydávati, a to z příčin politických. Dílo jest opravdu velmi cenné a jest si přáti, aby ho naši vlastenečtí novináři a řečníci hojně používali. Celkem vydáno 27 sešitů po 20 kr.; čísel obsahuje sbírka 318.

Nové „Illustrované Listy“ po 6 kr. začal vydávati V. Burkart „Brno-Praha.“ Je to asi český otisk německého časopisu, pořádaného směrem vídeňských interessantních listův. Ani literatura ani umění naše tím ničeho nenabude, nepozbude-li. Máme „Náš Domov,“ ten podporujme; takového zboží pak nechme.

Polsko. Jesuita, *hrabě Badeni,* napsal výtečnou knihu pro lid: „Život sv. Ignáce z Loyoly.“ Kdo roku loňského na akademické schůzi Velehradské slyšel mluviti známého literata polského, tomu při četbě knihy této bude se zdáti, že slyší jeho srdečná, prostá, avšak při tom obsahuplná slova. Jest se nám přiznati, že podobného životopisu světcova v naší literatuře nemáme. Překlad knihy Badeniho vřele odporoučíme našemu některému „Dědictví.“ Kniha jest ozdobena zdařilými obrázky. Stran 506, cena 1 zl. 20 kr. Vyšla v Krakově nákladem Michala Mycielskiego. T. J.

— (Belletrie.) V době poslední vyšla spousta knih belletristických, jež však téměř všechny nevynikají nad prostřednost. Druhého vydání stěží dočká se jich 10 procent, o dalších vydáních ani nemluvě. Jako i u nás měrou povážlivou začíná se zažírati do belletrie polské cizí, neumělecký naturalismus.

— *Gabriela Zapolska* vydala ve Varšavě dvě dvojdílné knihy: „Szmat życia“ (Cár žití) a „We krwi.“ Spisovatelka už svým mottem vyznává, že jest naturalistkou. Kopíruje Zolu a Katulla Mendèsa, pokud se týká jejich stinných stránek; daleko však za nimi talentem pokulhávajíc, předností jejich nedovede napodobiti.

— Známá spisovatelka *Marie Konopnicka* napsala sbírku novel a obrázků s názvem „Na drodze.“ Ze 12 obrázků šest jedná o šílencích, ostatní mají za hrdiny chudé židy a ještě chudší řemeslníky a dělníky. Líčení jest plastické i věrné.

— *Kosakiewicz*, jenž se zálibou líčí život mládeže zvláště studující s jeho slastmi i strastmi, vydal novou pověst „Wladek“ téhož rázu. Pěkný dojem popisu života studentského nemile ruší pochmurná událost rozvodu rodičů „Wladkových,“ což i v ohledu uměleckém jest knize na újmu pro nedostatek motivu.

— *Žofie Kowerska* napsala dvě knihy „Dzidzia“ a „Irena.“ Milé teplo sálá z obou spisů; postavy osob jednajících jsou sice prosté, ba možno říci i všední, ale pravdivé a jasné.

— Otázkou židovskou zabývají se spisovatelé *Maryan Gawalewicz* a *Klem. Junosz.* Knihy jejich „Mechesy“ (nadávka židům) i „Pająki“ (pavouci) jsou výkřikem protestu proti demoralisujícímu a vyssávajícímu vlivu židovstva, jichžto heslem jsou slova starého Yancpomadera v „Pavoucích“: „Dobrý dlužník jest lepší než čtyry koně; . . . nestarej se o mrtvé zboží, když máš dosti živého.“

— „Mgla“ jest název jiné nové knihy *M. Gawalewicza.* Líčí se tam spor mezi optimismem a pessimismem; pessimista Gajski podlehne, optimista Krempel dosáhne, po čem touží, srdce i ruky panny Genie.

— *El Orzeszkowa* vydala v Petrohradě novou pověst: „Dwa bieguny“ (Dva poly, světy). Jedním „světem“ jest společnost moderních salonů, bavící a nudící se. Druhým „světem“ jest život práce, obětí a velkých ideí. Hrdina pověsti, patřící do „světa prvého,“ mile jest dojat zjcvem panny Severiny Zdrojovské ze „světa druhého.“ Uznává špatnost dosavadního svého života, vidí potřebu nápravy, avšak převyšuje prý to jeho síly. Proč však převyšuje? Odpověď nám zůstává spisovatelka dlužna. Což bála se pohlédnouti vzhůru k nebi a v hloubi srdce lidského?

— „Mamin synek,“ „Na warszawskim bruku,“ dvě knihy *St. Graybnera.* Málo děje, množství malicherných podrobností a líčení; vyžilí starci, hýřící mladíci; několik scen dosti škandalních, přemnoho ani zábavných, ani potřebných, ba ani pravdivých, — toť stručný obrázek obou knih.

— „Listy Maszy do Paszy,“ napsal *B. A. Jer.* Sbírka obrázků kreslených s okem slzavým, plných tu nářku, tu hořké ironie, čerpaných z temných stránek dějin styků ruskopolských při Visle. Charaktery výrazností a věrností jsou znamenity.

— „Obrázky“ jest jméno nové knihy *M. Parczewské.* Vesměs dýší prostotou a něhou venkova, z něhož vzaty jsou. Jakýsi ušlechtilý smutek vane celou knihou, nad mnohým obrázkem se čtenář hluboko zadumá. *Fr. Skalík.*

Rusko. Redakcí známého bibliografa i kritika *S. A. Vengerova* počala v Petrohradě vycházeti „Russkaja poezija,“ sbírka děl ruských básníků s kriticko-biografickými studiemi, bibliografickými poznámkami a podobiznami. Dosud vyšly dva svazky. V prvním nalezáme básně Antiocha Kantemira se vstupním článkem V. Stojunina, básně Treťjakovského s úvodní statí Irinarcha Vvedenského i básně M. Lomonosova se statí prof. N. N. Buliče. Svazek druhý obsahuje díla Alexandra P. Sumarokova se vstupní statí M. D. Chmyrova i prof. Buliče, básně Vas. Majkova se vstupní statí L. N. Majkova, básně Jermila Kostrova se statí P. O. Morozova i Vas. Petrova s úvodem J. A. Šljapkina. Hlavní účel sbírky této jest historicko-literarní úplnost. Výborné stati Stojunina, Buliče, L. Majkova i jiných charakterisují nejen spisovatele, jimž jsou věnovány, nýbrž i dobu, v níž působili, ukazují význam děl jejich v rozvoji ruské. Vvedenskij chtěl rehabilitovat Treťjakovského, jehož básnické činnosti tolik se vysmívají. Básníkem V. Treťjakovskij nebyl, verše jeho nelíbily se ani současníkům pro svoji těžkopádnost. Jeho „Telemachida“ je bezcenná báseň. Správně však Vvedenskij ukazuje na veliké zásluhy neobyčejně pracovitého Treťjakovského jako professora řečnictví, jenž ukázal na nutnost, aby se psalo „ne slavjanským jazykem, nýbrž prostým ruským slovem, t. j. jakým Rusi mezi sebou hovoří.“ — Všecky ostatní stati podávají důkladné životopisné zprávy a kritické úvahy o dílech spisovatelův, ukazují, jaké místo zaujímají jednotliví spisovatelé v kulturní historii ruské. Z úryvků dopisů jednotlivých spisovatelů ozřejmuje charakter zvláštních okolností života 18. stol., kdy nabubřelý lyrismus šel ruku v ruce s ostrou satirou. Týž spisovatel, který v odách opěvoval vysoce postavené, privilegované lidi, v satirických verších hlásal rovnost všech lidí; týž básník, který velebil milce carů, mluvil o marnosti hodností a bohatství. Týž básník, který hlásal lásku k nižšímu lidu, bil své nevolníky. To bylo charakteristickou známkou zvláště doby Kateřiny II. Hlavní předností knihy jsou ovšem kritické rozbory děl se stanoviska současníkův i se stanoviska pozdějších pokolení. Autorové kritických statí hledí na spisovatele jako na syny své doby, a takový historický názor na spisovatele je správný.

— Kritické studie o Kolcovu obohaceny jsou pěknou studií *Viktora Ostrogorského:* „Chudožnik russkoj pěsni A. V. Kolcov,“ jež k padesátiletému jubileu smrti A. Kolcova byla původně otištěna v Miru Božím 1892. Autor chtěl v knize své podati charakteristiku osoby i poesie Kolcova i jeho předchůdců, kteří skládali písně národní.

— V biografické knihovně F. Pavlenkova: Žižň zaměčatelnych ljudej vyšel pozoruhodný životopisný náčrtek o A. S. Gribočdovu od *Al. M. Skabičevského.* Známý tento kritik podává nejen životopisná dáta o velikém spisovatelovi dramatickém, nýbrž i pěknou úvahu o jeho komedii: „Hoře z rozumu.“ V téže knihovně vyšly také biografické náčrtky o G. Deržavinovi od *S. M. Brilianta,* o M. V. Lomonosovu od *A. Lvoniče-Kostrici* a o Iv. S. Nikitinovi od *F. Sivického.*

— „Siluety“ je název sbírky novell i povídek *G. Mačteta.* Autor jeví tu hlubokou sympathii s poníženými a uraženými, nevinně trpícími i vinnými, „svými“ i „cizími,“ „nepřátely,“ lidumilně pohlíží na lidi dobré i zlé, zbloudilé, nešťastné. Z toho ovšem nejde, že by autor nedělal rozdílu mezi svými a cizími; naopak ohnivě miluje Ukrajinu, vlast svoji, nezapomíná na zla, která dělali vlasti jeho Poláci, ale odpouští jim to a zve ke smíru své i cizí, jak to viděti z pověsti „Bělaja panna.“ Pověst končí slovy: „věř, doufej, miluj.“ V „Židovi“ autor z nemístné až lhostejnosti náboženské vybízí své krajany ke smíru se židy. V povídce té je mnoho nepravděpodobnosti. „Chameleon“ je spisovatel, který má malý talent, žádného přesvědčení, ale za to mnoho drzosti a nestydatosti. On nemá směru žádného i drží se toho směru, který právě se mu zdá výhodný. Ze spolupracovníka jednoho z lepších, poctivějších listů přechází k tiskovému organu pochybné pověsti. Jeho žena, která kdysi byla nadšena jeho pěknými slovy, pozoruje s hrůzou, co se děje s jejím mužem i uteče od něho k matce. I k tomuto ničemovi cítíte ze slov autorových lítost jako k nešťastníkovi. „Pessimistka“ poletuje jako motýlek za skvělou partií a zaplatila za to mnohými lety neutěšeného života staré panny. Ani v epidemii „Choleře“ není všecko špatné; i cholera udělala mnoho dobrého, poněvadž byla mnohým pobídkou k lidumilnosti a účinné lásce k chudým.

— „Otgoloski 60-ch godov“ — slove dvojsvazková sbírka náčrtkův a povídek *Alexandra Molotova.* Šedesátá léta v Rusku byla dobou probuzení a rozvoje sebepoznání všech tříd ruského národu; všecko oživovalo, všecko kráčelo ku předu, všecko věřilo, doufalo, čekalo. Ale v knize Al. Molotova není žádných „ohlasův“ oné doby, není v ní řeči o nadějích, nadšení, omylech a poblouzení tehdejší doby. Delší povídka „Na novuju dorogu“ připomíná sotva dvě tři črty oné doby. Osoby, které autor vyvádí, necharakterisují doby.

— V Rusském Bogatstvu vyšel obrázek Mamina-Sibirjaka „Teťa Nata,“ který působí nejasný, neurčitý dojem, protože autor velikou ideu ukládá tu v drobnou formu; tím obrázek jest jako by dětskou hračkou a ne uměleckým dílem. Nata, jež kdysi měla milostný roman s chudým šlechticem, jenž ji unesl, ale pak rodiči byla odvezena, svírá mladé city vychovávaných dětí, obřezuje mladé výpustky lidské právě tak, jako zahradník Mosej obřezuje výpustky stromové. Ale nedaří se jí to; Soňa, v niž tak pevně doufala, utekla jí k synu téhož šlechtice, který ji kdysi byl unesl.

— Pěkně napsány v témž časopise náčrtky života v dívčím ústavě „Dvadcať lět nazad“ od pí. *Luchmanové.* Spisovatelka ukazuje, že atmosfera uzavřených ústavů ženských rozvíjí v dívkách chorobné tahy sentimentalnosti a mrzačí je. *A. Vrzal.*

Anglie. Snad nikde není literarní tržiště tak bohaté o vánocích jako v Anglii; tam o té době celá záplava spisů, najmě pro mládež, se dostavuje, z níž tuto stručně a krátce o některých spisech se zmíníme, a to dle pohlaví. Dle galantnosti začneme od děvčat.

„Prince Rupert's Namesake“ od *E. Weaverové* jest histor. povídkou „rytířství,“ ale z doby po restauraci. Rupert jest hlavní osobou a pěkně kreslenou, nelze to však říci o párku Margery a Clivea. — Ze Škotska dějin

vzatou povídkou jest romance *M. Macleanové* „A Romance of Skye." Děj spadá v dobu, kdy „Horalé" (Highlands) škotští začali se právě z barbarství nejhoršího vymaňovati. Náleží historická povídka k jeduěm z nejlepších vánočních knížek. — „Home Sweet Home" jest povídka *Mr. Soanse* o nevděčné dceři. Margaretě se přejí klidný a pokojný život (chudobný) v rodině, opustí jej, ale brzy se vzpamatuje a vrátí se zpět, aby byla podporou na stará léta svému churavému otci. — „The Bents of Battersby" jedná o děvčatech Bentsových (jedné rodině), jež potká neštěstí, jež se však výhodně provdají, kdežto děvčata stejnojmenná z rodiny bohaté a hrdé po čase značně klesnou. Autor *B. Manvell.* — „Scarlea Grange" od *A. Colbecka* jest historií dcery Ludittiny. Pí. Rouseová stane se chotí farmaře v Torleydalau, jehož mladší bratr však na ni pohlíží jako na vetřelkyni. Přirozeně: po smrti svého manžela, jenž bez závěti skoná, jest vyhnána z farmy, ale věrně vychovává svého syna Jima. Když Jim doroste, odhalí pásmo všech pletich, a pí. Rouseová vrací se zpět na svůj zákonitě jí patřící majetek s Jimem, jenž pojme hodnou dívku Dorotu za ženu. — *Miss L. Watsonové* „A Garden of Girls" jest sbírka povídek, jež mají býti illustracemi či živými doklady k osmeru blahoslavenství. — *Miss Careyové* „Esther Comeron's Story" jest denník anebo autobiografie nešťastné, ale hodné dívky. Otec její špekulacemi přijde na mizinu, a Esthery ujme se její strýc Geoffrey, jenž jí dopomůže ke šťastnému sňatku s Mr. Lucasem. Ale hlavní děj spočívá v líčení, jak Esthera jest matkou mrzáčkovi malé Dotě. — Jaké zlo a jaká bída z toho pochází, když někdo pravou láskou pohrdne pro muže, jenž lásky nezasluhuje, toť hlavní moralka Dory v povídce „The Clever Miss Follett" od *J. K. H. Dennyho.* — Co vše přetrpěti jest pravé lásce, toť thema povídky „A Fair Claimant" od *Miss F. Armstrongové.* — „Fifty-two stories for Girlhood and Youth" jest sbírka povídek, uspořádaná *A. H. Milesem* Mezi přispívateli jmenujeme: Harrietu-Beecher-Stoweovou a Louisu Alcottovou, Dra. Gordona Stablesa, T. B. Aldriche. — „Namesakes" od *E. Everett-Greenové* jedná o osudu dvou stejnojmenných a sobě nápadně podobných hochů. — Když se ztratí bankovka značné summy a když ji zlá teta najde v truhlici své neteře, jíž nenávidí, snadno si domyslíme, že nevinná oběť podezírání nejednu hořkou pilulku musí polknouti. Toť v hlavním jádru trest povídky „The Andersons" od *Agnes Giberneové.* — „The Close of St. Christopher" od *E. Marshallové* jedná o dívce Penelopě, vzoru dívek, a o Algernonu, mladém, poctivém a hrdinném křesťanu; oba stanou se obětmi klepů malého města. Ale odměnou oběma jest uzavření idealního sňatku. — Lady Delamere, macecha, jest roztomilá a života plná žena, jež jenom trpkost způsobuje své nevlastní dceři Keithi, jíž se podaří konečně usmířiti svou macechu tím, že jí zpět přivede jejího vlastního synáčka Mastera Carla. Toť trest povídky „Keith's Trial and Victory" od *E. E. Greenové.* — Táž spisovatelka v povídce „Tom Heron of Sax" líčí o oživení evangelické strany v 18. století v Yorkshireu. Hrdinou jest Tom Heron, jenž končí násilnou smrtí, byv zastřelen od najatých vrahů, co kázal v sousední obci. — Rovněž historickou povídkou od téže spisovatelky jest „Evil May-Day." Předmět její činí vzpoury v Londýně r. 1517.

Pro mladíky. „The White Conquerors of Mexico" jedná, jak název už napovídá, o dobytí Mexika Cortesem. Autor *M. Kirk Mumroe.* — *M. Windera*

„With the Sea Kings“ jedná o alžírských korsarech; to se rozumí, že pár Angličanů s nimi bojujících koná — divy! — O banditech, piratech a šlechticích, smíme-li toho názvu užiti, jimž pěstní právo α a ω, jedná *M. Fenneho* „Yussuf the Guide.“ — O arktických lovcích velryb jedná téhož spisovatele „Steve Young.“ — „Fergus Mac Tavish“ jest historie hocha žijícího na obchodnické stanici daleko na severozápadu Ameriky. Autor *J. Macdonald Oxley.* — „The Heart of Montrose and other Stories“ jest sbírka povídek, jejímiž hrdinami jsou hoši a dívky, jež v čas zkoušky osvědčují, co dobrého v nich, Autorka *E. Carrová.* — O výbojích Angličanů v Africe jedná *Mr. W. Pimbletta* „In Africa with the Union Jack.“ — *Mr. Richardsa* „Warreors of Britain“ líčí jednotlivé hrdiny z dějin Anglie, tak na př. krále Artuše, Harolda, Richarda, nazvaného „srdce lví,“ Černého prince a Jindřicha V. až po generala Gordona. Neškodilo by něco podobného u nás z našich dějin. — „Roger the Ranger“ líčí dobrodružství mladého lovce (hunter) v Americe, jemuž nedá nepokojná krev seděti v jeho farmě. Autorka *E. F. Pollardová.* — „The Jacobite Exile“ nejoblíbenějšího to spisovatele pro mládež (hochy) angl. *G. A. Hentyho* líčí dobrodružství Charlieho, syna Marmadukea Carstausa, s Karlem XII., králem švedským. Vytýká se práci nemožnost, aby hrdina byl tak hrozně všudypřítomným, jak v povídce se doličuje. — Týž spisovatel v povídce „Through the Sikh War“ líčí dobytí Punjaubu od Angličanů v Indii. — Kdo se z hochů chce poučiti o rybách a rybácích, tomu možno doporučiti knihu *M. Fenna* „Menhardoe.“ — V povídce téhož spisovatele „Bunyip Land“ líčí se dobrodružství dvou hochů Jacka Pennyho a Jimmyho v Nové Guineji. — *A. Miles* sestavil pro hochy sbírku povídek nejlepších spisovatelů, „Fifty two Stories for Boyhood and Youth.“ — *A. Langovu* „The true story Book“ nelze doporučovati, jedná o různých domnělých pretendentech na trůn a o jiných osobách nikterak chvalné pověsti. — *G. Stablesa* „Westward with Columbus“ jedná o jednom britském a jednom irském plavci, kteří se nalezali v družině Kolumbově na jeho výpravné a objevné cestě do Ameriky. V ostatním drží se historie. — *Mr. Hentyho* „St. Barkolomew's Eve“ jest historií z války Hugenottův, ale autor vyhýbá se líčení vražed. — Z francouzské revoluce vzata povídka „Little Count Paul“ spisovatelky *E. M. Fieldové.*

Pro děti. *Mrs. Cuthellové* „Two little Children and Ching“ jedná o psíku, Chingu, kolem jehož zmizení hlavně se povídka točí. Děti jsou Guy a Violeta. Guy zachrání od utopení zloděje psíka, a za to dostává Chinga zpět. — *Mr. Milesa* „Fifty-two Stories for Childsen“ jednají o princeznách, o domácích zvířatech a o radostech a žalostech školáků. — „My Book of History tales“ a „My Book of Bible Stories,“ ona sbírka podává dramatické příběhy z anglických dějin, tak na př. o královně Marii škotské, o Kanutovi danském atd.: tato líčí jednotlivé příběhy biblické, na př. přechod přes Rudé moře, krále Šalomouna atd. — „Our Ghosts“ jest kollekce strašidelných povídek od *Ed. Leigha.* Nehrubě cenné. — „The Boy and Angel“ od *R. J. Rybsa* zasluhuje doporučení pro pěknou tendenci prostých povídek a naučení. — „As Gold is Tried“ od *H. Boultwoodové* jedná o dívce, jež se stydí za svého otce, jenž jest odsouzen, ale potom přijde k poznání, a lituje svého jednání. Otec ostatně se také napraví. — Tím bychom byli jen některé pozoruhodnější uvedli, ne všecky! *A. Koudelka.*

Italie. *Mario Rapisardi* napsal báseň s titulem: „Leone.“ Podnět a inspiraci zavdaly básníkovi poslední smutné události na Sicilii. Hrdinou básně vyrozumívá se hrabě Lev Tolstoj. Hrdinkou pak básně jest Nera, dívka, jež nadšena ideami Leonovými, opustí dům otcovský, aby ho následovala. Děj odehrává se hlavně mezi těmito dvěma osobami a končí potrestáním Leonovým, jenž se stává obětí svých doktrin. Báseň obsahuje hojnost theorií, o nichž se dnes tak živě debatuje a básník zcela správně soudí, že hrůzy dnešní zavinily kruhy vládnoucí, moc mající, jen jedné věci se nedotýká, — totiž pohrdnutí náboženstvím katolickým.

— *G. Verga* vydal pod nápisem „Don Gandeloro e Cia“ sbírku 12 povídek, z nichž pět odehrává se dějem ve světě divadelním, tři v klášteře, ostatní pojednávají různá themata. Vynikají všecky hlubokou znalostí srdce lidského, našeho života, a předností autorovou jest, že této své znalosti nedává čtenářům cítiti přílišnou povídavostí nebo líčením. Verga kreslí postavy se několika, ale za to význačnými rysy, dialog jeho jest úsečný, a to jen tam, kde ho skutečně třeba.

— „Note di letteratura contemporanea“ obsahuje dvě studie *M. Puglisiho Pica,* a sice: „Il felicismo dell' arte e la critica moderna“ a „Guy de Maupassant novel.“ Lepší tato.

— V dílku „Tre poeti“ podává *F. M. Zandino* studii o třech básnících francouzských, kteří representují pod různou formou a s různým pojetím rozličné stavy a podmínky pessimistické, v kterých duch nynějšího století tone. Podány též z nich ukázky. Básníky těmi jsou: *Ed. Harancourt, J. Rameau, Aug. Dorchain.*

— „Gli animali nella Div. Commedia“ zove se zajímavá studie *Mich. Lessony* (Unione Tip. Ed.) o jednotlivých zvířatech, jež vystupují v tom nesmrtelném díle, a o názorech o nich z tehdejší doby (když totiž žil Dante). Zatím probráno jenom „Peklo.“ *A. Koudelka.*

Francie. Smrt jednoho z nejoriginalnějších spisovatelů francouzských, *Leona Cladela,* zavdala podnět k práci „La Villa Bon-Accueil,“ jakémusi to almanachu na jeho počest vydanému, do něhož nejčelnější a nejpřednější spisovatelé přispěli svou hřivnou.

— „L'empire des femmes“ od *G. Coussin-Constantina* jest fantastická země, idealní, liboli, říše, kde ženy jsou voleny do sněmů jako muži, vydávají a ruší zákony a zahajují celou řadu oprav, při nichž, jak doufají, ničeho neztratí. Nu, zkrátka řeší či řešiti se tu chce otázka úplné ženské emancipace.

— „Du haut en bas“ jest jemná, duchaplná satira, v níž *Gyp* (pseud. spisovatelky) šlehá urozené, umělce, finančníky, politiky, slovem: celý ten svět dnes triumfující, svět pochybný, plný marnivosti a nicoty.

— *E. M. de Vogüé* ve svých povídkách a črtách: „Coeurs russes“ seznamuje russofilovné Francouzy s neznámou jim zemí.

— „Le bouchon de paille“ jest historie dvou malířů povah a smýšlení z míry různých. Jeden z nich vidí, jak druhý náhle a rychle slávy nabývá, aniž se mohl naučiti tajemství, které by mu také na vrch pomohlo. Vítězstvím a slávou druhého nepozbude (nezřekne se) své poctivosti a dobroty, ale bolí ho, že jméno jeho upadá v zapomenutí. Roman psán ve slohu naturalistickém od *Maurice Montéguta.* *A. Koudelka.*

FEUILLETON.

Něco o popularisování vědy.

P. Vychodil.

Victor Cathrein píše v předmluvě ke své „Moralphilosophie“: „Vědecké dílo psáti prostě popularně, je zhola nemožno“; a má rozhodně pravdu. Vědecké dílo chce býti především přísně soustavné, předpokládati, co předpokládati třeba, začínati u věci samé a ne u počasí neb u přátelského posezení, mluviti o věci a ne o osobách, na kterých nezáleží, dokazovati a vyvraceti příslušnými, tedy především vědeckými důvody, uváděti neb opravovati cizí domněnky, pokud toho zasluhují, atd.

To všechno jsou vlastnosti, které vědeckému dílu jsou nezbytné, které však je stejnou měrou činí nepopularním, aspoň podle toho, jak se popularnosti rozumívá. Dle toho by veškero popularisování vědeckých předmětů bylo nemožno. Nanejvýš by tu popularnost mohl zachrániti ještě prostý, vůbec srozumitelný s l o h, na který se též obyčejně při ní myslívá.

Co do slohu tedy, rozumí se samo sebou, že vědecký předmět vyžaduje též vědeckého slohu. Ten není souznačný se slohem vůbec nesrozumitelným, ale do jisté míry přece. Kdo chce vědecký spis čísti, má znáti také příslušný sloh, totiž sloh, který nevysvětluje každého pojmu a názvu, který jest podle časového pokroku již differencovaný a shuštěný, jsa pro každý odbor jaksi odborným a pro ostatní obecenstvo tajemným písmem. Jinak by se spisovatel nedostal s místa, kdyby v tom smyslu chtěl psáti srozumitelně pro kdekoho. Předpokládám tu ještě pořád slova domácí, česká. Obtíž je tím větší, potřeba-li slov cizích, buď úplně neznámých anebo moderně bezbarvých, jako jsou ty principy a diskusse a pod. Sloh popularní bude se jim co nejvíce vyhýbati nebo je vysvětlovati; vysvětliti ovšem bude nucen i české názvy umělé, protože neznalci znamenají právě tak málo, jako cizí. Číslice také popularnosti v obyčejném významu nepřidávají, ačkoli jsou v jistých oborech nezbytné a veleprospěšné.

Je tedy na oko sice protimyslné, ale samo v sobě zcela správné, že věda náleží zasvěcencům, t. j. že vědecké bádání nemůže býti popularní a vědecké zároveň, a to ani obsahem ani slohem. Na toto stanovisko se naše literatura už vyšinula, ale mnoho vzdělanců našich ještě ne. Ještě pořád se věsí na paty požadavek, aby bylo všecko psáno co nejvíce in usum delphini, lehce jako pýří a průzračně jako voda. Tu vědu — kdo pak by se s tím namáhal, je to tuze těžké; to je tak pro professory — ale ne pro lid. Inu ovšem že ne pro lid, ale probůh, vždyť universitu máme jedinou, a ta je chudinka dosť bídně opatřena, kdežto intelligence je kromě těch „professorů“ ještě hodně mnoho!

Jest pochopitelno, že kdo mezi lidem žije a srdcem k němu přilnul, že má bolest nad zástupem, nemaje mu čeho poskytnouti

na poučenou; snadno se pak také vysvětlí, proč je s tou učenou literaturou tak málo spokojen. Ale velice nespravedlivo jest, měřiti tím veškeru literarní práci vůbec. Dělení práce té pokročilo již i u nás; každý nezmůže všeho, ale každý, kdo něco z toho zmůže, zaslouží uznání — druhý ať se zase přičiní jinde. Nám škodí právě ta prožluklá popularnost, protože ji zaměňujeme s ledabylostí. Literaturu odbýváme s novinami při hrnečku kávy, neb užíváme jí na dobrou noc. Jen pěkně pohodlně, jenom v ničem ne nad prostřednost! Takto chceme životem proklouznouti v samých kukátkách a obrázcích, nanejvýš aby v tom byl nějaký hrubý vtip („ten mu dal!“), ale věci jdou jiným, vážnějším a obtížnějším chodem. Má-li spis jednati o dějinách, tu aby spisovatel hledal napřed nějakou tiradu, která by chuť podráždila. Má-li jednati o předmětě náboženském, lékařském, přírodopisném, mravnostním atd., potřeba osoby zavésti napřed někam na pivo, nebo podniknouti nějaký výlet atd. — zrovna jako u těch dautinův — u děcek. Poví-li se však věc zkrátka a dobře, tak jak jest, uspoří se papíru, pozornost ostane u věci a nebloudí po restauraci, ušetří se času, a poučení je vydatnější.

Ale poučení právě třeba hledati!! Vzdělanci naši, kteří vědecké nebo popularně poučné knihy čtou, chtějí sice věděti, co v nich jest, ale při tom také chvíli tu příjemně ztráviti. Kdyby učitel, kněz, právník, lékař atd. knihy té potřeboval na př. jako pramene ku přednášce a podobně, t. j. kdyby se z ní chtěl poučiti, zajisté by mu nebyla „těžká,“ ba právě by byl povděčen, že v ní „něco“ jest, t. j. kus solidní vědy. Dejte rolníku nebo průmyslníku knihu, která proň obsahuje poučení, nebude mu tak brzy „těžká,“ má-li jen trochu zájmu o věc. Představte si předčítání poučných spisu, jaké někteří duchovní správcové svým osadníkům zařizují. Co si počne předčítatel s těmi planými úvody nebo šroubovanými dialogy, jde-li mu o to, aby posluchači se o věci poučili? Usnadniti poučení, ano, zcela dobře; ale podávati, po případě chtíti všechno v bonbonech, je dětinská rozmazlenost, kterou vychovatel hledí vykořeniti, a jest tím nehodnější, čím větší je vzdělanost, jíž si kdo osobuje.

Je tedy přece nějaká vědecká literatura popularní? Není, ale jest literatura, která prostě a popularně poučuje o některých snadnějších předmětech vědeckých, zvláště o těch, které pro život duchovní a hmotný jsou důležity, aby jemu aspoň nějak prospěly.

Prospěti ovšem může jen pravda; pravdou pak jest ve vědě jenom pravda dokázaná. První a poslední pravidlo popularisování vědy jest — o stránce formalní, totiž jasnosti a stručnosti slohu i věci netřeba dále mluviti — aby se podávaly jen zjištěné výsledky vědeckého bádání, ne hypothese ani ne bádání samo, leč kolik jest potřebno na vysvětlení věci, a to výsledky takové, které lidu skutečně na něco jsou. Nejsem zastancem makavé, takořka materialistické užitečnosti ve vzdělávání lidu, ba naopak myslím, že třeba zřetele jeho od té hroudy častěji pozvédati: ale těmi „hloupostmi“ z geologie, astronomie, chemie atd., kterých se mu kolikrát napovídají, se toho

nedosáhne. Pod kritikou ovšem jest ono zákeřnické darebáctví v literatuře, jak jistí lidovci šíří materialismus a opičáctví jménem vědy proti náboženské mravnosti; totéž platí o podobné dějepravě protináboženské. Ale i odtud mohou si našinci vybrati douška: tam se neštítí těch buněk, plasmatů, číslic, kostí atd., a to jen aby škodili — a my bychom chtěli to všechno odbývati jen vtipkováním, „popularní" povrchností, kteří chceme prospěti dobré věci? To pomůže jenom na chvilku, a snad ani to ne; tak lacino se pravda neprodává ani nevykupuje, když byla zašantročena...

Mimovolně bych zaběhl také do lidové belletrie, kde také trivialnost a hrubost nebo nudná, šablonovitá prostřednost má býti čímsi popularním, co zatím nám naturalismus podrývá náboženství i mravnost. O tom snad někdy jindy. Pro dnešek budiž poznámkami těmi jen naznačeno, že každý předmět má práva na přiměřené zpracování; kdo chce mluviti o věcech vědeckých, nesmí se štítiti vědecké, nesnadné práce. Jenom na základě jejím lze lid přiměřeně, popularně poučovati. V tom jest, myslím, celé popularisování vědy.

Vydavatel „Literarních Listů" p. prof. *Fr. Dlouhý* poslal nám tuto opravu:

Na str. 71 „Hlídky literarní" zařaděna jest zpráva, že „Literární listy" otiskly Vaši zmínku o nakladatelích „bez udání pramene." Na str. 418. loňských „L. l." mohli jste se a můžete přesvědčiti, že řádky z „Hl. lit." otištěné jsou zcela zřetelně označeny značkou „Hl. lit." Domnívaje se, že křivé ono nařknutí dostalo se do ctěného listu Vašeho nedopatřením, žádám slušně, abyste tuto moji opravu na tomtéž místě, kde zpráva Vaše byla otištěna, uveřejniti sobě neobtěžoval.

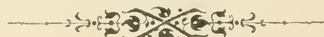
Při té příležitosti dotknu se ještě jiné věci. Na str. 28. „Hl. lit." referent Váš *X* napsal, že v povídce „Přátelství" (Vesna č. 24) „vypisují se zábavy spustlých studentů v pokoutní krčmě." Tím ovšem čtenář „Hl. lit." uveden jest v domnění, že povídka ona tyto zábavy má za hlavní předmět a vypisuje je bůhví jak. Zatím „povídka" je psychologická studie o vzniku přátelství dvou studentů („spustlost" bylo by jim těžko dokázati) a jeho konci; z celých 11 sloupců jest několik řádků věnováno oné zábavě, a ty nejsou nikterak pohoršlivé. Račte si sám práci tu přečísti a uznáte, že i v tom bylo ukřivděno; tentokráte ovšem úmyslně.

Odpověď naše je tato:

1. Přídavkem „bez udání pramene" nemínili jsme „Lit. Listům" činiti výčitku, nezáležiť nám na tom, aby časopis náš byl jmenován, nýbrž aby se pravda šířila, ať ji řekne kdokoli; slovy těmi chtěli jsme jen vysvětliti, proč pražský knihkupecký oznamovatel se obořil na „Lit. L." a ne na nás, od nichž poznámka vyšla.

Když by tedy sl. vydavatelstvu „Lit. Listů" tolik na tom záleželo, ač to nestojí za řeč, tedy bychom opravu jeho rádi uveřejnili. Takto však ji uveřejňujeme pouze na doklad, jak se člověk v horlivosti může zmýliti (a my to tentokrát nejsme!), neboť na str. 418. „Lit. Listů" (1893.) není skutečně o „Hlídce lit." ani zmínky; stoj to zde tím spíše, anoť sl. vyd. „Lit. L." svou „opravu" již také ve svém časopise vytisklo na naši adressu. Tedy retour!

2. Poznámka ta nepochází od redakce, a velevážené mu pisateli jejímu netroufáme si opravy k odpovědi poslati, poněvadž zajisté co napsal, napsal z dobrých důvodů

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XI. 1894. Číslo 4.

Jacinto Verdaguer
a jeho význam v literatuře katalanské.

Studie a překlady *P. Sig. Boušky, O. S. B.* (Č. d.)

Úspěch básní Rubiových byl neobyčejný. Kniha šla z ruky do ruky, četla se ve shromáždění vzdělanců i prostého lidu. Romance přednášeny s nadšením a o předmluvě knihy se všude mluvilo, disputovalo, byloť to poprvé, že učiněn pokus oživiti pokleslou katalanštinu a učiniti ji zase řečí spisovnou. Přirovnal bych Joaquima Rubió y Orsa k provençalskému patriarchovi Jóusè Roumanillovi, který v téže době počal v Provenci psáti verše v řeči své mateřské a tím, zrovna jako Rubió dal podnět k nové literatuře domácí. Roumanille také přeložil do provençalštiny báseň „Dudák Llobregatský.“

Básně Rubiovy nalezly velikého ohlasu mezi mladými a dosud neznámými básníky katalanskými. V Katalonsku i na Mallorce ozývali se nové a nové básnické talenty a kupili se kolem Rubia y Orse. Barcelonská Akademie krásné literatury vypsala cenu na nejlepší báseň katalanskou, chtějíc tak podporovati literarní činnost v provincii, a cenu obdržel J. Rubió y Ors za epickou báseň, opěvující tažení Kataloncův a Aragonců do Řecka. Báseň ta byla do dvanácti jazyků přeložena a vydána r. 1889. v Barceloně ve třech svazcích. Rubió není tvůrcem literatury katalanské, jako jím není Roumanille v Provenci, ale byl zajisté jiskrou, která padla v látky hořlavé a vzrostla v požár rozměrů netušených. Mezi novými spisovateli jsou jména zvučná a slavná, která udržela se napotom v poesii a vědě katalanské a mnozí z nich stali se „mistry veselého umění.“ Tak záhy po Rubiovi ozvali se Antonio de Bofarull, Tomas Aguiló, Milá y Fontanals, Geronimo Roselló, Mariano Aguiló a j. Ve Valencii básník Théodor Llorente chopil se lyry a Bofarull r. 1859. vydal první sbírku básníků katalanských „Los Travadors nous,“ analogický to almanach provençalským „Li Prouvençalo“ (Barvínky), vydaným již r. 1852. Roumanillem.

Roku 1840. vyšel v Barceloně prvý katalanský časopis „Lo Pare Arcanjel“ a na Mallorce literarní časopis „La Palma.“ Zároveň s poesií počalo i vědecké vzdělávání jazyka katalanského. R. 1847. znova vydán slovník Magina Ferrera „Diccionario catalan-castellano.“ 1848 španělsko-katalanská grammatika. 1852 „Diccionari de la rima“ satirika Pau Estorch y Siqués. Roku 1853. vydal slavný

kritik Milá y Fontanals kritickou studii o národní poesii katalanské a vzory nevydaných romancí národních. Zde jedna na ukázku:

„Kam jdete, hrabě, kam jdete tak ráno?“
„Navštívit hraběnku, ji dlouho nezřel jsem.“
„Hraběnka mrtva jest, vám řeknu, ano,
dnes pohřbu den, my právě na mši svatou jdem.
Jdu černě vyzdobiti stěny v sále
a děti zemřelé též v smutku obléct šat.“
Na slova ta šel mladý hrabě dále.
A ostřím meče hned hrob temný otevřel.
„Hraběnko, vstaňte, hrabě váš jest tady.“
„Jak vstáti, hrabě? nemožno mi více vstát.
Ožeňte se, mé poslechněte rady,
a kterou pojmete, jak mě ji mějte rád!
A na ni mysle, vzpomenete na mě.
A děti naše ty zavřete v klášteru,
by světa neznaly, jenž svádí klamně,
ať modlí Otčenáš se z rána, k večeru.“

Victor Ballaguer (* 11. prosince 1824), jejž mnozí za největšího básníka a spisovatele katalanského považují, již jako hoch čtrnáctiletý napsal romantické drama, ale v jazyku kastilském. Když byl vydal na 30 her kastilských, opustil divadlo, a napsal kastilsky novelly na Montserrat a pak historické studie o své vlasti, které mu zjednaly jméno „kronikáře barcelonského,“ což ho vedlo později ku sepsání výtečného díla „Historia de la Cataluña.“ Roku 1849. založil v Barceloně spolek básníků „La Violeta de Oro,“ chtěje obnoviti v Katalonii staré květné hry. Zabýval se stejně politikou jako poesií, teprve však r. 1857. napsal první svou katalanskou báseň a věnoval ji po zvyku katalanském Panně Marii Montserratské. Tato svatyně národní hraje vůbec v poesii katalanské vždycky velikou úlohu. Katalanci mají starou píseň na tuto Bohorodičku: „Lo Virolay de Madona Santa Maria“ ze 14. století, dosud v rukopise zachovanou a počínající:

Rosa placent, soleyl de resplendor
Stela lusent, yobel de sanct amor,
Topasis cast, diamant de vigor
Rubis millor, carboncle relusent.

Báseň Balaguerova na Pannu Marii Montserratskou vzbudila nesmírné nadšení a básník sám od té doby se nazval „*Trovador de Montserrat.*“ Montserrat jest katalanské palladium. Hora se svatyní a sochou Madony jest nejposvátnějším místem Katalonie. Říkávají: dole leží Španěly, nahoře Katalonsko. V odě Balaguerově pojí se hluboký cit náboženský s citem vlasteneckým, mystika se vzpomínkami historickými. Balaguer jest politik i básník zároveň, jest nejplodnějším, nejmodernějším básníkem svobody a lásky ku vlasti v Katalonsku. Nazval bych jej katolickým Vrchlickým v Katalonii. Balaguer jest katalanský Mistral. Jako tento ujal se věci jednou započaté, stal se jejím promotorem, jejím nadšeným bojovníkem. Jako Mistral znal Balaguer výtečně dějiny své země i jazyka, opíral se tedy všude o staleté, pevné základy, čerpal nadšení ze slavných dob minulých. Stal se duší celého hnutí novokatalanského. Jako politik byl záhy

oceněn od vlády madridské, byl slaven v Barceloně i v Madridu, stal se zástupcem snah a ideí katalanských ve sněmu, členem vlády a i členem akademie jazyka španělského (1883). V předmluvě k básním svým: „Poesias catalanas completas 1868," vydaným pod jménem *El Trovador de Montserrat,* praví: „Katalonie může, chce a musí býti sestrou Kastilie, její otrokyní nikdy!" Život Balaguerův byl vždycky velmi pohnutý. Jedné doby byl též politickým vyhnancem, ale jen na krátko, brzy se vrátil a byl zahrnut ctí a vysokými úřady. Dvakráte byl vicepresidentem kortesů, jednou presidentem státní rady, r. 1888. ministrem zámořských osad. Výtečný publicista, historik, kritik, řečník a básník. Svůj život výtečně paroduje v básni jedné:

Hlad s nouzí kdysi přišli společně
a se mnou v domě žili statečně.
Tak zapomněni ode všech jsme žili
čas dlouhý spolu tři za doby hrůz.
Však v posled šli, mě při tom oloupili
o srdce mého kus.

A po ní přišel ke mně žití boj
a byl mně mnohé, tvrdé půtky zdroj.
Boj dlouhý byl i starost o mé příští,
hned bit, hned vstal jsem na vítězný vůz,
však posléz zanechal jsem na bojišti
i srdce svého kus.

Pak přišla láska ke mně, vzácný host;
jí dům můj jak by náhle ve chrám vzrost,
v chrám, který životem a světlem slynul,
a tancem, plesem, hudbou, kvítím Mus —
však prchla též a s ní jakoby zhynul
i srdce mého kus.

Však novou sudbou posléz podivnou
jsem politiku, vílu dostal zlou.
Na místo naděje by vždy mi plála,
jen klam mi přines chvatný její klus,
a potom jako zástavu mi vzala
poslední srdce kus.

Od doby té já divný patron jsem,
mně lhostejna je celá tato zem.
Má líce bledá prázdnotu jen zračí,
ni vášně žár ni ledu mráz a hnus,
a každý řekne: Hle, muž kolem kráčí,
jenž nemá srdce kus!

Ohnivý apoštol katalanského národního a literarního znovuzrození Victor Balaguer vyvolal celou četu znamenitých básníku, jejichž hlavou a tlumočníkem byl. Jmenuji výtečné pěvce Montserratu: Theodor Llorente, kněží Marian Campá a Jacinto Verdaguer, právník Theodor Creus, Pau Bertran y Bros, Joseph Franquesa a j. Vedle Balaguera neobyčejně vynikl veliký mistr formy *Angel Guimerá,* básník příšerných ballad a četných dramat; hodinář Frederich Soler stal se zakladatelem divadla katalanského a knihař Constantí Llombart zaujal čestné místo mezi básníky. Roku 1857. vedle Balaguera poprvé vystoupila slavná básnířka Josepha Massanés de Gonzalez. Zprvu psala kastilsky (1841) náboženské písně, provanuté duchem proroků, které „byly prvním Ave Maria, jež celou generaci žen dosud mlčících uvedly ve chrám." Studovala díla starých troubadourů katalanských a počala pak sama v řeči té básniti. U básníků byla v také úctě, že ji r. 1862. zvolili za královnu květných her, aby korunovala vítěze Gerónia Rosselló.

Roku 1857. Antoni de Bofarull ve spolku s Rubiem, Milou a Balaguerem založili v Barceloně, vlastně obnovili staré květné hry a 1. května byli přátelé poesie (noble, excellen, moravilhosa, é vertuosa Donna Sciensa) k zápasu pozváni. Těmito joch florals počíná rozkvět moderní poesie katalanské. V Barceloně založena Academia de la Joventut Católica, která vypisovala literarní ceny a jejímiž

mecenáši byli hlavně biskupové barcelonský, vichský, tarragonský a urgelský. J. Verdaguer věnoval akademii těchto jinochů katolických mnohé skladby své, zvláště nádhernou odu „Kdo jako Bůh?“ Básníků neustále přibývalo, tvořily se i různé školy básnické, znak pravého, nadějného života. Hlavně, když básník Francesch Pelay Briz založil (1864) básnický almanach „Calendari catala,“ počaly nové proudy v poesii katalanské býti patrnými. S poesií úzce souvisela zároveň politika, snahy antikastilské, jichž representantem v zájmu svobody byl hlavně Balaguer, kdežto básníci valencijští (Llorente a j.) nikdy ve věci té tak činnými nebyli jako vlastní Katalané.

Balaguer v předmluvě své knihy „Recorts y Esperansas“ praví: Pro mně jest moderní literatura katalanská výrazem živě vzbuzeného citu národnosti a ztracené svobody a zároveň nadějí lepších časů ve znovuzrození národnosti iberské... Dvě školy se nám soudobé představily, bojující o palmu vítězství; jedna jde ku předu, druhá zpět. Obě vyvolávají vzpomínky minulosti: jedna, aby je podávala jako svatou památku blaženému rozjímání svých stoupenců, druhá, aby je vrhala jako důkazy a příklady na sporné pole úvahy. V jedné jsou učenci a doktoři, v druhé vojíni a apoštolové; v jedné invalidové, v druhé mužové činu. Mohli bychom též říci, že ona škola chová zedníky, tato stavitele. K prvé škole náleží hlavně Rubió y Ors, Milá y Fontanals a Aguiló, vůdcem druhé, nové jest Balaguer. Balaguer ostře vystoupil proti této skupině archaistické, háje práci novou, tvůrčí, proti platonické zálibě v minulosti. Školu svou nazývá „národní.“ K ní patří ti, kteří berou inspiraci ze života a idei tohoto století, všichni, kteří staví, kteří cítí bíti v sobě duši národa povolaného ku vznešené práci, všickni, kteří v prameni své touhy a své bolesti, ve vzpomínce minulosti nalézají nadšení a důvěru v budoucí časy lepší, jedním slovem: ti, kteří oplakávají zříceniny národnosti katalanské a povznášejíce své slavné vzpomínky, pláčí s národem, trpí s ním, doufají s ním, žijí s ním a obracejí se k němu v řeči svých otců, neboť vědí, jak praví *Mistral*, že je-li národ otrokem

Si tèn sa lengo, tèn la clau
Que di cadeno lou deliéuro.
(Udržuje-li svůj jazyk, má klíč,
který pout jej zbaví.[1])

Tyto snahy byly Balaguerovi vytýkány od vlády madridské jako snahy revoluční a Balaguer jako spiklenec byl za hranice Španěl vypovězen. Neprávem, neboť Balaguer miluje vášnivě svou vlast, Katalansko, chtěje obroditi je národně i spisovně, pracoval jen ve prospěch širší vlasti své Španěl, bojoval proti vždy neblahé centralisaci, která snahy provincií potlačuje a hubí, ku vlastní škodě. Dobře praví Milá y Fontanals: „No pot estimar sa nació, qui no estima sa provincia!“ V politickém ohledu jest poměr Katalanců ku Španělsku týž, jako poměr Provençalů ku Francii. A také felibrové provençalští stejně soudí o věci své jako katalanští o svojí. Cituji slova nynějšího presidenta felibrů provençalských (capoulié) *Félise Grase:*

[1]) V básni věnované „I troubaire catalan“ 1861.

Ame moun vilage mai que toun vilage,
Ame ma Prouvenço mai que ta provinço,
Ame la Franço mai que tout!

(Miluji svou vesnici více než tvou, miluji svou Provence více než tvou provincii, miluji Francii nade vše!)

Dobře podotýká básník provençalský Mariéton, že jednota nemusí ještě býti jednotvárností!

4. Styky Katalanů s Provençaly.

Zcela samostatně a soudobě obrodila se v Provenci národní literatura provençalská. Básníci dali si jméno felibrů, starý název učitele, učence, spisovatele. Vlásenkář a lidový poeta Jasmin byl jejich předchůdcem. Psal však v podřečí agenském a díla jeho se neujala. Jak jsem již řekl, provençalským Rubió v Orsem byl pozdější knihkupec a nakladatel felibrů Roumanille. On stal se učitelem genialního Mistrala a vyzval jej, aby provençalsky psal. Nebýti Roumanilla, byl by dnes Mistral členem akademie a největším soudobým básníkem francouzským. Roumanille vydal (1848) prvou sbírku svých prvotin „Li Margarideto" (Sedmikrásy), vzbudil celou řadu žákův a vydal (1852) almanach „Li Prouvençalo" (Barvínky), který jest mezníkem nové poesie felibrů. V tomto almanachu vynikli již dva napotomní genialní pěvci provençalští *Mistral* a *Aubanel* (čti, jak psáno). R. 1859. vydal Mistral svou genialní idyllu „Mirèio," která jej rázem učinila hlavou všech básníků provençalských a zároveň jedním z největších poetů moderního Parnassu vůbec. Lamartine byl uchvácen četbou této dvanáctizpěvové idylly, napsal o něm hned druhý den velkolepou chválu a slavil jej jako provençalského Homera. „Je vais vous raconter aujourd'hui une bonne nouvelle! Un grand poète épique est né! Un vrai poète homérique dans ce temps-ci . . . Oui, ton poème épique est un chef-d'oeuvre! Nous ne te demandons pas d'où tu viens ni qui tu es: Tu Marcellus eris!" Proroctví to se splnilo. Lamartine založil slávu Mistralovu.

Sláva Mistralova a úspěchy felibrů pronikly přes vysoké Pyreneje do sousední Katalonie a nalezly mocný ohlas u národa bratrského. Ku konci r. 1860. přišel básník a technik katalanský *Damás Calvet* do Taraskonu v Provenci, kde se sešel s čelnými felibry Roumanillem, Mistralem, Aubanelem a Bonaparte-Wysem (anglický lord a básník, který se přiučil výtečně provençalštině a v řeči té několik děl básnických napsal, jeden z promotorů hnutí novoprovençalského). Damás Calvet stal se tu prvým členem spolku „Felibrige." V srpnu roku příštího věnoval Frederi Mistral troubadourům katalanským velkolepou odu, která počíná:

Ó bratři katalanští, poslyšte, řekli nám,
že v dáli vzkřísili a uvedli jste v plam
sněť jednu naší krásné řeči,
nechť, bratři, vlny své čas leje zářivý
na naše révy, olivy,
ať v údolích i na vršich jim svědčí!

Z Alp k Pyrenejím až my ruku v ruce dnes
již vzbuďme, básníci, romanské řeči ples,
toť svátost, rodinu již světí
a umí k pradědům vždy syny připojit,
a k zemi člověka, toť nit,
jež hnízdo pevně váže k sněti.

Také Roumanille praví:

> Ted mohu zemřít, Bože světa,
> neb uviděl jsem, kterak zkvétá
> strom, jejž jsem vsadil v Provenci!

a těší se, že ve stínu jeho vidí Provençaly a Katalany, jako syny téže matky, znáti se k sobě bratrsky, vzájemně si ruce tisknouti, společně pěti a jako bratry se vzájemně milovati!

Od té chvíle počínají se básníci obou národů vzájemně navštěvovati, účastní se společně domácích květných her a odnášejí si domů palmy. Tak r. 1864. první básnířka provençalská *Roso Anaïs Gras* (později manželka Roumanillova) obdržela v Barceloně prvou cenu za básně svoje a téhož roku Katalan *Pelay Briz* přeložil „Mirèio“ do katalanštiny.

Roku 1865. navštívil básník Bonaparte-Wyse Katalany a věnoval jim katalansky psanou báseň. (Básník tento, který loni umřel, jest jednou z nejzajímavějších postav provençalského Parnassu. Psal básně své anglicky, provençalsky a katalansky.)

Jak jsem již řekl, byl Victor Balaguer ze Španěl vypovězen a uchýlil se r. 1866. do Provence mezi felibry. Bylť je téhož roku sám dobrovolně navštívil, nevěda, že v krátké době musí prositi o jejich pohostinství. Věnoval jim mnohé básně, mezi nimi tuto zajímavou:

> Troubadourové Provence,
> v zlaté struny hrající,
> mezitím, co v opojení
> celý svět vám naslouchá,
> otevřete, jestli milo,
> troubadouru brány své,
> který prchá z místa v místo,
> z vlasti svojí vypuzen,
> vzdálen rodiny a přátel,
> v cizí zemi samoten.
> Ve vlasti mě troubadourem
> montserratským nazvali,
> neb ku chvále svaté Panny
> zaznívala píseň má,
> neb má píseň starým zvěstem
> sladké vlasti patřila;
> opěvám svou domovinu,
> otrocký lid probouzím,
> svatým jest dědictví jeho:
> svoboda, jíž pohrdá.
> Bludný troubadour já dneska
> klepám u vás, přejte vstup,
> přístřeší mi poskytněte,
> dejte pohostinný dům,
> troubadourové Provence,
> milost Boží buď můj dík!
> — — — — — — —
> Troubadouři, moji bratři,
> vyslyšte můj, prosím, zpěv,
> pohostinství odpláceje,
> které jste mi poskytli;
> dejž vám Bůh, jenž odměňuje
> ty, kdož psance těšili,
> by vám nikdy nescházelo
> chleba vašem na stole,
> stálá radost v srdci vašem,
> pravé v zpěvu nadšení,
> na rtu vašem stálý úsměv,
> v domě štěstí, pokoj, mír.
> A když jednou navrátím se
> do vlasti své předrahé,
> k patronce své domoviny
> plesně vzhůru poletím,
> kleče tam u její nohou
> zavolám pak plesaje:
> „Ó ty přemocná Madonno,
> perlo, jíž má Montserrat,
> chceš-li můj slib nejkrásnější
> slyšet z ňader nadšených,
> dej, ať nevyhasne nikdy
> v srdci, krvi kypící,
> vzpomínka na provençalské
> troubadoury, bratry mé!“

Felibrové jej také okázale a srdečně přijali. S Mistralem a předními felibry navštívil památnou studánku Vaucluso u Avignonu, zde složil provençalskou píseň na felibry a Mistral přednesl svou odu na troubadoury katalanské. Tak byl „troubadour montserratský“ v Provenci docela jako mezi svými. Básník Bonaparte-Wyse povolal na 30. květen 1867 zástupce všech nářečí languedockých na památný zámek Font-Segugno (kde byl 21. máje 1854 založen spolek „Lou Felibrige“), a zde slavena veliká třídenní slavnost, k níž se mimo felibry i mnoho katalanských básníků dostavilo. Balaguer věnoval felibrům několik skladeb, v jedné pěje:

Krásný blankyte Provence.
země lásky přesladká,
nikdy nezhasne v mém srdci
drahá na tě vzpomínka.
Zřel jsem Nimes, viděl Marseille,
Arles, Avignonu hrad,
a já myslím, matka země
krásnějších měst nemá snad.
O ty země zaslíbená,
Provenci ty osvědčená,
chraň tě Bůh všech od žalů,
sláva tobě, Mistralu!

Tvojich troubadourů věnec
jest mi dávno milý tak,
Aubanel tam s Roumanillem,
Roumieux, Mathieu, Misral,
neb mé rety ode dávna
učily se notovat
felibrů tvých sladké zpěvy,
kouzlo tvého jazyka.

Ó ty země zaslíbená — —
atd.

Mistral věnoval Balaguerovi dva skvostné sonety, z nichž zvláště prvý je nad jiné zajímavý prorockým duchem, jaký tu Mistral jakož i jinde podivuhodně osvědčil. Zde můj překlad (L i s i s c l o d'o r, str. 340.):

Ty kdybys byl plul na Kanary jaře,
snad klobouk získal bys co admiral,
neb tonsuru snad přijav semináře,
dnes byl bys mitru, berlu v ruku vzal,

chov vepřů stvořil by milionáře,
a jako voják byl bys general,
a prostý sedlák zdravé měl bys tváře,
mír Boží v tvé by chatě kraloval.

Však, že jsi vlastencem a píšeš básně,
že hlas tvůj v každou vážnou při zní jasně,
že's člověka chtěl spasit, čistit chlív,
svět vždycky k nesmrtelným slovům hrubý,
tvá vida křídla, jimiž pták se chlubí,
tě ranou pušky zahnal z rodných niv!

Ale již v zimě r. 1867. směl se V. Balaguer vrátiti do vlasti své a zvolen za presidenta výboru (consistorium) k v ě t n ý c h h e r v Barceloně (1868). Byla to slavnost neobyčejná, velikolepá. V triumfu dostavili se felibrové provençalští, troubadourové z Valencie: *Querol, Llorente, Ferrer* a z kastilských básníků přišli: *José Zorilla, Ventura Ruiz Aguilera* a *Gaspar Núñez de Arce,* aby slavili smír mezi literaty kastilskými a katalanskými. Katalonie a Provence, Kastilie a Katalonie slavily bratrství. Verdaguer zde byl poprvé představen Mistralovi a tento mu prorokoval slavnou budoucnost: T u M a r c e l l u s e r i s!

Dne 7. máje podnikli všickni básníci tito společnou pouť na svatyni montserratskou a všude byli s velikým nadšením přijati. Frederi Mistral věnoval s n ě d é Panně Marii Montserratské, již Katalané zvou L a M o r e n e t a, provençalskou báseň v duchu katalanském psanou. Tam praví:

Přišel jsem do tvojí kaple
pokleknout na dlaždicích,
v ubohém mém srdci lidském
překypoval divný strach,
a tu náhle slzí proudy
zalily mě v tentýž čas.

Neboť před tváří tvé slávy
a před tvojí čistotou,
poznal jsem, že moje žití
není nic než zmatek jen,
a že moje dílo, běda!
není nic než sporý dým.

Tož, královno Katalanů,
která deptáš s výše své
naše mlhy, ve prostoru,
jejž mi zbývá proběhnout,
veď mě jako moje matka,
veď mě, děcko maličké!

Na Montserratě v národním svatostánku katalanském nadobro zpečetěno bratrství Katalonců a Provençalů. Vděční Katalonci za pohostinství Balaguerovi prokázané poslali felibrům drahocenný dar, který od té chvíle hraje velikou úlohu v národním životě Provence. Je to stříbrná číše, mistrně ciselovaná, umělecké dílo sochaře Fulconise. Je to kalichovitá kuppa, jejíž nohu tvoří dvě postavy představující

Katalonii a Provenci, objímající se pod palmou. Kolem jest nápis katalanský: „Record ofert per patricis Catalans als felibres Provenzals per la hospitalitat donada al poeta catala V. Balaguer. 1867“ (Na památku věnováno vlastenci katalanskými felibrům provençalským za pohostinství prokázané básníku katalanskému V. Balaguerovi.) Dole na roze kalicha jsou verše Balaguerovy:

Morta diuhen qu'es,
Mès jo la crech viva.

(Říkali, že jsi mrtva, ale já věřím, že's živa.) A pak verše Mistralovy:

Ah! se me sabien entèdre!
Ah! se me voulien segui!

(Ach! kdybyste mě uměli poslouchati, ach, kdybyste mě chtěli následovati!)

Mistral složil děkující báseň Katalonců a tato podivuhodně stala se národní hymnou provençalskou. Píseň uvedena v hudbu, při schůzích a slavnostech felibrů, zvláště při květných hrách Mistral vstane, vezme do ruky číši Katalonců, naplněnou ohnivým vínem Provence a zanotuje prvou slohu. Chor odpovídá mu pak po každé sloce refrainem. Oda ta zní takto:

Provençalé, vizte číši,
Katalanů vzácný dar,
dokola v ní nesme k výši
domácího vína žár.

Refrain:
Číše svatá,
vrchovatá
v proudu bystřinách
lij ve vlnách
do duše vzmach
a sílu do povah!

Staré, hrdé, volné plémě
poslední má život v nás,
felibři když padnou, země
a s ní národ padne v zkáz.

Číše svatá, atd.

Lidu, který klíčí, raší
snad jsme první letorost,
snad jsme sloupy vlasti naší,
její vzlet i zmužilost.

Číše svatá, atd.

Vlej v nás naděj nevinnosti,
mládí divuplný sen,
upomínku minulosti,
víru v budoucnosti den!

Za čest vlasti, jak se patří,
druzi téhož úkolu,
Katalané, dalní bratři,
pijme všichni pospolu!

Číše svatá, atd.

Vlej v nás pravé pochopení
pravdy, krásy v pracích všech,
vznešené to rozechvění,
které jásá na hrobech.

Číše svatá, atd.

Vlej v nás oheň poesie,
vše, co žije, opěvat,
umíť ona ambrosie
lidi v bohy předělat.

Číše svatá, atd.

(P. d.)

Anatole France a jeho kritické názory.

Literarní studie. — Napsal *Fr. Holeček.* (Č. d.)

II.

Ačkoli nechce slouti France skeptikem a brání se proti podobnému nařknutí, přece jenom jest soudný čtenář jeho causerií přesvědčen o opaku. Nic nevadí, že přímo popírá, že by o něčem pochyboval, an dí: „Nejsem skeptikem, nejsem přívržencem učeného pyrronismu, neboť vždy měl jsem strach postaviti se na tuto půdu, jež pohlcuje vše, cokoliv na ní stane. Mělť jsem strach z toho slova: ‚Pochybuji.‘ Síla jeho je taková, že ústa, jež je jednou pronesla, jsou navždy

zapečetěna a nemohou se již otevříti. Kdo pochybuje, musí mlčeti, neboť každá řeč je tvrzení. A poněvadž jsem neměl chuti mlčeti a odříkati se, chtěl jsem uvěřiti, uvěřil jsem. Věřím aspoň v posloupnost jevův a relativnost věcí.“ Toť ovšem přímé popření toho, co mu vytýkají, ale škoda, že popírá France skepticismus svůj jen slovy. Skutky svědčí o něčem jiném. A konečně je ta víra v relativnost věcí a posloupnost jevů zcela zvláštní, podivná víra. Jest vlastně zase jen druh skepticismu Ovšem že skepticismus Franceův není tak sžíravý a absolutní jako na př. Lemaîtrův; je to spíše jakési váhání s pronesením úsudku, o němž ví, že není absolutně jistý. Je to skepticismus spíše kritický než filosofický, spojený se štiplavou ironií. A ironickým dovede France býti až k míře nejvyšší. Tak na př. charakterisuje Leconta de Lisle, praví o něm: „Leconte de Lisle neví, existuje-li skutečně, poněvadž, jak dí, neví, co jest ‚býti‘... A přece tento filosof, jenž popírá tak pevně vše absolutní a věří, že vše jest pouze relativní, že co jest dobré pro jednoho, je zlé pro druhého, že konečně věci existují jen zdánlivě, týž duch okamžitě mění názor svůj, kdykoliv se jedná o jeho umění. Neví sice, existuje-li sám, ale nepochybuje, že absolutně existují jeho verše. Vyznává, že vlastnosti věcí jsou jen zdánlivé jako věci jsou jen illuse, ale nepochybuje, že jeho rým jest dobrý... Zkrátka, tento nevěřící filosof stává se, jde-li o jeho umění, věřícím nejhorlivějším...“ (I. 100—101.)

Všimněme si však blíže těchto slov! Nevyznává-liž též France něco podobného, když dí, že reelnost i illuse jest vlastně jedno a totéž? Nepraví-liž upřímně, že věří jen v relativnost věcí? Neodporují-liž slova právě uvedená tomu, co výše položeno?

Věru, že ironická poznámka o Lislovi platí plnou měrou též o původci jejím. A to jest též jednou z vad Franceových, že si velmi často odporuje. Ale zdá se, že jest mu to lhostejno. Nermoutí se nad tím ani trochu, ba přiznává se k tomu zcela upřímně a nepokrytě. Musí prý se již odpustiti ubohým lidem, praví, že nesrovnávají se vždy jejich zásady s jejich citem. A jako prý jediný rozsáhlý kraj mívá podnebí různé, tak není ani ducha obsáhlejšího, jenž by nezahrnoval v sobě četné kontradikce. Člověk prý se velmi často zmýlí, a proto musí se mu mnoho odpustiti.

Příčinou častých odporů Franceových jest, právě tak jako u Lemaîtra, dilettantismus. Ovšem že tento dilettantismus jest něco zcela jiného, než co se slovem tím obyčejně myslí. Záleží totiž ve vědomí, že zjevy jsou příliš četné, než aby nám dovolily utvořiti si o nich naprostý a výlučný soud aspoň nynějším apparatem intellektualním. Tento dilettantismus, jenž rozšířil se poslední dobou ve všech skoro literaturách, má své přívržence a má též své odpůrce.

Přátelé jeho definují ho, na př. P. Bourget, jako „disposici ducha velice intelligentního a zároveň velice rozkošnického, která působí, že jsme po řadě přístupni veškerým tvarům lidského života, a která nás vede tam, že se můžeme propůjčiti všem, ale nemusíme se vzdáti žádnému z nich“ (Les contemp. par Lemaître III. 348.).

Odpurci však nevidí v dilettantismu nic jiného než jakousi neustálenost a slabost, jež působí, že duch dilettantův zří najednou deset, dvacet fasí, ale nejsa schopen potřebného úsilí, aby rozhodl se pro nejlepší z nich, klesá zpět v radosti své vlastní duše. Dilettant spatřuje největší slast v kolísavém a nerozhodném pochybování, ale duch v pravdě veliký a mužný nespokojí se tím, nýbrž snaží se proniknouti na samé dno věci a zjevu. („Hl. lit.“ r. IX. č. 11.)

Má ovšem tento dilettantismus své vady, ale má též své půvaby jako vůbec každý druh eklekticismu. Pravda ovšem, že dilettant jest tvor náramně nestálý, ale pravda též, že duše jeho jest neobyčejně přístupna každému dojmu krásy. On chce, jak dí Vrchlický, vše obejmout, vše znát, vše pít duší svojí, co kvete, září, svítí v soše, malbě, písni. On dovede pochopit ducha antického právě tak jako moderního až do posledního záchvěvu; vše prožije, cítí, chápe, ale nikdy není ukojen. Všude se zastaví, ale odevšad přináší ve svém srdci jen jakýsi neklid, nespokojenost a hořkou touhu. Rád by vše zahrnul ve své duši, ale čím více se namáhá, tím lépe poznává, že je to nemožno. Umění roste takořka před očima, ale život se krátí. Dilettantismus Franceův není ovšem tak absolutní, ba jest umírněný a klidný, ale je to přece též dilettantismus. Duše jeho dovede pochopiti a pojmouti v sebe věci, názory a city nejrůznější a nejprotivnější, jen když jsou ve svém způsobu krásny. On přečte se stejnou radostí roman idealisty-romantika Feuilleta i naturalisty Daudeta; stejně rád kochá se v kráse rozkošných novell a povídek G. de Maupassanta i v psychologicko-analytických romanech P. Bourgeta. Jej upoutá „Následování Krista“ a Didonův „Ježíš Kristus“ jako spisy Renanovy. Zkrátka vše, cokoliv jest nějakým způsobem krásno, má místo v jeho duši. Pouze výstřednost, ať již v jakémkoli směru, nenachází v očích jeho milosti, zvláště druží-li se k ní prázdnost a banalnost.

Řídí se vždy heslem: láska, milost, odpuštění vůči těm, kdož dovedou ho zaujmouti; neboť přímo vyznává, že milosrdenství a odpuštění jest jednou z nejlepších ctností. Velice dojat jest slovy hymnu: „Qui Mariam absolvisti, et latronem exaudisti. mihi quoque spem dedisti,“ a sice proto, poněvadž, jak dí, ve slovech těch jest obsažena celá moralka. Milost, odpuštění, naděje! „Toť moralka křesťanská, praví, jež zdá se mi nekonečně sladkou a moudrou. Ona nepřekoná snad vždy pýchy duše a smyslné síly těla, ale rozšíří v srdcích našich znavených svůj božský mír a naučí nás odpouštěti všechny urážky i zrady, jež spáchali na nás ti. které jsme příliš milovali“ (II. str. 9.). Avšak této lásky jeho, jak již řečeno, nejsou účastni ti, kdož vzbuzují v něm nelibost a odpor, ovšem vždy odůvodněný. Tak na př. G. Ohnet nenajde milosti u něho nikdy. Ostatně s tímto romanopiscem je to zvláštní. Všechna kritika, objektivní i subjektivní, je proti němu, odsuzuje ho šmahem, a přece jest Ohnet ze všech spisovatelů vůbec nejvíce čten. a vydání jeho romanů čítají se do set. Příčinu toho vidí na př. Lemaître v tom, že romany Ohnetovy odpovídají potřebě a krasochuti massy. Praví umělci

nestarají se ani dosť málo o to, co se líbí nebo nelíbí massám lidu, ale řemeslníci a obchodníci toho využitkují. France pak dí o něm přímo, že když už ho musí počítati mezi romanopisce, že musí též pro klid duše a pokoj svědomí říci, že Ohnet se stanoviska umění jest ještě hluboko pod komparativem slova: špatný. A dále praví, že kdyby byl nemusil, že by byl zemřel bez poznání a přečtení jediné řádky Ohnetovy, poněvadž starostlivě vyhýbá se tomu. co se mu zdá šeredno. Má prý sice Ohnet též svou sílu a talent, ale jen k tomu, aby vše, cokoliv dostane se mu do rukou, učinil banalním, aby to zkarikoval. Jeho mělkosti a duševní prázdnosti leká se více než raffinované brutalnosti naturalistův a temnosti symbolistů. Je skutečně hodno podivení, že úžasná jeho chudoba a nevkus mohou se přetvořiti v přihlouplích mozcích v dojemnou a romantickou poesii. Inu ovšem. jest známo, že voskové figury ve výkladních skříních vlásenkáře dovedou též inspirovati gymnasistům poetické sny. A romany G. Ohnetovy jsou v literatuře právě tím, čím jsou v plastice voskové hlavy vlásenkářů (I. str. 64.).

G. Ohnet není však jediným, koho se leká, kdo naplňuje ho nelibostí a odporem. Ani pseudonaturalisté v pravém slova smyslu nemají v něm příliš vřelého přítele. A především je to sám mistr jejich Emil Zola, jenž často zakouší ostří jeho břitkého péra. Neposuzuje ho sice tak příkře, jak učinilo známých pět žáků jeho,[1] když po vydání romanu „Země" opustili prapor jeho, odsoudivše úplně jeho veškerou činnost literarní, ale nemá ho rád, nesympathisuje s ním. Uznává ovšem jeho velikost, odvahu, energii, píli a talent, ale daleko více je toho, co mu vyčítá.

Především ovšem předhazuje mu, že, ač chce slouti realistou a naturalistou, není jím právě tak jako romantikové a idealisté. Pracuje prý na podkladu vymyšleném vlastní obrazotvorností jak oni; neboť učiniv středem všeho zákon dědičnosti, nestojí nikterak na půdě pevné a skutečné, nýbrž na půdě fingované, ježto zákony dědičnosti jsou nám úplně neznámy. A mimo to přestřeluje vždy a všude, vida jen hřích, hnus a kal. Vylíčil nám na př. venkovany ve své „Zemi" jak oplzlé a zhýřilé žvástaly, a přece je známo, že takoví venkované nikdy a nikde neexistují. U nich je ctnost spíše než všude jinde, ale Zola jí nevidí, poněvadž nemá pro věci krásné smyslu. Chce nám představovati ve svých romanech celé vrstvy společnosti, ale nepředstavuje jich nám tak, jaké jsou, nýbrž právě naopak. Jemu uniká půvab věcí, krása, vznešenost i jednoduchost. Ba i když jmenuje vesnici, potok, člověka, volí vždy jméno nejsprostší... Nezná krásy slov jako nezná krásy věcí. Schází mu krasocit.

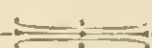
Nejhorší vlastností však jest u něho smyslné líčení oplzlosti a zvířeckosti Škoda prý práce a talentu, jejž vynaložil na to, aby útočil na všechny obrazy krásy a lásky, aby popřel vše, co jest dobré. Vypověděl idealismu válku bezohlednou, a přece úmysl jeho: podati v „Rougon Macquart" všechny stavy fysiologické a všechny

[1]) G. Quiches, P. Margueritte, L. Descaves, J. Rosny a P. Bonnetain.

podmínky socialní jedné rodiny, má v sobě něco velkého a symetrického, což ukazuje nám ho jako autora idealismu nejpřichylnějšího. Východiště jeho, dědičnost, jest jen zdánlivě pravé... Není tedy realistou. A proto zrovna v jakési extasi volá France: „Jest v nás ve všech, velkých i malých, pyšných i pokorných jakýsi pud krásy; touha po tom, co zdobí a krášlí, rozšířená po celém světě, tvoří půvab života. Zola však o tom neví. Jest v člověku nesmírná potřeba lásky. Zola o tom neví Touha, žádostivost a stud mísí se v duších v rozkošných odstínech. Zola o tom neví. Jsou na zemi tvary velkolepé, myšlenky vznešené. Zola o tom neví. Jsou duše čisté a srdce hrdinná. Zola o tom neví. Ba i slabost a pobloužení mají svou dojímavou krásu. Bolest je svatá. Že slzy jsou posvátny, toť v základu všech náboženství. Neštěstí stačilo by učiniti člověka člověku nakloněným, ale Zola o tom neví. On neví, že lidské věci vdechují, vlévají pouze dva city duchům dokonalým: obdiv a milosrdenství. Zola jest hoden hlubokého politování“ (l. str. 237.).

A proto mu France odpouští. Těší se sice, když prohlášením pěti oněch stoupenců Zolových zasazena byla hrubému naturalismu rána nezhojitelná; raduje se, že zlomeno bylo násilí naturalistů diktujících všemu umění: Buď budeš naturalistické, nebo zhyneš; že padla tyranie Zolova, „ale není zase třeba, praví dále, bojovati proti naturalismu tak příkře a prudce, jako se teď děje, an nikdo nezůstává nestranným Především nebuďme nespravedliví! Uznejme, že po dobu své slepé tyranie učinil naturalismus též velké věci. Vina jeho byla, že chtěl býti sám, že snažil se vše ostatní vyloučiti a idealismus úplně zničiti, připraviti mu „ruinas dementes.“ Avšak panování jeho zůstavilo též velké pomníky, a některá díla jeho zdají se býti nezrušitelná... Byl-li pak teď doktrinářský naturalismus poražen, vězme, že první povinností vítězovou jest respektovati přemoženého. hájiti jeho majetku a protežovati ho. Dokonalým dílům školy Zolovy vzdejme čest! Ostatně ví France též dobře, že realismus, když už přišel, přijíti musil. Byla to reakce proti výstřednímu romantismu, byl to návrat k přírodě, jímž romantikové pohrdali, byla to odveta rozumu. A že převrat neudál se bez extremů, že totiž realismus upadl až v naturalismus, toť už osudem každého převratu a vůbec všech lidí. Třeba však vždy uznávati, že i realismus i idealismus mají právo na své bytí, ježto odpovídají dvěma druhům temperamentu lidského, jež příroda tvoří a bude tvořiti vždy, aniž se kdy podaří jednomu vyloučiti úplně druhý.

To ví France, a proto jest mu dílo realistické právě tak milo jako idealistické, jen když nemá na sobě znaku výstřednosti. Výstřednost, jak již výše řečeno, neodpouští ani nové škole „symbolistův a dekadentů.“ Nemůže jich milovati, poněvadž nechce zároveň s nimi tápati ve tmách. (O. p.)

Posudky.

Romanová knihovna „Světozora." Sv. 29. *I. Potapenko:* „Láska." Roman. Přeložil *V. Mrštík.* V Praze 1893. Nakl. F. Šimáček. Str. 427. Cena 1 zl. 10 kr.

Knihovna „Zlaté Prahy." Sv. 3. „Slovo a skutek." Roman. Napsal *I. N. Potapenko.* Přel. *K. Štěpánek.* V Praze 1893. Nakl. J. Otto. Str. 296.

Obě knihovny našich illustrovaných časopisů přinesly v minulém roce překlady romanů Ignatije Nik. Potapenky (* 1856), jednoho z nejmladších ruských spisovatelův, o němž bližší zprávy laskavý čtenář najde v „Historii literatury ruské" od A. G. Stína. Týž v ruské literatuře získal popularnost teprve r. 1890. novellami „Ve skutečné službě" a „Sekretář jeho excellence." Roman „Láska" (Ljubov) vyšel r. 1892. v „Russké Mysli" a „Slovo a skutek" (Slovo i dělo) téhož roku v „Artistu." A hned rok na to vyšly romany ty v českém rouchu. Z toho, že tak spěchali pp. překladatelé seznámiti české čtenáře s těmito plody mladého spisovatele, dosud u nás neznámého, soudili by snad mnozí, že překladatelé vybrali plody pro Potapenkovu literarní činnost zvláště charakteristické. Toho však o romanech těchto říci nelze; naopak oba vybrány z děl Potapenkových zcela nahodile a oba náležejí ke slabším pracím jeho. Potapenko zná nejlépe život selského duchovenstva, tu je doma. Proto nejtypičtější a nejlepší díla jeho vzata ze života tohoto. Taková jsou: „Ve skutečné službě," „Sestero," „Ostrovtipně" atd.

Potapenku zajímá zvláště poměr cíle, který si lidé vytkli, k síle, kterou mají, process dostižení cíle nebo nedostižení. V romaně „Láska" autor ústy jedné z osob jednajících dává takové napomenutí mladé dívce, Věře: „. . nestav sobě plánů, které milionkrát převyšují tvoje síly, nechtěj zdvihat tíhy, která síly tvoje může zlomit" (17.) Hrdinka romanu, Nataša, postavila si také plán, určila si cíl, který přesahoval síly její, proto zakusila tolik neštěstí. Sebedůvěřivá dívka tato chce špatné učiniti dobrým a tohoto cíle chce dosíci silou lásky své. „Láska," píše Nataša, „je hrozná síla, která přemoci musí všechno." Ale láska její není láska obyčejná. „Zamilovati si člověka dobrého," uvažuje Nataša, „to dělá člověk jen sobě k vůli, ale zamilovati si člověka špatného a učiniti jej dobrým — to už je zásluhou." Pevně věříc, že „láska musí zvítězit i nad samolibostí a sobectvím," volí si za muže surového, hrubého sobce Brjacalova proti vůli své matky i vychovatele. Ale Brjacalov je povaha tvrdá, železná, sobecká, jež mu nedovoluje se ponížit, jež chce vládnout nade vším, všecko podrobuje své vůli. A tak Nataša, jež tak věřila v sílu svoji, záhy po sňatku s ním poznává svoji slabost, poddala se jeho vlivu, ztratila vůli svoji, obětovala svojí lásce přesvědčení: z lásky, ze zdvořilé povolnosti a šetrnosti k němu zapomněla na svoji původní ideu, získati ho pro své lidumilné názory, aby nezištně, bez touhy po vděčnosti sloužil prostému, nevědomému lidu, pomáhal mu hmotně i mravně, duševně. Když však její sestra Věra vyčítala jí, že se stala nevěrna

svému přesvědčení, svým náhledům, které chtěla buď jak buď uvésti v život, Nataša procitla, postavila si svoji hlavu, vymanila se z nadvlády mužovy a žádala na něm, aby žil jejím srdcem, miloval, co ona miluje, nenáviděl, čeho ona nenávidí. Železný, pilný, samolibý Brjacalov nechce se poddati, odírá mužíky nesvědomitě, nestydatě využitkuje špatných jejich poměrův, aby nabyl zisku a konečně, když mu to žena vytýká, se špatnou ženštinou odejede pryč a hýří veřejně v městě. Při tom však stále trápí se, an vášnivě miluje ženu, které se nechce podrobiti. Proto Nataša učiní první krok ke smíru, jede do Petrohradu za sestrou, doufajíc, že se tu setká s mužem. Když pak tam nebezpečně onemocněla, sestra její Věra oznámila to Brjacalovu, ten přijde k ní, smíří se s ní a odveze ji na Krym, aby se tu vyléčila tělesně. Brjacalov duševně byl vyléčen láskou její: „byl nemocen egoismem, a Nataša ho vyléčila svou láskou." Brjacalov od té doby přijme její šlechetné zásady, pracuje pro jiné, nečekaje od nich vděčnosti. A tak na konec síla lásky Natašiny přece jen zvítězila nad sobectvím Brjacalova. — To jsou hlavní myšlenky romanu Potapenkova, jenž trpí četnými vedlejšími a zbytečnými příměsky a slabou motivisací. Jak najednou z netečné, apathické Nataši stává se dívka plná energie, samostatnosti, žádostivá boje, toho z romanu si nevysvětlíme. Nač vůbec počátek romanu, kde se líčí kontrast povah, apathické Nataši a ohnivé, nadšené Věry, nechápeme. O Věře později v romaně nalezáme jen zmínky jako mimochodem. Četné vložky v romaně jsou zbytečné, a vůbec roman nevyniká promyšleností plánu ani důsledností v rozvoji děje. Místy je nudný, rozvláčný. — Myšlenky o přednosti života, živých lidí před vědou chladnou, mrtvou, o tom, že pravý život je pracovati pro jiné, žíti pro jiné a tím rozšiřovati život, a podobné, připomínají vliv učení hr. Tolstého, jemuž Potapenko podléhá.

Potapenko podobně jako mnozí z novějších belletristů ruských kreslí velice chladnokrevně, lhostejně mravní mrzáky. „Ať si žijí i padouši na Božím světě," toť asi psychologický základ poměru Potapenkova k negativním hrdinům. Takovým „padouchem" v romaně „Slovo a skutek" jest selský učitel Berestin. Pocházel z chudé rodiny selské, ve škole projevil pěkné schopnosti, byl dán na zemské útraty do újezdního učiliště, pak do učitelského ústavu a stal se učitelem v Oboltovce. Celý život svůj chtěl věnovati službě selskému lidu, jeho hmotnému i mravnímu povznesení. Štěstí se na něj usmálo, a on se oženil s bohatou statkářkou Marinou Potravinou, ne z touhy po jejím bohatství, ovšem ani ne z lásky k ní: vášeň jej najednou přepadla, a on pak byl ve své cti nucen vzíti si statkářku, k níž jako chuďas pro její bohatství cítil dlouho odpor. Statkářka má dobré srdce, přeje si, aby muž její užil velikého jejího jmění ve prospěch selského lidu, jemuž chce sloužiti spolu s ním. Berestin chce dále učitelovati a vésti dřívější skromný život, nechce užívat jejích peněz pro sebe. Dárek, 50 tisíc rublů, který mu žena dá, chce věnovati na zřízení vzorné fermy. Poněvadž však nedostane hned

povolení ke zřízení fermy, jede zatím se ženou na její žádost, aby jí udělal také nějakou radost, na Krym, odtud do Evropy. Ale působením nového způsobu života, bezděčné nečinnosti, pohodlí, působením světa choulostivých a hrubých rozkoší otevřela se jeho povaha, špatné náklonnosti procitly, nízké, hrubé vášně, které dlouho spaly, se probudily, a on s lačností hladového zvířete vrhl se na život, stal se otrokem vášní. Žena vytrhla jej s kořenem z chudobné půdy, s níž byl srostl a žil, a přesadila ho do tučné, bohaté půdy, která neodpovídala silám jeho, přesahovala je. Oddav se rozkošem, Berestin opustil ženu, zůstal v cizině bez ní. Choť jeho odejela do Ruska, doufajíc, že ferma, kterou zařizovala, dřívější jeho ideal, přivede jí zbloudilého muže zpět Ale Berestin zradil úplně své přesvědčení, neuposlechl listu jejího, aby se vrátil, čímž jí zasadil ránu, které podlehla. Marina umírajíc, vášnivě milovanému muži odporučí poslední vůli skoro veškero jmění; jen vzornou fermu, která měla zlepšiti místní zemědělství, naučiti sedláky lepším způsobům obdělávati pole a tím zvýšiti blahobyt kraje, a 50 tisíc k zabezpečení fermy odporučila zemstvu ke správě. Berestin prohýřiv v cizině 50.000, které původně chtěl užiti na zřízení fermy, vrátil se do Ruska, prodal statek, který mu žena zanechala a odejel do Petrohradu, aby tam peníze stržené prohýřil. Když úředně odevzdávali zemstvu fermu, která podle vůle zesnulé nazvána jménem jejího muže Berestina, řečník prohlašuje, že pouze Berestinovi jsou zavázáni, že ferma zřízena, i zvedá číši na jeho zdraví. Z přítomných pouze bývalý přítel Berestinův, podnapilý Četverikov, vzepře se proti přípitku takovému „padouchovi.“ Pouze Četverikov nazve jej pravým jménem a ten je v nepříčetném stavu! Ostatní oslavují padoucha. „Hody trvaly do pozdního večera.“ Tímto lehkým ironickým úsměvem Potapenko končí roman; ale čtenáře neuspokojí takový poměr spisovatelův k jeho hrdinovi, jenž tak hanebně zradil své přesvědčení, opustil své idealy, jenž mluvil pěkná „slova,“ ale dělal hnusné „skutky.“

Překlad Mrštíkův je plynnější nežli Štěpánkův. *A. Vrzal.*

Žertovné divadelní hry. Sv. 70. „Medvěd.“ Žert v jednom jednání od *A. Čechova*. Z ruského přel. *Karel Štěpánek*. V Praze 1893. Nakl. M. Knapp. Str. 21. Cena 15 kr.

Ochotnické divadlo. Pořádá Arnošt Schvab Polabský. Sv. 88. „V rodinném zátiší.“ (Bébi.) Veselohra o 3 jednáních od *N. J. Severina*. Z ruského přel. *Karel Štěpánek*. V Praze 1893. Nakl. M. Knapp. Str. 76.

Ruské drama po smrti Ostrovského nemá žádného aspoň poněkud nadanějšího pěstitele. Plody dramatické novější doby ruská kritika skoro úplně ignoruje. Kdežto dramatické plody Ostrovského, Pisemského, Potěchina a jiných starších dramatiků tiskly se své doby v tlustých žurnalech, dramata novějších spisovatelů sotva kdy nalezneme v lepších tlustých žurnalech. Dramata, která měla na jevišti úspěch, která se nejčastěji dávala, bývají obyčejně lithografována v obmezeném počtu. Díla ta nemají skoro ničeho společného s literaturou, uměním; jsou

to téměř dětinské plody formou i obsahem. Místo živých osob vystupují tu mluvící panáci, loutky, pronášejí řeči, které nemají žádného smyslu, žádné myšlenky. Díla podobné ceny přinášívá též časopis krásných umění a literatury s názvem „Artist.“ „Dnevnik Artista“ i „Teatralnaja bibliotcka.“ Tu také vyšel žert Čechova „Medvěd“ a veselohra N. Severina, nazvaná v originale „Bébi,“ v překladu „V rodinném zátiší.“ — O umělecké ceně těchto plodů nelze mluviti. Čechov chtěl napsati hru charakterní, nakresliti hrubého sedláka, medvěda v podobě mladého statkáře Smirnova, jenž přichází k mladé vdově, statkářce Popové, aby mu zaplatila dluh, hrubě ji uráží, ale posléze nabídne jí ruku, a vdova, jež po smrti mužově zavřela se mezi čtyři zdi. ruky jeho neodmítne. Celek je velice nudný, postava Smirnova nakreslena z hruba. — „V rodinném zátiší“ je kus ještě nudnější a bezcennější. Námět má trochu francouzský nátěr. „Bébi“ jest jméno děvčátka, jež podhodili bezcitnému sobcovi Pavlovu, jenž pouze o své zdraví se stará, prostřednictvím starší dámy dva mladí nešťastní milenci, kteří se nemohli vzíti Pavlov neměl se svou ženou Olgou žádných dětí a žil s ní stále v hádkách. Užívaje života, svedl nějaké blouznivé děvče, a hle — najednou v bytě svém nalezne dítě i myslí, že je to dítě jeho Žena o dítěti zví. Pavlov je ve velikých nesnázích a je rád, že žena miluje dítě, které on považuje za své; smíří se se ženou a je k ní velice laskav, mysle, že žena ví o jeho poklesku. Rozmluvy jednajících osob, na př. rozmluvy Pavlova s Vorobinem o tom, co slouží ke zdraví, a co škodí. jsou nesnesitelně suchoparné.

A. Vrzal.

Bohumil Brodský: **Kvítí a kvítka.** Cyklus obrázků. V Brně 1893. Nákl. papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských. Str. 346. Cena 80 kr. — **Feuilletony.** Ve Velkém Meziříčí 1893. Nakl. J. F. Šašek. — **Z vesnic a samot.** Obrázky z českého jihu. Část I. V Praze 1893. Nákl Cyrillo-Methodějské knihtiskárny.

Mezi spisovateli, kteří se nyní nejčastěji objevují v rozličných knihovnách, bibliothekách a sbírkách četiva, jest B Brodský. Hned v prvních dvou číslech letošího ročníku „Hlídky lit.“ referoval A. D. o dvou knihách od téhož spisovatele a my máme opět před sebou tři sbírky prací ze tří rozličných knihoven, které všechny vyšly minulého roku. Uvážíme-li, že v prvních dvou námi nahoře uvedených knihách je 55 (31 + 24) samostatných prací, třeba menších a ve třetí dvě delší povídky, zajisté podivíme se plodnosti a píli spisovatelově. My s radostí pochválíme též jeho vzácnou tendenci, která se jeví ve všech jeho dílech, má totiž spisovatel vždy na mysli, aby bavě čtenáře též utvrdil v dobrém nebo poučil Jiná jest však, jsou-li všechny ty povídky, obrázky a feuilletony též dokonalé po stránce umělecké. Od spisovatele, který tak veliké ukazuje nadání a tak plodný jest, žádáme to přísněji než u začátečníkův. Ale tu jest nám opakovati, co již zmíněný referent pověděl v č. 2. „Hlídky lit.,“ že na velmi mnohých pozorovati přílišný kvap, myšlenka je neprohloubena, charaktery

nedostatečně načrtnuty. Ve mnohých povídkách z prvních dvou knih obětoval spisovatel dobré tendenci své někde i pravděpodobnost. Leckde poznati, že to neb ono musilo se státi, že toho spisovatel potřeboval, odměny dobrého jsou příliš nápadné jakož i tresty za zlé příliš rychlé. Co však ještě hůře zaráží, jest někde zřejmá nedbalost a spěch ve slohu a jazyku. Vyskytují se nápadné omyly, jichž v jiných spisech není a kterých by se spisovatel jistě uvaroval při větší pozornosti. Nejméně takových poklesků nalézáme ve knize námi na třetím místě uvedené, „Z vesnic a samot," ač i tu lze čísti u mně, proti rodičům m. k rodičům, na rodiče, máme než tebe (193) m. nemáme..., též při nemíti klade spisovatel zásadně akkusativ (nemám peníze, zásobu). Řekneme též hned, že spis tento i po stránce umělecké máme ze tří námi uvedených za nejlepší. V obou povídkách „Povolil," ač tu bychom si přáli trochu příhodnějšího nápisu, i „V chalupě" jest základní myšlenka pěkně provedena a charaktery dobře nakresleny. Kdo žije mezi lidem, zajisté najde ve svém okolí nějakého Pinkasa, až na přílišnou povolnost k synu Tomáši, a díky Bohu podnes i Šídlo a Jelínka.

První sbírku napsal spisovatel „Kvítí a kvítka." Nápis není nepříhodný, neboť podává nám spisovatel v knize té v 31 povídkách vskutku celou kytku užitečných i jedovatých kvítků ze života našeho lidu a dělnictva. Mnohé obrázky jsou pěkné a případné, jako „Sasanka," „Šťovík" a j., osvětlující blaho socialistické. Jiné opět malují nám rozličné chyby a ctnosti, jichžto příklad v každé můžeme najíti vesnici.

Spisovatel však nadepsal též i jednotlivé povídky jmény rostlin, při některých přidal sám aspoň nějakou applikaci hrdiny nebo děje s nápisem, ale u většiny marně hledáme nějakou spojitost, jako proč Matěje Maříka, který neměl jiné touhy, než aby se stal nějakým sluhou v zámku, nazval „Kozí pysk," též proč je nápis XIII. povídky „Pomněnka" nebo XX. „Koniklec." Některé nápisy, jako zmíněný právě „Koniklec," „Chebule" a j. nedobře se hodí k něžnému nápisu knihy „Kvítí a kvítka." Velmi pěkné jsou „Jasmín" a „Sedmikrása," ač v této poslední je též mnoho již povídkového. V „Chudobince" podiví se každý, že z písaře a nedostudovaného studenta stal se pro poctivost hned ředitel velkého kupeckého závodu. Též ve „Stoklase" je starosta čarodějník, jehož by si zajisté nyní každá ves přála, když za jediný den tak jednoduchým prostředkem učinil z tuláka usedlého občana. V „Tulipánu" zarazí každého zvláštní vystupování Boženy, od včerejška plnoleté, proti strýci, protože ve vypravování je charakter její velmi nejasný.

Též i v této knize rozličné chybičky by se mluvě vytýkati mohly, jako: mázlejí se s ním, bylo to jen pro mé štěstí, nemá srdce a rozum, příšerný zrak, nebylo mu nikoho rovno atd., ale není to zde tak zlé, jako ve „Feuilletonech." Zde jakoby byl spisovatel zamýšlel shrnouti všechny své chyby proti jazyku. Užívá pořád a pořád německého infinitivu a všechno „počíná." Na str. 25., 27., 28., 189. má po dvakráte sloveso „počal" dle němčiny. My máme k tomu přece slovesa trvací a opětovací, která sama sebou naznačují počátek, praví Bartoš. Chlubíme se něčím,

ne s něčím, abysme (42), sevřela rty, aby se jí nemusily smáti. Vůbec spisovatel mnoho musí a též může, kde Čech hned činí. Mohli aspoň na čas nalézti (9) m. nalezli, zkusil jíti po práci m. šel. My nechodíme ke spánku aniž se oblékáme v šaty, nýbrž chodíme spat a oblékáme šaty nebo se oblékáme do šatu. Čech též, třeba platí ve světě za velkého umělce, nechodí po berli, nýbrž o berle a s berlou. Zdál se viděti m. zdálo se mu, že vidí. „Manžel" sklání spisovatel ještě „manžele" atd. Za chyby tiskové máme: děti se smáli, varhaníci hrály a jiné podobné.

„Feuilletony" jest opět soubor 24 obrázků podobných „Kvítí a kvítka." jen že zde více hleděno k městům. Též některé motivy se zde opakují, jako vůbec život lidský se opakuje se změnou času, osob a místa. Pěkný, ač smutný, jest hned obrázek první „Trhan," „Na vorech," „Bázlivý hrdina" a j. Ve „Starouškové" chtěl zase jen spisovatel sám, aby to tak dopadlo, jak vypravuje. Po synu sháněl se starý rektor již dlouhou dobu. oplakal jej pak jako padlého v boji, dcera neměla dětí, hrabě chtěl dáti rektora pro starobu na pensi a najednou o štědrém večeru pozve oba staré manžely farář k večeři, a když se vrátí, naleznou v osvětlené škole syna, dceru rdící se s dítětem. a farář doručí starouškovi dekret od hraběte, že výslužba jeho odvolána a on dostane pomocníka. Podobně nikdo neuvěří, aby starý myslivec myslil, že je to zloděj, který se spouští po provaze k němu i když naň vystřelil, jak vypravuje se ve feuilletonu „Lišky," který s „Několik dopisů" máme za nejslabší.

S potěšením velikým jsme vždy čítávali zprávu, že opět nějaká nová kniha od B. Brodského vyšla, neboť jsme napřed věděli, že zajisté nebude otrávena duchem, který tak mnohou knihu nyní činí místo poučení svůdcem k bezbožnosti a nemravnosti, ale právě proto přejeme si, aby spisy jeho též po stránce umělecké byly dokonalé, potom se budeme teprv chlubiti pracemi jeho. Co jsme vytkli, toho se spisovatel varoval v jiných spisech úplně, proto raději méně, ale dokonalé, ať jest jeho heslem!

Všechny tři knihy lze knihovnám pro lid jinak doporučiti.

J. Blokša.

Matice lidu. R. XXVII. č. 4. a 5. „Santa Lucia." Roman *V. Mrštíka.* V Praze 1893. Str. 360.

Veliká města, jsouce středisky průmyslovými a také osvětovými tu většího, tu menšího kraje, přirozeně soustřeďují v sobě množství lidí, také mládeže nabývající v nich vzdělání vyššího. Mládež tato ve velikém městě ocítá se namnoze v okolnostech docela jiných než v jakých do té doby vyrůstala, a veliké město se svým ruchem továrenským a pouličním, se svým čilým životem společenským atd. přirozeně mocně působí na další její duševní rozvoj; vždyť je to v době, kdy jsme dojmům a vlivům nejpřístupnější. U národů velikých, majících četná universitní města, jež po přednosti lze nazvati takovými osvětovými středisky, není vliv jednoho z nich ani tak veliký ani tak důležitý jako u malých, kde je takové středisko jediné, jako u nás Praha.

U nás jest nejen poutavo, ale také se stanoviska národního velmi důležito zvěděti, kterak působí nové ovzduší pražské na sta

a sta mladých lidí, kteří se slétají do Prahy za svým vzděláním, a to s vroucí láskou v srdcích k této stověžaté matce našich měst, „v tento střed, jenž všechny snahy, síly, všechen lid pojil, živil ruch,“ vábeni jsouce tisícerými vzpomínkami na slavnou minulost národa, s níž královská Praha — tato naše Moskva, a jak ji spis. nazývá, Santa Lucia — tak těsně je sdružena. Proto zajisté jest úlohou velmi krásnou dolíčiti vliv Prahy na studentstvo toto po stránce mravní, společenské a národní. Dodáváme k tomu také: a úlohou blízkou, neboť spisovatelstvo naše téměř vesměs prožilo v Praze svá léta studentská a nejlépe může tudíž vliv ten znáti. Nicméně se řešení této otázky nepodjal v romaně dosud nikdo až V. Mrštík svou prací „Santa Lucia.“ S jakým zdarem, budiž ukázáno následujícími řádky.

Jiří Jordán, rek našeho romanu, byl synem chudého mistra továrního v Brně, který stěží živil čtyřčlennou svoji rodinu. Náš Jiří, určen jsa ke studiím, konal tato s prospěchem dosti bídným na českém gymnasiu brněnském, načež se měl po přání svých rodičů státi knězem. V Jiřím však čtením rozmanitých spisů ku Praze se vztahujících probudila se zatím mocná touha po Praze, která jej ponukla pustiti se bez vědomí rodiny divadelním vlakem z Brna vypraveným do Prahy. Prodal knihy a za peníze takto nabyté pobyl nějaký den v milovaném městě. Tímto pobytem však jeho touha tím více vzrostla, zvláště když po maturitě nastala doba, kdy měl se rozhodnouti o jeho budoucím povolání, což znamenalo pro něho buď bohosloví anebo Prahu. Celé dva měsíce svírán jest Jordán touto trapnou nejistotou a svou sžíravou touhou po Praze, v kterémžto trudném stavu mysli dokonce přišel jednou opilý domů. Tu rodina rozhodla se, že vyhoví tajnému přání Jiříkovu a dá jej na další studia do Prahy; chtějí ho podporovati, dokud by se sám v Praze neuchytil.

Rozloučiv se s rodinou, Jordán s růžovými nadějemi jel do Prahy. Cestou seznámil se s medikem Hégrem, k němuž také se přistěhoval. Konečně byl v Praze! Začal k radosti bujněji žít, a vrcholem jeho požitků bylo, že hned prvního dne seznámil se s mladičkou, sotva šestnáctiletou žabkou Klárou. Hned však poznav, že by dlouho s penězi nevystačil, počal obcházeti pány, jimž byl doporučen, aby se někde uchytil a zabezpečil si existenci Bohužel, marně; nemohl se ničeho domoci, a když náhodou dostal za opis přednášek 8 zl., zmocnila se ho touha poznati trochu Prahu v jejím vniterném životě. Zašel k „Flekům“ a odtamtud do noční kavárny k „Löfflerům,“ kde opojoval se líbaje tamější opilou sklepnici; následující dny ovšem musel zase nahrazovati, co byl takto vyplýtval, a uskrovňovati se. Chodíval jen do přednášek, ale ne zcela pravidelně, a za Klárou. Konečně poznal, že všecky jeho snahy někde se uchytiti jsou marny; zastavil svou peřinu, snáší dále hlad a zimu, ale dlouho netrvá jeho boj. Fysické i mravní síly jeho jsou zlomeny: Klárka jím pohrdla, Hégr vypůjčiv si poslední jeho dvacetník, nechal ho o hladě, tak že Jordán vloudiv se do hospůdky, pije pivo neplatě a vrátiv se v horečce domů dostává chrlení krve a v nemocnici umírá.

Z toho viděti, že obsah našeho díla, jinak dosti rozsáhlého, jest jednoduchý. Žádné episody neodvracují naší pozornosti od reka, jímž celý roman počíná — autor uvádí nás in medias res: jsme v nemocnici, kde chorému Jordánovi před očima se představuje celý jeho minulý život — a jehož smrtí také končí. Za to však spisovatel velikou péči věnoval partiím vyličujícím duševní stav našeho hrdiny, reflexím, a zejména líčením. V těchto částech je viděti největší sílu spisovatelovu; ať jen připomeneme líčení nemocnice, cesty divadelním vlakem, života hospodského, zvláště pak různých líčení krás Prahy, třeba tato místy jsou až příliš hledaná a j.

Z celého díla zjevno, že spisovatel vzdělal se pilným studiem moderního romanu cizího.

Již ve volbě reka. Roman moderní, věren jsa choré době, jejímž je dítkem, všímá si přespříliš všelikých abnormit, kdežto člověk normalní nevzrušuje, nepoutaje není jeho rekem. Proto nám také Mrštík nepředvede typu studenta českého, aby na něm doličil vliv Prahy, ač tak učiniti měl.

Nedbejme toho, a spokojme se s Jordánem spisovatelovým! Všimneme-li si ho blíže, vidíme, že není ani pravdivý a důsledný. Zcela jiný jest Jordán brněnský, zcela jiný pražský, ale dodáváme hned, že neviděti, jak by se to stávalo vlivem Prahy.

Jordán brněnský pochází z rodiny chudé a jest účasten „malého, malicherného života utlačeného člověka.“ Chudoba, jak sám se zmiňuje, velmi těžce pociťuje křivdu. U Jordána citlivost zvláště jest vyvinuta a přechází někdy až v citlivůstkářství. Jordánovi stále se zdá, že mu někdo křivdí. Ještě v Praze stýská si Hégrovi: „Za psance jsem tam byl, za nebezpečného člověka lidem i sobě. Plili přede mnou a z tváře mně vyčítali špatnou budoucnost.“ Toho v romanu samém neviděti: tam již Jordán je roztrpčený, chová se spíše sám proti jiným málo jemně a nešetří tuze jejich útlocitu. On sám plije slyše o sobě z úst opilého Slezáka úsloví v lidu běžné (str. 74.), jehož „jed cítil.“ Ze spolužáků jeho Matoušek „byl mu oddán na život i na smrt, ale toho Jordán sám považoval za hadr, kterým se vytíral školní prach,“ a zvláště stále nedůtklivějším i jedovatějším se stával vůči svým učitelům, čehož četné doklady uvádí spisovatel se zvláštní zálibou. Tak na př. zmiňuje se o kočičině, jak se „mýlil“ Jordán místo Kočinčiny, o znamenitém výkladu pumpy atd.

Jinak jest Jordán v Brně dosti pilný, ovšem svým způsobem. Sám prohlašuje: „Vlohy, nevlohy, pracovat se musí všude“ (117), a také k maturitě připravil se náležitě. „Všecko, co viděl, chápal ihned, za to s formou vedl ustavičný boj: číslice, letopočty, zákony, dogmata... házel od sebe jako přítěž“ (28) atd. I privatně se vzdělával v knihovně musejní.

Ostatně spokojoval se s tím, čeho mu rodina mohla poskytnouti; nejvýš dopřával si 1—2 sklenic piva, při čem se bavíval pohledem na sličnou dcerušku hostinského. To byl také jediný jeho styk s dívkami kromě sestry.

Bylť Jordán vůbec povaha uzavřená, snivá. V trudných okolnostech svých vybájil si svět jiný, čistě idealní, a jelikož je studentem českým, přirozeně vesnívá si tento svět do Prahy, jež mysli venkova našeho vždy tak mocně k sobě vábí. Vidíme tohoto snílka, jak povoluje své touze po Praze, která vzrostla v něm ve vášeň čtením dějepisným, utíká bez vědomí rodičů divadelním vlakem do ní pokochat se jejími krásami. Vidíme ho ve vlaku chvěti se rozčilením v očekávání věcí příštích a vystupujícího v Praze znamenati se svatým křížem. V divadle celý večer jest jako v jiném světě, a jako zsinalý v měsíční záři poslouchá dunění Vltavy. Opravdu idealista!

Takto pochopujeme slova spisovatelova, že vábila ho do Prahy žízeň po něčem „jiném,“ „ne hlad mladého, po rozkoších a smyslných

radostech dychtícího těla, ale hlad očí, hlad sluchu, hlad citu, srdce, duše a konečně i těla, žádost čistě idealního vzletu, jakým se chlubiti mohou jenom povahy mladé a silné, hazardní a zdravé" (45) „Vytvořil si Prahu v podobě tak idealní, že ve své lásce k ní rostl a nutně hynul zároveň už dávno před tím, než do Prahy nastoupil první krok." Toť správně řečeno: Jordán musel zhynouti, poněvadž se nedovedl přizpůsobiti skutečnosti, což nutno každému, zejména tomu, kdo jda do Prahy, představuje si ji jako vzor vší dokonalosti. V Praze nastává „rozčarování," a idealní dříve gymnasista často končí jako „lump" Hégr! (O. p.) *J. K.*

1. *Xaver Dvořák*: **Sursum corda.** Básně.
2. **Sursum corda!** Básně *Fr. Skalíka.* (Č. d.)

Rondel „Chci žít" jest pěkným protestem proti těm, kteří nevěří v nesmrtelnost duše lidské. Následují dvě krásné básně věnované dětem. V tomto genru má u nás Dvořák vždycky ruku velmi šťastnou. Jaká to něha v každé jeho básni děti opěvající! Maně vzpomínám podobného mu umělce českého, výtečného malíře dětských sujetů, který podivnou shodou vyvolil si pseudonym Dvořák, aby i v cizině hodně česky znělo. U tohoto převládá v dětských motivech více humor a naivnost dětská, u básníka našeho více něha, jakási posvátná úcta k těm nevinným, čistým duším dětí. Báseň „Modlící se dítě" je plna gracie:

— dvě očka, hvězdičky dvě vzňaté.

Když modlíc (!) otvíráš je nadšeně,
z nich proud se řine, něhy, krásy,
že sotva mrtvý Kristus na stěně
udrží zamčené své řasy!

Stejně krásná, ale hlubší jest znělka „Vašim očím."

Báseň „Spící Angela", jakkoli zdařilá, nezdá se mi dobře hoditi se v rámec celé knihy. Lamartinovská meditace „Umírající," bohatá dikcí i myšlenkou čestně se druží k předešlým motivům dětským.

O samotě tu stojí dva „Hořké sonety" „Jitro v horách," kde chudá matka ráno se děsí, že děti vstanou a nebudou míti chleba, a „U dveří cirku," kde slavná tanečnice zapomíná pro potlesk na děcko své venku touhou po matce a mrazem hynoucí. Jsou to pendanty dva, idyllický a moderní. Dvě matky, o nichž možno přemýšleti. Báseň „Ve vlašské kapli" je těžko srozumitelna; myslím, že tu vadí, jako i jinde, nesprávná interpunkce. Pozoruhodna je meditace „In dubiis!" v mistrných slokách psaná. Výslední zvuk Dvořákovy lyry jest melancholie, která všude vyznívá a zvláště v této skladbě. O skutečných pochybnostech u básníka kněze nemůže býti řeči, pro něho není záhad, není slabých chvil, kde by snad pochyboval. Zří mužně a odhodlaně budoucnosti vstříc. Ale kněz není sám, jeho povolání jej určuje jako vůdce, rádce, těšitele, spasitele jiných. On jde cestou, kterou Kristus šel, jde ve šlépějích jeho. Vida tu lhostejnost našeho věku k náboženství Kristovu, tu bídu všude

způsobenou naprostým nedostatkem lásky k Bohu a bližnímu, jak ji Spasitel hlásal, nemůže býti slep a hluch k tomu, co jej obklopuje, cítí s tím davem bloudících, cítí jejich muka. U Dvořáka soucit zvláště pronikavým zvukem se ozývá mezi city jinými. Jeho duše jest resonanční deskou, v níž chvějí se výkřiky a stesky trpícího lidstva. Dvořák stoje před obrazem Ukřižovaného, visícím v šerém koutě ve prachu smutku, uvažuje o prvých dobách křesťanství a mučedníkův a diví se, kam prchl ten žar nadšení starých dob.

A dnes? proč srdce hořem usedá,
proč hlava má se mdlobou sklání k zemi
a přes tvář slzy řinou rudejemi?
proč pochybnost v mé duši pozvedá
svou hlavu — had; jenž v keři víry dřímal?
kde lid Tvůj a proč rtové jeho němí,
a Tebou, Bohem svým proč pohrdá,
jenž krví Svou jich vinu těžkou snímal
a citů prales v ňadrech v svatý požár vznímal?

Takým způsobem básník dále, pln pochyb se táže. Báseň končí:

Hle, v tom se stíny hnaly po stropech;
ret (Kristův) chvěl se, jak se mluvit otevírá —
Ne! ztrhaný zrak dál se před sebou v tmu vzpírá.

Báseň vyznívá dissonancí a přílišným pessimismem, který i jinde se mi u Dvořáka nelíbí; zvláště proto, že není umělecky odůvodněn. Cítíte místy velkou nespokojenost, velký bol, ale nevíte proč, odkud se řine? Formalně vadí mi v básni této opominutá cesura v konečném alexandrinu.

„Silhouetty" mají soucit s dělníky, vracejícími se za krásného večera domů. Krásná jest báseň „Slza," zvláště svou poetickou definicí v třetí sloce:

Je to vůně duše tvojí
puklé v rudý květ,
je to nard, jenž zlatý stéká
na listy a snět;
je to moře, jímž uniká
bolu lidský duch,
kam se azur nebes níží,
kudy v těžké chvíli sblíží
v srdce lidské Bůh.

Velmi pěkná je náladová báseň „Klid poledne," poněkud smělá konečným obrazem.

Zvláštní dojem na mě činí poslední básně knihy: „Žebračka," „Žalm chudých," „Dědici Kristovi," „Věk XIX." Dvořák tu holduje modernímu realismu. Jest to něco nového u něho, neznámého dosud. Ačkoli se mi zdá, že ta novota není tak vniterní, že jest spíše jen formalní. Ale to jest jisté, že básně tyto při vší neobyčejnosti myšlenky, která jest tu smělá, neohrožená, nespoutaná, při vší mistrnosti verše znějí v knize „Sursum corda" cize. Ani nejsou ve shodě s její titulem. Jsou to čísla nová, cizí svým uměním, které jest jiné než ona čísel předešlých. Jsou to bezpochyby básně z poslední tvůrčí činnosti Dvořákovy, a řeknu přímo, že na tomto

poli bych ho neviděl rád. Mně se nechce nějak zamlouvati ta „poesie“ cárů, hadrů, hniloby, špíny, krve a slin. Poslední dobou jest to již věru chorobné, co všecko se k nám pod vlajkou realismu přináší. Nelíbí se mi to ani v dekadentech francouzských, kde je to konečně výstřelek nesmírného, košatého stromu bujné poesie a kde se to snese, ale u nás, u n á s není to na místě. Je to pouze moda, nic víc. Hledání novosti. Poesie stará byla zdravá, normalní, nyní třeba těm, kteří hrozí se Čechova přiznání:

v dáli, blízku
opěli jsme každou třísku (Šotek)

něčeho nového, nebývalého, výstředního. Odtud ta nová záliba v nemoci, pathologii, v krvi, hnilobě, neustálém smutku, zoufalství, pessimismu. Dobře praví Paul Bourde při druhém vydání známé sbírky „D é l i q u e s c e n c e s“ o dekadentech: „Il ne s'agit pas de s'amuser en ce monde; l a j o i e e t l e r i r e sont, comme l a s a n t é, m é p r i s é s du décadent.“ Ale nechme dekadentův, aby si pak někdo nemyslil, že Dvořáka také za jejich stoupence pokládám (!!), ač nebylo by divu, kdesi byl i Paul Verlaine citován jako básník katolický a dokonce i Péladan, jehož děl přece žádný katolík docela schváliti nemůže. Verlaine v poslední době znečistil lyru svou nestoudnostmi, o nichž nejlépe pomlčeti (Pour Elle). Ostatně o Péladanovi brzy se na tomto místě šíře zmíním. Mně jednalo se pouze o tu neustále vzrůstající u nás poesii hnijící krve, slin, špíny atd. Nelíbí se mi to. Růženě Jesenské vyčítalo se množství hvězd, sluncí, květův atd. v jejích básních, byla slova ta i počítána a na druhé straně jest už skoro na čase tu neustálou hnilobu, hnis, sliny, špínu, hnisající ránu atd. také omeziti na míru aspoň snesitelnou. Konečně jsou mi ty hvězdy přece jen milejší než ten neustálý hnis a zápach hnijící krve. (O. p.) *S. Bouška.*

Rodiče a děti. Napsal *K. V. Rais.* V Praze 1893. Nakl. F. Šimáček.

Nad všechny spisovatele, kteří čerpali látku k svým povídkám z vesnického, života českého vynikl K. V. Rais. Jak on, ještě nikdo nám nenakreslil života českých venkovanů. Poštěstilo se mu vystihnouti ráz povahy a života českých vesničanů tou měrou, že člověk čta práce Raisovy osoby jednající s úplnou určitostí před očima vidí a do té krajiny se přenáší, kde se děj odehrává. Ve sbírce své „Rodiče a děti,“ jež jest jaksi pendantem k „Výminkářům,“ dospěl Rais v drobné povídce svého vrcholu. „Pes“ a „V tiché chalupě“ jsou práce velmi cenné. V črtě „Pes“ vyličuje nám spisovatel Antonína Lubasa, který „se šel podívat domů.“ Provedení jest úsečné, účinné a umělecké. Jak věrně a psychologicky správně vylíčeno tu shledání Toníkovo s otcem a macechou, kteří ho nepoznávají hned, a to proto, že ho poznati nechtějí obávajíce se, že si přišel pro svůj podíl po nebožce matce! Ani bratranec ho rád nevidí domnívaje se, že si přišel peněz vypůjčit. Jediný pes, starý, bezzubý Ořech ho poznává ihned a velikou radostí div řetězu nestrhá.

Antonín vezme si Ořecha dítkám svým ukázat, že on jediný doma u rodičů ho poznal.

„V tiché chalupě" obral si spisovatel za předmět poměr mezi přivdalou snachou a výminkáři. Prosvítá tu předsudek, že jen ten se dobře ožení, kdo mnoho vyžení; ať žena je povahy také, či onaké. Toník Koutecký vezme si za ženu chudou, ale hodnou dívku Pavlu Pozdníkovu. Rodiče mu dlouho bránili, ale když jinak nechtěl, svolili sice, avšak všecka jejich nenávist obrátila se proti mladé snaše. Po svatbě hned začíná v tiché chalupě nehřmotný, ale tím zarytější boj proti Pavle. Pavla snaží se ve všem rodičům mužovým vyhověti, ale marně; ať dělá, co dělá, nic jim po chuti neudělá. Stále ji pronásledují, až ji z chalupy vyštvou. Toník jde za ní. Ježto však z toho těžce Pavla onemocní, umíní si Toník nevrátiti se již na otcovskou chalupu a vymění ji, ač je výnosnější, za špatnější chalupu švakra Kubíka. Kubík, jenž má dceru starých Kouckých, není povahy podajné a proto brzy se ukáže, že přišla kosa na kámen; nastanou hádky, soudy; staří Koučtí litují potom, že vyštvali syna s hodnou snachou. Nejpodařeněji vylíčeny postavy rodičů Toníkových, zvláště matka je tak mistrně dle skutečnosti nakreslena, že máme málo postav v naší krásné literatuře, jež by se jí rovnaly. Otci vadí poněkud až přílišná tvrdost.

Nejsympathičtěji vylíčena je Pavla poněkud arciť idealisovaná. Toník je trochu passivní povaha, ale celkovým rázem povídky odůvodněna. Rovněž postavy vedlejší jsou velmi rázovitě podány.

V podrobnostech má Rais ruku velmi šťastnu; vybírá jen ty, které děj neb osoby charakterisují, a to s velikým zdarem.

Třetí črta „Dřínův Joza" koncem svým trochu čtenáře překvapí, že se maně zamyslí, zda konec Jozův dostatečně odůvodněn. Bylo by dobře bývalo hned na začátku povahu Józovu poněkud prohloubiti snad jen několika črtami.

Úsudek všeobecný náš o této sbírce jest nejpříznivější. Přejeme lidu českému i sobě, aby pan spisovatel hodně mnoho tak ušlechtilých obrázků nakreslil; třeba jsou i stínové, ale povznášejí. *Fr. Bařina.*

Repertoir českých divadel. XXX. „Archa Noemova." Fraška o 3 dějstvích. Napsal *Ant. Lokay.* V Praze. Nakl. Fr. Šimáček. Str. 90. Cena 50 kr.

Je to fraška skutečně dosti zajímavá. Zajisté že může poskytnouti dosti veselé látky ta věc, že vidíme tu starého dohazovače s paničkou jeho, kteří z čista jasna zdědí velké jmění, hospodařiti v nově zakoupeném letohrádku, kdež také úmluvou i náhodou neboli překvapením určitý kroužek jim podobně komických osobností se sejde. Láska a namlouvání, sklamání a komická hrůza i zde se vyskytují a můžeme říci, dosti účinně.

Děj pro mnohonásobné zápletky dopodrobna vypisovati by bylo zdlouhavé. Vrcholí v tom asi, že jakýsi pan Kobliha, Pražan, ujede neustálému pronásledování své milované či nemilované (jak jí pravil) do Afriky. Ale nejede do Afriky, nýbrž na vilu páně dohazovačovu.

Uvidí tam paní Mrázovou, též z Prahy. ač jí dříve neznal, která mimochoden řečeno z nedorozumění přetrhla svůj milostný poměr s dr Hradilem, a zamiluje se do ní. Mrázová, aby jaksi potrestala doktora svého, který též na vilu zavítal, a aby ho pořádně vyzkusila, na oko Koblihovi svoluje. Již jest to téměř ujednáno, neboť doktor po jakési pomluvě samému právě Koblihovi ustupuje, zřeknutí to slyší i paní Mrázová za dveřmi a — ze žertu mohla se snadno státi skutečnost. Avšak v tom přijde zpráva z Prahy, že na letohrádek na návštěvu zavítá sestra panina. Nastala velká příprava a vyhlédání až již byla na místě. A nyní jenom si pomysleme překvapení páně Koblihovo, když v ní poznal svého anděla z Prahy, k vůli kterému právě z Prahy utekl! A k tomu měl býti v Africe. Všemu bylo konec, i rozmaru i té lásce paní Mrázové. Statečný Kobliha však nátlaku všeobecnému naň nyní činěnému odolal a suchou sestru paní domácí si přece nevzal, nýbrž odejel. Poměr mezi Mrázovou a doktorem Hradilem se objasnil a vyjasnil a párek ten se zasnoubil.

To jak pravím jest jen tresť, kdežto zajímavých podobností jest hojně. Život na takové vile, kde samí téměř zbohatlí lidé se sešli, jest právě v podrobnostech autorem dosti zajímavě vylíčen. Je to fraška s lehkou, záživnou komikou, která zajisté pobaví. *V. Beneš.*

Ochotnické divadlo. Sv. 80. „Vykoupen." Rodinný obrázek ve dvou dějstvích. Dle Agrellova romanu napsal *Alois N. Lucek.* V Praze 1892. Nakl. M. Knapp.

Ano tak to bývá. Obrázek tento jest úplně časový. Předně vidíme, že Hugo Aňev, bankovní úředník, dostal ve svém mládí špatné vychování od své matky, vychován byv ve všem jiném, nežli v tom, co by mu někdy mohlo prospěti, v marnotratnictví, rozpustilosti a mravních zásadách ne právě omluvitelných. V takovém ovzduší vyrostl mladý Hugo; dodělal se postavení, nebo spíše dostal postavení a také se oženil. Dostal slušnou ženu, ne právě krásnou, snad také ne duchaplnou (neboť jsem se nedověděl z kusu, uměla-li hráti na piano nebo francouzsky), aspoň před Hugem takovou byla; ale za to hospodárnou, skromnou, tichou, jaké by si jen pořádný manžel mohl přáti. Netřeba podotýkati, jakou byla matka Hugova, která vlastně převzala řízení domácnosti. Řekneme jen, že patřila mezi ty proslulé tchyně, zde však byla postižena snacha a nikoli zeť. Pánovitá, v zásadách znemravnělá, při tom neobyčejně štiplavá a chybělo jí jen ještě, aby byla šilhavá a kulhavá Z domu dobře vedený Hugo začal žíti podle svého způsobu: rozhazoval peníze na venek, na různé pikantní věci a doma svého hlupáčka nechával v bídě. Tuto bídu i hmotnou i mravní, společenskou, jakáž nastala u paní pana Huga, Violy, pozoroval dávný její a její rodiny přítel, Bartoš, vrchní bankovní pokladník, který chtěje jí snad aspoň částečně ulevití, odevzdal jí listinu, znějící na 6000 korun, kterouž část uložil prý pro ni v dřívějších jejích dobách jakýs přítel rodiny. Tento strýc Bartoš jeví se vůbec jejím velkým zastancem, obzvláště proti tchyni. A nyní rychle ke krisi. Zkrátka takovým životem Hugo dostal se do peněžitých nesnází a vzal z banky. Věc, které si už člověk nyní ani nevšímne, za to všiml si toho jeden úředník z banky a Hugovi dána lhůta

1½ dne, kdy vzatých asi 6000 musí navrátiti. Hledá ovšem u přátel nadarmo výpůjčku. Tu uslyší, že Viola má peníze, a myslí, že to bude snadné od ní je vylákati. Zároveň podporován svou matkou vyzve Violu, aby podepsala. Avšak „trpaslíček" vystoupí nyní co nejrozhodněji a peníze nedá. Při tom vypočítá všecka příkoří, která se jí jejich společným úsilím děla. Jedinou páskou, co ji k domu poutala, byl synáček její Emil, pro kterého určila těch 6000 korun. Při té příležitosti se matka Hugova osvědčila tak znemravnělou, že sám Hugo se od ní odvracel s hanbou a přicházel k jakémus neurčitému poznání svých chyb a pravého dobrého života.

Náhle však Emilek žemře. Posledního pouta zbavena, chce Viola dům opustiti. Tchyně její to nepřipustí jenom za cenu těch 6000 korun. Viola podepíše a odejde. Hugo zdrcen a nanejvýš popuzen jednáním matčiným i tuto z domu svého vyžene. Toť aspoň částečné usmíření.

Práce je dosti dobrá a provedení připustitelné. Spracování z romanu věc sice valně ulehčuje, nicméně můžeme říci, že si autor dal dosti práce a látku dobře uspořádal, ač i tak jest téměř nepochopitelnou trpělivost a mlčelivost Violčina. Ovšem bývá to někdy v povaze. *V. Beneš.*

Knihovna lidu a mládeže.

Přítel domoviny. Ročn. IX. Sv. 10. „Nedělní klid." Úvahy národohospodářské a socialně-politické. Napsal *Karel Adámek.* V Praze 1893. Nakl. Ed. Beaufort.

Se znalostí socialních poměrů velikou, jakou spisovatel projevil už i v jiných svých dílech, pojednává v těchto úvahách na 89 stranách v devíti kapitolách o potřebě a důležitosti klidu nedělního ze stanoviska humanního naproti dělnictvu. Nejprve líčí spisovatel škodlivý vliv přílišného a nepoměrného přetížení dělnictva prací, jak na tělesné ústrojí tak i na mravnost a rodinu. Dále uvádí autor důvody ze zdravotnictví a hospodářské i socialní, které vyžadují klid nedělní. Konečně vyvrací námitky nepřátelů klidu nedělního, odvolávaje se při tom výsledky klidu nedělního, který už dávno je v Anglii a Unii severoamerické. V posledních třech kapitolách probírá návrhy zákonů o klidu nedělním u nás.

Výklady jsou jasné a živé, při tom však též prosté, že i každý dělník se zájmem přečte tuto knížku. Právě však proto neradi vidíme v knize té jeden nedostatek. Spisovatel zmiňuje se sice též, že klid nedělní jest již po tisíciletí náboženstvím posvěceným, zákonem přírodním, ale jen jako mimochodem a v dalším výkladu skoro úzkostlivě vyhnul se vší vzpomínce na nejdůležitější význam neděle, totiž náboženský. Jak jinak by jeho výklady vynikly a výhody z klidu nedělního se zvětšily, kdyby byl hned na počátku prohlásil zpříma, že svěcení neděle jest zákonem Božím. Jak pěknou byla příležitost poukázati na to, jak se mstí nedodržení toho zákona, který, jak sám citaty mnohých mužů dokládá, jest nutností přirozenosti lidské, jak se zde jeví prozřetelnost Boží, která všechno dobře uspořádala! Spisovatel mluví všude jen o klidu tělesném a občerstvení těla,

o výhodách materialních, ale nikde ani zmínky neučinil o nutnějším ještě občerstvení, na kterém vlastně občerstvení tělesné nejvíce závisí, totiž o občerstvení duševním, o pravém klidu nedělním, o uctění Boha. Chce sice spisovatel, aby chyby, které klid nedělní by přivoditi mohl, byly odstraněny životem spolkovým a ústavy vzdělávacími, ale nejsou právě spolky záhubou tak mnohých dosud řádných dělníků? Jsme na blízku továrnám, v nichž se klid nedělní zachovává, a jsou tam též spolky vzdělávací demokratické, a jaké jsou výsledky, mohl by spisovatel přesvědčiti se v pondělí na nabubřelých, zamračených tvářích a na křiku žen a ušpiněných dětí, jichž otec včera odbyl týdenní mzdu Jest sice nutno zákonem světským vynutiti nyní klid nedělní, ale on jen tehdy ponese blahodárné ovoce, když se mu vrátí jeho posvěcení zákonem Božím. K tomu mělo by péro povolané zvláště nyní vždycky směřovati, a to marně hledáme ve spisu tomto, třeba nic nenalézáme též proti tomu. Škoda, že spisovatel, který projevuje znalost četných spisovatelů, neobeznámil se též s dělnickou encyklikou Lva XIII. Byl by v ní poznal, že není potřebí vynalézati nových zákonů, nýbrž že nutno jen těm nejstarším a nejmoudřejším zase platnost zjednati, totiž zákonům Božím. *J. Blokša.*

Slezská kronika. Seš. 1.—3. „Bratři Doliňáci." Povídky z dějin moravského Valašska. Napsal *Čeněk Kramoliš.* V Opavě 1894. Nakl. Dr. Fr. Sláma. Str. 128. Cena 45 kr.

Útek povídky je prostý. Osudy rodiny Doliňákovy vypsány jsou, jak souvisely předně s poměry Valašska moravského v 18. stol. vůbec, s loupežnými zástupy, jež tehdy východní kraje moravské znepokojovaly, dále s poddanstvím vůči vrchnostem, s válkou o dědictví rakouské s Bedřichem pruským zvlášť.

Z četných osob v povídce vystupujících nejvíce poutají pozornost čtenářovu otec starý Doliňák a jeden z jeho synů, Tomášík. Postupem děje soustřeďuje se vše kolem Tomášíka. Tento pobyv několik roků na studiích, vrací se z tesklivosti po domovu k rodičům, stane se písařem panským, přeje lidu poddanému, zvláště však dělníkům v panských hutích zuberských, zastává se jich proti utiskovatelům, mírní je, když se bouřili, a konečně dává se na jejich stranu, zřídí „trestající sbor," jenž vrchnosti všelikou škodu způsobuje. Tento náhlý (plně-li odůvodněný?) obrat v životě nadějného syna je pro rodiče pramenem velikého zármutku: matka zemře, otec se syna odřekne a uloží dvěma ostatním synům, aby se dali ke sboru portášskému a pomohli vrchnosti Tomášíka zajmouti a potrestati. To se jim po dlouhém slídění podaří, Tomášíka zajmou a sami vedou do zámku do vězení. Dostav milost, Tomášík vstupuje do sboru portášů, zúčastní se války proti Prusům, je poraněn, zajat, a teprve po letech vrátí se jako poustevník Felix a žije i umírá v poustevně na Radhošti.

Třeba jest osnova děje prostá, je přece povídka velmi poutavá. Vypravování je plynné, pěkné, na mnohých místech dramaticky živé. Míst obsahem závadných v celé knize nenajdeš, naproti tomu statí

krásných i poučných mnoho. Z každé stránky dýše mladistvá duše, nesoucí se k ideálům. Z každého odstavce je patrno, že jej psal svého rodného kraje milovný syn Valašska. Psal nejen s nadšením, ale také s podrobnou znalostí povahy lidu, jeho kroje, obyčejů, jeho smýšlení. Nad to všíml si dobře i jiných prací k věci se vztahujících. Následkem toho je kniha též dobrým příspěvkem k literatuře lidopisné. Kniha je psána řečí správnou, až na tisková některá nedopatření, způsobená okolnostmi, vymykajícími se z moci samého spisovatele. Spis byl odměněn cenou Prombergrovou pěti dukáty ve zlatě. — Rádi doporučujeme.

J. Funtíček.

Modrá knihovna. R. II. čís. 5. „Vzpomínky." Napsal *Fr Procházka.* V Praze 1893. Nakl. Dr. V. Řezníček. Str. 93. Cena 50 h.

„Za školu" až do lesa šli žáci neposedové krásný letní den. Jak tklivě umí rozechvěti autor struny srdce, jak věrně až fotograficky líčí i tu drobotinu, viděti z obrázku „Jeden schází." Čta jej mimoděk illusí by se člověk unésti dal, že to výplod péra Němcové. Ruší dojem ten, že děvčátko nemocné matce tyká: „Odpusť, maminko, ale jindy také jsem chodila bosa, víš, a nebylo mi tak." To řeč dítěte ze salonu městského, a ne z doškového domku. „Výpomoc" posílá stařenka synovi do Vídně 15 ušetřených desetníkův od mlácení. Episodka s polesným je zbytečný a rušivý výstřelek, nevím jakého — ismu. „Noční hlídka," strašidelná historie, a spis. jí neměl na světlo ani pouštěti. „První srážka" válečná na skalách „Hercegoviny" (!) se odehrála. Sbírečka byla by vhodným dárkem pro knihovnu lidu, kdyby byla bez mnohých vad a chyb.

Čeština je tu, zkrátka řečeno, novinářská. Ukázky jen dvě: „přísná zima" (str. 72.), u nás bývá tuhá, krutá. Který prostý čtenář porozumí této větě, rád bych věděl (str. 34.): „Starý pes, jenž venku zůstal, škrabal na dvéře a jektal zuby v klapotu tak rychlém, jako byl onen mláticího stroje." Pro studované jsou ovšem vtipné a nevtipné kudrlinky a titěrnosti o „kompaktní ellipse" a „výseku živé ellipsy," o scenerii a drobných silhouettách, neboť oni vědí, co je trofej, a co značí imponovati, zdali však pro knihovnu lidu, za jakou „Modrá knihovna" se vydává, vhodnými lze nazvati tyto učené narážky, ať rozhodnou titéž prostonárodní čtenáři, pro něž psáno (str. 49.): „děl mistr s onou parlamentarní suchostí, jakou se metají neodvratné střely" a (str. 74.): „... v čem spočívá to kouzlo, jež neodolatelně láká lidský zrak k tomuto skvostu nebes, uloupenému bohům Prometheem lidského důvtipu." Chyb tiskových je v knížce dosť.

A. D.

České spisy pro mládež. Čís. 37. „V sněhových vločkách." Tři povídky. Napsal *Fr. Hrnčíř.* S barvotiskovým obrázkem. V Praze 1893. Nakl. A. Storch syn. Str. 92. Cena 60 kr.

Nápis „V sněhových vločkách" volen zcela nahodile; sujety povídek nemají s ním skoro nic společného. V povídce „Zima" (nápis opět nahodilý, nepřiléhá k obsahu) vypravuje se o rodině dobro-

činného továrníka pražského, Výborného, který z chudého mladíka stal se bohatým továrníkem, prokazoval dobrodiní, kde mohl, zvláště pak pomohl penězy obchodníku ve skleněném zboží, Přímému, a hraběti Velímovskému. Když pak sám neštěstím přišel o jmění, vzal ho Přímý za společníka v obchodu, který byl pomocí hraběte Velímovského ještě zveleben. Hrabě vzal k sobě dvě dcerušky Výborného, nemaje dětí. — Osoby v povídce jednající jsou skoro vesměs positivní typy, dobré duše, a vůbec celá povídka obklopena růžovým světlem; líčí se tu život ne jaký jest, nýbrž jaký by měl býti. Děj je dosti chudý; aspoň polovici povídky zaujímají vypravování pohádek, pověr atd. z Podkrkonoší a Podještědí.

V kratičké povídce „Dva štědré večery" vypravuje se o tom, jak první Štědrý večer nahradil Libušce ztracené rodiče, v druhý Štědrý večer přinesl jí Ježíšek bohatého strýčka z Ameriky.

„Lavina na Alpách" vypravuje skutečnou událost, která se stala ve Švýcarsku r. 1809., jak malý pasáček zachránil se se stádem před strží sněhovou v kapličce.

Vypravování Hrnčířovo je prostičké. *A. Vlas.*

Dědictví maličkých pod ochranou sv. Karla Boromejského v Hradci Králové. Č. 37. I. „Hluchoněmý." Povídka ze života pro život, kterouž sepsal *Fr. J. Košťál.* II. „Z dráteníčka lékař." Povídka z potulného života starého drátaře se sirotkem podtatranským od *V. Zemana.* III. „Biskupské jubileum papeže Lva XIII.," jež zobrazil *Dr. J. Slabý.* Str. 196. Cena 70 kr.

Správa „D. m." v předmluvě k první povídce — zaujímající 162 str. — udává, že povídka „jedná o původu založení ústavu pro vzdělání dětí hluchoněmých v Hradci Králové r. 1881.," tedy o události skutečné, kterou p spisovatel věrně a poutavě vylíčil. Vypravuje se tu o životě odchovance ústavu toho, Martina Soukala, jenž neštěstím v dětství upadl v hluchoněmotu, chodil však do školy, pak se dostal do ústavu onoho, a když odtud vyšel, stal se výborným tovaryšem kolářským, zakladatelem spolku katolických tovaryšův a šťastně se oženil. Obsah druhé kratičké povídky objasněn již samým nadpisem. Vypravování je tklivé a živé. Vřele popsal Dr. J Slabý jako očitý svědek jubilejní slavnosti papeže Lva XIII. v Římě. — Kniha tato hodí se dobře do školních knihoven i pro dům. *An. Vlas.*

Pestré květy. Sbírka spisů poučných a zábavných pro českou mládež. Pořádá K. J. Zákoucký. Illustr. K. Thuma. R. I. sv. 6. „Obrázky ze skutečnosti." Napsal *Josef Soukal.* Předplatné na 6 svazků 1 zl. 10 kr. Cena jednoho svazku 25 kr. V Praze 1893. Str. 76.

Když první čtyři svazky nově založené sbírky „Pestrých květů" posuzovali jsme r. 1893. v „Hlídce lit.," poukázali jsme na prospekt a ukázali jsme, že sbírka nevyhovuje prospektu, že cena svazečku není tak levná, jak se tam praví, že spisy, ve sbírce uveřejněné, nevynikají nad prostřednost. Majíce podati úsudek o sv. 6.

vyznáváme, že sbírka se lepší. Předně úprava posledního svazečku je lepší, než byla dříve, obrázky jsou jemněji provedeny, a „Obrázky ze skutečnosti“ mají tu přednost, že spisovatel zůstává v nich skutečně věren skutečnosti. Spisovatel v pestrých povídečkách svých líčí zjevy většinou utěšené, ale podává je pravdivě, dle skutečnosti. Obsahu drobných obrázků, jichž počtem 10, nebudeme podávati. Jsou to obrázky prosté, ale pěkné. *A. Vlas.*

Paběrky.

Pařížské mody inserují s obrázkem také v „Malém Čtenáři“ (č. 10.) s vyzváním: „Toto oznámení ukažte svým milým rodičům a starším sestřičkám.“ Ti budou mít radost, ti „milí rodičové!“ A což teprve vychovatelé!

Ethická kultura bez ohledu na náboženství má svůj časopis Ethische Kultur (vyd. v. Giżycki) a spolek Deutsche Gesellschaft für ethische Kultur. Vloni rozeslal jmenovaný vydavatel čtyřiceti vynikajícím vrstevníkům dvě otázky: Was verstehen Sie unter Religion? a Glauben Sie, dass es eine von der Religion (wie Sie dieselbe definirt haben) unabhängige Moral geben kann?, žádaje za odpověď a dovolení, odpověď uveřejniti. Mezi tázanými jsou lidé přerůzných stavů, theologové, státníci, průmyslníci, umělci atd. Takořka polovice jich však dosud neodpověděla, ostatní pak odpověděli jak o náboženství tak o mravnosti výroky velice zmatenými a od sebe různými. Kladný výtěžek dotazu toho jest pramalý, pro nezávislou mravouku pak docela žádný.

Zprávy.

Listy z Prahy. XVIII. Nedávno jsme četli v jednom krajinském listě moravském zprávu, které jsme se zalekli. Ledakdes prý už rodiče se rozpakují, poslati syna na universitu do Prahy, a dokonce i vážní mužové prý v podobném smysle se pronášejí. Je pravda, kdo nechá na se působiti dojmy z našich denníků, může se zhroziti nad ledakterými zprávami jejich. Pumy, hanobení kostelův a hrobů, vraždy, zatýkání, konfiskace, rozpouštění spolků atd. střídají se týdně a nedají mysli odpočinout si. Nelze zapříti, v Čechách je mnoho nezdravého kvasu — ale sluší přece lišiti, co z toho připadá na živly podvratné, jejichž dějištěm je dnes celý širý svět, a co připadá na vrub věci národní. Že mezi anarchisty je tolik Čechů? Pravda, ale za mnohým českým jménem skrývá se národnost jiná. Nelze pak zapříti, že socialní poměry jsou dnes plny nesrovnalostí, příkrých protiv, samé tření, samý boj, a že hříchy se pášou intra et extra muros. Mysl českou, která je snadno vznětlivá a chytlavá a při každém duševním hnutí evropském ode dávných věků vždycky hned byla súčastněna (jen že málo kdy na svůj prospěch), ovšem zaujaly také ideje socialní, a to tím spíše, protože národ náš celkem žije

všecek od práce rukou svých, dodává statisícové legie dělnictvu, kteréž v pánu svém na mnohých místech vidí dvojího i trojího utiskovatele, hmotného, národního i mravního, jehož dětem se odepírá vzdělání školní a jemuž se nedovoluje modliti se k Bohu v jazyku mateřském, nemluvě o tom, co trpěti musí ženy a dívky stavu toho. Každý hřích pak dle našich názorů křesťanských přivodí za sebou dříve či později trest. Povaha věci přináší s sebou, že se ideje socialní obrážejí ostře také v písemnictvu našem. První opravdový roman náš, Gustava Pflegra-Moravského „Z malého světa,“ je socialní, jedno z nejlepších dramat našich, Jeřábkův „Služebník svého pána,“ má tendenci opět socialní. A kdo by neznal Mayerovy básně „V poledne“? „Lešetínského kováře“ od Svatopluka Čecha dokonce stihl zákaz dalšího prodeje. Jsou to vesměs výkřiky hmotného a národního utrpení českého muže. A od těch dob neumlkly takové výkřiky, v Merhautových povídkách ozývají se ještě trpčeji, ještě bolestněji. Každý ví, jak dnešní život vypadá, co jím hýbe — před tím nelze zavírati očí. Dnes jenom ten, kdo trpí, směleji se brání, hlasitěji stená. A ten boj — ať tomu chceme či nechceme — se dobojuje, dobojovati musí; můžeme si jen přáti, aby se skončil bez pohromy pro podstatu naši národní. Právo na práci a existenci, právo na mateřský jazyk a přirozenou výchovu dětí, právo na mravnost — možno-li těm právům upírati práva? Pohříchu žádný boj se neobchází bez výstředností, ideje sebe lepší použijí živlové ničemní a v jejím libém stínu prostopáší. Kolik již bídáků se neskrylo za ideu národnostní, ba i náboženskou, a nezneužilo čistého štítu jejího ke svým nekalým účelům sobeckým, k násilí a křivdě! I na nejkrásnějším stromě vyrážejí občas výhony, které zahradník musí ostřihovati, aby neubíraly mízy haluzím zdravým. Pro ně však nikdo nevytne celého stromu.

A tak by bylo s chybou a snad by nebylo ani dosti prozíravé, zrazovati hned z pobytu v Praze, poněvadž i tady se objevily úkazy, jichž není prosto dnes už žádné veliké město. Je to sice pěkný rys v naší povaze, že, co je naše, vše chceme míti dokonalé, vynikající nad cizí, původní: ať je to dílo umělecké, vědecké, průmyslové nebo společenské. Nám málem už by se byla „Prodaná nevěsta“ přestala líbit, protože prý je v ní naivní text a na divadle tuze často se provozuje, kdyby nebyla v pravé chvíli cizina nám to zamezila, propukši v jásot nad ní. Za života svého ovšem už dokonce Smetana neuslyšel úplné chvály na své práce. Tomu vadilo to, tomu ono. A tak nám to připadá nyní též s Prahou. Nynější doba si potrpí na sensačnost; zpráva sensační, byť byla sebe nižší, zabere celou pozornost, a pro ni se nevidí dobro a krásno, vystupující ovšem tišeji, skromněji.

Jaká to řada krásných zvěstí současně vyzněla z Prahy a kolik jich tu zůstává skryto! Hudba česká dobyla si prvního jeviště střední Evropy, dvorní opery vídeňské, české kvarteto roznáší slávu českého jména po všem světě, mladistvý člen jeho, Suk, projevil se skladatelem,

jemuž se otevírá veliká budoucnost, sochařství české slaví nový triumf ve Vídni Myslbekovým sv. Václavem, stavitelské umění kráčí od vítězství k vítězství v stavbách chrámových, tak že se můžeme směle ptáti: kde dnes se postavilo a staví tolik chrámů nových jako v Praze, která po Karlínské romanské stavbě, pohádkově pěkném chrámu Cyrillo-Methodějském, viděla vzniknouti rovněž velebnou basiliku svatováclavskou na Smíchově, a znamenitý výtvor domácí gotiky: kostel sv. Ludmily na Vinohradech? A opět na Smíchově zbudován velkolepý klášter Benediktinek, za krátko pak už se přikročí ke stavbám chrámů na Žižkově a v Holešovicích. Nad tím vším trůní velestavba dómu Svatovítského, jehož vzdušné a bělostné dvojvěží už dává tušiti čárnou krásu dokonané stavby a k němuž bělostí svou druží se obnovené dvojvěží kostela Svatojirského. V architektonice budovní pak rovněž umění stavitelské se zvelebuje a dostupuje radostné výše. Nový palác městské spořitelny pražské soupeří mocně s Museem a hypotheční bankou ladným rozčleněním a effektní prostotou výzdoby vnější, a také domy soukromé hledí si význačné úpravy slohové, při čemž zvláště t. zv. renaissance česká dochází obliby; zejména domy pp. Schaffera, Mráčka a Bendla (skladatele) stávaji se ozdobou nábřeží Františkova a Palackého. A již opět se vynořují dvě monumentalní stavby nad povrch zemský: Vinohradský obecní dům a Strakova Akademie. Mnohoslibný talent v tomto oboru uměleckém vrátil se nedávno do Prahy, bratr malíře Sochora, známého svým Božím Tělem.

A což malířství české? Z nenadání dokonce dvojí přivítalo radostnou zvěst. Ministr Madeyski přislíbil postátniti malířskou akademii pražskou a zříditi při ní řádné profesury. Tím se jí také dostane samostatné budovy, a Brožík nebude nucen do svého atelieru choditi až na výstaviště. K témuž účelu předseda Akademie Hlávka věnoval 100 000 zl. a tak za krátko přibude zas nový sloup k duševní samostatnosti české. Kéž potom jen naši šlechticové vykonají svůj dílec povinnosti ku vlasti a přenesou své sbírky a obrazárny do Prahy, jakož i je rozmnožují pracemi umělců domácích!

Pověst vypravuje, že také konservatoř hudební p. Hlávka se vynasnaží vyprostiti z jejího nynějšího více německého stavu. Akademii české ministr sám od sebe slíbil zvýšiti roční dotaci, uznávaje prospěšnou činnost její.

Divadlo národní chystá se proměniti v operu a pro ostatní obory vystavěti nový dům umělecký; jméno navrhovatelovo (p. řed. Šubrt) ručí za to, že návrh nezůstane pouhým snem, a bohdá podaří se soustředití k společnému dílu i podnikavost jednotlivců, strojících se rovněž ke stavbě nového divadla českého. Vlastně však má český národ právo také na budovu nynějšího zemského divadla německého v Rytířské ulici, a stálo by snad za pokus získati dům pro česká představení v ony večery, kdy se tam nehraje německy. Věc ta měla by býti vyšetřena a na sněmu přivedena k řeči. Hrává se tam po německu toliko třikrát nebo čtyřikrát týdně, a budova náleží zemi.

Konečně ve studentstvu samém nedlužno hledati jen samé bouřliváčky a výstředníky. Slyšeli jsme z povolaných úst, že mezi posluchači filosofie v oboru filologickém, historickém, fysikalním a mathematickém (a zajisté i v oborech ostatních) vyvinulo se několik talentů přímo neobyčejných a že je professorstvo s posluchačstvem svým nanejvýš spokojeno. Pracují tak zdatně, že jsou a budou ke cti svým oborům. Práce některých posluchačů těch se dostávají již do časopisů vědeckých, a také Česká Akademie chystá se vydati tu, onu. Ač pak na jiných fakultách nejsme tak obeznámeni, přece doslýcháme též o posluchačích jejich mnoho chvály. O rozličné ceny přihlašuje se vždy hojný počet prací, a jednotliví professoři mají častou příležitost, v nich i soukromě v jiných ještě studujících nacházeti duchy bádavé a pracovité. Rovněž si chválí své studentstvo professoři techniky. Takovéto zjevy dlužno hoditi na misku zas jako protiváhu proti oněm výstřelkům, mnohého pozorovatele znepokojujícím.

Netřeba tedy zoufati, ani z Prahy zrazovati. Že národ náš prodělává krisi a že ta krise u něho jak u každého jednotlivce provázena jest úkazy chorobnými, nepravidelnými, za to celek ani jednotlivec nemůže. K té krisi dojíti musilo. Způsobily ji stejně poměr vlády a odpůrců k nám jako nové směry a ideje v ostatní Evropě a konečně i poměry vnitřní, noví lidé, rozmnožující se intelligence, nespokojenost, tíseň hmotná, žádost konečných úspěchů, omrzelost z dlouhého boje vzniklá atd. Ale jako členové rodiny neopouštějí nemocného, nýbrž s tím větší péčí se mu věnují, tak bohdá žádný člen rodiny národní nebude bráti úraz z „choroby“ a opouštěti jej ve chvíli těžké, nýbrž přilne k němu s péčí a láskou tím větší. Ostatně ta krise právě vedla k volbě rozmanitých léků, kterých by jinak nebylo bývalo, jako jest na př. i zřízení studentského domu „Arnoštem z Pardubic,“ a po takovém domu z kruhů konservativních už dávno bylo voláno. Z krise nynější národ bohdá vyjde zdráv, snad o něco střízlivější, ale i zdravější a zralejší než byl dříve.

Čin Hlávkův ukazuje nejlépe, jak smýšleti. Muž ten zásad jistě konservativních, neomýlen vřavou denního života, vždy šlechetným činem vzpruží národ ve chvíli kormutlivé. On miluje a doufá, to hlásá jeho čin — a není sám. Ob čas odkazy obrátí pozornost i na jiné strany, kde bila srdce jemu příbuzná, jako nedávno odkaz Mir. Šichy, nebo účetního rady Koziny, nebo architekta Turka, vesměs činy veliké, neobyčejné, vznešené; tu ze smrti se rodí nový život. Nesdílíme ani obav p. dvorním radou professorem Albertem teskllivě pronesených, že nám duševní samostatnost nepůjde k duhu a že bychom se neměli vzpírati dvojjazyčnosti, nechceme-li, aby klesla vědecká i vzdělanostní úroveň u nás. Myslímeť, že neumí-li učenec nebo lékař plynně a elegantně mluviti německy, z toho ještě nevyplývá, že by nemohl německých knih čísti; také možno, že používá jinojazyčných knih. Lékaři a učenci jiných neněmeckých

národů obcházejí se též bez německých knih a jsou z nich mužové celí. Gladstonova ignorance německé literatury na př. vzbudila nedávno úžas „Neue Freie Presse." S podobnou námitkou se přicházelo na nás také od národních odpůrcův, a ona měla býti důvodem, abychom nedostali škol aniž jiných ústavů vzdělávacích. Co však dělali Preslové a Šafaříkové proti té námitce? Skládali české knihy. A touž povinnost mají také nynější učenci, jež odkojila česká matka: nikoliv jen toužiti do chudoby české literatury vědecké, nýbrž též odstraňovati tu chudobu. Jistě by hned umlklo mnoho stesků, kdyby na př. p. professor Albert vydal (a i dále vydával) své vzácné knihy po česku. A jak by takový příklad sílil, povzbuzoval! Takto ovšem nezbývá zatím než kojiti se nadějí, že se vyskytnou, ne-li hned, tož později, takoví čeští duchové, aby naši studenti mohli zrovna tak směle a prospěšně z jejich knih čerpati vědomosti, jako to smějí nebo i musí doposud dělati z některých německých. Národ, který dal na př. lékařské vědě Rokytanského, Škodu, Opice a Alberta, zrodí bohdá zase také syny, kteří za jich vzorem půjdou ve vědě, jen že budou při tom více nebo vůbec psáti po česku. Pokud bude vzdělanectvo a studentstvo české odkázáno na knihy cizojazyčné, jsme národem druhotným, odvislým, chudým; a na koho spadne vina toho zjevu? Ne-li na ty, kdož k tomu povoláni byli, národu svému nésti ve vědě pochodně, kdož ale této své povinnosti rodem jim přikázané nedostáli, ba dokonce svítili raději jiným? I veleduchům našim zapěl básník nesmrtelná slova, každou činorodnou vůli povznášející a jistě jí též z duše vzaté, když na otázku, proč by srdce naše chladlo a truchlilo, že není ještě role česká vzdělána, odpovídá:

Vítězství to nechci, jež by padlo
s nebe dolů na zem bez potu,
volím chudou směs a mrákotu,
aby svět byl, kde nic před tím vládlo.

Ani Němci nepřišli hned k plnému stolu, nenašli svou vědu už hotovou, nýbrž musili si ji teprve vytvořiti. A co dovedli oni, dovedeme snad také my. Jako náš Štítný několik set let dříve než Němec Thomasius počal vědu vzdělávati jazykem národním, tak musí býti též nyní snahou národa našeho (jak jsme i na tomto místě už několikrát se pronesli) ve všech oborech vědeckých míti kompendií a naučných knih tolik, aby český vzdělanec mohl nabývati vzdělání svého v mateřštině; učenci pak mějte si sborník, který by výzkumy jejich tlumočil národům jiným.[1]) Pravý učenec jinonárodní potom už se tolik přiučí česky, aby mohl čísti knihu celou

[1]) Bohužel však obohacují někteří učenci naší české university literaturu německou pracemi, jakých sami ještě nemáme a potřebujeme. Tak zvláště se děje z fakulty právnické Navrhovaný utraquismus by toto nepěkné počínání jen odůvodnil a posílil, nemluvíc ani o tom, že při všech pokrocích národnosti naší a při veškerém výstředním radikalismu, který prof. Albert předpokládá, té pravé uvědomělosti a lásky k rodné mluvě nepřibývá, nýbrž ubývá; intelligence naše — nejenom na Moravě, nýbrž i v Praze — vede svou domácnost často duchem cizáckým.
Pozn. red.

v originale, jako se dálo a děje už od časů Šafaříkových (a musí se díti na př. k vůli Tomkovým Dějinám Prahy, Gebaurově mluvnici vědecké atd.) a jakož toho jsou svědectvím časté návštěvy učenců ruských, polských, švedských, norských a j. v Praze. Naši lidé pak vždy a také nyní na českých středních školách se naučují tolik němčiny (jenom chtějí-li), že nám právě Němci závidí té znalosti němčiny, vysvětlujíce jí a svou neznalostí češtiny domnělé počešťování všelikých úřadů. Z českých škol vyšli dobří kazatelé němečtí, vynikající poslanci říšští (umějí jistě lépe německy, než na př. poslanci polští, o Maďarech a j. nemluvě), spisovatelé a stilisté němečtí, ba pohříchu také zcela vydaření odrodilci Některým ústavům českým dokonce dostalo se s povolaných míst zvláštního uznání za neobyčejné úspěchy docílené při vyučování němčině.

Tolik pokládali jsme za povinnost vysloviti vůči p. dvor. radovi prof. Albertu, jehož jinak si vysoce vážíme, který jest nám idealem učence a učitele, vzorem píle a pracovitosti, který už tolikrát blahodárně zasáhl do našeho života národního a slávu českého jména na poli vědeckém i uměleckém šíří s obětivou láskou ke všem, kdož se nedívají na duševní činnost národa našeho brejlemi mámení, předsudků a plemenné zášti. Výslovně vytýkáme: Nejsme proti znalosti jazyků cizích u nás, naopak pro ni a sami o ní pracujeme slovem i pérem — ona také u nás jest, a jistě větší než u německých krajanů našich — ale proti pečeti inferiority duševní, proti utrakvismu školy, zvl. už střední, proti tomu vzpírá se náš cit, naše mužnost a naše starost o existenci národa. Ostatně výmluvněji nežli kdo dovede, mluví pro nás historie, minulá i přítomná, česká i mimočeská, a nejostřeji moravská.

— „Konec světa“ od Cam. Flammariona bude vydán též česky (12 sešitů s obrázky!) od J. Otty v Praze. Hypothese Flammarionovy jsou zhusta fantastické a jsou trochu ve službě atheismu. Proto nemáme z toho zbytečného překladu tuze velké radosti — nám třeba napřed solidních vědomostí kosmologických; a o ty illustrace už docela nestojíme — mámeť důležitější výdaje! Prospekt míní, že „co je Paolo Mantegazza pro fysiologii, to je Camille Flammarion pro hvězdářství“; tím řečeno také dosti.

— „Rozhledy po lidumilství,“ měsíčník věnovaný dobročinnosti křesťanské, buďtež obecenstvu našemu co nejlépe doporučeny. Vychází jich nyní II. ročník (red. Cyrilla Pyšvejcová, roční předpl. 1 zl. 50 kr.) a seznamují s lidumilnými ústavy i skutky u nás i v cizině, aby k následování povzbudily. Nyní chtějí přinášeti také zprávy z Moravy. Vydává je „Družina bl. Anežky České,“ která shromážďuje dívky v neděli na požehnání, a po něm ku přednáškám, zpěvu a hře, aby je tím ušlechtilým způsobem od mravní nákazy ochraňoval. Nyní se takové schůze konají v Praze na třech místech a bývá na nich asi 300 dívek.

— Novinky. V novém ročníku „Sborníku světové poesie,“ jejž vydává Česká akademie spolu s nakladatelstvím Ottovým, má vyjíti jako 1. číslo Sládkův překlad „Zkrocení zlé ženy“ ze Shakespearea, 2. Krásnohorské překlad drobných básní Puškinových, 3. S. Bouškův překlad „Sen sv. Jana“

z Verdaguera. — J. Vrchlický chystá do tisku nový svazek „Zlomky epopeje,“ přeložil Calderonův „Kvas krále Baltazara,“ překládá Mickiewiczovy „Dziady“ a tiskne druhé rozmnožené vydání „È Morta.“ — S. Bouška překládá J. Verdaguerovy „Idylly a zpěvy mystické“ a chystá do tisku báseň epickou „Dismas“ a „Kněžskou lyru“ (vyjde u V. Kotrby). — „Časopis učitelek“ měl r. 9. zaniknouti. Aby jediný list českých učitelek nezašel, ujalo se ho několik pražských učitelek a rozdělily práci mezi sebe tak, že nyní vychází dvakrát za měsíc. Redaktorkou jest Cyr. Pyšvejcová, nakladatelkou Matilda Wotýpková; předplácí se ročně 2 zl. K literarní části přidána pokaždé příloha o ručních pracích.

Charvatsko. Jako každého roku, tak i letos dojista velice pozoruhodnými jsou publikace „Matice charvatské.“ Jest jich celkem na počet osm. K nejpěknějším číslům počítáme „Izabrane pjesme“ *Jovana Hranilovića*, básníka proslulých „Žumberských elegií.“ Právě nyní jest v plném proudu své básnické činnosti. Narodil se r. 1855. v Kričkách v Dalmacii. Otec jeho byl generalním vikářem sjednocených Řeko-katolíků. Roku 1878. stal se knězem řecko-katolického obřadu biskupství križevského. Po delší dobu byl farářem v Žumberku, jejž opěval překrásnými „Žumberačkimi elegiemi.“ Nyní jest vicearcijáhnem báčsko-srěmským v Novém Sadě v Uhrách a předsedou križevské konsistoře. Hranilović jako básník jest idealistou, lyrikem. Soud, jejž možno si učiniti o jeho básnické činnosti a o jeho významu v literatuře charvatské, či jak ji úředně nazývají srbsko-charvatské, jest přímo skvělý. Jeho „Izabrane pjesme“ jsou toho nejlepším důkazem. Jsou to pravé perly, jež básník chová ve své klenotnici. Celá sbírka rozdělena ve čtyři části: lyrické písně, lyricko-epické, epické a překlady. Z písní lyrických, ač mnohé básně tutéž látku opěvaly, překvapuje nás svou velebou, něžným citem a vroucí zbožností oda „Bogu.“ „Krieposti“ jsou plny nadšení, jež hárá v jeho nitru. Své idealy obzvláště zobrazil, abychom se materialisticky vyjádřili, ztělesnil v cyklu básní (5) „Pjesme predsmrtnice.“ Vznešenými těmito idealy jsou víra a v ní jednota a láska mezi bratry Slovany. Nejzdařilejšími však jsou „Žumberačke elegie.“ Je to doposud nejlepší, nepřekonaný cyklus básnický v literatuře všech Jihoslovanů. V nich dostoupila jeho tvůrčí síla vrcholu. Jimi stal se Lermontovem skalnatého kraje žumberského. Největší ceny dodává jim básníkova pravdivá, tu mohutná a ohnivá, tu zase něžná řeč, jíž dovedl vylíčiti všecky okolnosti žumberského života, vlastně — bídy. Neméně pěknými a zdařilými jsou „Pjesme svakidanke,“ které svého času uvítány byly se všeobecným nadšením (v časopise „Matice srbské“). Jimi vstoupil na pole didaktické. Poukazuje v nich na rozličné bolesti a trudy jihoslovanských bratří a vyhledává zároveň jejich příčinu a proti nim léky. Obzor jejich jest mnohem širší než v „Žumberských elegiích,“ a proto postrádáme onoho ohně, který roznécuje srdce. Epické básně vyznačují se svou úsečností. V „Očajniku“ setkáváme se s Kollárovou myšlenkou „ne z mutného oka . . .“ ve slovech: „Vitežtvom će, a ne plačem riešiti se robske muke.“ „Zlatan krst,“ „Angjeo“ jsou obzvláště cennými. Hranilović patří mezi nejlepší charvatské básníky. Divno jen, že až dodnes nikdo nás s ním neseznámil, ač tolik se u nás překládá!

— V mnohé příčině zajímavá jest povídka loňského roku zemřelého dubrovnického biskupa *Mat. šl. Vodopića* „Mirija Konavoka.“ Vypravuje

v ní pravdivou událost z doby svého farářování v Konavlích. Nehledáme-li její ceny v zauzlení, které jest slabé, ani v jednajících osobách, které nejsou všude původní a sympathické, ale ve věrných a plastických popisech, v obyčejích, které nám předvádí, — štědrý den, „krstno ime“ — a čerpá ze života lidu. Všecek život prostého lidu obráží se ve skvostných těch popisích, jakož i v rozhovoru. Pro folkloristu má „Mirija Konavoka“ velikou cenu.

— *Ivan Lepušić* v povídkách „Bosanke“ kráčí za cílem, určitě sobě vytknutým. Chce totiž obecenstvo znenáhla seznámiti s veškerým životem obyvatelů bosenských. V „Bosankách“ měl asi v úmyslu vylíčiti život v Bosně před okupací rakouskou, což se mu všude dobře nepovedlo. „Sljepčovodja,“ „Milojko Alkarić“ jsou slabými, lepší jsou již „Kazančići,“ nejlepší pak jest poslední „Zlatija“ (nizam-djevojka). Příznivý dojem u Lepušiće kazí častá, neznámá a nevysvětlená turecká slova

— Ze starších, illyrských spisovatelů vydala „Matice charvatská“ „Pjesnička djela“ *Mirka Bogovića*. Sv. 1. dramata „Matija Gubec,“ známý hrdina v selském povstání (tutéž látku zpracoval A. Šenoa v románu „Seljačka buna“ — vzpoura — přel. v češt. v „Rodinné bibl.“ I. č. 6. a 7.), a „Stjepan, posledni kralj bosanski,“ v němž líčí jeho pád a konec samostatnosti Bosny.

— Aby známost dobrých děl slovanských spisovatelů se co nejvíce rozšířila, založila „Matice“ mezi svými spisy „Slavenskou knjižnicu,“ v níž na prvním místě setkáváme se letos s I. S. Turgeněvem, jehož „Šlechtické hnízdo“ a „Rudina“ velmi pěkně přeložil J. Miškatović.

— *Fr. S. Kuhač*, dobrý znalec národních písní charvatských, podal velmi cenný příspěvek k dějinám charv. probuzení svými „Illyrskými hudebníky.“ Podává zde 18 životopisů více méně obšírných, z nichž nejzajímavějším jest životopis F. Livadiće, ve kterém velmi pěkně vypisuje počátek národní hymny „Još Hrvatska.“

— „Dějin světových,“ jež vydává „M. ch.,“ vydán sv. 4. „Dějiny středověku“ od Karlovcův až po císaře Konrada II. (687—1039 po Kr.). Část tuto dle nejlepších pramenů napsal *Fr. Valla*. Pro nás ovšem jest nejpozoruhodnější kniha sedmá o Slovanech a Maďarech.

— *Dr. M. Kišpatić* pokračuje ve svých přírodopisných a kulturních črtách. V posledním svazku pojednává o rybách. Knihu zdobí 138 obrázků

— *Dr. T. Maretić* přeložil Mickiewiczova „Pana Tadeáše.“

— Pro společenské zábavy vydala „Matice“ *V. Klaićem* sestavenou „Hrvatsku pjesmaricu.“

— *Dr. Musić* začal nákladem „Matice“ vydávati „Dějiny řecké literatury.“

— Slíbený první svazek národních charvatských písní až doposud nevyšel, ač ohlášen již na určito letos.

— Tím bychom podali krátký přehled o literarní činnosti „Matice charv.,“ již vřele všem přátelům bratří Charvatův odporoučíme. *J. Malota.*

Rusko. *Vasilij Lvovič Veličko* (* 1860) upozornil na sebe 1890 sbírkou básní „Vostočnyje motivy,“ jež právě vyšly v druhém vydání; nyní vydal druhou sbírku básní: „Vtoroj sbornik stichotvorenij,“ které sebral z různých periodických časopisů, v nichž je byl dříve uveřejnil.

Veličko mistrně vládne veršem a obdařen pravým básnickým nadáním, kterému dává právo státi mezi předními spisovateli doby naší prosaické, realní. Zloba dne, společenské hoře jen zřídka dotýká se citlivého srdce jeho; tak autor vybízí k účinné lásce, milosrdenství. Tak v básni „Hlad“ Veličko nakreslil pěkný obraz národního neštěstí ruského v nedávné době. Půvabna je také báseň „Pěsň.“ Řada básní, nadepsaných „Vychodní motivy,“ obsahuje písně, bajky, pohádky, satiry a žerty, dílem přeložené z perského a gruzinského jazyka, dílem napodobení básní východních. Básně ty dobře podávají charakter původních básní, obsahují poučení a sentence čistě východní. Pěkné jest armenské podání „Síla.“ Na konci sbírky otištěn veršovaný překlad dramatu „Tamara,“ jež napsal gruzinský básník kn. A. R. Cereteli.

— *F. D. Nefedov* vydal první svazek „Sočinenij,“ v němž obsaženo 5 povídek. V belletristických pracích F. Nefedova přední místo zaujímají ethnograficko-bytové látky, které autor sebral na svých výletech po dalekých krajinách ruských za účelem vědeckým. Obyčejnému čtenářstvu díla toho druhu jeví se suchoparna a nudna. Nefedov časem umí sebrané materialy spojiti s životními událostmi, které lehce podává ve formě povídkové; charakter událostí těch bývá romantický, fabule povídek vzata ze skutečnosti nebo vymyšlena autorem. Osoby větším dílem jsou fotografickými snímky skutečných lidí. Mile působí dobrosrdečnost, dobrota, něžný cit autorův k trpícím, nešťastným a poníženým. Místy upadá Nefedov až do sentimentalnosti. Čistě národní, mužický život s jeho nehodami líčí povídky „Ionyč“ a „Nikitin počinok.“ Obrazy mužické bídy jsou úchvatné. V povídce „Sem ključej“ líčí se historie lásky bohatého továrníka k prosté dívce, pracující v továrně. Novella „V primorskom gorodkě“ přenáší nás na Krym a seznamuje nás s pestrým obyvatelstvem přímořského městečka, drobnými měšťany, Řeky, Židy a Východany. Romantická je láska mladé řecké dívky z měšťanské rodiny k ruskému pánovi. „Poklad“ seznamuje nás s pokladem ruských pověr, čarů, zaříkání atd.

— *Ivan Salov* vydal novellu „Ujutnyj ugolok.“ Hlavním nedostatkem jejím je neurčitost, nejasnost charakteru hlavního hrdiny, Brjanského. Týž přichází k příteli svému Kolotujevu na ves, do „pohodlného koutku,“ kdež se chce upokojiti po bouřích života. Jakési tajemství Brjanského zahaluje: on, nadaný člověk, pokusil se pracovati v různých povoláních, jako vojín, advokát i herec, žil v různých městech ruských i zahraničných, ale nikde nemohl se usaditi na delší čas; tajemně opouštěl místo, kde byl, ani přátelé nevěděli, kde jest. A tajemnost ta ho neopouští ani na vsi. Brjanskij vede obsáhlou korrespondenci, a najednou, když právě chtěl se oženiti s bohatou vdovou, obdrží list se zprávou: „Všecko vyzrazeno, hleď se zachrániti!“ Brjanskij se zastřelí a odnese do hrobu s sebou svoje tajemství, které by čtenáři tak rádi znali.

— *Marie Vsev. Krestovská* otiskla ve „Věstniku Evropy“ sensační povídku „Syn,“ založenou na události, jež málo odpovídá skutečnosti. Sujet je dle francouzské manýry. Starý statkář, jenž dobře byl žil se svou ženou 34 let, pochoval ji i cítí, že nemá, proč by žil. Jediný cit, který ho ještě poutá k životu, jest láska k synu jedinému, kterého stařec netrpělivě očekává ze studií. Čím však více miluje se se svým synem, tím více obličej

synův připomíná cosi zapomenutého, minulého, těžkého. Otce počne trápiti těžká pochybnost, že syn ten není jeho synem. Druhá část novelly věnována analyse duševního stavu nešťastného starce, analyse, která ubije jediný cit, poutající ho k životu, lásku k synu, který není synem jeho. Spisovatelka drží čtenáře stále v napjetí, rozčiluje, dojímá. Aby dosáhla sensace, želaného effektu, mimovolně nakreslila výminečnou povahu, výminečné okolnosti. Hrdina novelly je modlář, jenž slepě věří, klaní se svému přítelovi, své ženě i synu. Nevěrnost ženy byla očividna, zřejma, přítel ani žena neskrývali toho, že jej klamou, a jen člověk s abnormními lidskými schopnostmi toho nepozoroval. Proto zápletka novelly je nepřirozena, nerealní, neodpovídá životu. Krestovská ovládá technikou, umí zajímavě vypravovati, ale není umělkyní. Typův u ní není; osoby jednající nejsou sice bezkrvé plody básnické fantasie, ale mají málo životních tahů.

— V témž „Věstniku Evropy“ nalezáme pěkný náčrtek *Ivanovičův* „Po ťurmam,“ jedno z lepších děl belletrie minulého roku. Náčrtek učinil silný dojem. Autor předvádí tu život těžký, plný nesnesitelných muk, utrpení. Jen že autor jaksi náčrtek přetrhl obrazem soudu porotců. Pozoruhodna analysa stavu uvězněného i přechodu jeho nálady od bouřlivé zoufalosti v první době uvěznění, zoufalosti, která člověka přivede za krátký čas k fantastickým nadějím, k hallucinaci, až ke stavu hrozné apathie.

— *M. N. Albov* v „Sěverném Věstniku“ má náčrtek „Sorokovoj běs,“ v němž jako naturalista fotograficky věrně nakreslil dvě nezajímavé, bezvýznamné postavy. Škoda pěkného talentu M. Albova na tak bezmyšlenkovité náčrtky.

— Pí. *Smirnova* v témž časopise otiskla novellu „V ogoň i v vodu.“ Na počátku novelly vidíme zajímavou, originalní babičku, živý ostatek nevolnictví, pomník staré doby, který autorka uvádí do kruhu mladých lidí. Námět překrásný, zápas starého, určitě vymezeného názoru světového s novým názorem světovým, teprve se ukládajícím, je velmi zajímavý. Ale o zápase tom není tu skoro ani zmínky. Stařena otevře svému vnukovi oči na nevěrnost jeho ženy, toť jediný styk stařeny s okolním, jí cizím životem *A. Vrzal.*

Italie. (Z literatury dantovské.) V poslední době zmáhá se ruch dantovský v Italii velmi utěšeně. Každý měsíc vyjde ne jedna, nýbrž několik větších knih nebo prací o věcech dantovských. Hned r. 1888. přičiněním slovutného dantisty Negroniho založena jest ve Florencii společnost „Dante Alighieri,“ ale činnost její byla velmi chabá. Tu roku 1889. Fr. Pasqualigo začal vydávati ve Veroně měsíčník „L'Alighieri,“ k němuž shromáždil mnoho znamenitých odborníkův a sám byl nejpilnější a nejznamenitější přispívatel do onoho časopisu. Výklad jeho o díle „Vita nuova“ jest vskutku znamenitou prací. Když Pasqualigo minulého roku zemřel, ujal se časopisu conte G. L. Passerini, který už sám vydával „Bolletino dantesco,“ a změniv jméno v „Giornale dantesco,“ spojil v něm oba časopisy a přičiněním svým toho docílil, že „Giornale dantesco“ se stal organem všech milovníků Danta v Italii i cizích. Mezi přispívateli čísti lze Carducciho, Casini, Franciosi, Ronchetti a celou řadu jiných známých v Italii odborníků. Z cizích Scartazzini, Lubin, Kraus a j. Časopis vychází měsíčně ve velké osmerce a stojí ročně pro cizinu 22 lir. V sešitech dosud vyšlých jsou některé práce

znamenité a zajímavé, které „Giornale dantesco“ činí nutným tomu, kdo božským básníkem se blíže zabývati chce. Ohnivý boj způsobil článek (v č. 3.) *Dra. Scartazziniho:* „Fu la Beatrice di Dante la figlia di Folco Portinari?“ v němž spisovatel otázku tu řeší negativně a dokázati se snaží, že je to žena úplně neznámá. Některé věci bystře vykládá, jak vůbec ve všech pracích jeho se jeví, ale viděti zde rozhodný vliv Gietmanna, který popírá docela skutečné Beatrice, ale někde jeví se slabota. Té využitkovali dva protivníci v seš. 7. a pádně popřeli vývody Scartazziniho. *J. Sanessi* hájí důkladně, pokud to možno Beatrici Portinari, jen osobních narážek měl zanechati. Klidněji odpovídá *F. Ronchetti*. Otázka Beatrice je tam, kde byla. V posledním dvojitém čísle (8.—9.) je zajímavý výklad od *Dra. L. Filomusi-Guelfi:* „La struttura morale dell' Inferno di Dante,“ ve kterém vykládá, že Dante své „Peklo“ rozdělil zcela dle nauky sv. Tomáše o hříchu.

V „Bolletino“ jsou v každém čísle oznamovány práce dantovské nejen italské, nýbrž i cizojazyčné.

Dle tohoto „Bolletino“ viděti, jak značný počet knih vyšel minulého roku o otázkách dantovských. Přes třicet jsme jich sami napočítali. Z nejznamenitějších jsou: *Crescimano:* „Figure dantesche,“ ve kterém osvětluje spis. šest hrdin z „Božské komedie,“ o nichž jsou rozličné spory. V Mnichově vydal B. Schuler 125 illustrací a text „Božské komedie“ ve zvláštním svazku. Je to vydání nádherné a v pravdě skvost umělecký, a proto též cena dle toho (125 marků). Dovídáme se, že pořízeno jest ještě druhé vydání trojího druhu v rozličných cenách. U Hoepliho v Milaně vyšlo menší vydání komentáře „Božské komedie“ od Scartazziniho. Dr. Prompt vystoupil se dvěma spisy, v nichž se snaží dokázati, že Monarchia, eklogy, list ku Canu Grandovi a traktat o vodě a zemi jsou apokryfy. Pěkný jest spis od Emmy Boghen: „La divina Commedia, scene e figure.“ V devíti studiích shrnula vše, čeho potřebuje čtenář „Božské komedie.“

Na podzim minulého roku založena též v Římě druhá společnost: „Societa dantesca,“ která jistě ruch ještě zvětší. *J. Blokša.*

Papežský okružník o studiu Písma (Providentissimus Deus), vydaný 18. listop. 1893 vzbudil v celém křesťanském světě značný rozruch. Neobsahuje nic podstatně nového, nýbrž podává jen katolickou odvěkou nauku přehledněji a jadrněji. Některá místa jsou jako mosaikou ze sv. Otců. Vyloživ důležitost studia biblického, objasňuje Leo XIII. nauku a praxi katolickou vzhledem k Písmu po stránce obsahové i slovní a vytýká zásady katolického výkladu, vzdáleného stejně od rationalismu jako od otrockého lpění na písmeně. Výjimek z věcné inspirace nepřipouští.

„Liter. Listy“ (č. 7.) píší: „V příčině sporu svého s ‚Hl. lit.‘ (viz č. 6. t. l.) přesvědčili jsme se, že v některé části nákladu č. 24. z r. 1893. sporná šifra nepochopitelným způsobem vypadla.“

Poněvadž tedy podle toho už asi nedojde k soudnímu stíhání, kterým sl. vyd. „Lit Listů“ p. vydavateli „Hlídky lit.“ vyhrožovalo, tedy opravu prostě zaznamenáváme.

V témže 7. čísle píše sl. redakce „Lit. Listů“: „Při té příležitosti [totiž p. Vaňkovy repliky proti Dru. Kyzlinkovi] odmítáme jménem (!) referenta našeho p. B. M. nařknutí, jež vyslovila ‚Hlídka lit.‘ v č. 2. na str. 70., viníc p. B. M. z kamaraderie.“ No, dobrá!

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XI. 1894. Číslo 5.

Anatole France a jeho kritické názory.

Literarní studie. — Napsal *Fr. Holeček*. (O.)

Symbolisté povstali jaksi nepřímým působením naturalismu. Již šlo původně o to, aby naturalismus padl, avšak reakce jejich šla příliš daleko. Upadli skoro v jakýsi druh mysticismu. Spisy jejich jsou velmi nesrozumitelné a temné, poněvadž hledí co možná nejvíce utajiti smysl toho, co chtějí pověděti. A podle nich netoliko jeden smysl lze podkládati knize, nýbrž i dvojí a trojí, jak prý chce mistr jejich Š. Mallarmé od každé knihy, která má slouti znamenitou. Proto žádají na čtenáři, aby knihy jejich téměř studoval, a to se Franceovi nijak nechce líbiti. Praví o nich, že píšíce všelijaké ne-smysly (non-sens) nesmí chtíti, aby čtenář tyto nesmysly četl a mozek jimi obtěžoval, poněvadž každý má právo žádati od umění především: jasnost. Knihy jejich jsou jak ony Swedenborgovy a d'Allan Kardekovy výplodem jistého druhu extase. Oni vidí, čeho my nevidíme. Symbolismus jest nemoc, a proto umírají symbolisté dříve ještě, než dospěli tam, kam se chtěli dostati. Ostatně, co chce symbolismus? Repraesentovati člověka? To chtělo umění vždy. Nového nepřináší nic leda svoji temnost. A proto nelze uvěřiti v jeho budoucnost, poněvadž spisovatel, jenž vyjadřuje myšlenky těžké způsobem temným, sotva dočká se trvalého úspěchu.

Psáti nesrozumitelně, toť slabá vymoženost. Píše-li kdo, nepíše pro sebe, ale pro jiné a ti chtějí rozuměti, pochopiti. Jinak je to právě tolik jako psáti v jazyku mrtvém. Poesie symbolistův i prosa dekadentův užívá slov tak podivně utvořených, tak zastaralých a cizích, že by měl vskutku každý z nich vydati hned též příruční slovník. Oni neznají ani tradice ani discipliny a nutně přišli až k výstřednímu individualismu. Trhají svazky, jež poutají každého spisovatele ke společnosti. „A přece spisovatel závisí vždy na společnosti, jež ho obklopuje. Vypůjčuje si od ní vždy více než sám vynalézá. Jazyk, jímž mluví, mu nepatří; forma, jíž vyjadřuje svou myšlenku: óda, komedie, povídka, není utvořena jím; nemá ani vlastní syntaxe ani vlastní prosodie. A i myšlenka jest mu odevšad vdechována...“ (II. str. 200.)

A je-li tomu tak, tu třeba uznati, že díla, ač rostou v nás, mají své kořeny v půdě živitelce: společnosti; třeba uznati, že spisovatel má mnoho povinností vůči světu, a že společnost je jeho

spolupracovníkem. Tu třeba jest svazky ku společnosti poutající ještě upevňovati a množiti. „Buďme přirození,“ praví proto France k symbolistům, „buďme pravdiví. Zapomeňme na sebe, ježto nemáme jiného nepřítele než sebe. Buďme skromni! Toť pýcha, co urychluje klesání umění… Buďme jednoduší! Řekněme si, že mluvíme proto, aby se nám rozumělo; pomysleme, že nebudeme opravdově velcí a dobři, nebudeme-li se obraceti, nepravím ku všem, ale k mnohým…“

Takové rady dává France mladým spisovatelům ze školy symbolistův a dekadentův. A má jistě pravdu. Rady ty byly by užitečny každému spisovateli; neboť což jest důležitějšího, než aby mluvil srozumitelně a jednoduše? To žádá se všude, a proto nemůže se ani v literatuře činiti výjimka. A konečně, což není známo, že jen ta kniha má budoucnost, jež krátce, úsečně a jasně podává mnoho věcí? Teď ovšem nedbají toho spisovatelé mnoho. Píší romany obšírné a rozvláčné na sta stran, ač nemá se při tom nikdo dobře než nakladatel. A při tom je romanová produkce, zvláště ovšem ve Francii, úžasná. Denně vychází jich několik.

Není však to dobře, praví France, neboť dávají se tím strhnouti i spisovatelé jinak dobří a píšíce jako o překot, nemají kdy díla svá prohloubiti a protříbiti. Tím stává se, že mezi tolika romany je tak málo skutečně dobrých. A mimo to „dobrý roman má se čísti takořka jedním dechem.“ Nejroztomilejší bývají nejkratší. Roman má býti psán jasně, stručně, a všude má býti pořádek, míra, lad a sklad.

Proto líbí se Franceovi tolik romany Feuilletovy, jež, jak o nich praví, mají formu tak dokonalou jako sochy Praxitelovy. Proto líbí se mu více než všichni naturalisté, kteří říkají, že třeba býti především člověkem, neboť což jest více lidské, než skládati a vyvozovati idey…? Ideal — toť celý člověk. A proto je Feuillet ve své elegantní souměrnosti, ve svém idealismu spíše člověkem, než kdokoliv jiný. Umění jeho, v pravdě francouzské, jest okouzlující.

Myslilo, ba i chtělo se, aby roman byl beze všeho ladu a skladu: nám Flaubert vyslovil tyto politování hodné idey, než není v tom smyslu. Umění — toť ladnost a souměrnost, ať již namítá, kdo chce, co chce. A Feuillet má obojí. Ač trochu zastaralý, ač hrdinové a hrdinky jeho patří spíše do doby druhého císařství než do doby naší, jest přece poesie jeho nepopíratelně krásná.

Proto chápeme též Franceovu sympathii k G. Sandové, k této zbožňovatelce přírody a umělkyni idealu, proto rozumíme, proč líbí se mu tolik G. de Maupassant, kníže francouzských „conteurů“: vždyť „má ducha míry, ducha pořádku.“ Proto chápeme jeho lásku ku knihám, v nichž se tento duch míry a pořádku jeví.

A knihy miluje France velice; neboť v knize lze nalézti vše, čeho si kdo přeje. Ovšem že ti, kdož jsou nepokojní a neklidní, se jimi ještě více rozruší, ale proto nelze knihy zavrhnouti, neboť lidé neklidní nenajdou pokoje a klidu nikde a nikdy.

Pravda, že mnohý člověk, jenž mnoho čte, jest jako ten, kdo pojídá hašiš: žije ve snu; pravda, že knihy jsou opiem západu, ale

lidstvo jim zvyklo: četba jest naší životní potřebou a proto „milujme knihy! Stojí nás mnoho. ale milujme je!" A France je miluje, zvláště knihy literatury současné, moderní se vší jejich rozervaností, neklidem, skepticismem, kousavostí, rozladěností a nedůtklivostí. Miluje knihy a proto též jejich původcům mnoho odpouští. Se shovívavostí neobyčejnou hledí vše, co nalezne odporujícího si, vyložiti a vniká za tím účelem až do nitra spisovatelova. Hlavně pak jde mu vždy o to, aby správně pochopil ideu knihy, ač ovšem vždy má při tom na paměti, že právě tak jako krajina tolikrát jeví se jinou, kolikrát na ni jiné oči hledí, i báseň, roman, drama tolikrát jinak mohou býti pochopeny, kolik duší je chápe. Nejlepší pak knihou podle mínění jeho je ta, jež pudí nejvíce k přemýšlení a podává věci co nejvíce a co nejrozmanitějších; neboť jest jisto, že i podivu nejhodnější knihy jsou daleko méně cenny tím, co vskutku obsahují, než tím, co čtenář do nich vkládá.

Zajímavo jest, co soudí o víře literatury francouzské. Praví totiž: „Naše literatura nevěří v krásu věcí. Poslechněme jen snílka Lotiho, aneb filosofa Bourgeta, aneb sensualistu Maupassanta a uslyšíme ve všech různých toninách táž slova..." Umění 17. století věřilo v ctnost, století 18. věřilo v rozum. Století 19. věřilo z počátku se Chateaubriandem, G. Sandovou a romantiky ve vášeň; nyní však s naturalisty věří jen v instinkt. Všichni vyjma Daudeta jsou čistí sensualisté nevýslovně smutní, zvláště Bourget a Loti, o němž praví: „Loti má duši od přirozenosti dychtivou a vzletnou, jíž třeba mnoho obrazů. Má — což lepší — smysl vytříbený pro zálibu v kráse věškeré lásky, intelligenci prostou a svobodnou a onu řídkou vlastnost umělce, jenž sám sebe vidí, poslouchá, pozoruje a vzpomínky a dojmy své krystalisuje. Jest jako stvořený výhradně pro to, aby podával nám bizzarní krásu a cizí, neznámou rozkoš."

Postavy Chateaubriandovy nebyly zcela primitivní; v nich je ještě trochu klasicismu a antiky. Attala, ač divoška, má ve svých žilách krev španělskou. Avšak divošky, jež líčí nám Loti: Azyadé, Rarahu, Tatou-Gaye, jsou pravé divošky, v nich cítíme zvíře. A Loti je miluje, miluje je láskou dětsky převrácenou, nevýslovně sladkou, nekonečně krutou. A historie té lásky je tak bolestná, tak smutná, tak bizzarní a poutavá jako snad žádná jiná; neboť Loti vždy a všude zří smrt. Láska a smrt! Toť vše, v tom soustřeďuje se všechno množství tvarův i tvorů vesmíru. A co dodává jeho knihám zvláštního půvabu a fysiognomie, toť líčení živá, krátká, rozrušující a pohnutlivá. A což jeho krajiny, jež jsou božsky, několika jen tajeplnými tahy načrtnuty! A jak dovede procítiti přírodu, jak se v ní kochá a jak ji chápe! Ale vše, všechno pamatuje ho na smrt a proto jest tak smutný. A Bourget? Toť filosof-psycholog, jenž analysuje city svých hrdin jako nikdo jiný. V knihách jeho na př. v „Mensonges" cítíme přídech pravdy, ale pravdy zoufalé. Co tam je, je trpčí než smrt.

A tento nekonečný smutek, touha a nespokojenost, jež jeví se u všech čelnějších spisovatelů, dojímá ho hluboce. A víte, co jim zcela do opravdy radí? „Následování Krista" sv. Tomáše Kempenského.

„Toť kniha nejlepší, poněvadž je to kniha nešťastných,“ dí o ní. Tam pronesl spisovatel, jenž znal život hluboce, jenž pronikl tajemství duše i smyslů, pravdy věčné. A věru jest až podivuhodno, jak nápadně shodují se někteří z těch smutných, rozervaných skeptiků s tím, co pronesl sv. Tomáš v VIII. k. str. 39.: Nepochlebuj boháčům a neukazuj se rád u vznešených. Neměj důvěrnosti se žádnou ženou, ale poruč Bohu všechny, jež jsou ctnostny. Lásku mějme všichni ke všem; ale důvěrnost (s každým bez rozdílu) ničemná jest. Mnohdy stává se, že mnohý člověk, dokavad je neznám, pověstí svou se skvěje, avšak jsa přítomen, v očích na něho patřících, v temném stínu se ukazuje. (I. 348.)

Avšak vedlo by nás daleko, kdybychom chtěli stopovati mínění jeho jak o jednotlivých knihách literatury francouzské, tak i o spisovatelích jejich. Jisto jest, že mínění a názory jeho, ač subjektivní, jsou přece jen zajímavé. Jsa sám znamenitým spisovatelem, učencem a znatelem lidského srdce, dovede nad jiné vystihnouti pravý smysl části i celku, jenž by snadno jinému unikl. Zná velmi dobře techniku spisovatelskou a při vlastním tvoření odpozoroval jí mnoho zajímavých podrobností, o nichž nespisovatel, třeba dobrý jinak kritik, nemá ani ponětí.

Zná důkladně dějiny přítomné i minulé, zná zákony povšechného vývoje a ač nechce se ničím spravovati a říditi, přece nezůstává tato znalost beze všeho vlivu na jeho práce. Ovšem že mnohé jeho názory jsou špatny, avšak nesmíme na něho hleděti se stanoviska kritiky jako vědy; neboť sám vyznává, že kritiky jeho nejsou ani hodny jména kritik, nýbrž že jsou to spíše jemné, lehké a duchaplné causerie, jež nemají jiného úkolu než upozorniti čtenáře na všechno, co jest krásné a dobré. Má vady a nedostatky, ale nezakrývá jich. Jest vždy upřímný, až příliš upřímný. Řekne, co si myslí, prostě a volně beze všech ohledův, ale také nic více: a to zajisté jest přední povinností každého kritika. Ostatně cenu a jakost svých kritických causerií charakterisuje nejlépe sám, an na konci své obrany proti Brunetièrovi smířlivě praví: Zdaž nemůže tedy odpustiti (Brunetière) některému prostičkému duchu, že míchá se do věcí umění s menší přísností, že užívá méně rozumu a rozumování; že zachovává v kritice důvěrný ton causerie a volný, lehký krok procházkový; že zastaví se, kdekoli se mu líbí, a že v důvěrnosti o to se s jinými sděluje; že jde za svou fantasií, svou zálibou, svými libůstkami, zůstávaje ovšem vždy pravdivým, jednoduchým, prostým a laskavým; že věří v nenapravitelnou různost mínění a dojmův, a že volněji mluví o tom, co zasluhuje lásky.

Toť zajisté nejlepší charakteristika jeho. S toho tedy stanoviska jest France přese všechny své vady zjevem v současné francouzské literatuře zajímavým; jest zjevem, jenž budí v nás, máme-li se už vyjádřiti jeho slovy, „shovívavost, odpuštění a lásku.“

Posudky.

Přerovsko. Město i hejtmanství popisuje *Fr. Bayer,* odborný učitel. Díl I. Soudní okres přerovský. S vyobrazeními. V Přerově 1893. Nákl. vlastním. Str. 272.

Spis tento byl vydán za příčinou krajinské výstavy v Přerově. Tím lze vysvětliti, že práce jest zběžna, kvapna. Spisovatel praví, že celkem se držel osnovy vydané pro „Vlastivědu.“ Pro část všeobecnou ještě to v platnosti ponecháváme, ale co se týče části zvláštní, rozhodně to pravda není. Vypisujeť dějiny Přerova i jednotlivé události zcela chronologicky — ale málo přehledně. Jak lépe by bylo, kdyby skutečně řídil se spisovatel osnovou „Vlastivědy“: kdyby totiž napřed vypsal, co známo o jméně Přerova, pak polohu jeho, které všeobecné děje dotkly se města nejvíce, potom položil v pořádku za sebou, kdo Přerovem vládl a jaké byly poddanské poměry. pak církevní záležitosti, paměti o škole a vniterné poměry obecní, — tak, jak „Vlastivěda“ skutečně rozvržena jest. Pak by aspoň byl nějaký přehled, kdežto v díle tomto ho není; chce-li čtenář míti celkový obraz, aby si pracně shledával, co k sobě patří.

Za velikou chybu klademe, že spis je tak rozvláčný. Jsou sice v části všeobecné některé stati, jako na př. příspěvky od Klvaně, Spitznera a j. pěkné, ale celkem, a to zejména v části zvláštní zavírá v sobě spis tolik zbytečností a opakování, kterých omluviti nelze láskou k Přerovu sebe horoucnější, aniž čím jiným. Vymítěno mělo býti vše, co na Přerov žádného vztahu nemá, co násilně přivlečeno jest, a co se snad jednotlivce týká, ale nikoli celku; tu měla raději všecka osobní pieta přestati. Spisovatel se mnohdy o malichernosti tak široce rozpisuje a tak nešťastně všeliké výpisy i z novin uveřejňuje, že to až s podivením. Jak zvláštně na př. působí, když se ve zprávě o výrobě strojů hospodářských (str. 46.—49.) polemisuje proti zákonům živnostenským. Některá přání a návrhy také nejsou na místě. Zpráva o záložně (100—103), třebas byla nejstarší na Moravě, rovněž měla býti zkrácena. O Přerově za doby staročeské není nic jistého známo, směle mohlo tedy odpadnouti vše, co jest na str. 114.—117. i se všemi těmi „mnohými a mnohými staletími“ a „mnohými tisíci let,“ zvláště když archaeologům, jak známo, na několika staletích a tisíciletích nesejde. Bájky o Odřivousu (123), o původu Žerotínů (166) atd. měly býti vynechány; komicky zrovna působí, že se tu na str. 139. vykládá o původu rodu Pernštýnského. Slavného Žerotína mohl spis. zcela jinak případně charakterisovati, aniž potřebí bylo jeho list k Olomouckým uváděti, a o Komenském, který v mladém věku v Přerově jen dvě (nebo čtyři, jak chce Šmaha) léta žil, uváděti celou řeč ředitele Zoubka, je zhola zbytečno; stačilo by zajisté několika slovy osvětliti pozdější význam velikého pedagoga. A myslíme také, že životopis starosty Kramáře a ředitele Škody mohl býti stručnější, vždyť ve spise tomto neběží o úplný životopis ani mužů nejzasloužilejších; mělo se tedy jen zkrátka poukázati na činnost jejich záslužnou slovy případnými,

jadrnými. Smrtí Škodovou končí spis tento — kuse, neboť neobsahuje, co na titulním listě poznačeno: soudní okres přerovský, nýbrž jen město Přerov; ostatek snad ponechán do dílu II.

Samostatného bádání neshledáváme. Opakují se věci většinou již jinde tištěné a původní prameny nejsou znova probádány. Z jiných spisů mohlo se také ještě leccos doplniti. Ale ani neříkali bychom toho na porok, jen kdyby nebylo ve spise tolik nesprávností! Tak, jak spis jest vydán, nemůže uspokojiti, a vždy bude ještě každý odkázán v historické části na Volného „Topografie,“ které tu přednost mají, že bedlivě citují prameny, čehož spisovatel mnohdy nečiní. Někde pak jest ve Volném ještě více, než v tomto spisu, kterýž látky nevyčerpává.

Z jednotlivostí vytknouti třeba aspoň toto: Na str. 11. čteme v oddílu II.: „Povaha půdy,“ a na str. 17. v oddílu V. opět; tuto zajisté lépe by bylo: útvar, čili složení půdy. — Na str. 28. mělo býti připomenuto, že r. 1480. se jmenuje pustá osada Racov (Volný T. I. 409). — Obyčejně se říkává, že smrtná neděle jest 5. v postě, — nezvyklo jest, jak spis. dí, že jest druhou před velkonocí (36). — Na str. 41. chválí se továrník Fiedler, že byl výtečným továrníkem, neunavným a pilným badatelem, důmyslným mužem, ale na str. 227. zove se pruským švindléřem, který práskl tajně do bot, zanechav realitu dluhy obtíženou a mnoho špinavých dluhů. — Na str. 45. vykládá se, že bratří Skenové postavili druhý cukrovar r. 1867., kdežto na str. 229. uvádí se rok 1870. — Počet obyvatelstva na Přerovsku dle sčítání r. 1890. jinak jest udán na str. 11. (60.761), a jinak zase na str. 64. (60.376). — Co o školství (na str. 75.) r. 1860. a 1890. praveno, opakuje se beze změny na str. 78. — Na str. 81. k 624 domům přerovským podle konskripce r. 1834. přidati dlužno ještě domy židovské (Volný I. 398). Kolik bylo rolí atd., opakuje se zase na str. 210. Dodati se mohlo do poznámky, co má Slavík („Morava“) na str. 98. — Druhá poznámka hvězdičkou označená směšně působí, spojí-li se nesprávně s číslicemi výše uvedenými; mělo se to tedy jinak poznačiti. — Na str. 82. nesprávně uveden počet obyvatelů z r. 1834. u Kojetína; správný počet jest: 3255 (Volný V. 499). Vůbec u kojetínského soudního okresu jsou tu údaje zcela neúplné, které bylo snadno ze Schwoye a Volného doplniti. — Nesprávný letopočet jest, že Jan Želecký rytíř z Počenic zemřel kolem roku 1740. (90); srv. jen str. 203. — Co praveno o domu Korvínském na str. 91., opakuje se zase na str. 139., jakož i úplně jest opakováno na str. 208., co tuto praveno o kostelním stříbře na str. 93. — Marie Teresie, vdova po Amadeu hr. Saurau, dle Volného zemřela 12. října 1713. Taktéž na str. 93. špatně psáno: nadace G. Pěstínka, místo J. (t. j. Jana) Pěstínka. — Chybně česky jest na str. 102.: působení záložny za blahodárným uznávala, m. za blahodárné. — Nesprávno na str. 103.: Počátkem r. 1846., m. r. 1864. — Spisovatel uvádí na str. 105. malíře přerovského A. Hoffmanna, kdežto u Volného („Círk. Top.“ V. 409) sluje Jan. — Na téže stránce píše se: Stolbaský, kdežto na str. 208.: Štalbavský. Vzorem češtiny není také věta na str. 106.: „poručil Jan Pieščínek... ve své poslední vůli 3000 rýnských, aby se chrám tento zvětšil, jsa pro věřící malý, což se také stalo.“ — Na str. 111. má býti: ku požitku našemu dědičnému, m. ku pojitku. — Když na str. 118. cituje spisovatel Volného, měl aspoň jej citovati správně. Takto vypravuje, že jistý Bojus založil tam hrad, kdežto Volný (I. 400) dí: „ein edler Slave“; že dal přerubati prales až k Bečvě, a Volný praví: až k Odře. — Zmíniti se mohl také spisovatel, jak vysvětluje Brandl („Kniha pro každého Moravana“ str. 262.) jméno Přerov (= vrch). — Co vypráví se o sv. apoštolech našich, zejména proč podnikli cestu do Říma (122), není správně pochopeno. Vůbec je tato stať slabá. Co se vykládá tuto o Saulovi, Slatině, Petru z Radkova, Božetě, každý rozumný odsoudí mezi plané povídačky. — Slova, že od pádu Velké Moravy těžiště Čechoslovanů přeneseno do Čech atd. (127), opakují se zase na str. 129. — Místo: župa pavlovská (129), býti má: pravlovská. — K r. 1202. a 1220. (130) jmenuje se sice purkrabím přerovským Blud, ale Licen, Onšo (nikoliv Anšo) a Viktor byli jeho bratřími (Volný I. 401); ostatně r. 1222. a 1223. byl purkrabím Stibor (nikoli Chistiborius); r. 1236. Viktor, 1240—1250 Onšo (Volný VI. 724). — Místo Lukovice (130), jmenuje Jireček

Sukovice. A na téže straně jmenuje se k r. 1110. Kostel jako forum, kdežto přece míněn asi Podivín (německy Kostel). — Tamtéž místo: údolní Moravy, snad býti má: údolím. — Chtěl-li již spis. vypočísti na str. 131. role k archidiakonatu přerovskému náležité, dodati měl ještě: v Pačeslavicích popluží, Srbce dědina zádušní, v Pařizovicích (Pařezovice u Víškova) popluží, v Hlubočanech dvě role, v Tažalech čtvero popluží, v Černčíně dvoje popluží (Jireček, „Památky archaeol.“ III. 65, 66, 153). Místo: na Tltáčově, býti má: na Tlmačově. — Na str. 131. praví spis. s otázkou, byla-li snad arcijáhenským kostelem kapla sv. Jiří, a praví, že to posud žádný nerozhodl, a přece již na str. 134. tvrdí to určitě. — Že by Templáři vládli Přerovem (132), právem o tom pochybuje Volný; spisovatel měl jej jen následovati, a lépe by učinil. — Cuda (133) se připomíná r. 1295. (Volný I. 402). — Přerovskou kaplu sv. Vavřince s příslušenstvím jejím, totiž se vsemi Popovicemi u Kroměříže a Popovičkami u Přerova, dvěma dvory ve Vinařích a v Popovicích, lesy, rybníky a dvěma krčmami v předměstí přerovském přivtělil Karel IV. sboru mansionářův, a nikoli kapitole u sv. Víta. Později prodali mansionáři sami vesnice moravské Popovice i Popovičky i s krčmami v podměstí přerovském za 180 kop kapitole kroměřížské (Tomek, „Dějepis Prahy“ III. 66, 67). Tak tedy opraviti dlužno str. 134. — Místo: Barvík (136), slouti má: Baršík; jak místo tohoto kusého vypravování obšírněji a úplněji vypráví Volný (I. 409)! — Úplně pominul spisovatel, že Husité z Čech pod Divišem Bořkem z Miletínka r. 1423. dobyli Přerova (Tomek IV. 282). — Místo nejasného a sobě odporujícího vypravování na str. 137. (srv. jen rok 1440. a 1438.) měl spisovatel raději doslovně přeložiti Volného, čtenář by zajisté lépe byl poučen. Na téže straně v poznámce býti má, že Přerované mohli čili směli si kněze pod obojí voliti, nikoli měli. — Na str. 139. jest, že král Jiří udělil Přerovanům jeden výroční trh a udává se rok 1499. A král Jiří umřel přece r. 1471.! — Třetí trh měli od krále Vladislava, a sice pondělí po neděli Judika, nikoli druhé pondělí po té neděli (139). Ctibor z Cimburka měl Přerov od krále Jiřího v zástavě za další 2000 dukátův od roku 1465. Vilémovi z Pernštýna byl pak v dědictví odevzdán od králů Matiáše a Vladislava za peníze, které na vystavení a opravení hradu vynaložil (Volný I. 404). — Slovo: „erbeigenthümlich“ nepřekládá se: do dědičné vlastnosti (139). Tamtéž místo r. 1460. býti má r. 1461. — Na str. 141. u Viléma z Pernštýna má býti letopočet 1475—1521, a nikoli 1487—1521. Podotknouti tam také dlužno, že koupil Vilém r. 1480. od Ctibora Obešlíka z Lipultovic na Veselíčku dvůr v Přerově (Volný I. 388). — Na str. 142. místo Popovice býti má: Popůvky. — Na str. 144. spisovatel chválí Jednotu bratrskou, ano myšlenka idealní o ní zavádí jej k tomu, že jmenuje členy její na str. 246. „nejšlechetnější ze šlechetných.“ Ale ať nezapomíná na to, že v ní také dosti bylo koukole. Sám vypravuje na str. 153., že roku 1563. jednalo se na synodě o vzmáhající se zkáze mravní u některých duchovních Jednoty. A jak charakterisuje bratrský kněz Vavřinec Orlík některé spolubratry své? O jednom praví, že byl člověk multorum vitiorum, o jiném, že byl summus hypocrita, zase o jiném, že byl lakomec, nebo člověk divných myslí a vášní atd. (Srv. Volný C. T. generalní index str. 62. n) Není tedy přemrštěná chvála Jednoty pravdiva. — Ecclesiarum rectores, jsou rektoři kostelů, nikoli škol (144). — Na str. 145. místo r. 1555. býti má r. 1535. (Volný I. 405.) — Podivně lehkomyslně píše spisovatel o Vratislavovi z Pernštýna. Na str. 146. uvádí u něho letopočet: 1548—1587. Ale již na téže stránce v poznámce stojí, že zemřel r. 1582. A na str. 154. vypráví se, že r. 1584. prodal Vratislav statky své, kdežto málo řádků potom na str. 155. uvádí se zase, že zemřel r. 1582. Na str. 146. jmenuje se mocným ochráncem Bratří českých, v poznámce dí se o něm, že se horlivě k víře katolické přiznával, a na str. 154. vypráví se, že přenechal právo všecky fary na svých statcích obsazovati katolickými kněžími biskupu olomouckému. Kolik tu nesrovnalostí! — Co znamenají slova na str. 149., že Jednotě nedostává se ústou, nevíme a nerozumíme. — Na str. 151. píše spisovatel Abdiáš, na str. 155. Abdias. — Na str. 153. zcela nesprávně a naopak přeložena slova Volného (C. T. V. 173): „und es schrieb im J. 1548 das hiesige Regiment der Sekte an alle Gemeinden in Böhmen und Mähren, dass die Brüder aus Böhmen der Religion wegen, aber nicht wegen schwärmerischen Meinungen und Empörungen nach Preussen vertrieben wurden“ — takto: „Roku 1548. psala správa Jednoty všem obcím v Čechách a na Moravě, že bratří z Čech nikoli pro náboženství, ale pro blouznivá mínění a vzpoury do Prus vypovězeni byli“!! — Na

str. 154. Volného (C. T. V. 174): „innere Durchdringung“ přeloženo: vnitřní projití! — Tamtéž zpráva, že r. 1546. potvrdil Frydrych ze Žerotína Přerovu všecky výsady, by každého zarazila, kdo by nevěděl, že má býti rok 1596. Uvádí se i, že k Přerovu patřilo 22 dědin a v poznámce jmenuje se jich 25. — R. 1596. byl Přerov prodán zemskými plnomocníky za 52.000 zl. mor. (Volný I. 388.) V ten smysl opraviti tedy dlužno slova na str. 155. — Vypravování o Frydrychu ze Žerotína na str. 166. mohlo se podstatně doplniti z Volného (I. 406 i C. T. V. 173). — Frase, že Žerotín prodchnut byl opravdovým náboženstvím Krista Pána, náboženstvím pravdy a lásky (168), jest opravdovým nesmyslem. — Na str. 168. jest, že Komenský narodil se v Uh. Brodě, a v řeči Zoubkově na str. 171., že v Nivnici; tu měl spisovatel přece poznamenati, jak se věc vlastně má. — Bartlíček odsouzen byl ku trestu 12 dukatů (Volný C. T. V. 175), nikoli 10 dukatů (190). — Karel Jindřich ze Žerotína podle str. 191. byl živ do r. 1690., ale dle str. 195. zemřel r. 1688. Volný (I. 389) udává rok 1689. — Na str. 193. místo 19. června 1673 a místo 24 prosince má Volný 29. června a 22. prosince. — Že dle lán přerovskému panu faráři 63 měřic žita a 63 měřic ovsa připadají (194), jest nesrozumitelno. — Německé Krankenbüchse (Volný C. T. V. 176) překládá spisovatel: krabička pro nemocné!! (195.) — Co spis. na str. 195. praví: „Příjmy, které ordinariat obsazoval, patřily od města desátků ročně 150 zl. mor.“ — jest nesmysl. Smyslu se teprve dobereme, přeložíme-li si sami Volného (C. T. V. 177): „Zur Pfründe, welche das Ordinariat besetzte, gehörten von der Stadt für den Zehent jährl. 150 fl. mhr.“ — Po Kolnovském následoval Jan Anastas Tichý (197). — Na str. 197. místo: dne 2. července 1695 Volný (I. 390) uvádí 12. července 1692. — Farář Jan Komorník dostal se pak do Velkého Újezda u Jemnice (197). — Co na str. 201. jest, z toho by polovice patřila pod čáru. — O prodeji Přerova r. 1745. Volný (I. 390) obšírněji vypravuje, než tuto spisovatel na str. 203. — Slovům: Josef Grunner z Vlkoše (205) tak rozuměti jest, že byl Grunner dříve ve Vlkoši. — Přerov prodán byl Arnoštu svob. pánu Petrášovi 9. dubna 1766, jenž byl jeho majitelem do r. 1774.; dle toho opraviti jest str. 205. — Skočovský učinil mešní nadaci nikoli r. 1897. (206), nýbrž r. 1808. — Co tu na str. 206. o Petrášovi a postupu panství přerovského se vypravuje, jinak také vypisuje Volný (I. 390). — U A. Hiacynta svob. pána z Brettonu má býti letopočet 1780—1795 (206). — Na str. 208. místo r. 1896. býti asi má r. 1796., a místo 1606 býti má 1806. Rovněž i nesprávný jest r. 1873. na str. 209. — Náš štít jmenuje spisovatel na str. 209. a 246. zdí proti ohni (Feuermauer)!! — Vilém hr. Magnis žil dle str. 225. do 22. června 1851; nesprávný je tedy letopočet na str. 212.: 1817—1848. — Zahrádky přerovské přirovnávati k visutým zahradám královny Semiramidy (212), jest přece jen nejapno. — Na str. 222. chybné datum: 7. března 1848, místo 1849. — Na str. 235. slova: „nesením důvěry“ na ř. 38. mají býti vynechány. — Podivné jest rčení na str. 237.: „V Přerově byla pravá trma vrma.“ — Slova: „neodvážili se vystrčiti nos“ (243), „čučeli“ a „žrali kávu“ (244) neměla by se užívati. — Místo: Hynek Kirch na str. 247. čísti dlužno: Krch atd.

Ve spisu jest více vyobrazení; mnohé obrázky jsou však již staří známí. Zejména stačila jen podobizna Komenského; všechny rukopisné jeho snímky a ukázky původních tisků směle mohly býti vynechány. Zcela pochybený jest obrázek na str. 207., vždyť Žerotín byl mnohem starší Komenského.

Obšírněji, než původně úmyslem naším bylo, zmínili jsme se o nesprávnostech a nesrovnalostech, jakých jest plno ve spisu tomto, abychom přece již jednou k poznání došli, že se tak monografie psáti nemají a nesmějí. Proti takovému spisování třeba postaviti se na stanovisko rozhodné. Něco ovšem lze přičísti na vrub tiskárny a nebedlivé korrektury, ale přece takto do světa vypraven žádný spis býti nemá.

A ještě slovíčko. Letos se započne vydávati „Vlastivěda.“ V ní dojde také na Přerovsko, a nepochybujeme nikterak, že z rukou

povolaných, do nichž vydání „Vlastivědy" položeno jest, vyjde Přerovsko v docela jiné podobě. Zdali neměl tedy spisovatel raději posečkati a na paměti míti Horatiovo: „nonum prematur in annum"? Spisem svým neposloužil „Vlastivědě" nijak, ale spíše odvolávaje se na „Vlastivědu" jí uškodil. Mají-li býti obšírné dějiny města Přerova, které dle předmluvy co nejdříve vydati spisovatel se chystá, a druhý díl tohoto spisu podobně pracovány, pak radíme upřímně, aby raději vydávány nebyly: obohacením literatury místopisné nebudou. *J. Tenora.*

1. *Xaver Dvořák*: **Sursum corda.** Básně.
2. **Sursum corda!** Básně *Fr. Skalíka.* (O.)

Básni „Žebračka" snad mnohý nebude rozuměti. Básník jde po kamenném mostě pražském a tu u sousoší Piety stojí pod křížem prázdným, s něhož Kristus jest sňat, žebračka s dítětem v rukou.

Kolébka divná — její lokty chvějící;
ať špíny plná jest, je přece světicí,
ať kolem tváře hnijící vlas (!) šlehá,
jí gloriolou bolest je a něha.

Ty cáry! jak jí visí dolů, divý žal
kat bezcitný jest, jenž ji k smrti zbičoval,
z děr každá rány jsou, jež v těle zejí,
jsou suché zde a v duši krvácejí.

„Špína" a „hnijící vlas" u mně nestupňují představu veliké chudoby oné ženy; neboť třeba chudá, přece může a má dbáti matka na čistotu, ba i ty cáry dovedla by žena sebe chudší dovedným stehem spraviti. Žebrák rozedraný a špinavý budí více hnus nežli soucit. Krásná je následující sloha:

Ni šept, ni vzlyk a vzdech! či mrtví oba jsou?
buď ticha hruď! hle, slza svítí pod řasou
a hladu křeč jim sinalé rty křiví;
lid mrtvý jdete kol, ti zde jsou živí.

Jde kolem dav netečný a bezcitný, skutečně lidé mrtví! Jedině kámen slovy svými mluví o soucitu: „O vos omnes —"

A tisícové jdou, se valí, potácí:
týž obraz, kříž a bolest, jež se neztrácí;
ni soucit, ni kat, jenž by kynul dlaní (!):
tu šibenice! přibijte ji na ni!

„Žalm chudých" je příliš chmurný; vždyť Kristus byl také chud! Táž nálada stupňuje se ještě dusněji v básni „Dědici Kristovi":

Spleť hadrů hnijících a stlelých cárů,
ó bídy špinavé, hle, jaká směs,
ni podoby jim není, ani tvaru,
svou aureolu nad ně rozpjal děs.

V ty utrpením zohavené rysy
ryl vrásky těžké dlouho hoře pluh,
jak věnec z trnů sliny v skráni visí (!)
a bláto na vlasech jim místo stuh.

To přece jen trochu upřílišeno a myslím, že básník účelu svého nedosáhl, u mne alespoň místo soucitu, anebo v soucit mísí se odpor. I název básně je příliš pessimistický. „Kde jest to, Kriste, kde Tvé dokonáno, žes v sídla azurná moh' odejít? proč nezůstals, až svitne světu ráno? Či ukázals jen stezku, kudy v utrpení nám jíti v Golgotu Tvou za stopou?"

Velkolepá je konečná báseň „Věk XIX.," plná nových, neobvyklých biblických obrazů, smělá myšlenkou i vzletem básnických křídel. Prvé dvě slohy jsou poněkud nejasny.

Poroba a volnost jsou tu v boji,
kam se skloní vítězství tvá dlaň;
lidskost zde a násilí tam stojí,
laurem svým ó čí oviješ skráň!

Jak kdys Dante s bledým děsem v tváři
hledím sprahlým okem v pekla hruď,
v srdce lidstva zřím, kde vše se sváří,
a moc nemám říc' jim: „světlo buď!“

Vlny kalné, těžké přes mě ženou,
s chechtotem táhnou v šklebný vír mě níž:
Bože, jdu-li v zem já zatracenou,
ať jsem jiným stupněm v blaha říš!

Tím končí básník svou knihu. Poslední verše nejsou v souhlase s titulem knihy, ale okazují básníkovo srdce trpící s dobou svojí a jeho snahu a vůli po nápravě. Dvořák není k socialní bídě naší doby hluchým, ale zdá se mi, že oddává se často přílišnému pessimismu. U básníka kněze mi to vadí. — Vytkl jsem vše, co se mi líbilo v knize Dvořákově a nebylo toho málo; neschvaluji celé sbírky tak, jak jest, ale vidím v ní mnoho, co vzbuzuje nejlepší naděje do budoucnosti. Dvořák může nám vytvořiti mnoho výtečného, sbírka tato tomu nasvědčuje. Pokud vím, byla kniha ta přijata mezi laiky velice přátelsky, přál bych si, aby tak bylo i u kněží. Úprava knihy je slušná a cena mírná.

II. Vedle Dvořáka, staršího již poety našeho Parnassu, debutuje mladý kněz F. Skalík sbírku téhož jména. Mám ze sbírky té velikou radost, skoro větší nežli z knihy Dvořákovy. A proč? Ve Skalíkovi přibyl nám nový talent, nový básník kněz a je to skutečně básník dobrý. Dvořák ovšem stojí nepoměrně výše, ale Dvořák není žádný nováček! Katolická poesie naše má nového pracovníka, a ten jest nám vždycky vítaným. Doufám pevně, že Skalík nebude prvým ani posledním z našich řad, který uchopil se lyry, aby dokázal, že poesie katolická jest stejně možna a oprávněna na Parnasse našem, jako poesie pohanská, které u nás bylo až příliš holdováno. Pod slovem „poesie katolická“ nemyslím si pobožnůstkářské nebo fanatické verše proti poesii posavadní, jak se u nás pěstovala a proti směrům, jež schváliti nemůžeme, nikoli! V té příčině mi tanou vždy na mysli památná slova našeho sv. Otce Lva XIII.: „Hajte svojí víry, ale nikoli v duchu exklusivním, úzkoprsém. Vždy si připomínejte, že ti, kteří dnes ještě nestojí proti vám, mohou později býti vašimi pomocníky. Máte nepřátel mnoho, proto nepřidělávejte si jich sami.“

Tato zlatá slova přál bych si vepsati všem katol. spisovatelům do srdce, aby jich nikdy a nikde nezapomínali. Stejně závažná jsou slova papežova k Amandovi, biskupu v Grenoblu: „Když i pevně trváme na svých větách víry a daleko jsme každého kompromissu s bludem, tož přece pravíme, že je to věcí křesťanské opatrnosti, když ve své snaze po blahobytu jednotlivcově a po blahobytu společenském neodmítáme součinnosti všech slušných lidí od sebe, či lépe řečeno, když je získáváme.“ Tedy pryč s fanatickým separatismem!

Láskou, která jest přece základem veškerého katolictví, provede se mnoho, nesmírně mnoho. V životě společenském i v literatuře. To ustavičné pohanství v poesii i prose se konečně již přejídá každému, je třeba nových látek, nových pramenův, odkud by lidstvo bráti a žíti mohlo duševně i umělecky. Hnutí novokřesťanské ve Francii

i jinde nejlépe ukazuje, že naturalismus a jiné mu příbuzné školy se přežily. Všude hledá se něco nového. My katolíci jsme na tom nejlépe, potřebujeme jen bráti ze svého, ze starého a bude to nové, zcela nové! Nemyslím, aby katoličtí básníci naši brali si látky výlučně náboženské, nikoli, berte kdekoliv, ale zahřejte všecko na výsluní svojí víry, očisťte to, co očisty potřebuje, a vy, kteří to dovedete, berte si látky čistě náboženské, zpracujte je umělecky v duchu svém a bude tu umění nové, na němž naleznou zálibu i ti, kteří dosud stáli mimo vás chladně a lhostejně. Hlavní věc ovšem jest studium a práce. Bez těchto dvou spruh nevytvoří se nikdy nic velikého.

Myslím, že se nemýlím a že skutečně v době poslední jeví se u nás takový ruch, který nám slibuje nadějnou budoucnost. Kniha Skalíkova jest mi toho hned jedním pěkným dokladem.

Skalík věnoval sbírku svou svému Mecenáši knížeti-arcibiskupu olomouckému, „znalci a milovníku krásné literatury české.“ Básník v úvodu vzpomíná na svého arcibiskupa, pokud ještě byl učitelem bohosloví, a praví: „Živě mi tane na mysli příjemný a milý dojem, když Jste uprostřed vážné vědy otvíraval známý nám objemný sešit, a na dotvrzenou důvodů rozumových když Jste nám předčítával místa z mistrů krásné literatury české. Jak vzácný to příklad pravého porozumění krásné literatuře!“

V prologu „Sursum corda!“ psaném pětistopým nerýmovaným trochejem, který se Skalíkovi nejlépe daří, srovnává poesii svou s domem, nad jehož portalem čte slova: Sursum corda! Sbírka jest rozdělena chronologicky na dvě části: prvá psána byla v Olomouci a Nové Vsi (1888—1891) a druhá v Želechovicích, kde jest nyní Skalík kaplanem v duchovní správě. V prvé části nalézáme drobné básně, většinou z přírody vzaté a cyklus sonetův a ghazel, k druhé části přidal básník dvě legendy „Poslední cesta bratra Efréma“ a „Moře a poušť.“

Srovnejme obě sbírky Dvořákovu a Skalíkovu. Jak jsem již řekl, Dvořákova poesie jest mnohem hlubší, plná myšlenek a obrazů, někdy až přesycena a upomínající mě živě na V. Huga, který musil býti milou četbou básníkovou; u nás přirovnal bych jej k Vrchlickému, ovšem háje při tom Dvořákovy samostatnosti. Skalík celou formou své poesie zvláště v části druhé nasvědčuje tomu, že pilně studuje poesii slovanskou, hlavně polskou. Zvláště obě konečné legendy jsou psány v pravém duchu slovanském. Verš Skalíkův je plynný, ryze český, místy až příliš průhledný, ne nepodobný verši Vl. Šťastného a Sv. Čecha. Není to nahodilé pro charakteristiku obou pěvců, že mezi šedesáti asi skladbami Dvořákovými v knize jeho nalézám jen sedm básní trochejem psaných a v knize Skalíkově naopak pouze devět iambických mezi třiceti pěti čísly knihy. Dvořák je tedy odchován více poesií romanskou a Skalík slovanskou, ač ani on není hluchým k jejím půvabům a zvukům, jak tomu nasvědčují jeho sonety a ghazely. Skalík přejal zcela znělku Kollárovu, která jest proto málo živá a pohyblivá; vlastní její živel, jak tomu poesie romanská

učí, je trochej. Lépe se mi líbí Skalíkovy ghazely, které psal také až na jednu trochejem. V knize Skalíkově nalézám mnoho reminiscencí, jak tomu ani nemůže býti u poety tak mladého. Ale vedle těch ukazuje Skalík i svérázné počátky mnohoslibné epiky, čehož důkazem jest krásná, ač více lyrická báseň „Mojžíšova smrt“ a hlavně poslední dvě legendy. Více se mi líbí „Poslední cesta bratra Efréma,“ poněvadž jest umělecky vypracována v pěkný a ladný celek. Konečná báseň „Moře a poušť“ zdá se mi býti jen polovičným torsem a radil bych Skalíkovi, aby při druhém vydání sbírky své (které se chystá!) látku básně této důsledně provedl, jeť zajisté nad jiné lákavá a vděčná. Moře vypravuje po západu slunce sestře své poušti příběhy minulého právě dne. Čtenář čeká ještě pochopitelně vypravování pouště jako pendant k předešlému. V básni této jest Skalík zcela svůj a přál bych si, aby vlohy své v tomto směru i dále rozvíjel, může jednou vytvořiti věci velké. Lví dráp je tu patrný.

Skalík vydal knihu svou vlastním nákladem. Nedivno, je to básník katolický a jsou to prvotiny jeho! Ale Morava, statečná a svěží Morava se tuží! Jak se dovídám, je téměř celý náklad knihy té za čtvrt roku rozebrán! — Úprava knihy je velmi pěkná, cena (50 kr.) velice mírná.

S. Bouška.

Matice lidu. R. XXVII. č. 4. a 5. „Santa Lucia.“ Roman *V. Mrštíka.* (O.)

Vizme však Jordána pražského! S brněnským zůstává mu společna uzavřenost vůči druhům na universitě i bývalým svým spolužákům z gymnasia, ač se s některými stýká v „Radhošti,“ ba tu i tam také vypůjčuje si od nich peněz. Kromě toho jest ovšem i v Praze stále nespokojen.

Ostatně je zcela jiný. „Toť právě vliv nového prostředí,“ namítne se snad. Nikoli! To nové prostředí nepůsobí na nikoho na světě okamžitě, nýbrž časem, jak to případně dolíčeno na Hégrovi. Jordán již příchodem svým do Prahy mění se v člověka zcela jiného. Spisovatel dotýká se toho náhlého přechodu v životě studentském a snaží se jej zdůvodniti takto: „Nejsme zralí pro tolik svobody najednou. Kdo by se nevzbouřil, když najednou zvíte, že přes noc máte právo na tanec, cigarra, pivo a holky?“ (129). Tak může mluviti snad Hégr, pro něhož přišedšího z malého Přerova byla Praha po těchto stránkách něčím zcela novým. O Jordánovi to tak dobře neplatí, pro něho v té příčině není ani Praha prostředím novým. Brno je také veliké město, v některých, ovšem nejšpatnějších věcech ještě „velkoměstštější,“ t. j. horší nežli Praha (nedávno slyšeli jsme nářek o tom v úvodníku „Hlasu“). Sám Jordán praví, že „to všecko, co v Praze, v plné, neustále se měnící a stále nové, ne-li nádhernější podobě viděl i v Brně“ (146). Jordán při své vzdorovité povaze nebyl příliš poután školními zákony; to viděti z toho, jak zanedbával bohoslužby, jak úmyslně neodevzdal zpovědní cedulky atd. Krom toho byl po maturitě i zbytku tlaku se strany školy zbaven. Že ani doma nebyl příliš vázán, viděti z toho, jak se k němu chovala rodina

po první jeho opilosti. Tím jenom chceme říci, že chtíčům svým hověti mohl Jordán již v Brně a nemusel čekati na Prahu.

Přicházeje do Prahy, Jordán přichází tím do nového prostředí hlavně po stránce duševní: universita, bohaté bibliotheky, znamenité divadlo, kruhy literarní, život spolkový atd., to všecko jsou zajisté mocné magnety. Čekali bychom. že náš brněnský idealista se zápalem se bude hleděti súčastniti tohoto vyššího duševního života. Je-li to možno chudému studentovi jako Jordán? Zajisté, vždyť tak chudých studentů je v Praze z počátku mnoho, a knihovny, večery literarní nestojí nic. Krom toho brněnský Jordán, aby viděl Prahu, šetřil a jinak se přičinil, až se tam dostal; čekali bychom, že pražský s osmi dobytými zlatými alespoň dopřeje si nějaký šesták na divadlo, aby si takto „zahýřil.“ Tak začal aspoň také kdysi Hégr. Ale u našeho Jordána pražského neviděti ani nejmenší touhy po takové zábavě.

Ten nesmělý, uzavřený člověk, jenž v Brně cítil s hnusem, jak žádostivé pohledy kolemjdoucích pohlcují téměř spanilou jeho sestru očima s ní derouce šaty, hned po svém příjezdu do Prahy „nevědomky“ chytil nějakou Mařku do rozevřeného náručí (nejspíš s tím rozevřeným náručím se procházel po Václavském náměstí!?) a „dlouho ještě na prstech cítil měkký, nestažený její bok.“ Hned na to vidí Kláru. „Třásl se, když chůzi napnul k rychlejšímu kroku. V hrdle plno měl slin a v prsou sucho. Zakašlal za ní“ (147) a oslovil ji. To byl vrchol toho dne. — Ani při Kláře, již na zdání miluje, nezhošťuje se smyslností: směšno je, když poučiv Kláru na dostaveníčku, povídá si: „Všeho do času, a pravda na věky.“ a hned na to klidně zve k sobě služku Bětušku na čaj. Po jiném pěkném dostaveníčku s Klárou rád by byl líbal celý svět, ale nejspíš nemoha ho obsáhnouti, jde nejprve k „Flekům,“ pak do noční kavárny k „Löfflerům“ a tam objímá alespoň polosvět — opilou Bertu, již kupuje knikebajn A přece když ta Klára, které nikdy čistě nemiloval, kterou takto zrazoval, jím pohrdá, bije ji, a na to „vzhůru se pozvedly a zoufale o sebe narazily dvě pěstě povýšené proti Praze. Santa Lucia!“ — Když podobně hrozí Paříži dávný druh Rislera st. nad mrtvolou dobráckého tohoto přítele, jehož zahubili přátelé znemravnění Paříží, je ta hrozba jinak oprávněná, proto mohutně působí.

Z pracovitosti, jež byla u Jordána patrna v Brně, moc mu v Praze nezbývá: v knihovně universitní se jen vyhřívá, do přednášek chodí málo, a sám přiznává si, že nestará se ani o zabezpečení své existence v Praze tak, jak by měl (269). Dřív skromný ve svých požadavcích Jordán v Praze hned prvního dne „zahrnuje klín Prahy hračkami, a každá sardelka v oleji, oříšky, kalíšek vodky vyprázdněné prolomily do tvrze jeho výpočtů veliký otvor.“ A sám o sobě dí, že maje peníze, zase tak by začal. Ten Jordán, který při svém příjezdu do Prahy ještě znamenal se křížem, po krátkém čase neplatí piva sklepnici, chce se pokusiti o samovraždu a končí rouhaje se Bohu v nemocnici.

Je třeba ještě podrobněji prováděti důkaz, že Jordán je povaha nepravdivá, tedy i v romaně nemožná? Snad stačí již to, co bylo

řečeno, ač mohl bych posloužiti ještě důkazy dalšími. Nejasný byl pud, který Jordána do Prahy vede, nejasně si počíná rek náš v Praze, a nejasný je také jeho neslýchaně náhlý konec.

Autor chtěl napsati roman realistický. Jak již teď patrno, prohřešil se proti základnímu požadavku realismu, pravdivosti v povaze hrdinově. K tomu druží se nepravdivost v líčeních. Kdo přisvědčí spisovateli, znaje budovu českého gymnasia v Brně, že je tato víc podobna kasárnám než učelišti? Realista nesmí mluviti o „modrých do bílých rohovek zasazených zřítelnicích"! (183). A co si má čtenář vybrati z tohoto „realistického" líčení damy na str. 183.: Sněhobílé, v županu nahé její hrdlo se lehýnce nadmulo, prsa ohromnou vlnou nadzdvihla ležící na nich světlo, a ruka jakoby tížila tichý, dlouhý jejich spád, opsala bezděčně kolem těla kruh, a měkce, zvolna spočinula na lenochu židle (!!). Realista-spisovatel by měl věděti, že universitní posluchači pražští z nadace Krombholzovy ošetřováni jsou ve zvláštním oddílu nemocnice: ovšem tím odpadne mu effekt. — Nerealistická jsou také líčení krás Prahy, protože, jak tuším v „Čase" již vytknuto, nelze mysliti, že by rozervaný, již umořený Jordán byl by mohl krásy tyto tak do detailů pozorovati a rozebírati. Krom toho uráží nás při nich okázalá téměř smyslnost (na př. 239 a j.). Praha všude téměř líčena jako rozložená nahá žena, což přece oku žádného diváka se nejeví.

Při těchto líčeních tedy Mrštík směšuje se příliš průzračně se svým Jordánem; tak i jinde. Formy nedbající Jordán si snad vypisoval z kroniky Zappovy, Mrštík maje na mysli čtenářstvo své, mohl již napsati Zapovy. Toto mísení pro autora je nejpovážlivější při líčení života gymnasijního v Brně, kde totiž také Mrštík studoval. Mrštík-Slezák byli v katalogu patrně blíže sebe než Jordán-Slezák (75).

Jordán dle líčení spisovatelova byl skutečně hoch neslušný, neposlušný a nepořádný, jak řekne dle dokladů spisovatelových i každý neučitel. Nikdo není pak nakloněn uvěřiti tomuto Jordánovi, když si stýská na formalismus jej prý ubíjející, neboť řádná škola na celém světě bude chtíti vždy, aby se žák podřizoval řádu školnímu, aby se učil také zákonům, letopočtům atd. Vždyť tentýž Jordán sám hlásá v Praze, že mládeži třeba více kázně. Vylíčiv svého Jordána tak nešťastně, připravil jej už zpředu o sympathii čtenářovu, a to je veliká chyba. Jak zcela jinak si tu vede umělec, viděti na „Jedu" Kiellandově, jenž tu patrně tanul Mrštíkovi na mysli. Tam ubohý hoch, snaže se ze všech sil vyhověti, klesá pod tímto formalismem a zmírá se svým „mensa rotunda" na rtech. Toť docela jiný účin, jehož spisovatel náš ani zdaleka nedosáhl, přes to, že nanesl při vylíčování gymnasijního života v Brně černých barev až běda.

Tu dovolím se dotknouti stránky, která nespadá snad přesně k posouzení romanu Mrštíkova po stránce umělecké. Spisovatel patrně zapomněl, že satira a paskvil není jedno a totéž. Skandalisování různých osob živých i mrtvých, svých vlastních bývalých učitelů,

při čemž ani nejobvyklejší uvádění jmen jiných. cizích není provedeno, od nikoho ani v díle uměleckém nebude nazváno slušným. Tak se boj ani za nějakou dobrou myšlenku vésti nikdy nesmí. Toto počínání Mrštíkovo právem již postaveno na pranýř ve „Věstníku spolku českých professorů," s nímž v této příčině plně souhlasím.

Ale vraťme se zase jen k umělecké stránce díla. Spisovatel také nedosti ostře vystihl v něm ráz a život studenta českého. Rozběh k tomu učiněn při Jordánovi jedoucím do Prahy divadelním vlakem. Jinak, nechcete-li za specificky český pokládati hospodský život u „Fleků" a některé zmínky menší o věcech českých, je na Jordánovi a v romaně celém českého pramálo.

Tak pochybeno dílo co do ideje, neboť špatný vliv Prahy na studentstvo tímto Jordánem ani za pomoci Hégrovy nedokázán, i co do provedení uměleckého. — Že Mrštík je dobrý stylista, patrno i z našeho spisu, ale tím spíše by se měl již varovati rčení jako: „reelní se topilo v sentimentalním" (47) a pod.

Proč tak podrobně tedy posuzovati dílo celkem nepodařené? Protože je právě psáno spisovatelem opravdu smělým, dosti nadaným a zastupuje celou řadu podobných zjevů, které se stávají pro literaturu dnešní charakteristickými, jak ukázáno pěkně v „Paběrcích" a listě z Prahy 1. čísla letoší „Hlídky literarní." Dodáváme: smutných zjevů.

Nikdo neupírá, že umění má právo bráti si látky odevšad, že věci nejvznešenější i nejnižší mohou býti předmětem jeho zpracování, ale vždy lépe pro národ, který opomíjí raději druhých nežli prvních, zvláště je-li národ ten malý jako náš. Dříve se říkalo o literatuře české, že je panenská; my jsme národ extremův, a proto, jak se zdá, hlavně generace spisovatelská nejmladší chce získati literatuře přívlastku jiného. Ten ovšem bude přisuzovati budoucnost, ale že pěkný nebude, mohlo by se zpředu říci, poběře-li se mladé spisovatelstvo drahou dosavadní. Ne zamračený pedant, ale každý čtenář a vlastenec se nad tím pozastavuje už dnes: tyto spisy, při nichž forma umělecká ještě málo je vypracovaná a které látkou svojí nás až urážejí, našemu národu požehnáním nebudou.

Pravíme zde: národu. Neboť kniha Mrštíkova není vydána snad pro nějaké literarní labužníky v bibliothece drahé, nýbrž v „Matici lidu," určené pro vrstvy nejširší. Chtěla-li tímto spisem redakce volivši jej nadchnouti otce, aby hojně posýlali syny své na vzdělání do Prahy, či snad poučovati o dostaveníčcích mladé dívky, nebo co jiného, těžko říci. Je to rozhodně zase jeden ze spisů, při jichž volbě redakce projevila nešťastnou ruku. Kéž jich není už dále! *J. K.*

Naše knihovna. Řada II. Seš. 1.—5. o 48 str. po 20 kr. *Ignát Herrmann:* „Domácí štěstí." Dva stínové obrazy z manželského života. I. Šťastný muž. II. Šťastná žena. V Praze 1893. Nakl. Bursík a Kohout. Str. 204.

Původně napsal Ign. Herrman pouze „Šťastného muže" a nakreslil v něm jednu ze svých pražských figurek. Kresle nejspíše dle určitého modelu, a modelů takových neb aspoň podobných je

v jeho pražském okolí hojnost. Pan autor snadno mohl zvšeobecniti tahy, kterými nakreslil hrdinu svého, povýšiti jeho postavu na typ. K tomu však bylo by třeba lépe znáti okolí, v němž působí „šťastný muž,“ okolnosti jeho života, jeho vychování a různé vlivy vnější. Na to však třeba více místa, než kolik Herrmann popřál kresbě své.

Vavřinec Horyna byl úředníkem ve velikém peněžném ústavě, měl bezpečné postavení i chtěl si založiti vlastní štěstí domácí. Dívka, kterou miloval, zdála se mu řádnou, čistotnou, úslužnou dívkou i maloval si domácí štěstí velice idealně, růžově, představoval si život jako nějakou rozkošnou novelu, jejíž hrdinou bude on i jeho žena. Tím trpčí bylo jeho zklamání v rodinném štěstí: žena jeho, kterou mu tchyně vystavovala jako dobrou kuchařku, neuměla ani vařit, ani žehlit, ani vyšívat, je nedbalá, lenivá, nemá ani dobré vůle něčemu se přiučit, čeho třeba v domácnosti. A tak domácí štěstí šťastného muže trvalo jen 6 neděl, a před ním rozvírala se neutěšená vyhlídka do budoucna. Všecko, co viděl dříve na Klárce před svatbou, bylo přetvářkou. Když ukázala pravou povahu, nebylo možno s ní Vavřincovi žíti. Nastaly sváry domácí, až posléze po třech letech odešel od ženy zpět ke své staré matce. Tak se mu zošklivilo domácí štěstí s dívkou, vychovanou dle mody.

Přítelkyně p. Herrmannova vybídla autora, aby nakreslil také takovou ženu, která trpí od muže, trpí mnohem více, než politování hodný Horyna, jest-li nešťastna v manželství, aby napsal historii zklamané ženy. Herrmann v širších rozměrech napsal takový protějšek k „Šťastnému muži,“ jemněji nakreslil šťastnou ženu. Tu máme již skoro typ ženy, jež zklamala se v mužovi svém. Autor kreslí na počátku skoro idyllický obrázek šťastného manželství starých Havlasových, líčí vychování jediné dcery jejich Ludmily, vliv, jaký na ni mělo okolí. Byla to dívka vychovaná v tiché, bohaté domácnosti a pro tichou domácnost. Po Praze nebyla známa jako falešný groš. Čas trávila většinou s rodiči doma v Praze nebo v létě na venkově. Byla dosti sečtělá, ob čas chodila do divadla. A tu ku svému neštěstí jako by náhodou setkala se s p. Rokosem, který se vydával za obchodníka, dívku nezkušenou si naklonil a konečně obdržel ruku její s 30.000 zl. Záhy však Rokos ukázal pravou povahu, ženy zanedbával, věno její utrácel, obchodem vlastně se neobíral. Když Ludmila prohlédla jeho bídáctví, utekla k rodičům.

Jaká ironie rodinného štěstí! Obrázky oba dýší upřímnou pravdivostí, čtenář sotva se od nich odtrhne. Autor zůstal vážný, a svědčí mu to při látce, kterou si tu obral. Jemnější propracovanost ještě tu schází — a byly by to dva umělecké obrázky. *A. Vrzal.*

Libuše. Matice zábavy a vědění. Ročn. XXIII. č. 6. „Nové povídky“ od *Boženy Vikové-Kunětické.* V Praze 1893.

Mám určiti dojem, jaký učinily na mne „Nové povídky“? Věru, že jsem trochu na rozpacích, neboť musím se přiznati, že nevidím na nich nic, ale pranic dokonalého, a že dojem, jejž zanechaly v duši

mé, je dojem něčeho nechutného a zcela banalního. Všední historky spracované obvyklým způsobem. A přece patří pí. spisovatelka mezi naše „dobré spisovatele,“ aspoň četl jsem to už několikráte.

Sbírka obsahuje povídek pět, vážených z ovzduší velkého města i venkova. Vysvětliti na základě jich vnitřní disposici a osvětliti chod onoho duševního ústrojí, jenž pracoval tu, aby vytvořil osoby živé, jest v tomto případě trochu choulostivé; mohl bych sice tak učiniti, ale myslím, že bych přece jen pí. spisovatelce ukřivdil, kdybych chtěl pouze z přítomných povídek souditi o jejím nadání. Věděl jsem sice už dávno, že mívá pí. Viková-Kunětická všelijaké bizzarní nápady, neboť o ní platí též slova, jež pronáší sl. Dejvická v povídce první totiž, že „je dosti romantická, aby odpustila tam, kde jiní se křižují, a by byla nadšena, kde jiní zůstávají chladni,“ — ale tentokráte to dopadlo s tou romantikou trochu smutně. Je to sice hezké a zajímavé u hrdinky romanu, ale sotva sluší to spisovatelce romanu. Všimněte si jen povídky „Chudí.“ Sujet výstřední a zpracování chce býti realistické. Ah, nečetl jsem už dávno něco tak přepjatě sentimentalního a zároveň chorobného. Chcete znáti obsah? Dva milenci, oba chudí učitelé hudby, beze všech ohledů na to, co řeknou tomu lidé, najmou si dva malé pokojíky, oddělené pouze skleněnými dveřmi — apropos, na dvéře přišoupnou ještě skříň, aby snad... nu, a žijí „posvátný život dvou duší, které si před Bohem náležely.“ Veřejnost — darebácká veřejnost! — nechová se k nim pro poměr jejich zrovna laskavě, a tak nemají ubozí milenci pomálu ani co jísti. Aby ulevili si aspoň trochu, spokojí se pokojíkem jedním a žijí dále náramně idyllicky; on spí na pohovce, ona na posteli. Ovšem že jsou při tom cudní a čistí jako lilie. Baví se rozhovory o své velké lásce, někdy také o dětech, které budou míti, až se vezmou, ovšem jest-li vyhraje on jistou při o dědictví. Je-li jí zima, zahřeje jí nožky ve svých rukou, a mají-li hlad, nu, nasytí se láskou. A konec? On nevyhraje; měla by tedy ona i budoucí jejich děti u něho hlad a tak tedy s Bohem! Rozejdou se šíleni láskou k sobě. Jaká to pochoutka pro blouznivé mozečky sentimentalních děvčátek! Je však také zdravá? Pochybuji; rozvinují se tu trochu divné názory o lásce, povinnosti, energii životní a vůbec o ctnosti. Chce snad tímhle způsobem otřásti pí. spisovatelka naší chablonovitou společností? Míní raziti tak cestu novým myšlenkám, jež týkají se socialního postavení ženy? Nejspíše ano. A počíná si dosti směle. Škoda jen, že smělost ta nečiní hned povídky cenné. Pí. spisovatelka má zajisté opravdovou snahu podati práci dokonalou, může se však zváti takovou na př. povídka „Zbožňovaná žena,“ v níž uteče hrdinka za milencem a zmizí najednou nejen muži svému, ale i čtenáři, jako dechne-li se na sněhový vloček? I když necháme tu moralku stranou a hledíme na povídku se stanoviska ryze literarního, musíme vyznati, že je slabá. Vždyť už zajímavý jinak proces v duši Heleny, na jehož vysvětlení a provedení vše spočívá, je nastíněn slabě, odbyt jen tak povrchně, děje se jaksi za kulisami, a nám podáno pak jen faktum. Zdá

se sice někde, že vniká pí. spisovatelka hlouběji v analysi vášně, že zakládá charaktery svých osob zcela podle zásad psychologických, ale to se jen zdá. Z velikého náběhu vypadne na konec zcela obyčejná chablonovitá figurka, mnohdy spíše karikatura než osoba životná.

A co říci o povídkách, jež váženy jsou ze života venkovského? Děj je chudičký, velmi chudičký a provedení rozvleklé až strach, jak v „Nosariusovi" tak v „Pantátovi Šimonovi." Upírati však tu pí. spisovatelce pozorovacího talentu nemíním. Všímá si zajisté i těch nejmenších podrobností a umí dobře pozorování svých použiti. Má také leckde pěkná, věc vystihující přirovnání, tak na př. líčíc nám gesta pantáty Šimona, vyjadřuje se velmi pěkně, řkouc „jak svinul se zrovna v klubko, podoben jsa ježku," nebo jak „rozbaloval se jako kočka, která se vyspala," nebo že „bílý lalůček pod kulatou bradou panímámy podobal se buchtičce, jež překynula," ale to vše ještě nepostačuje. To není vždy ten pravý realismus. Ne v podrobnosti, ale v jádro a podstatu věcí uměti vniknouti, svědčí o pravém smyslu pozorovacím. Nemá se omezovati pozorování pouze na povrch, ale má vnikati hlouběji. A potom není také účelem žádného díla uměleckého, a tudíž ani ne literarního, podávati skutečnost tak jak je, nýbrž spíše podávati ji umělecky přetvořenou. V tomto konečně ani bychom nemohli činiti výtku pí. spisovatelce, neboť podala nám skutečnost přetvořenou, škoda však že ne umělecky. To se jí nezdařilo; neboť tam, kde myslí, že vniká v podstatu života venkovského a v duši lidí venkovských, mýlí se velice. Nevyčítám, pouze konstatuji věc tu; snad opravdu tak vidí, ale pak vidí špatně. Zdá se mi, že utvořila si pí. spisovatelka jistou povšechnou ideu o venkovu a venkovanech, a podle ní že tvoří své figurky, jež konečně nejsou vpravdě nic jiného než chablonovité figurky. Nevidí-li v našich venkovanech nic jiného než na jedné straně hloupé hrubce a na druhé snílky, kteří mluví k obilí, k nebi, vodě, stromům a vůbec ke všemu, co jim přijde v cestu, kteří, jak praví, jako malé děti hněvají se na kupu posečené trávy, nemohou-li ji zvednouti, pak ovšem nedivím se, že hledí na ně přese všechnu lásku se stanoviska jaksi povzneseného a s jistou dávkou ironie.

S povzneseného stanoviska a s onou dávkou ironie hledí a mluví pí. spisovatelka též v povídce první: „Pan Gregor." Co je to prosím? Inu, co chcete, nejspíše ještě humoreska. Pan Gregor, ředitel skelných hutí, člověk dosti intelligentni, rád by se oženil se sl. Dejvickou. Zná ji a ona jej skoro jen z dopisův a podle fotografie. Píší si však statně dále; ale když už poměr jejich stává se trochu intimnější, vzpomene si najednou nešťastný p. Gregor, že nemá jednoho ucha. Jaký to malheur! Ukousl mu je kdysi kdesi zcela obyčejný tažný kůň. Co teď? Ohromná překážka! Je z toho celý pryč a konečně rozhodne se, že se svěří s tím své budoucí tchyni. I píše jí, a to nejen o onom uchu, ale i jiné nesmysly, jako že „má rád ženy s podlouhlou tváří a s velikým okem, že je velmi rozčilen atd. Však všechno skončí dobře. Papa p. Gregora má šťastný nápad!

Aby se sňatek nepokazil, řekne zkrátka, že se stalo synovi jeho neštěstí to v souboji a basta! Sl. Dejvická a p. Gregor syn jsou svoji. Není-liž to duchaplné?

Jak viděti, vzata je látka povídek z různého ovzduší, které svědčí pí. spisovatelce nejlépe? Jsme skutečně na rozpacích. Ještě tak ženy a některé jejich vášně dovede vylíčiti poutavě; jen že má zase pro ženu jeden nebo dva typy, jež se opakují ne snad v těchto povídkách, ale vůbec. A pak vše tone v přívalu slov, vše je tak bezbarvé, necharakteristické, prázdné. Jeť pí. spisovatelka také jedna z oněch spisovatelů, které jmenují Francouzové „les snobes"; vzorem prázdného, bezvýrazného snoba jest pak Ohnet. Ovšem ten píše aspoň s jistou pružností a elegantní vervou, čehož přemnozí jiní snobové nedokáží. A co chce pí. spisovatelka? Jak jeví se nám?

Myslím, že i jí „zdá se úzkým ten hliněný prostor, v němž se pohybuje nynější žena," a že jako Helena ve „Zbožňované ženě" chce také „vůli, svobodu, mnoho slunce, mnoho vláhy." Přeji toho ženám všem, ale „sunt certi denique fines." Přemnohé spisovatelky, ani ne tak u nás jako v cizině, domnívají se, že pomohou emancipaci ženy, když pustí se do řešení problemů a do líčení věcí takových, jež výhradně ponechávají se mužům à la Zola, Daudet etc.; alespoň počínají mnohdy směleji než kovaný naturalista. V Anglicku na př. stěžuje si kritika, že je tam teď skoro každá spisovatelka ultrarealistkou. Cui bonum? ptám se. Žena sama sebou jest omezena na užší kruh než muž, a jsou věci, jež nehodí se ženě nikdy, dokud žena ženou bude, nechať mluví kdo chce co chce. A chce-li přece něco takového líčiti — podá karikaturu.

Ale učiňme již závěrek o povídkách pí. Vikové-Kunětické. Pravda, jsou vypravovány zručně; ale jsouce příliš všední, příliš rozbředlé a na nesprávném názoru založené, nemohou činiti nárok na titul „povídek dobrých." Že mají čtenáře, snad tisíce čtenářů, ve věci ničeho nemění. Massy ty, jež bez úsudku a rozmyslu hltají vše, co se jim podá. nejsou nijak kompetentní v otázkách literarních. Hojnost čtenářů není hned důkazem velkosti autora, nýbrž může býti též důkazem nevědomosti a mělkého vkusu. Co hltají massy, nemívá pravidelně pro literarní historii ceny žádné. *Fr. Holeček.*

R. 1894. č. 1. *Fr. Herites:* „Dvě povídky." Str. 200.

Je to bolestná otázka, jíž se v první povídce „Příslušníci" dotýká autor: co s dětmi, které zbudou po rodičích, zemřelých v cizině — a přivedených postrkem do obce, kde jich nikdo nezná a proto obyčejně ani soucitu pro ně nemá. Autor otázky té ovšem nechce luštiti; patrnou snahou jeho jest vzbuditi trochu milosrdenství pro ty ubohé tvory, potloukající se od prahu k prahu, nevidící nikde dobrého příkladu, a hrubým nakládáním zvolna se zatvrzující a nutně pak i hynoucí. Nepřekvapí tudíž, že trochu příliš světlých barev nanesl při líčení dětí po Vojtěchu Proškovi a poněkud nemilosrdně popsal jich přijetí i v městě i ve vesnici, jež spolu o příslušnost vedly spor.

Autor zná zajisté sám až příliš dobře poměry venkovské, než abychom mu tak docela mohli odpustit ten sžíravý sarkasmus, s jakým líčí rozepři o příslušenství zmíněných dětí. Ten odpor proti přijetí podobného břemena bývá zhusta plně oprávněný, a zdá se nám proto býti přímo nespravedlivým vysvětlovati jej pouze a jedině surovou bezcitností ať měšťáků či vesničanů. Osudy zbylých sirotků jsou dosti pestré. Nejmladší brzy sice zemře, Karlíkův však a Aniččin životopis je za to tím rozmanitější. Šlo-li autoru o vylíčení, jak působí na duši dítěte i nejlepšího truchlivé poměry, v nichž mu bylo vyrůsti, zdařilo se mu to plně a cele u Aničky, kteráž při vrozené koketerii dospěla až k prostituci. Tragický osud Karlův za to se nám jevil trochu uměle přivoděným. Byl již na pravé cestě — div ten způsobila láska k dceři starého kováře — a hyne jen proto, že chtěl zachrániti svedenou svoji sestru. A pád jeho zaviněn shodou tak zvláštních, ba řekněme přímo, za vlasy přitažených okolností, že se nemůžeme ubrániti pocitu, že šlo tu autoru pouze o silný effekt. Pocit ten sesílen ještě silně romantickou scenou, jak piják a sešlá nevěstka se náhodou setkávají na silnici — poznají se (Karlík a Anička) — děvče před očima bratrovýma zmrzne — a Karel „modlil se... Tvář jeho byla obrácena a pozdvižena k nebi. Paprsky sluneční ji nádherně zlatily a lámaly se v slzách, jež kanuly z očí a v řasách se leskly. Pak... uvázal řemen na větev, poznamenal se křížem — a za několik okamžiků bylo po všem...“

Výše klademe povídku druhou: „Soudce Nesvadba,“ v níž jsme se zase shledali s Heritesem z dřívější doby. Obsah je vlastně velmi stručný: Soudce dopaden při nepořádcích v kase, a „ze služebných ohledů“ přeložen do městečka v horách. Tím zajímavější však je kresba povahy soudcovy, připoutaného k sobecké, nevzdělané ženě, a celé řady drobných figurek, zachycených letmo jen, ale určitými, charakteristickými tahy. Ani závěrečná, silně divadelní scena: vlastenecké horování nemocného syna Nesvadbova při svatební hostině němčourského továrníka Kalsra se Zděnkou přes patrnou tendenci svou neruší ve čtenáři čistě uměleckého dojmu. Již pro tuto povídku můžeme první číslo „Libuše“ čtenářům vřele doporučiti. *M. Zavoral.*

Al. Jiráska Sebrané spisy. Díl XVII. „Na dvoře vévodském.“ — „Ráj světa.“ Dva historické obrazy. V Praze 1893 Nakl. J. Otto. Seš. po 32 str. po 15 kr.

Děj prvního historického obrazu odehrává se na dvoře vévody kuronského a zaháňského, Petra Birona, na zámku náchodském v letech 1799—1800. Vévoda Petr Biron vzdav se 1795 smlouvou v Petrohradě panství nad Kuronskem za 500.000 dukatův a roční plat 50.000 dukatů, žil poslední dni života svého v Berlíně, Praze a na zámku náchodském. Třetí manželka jeho, Anna Charlotta Dorota, z níž měl tři dcery (čtvrtou dceru Anninu Dorotu vévoda neuznal za svou), byla mnohem mladší vévody, a ač už byla čtyřicátnice a měla dcery dospělé, přece posud myslila jen na zálety, zvláště s hezkými italskými zpěváky. Vévoda od té doby, co mu choť povila

čtvrtou dceru, byl k ní velmi nedůvěřivý, ač nicméně miloval ji láskou ohnivou. Jsa přítelem všeho krásného, hudby a zpěvu, měl na zámku svém vlastní operu, při níž byl také sličný mladík, jenž vydával se za Italiana Arnoldiho. Týž cvičil ve zpěvu dcery vévodovy a předčítal choti jeho, která záhy se do něho zamilovala spolu s dcerou svojí Johannou. Vévodkyně nutila manžela, aby Arnoldiho udělal svým sekretářem, ale manžel byl už slíbil místo to Hlasivcovi, upřímnému vlastenci a příznivci lidu selského, jemuž přál i vévoda sám. Arnoldi však obdržel na přímluvu vévodkyninu titul „dvorního rady.“ Hlasivec vypracoval návrh patentu, jímž měla býti zrušena robota lidu; ale nepřátelé jeho, vrchní Vrána, jenž, jak se ku konci ukáže, jest otcem Hlasivce, jehož matku svedl a bídně opustil, Italian Arnoldi a vévodkyně způsobí, že návrh, jemuž sám vévoda přál, padl. Tu však Hlasivcem, „slepým mládencem“ Kochanem a jedním ze starých věrných sluhů vévodových byly starému vévodovi otevřeny oči, že Arnoldi mívá dostaveníčka s dcerou jeho Johannou. Při jednom z těchto dostaveníček chtějí Arnoldiho chytiti, ale zastali ho ne s dcerou vévodovou, nýbrž s vévodkyní samou; mělyť obě s Arnoldim dostavení na témž místě téže noci. Arnoldi sraziv svého hlavního nepřítele Hlasivce dýkou, prchl s dcerou vévodovou, která však byla chycena a k otci přivedena; brzy zapomněla na první lásku svoji. Ukáže se, že Arnoldi je podvodníkem, šibalem a dobrodruhem Arnoldem, synem pražského kavárníka a Vlašky. — Hlasivec se vyléčil a pojal za choť Elišku, kterou strýc Vrána, starý záletník, protože nechtěla se státi chotí jeho, vypudil. Návrh patentu, který Hlasivec zhotovil, byl vévodou podepsán, a tím sedlákům velmi uvolněno.

Děj „Ráje světa“ odehrává se v době vídeňského kongresu 1814—1815., a roman tento jest jaksi pokračování obrazu „Na dvoře vévodském.“ Johanna, jež na zámku náchodském jako šestnáctileté děvče zamilovala se vášnivě do operního zpěváka Arnoldiho, který ji pak bídně zradil, když pominulo hoře nešťastné lásky její, vdala se za vévodu z Acerenza, kterého nemilovala, i hledala záhy jinde zábavu. Mladé sličné vévodkyni kořili se četní ctitelé, zbožňovatelé: ten zvítězil nad srdcem jejím něžností, ten prudkostí, a když to přestalo poutat, zalíbil se jí vážný, chladný rytíř Borell. S tímto vévodkyně z Acerenza bez muže dostaví se v dobu kongresu do Vídně. P. Jirásek velmi případně nakreslil nám dobu tu v úvodních slovech svého historického obrazu.

„Vídeň hemžila se vladaři a knížaty, nejrozmanitějším komonstvem, přečetně sjevší se šlechtou domácí a cizí; sešlo se tu hojně mužů znamenitých v literatuře, válečnictví a politice, všude plničko reků salonních, dobrodruhů, prostopášníků, kejklířů, zpěvákův a tanečníků. Vznešený svět přivedl sem květ svých žen jako na odiv; závodilyť dámy z vysokých kruhů s tanečnicemi, jež za toho kongresového bábelu báječné sumy získaly... Dvorské plesy a zábavy, všeliké mumraje, honby, vojenská cvičení, karoussel, ohňostroje, divadlo, ballet, koncert a j., to vše krátilo vznešeným hostům čas,

oslazovalo strasti a práci korunovaných diplomatů. Věru, skvělé to pohostinství, jež pohltilo pětatřicet milionů zlatých...“

Tak tedy za tohoto času, kdy ve Vídni byl ustavičně svátek, kdy „kongres jen tančil a z místa se nehýbal,“ ve vznešeném světě zvláštní pozornosti těšila se vévodkyně z Acerenza. Rytíř Borell počal ji nuditi, a tu náhodou shlédla sličného, svěžího mladíka, nadaného malíře Cheniera, rodem Francouze, i umínila si, že buď jak buď musí býti její. Chenier měl pěkné nadání a šel za vznešeným cílem umění. Nejprve mu bránila, překážela nouze, nedostatek, který hrozil, že udusí jeho nadání. Najednou však nadání jeho hrozilo druhé nebezpečenství, přílišná přízeň, hrozil mu vznešený svět svými vnadami a rozkoší. Tiché, šlechetné Zosie Felińské, která ho upřímně miluje, nechce si vzíti za ženu, omlouvaje se, že žena by mu byla překážkou v jeho uměleckém povolání. Ale obětovav umění svému šlechetnou dívku, utrácí své nadání umělecké, zpronevěřuje se uměleckým zásadám, špiní umělecký charakter svůj, obětuje i čest svou své vášni k vévodkyni z Acerenza. Vytrhl ji z rukou dobrodruha i podvodníka Arnoldiho, který na kongresu pode jménem Torelli byl spolu s Beckem prohnaným agentem nemravnosti a nepoctivosti a na Johanně, dřívější lásce své, chtěl vymáhat peníze. Jako Arnoldi kdysi zahrával si s Johannou, tak ona nyní zahrává si s Chenierem, kterého však pomstychtivý Borell pomocí Becka i Torelliho připravil o přízeň její. Lehkomyslný Chenier rozloučiv se s Vídní i s Zosií, jež brzy se stane chotí přítele jeho, poctivého, rozvážného hudebníka Kaliny, odejde k vojsku Napoleona, jenž byl se vrátil z Elby, a statečně bojuje padl.

„Ráj světa“ vyniká nad první obraz případným historickým koloritem, bohatostí romantického děje, který v prvním obrazu je poměrně chudý, pěknou charakteristikou jednajících osob, promyšleností plánu i provedením. Vůbec historický obraz tento počítáme k lepším pracím Jiráskovým. Ostatně také obraz „Na dvoře vévodském“ má své nepopíratelné přednosti. A tak ze spisů dosud uveřejněných Jiráskem, za nejzdařilejší máme ony, v nichž autor líčí ne válečné události, které u Jiráska vyznačují se šablonovitostí, nýbrž život v době míru, zvláště život 18. a první polovice 19. století.

A. Vrzal.

Al. Jirásek: Staré pověsti české. Sešit 1.—3. po 20 kr. V Praze 1894. Nakl. J. R. Vilímek.

Spis nedokonaný ještě, ale dokonalý ve všem všudy, kniha posud nedovršená, ale vrchovatá z ní radost a potěšení. Zahloubáme-li se do starých kronik českých, které zachovaly nám zkazky o dětském věku národa našeho, do Kosmy, Dalimila, Hájka a jiných, vycítíme sice ze slov jejich prostý názor světový, horoucí cit i leckde mysl básnicky vzrušenou, ale poznáme také, že kroniky původem nám bližší oplývají zejména při starých bájích našich nevkusnými přídavky, kdežto starší vyznačují se mnohdy nemilou skoupostí slov i obsahu. Jest na př. ku podivu, jak málo si nejstarší náš kronikář Kosmas přes klasické

vzdělání a známost bájí klasických vážil „báchorkovitého vypravování starcův," ačkoliv se ovšem rozlišováním bájí a pravé historie dějepiscům nynějším nesmírně zavděčil. Jemu v opak Václav Hájek z Libočan, jakkoli v předmluvě kroniky své slibuje, že z ní všecky „věci nepravé a básnivé vymítá jako řepíky a kopřivy ze zahrady," rozšířiv velice první část díla svého o báječných příbězích v Čechách, mnoho pojal do své kroniky české nechutných podrobností. Nicméně Hájek zachoval nám, jak lze dokázati, nejednu dobrou starou pověst, a nebylo by správno pohrdati jím v té příčině.

Jen třeba podání jeho očistiti všech nevhodných příměsků, což arci může podniknouti leda ten, kdo se opatřil důkladnými vědomostmi o tom, jak staří Slované a zvláště předkové naši byli a žili, kdo poznal dobře hmotnou vzdělanost a kdo pronikl dokonale všechen duševní obzor jejich. Aby však z očištěných prvků těch vznikly „Staré pověsti české," k tomu bylo třeba básnického nadšení, umělecké vytříbenosti, slovesného umění a vlasteneckého žáru Jiráskova, jimiž se teprve zkazky tyto vyhlatily ve vzácné drahokamy, jaké možná nalézti jen v nejmistrnějších dílech předního spisovatele tohoto.

Již úvod, kterým se líčí prvotní tvářnost naší vlasti, oč jest živější, plastičtější, jímavější proti slovům, kterými počínají dějepis český i nejstarší i nejnovější dějepisci naši! A za pověstí o příchodu Čechově do našich končin jak krásný to, názorný, dokonalý obraz života našich předků, všedních prací jejich, obydlí, dědin, hradů, mravův a náboženství! Tak i potom do vypravování o Krokovi a jeho dcerách, o Bivoji, o Libuši, Přemyslovi, Libušiných proroctvích, dívčí válce, Křesomyslu a Horymírovi a lucké válce mistrně jest vetkána hojnost kulturněhistorických údajů, že všecky děje nabývají říkajíc malebné výraznosti. Nejvíce pokochá se tímto dílem Jiráskovým, kdo volně se nechá unášeti proudem skvostného slohu jeho, nejlépe pak ocení je, kdo probere staré kronikáře naše, aby poznal zřídla Jiráskových pověstí, a kdo se poohlédne v odborné literatuře novější, aby pochopil, odkud zevšad spisovateli bylo shledávati kulturněhistorické přízdoby svého líčení. A bude mu tak, jak se už kdysi o belletristických prácech Jiráskových, čerpaných z dějin našich, pronesl kulturní historik Z. Winter: podiví se s úžasem, jak hlubokými kořeny tkví v půdě vážné vědy libovonné květy básnické „lehké" tvorby Jiráskovy!

Nemluvíme tu ani o drobné čeledi dětské, jejíž rozoumky bývají nelítostnou lučavkou veškeré učenosti naší, tak že se s ní volky nevolky dáváme na útěk před otázkami malých inkvisitorů. Těm za nás k svrchované spokojenosti jejich odpoví Jirásek na všecky dotazy stran šatů, zbraní, okras, domácnosti, zaměstnání atd. praotců našich.[1])

[1]) Jenom by p. nakladatel neměl malých čtenářů vybízeti inseraty na obálkách „Starých pověstí": „Oznámení toto ukažte svým milým rodičům a starším sestřičkám," nebo: „Na tuto stránku upozorněte svoje milé rodiče a své dospělé přátele" a doporučovati za tímto vyzváním „Pařížské mody" nebo „Nového hraběte Monte Kristo," jak učinil při třech dosavadních sešitech. Nezřízenou reklamou takovou zamezuje totiž „Starým pověstem" volný přístup do školy, neboť ví zajisté, že ministerstvo

Nade všecko však jest důležito, že tento spis Jiráskův je přede všemi jinými způsobilý, aby v mladém pokolení našem vzbudil a živil trvalou zálibu v dějinách vlasteneckých a vznítil v srdcích jeho pravou lásku k vlasti, čehož obého není bohužel u nás, kolik by mělo býti, aby se všechen národ a každý v něm slavnou minulostí rozohňoval k slavnějším ještě skutkům v přítomnosti. *Dr. J. Mka.*

Bibliotheka mládeže studující. Serie II. č. 11. „Deset let před Trojou." Skupina staroklasických obrazů. Vypravuje *Fr. Grešl.* S 5 illustracemi. V Praze 1894. Nakl. I. L. Kober. Cena 80 h.

Před nějakým časem vydal Grešl „Staroklasické pohádky," spisek, jenž se potkal s všeobecnou a zaslouženou chválou. Grešlovi se tu výtečně podařilo uhoditi na prostonárodní ton. Tou četbou se každý, mladý starý, pokochá. Ano, tak se mají ty antické věci vypravovati, chceme-li, aby je naše mládež s chutí čítala. Slyšíce, že tento výborný vypravovatel zpracoval nyní pro studující mládež Homera, velice jsme se zaradovali. Vydati Homera prosou a učiniti jej tak mládeži i širšímu obecenstvu přístupnější a navnaditi tak čtenáře, aby si konečně jednou přečetl Homera celého — jak málo lidí četlo Homera celého! — to jest vedle našeho mínění myšlenka velmi šťastná. A jméno Grešlovo bylo nám a priori zárukou, že myšlenka ta bude také jistě dobře provedena.

Ale v tom jsme se — zmýlili. Tím, co my jsme měli na mysli — čítanka z Homera, t. j. prosaický překlad z Homera s vynecháním některých unavujících a méně záživných statí — tato knížka Grešlova není. Grešl měl patrně na mysli něco jiného než my.

Nám ovšem nepřísluší tuto mluviti o tom, co bychom si sami přáli, nýbrž posouditi to, co se nám podává. A tu vyslovuji své mínění v ten smysl, že pokládám tuto knížku Grešlovu za pochybenou, a to z těchto příčin. Způsob vypravování, který se dobře hodil pro pohádky, nehodí se pro takovou látku, jakou jsou věci homerské. Dělati z Homera pohádky, jest po mém soudě úplně nevhodno. Jiná, a to velmi závažná vada této knížky jest, že Grešl chtěje býti popularní stává se místy **trivialní**, a že z heroických postav Homerových dělá harlekýny. Situace, slova, obrazy Grešlovy působí v duši čtenářově docela jiné city a nálady než příslušná místa Homerova. U Homera vznešenost — u Grešla se musí člověk smát, u Homera srdce jímající poesie, u Grešla hrubá prosa. Kdo zná Homera a čte Grešla, toho tento kontrast citův a nálad, jež budí příslušná místa u Homera a u Grešla, uráží, a na toho knížka Grešlova působí místy jako parodie. V tom se s námi shoduje každý, s kým jsme o věci mluvili. Tato práce se Grešlovi nepodařila. Ovšem že tato knížka také najde své čtenáře a bude

---

vyučování nepřipouští ani v učebnicích ani v jakýchkoli knihách jiných do škol knihkupeckých oznámení vůbec, zvláště pak takových, kterými se mládež vyzývá, aby seznámila rodiče s tím, co se pro ni nehodí. Tento „důvtipný" vynález páně nakladatelův mohl by se mu tedy nevyplatiti.

se líbiti, to připouštím a vím to také ze zkušenosti; ale líbiti se bude jen těm, kteří vůbec o Homeru ničeho nevědí. Kdo Homera jen poněkud zná, ten řekne, že se touto knížkou Grešlovi podařilo Homera — pokazit. *Dr. J. Korec.*

Dle přírody. Napsal *Fr. Procházka.* „Modré knihovny" č. 15. V Praze 1894. Nakl. Dr. V. Řezníček.

Velkou chválu vzdáváme této knize. Byli jsme jí mile překvapeni. Něco podobného jsme v naší literatuře ještě nečetli — to jest v naší literatuře opravdové novum, cosi originalního. Jsou to obrázky ze života přírody, ale tak, jak tuto Procházka, u nás na přírodu tuším ještě nikdo nehleděl. Nesnadno tuto literarní práci charakterisovati jedním ustáleným technickým terminem. Jsou tu překrásná líčení krás přírodních. Ale nejsou to ty nudné, nejasné popisy, které v čtenáři nebudí žádných určitých představ, a které proto obyčejně čtenář přeskočí — ne! Procházka dovede vše, co líčí, pověděti tak názorně a plasticky, že se vám zdá, jako byste to, o čem čtete, měli stále živě před sebou; že se mimoděk při čtení zastavujete, do těch obrazů se vmýšlíte, chvíli si je se zálibou na mysli udržujete a jimi se kocháte. A jen ten, kdo tak tuto knížku čte, má z ní požitek. Tyto Procházkovy věci třeba jen čísti pomálu. Pro ty, kteří nechtějí pozdržet se při jednotlivostech, kteří chtějí jen děj a opět děj, a to hodně zapletený a napínavý, a kteří spěchají úprkem ku předu, aby jen již se dověděli, „jak to dopadne," pro takové čtenáře tato Procházkova knížka není.

Jak jsem už pravil, nesnadno tyto obrázky ze života přírody jedním ustáleným terminem technickým charakterisovati. Řekl bych, že jsou to poetické krajinomalby, ale tím ráz těchto Procházkových prací — vyrozumívá-li se krajinou pouze terrain — jen z části jest vystižen. Nelíčíť Procházka pouze krásu přírody, Procházka přeumělým způsobem kreslí i veškerý život, jenž se na určitém, třeba i sebe menším kousku přírody odehrává, a ten život zobrazuje s fotografickou téměř věrností až do nejmenších podrobností.

Z přírodních krás, z přírodních nálad, z přírodní drobnomalby, drobnomalby krajinné a drobnomalby života v určitém kousku přírody se jevícího, umí Procházka dělati překrásné, harmonicky zaokrouhlené a v duši čtenářově hluboký dojem zanechávající obrázky.

Hlavními jednajícími (ať tak dím) osobami jsou tu zvířata — Procházka má výborný pozorovací smysl pro život zvířat — ale k ději přispívá též, abych se tak vyjádřil, celá příroda, a vše uvedeno ve vztah s člověkem, prozářeno poesií a proniknuto vyšší ideou. Obrázky ty zanechávají dojem hluboký. Spisovatel mluví o zajících a vlaštovkách a medvědech, ale dovede vám do toho vložiti tolik citu a myšlenky a vyšších idei, že lidské srdce se při těch zvířecích historiích chvěje mocným pohnutím. Za doklad uvádím jen výslední dojem obrázku posledního „Na poslední stanici." — Procházka líčí věrně dle přírody, vše vypracuje do nejmenších podrobností —

a v této drobnomalbě spočívá hlavní přednost celé knihy — Procházkovo líčení je tedy, když užijeme modního nyní esthetického terminu, realistické; ale je to realismus pravý: pravda proniknutá poesií a vyšší mravní ideou.

Co se týče jazyka. má spisovatel svůj zvláštní sloh, jenž se ovšem od jazykové přesnosti, jak jí první náš moravský češtinář a strážce jazykové čistoty požaduje, leckdy odchyluje.

Poznámka na str. 71—72., ačkoli míněna pouze humoristicky, mohla by, aby snad někde nevzbudila názor nepravý, raději býti vypuštěna.

Dr. J. Korec.

Levné svazky novel. Sv. 4. *Giovanni Verga:* „Sedlák kavalír a jiné novelly." Z vlaštiny přeložila *Marie Kalašová.* V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček.

Giov. Verga jest vážený spisovatel nynější literatury italské. Mnohé jeho novelly jsou též vskutku díla umělecká, prozrazující bystrého pozorovatele, který dovede však též určitými, barvitými rysy pozorování své podati. S hrdiny svými neseznamuje nás obyčejně dlouhými svými výklady, nýbrž nechává je jednati samy. Proto mnohé jeho práce čtou se jako nějaké umělecké životopisy. K těm počítati jest poslední ze tří novel v tomto sešitě uveřejněnou pod názvem „Pastucha Jeli." Novella ta vyniká zvláště též pěkným líčením života pastýřů sicilských. — Podobná jest novella druhá „Zrzoun Malpelo," ale je méně průhledná, těžká, někde až nesrozumitelná. — Nejslabší je „Sedlák kavalír." Místo tohoto obrázku mohla překladatelka vybrati něco lepšího. Takového zboží, jako je „Sedlák kavalír" — nápisu ostatně nepochopí nikdo — máme u nás nadbytkem ku škodě literatury.

Vůbec opakujeme zase slova, která jsme už v těchto listech jednou vyřkli, že ne vše, co vyšlo v cizí literatuře, zasluhuje už proto býti převedeno k nám. Ba ani ne vše, co je podepsáno i zvučným jménem, nýbrž jen to nejlepší, co by literaturu naši povznésti mohlo a co je k poznání toho neb onoho spisovatele význačným nebo nutným. Kéž by dbal toho pořadatel „Levných novel," v nichž, jak pozorovati, vycházejí jen samé překlady, aby se nestala sbírka tato fabrikou, která otravuje vzduch celého okolí! Napadají nám slova K. Štúra: „To rozklepávání, to anatomisování subjektu s jeho kraterem tělesných chtíčův a náruživostí ponechejme židům a třeba kterým jiným hynoucím a zhynouti chtějícím národům. My jsme národ života a budoucnosti."

Nemáme sice původního textu po ruce, ale pozorujeme, že překlad je někde příliš doslovný na úkor naší mateřštiny. Překladatelka ponechala všude bez rozdílu italské zájmeno „questo, quello," kde je to v čestině nejen zbytečné, nýbrž i nesprávné, jako: ta myš — byla určitá? — ten bůvol, ten osel, mezek, ty oči atd. skoro na každé straně. Též z tyhle strany. Pro nás je něco nového „byl bohat jako vepř" (str. 15.), domýšlíme se, že v původním textu je „grasso," což

znamená však též „tlustý, tučný." Nedovedeme si též českým rozumem představiti: „Vozka mrštil mu ramena kol krku." Italian má však k tomu svoje „gettarsi braccia al collo" — naše „obejmouti." *J. Blokša.*

Sv. 5. *D. V. Grigorovič:* „Vyučená v pohostinství." Humoreska. Cena 10 kr.

D. V. Grigorovič jest jedním z posledních spisovatelů ruských, kteří vystoupili na jeviště literarní v letech čtyřicátých. Z belletristických plodů jeho největší oblibě se těšily povídky z venkovského života. Proto k poznání charakteru tvorby jeho třeba čísti jeho venkovské povídky, a nikoliv humoresky; humor nebyl vlastní jeho talentu. Nicméně „Vyučená v pohostinství" čte se velmi pěkně. Vypravování je dosti zajímavé, děj postupuje rychle. To bylo asi příčinou, že dramatický spisovatel A. N. Kanajev sujet Grigorovičovy povídky zpracoval ve stejnojmenné veselohře: „Škola Gostepríjimstva."

Hlavní postava Avenira Vasiljeviče Lutovicina je dosti typická. Dobrodušný statkář tento vynikal neobyčejnou pohostinností. Záliba v hostech pocházela z vrozené dobrosrdečnosti a náklonnosti k pohostinství i z chlubivosti. Ale pohostinstvím zadlužil se až po krk. Nicméně odjížděje do své rodné vesnice z Petrohradu nazval si hojnost přátel, aby ho navštívili, namluvil jim o pavilonech, o pohodlí na statku svém, o požitcích. Ale když dojel do vsi, viděl, že dojmy dětství ho klamaly, že stavení je nepohodlné, že tu ničeho není. A na neštěstí hosté se sjíždějí, a Avenir Vasiljevič si zoufá, nemaje pro ně ani pokojův, ani jídla, ani kalíšku vodky. V zoufalství v noci opustí dům svůj i s hosty, vymlouvaje se, že jede k nemocné tetce. Přátelé pozvaní opuštěni hostitelem rozjeli se. Avenir Vasiljevič se zapřisáhl, že už ani jediného hosta nikdy nepozve; zůstal na vsi, zaplatil dluhy z dědictví po tetičce, opravil si statek a žil klidně se ženou, která byla dříve tak oddána životu velkoměstskému.

Zajímava zpráva nakladatelova na počátku svazečku, že hledá překladatele humoresky této, aby se přihlásil o honorář. Překlad ostatně není dosti plynný. *A. Vrzal.*

Utíkej, Káčo! čili: Jak by někteří ze souvěkých veršovců českých zpracovali thema národní písně Utíkej, Káčo atd. Dovolil si hádati *Karel Mašek*, zv. Fa Presto. V Praze 1894. Nakl. J. R. Vilímek. Str. 96. Cena 60 kr.

Ukázky z rozmarných skladeb těchto nadělaly už ve „Švandu Dudákovi" mnoho povyku. Sbírka jejich bude zajisté ochotně uvítána, a právem. Ani toho nepočítám knížce za hlavní zásluhu, že se nad ní člověk za těch trudných dob aspoň zase jedenkrát upřímně zasměje, ač právě to jí bude nejjistějším průvodcem. Má však i nemalou literarní cenu do sebe, myslím v tom drobném braku literarním.

Hodně přes třicet básníků zpívá tu o Káči po svém. Sloh, pojetí, vůbec celý způsob jednotlivých básníkův je tu vystižen tak znamenitě, že veršíky ty jsou jako trestí z charakteristiky našich novějších osobností básnických. Je zde větší část naší moderní básnické

fraseologie. je tu také snůška, asi dosť úplná, těch rozmanitých cetek, jimiž poeté mladší svoje problemy ověšují. Ironie se zdá provívati celou sbírku; nejsilnější jest ovšem tam, kde za vážnou a vysokou koncepcí básníka, ze široka se rozhánějícího, pošklebuje se nicotný námět: Utíkej, Káčo — honí tě kocour divokej! Fa Presto nechtěl asi persiflovati, ale stalo se mu, jak se říká: difficile est satiram non scribere. A tak leckteré veršíky jsou nejen napodobeninou, nýbrž demonstrační kritikou, jak se někdy mnoho vážných a vysokoběžných veršů píše o — ničem.

Tentokrát také Vavřinec Lebeda se svým kuchyňským pravopisem a svou „dífkou lůznou" se dostal mezi básníky. Jen ne častěji! *P. Vychodil.*

Knihovna lidu a mládeže.

Anděl Strážný. R. XII. 1892—1893. Vydává P. B. Plaček, řídí *P. Vilém Ambrož*. V Brně. Nákl. pap. tiskárny bened. rajhr.

Pěkný tento časopisek pro křesťanskou mládež zdokonaluje se stále, a to jen ku svému prospěchu, o čemž svědčí nemalá jeho oblíbenost a rozšířenost mezi naší mládeží. Ročníkem XII. počínaje vychází v pěknější úpravě, již zvyšuje ještě pěkný titulní obrázek na obálce každého sešitu. Řada jeho spolupracovníků stále se množí a zahrnuje v sobě mnohé oblíbené spisovatele pro mládež.

Básničky v ročníku XII., jichž jest celkem 33, jsou většinou pěkné; nejvíce se nám líbily Ambrožovy: „Sněhulák," „Vítej, noci svatá," „Předtucha jara" a „Útěcha," pak L. Grossmannové-Brodské: „Měsíček," „Dárek s nebe," „Národní barvy."

Z povídek, jichž v ročníku tomto hojnost, nejvíce se nám zamlouvají: „Pro zemi posvátnou" a „Klárčina knihovna" (Zákoucký), „Šlechetné kníže" a „Láska synovská" (Cupal), „Povídka o Mařence" (Brodská), „Babí léto" a „Bůh dopouští, ale neopouští" (Husová) a „Ve znamení kříže" (Dejmek).

Z poučných prací zasluhují uznání: „Krištof Kolumbus," „Don Bosko" a „O hudebních nástrojích" (vesměs od Drbohlava) a „Jarní zjevy" (V. Kálal).

Obrázků jest 90 a jsou většinou pěkné. Vynecháno mohlo býti beze škody několik obrázků ku článku „O významu a důležitosti čísel."

„Anděl Strážný" zamlouvá se sám, netřeba jej tedy zvláště snad doporučovati. Každý pečlivý otec anebo matinka chtějíc dítku zaopatřiti poutavou, dobrou a lacinou četbu, si jej předplatí. *V. K.*

Hlasy katolického spolku tiskového. Č. 3. „Za viny předků." Dějepisná povídka. Napsal *Alois Dostál*. V Praze 1893.

Za viny předkův, kteří opustivše víru svatováclavskou raději se vystěhovali do ciziny, dokonal ranou Sasíků, jež emigranti a vlastní otec zavedli do Čech, poslední potomek zemanů Blíživských Václav či jako novic jesuitské kolleje pražské, která se ho ujala, Irenej, právě když dlel ve zříceninách otcovského hradu. V povídce té po-

dává nám osvědčený spisovatel obrázek ze smutné doby naší vlasti, kdy dvě strany dle mínění svých hledaly spásu vlasti své na cestách rozličných, totiž emigranti toužíce po ní, chtěli i pomocí cizinců návrat si vydobyti a z druhé strany katolické bojem proti rozkolu. Chválíme spisovateli objektivnost, s jakou z obou stran předvádí nám postavy šlechetné i v pobloudilosti. Též však na obou stranách objevovali se mužové, kteří jiným úmyslem než láskou vlasti a náboženským přesvědčením vedeni jsouce všelicos podnikali jako Kabeš. Knihu odporučujeme vřele pro knihovny lidové.

Č. 4. „Za vpádů Bedřichových.“ Črty a obrázky historické. Napsal *Fr. J. Košťál.* Str. 84.

V šesti obrázcích vypravuje spisovatel o útrapách českého lidu v severovýchodních Čechách a sveřeposti Prušáků za Bedřicha Velk. na základě pramenů historických. Vypravování jest jasné, povzbuzující ku vlastenectví. Předmluvu byli bychom docela vynechali. Sloh je někde trochu neurovnaný, na př. ale kořistilo kde mohlo přece — budeme zde přenocovati místo přenocujeme — přepadli osadu jednu za druhou m. přepadali. Byli tě — upřímě je jistě chyba tisku. *J. Blokša.*

Paběrky.

Pravopisná strakatina. Professor Timothej Hrubý vydal Anthologii z básníků římských, o níž bude nám snad možno zevrubněji referovati. Tu nalézáme zase nový pravopis cizích slov, jako literatúra (proč ne docela: líterátúra, neb lítterátúra), kultúrní, reálisté, ale hned vedle toho latinských (proč ne: latínských), originály (proč ne: oríginály), Lúcílius, Jupiter atd. To má snad přispěti ku sjednocení pravopisu!

Josefa K. Šlejhara melancholické kuře dorostlo ve kvokavou kvočnu či bojovného kohouta, a to v příbězích z vesnického života „Florian Bílek, mlynář z Myšic“ (vyd. v „Příteli domoviny“). Upozorňujeme kritiky, kteří by o díle tomto zase chtěli psáti literarní studie, zvláště na myšlenkové a povahopisné perly jeho, na př. o světcích (str. 62.), o myšickém faráři, an pije v hospodě u muziky střídavě pivo a černou kávu, za něhož kostelník z polovice odbyde všechny služby boží atd. Škoda, že p. spis. nezná české grammatiky tak jadrně, jako českou charakteristiku.

Nemoralní historie vysvětluje p. V. Mrštík ve „Květech“ (str. 356.) takto: „je mnoho ještě horších, kde celý ten akt nejen že se odehrává beze všech velkých duševních processův a slz, ale jsou případy, že se při nich nejedná ani o žádné dva tisíce [jako v povídce „Babetta“] ani o žádný bankrot, ale prostě o několik zlatých, oběd nebo večeři, a historie má tentýž průběh — leda s tou změnou, že za obět padne místo ženy dcera. Socialní bída — opakujeme znovu — nesčíslněkráte horší než jiná pod tím jménem —“ Vážíme si p. spisovatele nemálo a věříme v jeho dobré úmysly, ale nemyslíme, že by nemoralní historie tak jak on si je představuje, byly životně v dobrém působivy, a kromě toho — toť ještě různá otázka — zdali jsou vždycky

umělecké. Pan spis. sám se snadno usvědčí, že ne všechny obraty na př. v „Babettě" (a jinde), ve kterých ta t. ř. nemoralita uložena, diktovány jsou socialním soucitem, a po případě uměleckým vkusem, tedy ani tou ani onou nutností, nýbrž modní schválností; a tato zaráží.

Novinářstvo již ode dávna nemá valné pověsti co do poctivosti a pravdomluvnosti. Nedávno mohly noviny naše, které namnoze už také nejsou z nejlepších, všimnouti si posmrtného pokynu, který jim zůstavil jistý pražský lidumil, té doby často jmenovaný a velebený. Stěžuje si, kterak noviny svým podlým lhaním a osočováním mu otrávily mnohé dny života. V Čechách i na Moravě zahajují kněží po vzoru francouzském sbírky, aby si mohli vydržovati právního obhájce proti lžím novinářským. Čisté to apoštolství pravdy mezi těmi našimi novinářskými mučenníky, kteří prý kráčejí tak trnitou cestou — a to ovšem nic jinak než pro spásu národu!

Zprávy.

Šotek, črty humoristické a pikantní, přináší původní práce, díky obětavosti „českého nakladatelského ústavu" a jeho obětavého majetníka F. Popelky v Jaroměři. Přes polovici prvého sešitu je však vyplněno povídáním nepůvodním, za to však hodně hloupým, jako je vůbec celý „pikantní" obsah. Ó česká kniho, počkej až zase nakladatelé spustí písničku o tvém svatém poslání!

Štechův Mladý živnostník vydán po druhé. Jednou tedy také dobrá a poučná kniha se dožila druhého vydání. Uveřejnivše svou dobou příznivý posudek o ní, doporučujeme ji znova. Se svého stanoviska bychom toliko doporoučeli, aby zmínky o náboženství, nejmocnějším to činiteli v životě mravním a společenském, byly poněkud hlouběji propracovány. Též některé mluvnické chyby (na př. doň) měly býti opraveny.

Kde jest reformace? Dr. L. Řehák vydává v Praze v Cyrillo-Methodějské knihtiskárně stručný, prostě psaný rozbor reformačních snah v 15. a 16. stol., opíraje se o vědecké dějepisy těch dob. Hlavní části sporných otázek o husitismu a lutheranismu dobře probrány. Dílo zasluhuje hojného rozšíření. Upozorňujeme p. spis. na r. 1891. „Hlídky literarní" str. 171, 225 a 294, aby neopakoval (stejně jako Dr. K. Eichler kdysi v „Hlasu") bezdůvodných povídaček o Janu z Jenštejna. Také neschvalujeme zbytečného úvodu, ve kterém se hovor zapřádá; v tom popularnost nezáleží.

Rusko. „Očerki literaturnago dviženija v pervuju polovinu 19. věka" od A. Šachova, předčasně zesnulého privatního docenta moskevské university a autora knihy: „Goethe i jeho doba," obsahují přednášky o historii všeobecné literatury, které byly čteny 1874—1875. Velmi zajímavá kniha tato věnována literarním proudům první polovice našeho století ve Francii a Německu. Šachov velice rád srovnával století 18. a 19.; filosofy 18. stol. líčí jako lidi veselé, trochu lehkomyslné salonní mluvky, a v tom zajisté je mnoho pravdy. Nejlépe Šachov prostudoval porevoluční literaturu ve Francii, a tu jsou jeho názory a úsudky velice případny, kdežto s úvahami jeho o 18. stol. nelze vždycky souhlasiti.

— „Fokusnica,“ roman *V. Firsova,* pojednává dosti otřepané thema: mladá panička Kolyškina zamilovala se do přítele svého muže, důstojníka Somova, který zděděv veliké bohatství odejel do Petrohradu, aby připravil pro svou milenku byt, „rodinný“ krb, než Kolyškina úředně se dá rozvést a vstoupí s ním do nového sňatku. Somov i jeho milenka myslí, že jednají poctivě; ale nepříjemnosti pronásledují jejich domnělé štěstí od počátku. Kolyškina hotova již padnouti, když najednou zmocní se jí duševní muky; ona pocítí lživost postavení svého, upadne v horečku, a když se vyléčí přičiněním Somova, vrátí se k choti. Somov skončí samovražedně. Thema tedy není nové, ale zpracování je dosti originalní, jednající osoby vynikají živostí.

— *O. Šapirova* vydala knihu „novel“: „Vrátila se,“ „V slobodkě,“ a „Děti otkazali.“ V novelle „Vrátila se“ vypravuje se o dívce z chudé rodiny úřednické, jež odejela na studie do Švýcar a vrátivši se po 5 letech do hluchého provincialního města, byla všem cizí i svému ženichovi. Ženich má dosti veliké bohatství, nechce, by nevěsta připravovala se ke zkouškám, ona však od nich nechce odstoupit. Najednou dívka obdržela ze Švýcar dopis, a když nechtěla jej ukázat milenci, v žárlivosti a zběsilosti milenec ji zabil. Charaktery jednajících osob nakresleny živě, vypravování je zajímavé. O novelle „Na vsi“ jsme se již zmínili dříve. Novella „Děti odkázaly“ vypravuje o čtyřicetileté ženě, matce dospívajících dětí, jež hledá nové štěstí s milovaným, sympathickým člověkem, jemuž však její „děti odkázaly.“

— *Nik. Karabčevskij* vydal novellu „Pan Arskov,“ prodchnutou vzduchem petrohradským. Arskov v mládí trpěl nouzi jako student, ale když ukončil studia, udělal skvělou karrieru. Jsa sličný měl štěstí u žen. Najednou však ho napadne, aby všecko prodal a usadil se s chotí i dcerou na venkově, aby ušel pokušitelce, vdané ženě, která chce se dáti rozvésti s mužem a Arskova nutí, by se dal též rozvésti. Ale než odejel z Petrohradu, zastřelil se, nemoha vyjíti ze svého zapleteného postavení.

— „Ženich dvuch nevěst“ nazývá se historický roman *P. V. Bezobrazova,* známého svými pracemi o dějinách starořeckého Byzantia. Historický živel často nahrazen pornografickými podrobnostmi.

— Asi před 10 lety počala firma „Posrednik“ svoji vydavatelskou činnost a vydala dosud asi půldruhého sta knížek „pro lid,“ obsahu belletristického i poučného. Nyní rozšířila činnost svoji, počavši vydávati knihy „pro intelligentní čtenáře.“ Knihy, vydané pro lid, přizývají k zápasu se zlem, se zlem mravním, které jest uvnitř člověka, a ignorují zlo, které se vtělilo v různých zřízeních společenských. „Posrednik“ klade příliš veliké naděje na hlásání osobního zdokonalování se a příliš malé na zdokonalování společenských řádů, nevida vlivu řádů těch na mravnost jednotlivcovu. Pokud společenské řády jsou špatné, hlásání osobní mravouky bude málo působiti na většinu. Nedostatkem „Posrednika“ je také to, že příliš se drží zásady Tolstého o pokoře, neprotivení se zlu, že často vydává knihy sladkavého, sentimentalního obsahu, jindy pak opět příliš naturalistického. („Pervyj vinokur.“) V poslední době „pro lid“ „Posrednik“ vydal povídku *A. Čechova:* „Baby,“ napsanou na thema o ženském srdci, v němž tak mnoho místa najde i láska i žalost. Jakýsi Matvěj Savvič vypravuje v zájezdném

hostinci, jak se do něho zamilovala manželka druhého, když tento byl pryč z domu, jak pak muže otrávila i byla za to zavřena. Matvěj vzal syna jejího k sobě a staral se o něj. — Povídka *Lěskova* „Pustopljasy“ vypravuje o mužících vsi Pustopljasova, kteří majíce všeho hojnost vesele žili, kdežto okolní vesnice trpí hladem, neúrodou. Ale Pustopljasovo najednou vyhořelo, a hrozné jest postavení jeho obyvatelstva; Bůh je potrestal. — Povídka samouka sedláka *S. T. Semenova:* „Pod velikij prazdnik“ nevyniká uměleckými přednostmi, ale pěkně líčí poměr sytých k hladným. Chudý mužík Jefrem prosí v nouzi o pomoc bohatého Micheje, ale tento jej zažene. Jefrem odhodlá se ke krádeži; zatím Michěj osvícen i jde, aby pomohl Jefremovi, kterého však zastihne při krádeži. Jefrem si vzal život. Pozdě přišla mu pomoc: dobrý skutek nemá se odkládati! — Z knih, vydaných pro intelligentní čtenáře, pozornosti zasluhují: *Korolenkův* náčrtek „Těni,“ *Kolombova* povídka „Krasavica,“ povídka *S. Fonvizina* „Konec dnevnika“ a „O N. L. Tolstém,“ kritická studie *M. S. Gromeky* za příležitosti romanu „Anna Karenina.“ Studie Gromekova vydána tu v 5. vydání, což zajisté svědčí, že těší se veliké přízni, poněvadž poprvé byla vytištěna r. 1883. v „Russké Mysli“ a o sobě r. 1885., tedy před 9 lety, za která se dočkala 5 vydání. Michael Štěpánovič Gromeka byl velmi nadaným kritikem, ale bohužel předčasně zemřel (nar. 1852, zemřel 1883).

— *A. K. Šeller* (* 1838), známější pod pseud. *A. Michajlov,* počal vydávati „Polnoje sobranije sočinenij“; první svazek spisů sebraných obsahuje novellu „Gnilyja bolota,“ napsanou 1863, roman „Gospoda Obnoskovy“ a šest drobnějších povídek. Šeller náleží k oněm spisovatelům, kteří pod vlivem kritiky Pisarevovy a „Rusského slova“ i „Děla“ idealisovali střízlivé realisty, kteří se už rodí velikými hrdiny a hlubokými mysliteli, v pozdějším životě však jeví se nepatrnými lidmi. Takovým neobyčejným hrdinou je Gaňutin v romanu „Páni Obnoskovi.“ Novella „Zhnilá bahna“ věnována otázce vychovatelské. Je to obraz špatného vychování dětí v dávné, minulé době. Šeller nějaký čas byl nadšen vychovatelstvím, proto věnuje ve své spisovatelské činnosti pozornost otázce o vychování.

— Veterani ruské poesie, *A. N. Majkov* a *J. P. Polonskij* znova vystoupili na veřejnost. Onen uveřejnil laciné vydání svých sebraných básní, tento vydal prostou, umělecky, něžně napsanou veršovanou povídku „Mečtatel,“ v níž podal obraz provincialního života v třicátých letech. Hlavní osobou je mladý básník, kterého autor jmenuje svým školním druhem; obraz jeho jest jako živý. Blouznivec tento je typ naivních, čistých a fantastických romantiků třicátých let, vychovaných v provincii, pro které blouznění, přeludy splývaly se skutečností, a skutečnost měnila se v blouznění. Povahy těchto mladíků byly tak zvláštní, že jim nerozuměli ani přátelé jejich. *A. Vrzal.*

Německo. Poslední dramatická práce *Gerh. Hauptmanna* zove se: „Hannele.“ Je to práce zvláštní, jež obsahuje, — možno říci, — dvě části z míry různé: jednu realistickou až do krajnosti brutalní, druhou fantastickou, plnou vidění a allegorií. Děj je praprostičký, neboli správněji řečeno žádný. Hannele jest čtrnáctiletá děvčice. Otec její jest mrtev, matka pak provdala se podruhé za zedníka, Matterna. Dokud matka žije, chráněna

jest Hannele před surovostí otčímovou, ale po její smrti nastane jí mučenický život. Mattern se den ze dne opíjí, zachází s ní jako s robem, má radost z jejího utrpení, nutí ji do žebroty a bije, když nedonese peněz. Hannele nemohouc déle snésti surovostí Matterna, jde se utopit. Zachrání ji však Gottwald, ale život Hannely jest na kahánku. Její smrtelný zápas činí vlastní realní partii dramatu. V horečce vypravuje svůj žalostný život, jejž vší mocí chce skončiti, nechtějíc užívati léků. Avšak myšlenka na jejího učitele a zachránce Gottwalda prokmitá tou nechutí k životu. Miluje ho a v horečce to doznává. Tu začíná fantastická, duchovní část dramatu, ba možná říci křesťanská. Hauptmannovi tento život jest toliko předehrou lepšího, prostého všech bolestí tohoto života. Hanneli objeví se duch matky její, jež jí dává zprávu o životě posmrtném, zjevují se kůry andělské, hovořící s ní mystickou řečí, v níž převládá idea o odměně nebeské. Když Hannele zemře a má už býti pochována, zjeví se přítomným cizí osoba v dlouhém zedraném šatě, s černými vousy a vlasy, podobající se Gottwaldovi, a není to nikdo jiný leč Ježíš Kristus sám. Přistoupí k Matternovi, jenž se také dostavil k rakvi své ubohé oběti, i činí mu trpké výčitky. Matterna zmocňuje se úzkost. Snaží se ospravedlniti, svolávaje na svou hlavu blesky Boží, byl-li on příčinou smrti dívčiny. A jak si přeje, děje se mu. Potom následuje vykoupení. Postava Kristova obrací se k Hanneli, klade ruce své na její hlavu, a dívka vzkříšená, sproštěná všech pozemských nedokonalostí, vznáší se v průvodě andělů do nebe. Tedy i zde návrat k mysticismu. *A. Koudelka.*

— Z příručních knih o německé literatuře doporučuje se Brugierova Gesch. der deutschen Nationalliteratur (9. vyd. 1893. Freiburg in Br. Cena 3 zl. 72 kr.) vedle známějšího spisu Lindemann-Seeberova.

— L. Freund vydal 1893 v Hannoveru knížku Aus der Spruchweisheit des Auslandes, kde uvádí přísloví francouzská, vlašská, ruská a čínská vzhledem k německým a soudí odtud o povaze národní. Chudáci Rusové při tom špatně pochodili.

— L. Lewes v díle Shakespeare's Frauengestalten (Stuttg. 1893) probírá místy trochu patheticky, celkem však věcně a věrně ženské postavy Sh. děl dramatických i epických; děl podobných mají Němci už více, avšak ani toto není vedle nich zbytečno. Zvláštní je snaha spis., ukázati, kterak Sh. překonal protivu idealismu a realismu.

— Vídeňská „Leogesellschaft" založila sbírku Quellen und Forschungen zur Geschichte, Literatur und Sprache Oesterreichs und seiner Kronländer za redakce J. Hirna a J. E. Wackernella, univ. prof. v Innsbrucku. Hlavní zřetel má býti obrácen k pokladům archivním, jež mají však býti vydávány vědecky zpracované. První díla jednají o nářečí tyrolském a dopisech velkovévodkyně Magdaleny Florentinské.

Francie. *F. Brunetière,* nový francouzský akademik, sebral u svazek své přednášky, jež v roce minulém na Sorboně konal o „L'évolution de la poesie lyrique en France au XIXe siècle" a vydal je u Hachettea. Jako ve svém díle o „Divadle francouzském" snaží se Brunetière i v tomto dokázati, jakého prospěchu jak kritika tak i literarní historie může se dobrati z výsledků nebo hypothes přírodních věd. Zajímavo jest sledovati dle spisovatele, kterak práce Chateaubriandovy byly přípravou prací Lamartinových, jež svého dovršení

došly ve V. Hugovi. — Připojujeme tu zprávu o úmrtí *Maxima du Camp,* francouzského akademika, jenž 7. února t. r. zemřel. Narodil se 8. února 1822. Zahájil svou karriéru jako cestovatel. Roku 1848., když vypukla revoluce, vrátil se do své vlasti a bojoval v řadách národní gardy proti vzpouře. Revoluční to hnutí asi vnuklo mu myšlenku jedné z posledních jeho prací „Les convulsions de Paris.“ První jeho spisy týkají se jeho cest po Orientě. Jeho literarní činnost je trojího rázu: básnická, novellistická a kritická. Jako básník patřil ku krajním romantikům.

— „Yanthis,“ dramatická legenda jako Tennysonovy, dávána v poslední době v „Odéoně.“ Autor *Jean Lorrain.* Zápletka v ní není veliká, jsou to spíše malé obrázky, rozkošné a dojemné; formalní stránka verše — hlavní kouzlo jejich.

— *A. Valabrègue* ve svém posledním dramatě „Le bourgeois republicain“ karikaturuje liberaly, jejichž „liberalnost“ hlavně záleží v odstranění výsad a privilejí druhých a v nahrazení jich svými vlastními.

— „Aux temps des Châtelaines“ zove se sbírka básní *H. Maloa.* Autor se vtělil v „menestrella“ (troubadoura), jenž na podzim táhne od hradu k hradu a tam hostitelům krátí večery svými zpěvy válečnými a milostnými. Mnohá čísla jsou skvosty jak co do formy tak i co do citu.

— *M. Chassanga* sbírka básní „Sur la sable“ rovněž se vyznačuje teplostí a citem.

— *E. Praronda* „Idylles de chambre“ obsahují verše, jež autor napsal za doby konvalescence po nemoci své. Plny jsou myšlenek záhrobních. Překrásné jsou zvláště obrázky ze života rodinného.

— *Jean Rameau,* znám jako jemnocitný básník, pokusil se též v romaně, jemuž se dostalo ve Francii lichotivého přijetí. Děj romanu „Rose de Grenade“ jest asi tento: Mladý frater Trappista slyší při kopání hrobu zdáli zpěv ženy, milostný zpěv. Dojat, hodí zpěvačce přes zeď jablko, jehož ona polovic ují a pak mu je zpět hodí. Následkem toho vznikne v srdci fraterově dosud nepoznaná touha. Prchne jedné noci z kláštera a seznámí se se zpěvačkou a zamiluje se do ní. Etienne Houtarrède však mu uloží dvouletní dobu zkoušky a dopíše své sestřenici Miralezové, aby ctnost a věrnost jeho zkusila. Při zkoušce však dopadena jest svým mužem, jenž ji zastřelí. Smrt však všeobecně připisuje se ex-trappistovi. Ale soudním řízením vyjde jeho nevinnost na jevo. A finale: svatba! Jak viděti, je to kus práce z — jiného věku, a ne našeho.

— „Chemises rouges“ jest otisk z „Figara“ a je to dramatická historie z doby hrůzovlády francouzské na základě authentických dokumentův. Autor *Paul Galot.*

— „La seconde vie de Michel Teissier“ zove se poslední roman *Ed. Roda,* uveřejňovaný původně v „Revue des Deux Mondes.“ Je to pokračování života politického muže současného, jejž Rod zahájil už ve práci „La vie privée de M. T.“ a v němž bezpochyby bude dále ještě pokračovati.

— Zajímavou knihou ku poznání jak současné společnosti italské, tak i umění a literatury jest dílo *R. Bazina* „Les Italiens d'aujourd' hui.“

— „Corso rouge“ zove se poslední roman *P. Salesa,* jehož děj odehrává se ve frivolní a požitkářské společnosti v Nizze. Zvláště prý damy rády frivolnost tu čítají.

— *S. Novicowa* „Les luttes entre les sociétés humaines et leur phases successives“ spolu s dílem *Gumplowiczovým* „Luttes des races“ jest studie socialních zjevů na základech absolutně rozumových s vyloučením veškeré metafysiky. Psáno jest dílo to poutavě, mnoho nových a originalních myšlenek obsahující.

— Nejdůležitější novinkou, totiž o které se nejvíce mluví, divadelní je trojaktovka v prose „Une journée parlementaire“ od *M. Barrésa*. Děj asi je tento: Poslanec Thuringe dopustil se veliké chyby, že pojal za choť rozvedenou ženu Gautichardovu, svého spolukolegy parlamentarního. Kromě toho kompromitoval se politickým kšeftíčkem, jenž mu vynesl 200.000 franků. Gautichard se o tom doví, i zašle řediteli „Contrat Soc.,“ Forestierovi, list, jenž má Thuringea zničiti, kdyby byl uveřejněn. Forestier chce od uveřejnění upustiti, podá-li mu Thuringe několik dokumentů, jimiž by se mohlo uškoditi druhým členům sněmovny. Thuringe podmínku tu přijme a kompromituje své dva přátely, Lebardiera a Isidora, a potom vystoupí na řečniště a háji se skvělou řečí proti pomluvám. Avšak Gautichard nemešká strhnouti mu škrabošku s tváře a odhaliti novou jeho zradu. Tu Thuringeovi nezbývá nic jiného (sic!) nežli se zastřeliti a Lebardier sám mu vtiskuje do ruky revolver. Po stránce umělecké činí se práci té mnohé výtky, a co do obsahu zakročila censura.

— Francouzské listy přinesly zprávu, že *Em. Zola* chystá roman o anarchismu a anarchistech, jehož titul má býti „Les Revoltés“ anebo „Les Précurseurs.“ Zatím však prohlásil Zola, že pracuje o „Lourdech,“ trilogii, v níž míní studovati hnutí novo-katolické a snahy, které podniknuty byly na usmíření církve s demokracií, moderní vědy s náboženstvím. První díl „Lourdes“ mají býti výrazem víry „chudých duchem,“ kteří věří v zázraky, aniž o nich hloubali. V části „Řím“ nadepsané bude studovati hnutí, o němž jsme se nahoře dotkli, v „Paříži“ pak má býti bilance socialní našeho věku. Dle zpráv, jež o díle tom na veřejnost pronikly, bude to asi starý Zola se svou domněle dokumentarní věrností, v pravdě však s roztodivnými domysly a překrouceninami. Že se vůbec s katolické strany od díla toho něco očekávalo, jest sotva pochopitelno: toho duchovního života nelze vystihnouti bez vlastní zkušenosti.

— Opat *Juin* napsal „pastoralu“ ve třech odděleních, nazvanou „Betlém.“ Názvy jednotlivých částí jsou: „Betlém,“ „Pastýři,“ „Mudrci“; předeslán jest prolog „Před Messiášem“ a doslov „Egypt.“ Jako při hrách Oberammergavských představuje se živým obrazem paralela mezi Starým a Novým Zákonem. Zejména poslední jest úchvatný. Hudba jest vyňata z oper Beethovenových, Gounodových a Saint-Saënsových. Doporučujeme našemu Národnímu divadlu.

A. Koudelka.

Anglie. „Two Offenders“ jest název sbírky dvou povídek od známé spisovatelky *Quidy*. Nejlepší z nich „An Ingrate,“ první, jež se vyznamenává všemi přednostmi jejího péra, jež osvědčila při povídkách „A Dog of Flanders“ a „Two Ettle wooden shoes.“ Pro druhou však nelze knihy školní mládeži do ruky dáti.

— „The Home of the Dragon“ prohlašují angl. kritikové za povídku daleko lepší P. Lotiho „Mme. Chrysanthème.“ Je to tonkinská idylla od *Anny Catharíny*. Spisovatel, jenž se podepisuje (pseudon.) „Mark Rutherford,“

vydal dvojsvazkový roman „Catharine Furze," jenž jest studií společenského života v Easthorpě, města ve východním „Midlandu," v pravdě však jest Easthorpe malým světem, v němž spatřujeme všecky ctnosti a slabosti vyšších kruhů. Charakteristika pěkná, postup děje nikterak vláčný, — leda vyjmeme-li episodu, jež sama o sobě malou povídkou, „Did he believe?" (Věřil?) jež velmi dobře mohla býti vynechána, — situace napínavé. Hrdinka jest dcera hrubého farmaře a „delikatní" pí. Furzeové, jež si ráda postaví svou hlavu, do které se zamiluje Mr. Cardew, mladý protestantský duchovní, a pomocník jejího otce, písař, Tom Catchpole. Z toho vzniká zápletka, jejíž rozuzlení končí se sňatkem Mr. Cardewa s Kateřinou.

— Jednou z knih, které největšího úspěchu se v Anglii v r. 1893. dodělaly, jest roman od anonymní, teď už ne, neboť vyšlo na jevo, že jest jí *Sarah Grandová,* spisovatelka „The Heavenly Twins." Prvina, jež měla zajímavou historii, že po dvě léta žádný nakladatel v celé Anglii se nad ní nechtěl smilovati, až to učinil Heineman, a to k nemalému prospěchu svému. Je to vlastně výbojný roman, v kterém autorka vyzývá své družky k boji proti mužskému pohlaví, jež není s dostatek vzděláno. A by boj byl úspěšnější, navrhuje spojení všech žen v „Sesterstvo žen," kdežto dosud bývala řeč jen o různých bratrstvech mužských. Autorka vychází z toho totiž stanoviska, že muž, který jen jednu, třebas svou ženu uráží, dopouští se urážky celého ženského pohlaví, a bude-li tomu přítrž učiněna, že tím mravnost světa náramně získá. Po našem hloupém rozumu, snad by lépe byla učinila, kdyby poučila napřed ženy o jejich povinnostech a o to sílila, by je věrně plnily, potom snad by mnohé urážky „něžného, citlivého pohlaví" samy od sebe odpadly!

— Trojsvazkový roman *G. Allena* „The Scallywag" je spíše karikaturou, nežli obrázkem ze života vzatým; jedná o potrestání lichvářského žida.

— *W. E. Norris* jest si důsledný spisovatel, jak psal před lety, tak píše doposud, zajímavě a poutavě, bychom zkrátka definovali způsob jeho psaní, ale toť také vše. Dokladem toho jeho poslední trojsvazková práce „The Countess Radna." Děje vypravovati nebudeme, pravíme jen zkrátka, že hraběnka Radna, sama nešťastná v manželství, dopomáhá jinému párku ku štěstí. Hlavní vadou romanu, že se nepronikají dostatečně obě zápletky, totiž poměr hraběnky Radny k markýzovi di Leonforte a poměr Franka Innesa k lady Florencii Burcoteové. Nejlépe podána povaha hrdinky. *A. Koudelka.*

Armenské novinářstvo slaví letos stoletou památku svého vzniku (prvé noviny „Aztazar", oznamovatel). Mechitarista Kalemkiar ve Vídni vydává obšírné dějiny časopisectva armenského (I. svazek 1794—1860, II. sv. 1860 až dosud). Nejvíce těch časopisů se tiskne v Cařihradě (20), v Benátkách vychází od r. 1843. Pasmaveb (Polyhistor); až do r. 1860. vydáváno 50 listů.

Honorář japanských spisovatelů prý jest velmi nízký. Nejlepší dva neb tři romanopisci vypíší asi půl druha sta zlatých měsíčně; povídkáři novinářští dostávají od čísla až i 14 zlatých, neznámí třebas i 50 kr., možná že i nic. Stejně prý se vede malířům.

FEUILLETON.

Něco o K. Klostermannovi.

Fr. Holeček.

Zajisté každý, kdo aspoň trochu zajímá se o belletristické naše časopisy jakož i o obsah jejich, všiml si i v nejednom ohledu zajímavých prací p. Klostermannových, jež ode tří let objevily se v „Osvětě," „Zlaté Praze" a „Vilímkově knihovně." Co mne se týká, vyznávám upřímně, že byl mi autor romanu „Ze světa lesních samot," díla to poctěného cenou Kr. České Akademie, od prvního svého kroku v naši literarní společnost, zjevem velmi sympathickým. Mámť rád realisty, kteří podávají a líčí nám skutečnost, ne však ofotografovanou, nýbrž jak se v duši jejich přetvořila, aby vynikl význačný charakter zevrubněji a jasněji než znáti na předmětech reelných. A p. Klostermann umí líčiti tak zvláště přírodu a své horáky. Znám ty kraje, a přece když četl jsem líčení a popisy jich, byl jsem na některých místech až uchvácen. Jak živý smysl má p. spisovatel pro každý i nejmenší odstín světla a nálady krajinové, tak neobyčejný talent pozorovací, ať již pozorování týká se horalův a života jejich, anebo krás a hrůz šumavských. V tomto obzvláště vyniká.

A sympathickým zjevem v literatuře naší jest p. Klostermann konečně až dosud přes to, že byl čtenář trochu sklamán pracemi, jež vyšly za řečeným již romanem. Pravda, má „Ráj šumavský" mnohá, zvláště popisná místa velmi pěkná, jsou v „Majitelích hutí" sceny neobyčejně silné, přece však myslím, nedostihly práce ty romanu „Ze světa lesních samot," hledíme-li na ně jako na celky se stanoviska čistě uměleckého.

Ale nejde tu dnes o posouzení a ocenění významu a talentu p. Klostermannova, k tomu dostaneme se snad později; chci pouze sděliti se čtenářem několik zajímavých dat a zpráv o p. Klostermannovi, jakož i pohnutky, jež přiměly ho, aby „zaměnil své německé péro za český brk," jak sám je podal v přednášce své v „Literarní jednotě klatovské" 10. února t. r.[1]) a jež neváhám aspoň z části reprodukovati, doufaje, že budou zajímati čtenáře právě tak jako mne.

Jak známo, byl p. Klostermann přivítán a přijat obecenstvem i kritikou celkem velmi příznivě. Jediný pouze list pražský charakterisoval ho jako vetřelce v českou literarní společnost, jako „člověka cizí četby, cizích kruhů, cizího vzdělání" jakož i byl by rád zvěděl pohnutky, jež přiměly p. spisovatele k českému psaní. Skoro vypadalo to tehdy jako nařknutí, že učinil tak p. Klostermann pouze z ohledů sobeckých. Divný ovšem dojem působilo to tehdy a divný také jest asi názor p. referenta onoho časopisu o díle uměleckém. Mně aspoň vždy milejší je práce cenná od Němce a třeba i od Číňana, než dílo mizerné od vlastního bratra. A že je látka cizí? Spracování je naše, a vyčítati v díle uměleckém látku — toť, jak Francouzové říkají,

[1]) Viz „Šumavan" č. 8.

„un non-sens.“ Forma se oceňuje; a to uznávali už i staří svým: „Forma dat rem.“

Ale nemíním polemisovati; slyšme raději samého p. Klostermanna, jak věc se má. Praví on: „Nepovažuji se za žádného člověka cizí společnosti a myslím, že to může říci jen ten, kdo mne nezná. Narodil jsem se sice v Hagu v Rakousích — nejsem tedy rodný syn české vlasti — avšak i otec i matka má byli příslušníky českého národa. Když jsem byl stár jeden rok, vrátili se rodičové moji do Čech, a to do Sušice. Mám za to, že to není v cizině, a když někdo od svého nejútlejšího věku dlí v těchto krajinách, že není cizím člověkem. Otec můj byl vlastně syn německého sedláka z okresu kašperskohorského, matka má byla ze Sušice, prabába pocházela z Italie a praděd z Francie. Z toho viděti, že plemeno nedá se u nás zcela přesně zjistiti. Kdyby chtěli Němci zavrhnouti všechny, kdož nejsou germanského plemene, nezbylo by jich v Čechách ani 300.000. Podobně je tomu i u nás. Jsmeť právě národem, co se týče plemene, míchaným, a národnost není totožná s plemenem. Ze začátku byl jsem vychován úplně česky a chodil jsem jen do českých škol... Střední školy navštěvoval jsem v Písku a v Klatovech, pak na universitu jsem šel do Vídně. Avšak i tam byl jsem vždy členem české společnosti (jak může dobře čtenář poznati v romanu „Za štěstím“), tak že mi nikdo nemůže vytknouti, že bych se k vůli nějakým snad materielním výhodám vzdal německé národnosti a přidal se k českému národu. Náhodou mluvil jsem již od malička oběma jazyky. Prázdniny své totiž jsem obyčejně trávil, pokud ovšem jsem vůbec z domu svých rodičů vyšel, tedy asi od svého osmého roku, u příbuzných svého otce v Rehbergu, v srdci to Šumavy.“

Proto tedy zná p. Klostermann Šumavu tak dobře, neboť ještě jako akademik — jak sám vypravuje — pásával se skotáky, dvě až tři neděle se potuluje po lesích a pastvinách šumavských; nemohl se nasytiti vnad a krás přírodních, jimiž tehdy Šumava oplývala. Ovšem tehdy vypadalo to tam zcela jinak. „Šumava byla ještě světem naprosto neznámým, úplně pro sebe uzavřeným. Byl to zapadlý kraj, do něhož cizinec nohou nevkročil, a o němž nikdo nevěděl.“

Dnes však jde to s lesy a slávou Šumavy pomálu s kopce a „jak tomu bývalo před r. 1870., kdy jediná vichřice povalila miliony kmenův a brouk kůrovec dílo zkázy dokonal, tak tomu nebude už nikdy.“

A na potulkách svých měl tehdy p. Klostermann příležitost poznati Šumavu tak, jako nikdo jiný. Bylť tam ve všech obdobích roku, ba zažil i nebezpečenství smrti pod sněhem. Prostudoval lid i život jeho důkladně. Viděl a slyšel ještě staré šumavské dřevorubce, kteří o hrůzách zimy tamější nejen dovedli vypravovati, ale též příběhy líčené sami prožili. Slyšel věci, o nichž nemá už mladé nynější pokolení ani zdání. Se starými těmi dřevorubci vymírají i staré zkazky; a mladí nevědí už mnoho. Však odbočil jsem trochu.

Studoval tedy p. Klostermann ve Vídni, a to medicinu. Tam vstoupil též do redakce „Wanderera,“ kdež byl jeho představeným

nynější chefredaktor „Politik,“ p. V. Nedoma. Roku 1873. zanechal však novinářství a stal se supplujícím professorem na německé realce v Plzni, kde jako professor mešká až do dnešního dne. A po 11 let, tedy až do r. 1884., nevzal péra spisovatelského do ruky. Tehdy však přišed za služebnými záležitostmi do Prahy, navštívil též bývalého svého chefa Nedomu, jenž ihned vyzval ho, aby mu napsal několik feuilletonů pro „Politik.“ Znalť zajisté jeho vypravovatelský talent a zručnost už z Vídně.

P. Klostermann svolil, a od té doby počaly vycházeti v německé „Politice“ roztomilé feuilletony zprvu o Francii, kdež pobyl p. spis. r. 1875. a pak o Šumavě — pod pseudonymem Faustin. Feuilletonův o Šumavě napsal celý cyklus pod názvem: „Heiteres und Trauriges aus dem Böhmerwalde.“

„A jak jsem začal psáti,“ vyznává p. spisovatel, „tu všechny ty zkušenosti a vzpomínky šumavské, ty povídky po dlouhou řadu let v srdci mém střádané, kouzlem oživly. Jak se samo sebou rozumí, počal jsem uvažovati sám u sebe a také přátelé a příznivci moji mne upozornili, že by bylo vhodno psáti česky. Neznal jsem však tehdy kromě německé „Politiky“ žádného literarního kruhu a váhal jsem tak učiniti, poněvadž mi v českém psaní scházel cvik.“

Příčinu nedostatku tohoto vysvětliti lze změnou v povolání p. spisovatele. Studoval totiž původně medicinu a teď najednou stal se z něho filolog, jemuž jako samoukovi v oboru tomto mnoho bylo studovati a doháněti, aby mohl povinnosti své řádně zastati. Neměl tedy času ku psaní. A proto nelze se diviti, že začal psáti dříve německy než česky.

Teprve když r. 1890. vydal cyklus „Heiteres und Trauriges aus dem Böhmerwalde“ jako celek a když vyzván byl redaktorem „Osvěty“ p. V. Vlčkem, jenž ihned poznal, jakou sílu by Čechům i „Osvětě“ získal v p. Klostermannovi, pokusil se psáti česky a práce se zdařila, neboť dnes máme od něho celou řadu pěkných povídek a romanů, jako je na př. „Rychtářův syn,“ „Ze světa lesních samot,“ „Spravedlnost lidská,“ „Za štěstím,“ „Z ráje šumavského“ a „Majitelé hutí.“ Mezi nimi vyniká především „Ze světa lesních samot,“ přední to p. autorovo dílo. — Výtku, že osoby svého vypravování vybírá hlavně z národa německého — neboť jsou to němečtí horáci, jež po většině líčí — odmítá p. spisovatel tím, že stoje na stanovisku čistě realistickém, nemůže se honiti tak příliš za idealy, až by ztratil pod nohama půdu realnou; neboť konečně „je-li na světě jakás existence. má také své právo, právo k životu... A pak nemohu si tu pomoci,“ praví, „nemohu do těch končin posaditi jiného obyvatelstva, musím zavděk vzíti těmi, kteří tam skutečně jsou. Co naturalismu se týká, bylo mi vytýkáno, že nejsem moderní; vzdávám se tohoto čestného titulu, nesměl-li bych psáti než ve smyslu pessimisticko-naturalistickém. Ne každý člověk jest povolán, aby v tomto směru pracoval, a proto mám za to, že má býti ponechána každému volnost... Kdo jest k tomu povolán, ať tak činí.“

A konečně je-li už chyba, že není látka románů všech vzata ze života našeho, zajisté není veliká, ba žádná, hledíme-li na věc se stanoviska ryze literarního. Myslím, že dobře učinil p. spisovatel, když se rozhodl psáti o těch částech Šumavy, jež zná a o tom lidu, jehož povahu i život důkladně prostudoval. Spočíváť aspoň na dílech jeho pel životnosti a původnosti, jenž byl by dozajista setřen, kdyby se byl p. spisovatel obrátil k světu. jehož nezná. Jest příroda, skutečnost nejlepší model a jestliže se umění od ní odvrací, nepřivede to daleko.

Mimo to také není p. Klostermann tak umíněný, že by nechtěl psáti o ničem jiném než o německých oněch horalech; vždyť osoby povídky „Spravedlnost lidská“ jsou z mého rodného kraje, a u nás Němců není. A roman „Za štěstím“ je roman ze života Čechů vídeňských z té doby, kdy tam p. spisovatel studoval. Ergo!

„Má to ovšem své obtíže,“ dí sám p. Klostermann, „líčiti po česku německý kraj, popisovati německý lid a zvláště — vyjádřiti česky, jak německý lid šumavský ve skutečnosti mluví. Mohu však upřímně prohlásiti, že ujal jsem se něčeho, k čemu jsem byl povolán, neboť sotva kdo krajiny ty tak prošel a s lidem tím tak úzce se stýkal, jako já... a pochyboval bych také, že by někdo chtěl prožiti, co jsem prožil já, a to v dobách, kdy v těchto krajinách šumavských nebylo ještě ani zdání po tom nepatrném zárodku kultury, s jakým se tam nyní potkáváme... Sebral jsem ve svých povídkách paměti lidu šumavského, a to je snad jediná zásluha, kterou si přivlastňuji. Velmi špatně dařilo by se tomu, kdo by snad se pokusil na Šumavu jíti věci ty sbírat. Lid sám jest velmi nedůvěřivý... a jenom člověku, kterého od dětství znají, podaří se něco z nich vytáhnouti a jen před tím tváří se tak, jakými skutečně jsou.“

P. spisovatel jest jistě skromný, domnívá-li se, že nemá jiné zásluhy, nežli že přispěl k tomu, aby se bývalé časy na Šumavě uchovaly v paměti a neupadly v zapomenutí. Je to ovšem věc chvály hodná, ale pro českou literaturu je zajisté důležitější, v jaké formě se paměť ta zachová. Hlavní věcí pro nás je tu jistě literarní cena děl, v nichž památka ta by se zachovala. A práce p. Klostermannovy svědčí o talentu i o vážném pojetí díla literarního.

Ovšem že by si bylo též přáti, aby brzy podal nám p. Klostermann práci, jež vážena by byla ze života našeho; vždyť dokázal v posledním romanu svém v „Osvětě,“ že má smysl i pro život lidu českého a že dovedl by i tu věc řádnou. Jest roman „Za štěstím“ založen velmi šťastně a škoda jen, že zvláště poslední jeho části jsou trochu slabé. Vinno tím asi to, že roman jsa nejspíše psán po částech od čísla k číslu, musil býti najednou v č. 12. skončen. a tak stalo se asi, že vyzněl slabě.

Přes to však nelze neuznati, že je p. Klostermann v nejmladší naší literatuře zjevem velmi sympathickým.

HLÍDKA LITERÁRNÍ.

Ročník XI. 1894. Číslo 6.

Michelangelo jako básník.

Studie od *Jana Blokše*.

Jméno Michelangela Buonarrotiho jest zajisté každému jen poněkud vzdělanému známo, velmi mnozí též vědí, že on úzce souvisí s velkolepou stavbou velechrámu sv. Petra, a ještě spíše, že od něho pochází jeden z nejvelkolepějších či vůbec nejobrovitější obraz „Poslední soud“ v papežské kapli Sixtině ve Vatikaně. Též asi známo jest, že jako sochař vytvořil díla, která ještě dnes jsou od umělcův oslavována, ba mnohá nedostižena. Méně však jest známo, že tento obr v trojím umění výtvarném mimo dlátem, štětcem a stavitelskou krokvicí dovedl se též obratně oháněti i básnickým pérem a psáti sladké verše milostné; máme totiž po Michelangelovi i dosti objemnou sbírku básní. Jaké jsou ceny, ukazuje cizinci to, že již za života mistrova byly některé vykládány v akademii florentské a že akademie della Crusca, která je nejvyšším rozhodčím v italské literatuře, vřadila Michelangela mezi klasiky.

Třeba básně ty, vesměs krátké, nemají takového významu v literatuře světové jako díla výtvarná v umění, přece jsou již tím zajímavy, že pocházejí od mistra trojího umění výtvarného, a důležity jsou, jak k náležitému porozumění děl jeho, tak zvláště života a ducha mistrova a doby jeho vůbec, v níž on byl z nejpřednějších zástupců. „Repraesentujíť nám,“ jak praví dobře Vrchlický, „básně Michelangelovy celou poesii italskou té doby a částečně i doby následující.“[1])

My, dík za to neunavnému překladateli J. Vrchlickému, třeba nemáme dosud díla popisujícího náležitě dobu, život a činnost tohoto obra poesie jeho, máme již od r. 1889. v převodu českém, a to dle vydání nejobjemnějšího.[2]) Kéž jsou ony úvodem ku pracím jiným, osvětlujícím nám nejen Michelangela, ale celou podivnou dobu renaissanční.

Jak známo, narodil se Michelangelo 6. března 1475 z rodiny Buonarroti v Capres u Florencie. Otec jeho Lodovico di Leonardi Buonarroti byl právě potestou v Chiusi a Capres. Lodovico byl mužem zbožným a šlechetným a pečlivě se staral o vychování a vzdělání dětí svých, chtěje jim dopomoci k vyššímu postavení, nejsa sám bohat,

[1]) Básně Michelangela Buonarrotiho, přel. Jaroslav Vrchlický. V Praze. Bursík a Kohout. Str. II.

[2]) Cesare Guasti: „Le Rime di M. A. cavate dagli autografi.“ Florencie 1863.

ač byl z rodiny šlechtické. Tyto úmysly se však hatily hned od maličkosti u Michelangela, který sice vynikaje nadáním nad ostatní, dobré činil pokroky v učení, ale přece nejraději kreslil či čmáral všude a robil rozličné figury ze dřeva a z hlíny.

Když ho otec poslal do Florencie do školy, poznal umění milovný vévoda Lorenzo Magnifico Medici náhodou veliké vlohy a chut Michelangelovu k umění a přijav ho hned do domu svého, měl jej jako za syna dav jej vychovávati s ostatními dětmi. Na otci vymohl, že Michelangelo se směl věnovati „kamenictví,“ jak otec sochařství nazýval.

V době té seznámil se jistě Michelangelo s výtvory básnickými nejslavnějšího krajana florentského Dante Alighieriho. Jeho nesmrtelnou „Božskou komedii,“ v níž duch jeho duchu velmi příbuzný vanul, tak si zamiloval, že ji míval od té doby všude s sebou a uměl prý ji celou takořka z paměti, praví žák jeho Ascanio Condivi. Jeho výtisk této básně byl prý všecek popsán poznámkami a v pozdějších letech nakreslil i náčrtky illustrací k „Božské komedii.“ Bohužel zahynulo to vše v moři. Třeba však illustrace ty se nám nedochovaly, ukazují jeho díla, zvláště „Poslední soud,“ jak pochopil onu velkolepou báseň. Jest poslední soud Michelangelův ne tak traditionelní zobrazení nauky křesťanské o té hrozné události, jako spíše znázornění celého sta zpěvů „Božské komedie“ na jednom obraze.

Na oslavu Danta napsal též Michelangelo dvě znělky, v nichž nejen chválí vznešený účel jeho velebásně, ale i naříká na bezpráví nevděčné vlasti, která svého největšího syna nechala 20 let ve vyhnanství. Druhá z nich v pěkném překladu Vrchlického zní:

To nelze, co by ústa říci měla,
neb slabochy zář jeho příliš mate,
spíš zlořečit lze tobě, plémě klaté,
než v menší chválu hnouti ústa smělá.

By poučil nás v místa bludu ztmělá
on sestoupil, pak vzpjal se v luhy svaté;
ráj otevřel mu brány svoje zlaté,
když otevřít je vlast mu odepřela.

Ó vlasti má! Jen tobě na škodu,
a tvému blahu je ten špatný dík,
pro největší vždy nejmenší máš péči.

A jeden stačí ze sta důvodů,
nad exil jeho nebyl zločin větší,
neb větší než on nežil smrtelník.

Zachovala se nám žádost, se kterou šla zvláštní deputace k papeži Lvu X., z domu Mediceů, aby vymohl Florencii tělo Dantovo na Ravennských. Na tuto žádost připsal Michelangelo: „Já Michelangelo, sochař, neméně prosím Vaši Svatost o to a zavazuji se udělati pomník důstojný božského básníka, aby mohl býti postaven na předním náměstí našeho města.“

Na dvoře Lorenza de Medici byla nejen akademie umění výtvarných, ale hrnulo se tam vše, co učeného bylo tehdy v Italii.

Zvláště básníkům byl dům vévodský vždy otevřen. Poznal tedy mladý Buonarroti i nejpřednější literaty tehdejší doby a slyšel jejich výtvory, které se u dvora Lorenzova předčítaly.

Ostatně od dob Petrarkových († 1374) zmocnila se celé Italie taková horečka básnická, že každý, kdo psáti uměl, pokládal jako za povinnost páchati sonety, madrigaly a kanzony. Knížata i vojevůdci, učenci, umělci i ženy, všichni básnili. Po Lorenzu Medicim máme objemný svazek básní, z nichž mnohé i dnes jsou zajímavé. Znamenitý historik Poliziano, kardinal Pietro Bembo, Macchiavelli, Bojardo, též zakladatelé umění renaissančního Orcagna, Brunelleschi, stavitel kopule florentské, Alberti a Leonardo da Vinci všichni básnili vedle nesčetných básníků z řemesla. Též i damy proslavily se v tomto umění, jako Laurenzia Tornabuoni, matka Lorenza de Medici, Hypolita Sforza, Serafína Scala, později Veronika Gambarra a zvláště Vittoria Colonna.

Když to máme na mysli a poohlédneme se po dílech Michelangelových, z nichž každé jest velkolepou básní vyjádřenou dlátem, štětcem nebo stavbou. nebude vám s podivením, že i Michelangelo zbásnil množství znělek, madrigalů, kanzon a epigramů. Zajisté již za mladých let psal básně za rozličných příležitostí, ale z těch se nám nic nedochovalo, které dosud byly nalezeny, připisují se vesměs letům pozdějším.

Všechny básně Michelangelovy povstaly ze zábavy a kratochvíle, neboť chtěl jimi vyjádřiti své myšlenky za rozličných příležitostí. Nikdy však asi nebylo jeho úmyslem pokoušeti se o vavřín i v tomto umění. On sám píše v listě k žáku a příteli Vasarimu: „Vím, že asi řeknete, že jsem starý a pošetilý skládaje znělky, ale když mnozí praví, že jsem zdětiněl, chtěl jsem učiniti svou povinnost.[1]) Michelangelo sám též jistě nemyslil básně své tiskem vydati, proto jich nesbíral v jednu sbírku, nýbrž jak mu vyplynuly, posílal je na lístcích rozličných svým přátelům. Jednomu příteli poslal milostný madrigal za kachnu, kterou včera dostal (LXXX, v překl. str. 138), jinému platí cedulkou a děkuje za melouny a víno (madrig. LXXXIX), v sonetu IX. děkuje:

Za mezka, cukr, svíčky — překvapení!
i za malvazu láhev můj dík vám,
ať odplatí vám svatý Michal sám,
to víc jest dáno, než mé zmůže jmění.

Tak splasknou plachty v moře utišení,
že loď má cestu ztrácí, nevím kam;
a jinak se zas třísce podobám,
když moře ukrutné se dme a pění.

Za dary vaše nelze vděčným býti,
za pokrm, nápoj, za vše k cestování,
čím vlídně zvykl jste mne zasypávat.

Bych, drahý pane, dal vám svoje žití
i vše, co jsem, nic nebylo by ani;
neb splácet dluh svůj není dary dávat.

---

[1]) „Rime e lettere di M. B.“ Firenze 1892. Str. 437. Překlad J. Vrchlického. Str. LXV.

Citujeme báseň tuto ne snad jako vzor krásy a dokonalosti básnické, jichž je tu velmi málo, nýbrž proto, že ona nejlépe ukazuje způsob většiny poesie tehdejší a též fraseologie. Je totiž známo, že v době tehdejší všechno možné vpravovalo se do sonetů. Místo dopisu, nebylo-li sdělení důležitého a tajného, posílán sonet. V dobách tehdejších plýtváno též přepjatými frasemi, jak to nejlépe viděti z listů. Máme po ruce poesie a listy Vittorie Colonny, a tu jest se někde diviti, když úsměvu nevzbudí upřílišování veliké. Ostatně příklad až příliš jasný toho máme zde... za mezka, cukr, svíčky, kdyby Michelangelo dal život i vše co jest, nebylo by nic!

Všechny skoro básně Michelangelovy jsou příležitostné, ale ne všechny ve smyslu tom jako tato, ale, jak praví Vrchlický: „ve vyšším smyslu, v jakém Goethe každou dobrou báseň za více méně příležitou prohlašoval.“ (Str. II.) Nesmíme tedy je počítati mezi ony tuctové básně tehdejších následovníků Petrarky, jimž šlo jen o to, aby spáchali znělku, ať měli příčinu a oheň či ne. Michelangelo vzal sice od Petrarky zevnější formu a i tu vlastně jen rythmus, neboť elegance, lehkosti a uhlazenosti petrarkovské u něho málo najdeme, ale duch je jeho. Verše Michelangelovy jsou těžké, někdy nevypilované, sloh pro četné archaismy a dialektické výrazy temný, ale právě proto duchu jeho přiměřený. Každý verš jeho je podoben zaseknutí dláta, které čím hlouběji vniká, tím jasněji nám odkrývá myšlenku ducha jeho. Každá i nejmenší básnička je kus jeho srdce, jeho citu, je v ní myšlenka celistvá, zaokrouhlená, kterou on prožil. I v básních svých ukazuje, abychom moderně mluvili, svůj naturalismus, který na některých jeho dílech ku škodě jich vidíme, jako v ošklivé až básni na str. 181., v níž líčí svou chorobu a stáří. Za to báseň V. ukazuje, jak názorně a opravdově líčiti dovede básnickým slovem. Za 22 měsíců vymaloval klenutí Sixtiny na rozkaz Julia II. i vytvořil zde obrazy, které podivem omráčily jeho řevnivé nepřátely při dvoře papežském, kteří chtějíce jej o přízeň papeže připraviti, násilím jej dohnali k malbě, doufajíce, že nic kloudného neprovede, poněvadž dosud malbou málo se zabýval. Michelangelo, když konečně vyhnouti nemohl, dal se do práce s pílí a zápalem bezpříkladným. Ustavičným hleděním vzhůru ztrnul krk jeho, že pak dlouho hlavy své skloniti nemohl, postavu svou vylíčil k Giov. z Pistoje v sonetu takto:

Již narostlo mi vole při té práci
jak po vodě kocourům v Lombardii,
neb kdekoliv, kde špatnou vodu pijí,
až s bradou břich se v jednou plochu ztrácí.

Vous k nebi ční a témě v šij se kácí
a ňadry podoben jsem ku Kalvaryji
a štětec, pod nímž moje skráň se svíjí,
déšť pestrých kapek v obličej mi vrací.

V břich hluboko se moje boky brouží,
bych udržel se, na bobek si sedám,
jdu na slepo, neb zrak u stropu mám.

Ku předu všecka kůže má se dlouží
a do zadu se krátí, jak se zvedám,
že jak napjatý luk si připadám.

Tu jistě Bůh ví sám,
mé umění divočí a se mýlí,
neb z hlavně křivé též se špatně střílí.
Nuž, Giovanni můj milý,
mdlé barvy mé i čest v ochranu vem,
zde nevolno mi, nejsem malířem.

Pravdivostí a upřímností svou jsou básně Michelangelovy důležity pro každého, kdo toho veleducha náležitě poznati chce. Francesco Berni velmi případně naznačil rozdíl jeho básní od jiných jeho doby slovy: „Ei dice cose, e voi dite parole — On mluví věci a pravíte slova!"

V dílech umění výtvarného jeví se nám Michelangelo jako kníže mezi umělci, který vynikl nade všechny vrstevníky své a obdiv vzbudil všech věků budoucích. Všechny tři odbory umění výtvarných dovedou sice vyjádřiti pozorování jiných a city naše při tom povstalé, ale myšlenky, vnitro vlastní, boj duše je s to tonem vyjádřiti jen hudba a slovem vzletným báseň. Díla výtvarná povstávají vždy pod vlivem a s manýrami doby, nebo na přímý podnět druhého, báseň jest výplyn duše přeplněné, jest jiskra osvětlující nitro původcovo. Též Michelangelo odloživ dláto nebo štětec, usedal a svěřoval myšlenky své, které nitrem jeho bouřily, papíru, a ty pod vlivem zkušenosti nabyté splývaly v básně plné filosofie života. V nich tedy ukazuje se Michelangelo jako člověk či lépe řečeno jako zbožný křesťan. Kdo studoval jeho díla výtvarná a vezme pak do ruky jeho básně, cítí se zde připoután více doma, v oněch bouří demonický duch nám cizí, zde vane duch ne planých slov, nýbrž společný všem národům křesťanským jako modlitba.[1])

Právě však proto, že básně ty zobrazují nám nitro takového veleducha a povstaly v době nám velmi málo známé, platí též o nich slovo Vrchlického: „Verše jeho nejsou lekturou všední, vyžadují trochu sebrané mysli i trochu vzhroužení se v ducha básníkova i dobu jeho."[2]) Kdo však se jen poněkud seznámí se životem mistrovým, snadno vnikne do jeho zvláštního světa citův a myšlenek.

Skutečným básníkem stal se Michelangelo teprve, když láska k Vittorii Colonně vzbudila v něm nadšení.

Vittoria Colonna narodila se r. 1490. z mocné rodiny Colonnův a toto jméno rodinné jí zůstalo, třeba r. 1509. byla v Neapoli zasnoubena s Ferrante Francesco d'Avalos, markrabětem di Pescara. Vynikala jak krásou tělesnou tak i přednostmi duševními, že hned v mládí byla oslavována ode všech. Hned v domě otcovském, ale zvláště pak později psala básně, které jméno její učinily ještě známějším. „Epištola" — první báseň její nám známá — kterou napsala v tercinách manželu bojujícímu u Ravenny, pokládá se podnes za jedinou svého způsobu. Vzletných metafor a velkolepých ozdob básnických nesmíme též na jejích básních hledati. Za to vynikají elegancí a hladkostí formy a ještě více vroucí zbožností a citupLností.

[1]) „Poezye Michala-Aniola Buonarrotego," přel. Lucyan Siemieński. Krakov. Str. XXXI. — [2]) U. m. str. I.

Velmi mnohé opěvují látku náboženskou a ve 14 verších znělky podává Vittoria celé rozjímání o věcech nejvznešenějších. Znamenitý Fernando Ranalli píše o nich: „Nic se tomu nedivím, že lidé všech stavů četli a chválili v onom století do nebe poesie Vittorie Colonny a že čtena i chválena byla i v pozdějším věku, aniž nedůstojny se neukázaly věku našemu, poněvadž není v nich suchoparnosti většiny básníků z doby cinquecento, kteří beze všeho nadšení chtěli napodobovati rozohněného Petrarku. Colonna vzala od Petrarky eleganci řeči, a dobře učinila, z vlastního pak nitra čerpala nadšení a byla srdečná i cituplná opěvujíc slávu svého manžela i oplakávajíc smrť jeho i oberouc si za předmět věci božské, s nimiž nikdo jako ona nenašedši pravého dobra na světě, byla obeznalá.[1])

Bezdětné její manželství s Ferdinandem netrvalo dlouho, hned roku 1511. odešel s bratrem Vittoriiným do boje do Horní Italie a nadlouho se už nevrátil domů. Roku 1525. zemřel útrapami válečnými a na rány utržené v Pavii.[2]) Byla-li Vittorie zbožnou již dříve, nyní teprv nesnažila se o nic, leč dobře činiti a žíti dle nauky Kristovy. Annibal Carro pravil o ní: Ona přemohla svět a potom sebe! Nápadníků mocných a vznešených bylo by se našlo dosť, ale odbyla všechny a zachovala věrnost svému zemřelému manželu až do smrti (přes 20 let). Říkávala: „Mé krásné slunce (tak nazývá v básních i listech svého manžela), jemuž žádný není roven, mi svítí dosud a já mu zachovám věrnost v černých i světlých šatech.“[3]) (O. p.)

Rozbor básně Svatopluka Čecha: „Hanuman.“

Napsal *Leander Čech.*

IV. Živly komické.

Děj v básni „Hanuman“ jest v podstatě komický; zobrazujíť se zde vady a převrácenosti. Co jest pokrok, osvěta a vzdělanost, které Hanuman chce rozšířiti v říši svojí? Místo pravé podstaty a skutečného jádra vzdělanosti rozšiřuje se pouhé pozlátko, vnější slupka a prázdná forma; vše pak, co se zavádí, jest úplně proti přirozenosti těch, kdož novot nevhodných mají býti účastni. Odívání opic v evropský kroj, přímá chůze, utínání ocasu, zařízení královského paláce, královské hostiny, zákaz lézti na stromy a ssáti vejce, evropské vedení války jsou pádné toho doklady. Nerozumné počínání toto již v jednotlivostech se přivádí samo sebou ad absurdum a právě v jednotlivostech na-

[1]) „Vite d'illustri Romani dal risorgimento della letteratura italiana.“ Firenze 1838.

[2]) Nesprávné je, co udává Ottův „Slovník naučný,“ že Ferrante d'Avalos zemřel r. 1515., jakož i že Vittoria byla od r. 1515.—1520. v Římě. Byla sice několikráte v té době v Římě, ale ne nadlouho. Viz Reumont: „Vittoria Colonna.“ Freiburg 1881.

[3]) „Rime e lettere de Vittoria Colonna.“ Florencie, G. Barberra, 1860. Str. XXX.

lézáme v básni naší neodolatelnou silou působící komické situace. Vzpomeňme okamžiku, kdy Hanuman jsa ztýrán do krve dostihl kroky belhavými svého komonstva a stanuv jako vtělené Quos ego vzkřikl na opice a bambus napřáhl v ruce hrozebné;

> než zbaveno tak berly potřebné
> v ráz jeho veličenstvo upadlo
> na přední ruce a tak o čtyrech
> dál plísnilo své zbrklé poddané. (V. str. 42.—43.)

Podobně komicky působí, když Bhandragura se zvěstí o revoluci přichvátal do paláce a zdvihnuv oponu v čirých nedbalkách tam krále zočil,

> jak vyšplhav se na baldachýn trůnu
> tam zlatým říšským jabkem sem tam hází,
> je vzhůru vymršťuje žezla rázy
> a chytá zase divných za posunů
> a vůbec věci všeliké s ním tropí,
> jež činívají rádi s jabkem opi. (VII. str. 58.)

Nejpádnější však příklad této bezprostřední komiky podává výjev ve zpěvu VII., kdy Vindragupta s hanou odmítá nabízené odpuštění a utichnuv v řeči upřel hrůzou siný zrak do houštiny za vojem královým. Všechny opice obracejí zrak stejným směrem a rázem celé vojsko zahodivši zbraně v před se hnalo k banyaně ochranné a mžikem vyšplhalo do vrcholu po svislých výhonkách. Komický ten výjev patřičně je stupňován živým básnickým vylíčením celého zmatku, parodickým přirovnáním a vážným kontrastem velebného zjevu tigra, který jako pohrdavě vzhlédnuv k opům jednou jen zmizel opět v bambusovou šeř. (VII. str. 80.—82.)

Komických kontrastův a situací pln jest zpěv čtvrtý, ve kterém se líčí opí sněm. Sedění opic, oblek Hanumanův, úžas opic, těžce potlačovaný smích mnohého opa nad fračiskem Hanumanovým, naříkání Hanumanovo nad nahotou v řeči úmyslně dle řečnických pravidel upravené, účinek řeči Hanumanovy, škrabání se mnohého slavného řečníka za ušima, posice starého opičáka, který se nyní hlásí ke slovu a v dovedně napodobené polemice brojí proti Hanumanovi, zejména jeho vychvalování krásy ohonu, tleskání opic, až jedna z nich svalila se na zem — toť nejhlavnější a nejvýraznější zjevy pěkného tohoto zpěvu. S nimi závoditi může co do komiky ještě názorné líčení pochodu opic ke břehu mořskému a jejich počínání s krabicemi ve zpěvu pátém, jakož i výstroj opičí armády ve zpěvu sedmém.

Takovéto jednotlivé komické výjevy dají se zajisté ještě doplniti jinými. Ale jest otázka, zda vůbec konečné rozřešení komického sporu této básně jest komické. Především jest patrno, že nerozumné a převrácené počínání Hanumanovo samo sebou se nepřivádí ad absurdum. Vždyť Hanuman s nerozumnou svojí snahou vítězí, odboj Vindraguptův byl přece jen potlačen. V oboru naprosté komiky bychom byli zůstali, kdyby pošetilost a převrácenost snah Hanumanových přirozeným vývojem byla bývala odhalena a nemožnou učiněna v samé té říši opí. Jak by se to bylo mělo státi a zda vůbec podobné zakončení

v osnově této básně bylo možno, o to nám není se starati. Jisto jest, že básník chtěje dílo své zakončiti musil sáhnouti k okolnosti nové, k okolnosti vnější, s vniterným vývojem dosavadního děje méně souvislé. Hanuman dosáhnuv šťastné cíle jednoho pojal úmysl další, neméně pošetilý. Chtěl v Evropě si vyhledati nevěstu a dosíci uznání od států evropských; nastoupil cestu na loď, ale zde i on i komonstvo jeho bylo schytáno, do klecí zavřeno, přes moře převezeno a na různá místa k rozmanitým službám rozprodáno. Bolestný a záhubný konec pro ubohého Hanumana! Veta bylo by po vší komice, kdyby způsobem podobným skončily převrácené a vadné snahy lidské. Konec vší komiky, kde se dostavují účinky bolestné a záhubné, které by musily vyvolati soustrast. Právě proto, že snahy a zápasy, které mají sebe menší význam závažný pro celek, nemohou býti předváděny jakožto vadné a převrácené bez účinků bolestných a záhubných, v eposu komickém užívá se analogického počínání s konáním lidským a uvádějí se zvířata za jednající osoby, jelikož při nich odpadá zřetel nejen na mravní zodpovědnost, ale i na tragické důsledky osudu. A tak ovšem i v našem „Hanumanu“ tím se vylučuje soustrast, která by komický dojem naprosto zrušila.

Přihlédněme však k ději básně „Hanuman“ ještě se stránky jiné. Svrchu bylo řečeno, že epos zvířecký v jádru svém přes to, že jednajícími osobami jsou zvířata, přece jen jest obrazem života skutečného.

Je tomu tak v básni naší? Jsou zajisté státy vzniklé na půdě národů prostých evropské vzdělanosti a daleko od ní vzdálených; u národů těchto buď jich panovníci buď jiní pokročilí mužové nesou se snahami, aby v půdu tuto vštípili sémě vzdělanosti evropské. Tak v básni samé nalézáme narážku na národ Japonců; pějeť náš básník:

Takový byl konec přežalostný
vznešeného podniku, jenž mohl
osvěty říš jasnou rozmnožiti
o tisíce zdárných občanů,

kteří věru dovednějˀ by nesli
pantalony, frak a rukavičky,
nežli pachtící se nejnověji
po vzdělání národ Japanů. (IX. str. 92.)

Mimo to básník Hanumana zve i druhým Petrem Velikým (VI. str. 44.). V těchto snahách jinak vznešených jeví se zajisté mnohé stránky komické, zrovna tak jako k převrácenostem a nepřirozenostem mnohým vede každé pouhé přenášení poměrů jinde přirozeně se vyvinuvších beze změny a bez rozvahy na půdu domácí. Ale sotva lze říci, že by poměry v „Hanumanu“ líčené byly básnickým odleskem života té které společnosti, toho kterého národa, toho onoho státu. Jak ještě zevrubněji ukážeme, pro myšlenku našeho eposu jest ve skutečnosti dosti podkladu a námětu: z nich také epos náš vyrostl.

Ale básník stanoviv poměry vymyšlené rozpřádá široce následky nerozumného počínání a úmyslně hledá převrácenosti lidské, aby jich značné množství uvedl v posměch ve své básni. Tím nevyhnutelně vnikly v jeho báseň četné živly satirické, které komický účinek jednotlivostí mají zvýšiti.

V. Živly satirické.

Ve zpěvu III. líčení herecké výpravy, naděje herců, primadon i baletek oplývá vedle čisté komiky i satirou, která končí narážkou na hudbu Wagnerovu; při nastalé bouři svedli totiž pěvci a akteři

hrůzně krásnou operu,
k nížto v tympany a tuby řvoucí
bouře hudla průvod dušervoucí,
o němž nesnilo se Wagneru.

Ani zpěv čtvrtý není prost narážek satirických; když Hanuman líčí ošklivost nahoty, doráží na Evropu a na žurnalisty:

Co nahoty se týká konečně,
ó buďme rádi, že v ten lesní taj
až dosud nepronikl žádný novin zpravodaj
(z té Evropy, kde leckde v tyto časy
i ňadra dívčí opěvat je hřích
a policie trpí nahé krásy
jen leda na bohyních antických):
ten kdyby debatu tak nemravnou
zde vyslechl a sdělil svému listu,
k ní přilhav mnohou črtu zábavnou,
jakť obyčejem pánů žurnalistů —
což byl by vydán v potupu a šprým
náš sněm před celým světem vzdělaným! (IV. str. 33.)

Když loyalní onen op chtě tlesknout upadl na zemi, básník dodává poznámku:

jsouť byzantinci mezi opstvem taky.

Takovýchto satirických narážek ni jediný zpěv není prost. Nejvíce však jich obsahuje zpěv šestý. Zde vyličuje se, jak ve státě opičím brzy to vypadalo jako mezi lidmi. I není jednoho stavu, aby básník po něm nešlehl bičíkem své satiry. Posmáv se chodu opic, jak již i v kyčlích houpají se s chikem a jak ohon ponechán jen damám, „výborně se hodě na místo jiné různé podlohy pod šaty vzadu, jak to nyní v modě,“ básník vyličuje počínání Hanumanovo, jak si zřídil síň holdovací i přijímací, jak se každou chvíli převléká, jak stroje hostiny dokazuje, že ve státě osvíceném nemůže nikdo syt odstoupiti od dvorní hostiny, jak se prochází v parku z kulis vážně s panovnickou chmurou plaše někdy v taji za barvitým křem starost mrštným kozelcem. A nyní následuje šleh za šlehem! Opicím dáno právo mít krásné řeči ve sborech parlamentarních, usnášeti se o zákonech a přednášeti je králi, který potom dělal, co mu napadlo. Úředníci s pérem za uchem vážně seděli za kupou fascikulů, hněvali se, vytrhl-li je občan, někdy křivíce záda téměř k úpadu šli se představit hlavě úřadu. Právníkům v tvář se vrhají dlouhé palmarní účty a komediantství, lékařům nevědomost pod učeným se tvářením, professorům ve zlatých brejlích pedantství od hlavy až k patě, kritické trhanství a příštipkářské spisovatelství, kněžím pokrytectví, břichopasectví a do všeho se pletení, universitním professorům opičení se po professorech německých universit. Byli tam opičí Byroni, kteří s chlupy zcuchanými nad hlavou a s rukou v ňadrech genialně líc

nesli v obdiv bolně dumavou a po velikých vzorech jedli, pili, spali. Malíři v sametu a se šírostřechým kloboukem znali božsky držet paletu.

A když se sešli opi hudebníci,
ten v buben hlomozil, ten v činely,
ten hlučil do pozounu vzdulou lící
a jiní smyčcem vztekle vrtěli:
tu měl si věru slyšet skladby lidské
ve slohu vážné hudby dramatické.
(VI. str. 53.)

Kdo už nebyl nijak potřebný, sloužil za vládního novináře. Básník směje se dále dandymu ze Příkopův i modním lvicím, dotýká se záliby v chronique scandaleuse. A tak uložil básník v tomto zpěvu velikou část toho, co mu v evropské společnosti zdá se býti směšným a pokárání hodným. Budiž podotknuto již zde, že předvádění těchto členů společnosti se neděje názorem a dějem, nýbrž pouze líčením; básník také končí zpěv tento připomenutím výčitky z něžných úst:

Na místo růží, něhy hrdličí
nám líčí šklebné tváře opičí
a ještě ztrácí slabou nitku děje.

Nicméně i epickým dějem nejbohatší a komickými živly třetímu zpěvu se rovnající zpěv sedmý oplývá dosti častými satirickými narážkami. Vypravování Bhandragurovo o sešlých mravech nižší existence, o socialní krisi jest místy až sarkasticky jízlivé. Jsou tu menší narážky satirické na mladé opičky z ústavu, jak jdouce právě s ředitelkou za vějíře musely krýti obličej svůj studem rudý, na čtyři barvy uniforem městských sborův ostrostřeleckých, na porady válečné. Velmi zdařilé a hluboce myšlené jest satirické vylíčení, jak počínali si u Vindragupty přívrženci čistého opomilství. Satiricky konečně jest vylíčen i triumfalní návrat Hanumanův po přemožení Vindraguptově. Bohatý déšť kotilionových řádů, zpěvy pěvců vlasteneckých, loyalní zápal pedagogů cpoucích do čítanky básničky a články o vítězném králi jsou další doklady satirického posměchu básníkova, jenž zakončuje zpěv tento tímto nejostřejším šípem:

což opíčatům útlá prsa děcká
vždy rozvlnila pýcha vlastenecká,
když čítali, jak chrabrý mocnář jejich
s udatným vojskem bitvou krvavou,
jíž neshledá se rovné v lidstva dějích,
své jméno pokryl věčnou oslavou,
jak útokem, jenž zatřás' širou nivou
a zděsil všechny tygry pralesa,
nad Vindragupty tvrzí přestrašlivou
svůj prapor hrdě vztýčil v nebesa.
(VII. str. 84.—85.)

Hojnými satirickými narážkami propleten jest i zpěv ostrý. Z něho dovídáme se, co vše měl Hanuman za znak vzdělanosti, jak právě volil jen věci vnější a nepodstatné: naučit se krájet beafsteak zrovna tak jak se krájí v Londýně, studovat na Sekvaně vrtochy a zálety polosvěta, ošatiti se dle mody. Při tom vedle narážky na vojenský Berlín satiricky se vypravuje, jak bude vítán od mocnářů, jak bude brán ku přehlídkám vojska, jak mnohý pluk po něm bude zván, jak v novinách se bude čísti, co kde jedl a pil; vždyť do Evropy zavítav takové pocty došel veleby Hanumanovy pouhý stín

polobarbar Nasr-ed-Din;
sloupce plníval všech listů
každý z jeho amethystů,
každý bídný almandin.

(P. d.)

Posudky.

A ještě jednou: *F. O. Vaněk:* Pravěk Palestiny.

P. Vaněk v „Lit. L.“ č. 7. a 8. t. r. promluvil strany svého „Pravěku“ své poslední slovo. Proč mu ještě tentokráte odpovídám, povím níže. Na krátký můj posudek v „Hlídce lit.“ č. 10. m. r., v němž jsem mu vytýkal některé chybné tvary a významy, z nichž byl činil rozmanité nesprávné a rouhavé závěry, odpověděl mi v „Čase,“ abych ve svém vlastním posudku za přispění řádného hebrejského slovníka odhaloval lži, podvody a klamy. I vybídl jsem ho („Hl. lit.“ č. 1. t. r.), aby mi tyto chybné tvary a významy ze slovníků, resp. grammatik odůvodnil.

Tázal jsem se ho předně, zdali se velikonoční slavnost nazývala vskutku pešach, jak on píše, a nikoliv pesach. Na to mi p. Vaněk odpovídá („Lit. L.“ č. 8. p. 148.), že prý mu bombasticky vyčítám některé tiskové chyby, jako na př. pešach. V „Pravěku“ na str. 13. n. má p. Vaněk slovo toto třikrát a vždy je píše pešach, jednou dokonce i vyznačeným písmem. Je to tisková chyba?

Po druhé jsem se ptal, odkud že se dá dovoditi, že sloveso pasach znamená původně „křepčiti“ a nikoliv „přejíti,“ „kulhati.“ P. Vaněk uvádí několik autorů, kteří slovesu tomuto dávají význam „skákati,“ „přeskakovati.“ To mi nebylo žádnou novinkou, vždyť Vulgata překládá též transsiliebant altare = přeskakovali oltář. Z Dillmanna uvádí p. Vaněk, že pasach s předl. ʿal značí „přeskakovati,“ nemůže tudíž říci, že jᵉfassᵉchû ʿal hammizbêᵃch je v Kral. bibli správně přeloženo „skákal u oltáře.“ Který překlad se lépe shoduje s povahou tohoto slovesa, ukázal jsem v „Hl. l.“ č. 1. t. r. str. 10. n. Divoký tanec, kterým podle p. Vaňka židé kanibalskou hostinu provázeli, se ze slovesa tohoto nikdy dovoditi nedá. To vycítil již i p. Vaněk píše: Slavnost pesach nebyla zajisté „slavností kulhání“ (tento duchaplný vtip jest objevem p. Vaňkovým), nýbrž slavností přechodu, putování vůbec, nebo se stanoviska ethnologického lépe slavností tance“ (č. 7. p. 130). Tedy aspoň již ne „divokého tance.“

Dále mi měl p. Vaněk dokázati, že jméno Jahve jest hifilová forma slovesa chajá = žíti. Hle, jak p. Vaněk rozluštil tuto záhadu: „Patrně neví p. P. Kyzlink, jenž zná dle vlastního doznání jen to, co jest obsaženo v „obecní“ či „obyčejné mluvnici,“ že před zavedením ʿebrejského písma nebylo rozdílu mezi měkkým a tvrdým *h,* a že též po zavedení ʿebrejské abecedy nezaměňovalo se jen obé písmen, nýbrž i obé zvuků“ (č. 8. p. 148). Tak prý to povídá Renan. Šťastný p. Vaněk, on již ví, jak Židé mluvili před zavedením písma! Tak daleko jsem já se svou obyčejnou mluvnicí ovšem proniknouti nemohl. A kdyby to bylo všecko pravda, pak nezbývá nic než důkaz, že záměna tato se dála i v tomto jméně, a toho mi p. Vaněk na věky věkův nedokáže.

„Že Jahve,“ praví dále p. Vaněk, „jest „eine chiphilische (bezp. hiphilische) Imperfectbildung“ ve smyslu „on udílí život,“ uznává již Movers, Schrader a jiní orientalisté“ (ibid.). Aby laskavý čtenář

měl o celé této věci jasný pojem, podávám zde obšírnější výklad jména Jahve. Jméno toto sestává ze čtyř hlásek j h v h. Je to trvající forma (imperfectum) slovesa hajá = býti, v jeho starší formě havá, která se zachovala v syr., chald. a i v hebr. se ještě tu a onde vyskýtá. Jaké samohlásky Židé k těmto souhláskám připojovali, se neví; podle starých klasiků, kteří Boha Židů nazývají Jao, Jabe a p., mnozí soudí, že se má tato skupina čísti Jahve. Forma jahve (vl. jah^{a}ve) může býti buď kal nebo hifil. V prvním případě znamená „jest,“ v druhém by znamenala „dává byt či existenci,“ která u bytostí ústrojných jest ovšem podmíněna životem. Vzhledem k těmto bytostem by se tudíž mohlo říci „dává život,“ ale jak patrno, již ve smyslu zdvojeném a obmezeném. Poněvadž p. Vaněk nikterak neuvádí, že oni orientalisté formu tuto odvozují od slovesa chajá = žíti, čehož by jistě nebyl opomenul, jest mi nezbytně souditi, že smysl ten vyvozují tak, jak jsem to právě naznačil. Měniti souhlásky podle libosti, kdy přece slovo toto tisíckráte se jeví vždy v jedné a téže formě j h v h, si nemůže dovoliti žádný kritik ani filolog. Ostatně nepřipouštím, i kdyby to Schrader stokrát tvrdil, že Jahve jest forma hifilová. Neboť 1. sloveso hajá formy hifilové vůbec netvoří. 2. Ex. 3, 13 táže se Mojžíš Hospodina: „Otáží-li se mne, jaké jest jméno Jeho (Boha otců jejich), co jim řeknu“? A Hospodin si dává jméno: „Ehje ašer ehje.“ Ehje jest první osoba imperf. první formy slovesa hajá, i znamenají tato slova: „Jsem, jenž jsem.“ Má nějaký smysl: Dávám život, jenž dávám život? Hospodin pak praví dále: Tak řekneš synům israelským: Ehje, „Jsem“ posýlá mne k vám... a zrovna na to již praví v třetí osobě: Jahve, „Jsoucí,“ Bůh otců vašich atd. A že jest to vskutku pravé jméno Boží, učí theologie definujíc Boha jako bytost samu sebou jsoucí.

Forma Jahve tedy: 1. není formou hifilovou vůbec. 2. Tím méně jest formou hifilovou slovesa chajá = žíti.

Ale nač tak dlouhý výklad? V Písmě sv. často se vyskytá formule: chaj Jahve = živ jest Hospodin. P. Vaněk místo chaj píše hebrejsky i přepisuje haj Jahve a z tohoto chybného čtení odvozuje svůj význam „udílí život.“ Patrně se řídí shora uvedenou zásadou ctihodného vědátora Renana, „že i po zavedení hebr. abecedy se zaměňovala nejen obě písmena, nýbrž i obé zvuků.“ Na štěstí jen u p. Vaňka, jemuž jsou samohlásky hebr. ničím a souhlásky málo čím. Svatá pravda! — Za instruktora ve čtení jsem se p. Vaňkovi nenabízel, na to dostačí obyčejný hebrejský slabikář nebo nějaká „obecná mluvnice.“ Na čtvrtou mou otázku, zdali kûn znamená roditi, přiznává se p. Vaněk, že se zmýlil. I „dovoluje si k větší mé spokojenosti opraviti svůj překlad: unesatem et sukká malkekem etc.... a nenosili jste stánek svého Malka a Kijjón svého eloha, idóly, jež jste učinili sobě? Slovo Kijjón mělo patrně obdobný význam jako parallelní sukká, snad truhla, nosítka a p. (č. 7. p. 130), P. Vaněk tu opravil v hebr. textu sikkút v sukká. Proti opravě této nic nenamítám, ale p. Vaněk zapomněl, že v hebr. podle „obecné

mluvnice“ se klade jméno, následuje-li genetiv, do stavu vázaného (status constructus); musil by tudíž psáti sukkat malkechem. Jediné slovo p. Vaněk opravil, a to špatně, proto oprava tato k mé větší spokojenosti nedopadla. Nemá vůbec v hebr. štěstí.

Co je to ten Kijjón? „Děd“ to už není, Saturn se to býti nezdá, bude to snad — truhla. V „Pravěku“ p. 14. při uvedeném místě Amosově stojí poznámka 7.: „Theologicko-orthodoxní přerozmanité „výklady“ nezasluhují povšimnutí.“ P. Vaněk může nyní u té truhly přemýšleti, jak se mstí podobná zpupnost.

Vytýkal jsem dále p. Vaňkovi chybný plural šeddím m. šêdím. I odpovídá, že tak učinil podle analogie jednoslabičných slov, odvozených od kmenů mediae geminatae (č. 8. p. 148). Předně nebylo třeba, aby teprve p. Vaněk plural tento tvořil, poněvadž je již utvořen a zní šêdím; singularu k němu vůbec není. Podle analogie jednosl. slov odvozených od kmenů m. g. by byl plural tento nikoliv šeddím, nýbrž šiddím. Odvažuje-li se p. Vaněk na opravu masory, pak to musí činiti aspoň podle té obecné grammatiky. Tak se mi p. Vaněk nevykroutí!

Pak jsem se tázal, jak mi p. Vaněk dokáže, že Šaddaj má pravidelný plural šeddím. Odpověď zní takto: „Co se týče pluralu šeddím, nevím věru, že bych je byl kde v „Pravěku“ odvozoval od Šaddaj místo od sing. šêd. (P. Vaněk si pěkně otázku obrátil.) Patrně nerozuměl p. P. Kyzlink p. 4 na str. 13.“ (č. 8. p. 148).

P. Vaněk píše na str. 13. „Pravěku:“ „Než ʿazaz-El zove se též El-šaddaj, t. j. mocný El, a nyní následuje pozn. 4.: „od šadá = šadad. Šaddaj jest stupňované adjektivum a pravidelný mnohočet jest Šeddim.“

Prosím, rozuměl jsem té poznámce dobře nebo ne! — P. Vaněk praví hned na počátku svého „Zaslána“: „Odpovídám-li mu přece, tož děje se tak jen k vůli veřejnosti, u níž mne p. P. Kyzlink neostýchal se obviniti nejpodlejšími narčeními. Že tento výraz není upřílišen, uzná každý, kdo smysl má pro vědeckou poctivost. Mně nejde o nic než o vystižení skutečnosti, pravdy...“ (č. 7. p. 129).

Je toto ta vědecká poctivost p. Vaňkova? Kdyby byl prostě odpověděl, že se zmýlil, byl bych vskutku uznal, že jedná vědecky poctivě, a věru bych nebyl na jeho vášnivou sofistiku ani odpověděl. Kdo vědecky poctivě jedná, ten si nepomáhá podobným šmejdem!

Na sedmou a osmou otázku (haj Jahve m. chaj J. a Šeddím m. Siddím) p. Vaněk vůbec neodpovídá, bezpochyby to vřadil do těch „tiskových chyb.“

Za to p. Vaněk dokazuje, že vlastně já neumím hebr. čísti; praví ť: „Zbývá ještě několik nepatrnějších výtek, jimž však P. Kyzlink snaží se bombastem dodati pořádný důraz. Jsou to předně některé chyby tiskové (na př. pešach m. pesach), které neurvalým způsobem, jak mi vyčteny byly, spíše mne by mohly oprávniti k otázce, nebyly-li vypočtěny na oklamání nevědomého čtenářstva, neboť stejné chyby mohl bych i já vyčítati p. P. Kyzlinkovi. Tak na př. již dvé

prvních ʿebrejských slov jeho „posudku“ ve „Vlasti“ 1894 č. 2. a sl. Ibrim m. ʿIbrim, ʾabar m. ʿabar; dále Azazel, jež sedmkrát jest chybně psáno místo ʿAzazel; Akaron m. ʿAkaron či ʿEkron a j. Ba ze slov „ad aculos“ mohl bych dokonce dle vlastní jeho methody souditi, že p. P. Kyzlink nezná ani — latinsky, neřku-li pak ʿebrejske!“ (č. 8. p. 148.)

V posudku mém ve „Vlasti“ byla značka moje ʿ důsledně zaměněna v ʾ. Tak mluvě o jméně pesach, přepisoval jsem koncové *ch* podle způsobu p. Vaňka ʿ*h*, aby se snad nezdálo, že mu toto vytýkám. Pesaʿh, které jest v rukopise, jest vytištěno na str. 375. č. 4. t. r. jednou pesach, dvakráte pesaʿh. V „Hl. lit.“ č. 10. m. r. p. 368. je správně vytištěna p. Vaňkova forma pešaʿh. Podobně v citatě z „Pravěku“ „Amos, prorok z Tekoʿa“ jest na str. 457. č. 5. „Vlasti“ vytištěno Tekoʾa. Tak se stalo i ve slově ʿabar. Chybě této jsem zabrániti nemohl, poněvadž si korrektury sám obstarati nemohu. Pan Vaněk píše ve svém „Pravěku“ důsledně více než dvacetkrát, a to v jednom slově faraʾo m. faraʿo, tak že jest tu chyba tisku vyloučena, a já jsem mu toho nevytýkal, poněvadž se mi to zdálo malicherným. O znalosti hebr. u p. Vaňka jsem soudil ne z čárek, nýbrž z celých chybných tvarů, z nichž se neostýchal činiti své nesmyslné závěry. U slov Ibrim, Azazel, Akaron jsem vůbec neuznal potřebným počáteční ʿain vyznačiti, pak ovšem p. Vaněk snadno nalezl na př. u Azazela sedm chyb. Kolik tisíc chyb se podle p. Vaňka dopustili LXX., sv. Jeronym a s nimi tisíce a tisíce jiných, kdož značky této vůbec neužívají? Ostatně nechápu, jak se p. Vaněk odvažuje vůbec něco podobného mi vytýkati, když to činí sám též. Tak na př. píše více než dvacetkrát Arab, arabský a nikoliv ʿArab, ʿarabský, Elam, elamský a nikoliv ʿElam, ʿelamský. A mně ani nenapadlo z toho činiti výtku, poněvadž jest to směšno. Na tak hubených kůstkách já si nepochutnávám.

Na otázky shora uvedené jsem od p. Vaňka žádal odpověď. Odpovídá pak na jiné ještě výtky, které jsem mu učinil ve „Vlasti,“ ovšem jen na ty, na které si vůbec ještě troufal. Jak, to dokáži hned. Pravil jsem mu, že sloveso ʿabar značí původně „přejíti,“ „překročiti.“ Pan Vaněk stojí na svém, že znamená původně „překypěti,“ „přetéci,“ z čehož prý teprve vyvinul se význam shora uvedený. Vím-li, že sloveso toto znamená „překročiti,“ snadno si vysvětlím o řece, moři, že překročuje své meze, břehy, že přetéká. Mohu-li na obrat říci, že člověk překypěl, přetekl řeku, moře, toho ponechávám úsudku čtenářovu.

P. Vaněk tvrdí znova, že židé požírali o velikonocích své prvorozence. A důvod? Tento: „... prohlédám zejména k ethnologickým parallelním zprávám o jiných kmenech a z nich soudím per analogiam na kmeny, o nichž takovýchto zpráv postrádáme“ (č. 8. p. 147.). Ergo židé o velikonocích požírali své prvorozence. Tak p. Vaněk dokazuje historická fakta.

Popíral jsem dále p. Vaňkovi, že by se byli Semité v „pravěku“ nemodlili, a uvedl jsem mu krásnou modlitbu z literatury assyrsko-

babylonské. Ale co povídá p. Vaněk: „Nemluvil jsem o nich (Assyrech a Babyloňanech), nýbrž o semitských beduinech za dob předislamských a o beduinech nynějšího Nadždu a Jemenu“ (ibid.).

P. Vaněk mluví v „Pravěku“ str. 9. nn. o náboženství Semitů vůbec (na př. uvádí jména duchů severosemitsky, středosemitsky a jihosemitsky), jak se o tom každý snadno přesvědčí, a na str. 10 se výslovně dovolává i assyrsko-babylonské mythologie. Pak (str. 11.) výslovně praví: „... a proto nemodlili se Semité za pravěku nikdy.“ Semité se nyní scvrkli na semitské beduiny (jako by byli ještě nějací jiní!), a pravěk dokonce se scvrkl na dobu předislamskou. Toť nová ukázka p. Vaňkovy vědecké poctivosti.

Co p. Vaněk cituje o pohostinství beduinů, tomu nerozumím. Tam přece nestojí, že by beduini nebyli pohostinni, jak jsem tvrdil, ani že byl David nějakým beduinským šejchem a Nábal jeho chráněncem, jak tvrdil p. Vaněk. Obsahem tohoto citatu, z veliké části věcně nesprávným, se nyní obírati nebudu, poněvadž při příležitosti se hodlám o beduinech obšírněji zmíniti.

P. Vaněk stojí stále na svém, že Esau byl chlupatý demon. U Redesijeh prý bylo nalezeno vyobrazení divé (též chlupaté?) jezdkyně pouště, jež se naznačuje jako ʿAsit, což prý jest ženský tvar slova Esau; a u Feničanů byl zase demon jménem Usór (č. 8. p. 148). Ergo Esau jest chlupatý demon, quod erat demonstrandum.

Konečně se se mnou p. Vaněk vadí, že jsem o druhé polovici jeho spisku řekl, že jsou to výpisky z rozličných spisovatelů, nového tím méně kritického že nepodal nic. Nevím proč? Sub II—IV. mluví p. Vaněk o dějinách egyptských faraonů (p. Vaňku, kličku jsem vynechal!) a o jejich bojích proti severním národům. Nu a zprávy tyto přece p. Vaněk neobjevil, ty již byly přece známy. Novou věcí mně byl jen jeden objev, že totiž Jakob, Izák a Josef se vlastně jmenovali JaʿKob-el, Jicʿhak-el, Josep-al. Ale že by to byl objev kritický, mně ani ve snu nenapadlo.

P. Vaněk ukončiv svou filipiku, volá vítězně: „Vyvrátil jsem námitky p. P. Kyzlinka, a to „bod za bodem,“ jak si byl přál“ (ibid.). Jak, právě jsme viděli.

Rád bych věděl, co má s p. Vaňkovými nedostatky orthodoxie, kterou má stále v ústech, co činiti. Kdo jest neorthodoxní, jako p. Vaněk, ten se patrně nepotřebuje starati o hebr. grammatiku, ani o slovník ani o logická pravidla, to již patří k té neorthodoxní svobodě.

P. Vaněk myslí, že kdybych prý i **chtěl**, nesmím uznati se svého stanoviska něco podobného (totiž to kanibalství židů). Jak živ jsem neslyšel, že by ve vědě mělo rozhodovati, co kdo chce neb nechce, v ní rozhodují jen rozumné důvody. To jest právě to neštěstí, že se ve vědě mnoho chce místo důvodův a mezi těmito chtějícími jest i p. Vaněk i se svými německými kritiky. Je-li potřeba, vytrumfne některého protestantského ThDra., a to je jinší chlapík, ten to lépe zná než p. páter Kyzlink! Milý p. Vaňku, ty doby u mne již dávno minuly, kdy mi stačilo jméno za důvod.

Člověk si musí každou věc dobře okouknouti, než ji přijme za bernou minci. A přijme-li ji, pak si musí osvojiti i důvody, aby jí mohl, kdy jest potřebí, i hájiti. Pouhé ten a ten to povídá, u mne neplatí pranic!

Praví-li p. Vaněk, že jeho odpověď byla poslední, pak tím není vinna ta orthodoxie, jak předstírá, nýbrž příčina zcela jiná, které se každé dítě dovtípí.

Končím slovy p. Vaňka: „Nyní ať veřejnost rozsoudí, kdo „podvádí a klame čtenářstvo s jazykem 'ebrejským neobeznámené," kdo lépe či hůře umí „slabikovati 'ebrejsky," p. Vaněk, či p. páter Kyzlink z Jerusalema." Tím jsem i já zde s p. Vaňkem domluvil.

V Jerusalemě dne 22. dubna 1894. *Dr. Fr. Kyzlink.*

Dějiny kroje v zemích českých od počátku století 15. až po dobu bělohorské bitvy. Sepsal *Dr. Zikmund Winter*. Illustrace od Vojtěcha Krále z Dobrévody a j. Díl II. Sv. 1. a 2. V Praze 1893. Nakl. F. Šimáček.

Nesnadného a obtížného úkolu podjali se povolaní k tomu spisovatelé Dr. Č. Zíbrt a Dr. Z. Winter: vylíčiti dějiny kroje v zemích českých. První díl až do 15. století jest prací Zíbrtovou, druhý díl od tohoto století až po dobu bělohorské bitvy vypisuje Winter. Spis jeho, jak dobře dí v předmluvě, jest pokračováním výborné knihy Zíbrtové i není jím. Doplňují se obě knihy, ale nejsouce sdělány podle stejné osnovy rozlišují se všelijak a kniha každého jest samostatným kusem a výrazem individualným.

S všeobecnou pochvalou potkala se kniha Zíbrtova, a nemenší chvály zajisté dozná i kniha Wintrova. Co mohl p. spis. vykonati, svědomitě vykonal, a podal spis tak důkladný, že spravedlivě uznati jest každému jeho veliké přičinění. Vše jest vyličováno až do podrobností, aby jen obraz kroje stal se jasným a zřetelným. A při tom vede si p. spis. střízlivě; nepodává hned za jistotu, co není naprosto jisto, a kde naskytuje se mu nějaká pochybnost, hned ji poznamenává a na ni upozorňuje, aby pravda na jevo vyšla. Objevujeť nové věci, opravuje nesprávná mínění, dává zřetelné pokyny, jak si počínati, aby na divadle a u výtvarných umělcův osoby z doby té historicky správně podány byly.

Material v knize snešený jest přebohat; každá maličkost vysvětlena, látka je téměř všecka vyčerpána. Mnoho nového již se nevybádá, leda že jen málokde bude možno něco dodati. Kniha jest rozvržena ve dva oddíly, v část přehlednou a zevrubnou, před něž jest předeslán vstup. V části přehledné vypisuje se především ráz přechodní doby, doba husitská, reakce do konce 15. stol. a kroj lidu. V části zevrubné vyličuje se ženská hlava, z kterých látek v 15. století šat byl pořizován, ženská sukně a kabát, mužská hlava, mužská sukně a kabát, pláště a kožichy obojího pohlaví, nohavice a obuv, vinutí a drobný šat, drobná strůj a klenoty. Potom popsány kroje rozmanitých stavův, a to šat královský, kněžský mimo chrám, obřadní i roucho vyššího kněžstva a sluhů chrámových, šat akademický, cechovní. Přidána jest obšírná stať o zbroji a zbrani,

v čem záležela zbroj ochranná (pokrývka hlavy, odění, štít), a útočná (meč a jeho příbuzenstvo, vojenská dřeva, bijáky, střelba, praporec a korouhev, úbor ke kolbám a k turnaji, nádobí koňské). A na konec druhého svazku vypisuje p. spis. zkrátka šat vdoví a smutkový, oděv chudých, dětí, patuchy a maškaři, šat lidí povržených a šat do hrobu.

Z tohoto obsahu, jehož podrobněji podati ovšem nelze, poznati již, co v knize práce a píle nesmírné, které není možno ani doceniti. Poklad to, jenž všem učiněn byl přístupen, a z něhož čerpati bude i umělec i historický spisovatel i herec na jevišti, chce-li předvésti nám z dob těch osoby možné a řekněme skutečné a pravdivé, a ne jen šablonovité figury, které kouska životnosti nemají.

Že však vybízí sám p. spis. slovy Bartoše písaře, aby pokojně, přátelsky, laskavě a dobrotivě se napravilo, shledá-li se co, chceme upozorniti na to, co se nám při čtení namanulo, a něco dodati. V době husitské zdá se p. spisovateli, že mužové nemívali vlasů po ramena ani kučeravých (str. 56.). Třebas bylo výjimkou, ale bylo přece. Roku 1423. dali Hradečtí Žižkovi o úkladech proti němu strojených věděti po Pavlovi „s černou hlavou kadeřavou“ (Tomek IV. 295). — Na str. 77. praví se, že vkládají ženy do otevřených šatů prsníky, ale na str. 93. dí p. spis., že vykládají oplečí jménem prsník a rovnají je rukávcům ženským. — Na str. 102. v poznámce třetí mají asi býti citovány Brandlovy „Půhonné knihy“ (nikoli desky morav.). — Chybně vyloženo na str. 220. slovo „ferialis“ na nedělský, znamenáť všední. — O moravských krojích atd. málo se p. spis. zmiňuje. Jest sice posud příliš málo v tom oboru pracováno, ale přece by se leccos nahodilo. Škoda, že nepovšimnul si p. spis. více moravských pramenů. Pokusíme se jen na něco upozorniti, co po našem soudě za zmínku stojí. Ke kapitole o sukních: Paní Čenka z Ronova pobrala ke svým potřebám tuto krámnou věc: tafet, vlaské plátné hedvábí rozličné i postavce i jinou věc; proto byla r. 1415. poháněna z 20 kop (P. K. II. 359). — Ke stati o pláštích: Kožich sobolový jmenuje se na Moravě r. 1411. (P. K. I. 373); za kožichy kuní a za jinou věc byl r. 1412 Mikeš ze Žampachu dlužen 18 kop (P. K. II. 265). — Ke kapitole o vinutí: Přísahalo se na Moravě i v košili („k přísaze má přistúpiti bos, prostovlas, v košili bez pásu a nemá žádné brané u sebe míti.“ Kn. Drn. 50). Vrah také měl jíti k pokoře bosý, prostovlasý, v košili, bez pásu (Kn. Drn. 101). Na Moravě platilo se také (okolo r. 1540.) čechelné, které sobě vrchnost vybírala při oddavkách vdov neb sirotků ženských. — Ke kapitole o drobné stroji: Na Moravě když byl soud zahájen, neměl žádný pán „oruží branného neb braně míti, buď kordu neb meče, leč pán, který pro ozdobu jakú déčku na pásku vedle obyčeje starého“ (Kn. Tovač. 42; Drn. 32). — Co do cen prstenů pokládala r. 1406. Barbora z Tasova své tři zlaté prsteny za 10 hř. gr. (P. K. II. 46). O zvláštním klenotu dovídáme se r. 1414. Bětka, manželka někdy Pročkova z Říčan, pokládala za 50 hř. nadbyt, ježto slušel k jejímu věnu, to jest dobrých postelí, a zvláště klenotky, jakož jí muž její jest dal za svého zdravého života, to jest: strošové vejce okované a prsten (P. K. II. 302). — O svatostech jest začátkem 15. století častěji řeč (P. K. I. 281, 288...). R. 1406. pohnala paní Katruše, manželka Václava Myslibořického, Jošta z Rosic, že jí vrátiti nechce její u něho zastavené klenoty, to jest perly, zápony, zlato a kamení, a pokládala je za 600 hř. gr. (P. K. II. 40). Heralt z Lestnice pokládal zase r. 1412. prsteny a perly od zápon, které na jeho díl náležely, za 40 hř. gr. (P. K. II. 379). — Ke stati o zbroji zajímava jest zpráva z r. 1406. Tehdy na svobodné silnici pobral Petřík z Jezeřan rytíři Janu Puklicovi mladšímu a jeho ženě stříbro, rúcho, postlání, odění, koně a hončí zbroj, vóz a všecko, co tu bylo (P. K. II. 51). — R. 1407. pokládal Budiš z Budišova svůj pancíř ve 14 hř. gr.; r. 1410. pancíř Jana z Újezda 24 hř.; za tolikéž byl roku následujícího pancíř Zicha z Nedachlebic, a pancíř Jindřicha ze Soběbřuch zastaven byl v 11 kopách („neměl jiného odění kromě pancíře“; P. K. II. 107, 194, 205, I. 378). Pláty se připomínají r. 1406. Toho roku pobral Martin z Drnovic Janu z Pamětic na tvrzi Habrovanech odění, pancířů, plátů, přilbic, kloboučků, pušek, samostřílů, střelby a jiných věcí, ježto na tvrzi

slušejí ku brani (P. K. II. 22). — Šorc jmenuje se na Moravě r. 1410. pode jménem šnorc (P. K. II. 205). — Že i ostrým kopím se honilo, o tom nás poučuje P. K. II. 46 k r. 1406.

Dovolili jsme si tyto poznámky a doplňky, jichž by sice snadno bylo z moravských památek ještě více uvésti, které však vzácnému spisu Wintrovu ceny nikterak neubírají. Milerádi přiznáváme, že jest skvělým dokladem poctivé vědecké práce české. Že Winter psal knihu svou i svým rázovitým, poutavým slohem, netřeba dokládati; míst frasovitých, až na praskrovné výjimky, tu není. Hojné obrázky dobře znázorňují věc popisovanou. *J. Tenora.*

Hory a doly. Verše a písně *Vladimíra Šťastného.* V Brně 1894. Nákl. vlastním. Str. 110.

Rád věděl bych, která to z písní bude,
jež na rty lidstva přejde se rtů mých?
Po také práci dědictví jen chudé!

Tak táže se v „Hořkých jádrech" teskně Vrchlický, nejplodnější básník a uznávaný král českého Parnasu. Zná nevděk literarního světa a nečeká mnoho. Nové proudy, nové vlny, nový život a nová zhouba. Není tomu dávno, co byl Vrchlický jediným neomezeným vládcem, a proroctví jednoho katolického kritika, že za padesát let se o něm nebude mluviti, znělo jako rouhání blázna. A dnes? Čtěte posudky mladých — a zarazí vás kynický pošklebek těch, kteří jsou kostí z kostí jeho! Nešťasten spisovatel, který píše pro slávu! Vrchlický zná nevděk světa a jen jedinkou ze svých písní žádá spatřiti na rtech budoucnosti.

Literarní dědictví, jež příští generace vděčně přijmou z ruky našeho Vl. Šťastného, nebude těžký foliant, bude to snad jen kytička květů vybraných: ale ta neuvadne a nevypadne z ruky národa, dokud v něm budou srdce prostá a jemnocitná, duše unavené prachem světa a hledající osvěžení v čisté rose poesie křesťanské!

Sbírkou, která leží přede mnou, přibylo do kytičky té opět několik čerstvých, vonných kvítků.

Obzvláštním kouzlem jímá básníka les. Jest mu chrámem i knězem zároveň, jest mu přítelem z mládí i lékařem, a přání. které si z něho odnáší, jest:

Ať ta píseň moje tichá
lesa mírem sladkým dýchá
v bouřný srdce vír!

„Kontraband" a „Kritik" překvapí vás milým humorem, který se na vás i v následujících oddílech usmívá „Ubohým pěvcem," líbeznými písněmi studentskými. Písnička o „Bohatých studentech" je rozmarně zkomponována mistrem Nešverou a znárodněla skoro.

Druhý oddíl sbírky podává obrázky z „Potulek Podyjím." Řeka, lesy, hrady a chrámy vypravují básníkovi o tragice minulosti a přítomnosti a nade vším se vznáší něžná, dětinná láska a důvěra k Panně Marii, jíž básník klade kvítí do klína, kdekoli může. Tato upřímná zbožnost ovívá nás jako prostomilý, naivní duch sv. Františka

Serafského. Čtouce básně: „Díky,“ „Uvítání,“ „Neděle,“ vzpomínáme si na slunečnou píseň onoho svatého, v níž veškerá příroda je mu sestrou a chválí a velebí s ním lásku Boží.

Z oddílu „Studenti na hradě“ vyjímáme skvost.

Píseň „Sokoli“ je drahocenná perla poesie slovanské!

Letí, letí pospolu
hejno jarých sokolů.

„Sokoli, kam letíte,
kam tak bystře hledíte?“

„Hoj, my spějem ve sboru
po slovanském obzoru.“

„Odkud jste se vydali?
Kde jste zrána snídali?“

„Z Balkánu jsme vysláni,
Kras nám chystal snídaní.“

„A kdo pak vás napojil,
občerstvení ustrojil?“

„Siné moře vodičkou,
Alpy chladnou rosičkou.“

„A kde jste se stavili,
kde se mile bavili?“

„Na Dunaji širokém,
na Kriváni vysokém.“

„A kam od nás ve spěchu?
Dopřejte si oddechu!“

„Poletíme dál a dál
k Visle, Volze, na Urál.“

„Sokolíci, v který čas
navrátíte se k nám zas?“

„Nelze zpět, — je sláb náš let
pro slovanský širý svět!“

Tento lidový ton má Šťastný už v krvi a i v posledním oddíle, v intimně zbožných „Obrázcích z poutí,“ vám jím častěji zazvoní. A všechno je prolnuto jakýmsi duchem otcovské moudrosti a přátelského poučování. Není jináče. Šťastný je knězem a nemůže nikdy zapomněti na „jedno potřebné.“ Kde vám o něm nemluví jeho ústa, vyčítáte to z jeho očí, a nepoví-li je oči, slyšíte je v tluku jeho srdce!

Zavírám knihu uspokojen. Ovšem, mladí hledají a razí nové dráhy a Šťastný ostává věrným Sušilovi a Jablonskému — křivdí jim, kdo jich nepočítá mezi básníky — kteří jej při básnickém křtu drželi na rukou. Ale co na tom? Mladí hledají neschůdné srázy — on jde silnicí. Mladí řeší psychologické problemy — on pěje své dojmy. Mladé dráždí moderní, rozrušená hudba Beethovenova, Griegova, nekonečná melodie hudby Wagnerovy, oheň a barvitost Dvořákova — on má své potěšení z klasické hudby Haydnovy, Mozartovy, ze zpěvných melodií Křížkovského. Mladí čekají obrovské řeky, tekoucí z dalekých krajin a hřmějící divými vodopády — jemu stačí čistý potok horský, průhledný až na dno, z kterého svítí krystaly. *D. L.*

Za šera. Básně. Napsal *Josef Simon.* V Praze 1892.

Tři, čtyry slušná čísla, vše ostatní hluboko pod nejnižším niveau věcí, jež vážná literarní kritika vůbec registruje: bezcenná, duchaprázdná rýmovačka, vynikající chudobou myšlenek a naivností přímo neuvěřitelnou. Člověk se tomu musí místy s chutí zasmáti. Někdy se zdá, jakoby autor chtěl oživiti hynoucí již tuším u nás nyní poesii kramářskou. Na př.:

Pod lesem táhne se louka,
na louce domek má vdova.
Veselo je tam… A houká
každou noc na střeše sova.

A vdova má spanilou dceru,
která jí zármutek dělá:
toulá se po lesích v šeru,
jak by tam Bůh ví co měla.
— — — — — —
— — — — — —
Nepřišla domů již dcera,
stavení spustlo... Eh, zkrátka:
bojte se, děvčátka, šera!

Anebo:

Les šumí dumky o lásce,
a břehy líbá voda,
a hocha vede k pomlásce
ach, s milkou divná shoda.

Obsah: rýmované rozprávky, které měl autor s Pražany, kteří k nim přicházejí („A já v knize této i hovor náš i cesty v lesním chladě jsem popsal v paměť na to krásné léto"), naivní vzdychání o hvězdičkách a měsíčku a růžích a ptáčcích, trochu poesie vlastenecké, v níž jedno a totéž thema — touha po vlasti — pořád dokolečka se opakuje, několik „chmurných kreseb" nejpestřejšího obsahu (motivy národní, socialní, krajinné), apotheosa na básníkův samovar, jakési komické ritornelly a podobné věci. Mohli bychom pro čtenáře referatu vybrati několik citatů pro obveselení mysli, ale končíme raději tímto vážným poznamenáním: Litujeme, že pořád ještě jest u nás tolik lidí, kteří nemají nic kloudnějšího na práci než mařiti drahý čas skládáním bezcenných rýmovaček a kteří myslí, že prokáží národu Bůh ví jakou službu, když vydají knihu pochybných veršů. Škoda toho času, škoda té práce, která mohla býti vynaložena na věc užitečnější! Škoda, že tolik české mladé duševní síly pořád ještě absorbuje titěrné blouznění!

Dr. J. Korec.

Ruská knihovna. XVII. a XVIII. Spisy *Alexěje Feofilaktoviče Pisemského.* Překlad rediguje J. Hrubý. Sv. 1. a 2. „Rozbouřené moře." Roman. Přeložil *V. Mrštík.* V Praze 1894. Nakl. J. Otto. Str. 281 a 263.

Al. F. Pisemskij (1820—1881) náleží ke škole spisovatelů čtyřicátých let, k níž se počítají Turgenev, Gončarov, Dostojevskij, L. Tolstoj, ovšem nemůže se jim stavěti po bok ani uměleckým ani historickým významem v literatuře. Byla doba, kdy jméno jeho bylo kladeno vedle jmen oněch koryfeův, bylo to v letech padesátých a počátkem šedesátých, ale nyní nikdo ho vedle nich nepostaví jako stejně vážného spisovatele. Nicméně Pisemskij napsal několik romanův a dramat. s nimiž Ruská knihovna čtenářstvo naše právem seznámiti chce. Jedním z nejlepších jeho děl je roman „Rozbouřené moře," který vyšel 1863 a proti autorovi vyvolal hrozné nepřátelství strany pokroku, mladého pokolení, které v něm vidělo paskvil na sebe. Vinili Pisemského ze zloby, že se chce mstíti na mladém pokolení, že se stal hrubým zpátečníkem. Ale všecko to je nepravda. Pisemskij nebyl nikdy ani liberalem ani konservativcem. Byl to muž skeptické, pessimistické povahy, nedržel se žádného určitého směru, ke všem stranám, směrům a táborům choval se stejně, negativně, škaredě,

nepříznivě. Jako umělec byl naturalistou jednostranným, kreslil pouze negativní, temné stránky lidské přirozenosti, nevida v lidech ničeho dobrého. On všecko odsuzoval, všecko usvědčoval, nade vším se smál, se vším bojoval, všecko pronásledoval, všude odhaloval bídnost — to byla jeho literarní činnost, v níž žádné positivní úlohy nebylo, všecky negativní. Jenom negativní vlastnosti lidské vtělovaly se v jeho fantasii v živé obrazy; takový byl už talent jeho. Při takových vlastnostech jeho talentu není divu, že nalezal temné stránky v liberalním hnutí šedesátých let. Ale proto ještě nelze zváti ho konservativcem. Nemůžeme přece jmenovati konservativcem muže, který podkopával základy rodiny a posmíval se manželskému svazku (na př. v Bojarščině), který v Měšťanech posmíval se ruskému duchovenstvu, úřednictvu, nenáviděl kapitalistův atd. On nebyl ani konservativcem ani liberalem, neměl pevného názoru světového, nýbrž kreslil pouze zcela nestranně, objektivně hnusnost, ať ji našel kde našel. Jeho bystrozrak a satirický duch viděl slabé stránky jak u nepřátel tak u přátel, u druhů nejbližších. Není se tedy čemu diviti, že Pisemskij ve vášnivém hnutí ruského ducha koncem let padesátých a počátkem šedesátých viděl mnohé slabé stránky; znal utopické snahy ruských radikalův a emigrantů, věděl o různých příhodách, které hnutí to stavěly do nepěkného světla, znal některé podivínské propagandisty. Proto zachtělo se mu nakresliti věrný široký obraz rozbouřené ruské společnosti, vyfotografovati některé činitele hnutí toho.

Že Pisemskij neměl v úmyslu psáti paskvil a se mstíti (mstíti se neměl proč) a vylévati si zlost zvláště na mladé pokolení, snadno poznáme, srovnáme-li typy mladého pokolení s typy starého pokolení, které Pisemskij předvedl. Autor zajisté velice nemilosrdně vysmál se starému pokolení let čtyřicátých v osobě Baklanova, hrdiny romanu.

„Hrdina můj,“ praví o něm autor, „předně není vůbec hrdina, ale zcela obyčejný smrtelník z naší tak zvané vzdělané společnosti. Vyrostl v nečinnosti, ne právě špatně studoval, protekcí se dostal na úřednické místo, poctivě a lenivě sloužil, výhodně se oženil, ve svých záležitostech projevil naprostou neznalost věci a více blouznil o tom, jak by se nejlépe pobavil, podráždil a jak by co nejpříjemněji strávil čas. Je representantem toho druhu lidí, kteří do r. 1855. zmírali nadšením nad italskou operou a v tom právě viděli nejvyšší stupeň poslání lidského na zemi, a potom ihned s náruživostí a lehkověrností školáků potichounku začali číst „Kolokol.“ V hloubi duše své tito pánové podle mého mínění nejsou schopni žádné samostatné činnosti, za to však na povrchu natříti se jakoukoli barvou: k tomu jeví schopnost největší.“

Maluje typ Baklanova Pisemskij nešetřil tmavých barev, aby nakreslil život minulý v hrozné ohyzdnosti jeho. Baklanov je vtělením lidí vyrostlých na půdě nevolnické, na půdě života nečinného, ničím nevyplněného. Hned jako student dělal ze sebe hrdinu, mačkal pod stolem své sestřenici, Žofii Basardinové, ručku a hned lže, chlubí se dobrosrdečnému Veňavinovi, že se „s ní dostal do takových konců, odkud se už vrátiti nemůže.“ Když pak Žofie, tento „padlý anděl,“ jak ji jmenuje Baklanov, trochu si zakoketovala s nadutým plukovníkem Kornejevem, žárlivý mladý náš hrdina odjížděje do Moskvy

na universitu s tragickým tonem praví: „Nenašel-li jsem štěstí v krásném, najdu ve zlém.“ Jestliže na gymnasiu dle vlastního přiznání „nedělal naprosto nic a také nic neuměl,“ a čemu se doma francouzsky naučil, ještě zapomněl, nyní na universitě v prvním kursu „staral se jenom o tu hloupou lásku k té koketce“ (Žofii); „potom v zármutku nad nezdarem této lásky v druhém a třetím kursu pil a konečně — byl klakérem, dělal škandály,“ a doma bavil se se zbožňující jej Kazimírou, dcerou polské paní, u níž bydlil. Hnusný, odporný je Baklanov tehdy, když násilím przní na svém statku venkovskou dívku Mašu, již pak jeho matka násilně provdala za mužíka, i tehdy, když stydí se jeti spolu s matkou, i tehdy, když v návalu žárlivosti na Žofii Lenevou, jež po smrti muže svého byla se zaprodala starému židovi, mrštil jí oharkem cigaretty do tváře, rozbil svícen a kopal nohou do dveří, i tehdy, když ožení se s nepřístupnou Eupraxií Sobakějevou, dívkou idealní, která s ním neměla nic společného, a to z pouhé zvědavosti, „jak bude milovat,“ hnusný jest i tehdy, když z chvilkové vášně vdané Kazimíře dělá téměř násilí, i když potají, aby žena nevěděla o tom, s Žofií Lenevou jede do Petrohradu a ciziny. Bezcharakterní, bezzásadní, nevzdělaný, prostopášný tento člověk nemá náklonnosti k službě, a přece slouží, myslí, že tím koná povinnost, horlí proti úplatkářům, ale přece jede na oběd k židu Galkinovi, nájemci kořalkového monopolu, nakloněn k citové rozmanitosti nemůže snésti tichého života rodinného s počestnou, chladnou, rozumnou, klidnou v lásce Eupraxií, života, v němž neznal nedostatku, i hledá milostné pletky a dobrodružství s Žofií a Kazimírou. Podobna Baklanovu jest hrdinka romanu Žofie Basardinová. Pocházejíc z chudé rodiny šlechtické toužila jen po tom, aby se zbavila chudoby buď jak buď, a by se mohla strojit, skvět ve světě; aby cíle svého dosáhla, prodala se nejprve starému, ale bohatému statkářovi Lenevu. Když muž zemřel, a ona promarnila všecko jmění, ač miluje Baklanova, prodá se přece bohatému židu Galkinovi, potom žije v nezákonnitém svazku s Baklanovem, a když i Baklanov ji omrzel, milujíc rozmanitost, prodala krásu svoji jakémusi Angličanovi, až konečně pro dluhy byla v Londýně uvězněna. Typ této ženy nakreslen hodně tmavými barvami. Tmavými barvami namalován také život rodiny Basardinové. Politování hodný osud Nadeždy, dcery bohatého majora, jež utekla z francouzského, duchem smyslným přesyceného pensionatu na venkov k starší mravně přísné sestře Bibi a toužíc po změně těžkého postavení, plného nudy a nečinnosti, provdala se za lenivého podivína Basardina, aby vyšla z nouze hledala protekci, aby hloupého, k ničemu neschopného muže jejího vzali někam do služby, dělala obchod s krásou svojí dcery Žofie a zemřela z hoře, že dcera jí nevzala k sobě, když se provdala za Leneva. Odporný je typ mladého Basardina Viktora, rozpustilého, lenivého, hrubého, smyslného vychovance vojenského ústavu, mladíka beze všech zásad, který pro hrubství od rodičů z domu vyhnán, pronásleduje cynickými návrhy služku Irodiadu, byl degradován na

prostého vojáka, pak sloužil u Galkina, prozradil na něj hrozné, trestní zločiny, zostudil vlastní sestru atd. Toť hlavní zástupci starého pokolení čtyřicátých let; Pisemskij maluje je nešetřil tmavých barev, s nemilosrdnou ironií vysmál se heslům čtyřicátých let, mnohomluvné frasovitosti.

V jasnějším světle zajisté vystaveno pokolení mladé. Vedle bezcharakterních liberalů mladých bratří Galkinů vyvedena sympathická postava Valeriana Sobakějeva, který pouze všeobecným proudem byl stržen na bezcestí a mladistvou láskou k nevěstě své, která proniknuta novými ideami. Pisemskij ústy Eupraxie, jediné positivní osoby romanu, dává přednost mladým lidem před starými, dokazuje, že Baklanov marně si osobuje název idealisty, jsa materialistou, kdežto Sobakějev je skutečným idealistou, snílkem, jenž dává se unášet různými moderními theoriemi. Ovšem skeptik Pisemskij i v tomto pokolení mladém vidí hlavně temné stránky, zavrhl minulost ruské společnosti i nové hnutí, do kterého Baklanov, Leneva, Basardin a jim podobní vnesli své hnusné zásady dřívější. Špatné bylo pokolení staré, špatné jest i nové, mladé pokolení; proto hnutí novému nelze přikládat vážného významu. Jako dříve staří Rusi otrocky poslouchali vládních mocností a starých tradicí, tak mladé pokolení bez myšlení bezvýminečně a otrocky se podřídilo moderním ideám, ať byly jaké byly.

Roman Pisemského je pln cynické, špinavé, podrobné malby milostných dobrodružství hrdin a hrdinek, pln hnusného, neslušného tonu. Tolik hrubě smyslných, kluzkých, oplzlých výjevů jako v „Rozbouřeném moři“ s jeho cynikem Jonou, cynickým Basardinem, Baklanovem, Lenevou a m-lle Baseleinovou a j., najdeme v málokterém ruském romaně. Vůbec roman tento silně připomíná práce naturalistů francouzských, jimž autor velice se podobá. Ostatně Pisemskij sám byl si vědom toho, že roman jeho nevzdělá rozumu a srdce šestnáctiletých čtenářek a jinochů, jimž radí, aby nečetli romanu jeho. On chtěl podati věrný, byť i neúplný obraz mravů, lži celé Rusi, našel v životě mnoho hrubosti a smyslnosti, a tu také nakreslil nejen bez pohrdání k ní, objektivně, nýbrž i s jakou zálibou, vlastní jeho talentu.

O věrnosti překladu Mrštíkova nemajíce po ruce originalu souditi tu nemůžeme. *A. Vrzal.*

Vyučování ve třídě elementarní. Díl I. „Methodické propracování učiva z vyučování názorného.“ Díl II. „Methodické propracování učiva ze čtení a psaní.“ Díl III. „Methodické propracování učiva početního.“ „Prvopočáteční vyučování zpěvu a tělocviku.“ Sepsal *Alois Lhotský.* V Třebíči 1892. Nakl. J. F. Kubeš. I. díl 190 str., II. díl 241 str., III. díl 149 str.

Rozsáhlým a podrobným spisem svým pokusil se spisovatel svým směrem a způsobem řešiti úkol, vytčený prvnímu školnímu roku. Pravíme, že svým směrem a způsobem — a který učitel by jich neměl? — úkol ten řešil; jsouť i jiné směry a způsoby možny, jsou třeba také lepší; však i směr spisu Lhotského jest i možný,

i dobrý. Známo, že do Říma vede cest mnoho! Kdo spis prohlédl, a ještě lépe, kdo dle něho pracoval, dozná, že jest pracován a psán svědomitě. Třeba že každá stránka jeví prosté roucho školské, přece je na ní patrna pečeť práce. Jsouť snad všechny články v knize vytištěné skutečné přípravy na vyučování, a také ještě po vyučování opravované a doplňované. Mladší učitelé si knihu ve všem chválí, jelikož jim přípravu na vyučování usnadňuje. I starší učitelé prohlédnou si knihu s užitkem; srovnávajíce postup a způsob spisovatelův se svým vlastním, opraví tu práci svou, tu práci spisovatelovu. — Jelikož nelze v těchto listech knihy dopodrobna rozebírati, buďtež zpravodaji jen některé poznámky dovoleny.

Co se týká dílu prvního, „Názorného vyučování,“ tu myslíme, že by mohl býti o polovici menší, kdyby se téměř napořád zbytečně neotiskovaly odpovědi žáků, pak mnohé stereotypní frase školské. V každé hlavě tohoto dílu mohly býti dvě, tři statě vzorné, podrobné, pro ostatní předměty stačila přehledná osnova s přiměřenou podrobností. Tak, jak jest tento díl podán, jest věru pro učitele těžká úloha přečísti jej celý slovo od slova; čtenáři se taková četba — je-li jí mnoho — přejí; mládeži ještě spíše. Za to chválíme, že do spisu vloženo je dle způsobu Macháčova a Bartošova mnoho písniček a hádanek i říkání prostonárodního; ještě více jich by neškodilo místo některých umělých „básní“ (?) již zastaralých. Mimochodem dokládáme, že je daleko přirozenější rozčlenění učiva názorného dle dob ročních. Pokud se týče jednotlivých statí, tu bych jich mohl dosti uvésti, které dětem prvního školního roku naměřují duševní stravy — na vrchovato. (Trochu mnoho přírodopisu a technologie.) Na konci dílu I. je dodatek „Přání“ a některé příležitostné deklamace. Snad všechny se shodí. Díl II., jejž po ruce máme, je z r. 1886. Nejvíce nesprávností tu nahromaděno v samém úvodě, zvláště na stránce 5. a 6. Učený nátěr jeho v ničem nezvýšil hodnoty dílu druhého, kterouž cele a plně uznáváme. Jestiť díl tento ze všech nejlepší. Co se praví na str. 15. o době přípravné, jest dle zkušenosti upřílišeno. (Většina učitelů souhlasí v té příčině s praktikem Wiedemannem.) Pokud se týká žákovských odpovědí, platí i tu, co bylo řečeno výš o díle prvním! Četné náčrtky a podrobné ukázky písma jsou věci velmi na prospěch. — I díl třetí má svou cenu, ale i vady dílu I. a částečně i druhého. (S větou: „Čím jest při čtení čítanka, tím budiž při počtech početnice,“ na str. 13. těžko lze souhlasiti!) Mluviti dětem prvního školního roku o „důležitosti“ některého čísla, jest snad unáhleno; podobně — byť i jen příkladem — o politických novinách, po čem se prodávají... Na str. 21. otázka: „Co jsem udělal s těmi dvěmi šiškami?“ Místo: $^1/_2$ ze $2 = 1$, měli bychom již od 1. třídy psáti: $^2/_2 = 1$ (str. 49.) atd. Hojností příkladů se spisovatel zavděčil učiteli 1. třídy. Zpěvníček na konci připojený má několik pěkných písní umělých, ale jen několik málo národních. Těchto více!

Tuto praktickou knihu praktického učitele rádi doporučujeme zvláště mladšímu učitelstvu. *J. Funtíček.*

Šolcova Illustrovaná knihovna. Pořádá Fr. Roháček. Sv. 3. „Slovácké obrázky." Napsal *Fr. Horenský.* Illustruje A. Regal. V Telči 1893. Str. 356. Cena 1 zl. 50 kr.

K Herbenovi, Preissové a jiným, kteří si obrali k výtvorům svým literarním látku a typické postavy z moravského Slovácka a jeho života, přibyl před nedávnem nový pracovník Fr. Horenský. Možno-li ony přirovnati malířům, kteří vybravše si motivy z kraje a ovzduší slováckého zidealisují je dle svého umění, je Horenský dovedným fotografem, který v obrázcích svých podává výjevy a život z vesnic slováckých okolo Uher. Brodu, zvláště z jeho milých Pašovic, někde až příliš věrně. Fotografuje totiž výjevy ty nejen v nářečí slováckém, přičiniv jen krátké výklady někde v řeči spisovné, ale podává nám Slováky a Slováčky malé i velké, jak je zastihl doma, na poli nebo v lese s jejich ctnostmi i nectnostmi. Právě však tato důkladnost jest obrázkům těm v bibliothece určené k ušlechtilé zábavě a poučení trochu na újmu. Jinak se to četlo mezi jinými prácemi ve „Vlasti," kdež spisovatel uveřejnil většinu těchto obrázkův, a jinak zde, kde to má býti vybrané album. Některým, třeba věrně podaným scenám, ale méně pěkným, jako na str. 260. o usmrkaném chlapci u stolu, mohl se spisovatel snadno vyhnouti. Výjevy takové jsou všude a stejné vyjma nářečí. Z podobné příčiny měl spisovatel trochu spořiti s nadávkami žen v obrázku „Mladé slovácké ženy" — ostatně nápis ten máme za méně příhodný. Dle něho by každý očekával vypravování o hospodářství a životě mladých žen, zatím jsou zde hrdiny muži, kteří si udělali zvláštní žert masopustní založivše se, že nepůjdou domů, dokud všechny ženy jejich pro ně nepřijdou. Obrázky „Janek Kočíků" a „V bobkovém" — lépe snad Bobkovém, jak spisovatel sám jednou píše, vždyť je to vlastní jméno žlebu — bylo lépe vynechati; první nepodává ničeho, co by se na každého synka obrátiti nemohlo a druhé jest okamžikový feuilleton.

Těmito výtkami však nijak nemíníme haniti záslužné a dovedné práce Horenského, neboť i v těchto pracích najde ethnograf mnoho cenného, chceme jen spisovatele upozorniti, jak by si vésti měl, chce-li, aby obrázky jeho vnikly do vrstev nejširších. Pozorovatelem je bystrým a neméně dovedným vypravovatelem, který vypravuje tak, že, kdo Slovácko zná, zažije vše při věrně podaném nářečí jako ve skutečnosti. Též i po stránce umělecké jsou obrázky, jako „U březí," „Z nocí zářijových," „Galan," „Slováčtí sportsmani" pěkné. — Ve „Slováckém loučení" je spisovatel až unavně obšírný a měl vůbec oslovení Francka v přímé řeči vynechati.

Za nejcennější považujeme z celé sbírky nejdelší práci „Neděle na Slovácku" od přípravy k ní v sobotu až po spánek v neděli večer. Vypravování je živé a zábavné pro ethnografa i dialektologa velmi cenné. V obrázku „Za slováckým stolem" přáli bychom si, aby byl spisovatel ještě více pověděl, co všechno Slováci jedí.

Pro knihovny lidu knihu doporučujeme, zvláště Slováci se podiví, jak je krajan vyblýskl.

Dobře, že nakladatelství zanechalo letos illustrací, neboť jsou bezúčelné v takové knihovně a někde ne věrně dle textu, jako na str. 51., kde má míti děvče červený, bíle květovaný šátek a ona je s holou hlavou. Knihtiskárna měla by více spořiti papírem, byla by kniha lacinější. *J. Blokša.*

Knihovna lidu a mládeže.

Modrá knihovna. R. II. čís. 6. „Vězňové na Špilberku.“ Sepsal *Fr. Bauer.* (Karbonáři.) V Praze 1893. Nakl. Dr. V. Řezníček. Str. 165. Cena 70 h.

Vlivem názorův a ideí francouzskou literaturou rozšířených, revolucí pak ve skutek uváděných, nový a bujarý započal se život koncem 18. a počátkem 19. století jeviti u veškeré vzdělané společnosti evropské; odlesk jeho v literarních pracích viditelný vrhal mohutné proudy své i na vlnobití života veřejného, odkudž nejvíce otázka národnostní se vzpružila. Proudy ty v Italii soustředily se v tajných spolcích karbonářských, a heslem jejich mimo jiné: „Sjednocená Italie.“ Bdělá policie rakouská dovedla na čas překaziti záměr ten, nikoli pak navždy zmařiti. Osudy některých vynikajících osob, které a pokud zapleteny byly do spolků těch podvratných, hlavně pak francouzského spisovatele Alex. Fil. Andryanea a vlašského básníka Silvia Pellica, jsou předmětem spisu tohoto. Vylíčiv činnost a zásady i účely ruchu karbonářského, spisovatel popisuje osudy zatčených, zejména strádání na moravském Špilberku. Čerpal údaje své z autobiografie Andryanovy, jíž se dovolává, a z českého překladu známé Silviovy knihy „Z mých žalářů.“ Někde dává do uvozovek, co přejal odjinud, někde ne. Chyb tiskových je mnoho. Čeština podobá se řeči úvodníků novinářských. Pro lidové knihovny psána není. Pod čarou jsou některé vysvětlivky, jinde jich není. Zájem, ba nadšení pro osoby, o nichž řeč, je veliké, až nemírné. Tak zvanému vzdělanějšímu čtenářstvu se spis zavděčí. *A. D.*

Přítel domoviny. R. IX. Sv. 11. *Ed. Chaura:* „Obrázky z okupace bosenské.“ V Praze 1893. Nakl. Ed. Beaufort.

Chválíme pořadateli „Přítele domoviny,“ že místo ustavičných, sladkých nesmyslů lásky uveřejnil též tyto obrázky, které zábavným způsobem aspoň krátce seznamují s obtížemi války, která si zvláště z našich vlastí vyžádala tolik obětí. Spisovatel vypravuje své osudy, které zažil jako poručík od vejití vojska rakouského do Bosny až do Nového roku 1879. Vypravování své oživil zachytiv několik episod o svých soudruzích. — Třeba nechceme býti počítáni mezi „pecivály a chramostejly, kteří jakživi u plného hrnce seděli,“ a uznáváme, že okupace nebyla tak lehká, ba obtížnější, nežli boj s vojskem spořádaným v šírém poli, přece podotýkáme, že vypravování, když i snad není proti pravdě, jest, jak již u „starých vojen“ bývá, někde bombastické. Proto též asi přihodilo se spisovateli, že zapomněl v ohni spisovatelském udati, jakých pět milionů dynamitu by potřebovalo

oněch deset tisíc milionů čertův, aby ze skal aderšbašských a weckelsdorfských vytvořili bosenskou Ključ. Ve spisu určeném pro kruhy nejširší bylo se také stříci zbytečných cizích slov (en masse, debouché, o kantonementech Čech by nám zajisté ani spisovatel říci nedovedl), pak měly též odpadnouti vtipy a exkurse mathematické. — Sloh a řeč jsou někde příliš vojenské. Knížku lze jinak zařaditi do knihoven.

Svazek 12. „Povídky." Napsal *Ant. Wildmann*. — „Drobné črty." Napsal *Em. Ludvík*.

A. Wildmann podává pět krátkých obrázků (na 50 stránečkách), děj jejich vzat je ze života úředníků železničních. Třeba někde sloh není úplně hladký, čtou se lehce a každého pobaví. Zvláště pěkně líčeno jest v poslední povídce „Piano" stěhování nového piana, které po dlouhých letech touhy byl s to si zaopatřiti assistent Liška za dvě stovky, které vyhrál. Jenom až příliš šlechetno jest, že týž na lakonické psaní bratrovo, že ve slabé chvíli sáhl na cizí peníze, nemyslí na bratrův poklesek, nýbrž hned sobě vyčítá, že si piano koupil a též je hned k vůli němu prodá. — Spisovatel sklání ještě vrchol *-e*, co studující atd.

Když jsme přečetli „Drobné črty" v témž sešitě, divili jsme se, že redakce „Přítele domoviny" práce takové vůbec uveřejnila. Povíme hned, že, třeba se autor prohlašuje za člena redakce a českého spisovatele, který sdílí s druhými neštěstí, že nemůže se dostati do Italie, aby mohl napsati roman, práce tak začátečnické, jako jsou první dvě črty, nezasloužily, aby byly uveřejněny ve sbírce, z níž lid má svůj vkus šlechtiti. V prvé črtě „U zlomeného sloupu" lépe by byl autor učinil, kdyby nám byl podal jen pěkný popis Gräfenberku, kam svůj děj položil. Není ještě novellou splésti dohromady Italku, Maďara a Angličana, i když při tom svítí měsíček. Ostatně ta novella, za kterou šel až do Gräfenberku, není z hlavy spisovatele, dal si zkrátka celou jak by tiskl vypravovati od ženy bolem stížené na hrobě, a on byl jen tajným pozorovatelem. Až podruhé přijde autor zase tak snadno k novelle, až totiž nalezne ženu, která z bolu při měsíčku bude vypravovati sama sobě, jakoby četla roman, ať si to dá potvrditi písemně, jinak mu toho nikdo neuvěří. — Je-li ještě v první črtě něco, je druhá „Domácí kouzlo" holé povídání sentimentalní o „mladé paní" — ta se hemží na každé straně několikrát. Měsíček opět svítí a čarovným závojem obestírá celou krajinu, ba i rukou žehná. On jediný vidí, co se děje na tváři manžela, který sedí se ženou u lampy. Nejlépe se podařilo p. Ludvíkovi na str. 121. Zde je mladá paní s Karlem na svatbě kollegy Boubely, který praví, že proto se žení, že Karel od svatby do hostince nechodí, ale hned na str. 123. po svatbě stěžuje si mladá paní, že od té doby, co je zde Boubela, zanedbává ji její muž a vysedává s ním v hospodě. Ale což on prý to může, je svoboden. Takové věci nazýváme gallimatiáš! — Nejlepší je třetí črta „Ze života bursovního," ač i tu by každý po chlubné poznámce, že spis. přečetl už hezkou řadu knih o bursách, čekal též něco jiného, ale dosti obratně zachytil

zde vřavu, jaká na burse někdy je. Lépe by bylo črtě této někde v nějakých novinách. — Sloh je někde hrozný, hned přímá, hned nepřímá řeč. Četné pomlčky (na jedné stránečce i na pěti místech) neučiní vypravování uměleckým. Pomocné sloveso pro p. Ludvíka skoro neexistuje.

Nadání p. Ludvíkovi neupíráme, to dokazuje myšlenka základní druhé črty i třetí, ale radíme mu, aby místo touhy po Italii pilně studoval dobré vzory a řeči neučil se z ulic pražských. *J. Blokša.*

Vilímkova knihovna „Malého čtenáře.“ Pořádá Fr. S. Procházka. Sešit o 32 str. po 8 kr. Seš. 1.—5. „Veselé táčky.“ Žertovné deklamace pro naši mládež. Sebral *Josef Kožíšek.* V Praze 1894.

Sbírka tato obsahuje deklamace, vhodné pro děti při výletech a jiných příležitostech. Některé jsou zvláště určeny k určitým účelům, na př. „Peníze na cestu,“ chce-li se vybírati na „Ústřední Matici školskou,“ „Drahý poklad“ (básnička tato bezcenna) k slavnostem, pořádaným ve prospěch chudých dítek. Nejvíce básniček pochází z péra p. J. Kožíška; ale básničky jeho jsou slabé, někdy i bezcenné. nejasné, jako „Lišákovy obchody,“ kde naučení neplyne nikterak z děje bajky. Nejvhodnější básničky podali: J. Milota („Jen výš,“ „Malý král,“ „Trampoty deklamatorovy,“ „Mourečkovo kázaní,“ J. Zařičanský („Strašidlo,“ „Žákův sen“). Pěkné jsou také básničky: „Vybíral, až přebral“ od B. Kaminského, „Byl kdys Honza král“ od J. V. Sládka a „Pohádka o štěstí“ od Fr. Procházky.

Seš. 6.—14. *M. Kopeckého:* „Komedie a hry.“ Třetí opravené vydání. S dodatkem nápěvův a k nim průvodu dvou houslí od J. Maláta. Str. 284.

Hry Kopeckého rozhodně nehodí se pro děti. Vypravování o loupežnících, o vraždách, sprostonárodní, hrubé vtipy, dvojsmyslné narážky o damě (str. 52.), trivialní výrazy — neušlechtí srdce malých čtenářů. Přečetli jsme pět her, dále jsme nemohli: zhnusila se nám taková četba! Třebas v předmluvě vychvalují se zásluhy loutkáře M. Kopeckého (1762—1846) o znovuzrození Čech, třebas i pravda byla, že Tham, Hýbl a jiní buditelé národního citu užívali ho s jeho loutkami jako nástroje ku vzkříšení hynoucího ducha českého, přece všecko to nás ještě nepřesvědčí o prospěšnosti „sprostonárodní“ četby pro děti. Ani vychválená zpěvohra „Pan Franc“ ani veselohra „Oldřich“ nevyhovují požadavkům četby pro děti. O ceně umělecké není tu ovšem ani řeči. *A. Vlas.*

Sbírka spisů pro mládež vynikajících českých spisovatelů. „Jan Šváb.“ Povídka z dějin českých od *Fr. Hrnčíře.* V Praze 1893. Nakl. Dr. Fr. Bačkovský. Str. 89. Cena 50 kr.

V povídce této jedná se o rodu slovutných rytířů Švábů z Jíkve a Havraně, rodu, který kvetl v Čechách v letech 1361.—1451. Hlavní děj spadá do doby husitských válek. Rytíř Jan Šváb na radu po-

věřčivého Vlacha Gara dal zazditi do zdi věžní nevinné dítko, Anežku, dceru zedníka Záruby, doufaje, že věž stane se takto nevydobytelnou. Děd dívky té ze zármutku zšílí, otec zemře, bratr Václav uprchne, aby se pomstil na Švábech. A příležitost ke mstě se mu naskytne. Václav jako husita nalezne synovce onoho Švába, který dal zazditi sestru jeho, mezi nepřátely, ale odpustí mu, jsa pamětliv přátelství, které s ním a sestrou jeho udržoval mladý Jan Šváb. Tvrz rytířův oněch Havraň byla v době té zničena divokými Uhry, a Jan Šváb žil potom tiše na tvrzi Jíkvi. — Časový kolorit je dosti bledý. Ke kněžím katolickým v době té chová se autor spravedlivě, což ne vždycky pozorovati u spisovatelů historických povídek pro mládež. Ale o gleitu, vydaném od Zikmunda Husovi, p. autor nemá správného pojmu. *A. Vlas.*

České spisy pro mládež. Č. 38. „Dvacet měsíců na pustém ostrově." Napsal *J. V. Houška.* K druhému vydání upravil *Fr. A. Zeman.* V Praze 1894. Nakl. A. Storch syn. Str. 132. Cena 1 zl.

Autor tvrdí, že podává skutečnou událost, osudy, skutečná utrpení Raynala, jenž sám je popsal; pravdivost jejich dotvrdila zpráva, kterou podal kapitan Musgrave, s nímž Raynal z australského města Sydney vydal se na lodi na ostrov Campbellův, hledat tam bohatá ložiska cínu a stříbra. To, co prožili na výpravě této, nenalezše ničeho na ostrově onom, jak potom přistáli k ostrovu Adamovu a Auklandskému, jak se tam živili, co tam přestáli, a jak konečně Raynal vrátil se do vlasti své, do Francie, to dosti živě líčí kniha tato. Ale mnoho asi líbiti se nebude dítkám, které znají zajímavější vypravování o osudech Robinsonových. *A. Vlas.*

Nejkrásnější pohádky, jež z cizích luhů vybral *Jan Novotný.* S pěti barvotiskovými obrázky. V Praze 1893. Nakl. A. Storch syn. Str. 109. Cena váz. 80 kr.

Knihu tuto lze odporučiti pro děti menší. Pohádky vybrané jsou vesměs vhodné pro dětský rozoumek a vypravovány velmi prostě. Škoda, že autor neudal blíže, z kterých cizích autorů čerpal, které pohádky náležejí Andersenovi a které jiným spisovatelům. Zdá se, že autor dosti volně naložil s těmito vybranými pohádkami. *A. Vlas.*

Nová knihovna pro mládež. Sbírka spisů poučných a zábavných pro naši milou mládež. Pořádají M. Weinfurt a Fr. A. Zeman. V Praze. Nakl. Fr. Urbánek. Sv. 85. „Miluj vlast." Obrázky dějepisné ze starého věku dospělejší mládeži podává *Matouš Václavek.* Část I. Str. 79. Cena 50 kr.

Urbánkova „Nová knihovna pro mládež" nevyznačuje se přílišnou lácí, jak viděti z ceny 50 kr. za knížku o 79 str. Úprava je slušná, ale nevyniká ničím zvláštním. Pokud pak knihovnu tu známe, nepřináší žádných literarních skvostů, často věci sotva prostřední ceny. Václavkovy „dějepisné obrázky ze starého věku" chtějí dospělejší mládeži ukázati, jak nejen jednotlivci starého věku, nýbrž i dva nejvzdělanější národové starověku, Řekové i Římané, mohou

býti vzory účinné lásky k vlasti. Z dějin těchto dvou národů vybrány obrázky. Z řeckých dějin vylíčeny hlavně boje s Peršany, z římských vylíčena hlavně láska k vlasti jednotlivých hrdin, a pak popsány války punské. Co bychom knížce, jinak pěkné, vytkli, jest, že místy je příliš stručna. obsahuje jen výpočet staroklasických jmen, který čtenáře jen nudí. Takové výpočty mládež při čtení obyčejně přeskočí.

Sv. 86. „Veselý deklamator." Sbírka žertovných deklamací. Dospělejší mládeži podává *Jan Svoboda*. Druhé rozmnožené vydání. Str. 137. Cena 1 zl.

Škoda opět, že knížka tato je tak drahá! Výbor žertovných deklamací pořízen velice šťastně. Při výletech školní mládeže, ano i při zábavách dospělejších deklamací těchto lze užiti s velikým prospěchem. Obsah je velice pestrý.

Sv. 87. „Povídky z Krkonoš." Napsal *Ignác Prokeš*. Část V. Str. 88. Cena 50 kr.

Sbírečka tato obsahuje čtyři povídky o Krakonoši, jehož osudy a různé příhody autor vylíčil také v předešlých částech „Povídek z Krkonoš." „Krakonoš košíkářem" je nadepsána první z povídek, v níž se vypravuje, jak Krakonoš naučil hodného Václava, jenž v dobách Braniborců v Čechách hledaje strýce zbloudil v Krkonoších, naučil plésti košíky, aby Václav mohl matce pomáhati, a jak Václav byl za to vděčný neznámému košíkářovi. V druhé povídce „Krakonoš vysvoboditelem" jeví se Krakonoš dobrým duchem, jenž zbloudilé dítky z lesa a matku jejich, chudou vdovu, z nouze a bídy vysvobodil. Krakonoš dále pomohl osiřelým dítkám, jež macecha trýznila („Dítky u Krakonoše"), pomohl chudému, pracovitému a zbožnému tkalcovi, ale mnoho nepříjemností udělal prchlivému sedlákovi („Sedlák u Krakonoše"). — Vypravování je prosté, tendence dobrá a naučení plyne samo z vypravování.

Sv. 88. „Pomněnky." Povídky od *V. Lužické*. Str. 127. Cena 70 kr.

Nejdelší povídka, „Pomněnky," vypravuje o děvčátku, jež jemnocitná, něžná matka dobře vychovávala; ale po smrti matčině z dívky stala se rozmazlená, necitná tyranka služebných; nic u ní neplatila napomenutí dobré vychovatelky, bohatý otec všecko kazil. Když však otec přišel o všecko, dívka hrdá a zlá zcela se změnila; najednou dobrota, skromnost a pokora zdobí ji podobně jako upřímnou její družku Bertičku, k níž dříve tak necitně a chladně se chovala. Celek je trochu sentimentalní, málo pravdě podobný takový náhlý obrat u děvčete tak malého. — Jiné rozmazlené děvče předvádí povídka „Živá hračka." Dcera bohatého fabrikanta obdržela za družku chudé děvče, které jí bylo živou hračkou, otrokyní rozmarů rozmazlené bohaté dívky. Teprve Černolesský poustevník Boženku poučil, jak by měla se chovati ke družce, a napomenutí jeho potkalo se s výsledkem dobrým. To jsou dvě nejdelší povídky sbírečky; náměty jejich jsou dosti podobné. Ostatní povídky jsou drobnější a čtou se pěkně, ač vyšší ceny žádné přisouditi nelze.

Sv. 89. *K. Schmida* „Vybrané povídky pro mládež.“ Sv. 2. Dle vydání Ambrosova vzdělal *Fr. S. Procházka.* Str. 89. Cena 50 kr.

V povídce „Kanárek“ vypravuje se o trpkém životě za francouzské revoluce pronásledované rodiny hraběcí, jež držela se věrně krále. V druhé povídce „Holubička“ vypravuje se o tom, čemu se naučila dívka bohatého šlechtice od holubičky, mezi jiným čistotě, nevinnosti, a jak stala se spasitelkou hradu Sokolova i celé rodiny. Když jednou hradu toho lupiči chtěli se zmocniti, užila sousední paní Eliška, kteráž ze Sokolova holubičku si vzala, jí jako poštovského holuba; tím na Sokolově dostali v čas zprávu o nebezpečenství hrozícím, a byli zachráněni. Povídka tato je nejcennější ze sbírky; vyniká pravděpodobností a prostotou vypravování. Ostatní dvě povídky jsou kratičké. *A. Vlas.*

Dětská knihovna. Sbírka četby vhodné čtenářům nejmladším. Čís. 7. „Vínek z říkadel a básniček pro útlé dítky.“ Napsal *Filip Hyšman.* V Praze 1893. Nakl. Dr. Fr. Bačkovský. Cena 16 kr.

Na poesii pro nejmenší dítky odvážiti se může jen povolaný psycholog-básník, důkladný znatel dětí. Že tím vyvoleným p. Hyšman není, patrno hned s první stránky jeho knížky. Nápodobiti dětské říkadlo, zrýmovati planými rýmy několik banalností, neznamená ještě pro děti — básniti. Jak jeví se u p. Hyšmana pedagogické intence vůči útlým dítkám, patrno z „okrášlené“ jeho mluvy, která hemží se slovy: panoušek, půlek, odrobinky, škvíří, kukavice, ptence, pošušká (= pošeptá), jablátka, popelinka, šupí, plesot atd. To již je něco horšího nežli literarní zbytečnost. *J. Petr.*

Divadlo s loutkami. Seš. 18. „Paní teta.“ Fraška ve 3 jednáních od *Ž. Podlipské.* S původními obrázky od M. Aleše. V Praze 1893. Nakl. A. Storch syn.

Chudobná matka má tři dcery a synka. Vítek je sice hodný, ale dcery jsou líné a touží po pohodlném životě městském. Přijde dopis, kde bezdětná, bohatá teta, matčina sestra, z města píše, že přijde, aby po čase navštívila své příbuzné a zotavila se po nemoci na venkovském povětří. Jednu z dívek hodlá si pak vzíti k sobě za schovanku. Všickni o překot se snaží, aby teta co nejskvěleji byla uvítána. V brzku přijede jakás paní, nemocná, hluchá, nevlídná, odporná. Matka i děti ji vítají a zvláště dívky závodí mezi sebou o přízeň domnělé tety. Každá touží státi se její schovankou a žíti pak v městě. Teprve později se vysvětlí, že to byla mýlka. Paní není tetou, přijela sice na letní byt, ale jen omylem dostala se do naší chaloupky. Dívky jsou vyléčeny ze svých nectností. Pravá teta přijde zatím přestrojena za poutnici. Jako poutnice je přivítána a pohostěna. Když sezná, že příbuzní její mají dobré srdce, odloží své přestrojení. Zůstane mezi nimi navždy a učiní všecky šťastnými.

Hra není bez dělanosti, nucenosti. Polepšení dcer nastíněno nedostatečně. Jinak fraškovité sceny, zvláště s domnělou tetou rozesmějí malé diváky s dostatek. O jiného snad spisovatelce nešlo. — Pro koho jsou Alešovy obrázky, neumíme říci. *J. Petr.*

Paběrky.

O českém pronášení číslovek (srv. letoší „Hlídky lit.“ str. 71.) napsal slovutný spisovatel J. E. Kosina v „Komenském“ proti mé kratičké poznámce celé učené pojednání. Poněvadž ve přívalu slov mizí snadno věc, pomíjím špásovných i vážných výkladů slovutného p. spisovatele, a vytknu ještě jednou, co tam dosti zřetelně pověděno, ale p. spisovatelem jinak vyloženo. Pravím a opakuji dosud, že neprávem se zavádí ono pronášení, na př. 25 — dvacetpět, za jedině správné a české; stejně alespoň správný, a nad to v živé mluvě jedině obvyklý je způsob pronášeti: 25 — pětadvacet. Nesprávný není způsob ani ten ani onen: obvyklý jest jen způsob druhý. Opačné doklady pana J. E. K. buďto se netýkají naší věci aneb jsou právě jen umělé, školské; zásluhou některých brusičů máme ve své milé spisovné mateřštině, totiž v učebnicích, už dosti toho „papírového slohu,“ a k němu počítám též ono pronášení číslovek, prohlašuje-li se za jedině správné a české. Ryze českého pronášení vůbec už není, až na nepatrné výjimky. Mám-li tedy mezi dvěma způsoboma voliti, zvolím raději obvyklý a stejně původní i nepůvodní, a to tak daleko, jak jej volí živá mluva. Neprovádím tedy důslednosti dále, nežli živá mluva, tedy nikoli nad 100, poněvadž bych se takovou důsledností dopustil nedůslednosti a brusičské hračky; řeknu tedy „třiatřicet křepelek,“ ale sto tři křepelky, poněvadž se tak vůbec mluví. Příklady z biblické mluvy, jež p. J. E. K. uvádí, s naší věcí tedy pranic nesouvisejí aneb dokazují, že někdy převládalo v písmě pronášení latinské. — Methodicky pak jest požadavek těch některých češtinářův opět zcela libovolný, papírový. Dítě musí některé číslice psáti jednotkami napřed (dvanáct, $^1/_{21}$), u ostatních až do sta snadno tak učiní, jsouc zvyklo tak mluviti; p. učitel vnucuje mu naopak dle některých mluvnic něco zbytečného a umělého. — Slovem: pojednání slovutného p. J. E. Kosiny poučí čtenářstvo velmi dobře o cizích číslovkách; o věci, o které já psal, nedokazují výklady jeho pranic, i jsou tedy právě tak zbytečny jako to domnělé broušení z německého prý nešvaru. Komu se ostatně líbí to rýmované klinkání: roku tisícího osmistého atd., nebo kdo by raději říkal: 123krát = stokrát dvacetkrát třikrát aneb místo „po pětadvacáté“ — po dvacáté páté, nebudiž mu gusto kaženo. *y.*

Zprávy.

Listy z Prahy. XIX. Dle obsahu belletristických a literarních časopisů našich nikdo by neřekl, jak prudce se pronikají a na sebe narážejí pod zdánlivě klidnou hladinou duševního života českého proudové spodní. Na venek mrtvo, ale uvnitř to vře jako v sopce. Na venek jdou stesky, že přes všecko úsilí není možno české spisovatele sestřediti v nějakém spolku, kde by nejenom platili svůj roční příspěvek, nýbrž také se scházeli a stýkali, jenž by representoval celý stav, kam by bylo lze zavésti cizí hosty do Prahy zavítavší, aby tu poznali duševní elitu českou, ale za to máme literarních a uměleckých kroužkův a stolů jistě aspoň tolik, co je kaváren a

hospůdek. A tu připadá hlavní úloha, ať tak díme, ústnímu podání. Mnozí se mezi sebou nevidí celé měsíce, ale slyší o sobě, a to tak důkladně, že nelze si mysliti dokonalejší pošty. Bonmoty, anekdoty, vtipy, pomluvy, vše se tak bezpečně (ač ne stejně přesně) roznese na příslušné adresy, že je radost pozorovati tu akuratesu, tu čilou, neunavnou starostlivost. Že se střídají chvály i hany, leží v přirozené povaze věci i lidí. Nyní je v popředí debat Česká akademie. Co tu již svedeno půtek a šrůtek, co vynaloženo umu a slov o tom, měla-li Akademie vydati Mourkovu „Syntaxis složených vět v gotštině" a Jarníkovy „Dvě verse staro-francouzské legendy o sv. Kateřině," má li se od ní podporovati vědecká práce vůbec, či jen práce určitá, účelná! Neméně dělí se mínění, neměla-li by Akademie k latinským publikacím svým přidávati české překlady, ať už pro ty členy své, kteří mají jiné vzdělání než latinské, ať k užitku obecenstva širšího, zejména též učitelstva a té části intelligence, která latinského slovníku už dávno nenosí v hlavě. Jinde se stopují bedlivě jednotlivé fase sporu p. Ottova s Akademií o vydávání „Sborníku poesie světové," a žádá se, aby Akademie vedla celý náklad naň, tak aby svazky mohly býti laciné a nemusely v tisících zůstávati ležeti na skladě, nebo se hájí zásada, že zámožnější obecenstvo má své povinnosti netoliko k lahůdkáři a obchodníku s modním zbožím, nýbrž také k literatuře a stálým zlaciňováním knih že nemá býti spovykáno.

Jiní opět přejí nebo nepřejí úmyslu IV. třídy, vydávati umělecký sborník, který by seznamoval cizinu s pracemi českých umělců výtvarných, všichni však by si přáli, aby umělecké památky, rozptýlené po zámcích, kostelích a po celé vlasti vůbec byly sbírány, reprodukovány a rozebírány, tak abychom se konečně dodělali nějakých dějin umění domácího, které by jistě učily cizinu i nás samy jinak hleděti na českou minulost a obrozovaly přítomnost. Také se volá po kompendiích věd pro širší vrstvy intelligence atd. do nedozírána daleka.

V Umělecké Besedě veden tuhý spor o příští premii. Jedni si přáli, aby za příčinou blížící se výstavy národopisné vydána byla premie jaksi časová, Čelakovského „Ohlas písní českých" s illustracemi a hudebními přílohami, druzí chtěli sborník prací jen umělců výtvarných, a tito obdrželi též vítězství. Ježto pak k vánocím vyjde také Manesův „Orloj v reprodukcích," což způsobil dokonalý úspěch Democa lásky Pirnerova a Vrchlického, bude umělecká žeň na přesrok bohata.

Za to opravdovými obavami naplňuje přímo strašivá záplava překladů, z každého nakladatelství úžasnými proudy se valící a fantasii jakož i srdce českého čtenářstva naplňující nejroztodivnějšími a namnoze povážlivými představami a city. Že tím trpí produkce domácí, není pochybnosti. Vkus čtenářstva se porušuje, dráždí, a domácí belletristé se dílem vhánějí na dráhy povaze české i potřebám národním cizí, dílem propadají nevšímavosti, a kruh jeho přátel se úží a tenčí. Ale i s jiných stran se podnikají smělé útoky na krasochut českého čtenářstva. Hned v útlých letech se fantasie dětská zdivočuje čím dál hojněji povídkami loveckými, indianskými a mordéřskými,

i bude třeba co nejúsilnějšího protipůsobení a zamezování tohoto druhu četiva, k čemuž by se měli spojiti učitelé, kněží, rodiče i spisovatelé všech táborů a směrů, vůbec celá vzdělaná společnost, protože všech se věc týče, všichni tím trpí stejně — a tož bez odkladu, ihned každý ve svém okresu působnosti. U dospělých pak dílo zkázy provádí lidový humor. V Praze zpěvní síně, t. zv. chantanty, se rozmáhají jako kopřivy a přímo hroznými výplody svými porušují jemnocit, zálibu v ryzím krásnu i mateřskou mluvu naši. O divokém koření pikantní literatury tu ani nebudeme mluviti.

Přáli jste si už nejednou zprávy, co a jak se tu soudí o nejmladší generaci literarní, jaké se kladou do ní naděje a p. Toť věru choulostivá otázka, any úsudky se rozbíhají do krajností a do budoucnosti nikdo nevidí. Jestliže pak přece aspoň krátce o věci se zmíníme, budiž to bráno jen jako čiře osobní mínění vašeho dopisovatele.

V pestrosti směrů literarních, nyní se u nás objevující, domníváme se viděti starý úkaz naší povahy. Čechy vždycky brzy bývaly zachvacovány žilobitím národů jiných — literarní a kulturní historie naše vysvědčuje to na každé říkajíc stránce. Může se to vykládati i jakožto důkaz duševní svěžesti a čipernosti národa. I nyní obráží se cizí vlnění duševní mocně u nás. Rozumí se, že to nezůstávalo nikdy bez účinu na původnost a samostatnost domácího ducha; někdy činnost původní tím byla vzpružována a oplozována, jindy zase dušena, jakož patrno ze skromných zbytků slovanské samosvojnosti naší na každém poli.

Jaký bude míti účin nynější vzkvět cizích směrů, nelze ještě předpovídati. V době probuzení a opět za Hálka a Nerudy přispěly ke zúrodnění a povýšení tvorby domácí. Nynější omladině literarní vytýká se sto vad a mnohá právem, ale jednoho jí upříti nelze: sebevědomí, energie, pracovitosti a vědomostí. Tím více litovati jest, že generace předchozí jaksi mlčky couvají a s pole se klidí. O Nerudovi se říkalo, že vždy za čas vystupoval s novým dílem, dokonalejším, silnějším, aby ukázal, že není ještě lvem, jemuž vypadaly zuby, jako se posmíváno nebo útrpně pronášeno tu i tam. Zda by neměli také jednati podobně první nástupci Vrchlického a Čecha? Či zatím sbírají síly a chystají se? To, co nejvíce nyní bolí, že t. ř. nejmladší spisovatelstvo v bohorovné smělosti trhá vavříny i s čel největších a nejzasloužilejších duchů našich, nevážili bychom tak těžce. Každá nová strana střílí do starých a zkouší na nich své zuby. Tak už Palacký a Šafařík v „Počátcích českého básnictví“ svrhli domnělé Horace, Ovidy a Pindary naše s jich vysokých chůd, Dobrovskému způsobili nejtrpčí chvíle, a směle volali, že „ani aristarchů mračnopozor ani tónomanů hromoblesky srdce lekem neomráčí, ale ani nedospělců chvalné potleskování radostí ho neopojí“; Tyl až i péro vyrazil Janu z Hvězdy, a jeho sama zase stihla Nemesis v Havlíčka se vtělivší. A jak J. V. Frič a Neruda uměli bušiti do vlastenecké školy básnické, to si každý může přečísti v „Rodinné kronice,“ „Obrazích života“ a jiných časopisech tehdejších. Proto však přece jen Dobrovský, Čelakovský,

Kollár, Erben, Mácha, Jan z Hvězdy, Tyl i Božena Němcová skvějí se dnes v lesku nezmenšeném, ba sláva většiny z nich září ještě jasněji ve vědě i umění. Tak zajisté bude i s „bohy" a „polobohy" nyní svrchovanými. Jestiť pohříchu už historickým osudem všech velkých umělcův a učenců, svlažovati slzami, vzdechy a utrpením duševní tvorbu svou, ale co vpravdě nesmrtelné, to zpod prachu občasného zapomnění, snížení, zneuznání, ba i výsměchu vždy opět se vynoří v plné kráse a velebě své. Tomu osudu neušel ani Homer a Shakespear!

I naši noví „obrazoborei" zestárnou, a možná i je potká podobný osud od jich nástupců; jest si tedy jen přáti, aby pravé potřeby a bolesti našeho lidu získaly si jich srdce i jich pracovitost pro sebe, jako se stalo zejména u Hálka i Nerudy, a aby tedy také neobyčejná životní energie jejich sledovala cíle čím dál positivnější a hlavě i srdci přinášela nejen bol, nýbrž i strast, národu pak užitek, pokrok i slávu.

Rusko. V umělecké literatuře ruské poslední doby pozorovati nový směr dekadentství a symbolismu. V belletristických dílech mladých talentů není viděti niti, která by je spojovala v jeden celek, není viděti společných ideí, které dodávají belletristickým plodům osvětlení a zbarvení. Belletristé mladí nemajíce společných ideí, neumějí se orientovati ve zjevech života, odděliti vážné, důležité a významné od toho, co nemá ceny ani vážnosti, neumějí zachycovati tepnu života, city, idey a nálady společnosti. Dekadenti a symbolisté bez mála by vypudili každou myšlenku z díla básnického, odtrhnouti se od života i jeho zájmů; více než o obsah, starají se o formu, která upadá v podivínství.

V tomto směru básní *K. D. Balmont*, jenž nedávno vydal sbírku elegií a sonetů s názvem „Pod sěvernym nebom." Balmont podal pěkné naděje zdařilými překlady ze Shelleye, ale původní básně jeho, unášející nás do jakýchsi tajemných krajů, nemají žádné ceny.

— Na dráhu bezmyšlenkové tvorby vstoupil v poslední dobu bohužel také nadaný belletrista *M. N. Albov* (* 1851) svým náčrtkem „Sorokovoj běs" („Sěv. Věstn." 1893). Albov spojil náčrtek tento s povídkou „Toska," kterou v témž „Sěv. Věstn." uveřejnil 1890 v jedné knize, kterou vydal s názvem: „Den a noc. Episody ze života jedné skupiny lidí." Jsou tu vlastně dvě skupiny lidí, kteří ani se dobře neznají a mají mezi sebou jen to společno, že všecky osoby náležejí k nebohaté třídě stálého obyvatelstva petrohradského. První skupinu („Toska") či díl skupiny tvoří stará vdova po umělcovi, jenž z pití dávno již zemřel, a dvě dcery její. Vdova Chorovodova je trafikantkou. Mladší dcera Věra čte apathicky romany. Starší dcera, třicetiletá Glaša, trápí se nudným, jednotvárným životem, životem bez lásky, bez tepla. Glaša blouzní o životě, plném lásky, tepla i světla, o mladém, sličném mužovi, touží po lásce. Seznámivši se poněkud s mladým člověkem, Arkašou, zamiluje se do něho, blouzní o možnosti sňatku, o šťastném životě s mladíkem. Ale přeludy její nemilosrdně skutečnost rozbila v prach. Glaša uviděvši Arkašu úplně opilého mezi opilými druhy, vzdá se ho. Zatím uchází se o její ruku obstárlý přítel nebožtíka otce, zbohatlý lokaj, ale Glaša nadobro mu odřekne a uražena matkou v pozdní noci uteče z domu matčina, aby se utopila... Parallelně s tímto vypravováním líčí se život druhé skupiny lidí, rodiny knihvedoucího

v peněžně, Ravaljaka i jeho přítele, tlustého Samostrělova („Sorokovoj běs“). Ravaljak má hezkou ženu, mnoho dětí, ale není spokojen tichým životem rodinným, blouzní o jiném životě, myslí, že žena je mu překážkou, aby udělal něco skvělého, a nemaje práce oddává se nemírnému pití. Vraceje se jednou z hostince vyprostí nešťastnou Glašu z ruk hrubých lidí, opije ji v hostinci, sám se opije, až není sebe mocen, a stráví s dívkou noc v témž pokoji. Když Glašu dovezli domů, popadla ji horečka. V bezvýchodném postavení hrdiny své autor opouští. Záhlaví: „Episody ze života“ odpovídá episodické, úryvkovité formě. Skupiny mají mezi sebou málo co společného, strojeně, nuceně spojeny událostmi v hostinci; nedostatek spojení mezi jednotlivými scenami je citelný. Postavy nakresleny sice živě, ne bez talentu, — ale celek nemá smyslu, činí nepříjemný dojem.

— V „Rusském Bogatstvu“ vyšel náčrtek „Dikij čelověk“ *N. Garina*. Garin má pěkné nadání, ale píše jakýmsi vymyšleným jazykem, jakým ruští sedláci, z jejichž života povídka vzata, nikdy nemluvili. Jazyk ten strojeností podobá se jazyku, jímž píší ruští dekadenti. Autor miluje ruský lid, ale s jakousi zálibou kreslí temné stránky jeho, nevědomost, divokost, zvířeckost, ohromnou chtivost peněz. U lidí těch Garin nevidí ani politování, ani nevole, ani odporu k „divokému člověkovi,“ jenž zabil syna, nýbrž jen — myšlenku na peníze.

— Jednotvárna, bezmyšlenkovita je také novella *K. M. Staňukoviče* „V more.“ V první části její se líčí život na pevnině, v druhé na moři. Ve středu první stojí sličná, mladá choť admirala, jenž přemlouvá mladého námořníka Skvorcova, aby nevydával se na dalekou cestu, nýbrž zůstal zatím milovníkem jeho mladé ženy, než on se vrátí. Autor je pln podivu „nad mravní krásou pravidel“ admiralových! Když Skvorcov generalové uprchl, ona opatří si jiného milovníka. Toť část romantická! Popis cesty na moři je nudný, charaktery námořníků jsou jednotvárny. V celku není určité myšlenky.

— *Ivan Ščeglov,* jenž kdysi napsal překrásné povídky ze života vojenského, píše nyní povídky ostře usvědčovacího charakteru, paskvilného tonu, úmyslně fotografuje živé osoby, přikrývaje podobizny jen vymyšlenými jmény. Taková je povídka „Okolo istiny,“ původně otištěná v „Rusském Věstniku“ 1892 a nyní uveřejněná spolu s povídkou „Ubyl duši“ ve zvláštní knize. „Ubyl duši“ v hrubé, neumělecké formě líčí jakéhosi novináře Prozorova, jenž po dvacetiletém manželství vidí najednou ničemnost své choti i dcery i svých novin, pozbude veselosti, oddá se pití a konečně bere si život. Je to šablonovitý obrázek ze života petrohradského.

— „Razskazy“ *Iv. Porošina* obírají se nevěrností manželskou, samovraždou a psány podivínským slohem.

— V „Rusském Bogatstvu“ uveřejněny náčrtky: „Čerty iz žizni Pepko“ od *Mamina-Sibirjaka,* jenž tu zachytil aspoň některé vnější tahy typu studující mládeže a nově vystupujících literatů. V hladu i zimě, v pijáctví, hýření, v záletnictví zachovají lidé ti často šlechetnost, sebeobětavost, nezištnost, idealnost, čisto ruské pohrdání sebou a nespokojenost sebou.

— V „Miru Božím“ uveřejněna povídka *N. Blinova* „Na narodnoj nivě,“ kde autor s čistě dětskou naivností, prostotou duše všecky rány a jizvy života selského lidu chce zalepit, vyléčit ne vzdělaností, nýbrž pouhým slabikářem.

— Pěkný námět dosti umělecky, hluboce a sympathicky je zpracován v povídce, napsané v podobě denníka: „Slomannaja igruška“ od pí. *Sternové* („Russké obozrěnije“ 1894). Muž spisovatel v denníku líčí city a náladu své mladičké, dětsky naivní, čisté ženy, která na muže hleděla jako na poloboha. Uražená v ženské hrdosti své, v panenské stydlivosti počne analysovat svého muže, zlomí hračku, kterou si sama udělala: svou čistou první lásku a uvidí v mužovi prostého, slabého člověka, který však schopen pravé lásky. *A. Vrzal.*

Italie. „Un vinto“ zove se roman *Luigiho di S. Giusto*. Je to historie chudého mrzáčka, jenž by rád studoval. Skutečně stane se professorem, ale jeho idealismus stále naráží na smutnou skutečnost. Je to historie nanejvýše pessimistická, což hlavní jest vadou knihy, sic psána s pravým pochopením jak osob tak i okolí jejich.

— „Donne“ jest nápis sbírky povídek *R. Bracca*, jež třebas neprozrazovaly zvláštního genia, činí zajímavou knihu, neboť autor zná srdce lidské. Na škodu však knize jest, že spisovatel pojal v ní i obrázky — ne-li zrovna bezcenné, tož přece jenom spíše do nějaké čítanky se hodící. Jako lepší uvádíme: „Politica interna,“ poněkud obsahu kluzkého, „Primo convegno“ a „Una donna.“

— „Forti amori“ lze nazvati sbírkou smrtí spíše nežli povídek, neboť všeho druhu smrtí hynou hrdinové *K. Pignonea* od přirozené až k násilné. A spisovatel opovážil se své práce nazvati „novellami — obrázky jižního života“! To, co on podává, čítáme denně v „soudní síni“ našich listů.

— „Fiat voluntas tua“ spisovatelky *V. Guicciardi-Fiastriové* jest historií oběti přijaté a dobrovolné. Hrdinkou její jest Marta, dívka delikatní a zádumčivá, jež se po delším pobytu v pensionatě vrací domů, kdež jí matka nemiluje, sestry pak — elegantní koketky — s ní jako s cizinkou zacházejí. Naše popelka dá se přemluviti matkou, aby si vzala bohatého vesničana Lodovica Artieriho, jen aby matka z dluhů vybředla. Jaký život na jeho dvorci vede, lze si představiti. Na okamžik zahoří láskou k příteli muže svého, jenž však v čas odejde, a tu Marta podrobuje se svému osudu. Arciť ne z moralního přesvědčení, což vytýkáme, nýbrž z nucení.

— „Il romanzo di un’ anima“ od *Fidesa* (vlastně: spisovatelka) jest sice ohlášena jako roman, ale je to rozplzlá a nudná pleskačka. Spisovatelce schází vše, co umělce umělcem činí. *A. Koudelka.*

Francie. „Ame d’enfant“ (E. Plon, 3 fr. 50 c.) jest historie slaboučkého a ošklivého hocha, jenž je terčem zlomyslných vtipův a muk svých spolužáků ve vojenské průpravné škole. Toliko polibky matky jsou s to, aby tohoto mučenika opět láskou k životu rozehřály. Kromě této povídky jsou v knize ještě tři, z nichž „L’Escalier“ dýše humorem. Přednosti ostatní známého spisovatele *P. Marguerittea* jeví se i v této knize.

— „Geneviève Delmas“ jest historie dítka jak tělesně tak i duševně ošklivého, jež však, díky vzorné vychovatelce a neštěstí a milosti Boží, stává se posléze milou a prospěšnou dívkou a příkladnou ženou. Doporučujeme ženským pensionatům. — Taktéž doporučujeme pensionatům od *A. Verleyho* „Miss Fantaisie“ (pro mladší věk) a „Les orphelins bernois“ od pí. *Jeanne Cazinové* (pro dospělejší věk).

— „Jsou dva druhy lidí: jedni by se rádi povznesli, druzí rádi by co nejhlouběji sestoupili; odtud idealismus a realismus... Nebylo by lépe — při vší úctě k Zolovu nadání — vybírati typy spíše z oné třídy nežli z této?“ To dokázati předsevzal si *L. Berthaut* v řadě romanů, jichž společný název jest „Les Héroismes de l'amour“ a jejíž první svazek nadepsán „Pain du génie.“ Snahu autorovu lze jenom chváliti, pokud se týká ceny prací, nelze dosud úplně odhadnouti. Toliko podotýkáme, že se nám nikterak nezamlouvá tvrzení autorovo, jakoby víra byla „bezprostředně“ bezmocnou v krutých úzkostech. Podobných míst jest ještě několik, ač ne mnoho.

— *André Theuriet* vydal sbírku povídek, již nazval dle nejdelší: „Surprises d'amour.“ L'abbé Eusèbe de Vassimon, hodný to kněz, umínil si oženiti svého synovce Dieudonného se slečnou Delphinou Lescamoussierovou. I namlouvá mu ji, ale špatným námluvčím se osvědčuje. A že se přece mladí lidé seberou, není jeho zásluhou, ba děje se konečně proti jeho vůli. Ostatní povídky jsou: „La Sainte-Catherine,“ episodka z doby hrůzovlády, „Les vieilles gens,“ z níž čiší příliš ponurý pessimismus, a rozmarná historka „Anguille.“

— „L'obex“ zove se roman *F. de Niona*. Obsah jeho stručně jest asi tento: Manželé de Vienne jsou několik měsíců již svoji a nezkalené usmívá se na ně nebe manželství, když tu pojednou paní de Vienne přehrabávajíc se ve starých papírech najde, že ona a její nynější manžel jsou vlastně sestra a bratr. Co dělati? Odjede do Paříže na poradu ku knězi, potom radí se missionáře, jenž jí zmíry opáčnou radu udílí, až tu samo „nebe“ rozřešuje rozpor: pí. de Vienne při koupání v moři se utopí. Thema choulostivé, jehož autor neřeší, toliko poukazuje — což tu konstatujeme — na nutnost v takovém případě zpovědi. — „Les gaietés du chat noir“ (Ollendorf) jest sbírka humoristických povídek s předmluvou *J. Lemaîtrea.*

— „La Cendre“ zove se roman *F. Vanderema* (Ollendorf), jehož hrdinou jest mladík, v němž vyhasl ne žár krve, ale schopnost či mohutnost milovati. Jako nesmírný boháč promrhal či utratil v první lásce veškerou něžnost, kterou měl, všecky illuse, a když — uznamenav, že se nepravou cestou dal — chce opakovati „experiment“ (sic!), vidí, že mu příroda vzala onu magickou mohutnost, jež vše přeměňuje a milovaný předmět zvláštním kouzlem odívá. Chtěje nalézti lásku stůj co stůj, střetá se s nejrůznějšími ženami, dobrými i zlými, pokouší se je milovati, ale — nic naplat! — všecky se mu jeví tak, jakými skutečně jsou. Vzdav se naděje, že by nalezl jiskerku posvátného žáru v tom chladném popelu — ožení se! Konkluse není nová, a autor zůstavuje nad to čtenáře v nejistotě, zdali ta, s kterou se oženil, dopomohla mu najíti to, co tak dlouho marně hledal. V celku však nelze knize upříti umělecké ceny.

— Romanem lyrickým pojmenoval *Ch. Fuster* svou knihu, již vydal Fr. Fischbacher pod názvem: „Louise.“ Je to povídka veršovaná à la „Jocelyn“ Lamartinea. Děj zkrátka tento: Louise a Pierre, zasnoubení, najdou v poslední válce francouzsko-německé raněného a ošetřují jej. Raněný se zamiluje do dívky. Nemocný zotaviv se pomálu vrátí se domů, a Louise a Pierre, jehož nepřestala milovati, zapomenou na mráček, který na okamžik nebe jejich zachmuřil. V povídce vyskytují se četná pěkná místa jak formou, tak i obsahem.

— „Un apôtre,“ nejnovější roman *Gust. Toudouzea,* jest jakási species idylly filosofsko-náboženské. Po dvouleté vzdálenosti vrací se mladý plavec Dénis Le Marrec do své otčiny. Zuří právě bouře, obyvatelé osady na břehu pozorují zápas lodi s rozzuřeným mořem. Dénis šťastně přistane. K všeobecnému podivení přátel přivádí s sebou dívku bretonskou, jíž byl zachránil život při ztroskotání lodi. Ona překypuje k němu vděčností, v jeho pak srdci začíná mizeti láska k jeho nevěstě, kterou doma nechal. Zachráněná dívka jest dcerou Nedéleka Goalena, jakéhosi čaroděje, nehrubě oblíbeného v kraji, ač nejednomu, jemuž už lékaři netušili, ku zdraví dopomohl. I strýc Dénisův, farář místní, sdílí tuto antipathii a hledí svého synovce pohnouti, aby si jen vzal svoji dřívější nevěstu. A tu začíná roman. Dénis nechce slyšeti o jiné, než o zachráněné. Z odporu strýcova onemocní Dénis těžce. Lékařská pomoc marná, třeba vzíti útočiště k Nedélekovi. Farář zprvu i tomu se vzpírá, ale potom povoluje. Nedélek žádá, aby farář sám osobně ho přišel požádat o navštívení Dénisa. Setkání se obou jest jednou z nejkrásnějších partií knihy. Následkem setkání toho však vzniknou pochybnosti v duši farářově o bezbožnosti Nedéleka. Přichází k poznání, že Nedélek proti církvi hledá Boha ve věcech blíže ležících, a v tom ho utvrzuje okolnost, že i církev podobně jednala, nehubíc památek pohanských druidů, ale vztyčujíc toliko na nich svůj kříž. Konec lze si snadno domysliti.

— Koho zajímá poznati pravou cenu Ern. Renana, tomu doporučujeme brošuru *P. Lapeyrea* „Renan peint par lui-même.“ Spisovateli jest Renan bláznem filosofského druhu. Má nadání a vyjádřuje se obdivuhodně o některých věcech, to dlužno přiznati, ale ve skutečnosti jest bytostí rozumu zbavenou. Odporuje a popírá vše, odporuje i sám sobě s kynismem nevědomým. Co si vlastně myslí, to praví jediné před lidmi, jak on sám náchylnými ze všeho smíchy si tropiti; ten moralista nového druhu upevňuje, že na tomto světě jenom sobectví bývá odměněno (kdo zná praxi libertinův a liberalů, přizná, že se tím také řídí). Jeho pýcha svádí ho k nejšílenějším tvrzením, jichž nedokazuje. Je to zkrátka: literarní hastroš. Toť stručně úsudek Lapeyrův.

— Zajímavými a do jisté míry obrannými spisy jsou: „Chrétiens et Hommes célèbres du XIX. siècle,“ 3 svazky od abbého *Barauda* a „Portraits et notices historiques“ od pí. *Bourdonové.* Onen podává ve svém trojdílném spise historii a životopisy, slohem popularním, těchto mužů, kteří se v tomto století proslavili, aniž proto se vzdali lásky k svému nebeskému mistru: Ampèra, Berryera, Ozanama, Carpeauxa, Chanzyho, Vignyho, Veuillota, Montalemberta, Leverriera, Flandrina, Galitzina, Garcie Morena a j., kdežto pí. B. líčí život: sv. Johany z Valois, Charl. Stuartovy, Marie Terezie, španěl. královny, lady Franklinové. Tendence obou nese se za obhájením katolicismu.

— „Rêves des Heures lentes“ od *Ch. Bueta* jest sbírka povídek známého francouzského romanciera katolického, jimž vadí však spousta technických výrazův a poněkud také pessimistická nálada některých, najmě první, nadepsané „Modla.“

A. Koudelka.

Anglie. „The Rousing of Mrs. Potterfand other Stories“ jest sbírka poněkud lepších nežli prostředních povídek *J. Nelsonové,* americké spisovatelky, nápadně se blížící M. E. Wilkinsové.

— „Rogland Studies" zove se sbírka (187 str.) básní (povídek básnických) *Miss J. Barlowové.* Psány jsou v jazyce, jejž bychom mohli nazvati anglicko-irským, poněkud těžkopádným, ale jinak vynikají místním koloritem a pochopením srdce lidského. Forma po stránce hudební znamenitá. Zvláště první povídka jest velmi dojemná.

— „Th' Ould Master" má jediného syna, jemuž jest nevolno doma. I opustí otce, ale po letech vrátí se, a sice vyhozen jest šťastně bouří na břeh, ale spěchaje zachránit kamaráda, hyne ve vlnách asi loket od objetí otcova. — Kdežto Barlowové jest vším srdce lidské a jeho studium, jest zase *R. Garnettovi* vším socha řecká a umění řecké, ale bohužel jeho básně nedovedou rozehřáti. Jeho básně jsou mistrné, tak mistrné, že by každý řekl, že jsou to překlady řeckých a římských autorův, ale zajímati budou jenom milovníky klasiků.

— „Love Music and other Poems" obsahují většinou reflexivní čísla, avšak nejdou příliš do hloubky. Autorka *Annie Mathesonová.*

— „Fold in the Dimpses" jest sbírka povídek, jež důstojně se řadí k téže spisovatelky *Miss O'Neillové* „Devonshire Idyls." Psány prostým, průhledným slohem obsahují nejeden rozkošný obrázek ze života a smýšlení venkovanů ze západních krajův Anglie tak před nějakými 60—80 lety. Také jejich pověrčivosti věnována nejedna stránka, zvláště celá povídka „Co to bylo?" založené na tajemných šlepějích ve sněhu zpozorovaných. Co se týká dialogu — může se M. Neill'ová měřiti s „Q" (Quiver Couchem).

— „The Shibboleth" zove se roman, o němž napsal kritik anglický toto: „Pochybujeme, že by anglické čtenářstvo dalo se chytiti na sloh tak smyslný jako Swinbruneův, na látku a zpracování její tak naturalistické, jak má v obyčeji Zola, a moralkou tak pessimistickou, jako jest Ibsenova, a dokládá, že si měla všimnouti rady L. Carolla: „If you can't say it in English, say it French" (t. j. Nemůžete-li to říci anglicky, řekněte to francouzsky). Radu tu dává kritik spisovatelce *Mrs. Vere Campbellové,* zároveň pak vzdává podivný „kompliment" francouzské literatuře!

— „The Redemption of the Brahman" jest povídka čistě imaginarní; tendence její: vyložiti zle vyplývající z kastovnictví a brahmanského systemu. Mnoho anachronismů v povídce té.

— „A. Yellow Aster," trojsvazkový roman spisovatele, jenž se podepsal *Jota,* druží se svým obsahem ke G. Meredithe „The Ordeal of Richard Feverel" a Marg. Delandové „Sidney." Spisovatel tento hledí vylíčiti zhoubné účinky vychování dítek na základě abnormalního systému, t. j. s vyloučením veškerého náboženství. Naučení vyplývající z povídky té jest: Nejen rozum, ale i srdce třeba vychovávati a vzdělávati.

— „A Marriage Ceremony" založeno jest na ustanovení bohatého milionáře, jenž své jmění odkázal z polovice své vnučce a z polovice vzdálenému příbuznému pod tou podmínkou, že se vezmou, sic má připadnouti jeho majetek dobročinnému ústavu. Oba dědici jsou už zamilováni jinde, než seberou se, aby jim majetek neušel, potom rozejdou, ale konečně zase smíří. Spisovatelka *Ada Cambridgeová.* *A. Koudelka.*

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XI. 1894. Číslo 7.

Michelangelo jako básník.

Studie od *Jana Blokše*. (O.)

Po smrti manželově uchýlila se Vittoria nejprve do kláštera San Silvestro v Římě, pak žila nějakou dobu na Ischii a v Neapoli. Konečně však za papeže Pavla III. opět byla v Římě na delší dobu. Význam její v tehdejší době byl veliký, slovo její platilo mnoho. Proto praví Reumont hned na prvním řádku o ní: „Vittoria Colonna ist die hervorragendste Erscheinung in der italienischen Frauenwelt der letzten vier Jahrhunderten.“[1]) Všude, kdekoli se objevila, byla s nadšením vítána a v Římě, ač žila v ústraní, byla za nedlouho středem a cílem všech, kdo jen nějaké jméno měli. Každý z tehdejších učencův, umělcův a básníků pokládal se za šťastna, když se zváti směl jejím přítelem. Učenci, básníci i umělci věnovali jí svá díla, jako Giovio, Dolce, Molza, Quidiccione, Bembo, Bernardo Tasso i jeho syn a Ariosto věnoval oslavě její několik sloh v 37. zpěvu „Šíleného Rolanda.“ Se všemi papeži své doby byla spřátelena, mnozí kardinali súčastňovali se společnosti u ní a dopisovali si s ní, jako Pietro Bembo, Contarini, Pole, Giberti atd.

Nejlepší zprávu podává nám o jejím zjevu malíř a stavitel portugalský Francesco d'Oland, ten píše ve svém cestopise (1541): „Paní Vittoria Colonna markraběnka di Pescara a sestra pana Ascania Colonny jest jedna z paní velmi vznešených a nejslavnějších v Evropě či v celém světě. Neméně cudná jako krásná, vzdělaná v latině a duchaplná, má všechny vlastnosti a ctnosti, které se chválí na ženě. Po smrti hrdinského manžela žije skromně a v zátiší. Syta lesku a nádhery dřívějších let nemiluje nyní nic než Ježíše Krista a vážné vědy, dobře činiti chudým a býti takto vzorem pravé zbožnosti křesťanské.“[2])

Když se roku 1536. Vittoria usadila v Římě, byl tam též Michelangelo, a to na vrcholku své slávy, roku 1535. začal svůj poslední soud, proto rozumí se samo sebou, že nezůstal i on dlouho daleko od slunce, které ozařovalo celý kruh. Vittorie přijala velikého mistra s uctivostí a od té doby nad jiné jej vyznamenávala. Potkaly se dvě duše velikostí svou příbuzné, též nitro jejich tehdy bolu plné

[1]) Reumont: „Vittoria Colonna.“ Předmluva.
[2]) „Rime e lettere di V. C.“ Str. XXXVII.

je sbližovalo. Michelangelo pozbyl nedávno otce i bratra a Florencie za ustavičných bouří trpěla, Vittorie pozbyla nejen manžela, ale viděla též, jak jeden po druhém z rodiny její klesá, až zůstala sama. Avšak tato známost stala se Michelangelovi osudnou. Tento uzřev tolik krásy těla i duše na ní, ač měl přes 60 let, zamiloval se do ní s ohněm, který jen u toho, který tak demonická vytvořil díla, jako je Mojžíš, David, poslední soud, je pochopitelný. Veliká bouře povstala v nitru jeho, která mnoho utrpení mu způsobila; bránil se tomu, hned jej zase vášeň zachvátila, tesknota a bol jím zmítal, a to vše vzbudilo v něm nadšení, které násilím tlačilo se ven. Celá sbírka znělek a madrigalů vyjadřuje tento boj, který mu do té doby byl neznámý. Jest Vittorie jediná žena objevující se v životě Michelangelově, jak on sám praví:

Ó kdybych byl já v prvním poznal mládí
(dřív zvenčí žeh, teď uvnitř) lásky žár,
já byl bych uhasil jej a tím zmar
uspořil srdci, jež se nyní třese.
Však vinu toho první mladost nese,
když v srdci slabém nyní plamen řádí.
Ó bědná duše, v mládí době
když nebránila sebe,
jí v stáří potom v mdlobě
víc oheň lásky střebe.
Kdos ve svém mládí přemoh lásky žár
(a mládí světlem, zrcadlem je tobě),
míň láskou zkusíš mdlý a stár.[1])

Michelangelo nedovedl lásky své utajiti a proto mu bylo i posměch trpěti, jak poznati z básní samých. kde omlouvá, že se i starý může zamilovati.

Když tuhou vazbou pánem sevřen sluha
bez naděje se zmítá ve vězení,
i na svou bídu zvykne, vyproštění,
že neždá ani, necítí, jak tuhá.

A rovněž lva, divokých lesů druha
i tigra, hada skrotíš; tak cvik denní
i k nejvyššímu vzpne se, ve umění
tvář darmo potu nezbrázdí ti struha.

Na oheň obraz tento nedostačí,
neb mladé dříví šťávou požár hasí,
však staré hřeje, žár jak po něm kvačí,

že zaplá celé v lesku nové krásy,
jak omlazeno, nechť se v popel stáčí,
dar lásky duši táhne, srdcem hrá si.

A pokrytcem je asi,
kdo praví, že jest hanbou neslýchanou,
když stará srdce po nejvyšším vzplanou.

Hřích dokavad je stranou,
cíl s mírou dokud šetřen zůstane,
je ctí, či hruď pro krásu zaplane. (XLV.)

Podobně pěje ve znělce XLVI. Ve znělce XVIII. líčí opět velmi rozmarně, že on vzplanouti musil:

---

[1]) Básně M. A. přel. J. Vrchlický. Str. 143.

Ze síry srdce, maso z koudele
a jako ze suchého dříví kosti,
duch bez vůdce a úzdy v divokosti,
žár touhy, vášně příliš rozchvělé:
mdlý rozum, slep, hnán v sítě přesmělé
a kluzké dráhy, svět jichž tolik hostí:
ký div, když sjede blesk, že ve milosti
hruď v prvním ohni vzplane vesele.

Útrapy a boje vniterné líčí Michelangelo docela upřímně, mluví i o pláči a slzách, jako v sonetu XVI. a XXIX.

Třeba v překrásném sonetu XXIV. sám ukazuje, že nejen krásou tělesnou byl uchvácen, nýbrž i nitrem jejím krásným,

v něm láska, soucit, něha v milém cudu
ve vzácném sloučení tvé krásy svítí,

tož přece na počátku, dokud měl Vittorii na blízku, byla láska jeho více smyslná, jak ukazují mnohé sonety, které duchem svým jsou docela podobny všem hymnám o milenkách (na př. XX., XXI., XXIII.). Avšak Vittoria brzy mu z Říma zmizela do Orvieta. Spojení s Michelangelem přestalo na nějaký čas docela, poněvadž bratr její měl boj s papežem. Po nějakém teprve čase odešla do Viterba a zde usadivši se v klášteře sv. Kateřiny začala zase korrespondovati s Michelangelem, který už všecek zoufalý nad rozloučením tím vlil bol svůj v mnohé básně, zvláště madrigaly kratičké, které jsou jako jiskry, které zjevují oheň jeho nitra slovy krátkými, ale případnými a jasnými. Michelangelo příliš často asi používal dovolení, že jí psáti smí a listy jeho byly též asi velmi vášnivé, když ona jej napomíná v jednom listě, aby nepsal tak často, že listy jeho ji vyrušují z pobožnosti a kdyby měla mu vždy odpovídati, že by jí bylo zanedbávati pobožnosti se sestrami v kapli, že už proto několikráte z kaple odešla. Též prý on zdržuje se tím v práci. Ona neplní předsevzetí učiněné Kristu a on zase mrzutost působí sv. Otci. „Kdo v těch slovech nevidí prosby srdce zasmušilého, aby nechal v pokoji a nerušil myšlenek připravujících duši na lepší svět? Pokorná žena křesťanská ví o citu srdce svého, ale přemáhá jej silnější vůlí, pouty závazku — a ještě napomíná přítele, aby krotil vášeň svou, jakoby říci chtěla, že lásky mezi nimi nemůže už býti na této zemi.“[1])

Mnozí spisovatelé, zvláště italští, napsali celé romany o poměru Michelangela k Vittorii a přece vyjma tento list, z něhož by se ještě nějaká zvláštní náklonnost vyčísti dala, nenalézá se v žádném z četných jejích dopisů dosud objevených nic než obdiv pro velikého mistra a hluboká úcta přátelská ke starému příteli. Píše sice Michelangelo roku 1551. svému bratrovci Leonardovi: „Mám knížečku pergamentovou,. kterou mi asi před desíti darovala lety, v níž jsou sto tři sonety, mimo ty, které mi z Viterba poslala na obyčejném papíře počtem čtyřicet, které jsem k oné knížečce přivázati dal a mnohým ukázal, že už nyni jsou vytištěny,“ ale přece v celém vydání básní a některých listů Vittorie Colonny, které máme, nenalezli jsme

[1]) „Poezye M. A. B.,“ přel. Lucyan Siemieński. V úvodě str. XVII.

nikde ani nejmenší zmínky o Michelangelovi. Právě tehdy, kdy se Vittorie seznámila s Michelangelem, básnila jen o věcech náboženských a její duch čím dále tím více odcizoval se zemi.[1])

Že i Michelangelo Colonně některé básně posílal, viděti z nadpisův a ještě více ze zprávy žáka jeho Ascania Condivi, který o lásce jeho k Vittorii píše: „Zvláště pak velmi miloval markraběnku di Pescara, uchvácen jsa jejím božským duchem. Dosud má od ní listy mnohé plné počestné a sladké lásky, jaká jen v takovém srdci bývá. On zase napsal pro ni velmi mnoho básní plných ducha a sladké touhy.“

Napomenutí Vittoriino působilo na Michelangela velmi dobře, i on pomálu uznal, že vášeň jeho k ničemu by nevedla, ač lásky k ní se úplně zříci nedovedl. Chce však, aby ona jej vedla, aby z modelu učinila dílo dokonalé.

Když veliké a božské umění
tvar i ráz sochy pojme v mysli svojí,
ze sprosté látky model sobě strojí:
toť první část jest jeho tvoření.

A v druhé pak se v živém kameni,
co slibovalo dláto, v celek pojí,
až myšlenka zde v plné kráse stojí,
pro věčnost zralá ve svém záření.

Tak rovněž svého já jsem model prostý,
z kterého pouze tvojí snahou pracnou,
ó paní, můž' se zdařit lepší dílo.

Kde málo na mne, přidáš-li své skvosty,
kde mnoho, ubéřeš-li snahou vzácnou.
Co na mne pak by k opravám zbylo? (XIV.)

Vskutku také v pozdějších básních smyslnost mizí a duch jejich připodobňuje se duchu, který vane ze znělek Vittorie Colonny. Ve znělce LII. praví již:

Nic smrtelného neviděl jsem v tobě,
když z očí tvých jsem vnitřní pokoj pil,
mně z lásky tvé jen vnitřní život zbyl,
má láska duševní jest v každé době.

Byť lidskou duši Bůh nestvořil sobě
tak podobnou, tož byla by jí cíl
jen rozkoš těla, klamný lásky díl,
tož po věčné se shání krásy zdobě.

A proto dím: Co musí umírati,
to nemůž' nikdy živému mír dáti,
jak trvat má, co změně podrobeno?

Žár vášní ovšem zmarem duši schvátí,
však nikdy láska v dokonalost vzpláti
i v smrti, to jest pravé lásky věno.

Láska Michelangelova se pořád více očisťovala, až byla podobná mystické lásce Dantově. Láska jeho pozvédá jej k Bohu, z ní vyčítá, jak teprv Bůh musí býti dokonalý, když tvor jeho tak krásný jest. Působení její na ducha Michelangelova i jeho díla z dob těch bylo veliké.

---

[1]) U nás J. Vrchlický pěkně básnicky vylíčil boj a poměr velikého mistra k Vittorii v básni své „Vittoria Colonna“ poměrně málo všimnuté.

V době té asi provedl pro přítelkyni svou obrazy a díla sochařská, o nichž mluví Condivi a Vasari. Byly to obrazy Kristus na kříži, jak jej popisuje Condivi, volající „Heli, Heli!“ a snětí s kříže. Ale první z nich, jak ze dvou listů Vittoriiných vysvítá, byl nedokončen. Mimo to zmiňují se oba životopisci o krucifixu, na který vyryl Michelangelo dantovské: „Non vi si pensa quanto sangue costa — Nikdo neví, co to krve stojí.“ („Ráj“ XXIX. 91.) O dílech těch dnes nevíme nic.

Tři léta před svou smrtí jsouc churavá již opustila Vittorie Viterbo a usídlila se zase v Římě nejprve v klášteře benediktinek, ale později v paláci příbuzných. Zde ji vídal častěji Michelangelo a těšil sám nedávno z choroby povstalý a stářím již skláceu. Zde zároveň mohl pozorovati a rozjímati, jak všechno pomíjí. Tyto myšlenky vyznívají z jeho znělek a madrigalů. V únoru roku 1547. dokonala Vittorie s klidem svou pozemskou pouť.

Pro Michelangela byla smrt její, třeba již ji čekal, hroznou ranou a dlouho trvalo, praví Condivi, než se trochu utišil, ale po celý život, žil ještě skoro 20 let, na ni nezapomněl. Byla to pro něho poslední očista, která vskutku naň působila:

A jako rána tím jest nejpádnější,
čím s větší výše padá rukou silnou,
mně k vůli proto ty jsi spěla v nebe;

neb zlomkem zůstal bych, já nejbídnější,
bych nebyl přetvořený božskou dílnou,
když na světě jsem zůstal sám, bez tebe. (LXI.)

Dokonalost její ukázala mu nejen marnost všeho zde na světě, ale i pravou cestu do nebe: „Che mi mostra la via ch'a Dio mi guide...“ (LXXVIII.) Poznal, že ani umění, které mu bylo modlou, ani láska nic není, že jen láska Boží může člověku dáti ukojení. V sonetě LXV. píše k Vasarimu:

Běh žití mého již se valem krátí,
loď křehká z bouřných vln se v přístav chýlí,
jenž společný všem a v němž každý pílí,
ať z dobrých neb zlých skutků počet dáti.

Má obraznost se dala citem hnáti,
že umění mi modla a pán milý —
teď zřím, jak ona i to zlo[1]) se mýlí,
jímž musí každý proti vůli vzpláti.

Myšlenky lásky veselé a marné,
co bude z nich, když dvojí smrt mne leká,[2])
jist jedné jsem, druhé se stěží vyhnu.

Ni malovat, ni tesat tužby žárné
mi nezkojí, jen k Božské Lásce tíhnu,
jež s kříže ruce rozpjavši nás čeká.

Poznával, jak vyjadřuje ve znělce LXVI., že nejlépe je vynaložen čas, který jsme prožili v milosti Boží. Veškeru svou naději staví nyní v milosrdenství Boží, vědom si jsa, že času svého ne vždy dobře používal. Volá ve znělce LXVII.:

---

[1]) Láska. — [2]) Dvě smrti: smrt tělesná a věčné zatracení.

Ten nejhorší a nejbídnější všech
jsem já, když, Pane, bez Tebe se cítím,
ač touhou svojí výš se k Tobě řítím,
zpět vrhá mne můj mdlý a matný dech.

Ó uvězniž mne, Pane, v řetězech,
ve kterých jen dar každý nebes chytím,
tož v Tvojí víře! Hříchů plným žitím
bez milosti jí dojít — marný vzdech.

Čím vzácnější jest ten všech darů dar,
tím dražší byla by mně milost Tvoje,
bez které mír a skojení je báj.

Když Tvoje štědrá krev netekla v zmar,
rci, k čemu byly Tvojí lásky zdroje,
když jiný klíč nám neotevře ráj.

Jaký rozdíl mezi pokorným duchem v těchto básních, zvláště v této poslední, která ve čtrnácti verších vyjadřuje celou nauku o spáse a cíli člověka i prostředcích k nim, a duchem ve výtvorech jeho posledních let, kterého ne neprávem zovou odborníci demonickým. Tento duch upadl příliš do vlivu pohanského humanismu a manýr doby své, onen otvírá nám ukryty nitra jeho vlastního, srdce a myšlení muže, jací ledva po tisíci letech zase přicházejí. Proto kdyby Michelangelo nic více nebyl napsal nežli tuto znělku a několik následujících, již by se jeho jméno skvělo nad jména celého zástupu tehdejších básníků. Každá básnička jest jako kamének z pestré mosaiky, na níž rysy někdy na pohled drsnými, ale charakteristickými zobrazil svůj duševní život s odstíny i protivami barev velmi jemnými. Kdo prostuduje jen trochu díla jeho výtvarná, vidí v básních Michelangelových nutný doplněk jeho velkého ducha. Mnohé jeho výtvory všech tří umĕn výtvarných jsou velkolepé básně beze slov, co však nestačilo dláto a štětec vyjádřiti a stavitelství nepřipouštělo, to vyslovil pérem, tak že i zde platí, co Ariosto o něm praví: „Michel, più che mortale, Angel divino.“

Za života Michelangelova vyšly tiskem jen některé básně, které přátelé jeho uveřejnili. Roku 1546. vykládal Benedetto Varchi jeho znělku, která se ode všech považovala za nejlepší, v akademii florentské a vydal ji s výkladem o dvou dílech. V prvé vykládá slovo za slovem a v druhém pojednává frasovitě o třech otázkách: 1. Které umění je nejvznešenější? 2. Je sochařství nejvznešenější či malířství? 3. Čím se liší sochař od básníka? Když Luca Martini poslal rozpravu tu Michelangelovi, měl radost a odpověděl: „Znělka jest ovšem ode mne, ale výklad s nebe“; znělka ona v českém překladu XV. zní:

I nejlepší umělec nemá plánu,
jejž neskrýval by v sobě mramor již,
jen odkrýt myšlenku, o které sníš,
duch poslušného dláta vede ránu.

Zlo, před nímž prchám, dobro, pro něž planu,
ó paní božská, v tobě má svou skrýš,
leč v dobru nemůž' povznésti se výš
mé umění, tak mimo cíl vždy stanu.

Ni lásce ani zářné tvojí kráse,
mi bezcitnosti, losu, zhrdání
zla svého vinu nechci přičítati;

když se soucitem smrt ve stejném čase
máš v srdci, vino jest mé nadání,
že dovede jen smrt si vybírati.

Teprve vnuk bratra Michelangelova, Michelangelo Buonarroti, sebral z rozličných pramenů básně svého příbuzného a vydal je r. 1623. ve Florencii: „Rime di Michel Angelo Buonarroti il Vecchio." Toto vydání bylo otištěno znova roku 1726. a přidán mu výklad B. Varchiho a dvě rozpravy od Maria Guiducci. Roku 1817. vydala akademie della Crusca nové vydání s dodatkem 27 básní. Roku 1821. otištěny básně Michelangelovy v Milaně (Giovanni Silvestri), r. 1826. vydal některé s francouzským překladem Varcolier v Paříži. Před tím však již též otiskl Biagioli vydání della Crusca. Roku 1833. otištěny básně M. A. v Lipsku ve sbírce „Parnasso italiano." Nejlepší asi vydání zvláště pro cenný úvod je z roku 1863. od Cesare Guasti: „Le Rime di Michel Angelo Buonarroti, pittore, scultore ed architetto, cavate dagli autografi." (Florencie, F. Le Monnier.) Dle tohoto vydání je pořízen náš český překlad, který, pokud jsme se dopátrati mohli, je nejúplnější překlad v řečech slovanských. Roku 1861. vydal sice Lucyan Siemieński „Poezye Michala-Aniola Buonarrotego," kde na jedné straně je text italský a na druhé překlad polský, ale všeho všudy 43 básní. My máme po ruce zajisté nejnovější vydání básní Michelangelových z roku 1892. „Rime e lettere di Michelagniolo Buonarroti." (Florencie, G. Barbera.)

Rozbor básně Svatopluka Čecha: „Hanuman."

Napsal *Leander Čech.*

VI. Živly parodické.

Počínání Hanumanovo jest malicherné. Celý děj básně naší, zejména také výprava a boj Hanumanův proti Vindraguptovi je titěrná, směšná nepatrnost. Uvážíme-li nyní, že však celé vypravování i tam, kde není satirických narážek nebo jiných vtipů, jako jest na př. ten, kdy Hanuman vyzývá své komonstvo, aby zvláště nezapomněli kartáček na vlasy, se nese tonem vážným a důstojným herojského eposu, vidíme, že naše báseň z velké části jest parodií a že se tu komický dojem zjednává také tímto kontrastem mezi malicherným obsahem a důstojně velebnou formou. Na některých místech však parodický úmysl básníkův vystupuje zřejměji v popředí a jest zcela patrný a očividný. Těch si právě chceme všimnouti. Takovou zřejmou parodií jest především ono místo ve zpěvu pátém, kde se líčí divý rej opic na břehu mořském:

Teď, Breughle pekelný, svůj štětec dej,
bych zdáli zachytil ten divý rej!
Mé péro chabé nepodá než stín
té orgie, těch mumrajů a šprýmů
nad zůstalostí utonulých mimů
a pěvců, primadon i ballerin. (V. str. 39.)

Podobně parodicky začíná zpěv šestý:

Jak, Hanumane, důstojně bych líčil
ten velkolepý převrat všeliký,
jímž's rázně, druhý Petr Veliký,
nad opstvem prapor vzdělanosti vztýčil (VI. str. 44.),

který parodií také končí:

Ach, cítím tíhu spravedlivých hněvů.
Však usmířím je, bohdá, v příštím zpěvu:
tam panýr bitvy bouřlivě se zdýmá
a proud mé bajky kataraktem hřímá. (V. str. 56.)

Pravými parodiemi jsou téměř všechny řeči Hanumanovy, jakož i řeči Vindraguptovy. Majíce v sobě skryté mnohé sarkastické žahadlo působí přece hlavně kontrastem vážné důstojnosti naproti nepatrnému svému obsahu, nechť Hanuman dokládá se svých předkův a svých bohův indických, nechť hájí velebnost svých snah, nechť hřímá proti svým protivníkům, nechť velikomyslně chce odpustiti svému protivníku a ozdobiti skráně svoje nejkrásnějším vavřínem, nebo nechť Vindragupta vykládá a hájí svého pravého opství. Satiru i parodii cítíme z nich zároveň, a kdykoli jako hned na prvním valném sněmu zachovávají ještě přísnou logickou osnovu, zvyšuje se tím komický jich účinek.

VII. První zpěv básně „Hanuman."

Ukázali jsme tedy v naší básni živly komické, satirické a parodické a zároveň bylo viděti, že celkem rovnou měrou v básni jsou zastoupeny. Tím jest zřejmo, že báseň naše není prostě komická. Že však takové Sv. Čech vůbec psáti nechtěl, o tom jasně svědčí první zpěv básně, který, jak již bylo řečeno, jest jakýmsi epilogem (proslovem) k celé básni. Zde vysvětluje básník, že marně se vzpíral a bránil, aby této básně neposlal do světa. Marně chtěl píseň, která by zvonila ryzím zlatem poesie hymny vznešené, marně si namítal, že mu vytknou, proč si neobírá látky národní. Proto posílá píseň do světa, byť i „pohoršila moudré neindické bramany." Pro účel náš jest však důležito, že básník sám zde určuje vlastnosti své písně. Tyto znaky se dají shrnouti takto. Předně rarach pokušitel vhopkoval do jeskyně a usadil se mu nad nosem s bajným lotosem v ruce. Jakmile zamávl čaromocným květem, ihned se vyrojilo tisíc divných knotkův, okřídlených pitvor, gnomů, skřítků, rarášků a šotků před muší, v nížto mořští koníci vezli píseň rozpustilou rolničkami zvonící. Skočnou notu hraje tu rarach na cimbále žertů sistrem satirických hran a hrotů. Píseň má úbor fantastický a básník činí si námitku, že se až do Indie trmácí pro šašky. Píseň chřestí rolničkami v bujném skoku, hledí vyzývavě, posměch v jiskřícím se oku, třepetá lichým duhojasem papírových křídel a má nalepená

křídla rajek. Básník slaví dále píseň svoji jako protivu vidin rajské síně. Konečně má píseň chytře vlákati poetické duše do pralesa bájek a pak jim strouhati mrkvičku na houpačce liany. Básník sám zve tedy báseň svoji písní rozpustilou rolničkami zvonící se satirickými hranami a hroty, tropící sobě posměch, lákající poetické duše do pralesa bájek a strouhající jim mrkvičku. Nenaznačil-li tím básník sám již z předu, že v písni jeho komika, satira a parodie se rovnoměrně proplétají a pronikají? Proč tedy odmítati to, co básník sám potvrzuje a praví, a co skutečně v básni samé se nalézá? Jestliže však skutečně původní báje zvířecí jest prostě komická, prostá živlů satirických a parodických, proč zaměňovati pojmy a řaditi v tuto kategorii také báseň, ve které satira a parodie živly komické převládá? Jestliže se nepodařilo v jiných literaturách vytvořiti prostý epos komický, je to na ujmu, že jím také není báseň „Hanuman"?

VIII. „Hanuman" jako epos komicko-satirický.

Němci jak známo po Heglovi velice rádi si oblibují rozdělování trichotomické. Tak u nich vzniklo také rozdělení básnictva veškerého v epické, lyrické a dramatické. Jelikož však v toto rozdělení nedají se směstnati básně všecky, nastaly rozmanité obtíže. Zejména kde se vzalo tu se vzalo najednou nešťastné označení: básně didaktické a s těmi nastala potíž nepřekonatelná. Název ten jest ovšem přenešťastný. Nedivíme se proto, že básníci a velcí básníci se proti němu brání. Goethe na př. pověděl: „Es ist nicht zulässig, dass man zu den drei Dichtarten, der lyrischen, epischen und dramatischen, noch die didaktische hinzufüge. Dieses begreift jederman, welcher bemerkt, dass jene drei ersten der Form nach unterschieden sind, und also die letztere, die von dem Inhalt ihren Namen hat, nicht in derselben Reihe stehen kann." Vyloučil tedy tak řečenou didaktiku z oboru poesie rozhodnými slovy: „Die didaktische oder schulmeisterliche Poesie ist und bleibt ein Mittelgeschöpf zwischen Poesie und Rhetorik, deshalb sie sich denn bald der einen, bald der andern nähert, auch mehr oder weniger dichterischen Wert haben kann." Ale přes to musil Goethe dodati: „Der eigene Wert der didaktischen Poesie, d. h. eines lehrreichen, mit rhythmischem Wohllaut und Schmuck der Einbildungskraft verzierten, lieblich oder energisch vorgetragenen Kunstwerkes wird deshalb keineswegs verkümmert. Von gereimten Chroniken an, von den Denkversen der älteren Pädagogen bis zu dem Besten, was man dahin zählen mag, möge alles gelten, nur in seiner Stellung und gebührenden Würde." Ale o to se právě jedná, vyznačiti toto postavení a tuto hodnotu. Jsou zde cenné básně, pro které kdosi našel nevhodné to jméno poesie didaktická. Kam s nimi? V té příčině dobře pravil Viehoff („Die Poetik auf der Grundlage der Erfahrungstheorie"), že anať již didaktická poesie jednou zde jest, theorie jí také musí býti práva. Pokusy takové vedle Viehoffa učiněny i od Baumgarta („Handbuch der Poetik") a nejnověji i od R. W. Wernera („Lyrik und Lyriker 1890"). Není zde na místě pokusy

těmi blíže se obírati. Učiňme však otázku, zda skutečně rozdělení básnictví v epické, lyrické a dramatické spočívá ve formě. Mezi eposem a dramatem spočívá ovšem formalní rozdíl: epos jednání vypravuje, drama je představuje. Ale řeknu-li, že epos a drama se týkají jednání, lyrika však že zobrazuje city, není tu skutečně dělidlem obsah. Proto rozdělil Werner básnictví ve dvě skupiny: první nemajíc jména společného zahrnuje epos a drama, druhá lyrika zahrnuje lyriku citovou a lyriku myšlenkovou. Rozdělení toto však způsobuje vážné obtíže, o nichž nelze široce zde se zmiňovati.

Co však jsou jednání a city, které jsou předmětem básnictví epického, lyrického a dramatického? Nejsou-li to stavy duševní? Avšak vedle jednání a cítění jest ještě jiný stav duševní, který bychom mohli pojmenovati souborným názvem smýšlení, týkajíc se intelligence ducha lidského vůbec. A toto zajisté může býti předmětem básnického zobrazování zrovna tak jako cítění a jednání. Ponechal-li Viehoff pro básnictví toto starý název básnictví didaktické, lze ovšem činiti staré námitky, ale pravil-li: „Zweck des didaktischen Gedichtes ist nicht zu belehren, sondern durch Verstandes- und Vernunftvorstellungen (což jest ovšem jednostranné) zu erheben, zu begeistern, aesthetische Lustgefühle zu erregen: also derselbe Zweck, den auch die andern Dichtungsarten haben," lze úplně s ním souhlasiti.

Básnictví epické zobrazujíc jednání užívá za prostředek děje. Ale také básnictví lyrické zobrazujíc cítění může užívati děje, jen že nevypravuje děj k vůli ději, nýbrž k vůli vzbuzení citu; a takovéto básně lyrické vyskytují se velmi zhusta v moderní poesii lyrické, jsou však také, jak Bartoš ukázal, zastoupeny i v české poesii lidové a v Čelakovského „Ohlase písní ruských" čteme několik krásných příkladů, které právem již Goll ve své „Anthologii" zařadil mezi básně lyrické.

Básnictví, kterým chce básník vyjádřiti své smýšlení, může za prostředek užiti buď řady myšlenkových představ, ale zajisté také děje. V prvním případě vznikají básně formou svojí podobné básním lyrickým, v druhém básně podobné básním epickým. Ale smýšlení toto lze pověděti buď nepřímo káráním nesprávností atd., buď přímo: v onom případě vznikají satiry, v tomto případě tak dosud jmenované básně didaktické. Satira není tedy báseň, která má satirické narážky, ale která zobrazuje nepřímo smýšlení básníkovo, ať to činí již prostředkem obrazův a reflexe, ať prostředkem děje.

Máme-li tedy před sebou básně, ve kterých se vypravuje nějaký děj, dlužno míti na zřeteli, zdali děj se vypravuje k vůli ději, zdali děj jest hlavním předmětem a účelem, čili zda děj jest prostředkem k vůli vzbuzení jistého citu či zda jest prostředkem, aby jím vyslovil a zobrazil básník některé svoje smýšlení.

A s tohoto stanoviska musíme přistoupiti také k básni „Hanuman." Vypravuje zde básník svůj děj k vůli ději? Jest děj sám o sobě tak závažný a zajímavý, aby mohl poutati pouhým svým vypravováním? Či jest děj tento pouhým prostředkem k účelu jinému? Přes veškerou

živost a básnické vypravování děje „Hanumanova“ nelze říci, že by o sobě byl účelem básně. Nemožnost čirá tohoto děje, nekrytí se jeho s jistou skutečností životní v jeho podobnostech zřejmě o tom svědčí. Děj tento není prius v mysli básníkově, podnětem jeho bylo smýšlení básníkovo o jistých věcech, ať již tento děj jest výsledkem jistého přemýšlení, ať již najednou jako zázrakem zrodil se v obraznosti básníkově. A toto smýšlení básníkovo známe dobře, vyslovil je i jinde i později, jako na př. v „Broučku na výstavě,“ je to jeho odpor proti uniformitě všeobecné, proti kosmopolitismu, proti ničení veškeré individuality, je to ono smýšlení, kterému básník dal i výraz v posledním zpěvu své básně:

Chápu bol tvůj, Hanumane;
ale poslyš, co ti pravím:
Přijdou časy, o nichž sníme
se zápalem nedočkavým,
které v širém světě shlednou
jeden kroj a jeden zvyk
a lid jeden s řečí jednou,
s krásnou řečí volapük.

Všichni budou jedno myslit,
jedno cítit, jedno robit,
uniformou vzdělanosti
jedinou své duchy zdobit;
pak i rod tvůj, Hanumane,
uzrá pro všelidství ráj,
a snad pravdou též se stane
moje pošetilá báj. (X. str. 95.)

(P. d.)

Posudky.

Historický archiv České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění v Praze. Čís. 2. „Soudní akta konsistoře pražské.“ Z rukopisův archivu kapitolního v Praze vydává *Ferd. Tadra.* Část II. (1380—1387). V Praze 1893. Str. XIV a 448.

Ještě pečlivěji upravena jest druhá část „soudních akt“ než první. Téměř u všech zápisů přidán jest v záhlaví krátký obsah, nebo aspoň naznačuje se, oč běží, což přispívá velmi k přehlednosti.

Převážná většina zápisů jedná o obsazování a záměně far, o presentacích a žádostech za konfirmaci, doplňují tedy knihy konfirmační, v nichž doba od října 1380 až do března 1383 úplně schází, a stávají se pramenem pro církevní český místopis velmi důležitým. Zápisů, které se týkají těžších provinění, jichž někteří duchovní se dopustili, jest velmi málo, tak že opětně dle těchto soudních akt konstatovati možno, že nebylo všecko tehdejší duchovenstvo tak špatné a zkažené, jak se obyčejně vyličuje; chyby a vady pak některých celému stavu přičítati, jest nespravedlivo. Generalní vikáři konali svou povinnost a přísně zakročovali proti provinilým.

Historik nalezne zde i zápisy obecné důležitosti; sledovati možno na př. podrobně rozepři mistrů národa českého s ostatními mistry universitními (r. 1384. a násl.), rozepři arcibiskupa s kapitolou, věci v klášteře břevnovském atd. Zajímavé jsou i zprávy, jak bývaly fary dle tehdejšího zvyku pronajímány, o čemž je tu hojnost dokladův a podrobností, z nichž také něco pro sebe může si kulturní historik vybrati. Nalezneme tu i zápisy, jak byl kostel v Újezdě stavěn, jak lichva trestána atd.

Moravy týká se také dosti zápisů, které nám doplní zase církevní topografii.

Vybledlý a mnohdy nečitelný text manualníků stěžoval záslužnou práci p. vydavatele, jenž s pílí všeho uznání hodnou snažil se správný text podati. Předeslán jest úvod a sestaveny zápisy dle obsahu, na konec připojen důkladný rejstřík. *J. Tenora.*

Ze staré Prahy. Historické obrázky od *Dra. Z. Wintera.* V Praze 1894. Nakl. J. Otto. Str. 227.

K Wintrovým „Pražským obrázkům" důstojně se řadí kniha „Ze staré Prahy." Pravíme hned napřed, že ještě lépe se nám líbí, než spis prvnější. Jest v ní více života, osoby jsou poutavěji vylíčeny a při vypravování stejně podrobném jest sloh svěžejší, zajímavější.

Ve čtrnácti obrázcích vypisován jest život ze století 16. a 17. Jsou tu události smutné i veselé, z klidných let i z bouřlivých dob; charakterisuje se tu nemoc alchymistická tehdejší (Kámen filosofský), líčí se episody týkající se jen jednotlivcův (Malý Faust; Poctivý Jidáš), i celých měst (Boj o pivo pivem), jsou tu výjevy z kolleje (Nezdárná disputace) i výstupy manželské (Z tiché domácnosti). Vidíme před sebou bujnou mládež studentskou i vážné postavy professorské (V kolleji Rečkově; Psi ve Psářích), vojenskou sběř pasovskou (Nepřátelský vpád), i židy povržené (Židé podporují jesuity), předvádí se nám umělec Jan Táborský, literat Martin Kuthen, professor Kodicill. Srdečně se zasmějeme historii o dlouhém muži, ale smích přejde, čteme-li, co se dálo po bitvě na Bílých Horách. Nejvíce však dojímají a nejzdařilejší jsou obrázky poslední nadepsané „Z okolí pražského."

Winter vypisuje i ve svých povídkách vše až do podrobností věrně. Máme před sebou předky své, jací byli a jak žili, slyšíme jejich řeč, patříme na jejich šat, poznáváme zvyky a zařízení jejich a probíráme se i jejich způsobem psaní. Všude lze postřehnouti i pod lehkým rouchem povídkovým důkladného, svědomitého badatele, jenž nás poučuje i opravuje zprávy dosud za bernou minci brané (na př. o alchymistu Sendživojovi, o Kuthenovi atd.). Jen povídce „Nezdárná disputace" vytkli bychom, že je tendenční.

Na str. 93. býti má datum: v pondělí po sv. Vavřinci v měsíci srpnu, nikoli v září. — Chyb tiskových jest málo; úprava pěkná.
J. Tenora.

Matice lidu. R. XXVIII. č. 1. a 2. „Poslední Budovec." Historický roman. Sepsal *Josef Svátek.* V Praze 1894. Str. 319.

Děj romanu jest tento: Václav Budovec z Budova v souboji těžce poranil Petra Jevanského z Jevan, který si získal přízeň záletné a nevěrné manželky jeho paní Budovcové. Byl od pražského městského soudu odsouzen, aby stál pod pranýřem, tam aby kat erb jeho rozlomil, a potom aby země české pod trestem smrti prázden byl. Budovec přísahal Praze krutou pomstu. Stal se spojencem Francouzů, najal

sbor žhářů, který pálil města i hrady a zámky panské. Nepoznán dostal se se žháři až do Prahy, kterou dne 21. června 1689 dal zapáliti. Petr Jevanský i paní Budovcová zhynuli v plamenech, které zachvátily celkem 820 budov. Bylo však vyšetřeno, že oheň byl založen od žhářů francouzskými penězi placených; první z nich Vavřinec Procházka byl chycen a na trápení prozradil Budovce. Když měl býti Budovec zatčen, zastřelil se.

S rekem romanu Budovcem nemáme žádné sympathie; jako čtenář s hnusem se odvrátí od Jevanského a od nevěrné paní Budovcové, rovný odpor vzbuzuje Budovec sám, který tak zvrhlých prostředkův užívá, aby ďábelskou svou pomstu ukojil. Nespomáhá, že vyličuje se Budovec jako vykonavatel pomsty spravedlivé; naopak sám spisovatel, jakkoli chce Budovce vylíčiti příznivě, na konec doznati musí, že prohřešil se krutě proti odvěkému zákonu světa křesťanského: Pomsta náleží jediné Bohu! V lepším světle neukáže nám jednání Budovcovo ani to, že spisovatel přičítá Budovcovi úmysl ve spojení s francouzským vojskem v Čechách „obnoviti samostatnost a svobodu, jaké se země těšila za nešťastného děda jeho Budovce, pro niž tento na popravišti vykrvácel" (sic! str. 309.); vždyť jest úmysl tento jen neodůvodněným přílepkem, aby čtenář pro Budovce více zaujat byl (srv. na př. str. 49.).

Jednotlivé sceny jsou odpuzující a surové; na př. pomsta Procházkova na zámku oseckém, výjev u uhořelých těl Jevanského a paní Budovcové atd. Vypravování samo jest příliš rozvleklé a odporuje si dosti často; na př. vypráví se na str. 9., že se do potomní manželky své Budovec slepě a vášnivě zamiloval, že nedbaje výstrah přátel a soudruhů svých pojal vypočítavou krásku za choť, kdežto na str. 270. se dí, že otec její donutil Budovce vyhrůžkami svými, že musil před oltářem podati ruku zvrhlé dceři jeho. Slabou stránkou romanu jest odůvodňování děje. Reflexe a sentence jsou mnohdy nepodařené. Vizme jen slova: „Vášeň pomstychtivosti zakládá se plně v přirozenosti lidské, která se nedá libovolně měniti, ani zákonům božským a lidským podřizovati, pokud zákon přírody v lidstvu platí..." „Nízký mladík měl mu býti pomocníkem při vykonávání pomsty jeho, pomsty to spravedlivé, která nemusí bráti ohledy na zákony lidské a jen ve vlastním svědomí soudce svého nalezá" (196). „Památka nešťastných rodičů mých jediná mi při posledním soudu božím odpuštění vražedných činů mých může vymoci" (195). Nedověcnosti a nesprávnosti také se vyskytují; na př. městského rychtáře nazývá prokuratorem (12), Budovec byl prý z jednoho z nejpřednějších panských rodův (27), a jmenuje se rytířem atd. Často se užívá slovo „zrůzněný" (zrůzněný hlas, zrůzněný výraz obličeje, zrůzněná tvář). Důsledně píše se spomínka (i spoménka), spomenouti. Naskytují se i slova: bachoři (127), z baronského pancharta jejího nadělal jsem masti (191) atd.

Celkem lze tedy říci, že tato práce Svátkova jest slabá, která měřítka trochu přísnějšího nesnese; je to pravý roman novinářský

pro čtenářstvo, které touží po stravě, jakou předkládaly i krvavé romany. Místy jest líčení protikatolické.

„Matice lidu“ i tentokrát, jako z pravidla, ukázala se lidu našemu nejhorší macechou. *J. Tenora.*

Ottova Laciná knihovna národní. Serie XVI. „Úpadek.“ Roman. Napsal *L. Gualdo.* Přel. *J. Vodák.* V Praze 1893. Str. 343. Cena 60 kr.

Hrdinou romanu tohoto je vystudovaný právník Renaldi, typ studovaného člověka, jakého v moderním světě často najíti lze, který žije beze všech pevných zásad jen dle toho, jak vášně jej pohání. Považuje se za mravného, třeba připouštěl všecko, rozmary a neřesti. Sám chodě za Silvií, druhou hlavní hrdinkou, ženou nešťastnou, ale dosud počestnou, jejíž manžel prospekulovav jmění své i jiných mu svěřené ocitl se v blázinci, s úmysly nečistými, vytýká jí, že starý přítel jejího otce, který ji kdysi na kolenou houpával, je docházením svým její cti nebezpečným. Ctižádostí poháněn studuje pilně a cvičí se pro své advokatství tak, že při první své obhajovací řeči vyslovoval nejotřepanější frase s řízným přízvukem, jakoby byly pronášeny poprvé. Zásad mravních ani politických u něho hledati nesmíme. Když se Silvie nasytil a viděl, že by poměr k ní mohl plánům jeho ctižádostivým škoditi, svede ji v náhradu za sebe k lehkomyslnému životu a zanechá jí. Později se sám ožení s jinou beze vší náklonnosti jen pro bohatství a proto, že tchán mu může v karieře prospěti. Isabella, která chtíc se už vší mocí vdáti a se zbaviti nudy domácího života, třeba žena docela obyčejná, snaží se býti jemu dobrou ženou. Renaldi obalamutiv voliče temnými frasemi a skvělými sliby, o jichž nemožném vyplnění sám byl přesvědčen, stává se poslancem do parlamentu italského. To jest pravé pole jeho ctižádosti. S pílí obdivuhodnou súčastňuje se všeho, až se stane sekretářem ministerstva. Při veškeré své činnosti nemá na mysli ani prospěch vlasti ani voličů, ba zapomíná i na svou rodinu, jen ctižádost jej ztřeštěně pohání. Šílená přepjatost v práci rozryje jeho zdraví, že musí do lázní. Tam setkává se zase se Silvií, která, jak se Renaldi hned dovídá, prodělala už mnoho lásek. Muž již starší, jehož syn dostudovává už vojenskou akademii, zapomíná hned na své plány a na rodinu, oddává se do staré, horší vášně, třeba jej bývalá milenka odbývá. Pak ho již nevzkřísí nic, ani práce ani dům. Připravuje děti a ženu ještě o veliké peníze a odchází hledat milenku.

To má býti jeho úpadek. Kdo však sledoval jen črtu naši, pozná hned, že úpadek jeho datuje se hned od počátku, tehdy, když Renaldi poprvé v divadle della Scala v Milaně místo na jeviště hledí na Silvii, zde je vlastně úpadek jeho jen useknut a nedokončen.

Charakter Renaldiho i ostatních osob je popsán velmi důkladně a vystihnut dle moderního světa trefně, ale říkáme popsán, poněvadž hrdina sám před námi takořka nikde činným se neukazuje, vyjma sceny milostné u Silvie, neboť ostatní vypravuje autor vše sám. Proto čtení toto unavuje a zajisté sebezapření bude k tomu u leckoho

potřebí, aby to dočetl, ale není toho škoda, autor sice neřesti nechválí, ale též nehaní, ba spíše hrdinům jejich lichotí, jako Silvii. Popisy života rozpustilého v lázních jsou dovedné, ale některá místa jsou rozvláčná, ba věci k věci nenáležející uvedeny, jako popis karnevalu v Milaně.

Překlad je někde málo plynný a „následkem“ toho — překladatel má to velmi rád, že sloh je někde zřetelně německý a proti vlaštině, máme překladatele v podezření, že pořídil překlad dle německého, nebo aspoň s přílišnou pomocí. Ostatně na titulním listu neudává ani, že by byl překlad z vlaštiny. *J. Blokša.*

Besedy slovanské. Red. V. K. Jeřábek. R. I. č. 3. „Purkmistr z Hodomil.“ Povídka ze samosprávného života v Haliči. Napsal *M. Bałucki.* S dovolením spisovatelovým přeložil *Hynek Bulín.* Str. 132. — „Dvě návštěvy.“ Črta, napsaná věrně dle skutečnosti od téhož. S povolením spisovatelovým přeložil *Václav Mastný.* V Brně. Nakl. J. Barvič. Str. 31. Cena 30 kr.

Z hojné literarní činnosti Michala Bałuckého značné množství spisů do češtiny přeloženo. Mezi překladateli první místo zaujímá Schwab-Polabský, k němuž druží se C. Frič, V. Bardoun, Kroupa, Bittner, Špaňhel, Hovorka, nejposléze Hynek Bulín a Václav Mastný překladem dvou prosaických prací, o nichž zprávu zde podáváme. Kromě prosy pokusil se Bałucki i ve veselohře a básnictví, ale hlavní jeho síla proudí v povídce a novelle. „Purkmistrem z Hodomil“ snažil se Bałucki podati věrný obraz života v haličských městech té doby, kdy samosprávou oblažena byla. Měšťané nevěděli si na počátku s tím samosprávným úřadováním rady, jsouce uvykli poslouchati na slovo p. c. k. komisaře a zabývati se nepatrnými denními událostmi. Však brzy s novým řádem se spřátelili. Zvolili si při druhé volbě purkmistrem Tomáše Počengla, který sám sebe zval Počenglevičem. Počenglevič místo maturitní zkoušky přijal raději svátost stavu manželského s bohatou vdovou v Hodomilech. Bohatství jeho ženy a jakési vzdělání dopomohlo mu k purkmistrovství, v němž se jemu z počátku lépe dařilo než ve studiích. Počenglevič byl by najisto Hodomily povznesl, kdyby nebylo bývalo jubilea Kraševského v Krakově. Purkmistr hodomilský vida všechnu tu slávu, jíž zasypávali primatora krakovského, rozplál po ní, ale plamenná touha tato byla jeho záhubou Dával se do podniků, s něž ani on ani město nebylo; účinek takového jednání byl mizení blahobytu a ponenáhlý úpadek. Jak se vedlo městu, tak se vedlo i jeho obchodu. Den ode dne zanedbával dům, i manželce chtěl se státi nevěrným oblíbiv si svůdnou hraběnku Pulcherii, s níž na cestě z Vídně do Hodomil na železnici se obeznámil. Pulcherie vyssávala slavomamem očarovaného „primatora“ do té chvíle, až si našla jinou partii. Z omrzelosti, nevděčnosti světa dal se purkmistr do pití, v čemž manželka jeho nezůstávala pozadu, zatím židé drali se do popředí, až Šaja Mendel stal se „primatorem“ hodomilským.

„Dvěma návštěvami“ vyličuje Bałucki změnu ve smýšlení polské šlechty udavší se za 20 let. Jakás „excelence“ přijela v neděli

z Vídně na návštěvu k příbuznému p. Ondřejovi, u něhož sjížděli se týž den okolní šlechticové. Vlastenečtí páni dověděvše se o příjezdu vídeňské „excelence,“ vytratili se od pana hostitele. Za 20 let však tíž okázale vítali touž „excelenci,“ jež ani za hodna jich neuznala vyslyšeti jejich řeči; tento obrat způsobila touha po protekci jak pro ně tak pro syny.

Chvályhodna jest charakteristika osob, jíž Bałucki věnuje vzornou píli, zvláště typycky vystupují Počenglevič, Vystalský, Pulcherie, p. Ondřej a „excelence.“ Život ve venkovských městech našel v Bałuckém zručného kreslíře, jak dosvědčuje v „Purkmistru z Hodomil,“ líčení sporu mezi cechy ševcovským a hrnčířským, zobrazení ctižádosti městské rady, věrné podání jednání aristokracie hodomilské atd. Bičem satiry ohání se Bałucki na vše strany, tak že se někdy stane, že přemrskne.

V pracích Bałuckého vane duch polský, zajímavosti povídkám neschází.

Překlad „Dvou návštěv“ jest hladší než „Purkmistra z Hodomil“; upozorňujeme p. překladatele první povídky, aby se držel stejného pravopisu při psaní slova „Bůh,“ nepsal jeho jednou s malým *b*, podruhé s velkým *B*. Ostatně „Bůh“ zasluhuje aspoň té cti, jakou dává p. překladatel psům hraběnky Hortensie, píše je počátečním velkým písmenem, jako „Čokl,“ „Azorek,“ „Zefírek“ atd. *J. Vyhlídal.*

Sborník světové poesie. Vydává Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. R. IV. Č. 2. *Alexander Puškin:* „Výbor menších básní.“ Přeložila *Eliška Krásnohorská.* V Praze 1894. Nakl. J. Otto. Str. 90. Cena 40 kr.

Alexander Sergějevič Puškin (1799—1837), o jehož veršovaném romanu „Evžén Oněgin“ promluvili jsme už dříve v listech těchto, napsal velikou řadu básní lyrických, do kterých od let lycejských až do své smrti vkládal své subjektivní, osobní dojmy. Většina básní těchto, jak dí překladatelka, má ráz příležitostní, vztahujíc se přímo nebo nepřímo k určitým osobám, dobám a událostem ze života básníkova. Poněvadž pak k „Výboru“ není přiložen životopis básníkův a překladatelka nemínila podávati k básním vysvětlivek, byla nucena vyloučiti z výboru mnoho subjektivních básní, v nichž nikterak nepohřešujeme poetických předností; tím výběr její zůstal dosti skrovný, nečetný. Za to však výbor její podává ony nečetné básně, které jsou ozdobou nejen poesie Puškinovy, nýbrž i poesie vůbec.

V lyceu (1811—1817) Puškin podléhal vlivu Parnya, Baťuškova i napsal v duchu jejich asi 120 básní, v nichž opěvoval Venuši i Bakcha, ženy a víno. Z těchto erotických a bakchických básní paní překladatelka úplně správně vybrala jen dvě nejnevinnější: „Růže“ a „Probuzení.“ Když Puškin 1817 opustil lyceum carskoselské, vrhl se v proud prostopášného života velikosvětské mládeže; vzpomínka na ničemný život ten často jej později trápívala, jak viděti z básně „Vzpomínka“ (1828), kde mezi jiným básník praví:

Čtu s odporem svůj život; hlavu kloním
a chvím se, klnu, — stud mě pálí v líce
a hořce lkám a hořké slzy roním, —
však nesmyji ni řádky více.
Zřím v nicotách a zhoubných vášních slepých,
ve zvůlích pitkách šílených —
i v porobě a bídě, v cizích stepích
tok hynout let mých zmařených,
i slyším zas to zrádné přátel zvaní
k hrám Venuše a Baccha . . .

Ale kromě lehkomyslných básní, jaké Puškin psal asi do r. 1820., místy v básních jeho probleskují šlechetné city, vznešené myšlenky, vážná themata. Tak Puškin hned 1815 pohrdlivě mluví o otrocké poníženosti v básni „Liciniovi," kde kreslí charakter počestného občana, který prchá z prostopášného Říma. Ale podobné myšlenky vyskytují se zřídka v poesii Puškinově; sem náležejí ještě nejvíce básně, kde Puškin idealně blouzní o „svobodě" (ač slovo to u něho nemá dosti určitého významu) a básně politické, jako na př. „Veské zátiší" (1819), kde básník ostře kárá ruské pány, surové statkáře, již bez citu a násilně nakládají s nevolníky, jimž básník přeje svobody. Ovšem Puškin vysoko cenil také svoji osobní svobodu a svobodu básnické tvorby. V té příčině velmi charakteristické jsou ony jeho básně, kde vykládá svůj názor na básníka i na umění, který si vzal od romantiků. Puškin sice v allegorické básni „Prorok" (1826) naznačil za nejvyšší povolání básníkovo:

Zem, moře projdi pod Mým krovem
a srdce lidská vzněcuj slovem,

v básni „Muse satiry" (1830) volá mstící satirickou musu s jejím „Juvenalovým bičem," jímž by beze slitování ztrestal „podlé lotříky" a všecku jejich sběř a pečeť hanby vtlačil na čela jejich, a konečně v básni „Pomník" (1836) za velikou zásluhu své poesie má,

že dobrých citů vznět má lyra probudila,
že v krutém věku svém jsem volnost uctíval
a milost k padlým vyzýval.

Ale Puškin nebyl tak důsledný, aby provedl, co si umínil; naopak on odcizoval se víc a více tomuto povolání básníka, sloužení vnějším, časným účelům, potřebám společenským a skrýval se v obor čistého umění, umění pro umění. Tak jeho „Pěvec" (1827) ve chvíle nadšení pohrdá davem, lidem a

plachý, přísný prchá stranou
a zvuků, divů, vznětů pln
jde v lůna samot, k břehu vln,
kde šumných doubrav stíny vanou . . .

jakoby se bál, že někdo uslyší jeho sladké modlitby a divné písně, které nejsou pro tento svět. V básni „Všední dav" (1828) jeho básník, vyvolenec nebe, pohrdlivě odmítá od sebe volání lidu, aby věnoval svůj dar ku blahu jeho, zisku jeho, aby do něho vpěl „k dobru odvahu," aby z lásky k bližním pěl jim o vyšších úkolech:

Pryč! Co mi po vás? Pěvec vřelý
svých dum vám nedá na pospas!
Byť v neřesti jste skameněli,
vás neoživí lyry hlas!

Jste duši protivny jak hroby.
Vy za svá hlupství, za své zloby
jste dosud měli k výběru
bič, káznici a sekeru;
dost, chátro, vám je toho k spáse!...

Ne tak! Ne k světské baživosti,
ne k zápasům, ne k zisku vám:
my zrozeni jsme k nadšenosti,
ku sladkým zvukům, modlitbám.

Ano Puškin v básni „Rozsévač“ (1823) lituje toho, že kdysi mrhal darmo čas i dobrou vůli a práci svou, chtěje rozsévati svobodu mezi lidem:

Nač stádům dary svobody?
jen řezat je neb stříhat sluší.
Jim za dědictví z rodu v rod
jho s rolničkou a bič je vhod.

V básni „Básníku“ (1830) Puškin úplně pohrdá láskou a nadšeným potleskem zástupů, řka básníkovi svému:

Jsi carem — zůstaň sám. Jdi v pyšné ducha zbroji
svou dráhou svobodnou, kam svobodný chce um;
svěť krásou, posvěť plod svých přemilených dum,
však zhrdej slávy mzdou za vroucí tvorbu svoji!

A tak tedy Puškin dle toho jeví se umělcem, žrecem čistého umění, jenž jako ozvěna odráži hlasy nebeské, které v duši jeho se rozléhají v době nadšení básnického.

Puškin 1820 vypovězen na jih ruský, poddal se záhy vlivu Byronovu; stopy toho vlivu patrny na př. v básni „Dne světlo shaslo“ (1820), která připomíná píseň, jíž Childe-Harold loučí se s vlastí (srv. Byronovu „Childe-Haroldovu pouť“ v překladu E. Krásnohorské, str. 22. n.), v odě „Napoleon,“ básni „Demon“ a „K moři,“ jíž loučil se s jihem, odcházeje do Michajlovského. — Mnohdy Puškin maluje přírodu živými barvami jen proto, aby nakreslil obraz beze vší vedlejší myšlenky, jako na př. v básních „Kavkaz,“ „Sněžná strž“ a j. Severní ruskou přírodu básník nakreslil hlavně v „Běsech“ a „Čtveráctví,“ kdež se také dotýká některých stránek ruského národního života, který pěkně líčí „Utopenec“ a „Husar.“

Puškin zvláště v pozdějších letech života svého byl nespokojen svojím životem v mládí a činností svou básnickou, upadl v pochmurný stav duševní, který odrazil se v řadě básní, proniknutých smutným elegickým citem. Takové elegie jsou na př.: „Elegie“ (1821), „Vzpomínka“ (1828), „26. května 1828,“ „V zadumání,“ „Kvítek,“ „Tři zdroje.“ Elegií mohlo býti přeloženo více; tak neměla chyběti významná „elegie“: „Bezumnych lět ugasšeje veselje.“ Puškin v elegii „26. května 1828“ nazývá život „darem náhod, darem marným,“ bezúčelným. Moskevský patriarcha napsal proti této elegii, že život není darem marným, a tu Puškin elegií „Bezumnych lět“ obrací se k Filaretovi.

Toť několik poznámek k „Výboru menších básní“ pro čtenáře, kteří chtějí poněkud lépe znáti vztah mezi básníkem samým, jeho životem a jeho básněmi.

Básnický překlad Krásnohorské téměř v ničem neustupuje originalu: podává formu, ducha, obsah, obraznost, odstíny myšlenek, —

zachovává kouzlo originalu, půvab i energii jeho. Krásnohorská překládá verš za veršem skoro doslovně, zevrubně, zachovává obrazy, obraty řeči, charakter verše, jeho hudebnost i ton. Aby čtenář mohl se přesvědčiti o mistrovství jejího překladu, podáváme ukázkou original i překlad „Elegie“:

Ruský text.

Я пережилъ свои желанья,
Я разлюбилъ свои мечты!
Остались мнѣ одни страданья,
Плоды сердечной пустоты.

Подъ бурями судьбы жестокой
Увялъ цвѣтущій мой вѣнецъ!
Живу печальный, одинокій,
И жду: придетъ ли мой конецъ?

Такъ, позднимъ хладомъ пораженный,
Какъ бури слышенъ зимній свистъ,
Одинъ на вѣткѣ обнаженной
Трепещетъ запоздалый листъ.

Překlad.

Já přežil jsem svých tužeb vření,
své syny jsem přestal milovat;
mně zbylo v srdci utrpení,
plod pouště v něm, jenž jedovat.

Můj květný věnec, větrem chvělý
rve los jak divné bouře shon,
i žiji truchlý, osamělý
a čekám: přijde-li můj skon?

Tak, zimní vichor kdy se žene
a slyšán chladné bouře svist,
sám na větévce obnažené
se chvěje opozděný list.

Těšíme se na překlady delších básní epických, z nichž ukázky přinesla kdysi „Zlatá Praha.“ *A. Vrzal.*

Sv. 17. *M. Lenaua* „Výbor básní.“ Přeložil *Ant. Klášterský.* V Praze 1893. Cena 40 kr.

Lenau dávno si zasloužil, aby aspoň výborem své lyriky byl zastoupen v literatuře našich překladů básnických. Nejen že mu náleží v literatuře německé místo vynikající, zvláště pak že zálibou svou v motivech slovanských má právo na zvláštní naše sympathie.

Předními vlastnostmi poesie Lenauovy jsou: ušlechtilý ráz, stručnost a kovová pevnost jeho slohy, malebnost, plastika a především láska jeho k přírodě. Jako básník přírody nemá Lenau soupeře v literatuře německé.

U Klášterského se jeví týž ušlechtilý ráz poesie, prostota dikce, zvláště pak něžná láska k přírodě, s níž popisuje náš Klášterský i nejmenší zjevy a krásy přírodní. Celkem jest povolaným překladatelem Lenaua. A překlad tento se skutečně zdařil. Na 96 stránkách své knihy podává nám téměř 50 perel poesie Lenauovy. Obraťme si stránku kteroukoliv, ovívá nás celým svým půvabem dech melancholické Musy Lenauovy. Na doklad uvádím zde jen text i překlad poslední básně z proslulých „Schilflieder“ (Písní z rákosí):

Auf dem Teich, dem regungslosen,
weilt des Mondes holder Glanz,
flechtend seine bleichen Rosen
in des Schilfes grünen Kranz.

Hirsche wandeln dort am Hügel,
blicken in die Nacht empor;
manchmal regt sich das Geflügel
träumerisch im tiefen Rohr.

Weinend muss mein Blick sich senken;
durch die tiefste Seele geht
mir ein süsses Deingedenken,
wie ein stilles Nachtgebet!

Na rybníku klidném leží
jasné blesky měsíce,
bledé svoje růže v svěží
věnec třtiny tkajíce.

Jeleni tam bloudí v lese
a do noci vzhůru zří;
časem pták jen snivě hne se
ve hlubokém rákosí.

V slzách se mé oko sklání;
hluboko jde duší mou
sladké na tě vzpomínání
tichou noční modlitbou!

Fr. Skalík.

Salonní bibliotheka. Č. 81. a 84. „Černé perly.“ Znělky *A. E. Mužíka.* Str. 134. Cena 80 kr. — „V samotách.“ Verše lyrické *B. Kaminského.* Str. 102. Cena 60 kr. V Praze 1894. Nakl. J. Otto.

Mužík i Kaminský vždycky nám připadají jako blíženci. Téhož roku narozeni (1859.), téhož roku vystoupili na veřejnost (Mužík roku 1883. sbírkou „Jarní bouře“ a „Hlasy člověka“ a Kaminský „Ztraceným voláním“), oba jsou stoupenci nejmladší školy básnické a žáky Vrchlického, myšlenkový obzor obou ve mnohých věcech je týž. Nyní po 10 letech vydali opět téměř současně nové sbírky svých plodů.

Když letošího roku vydal Mužík ve „Světozoru“ (č. 1387.) svou báseň „Bůh budoucnosti.“ tu nemalý rozruch se objevil v literarní české veřejnosti. Jeden hlas bylo slyšeti, že M. šťastně přestál zkoušku ohněm neurčitého tápání v ovzduší všelikých těch moderních -ismů, že stanul pevnou nohou na pevné půdě positivní, že konečně můžeme od něho čekati plody ceny trvalé. Poněvadž mnohým čtenářům „Hl. lit.“ nebude známa ona báseň věstící obrat v literarním tvoření M., podáváme zde aspoň její poslední slohy:

A náhle jakýs hlas tak milý, dojemný
mi srdce vnadí v sladké tuše:
„Já jsem! Ve srdci tvém ten záchvěv tajemný,
to má je jsoucnost, moje duše.

Jsem stále u tebe! A bys se vrhal v kal,
mně neujdeš, já najdu tebe.
Pojď ke mně, znavený, bys sobě odpočal,
své srdce dám ti, smutných nebe!

Ó nestyď za slzy se, nechať kanou jen,
já také hořce plakal kdysi;
ty's trpěl, zápasil, ty budeš vykoupen,
má láska tebe z mrtvých vzkřísí.

Ó pojď, je země klam, a vše zde smrt a hrob,
a jinde není těchy žádné,
a není spásy, leč u kříže mého stop,
svět celý před ním jednou padne!

Ó nech je smát, je rvát a proklínat svou tíž,
ty zoufalé, ty osamělé, — —
můj vetchý puká kříž, a k vám se kloní níž,
a já obejmu lidstvo celé!“

* * *

A budoucnosti Bůh tu Kristus visí dál
nad přítomností vlny chladné,
sní o člověku dál svůj sladký ideal,
že celý svět mu v náruč padne!

A částečně tento potěšitelný obrat u Mužíka pozorovati lze ve sbírce „Černé perly.“ Ne snad, že by většina básní ve sbírce této byla obsahu náboženského, Bůh uchovej, ale cosi konkretního, positivního vycítí z ní čtenář už na první pohled. Není v ní dobrodružného bloudění po mlhavých končinách, není v ní planého vzdychání a blouznění; jakási mužnost a energie vane celou sbírkou. Ovšem je snad též toho příčinou určitá forma básnická — znělka, — jež nedovoluje básníkovi široce se rozepisovati a plýtvati slovy, což zdálo se nám býti jednou z hlavních vad dřívějších plodů Mužíkových. Velká polovice znělek jest ceny trvalé, byť sem tam nalézti mohlo přísné oko kritikovo nějakou vadu hlavně ve stavbě znělky či snad v neurčitosti výrazu a jiné věci, které snad ostaly v péře od dřívějška. Celkový dojem sbírky jest, jak už řečeno, příznivý a pro další činnost básníkovu mnohoslibný.

Kaminského, básníka melancholie, pessimismu a hrobových vzpomínek, poznáváme na každé stránce nové jeho knihy „V samotách.“ Básník sám uznati povinen, že se opakuje, jak ve hlavních myšlenkách

tak i v tropické výzdobě svých básní. A což teprv obecenstvo? Komu by se neomrzely ty neustálé „hřbitovy, propasti, krev, šílení“ atd.?
Ostatně přece třeba vyznati, že od poslední sbírky „Protesty“ se pessimismus K. značně zmírnil. Ve sbírce „V samotách“ setkáváme se s několika čísly skutečně něžnými, v nichž světobolu básníkova téměř ani neznamenati. Mnohá pak jsou čísla, byť pochmurnějšího rázu, hloubkou citu a opravdivostí mile dojímají. Proti sbírce minulé podotýkáme, že se básník nikde neuctivě nedotýká věcí náboženských.
O formě básníkově, zvláště pak o úpravě verše pečlivé a ladné, zmínila se „Hl. lit.“ již několikráte. *Fr. Skalík.*

Sv. 87. *E. Jelínek:* „Honorata z Wiśniowských Zapová.“ Zápisky z rodinné korrespondence a vlasteneckých vzpomínek. (Jako dodatek ke spisu „Damy starších salonů polských.“) 1894. Str. 89. Cena 60 kr.

Téměř všechny knihy Jelínkovy jsou plny pelu a prosté slovanské poesie, avšak knížka tato ještě jinou předností jímá mysli naše. Čtenář procítí zde kus doby z našeho národního probuzení.

Spisovatel na základě rodinné korrespondence a vzpomínek líčí nám mládí spanilé Honoraty, jež jako lesní kvítko vzkvetla na úpatí Karpat polských. Líčí patriarchalní život v rodinách polských, seznámení a prvou její lásku se spisovatelem českým Zapem, jenž ku konci let třicátých byl úředníkem v Haliči. Zvláště dojemno jest zvěděti, s jakým zápalem učí se mladistvá Polka řeči a literatuře svého milence, aby jednou jeho národu mohla prokázati platných služeb. Když pak vstoupili ve stav manželský a se přestěhovali do Prahy, tu jako apoštolka vzájemnosti slovanské rozvinula svou přehorlivou činnost. Byla i literarně činna, a hlavně vzdělání ženské mládeže jí leželo na srdci. Uprostřed těžkých a smutných poměrů jak národních (r. 1848.) tak i rodinných neochabovala ve své činnosti; ještě na smrtelné posteli s napjetím všech sil pracovala o založení ústavu pro vyšší vzdělání dcer národa českého. Ústav povolen, zařízen, avšak neměl dlouhého trvání. Obětavá a nadšená duše jeho, Honorata, r. 1856. odebrala se na lepší svět. Náhrobek šlechetné vlastenky česko-polské zdobí významný verš ukrajinského slavíka, Bohdana Zaleského:

Duch nie zginie przez skonanie,
A dla ziemi u mogiły
Kilka piórek pozostanie,
Co k niebu mię roznosiły . . .

Knihu Jelínkovu odporučujeme co nejlépe. *Fr. Skalík.*

Albrecht z Valdštejna až na konec roku 1621. Nové listy do knihy třistaleté paměti. Napsal *Fr. Dvorský.* (Rozpravy České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění v Praze. R. I. Třída I. Č. 3.) V Praze 1892. Nakl. J. Otto. Str. 217.

O mládí proslulého vojevůdce Albr. Václ. Euseb. Valdštejna a o činech jeho po r. 1621. málo bylo dosud psáno, málo vůbec a málo kriticky zvlášť. Objemný a důkladný spis zem. archiváře Fr. Dvorského

podává opravdu „nové listy do knihy třistaleté paměti.“ Životopisci a historikové až dosud jen skoro mimochodem zabývali se životem a působením vojevůdcovým před r. 1621., od kterého času Valdštejn začíná býti mužem slavným. Ačkoliv o Valdštejnovi až po bitvu bělohorskou zachovalo se málo zpráv, ani těch dějepisci neznali anebo neporozuměli pramenům českým doby dřívější. Valdštejnovi r. 1621. bylo již 38 let, měl tedy valnou část života za sebou. A tuto část životní líčí Dvorský dle možnosti zevrubně, kriticky rozbíraje prameny listinné i zprávy jiné a opravuje chyby historikův o Albrechtovi napsané a tradicí zachovávané. Spisovatel věrně a přesně nestranně líčí život Valdštejnův od kolébky až po rok 1621., nechtěje býti ani obhájcem ani žalobníkem, nýbrž vždy jen spravedlivým soudcem. Ve spise seznamujeme se s rodinou Valdštejnovou, a dokázán je tu neklamný český původ Albrechtův z rodiny vlastenecké a bratrské. Autor podává i pověsti o vysoké mysli mladičkého Albrechta, v jehož krvi bouřila krev krále Jiřího Poděbradského, vypisuje studie Valdštejnovy v jesuitském konviktě olomouckém, v Hoře Zlaté (Goldberce) a v Altdorfě, cesty Valdštejnovy, pobývání u dvora císařského, válčení proti Turkům a Uhrům a některé méně důležité soukromé a rodinné záležitosti příbuzenské. Doprovozením zesnulé sestry Valdštejnovy Kateřiny, choti slavného Karla st. Žerotína, končí se prvý odstavec výborné práce autorovy. V odstavci druhém hlavně nás poutá zpráva, že Valdštejn stal se katolíkem a počal se také brzy odcizovati snahám českým. Brzy byl počítán mezi zkušené válečníky, r. 1615. byl stavy moravskými jmenován nejvyšším nad plukem pěším. Z téhož roku máme první známý český list Valdštejnův. R. 1617. sepsal Valdštejn vojenský řád jízdní. Potom účastnil se války s Benátčany. Jako manžel a dědic Lukrecie Nekešovny Landecké zdědil velké statky moravské, která se mu stala nestálým domovem. Na Moravě byl považován za zrádce, převedl moravské vojsko do tábora Ferdinanda II. a odvezl zemské peníze. Za to byl z Moravy vypovězen, a statky jeho byly pobrány. Ve své rodné vlasti české ponejprv bojoval šťastně a s velkou účastí u Záblatí, na Moravě u Vistonic však velice nešťastně. Počátkem listopadu 1620 byl vyslán, aby česká města opanoval na rakovnické straně na Slansku, Litoměřicku a Žatecku. Za doby bitvy bělohorské Valdštejn boje se neúčastnil, jen kyrysníci Valdštejnovi bojovali hned počátkem bitvy. V odstavci třetím zvláště jest dlužno vytknouti důkaz, že Valdštejn i vůči nejvyšším vůdcům za příčinou plenění a obohacování jevil se rozhodným přítelem mírnosti a shovívavosti, jakož vůbec v odstavci tomto spisovatel vrhá na slavného vojevůdce dosti zaslouženého příznivého světla. V té příčině i v odstavci čtvrtém zvláště charakteristická jest Valdštejnova zpráva do Vídně o nepořádcích vojska bavorského. V odstavci tomto líčí se poslání Valdštejnovo proti povstalým sedlákům na Hradecku a Polabí, výprava na hranice slezské, výprava na Moravu, válečná opatření Valdštejnova proti Uhrům vpadlým na Moravu, odchod Valdštejnův do Čech. Cestou do Čech byl kmotrem slavnému později jesuitovi a dějepisci a obhájci

jazyka českého Bohuslavu Balbinovi. Jako správce veškeré vojenské moci v Čechách projevil zvláštním činem svou mravní povahu a náboženské smýšlení katolické. Spis končí se přílohou, německým konceptem Valdštejnova vojenského řádu z roku 1617., abecedním rejstříkem jmenným a přehledným obsahem veškerého díla. Úprava jest pěkná.

Autor svým spisem velmi platně přispěl k životopisu slavného vojevůdce, objasniv působení Valdštejnovo i povahu mravní do převratů bělohorských. Důkladné dílo zemského archiváře Českého království, doložené neklamnými prameny listinnými, zároveň jest výbornou pomůckou k dějinám českého povstání stavovského za prvé polovice 17. století, tedy i dějiny Čech a Moravy i Slezska mají ve spise autorově mnohou velecennou stať. Fr. Dvorský učinil svým spisem kus poctivé, střízlivé a vědecky správné práce v otázce Valdštejnské a znova ukázal svou mravenčí píli badatelskou. Dílo jeho jest opravdovou ozdobou rozprav naší akademie. *Fr. J. Rypáček.*

Dojmy z přírody a společnosti. Řada prací *Josefa K. Šlejhara.* V Praze 1894. Nakl. J. Otto. Str. 252.

Přítel domoviny. Ročn. X. *J. K. Šlejhar*: „Florian Bílek, mlynář z Myšic." Příběhy vesnického života. V Praze. Nakl. E. Beaufort. Str. 299.

Prvá kniha obsahuje několik povídkových cvičení a studií, druhá příběh o nešťastné a beznadějné lásce. Obsah jednotlivých prací podávati, vedlo by daleko a nestojí ani za to; p. spis. neklade sám velké váhy na provedení samostatného, zajímavého děje, který mnohdy mizí v záplavě symbolistních prostocviků, jindy je přerušován roztodivnými reflexemi a narážkami a často je pravdě nepodoben. Protož obrátím se hned k některým význačným vlastnostem p. Šlejharova básnění.

Pan Šlejhar se zálibou líčí přírodu zvířecí. Je v tom tak trochu specialista, ale jen co se týká zvláštního způsobu jeho. Jeho zvířecí postavy jsou obyčejně tak raffinované nebo blaseované, jakoby i jich se bylo 19. století dotklo; naivnost a bezděčnost v počínání jejich, která je především vyznačuje, ustupuje u p. spis. zhusta umělé schválnosti. Má to býti a je snad psycha zvířecího okolí člověkova, ale psycha nepravdivá, nepravdivě vybájená. V charakteristice vůbec projevuje p. Šlejhar často začátečníka po starém způsobu výstřední idealisace, po případě upřilišování šeredna. A dle toho počínají si postavy jeho jako loutky rozmaru spisovatelova. Ten venkovský statkář, ti vojáci, ta milovnice atd. zrovna protestují, že by tak byli jednali, že by se v takové situaci mohli octnouti, ale nic platno, p. spis. jich tak potřebuje. Vytkl bych ještě, že na lidských postavách jeho uvízlo mnoho z dobytčích studií p. spisovatelových, ale to už teď není žádnou námitkou, kdy člověk-bestie stal se hrdinou poesie.

P. spis. požil notnou dávku uměleckého sebevědomí. Je si vědom, že není jako jiní lidé a jiní spisovatelé, a neopomíjí čtenáře na to upozorňovati. Uslyšev totiž, že ten a onen na př. francouzský

romanopisec poučuje čtenáře o svých záměrech v předmluvě nebo v díle samém, vsouvá do svých povídek, zvláště ve „Florianu Bílkovi,“ také duchaplné výklady, jak prý by to nyní čtenář očekával a jiný spisovatel také zaonačil, on ale že jako ne tak. Nešťastnou náhodou bývají to plané omluvy nepodařených obratů. Díků však zaslouží aspoň ta upřímnost, jak přiznává, že by toho jiní tak neudělali. Nové není vždycky lepší.

Mimochodem řečeno, má také p. spis. — nevím proč — zvláště s kopce na — faráře; v tom však není originalní ani specialistou — to už bylo.

Symbolické stránce slohu i zjevů věnuje p. spis. velkou péči, ba řeknu raději práci. Vedle překrásných, náladu zrovna vydechujících obrázků připadneš na rozvlečené, pracně urobené popisy, jež kritik nucen dočísti, z nichž ale může pochváliti — pardon, jen konstatovati pouze bohatou zásobu slov; pokárati, po případě konstatovati jest mu při tom nezřídka ledabylou a chybnou češtinu.

Snaha po výraznosti, jež celý směr p. spisovatelův ovládá, zavinila mnohé z uvedených násilností. Při krajinomalbě a podobných náladových výjevech, kde čtenář vydán úplně libovůli básníkově, zdařil se mu dojem nejednou znamenitě. Při ději lidském však, pro který si zvolil všední postavy našeho venkova, přešlo oduševnění v mlhavost; dějiště i osoby jsou vám přemrštěné, neurčité a cizí, nikoli z nedostatku plastičnosti, nýbrž životnosti. *P. Vychodil.*

Libuše, Matice zábavy a vědění. Ročn. XXIII. „Vřesová víla.“ Povídka z hor. od *V. Lužické.* V Praze 1893.

Zcela jak v pohádce, jíž Běla vypravuje mladému pánu z Mladějova. Vřesovou vílou jest ona, Pravomilem Arnošt a úlohu zlé sestry jeho převzala z ochoty Arnoštova matka. Pověst o vřesové víle je pěkná, působí tklivým, naivním kouzlem pohádek, ale povídka pí. Lužické, jež je dopodrobna provedenou parafrasí oné pohádky, s určitým jevištěm — Krkonošské hory — a určitou dobou (a k tomu dobou moderní), jest prosta kouzla veškerého; tu zbyla jen naivnost. „Život za štěstí“ má býti vůdčí myšlenkou povídky, tedy problem ne právě jednoduchý. Prosté děvče, ovšem zázračné krásy, tak že se pí. Lužické superlativů naprosto nedostává, okouzlilo mladého pána z Mladějova tak, že proti vůli své matky ji pojal za ženu. Běla však brzy sezná, že věčné líbánky život opravdového muže přec jen nevyplní, ba dokonce z úst rozhněvané matky uslyší, že je štěstí Arnoštovu v cestě. Skočí do vody! Život za štěstí! Nechceme se ani dotknouti toho, jak málo mravní síly a jak mnoho chorobného citlivůstkářství se kryje v oné zdánlivě tak poetické frasi — jsme ostatně jisti, že ani pí. Lužická to tak doopravdy nemyslí — ale divno nám bylo, že paní autorka si sama nepovšimla, jak mnohem psychologičtěji odůvodněn konec vřesové víly v prosté pohádce — a to ne samovražda, nýbrž pouze návrat do vody, jež byla jejím pravým domovem — než ta smrt Bělina. Místo aby získala si hrdinka

sympathie čtenářovy, oč se spisovatelka přičiňuje v potu tváři hromaděním nejskvělejších přívlastků, pozbývá jich čím dále tím více, a čtenář bezděky přisvědčuje matce, že v takové nevěstě nevidí žádného štěstí. Arnošt ji přec obklopil vším, co láska může vymysliti, podával jí důkazy své lásky neustále, ale Běla si vzala do hlavy, že nesmí od ní ani na krok, začne dokonce žárliti i na svou tchyni, a když přece ani lichocením ani hrozbami účelu nedosáhla, zahrála si na vřesovou vílu — a utopila se. A o této Běle mluví autorka se zbožnou úctou, toto chorobně citlivůstkářské děvče, o němž nikdy nedovedeme pochopiti, jak mohlo vyrůsti v horách, v neustálém styku s přírodou, s lidmi zdravého těla a zdravého, praktického ducha, nazývá pí. Lužická idealem. A jako Bělina, tak okresleny i ostatní povahy; nikde určitějšího, pevnějšího tahu, samé mlhavé, stínové obrazy. — Mravní naučení z povídky pí. Lužické by asi bylo, že šlechta naše a jmenovitě vlastenecká, jako byl pán z Mladějova, by měla býti u volbě nevěst rozhodně opatrnější a nehledat jich na vřesovištích; protože však až dosud podobné případy v praxi jsou dosti řídké, je plným naším přesvědčením, že tato povídka mohla zůstati nenapsanou. Leda — jednalo-li se pí. autorce o demonstraci proti správnému užívání přechodníků. Ta dopadla skvěle! Na př. „Rozhněvaná paní, vyčerp*ajíc* celou zásobu slov, vyrazila ze sebe...;“ „uslyšíc kročeje, zvedla hlavinku;“ „nesměle prohodil zaboře... své zraky!“ „...pravil postana u jedněch dveří!“ „uvítala starou paní políbíc jí ruku“ atd. s dojemnou přímo důsledností.

Tím vším nechceme však naprosto tvrditi, že povídka pí. Lužické nenajde jmenovitě v kruhu mladých, blouznivých čtenářek hojně obdivu, a to je právě to nejsmutnější. Jinak by o jednu zbytečnou knihu více nebo méně naší literatury již nezabilo. *M. Zavoral.*

Levné svazky novel. Č. 3. *Iza Savická:* „Bez návratu,“ „Lítost,“ „Posluha.“ — Č. 14. *Dygasiński:* „Hlad a láska.“ V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček.

Všechny čtyři povídky jsou rázu celkem pochmurného. Lidská bída a ničemnost — toť krátký jejich obsah. V povídce „Bez návratu“ líčí se opuštěná žena, jíž místo dědictví, pro něž si do hlavního města přijela, dostává se výsměchu. V nejvyšší nouzi, téměř na pokraji zoufalství, klesá za obět zhýralci. A toto jest ve hlavních rysech též obsah povídky Dygasińského „Hlad a láska,“ jenom s tím rozdílem, že co Savická s ženským taktem jen naznačila, Dygasiński po manýře naturalistův obsírně líčí. V časopisech polských byla sbírka Dygasińského „Garstka,“ z níž tato povídka jest vyňata, přímo odsouzena. Tak praví „Przegląd polski,“ že by pověst „Hlad a láska“ nebyla ke cti ani naturalistovi Maupassantovi. Tak zejména kapitola X. obsahuje dráždivý výjev, dráždivě podaný.

Proto je nesvědomitostí vydavatelstva, že do sbírky této, jejíž rozšíření pro mírnou cenu jest vypočteno na vrstvy nejširší, přijalo tuto práci.

Obě ostatní povídky Savické jsou pěkné. *Fr. Skalík.*

Repertoir českých divadel. Sv. 31. „Magdalena.“ Činohra o 4 dějstvích. Napsal *Dr. Polykarp Starý.* V Praze 1893. Nakl. F. Šimáček. Str. 128. Cena 50 kr.

Slečna z bohaté továrnické rodiny páně Gabrielovy, Magda, byvši již dříve svedena učitelem hudby, má se vdáti. Má si bráti domácího inženýra, jenž závod tchánův znamenitě povznesl svými vynálezy. Slečna jest jím vášnivě milována, a to snad právě nejvíce hryže její svědomí, že v tomto případě nestojí před ženichem jako pravý anděl, nýbrž jako anděl padlý. A tato okolnost jest kritickou nejen pro dobu před svatbou, ale, a to hlavně, i po svatbě. Před svatbou slečna div neomdlí. Cítí v sobě ošklivost nad touto šalebnou hrou, a chce konečně i vše ženichovi vyjeviti, ale v rozhodném okamžiku pevně prohodí: „Nuže k oltáři“ a neřekne nic. Mezi tím, co se všichni strojí do kostela, udál se malý výjev. Učitel onen hudby, jenž při svém hanebném skutku špekuloval hlavně na velký majetek p. Gabrielův, nyní před svatbou přichází znova do domu a chce škandálem svatbu překaziti. Byl však p. Gabrielem, přesvědčivším se znova o jeho špekulantství, vyhozen a všecka policejní opatření učiněna, aby nedošlo k pohoršlivému výstupu. A tak minula svatba docela hladce. Hůře však bylo po svatbě. Mladí manželé vyjeli si na svatební cestu, ale brzy se vrátili, a to úplně sobě odcizeni. Manžel totiž poznal provinění ženino, a to učinilo jej přímo zoufalým. Chtěl různým způsobem vylákati na ní aspoň přiznání, avšak ani toho se mu nedostalo. Ze strachu zamlčovala svůj hřích a tak dohnala muže svého k tomu mínění, že nebyl a není ani milován a že se stal vlastně pouhou záštitou její prostopášnosti. Začal hýřiti a tyransky s ní zacházeti. Katastrofa se blížila a dosáhla vrcholu, když známý nám učitel hudby i sem vnikl do života rodinného. S velikým mravním rozhořčením zapuzovala jej Magda, až konečně, když jí pohrozil, že muži prozradí její poklesek, stala se bezmocnou. Takto našel je právě manžel a nyní byla roztržka úplná. Odejel na vždy do Oděsy a mezi tím Magda se postřelila revolverem. A nyní hlavní úlohu přejal bratr inženýrův (Maxův) Julián, doktor mediciny. Pochopil situaci. Magda byla jako nerozumné děvče svedena, nyní však vášnivě milovala Maxa a ztráta jeho ji dohnala k zoufalství. Pustil se za svým bratrem a dovedl jej zpět. Max uznal konečně své přenáhlení, uznal, že i on za mladých let dopustil se podobných poklesků i chtěl nyní založiti aspoň jakýsi modus vivendi se svou manželkou: na venek svornost, doma však úplnou zdrželivost. Magda však nesvolila v tento způsob života, její veliká láska žádala navzájem též lásku a proto dávala mu volnost, majíc v úmyslu zbaviti se života: snad že se jí to podaří nyní, co dříve selhalo. Tím usmířila Maxa; odhazuje své předsudky o mravnosti a cit zatajovaný a potlačovaný znova propukl a vypučel v nové smíření.

Činohra tato byla poctěna Tylovou cenou „Ústřední Matice divadelních ochotníků československých.“

Důvody pro usmíření obou manželů jsou slabé. Již ve 3. jednání zapředl se rozhovor mezi oběma bratry Juliánem a Maxem a ponětí o mravnosti, ale nedošel ohlasu u Maxa, poněvadž byl nedostatečný. Takovým způsobem by nebyl žádný muž zneuctěný usmířen. A když se Max vrátí, jediný výrok smrti hned jej usmiřuje. Pokládal přec

ženu svou za špatnou a prolhanou a dřívější poranění mohl snadno považovati za prostředek pro ujití pouhé hanbě. Podezřelé je to i s Juliánem. Od počátku líčen nám jako nepřítel žen, ale také od počátku vidíme ho vlastně zamilovaného až po uši do sestry své švakrové, Leony, až konečně se s ní zasnoubí. Též u Leony, která do poslední chvíle byla zamilována do poručíka Koola, není dostatečné příčiny pro změnu, a to tak náhlou.

Činohra tato jest psána novým směrem, vyličujícím vše pokud možno věrně dle skutečného života, a p. spisovatel učiniv z ní jednu z doby nejnovější a z velkého města myslil bezpochyby, že věrněji nemůžeme podati obraz této doby, než když hodně škandálních historek v ohledu mravním (o kterých nelze tu dále povídati) vylíčí. Dílo může býti ovšem cenné a nelze upříti přesného a znaleckého mnohdy líčení, ale působení jeho bude vždy rozhodně rušivé. *V. Beneš.*

Ochotnické divadlo. Sv. 81. „Princ Bebé.“ Veselohra o 4 jednáních. Napsal *Petr Max Malloch.* V Karlíně 1893. Nakl. M. Knapp.

Veselohra tato jest lehčího druhu a vypisuje nám machinace prince Ludvíka „Bebé,“ jak mu říkali, jaké nastrojil, aby dva milující párky byly učiněny šťastnými, které by se ostatně i bez něho byly za sebe dostaly. Především líčen příchod kněžnin na její zámek po 11 letech a způsobem přepjatým nám již tak známé špatné hospodářství páně direktorovo a jeho nohsledů. Kněžna vdova přijela sem k vůli hraběti Waldenau, majiteli sousedního statku. Hned také po svém příjezdu pozval jej na hon. Nechtěla však pozvati sestru svou Kamillu mladou a krásnou, obávajíc se sblížení jejího s Waldenau. Ale syn její, princ Bebé, zaslal jí pozvání o své újmě, a za pokutu za to dostal od mateře své dosti krutý trest. A toto pozvání jest nejdůležitější bod pro sběh dalších událostí. Neboť Waldenau i Kamilla cítili již dávno náklonnost k sobě a zde na zámku kněžnině hlavně působením Bebé (jenž by mohl dávati úlohu zázračného dítěte) náklonnost tato dospěla konečného dovršení, zasnoubení. Přičiněním princovým také starý praeceptor jeho a podivín nucen téměř se zasnoubiti z ohledu na vysoce váženou počestnost svou s nervosní Miss Griphovou.

A to by byl tak asi celý obsah. Jsou tu malicherné i poněkud směšné události k sobě skupeny; hlubšího podkladu, nějaké příčinnosti a zajímavějších rozborů tu nehleděno. Špatná veselohra tato není a poskytne smíškům svými zvláštnůstkami v chování a tváření se osob jednajících dosti zábavy, ale literarni ceny v ní mnoho neshledáváme. *V. Beneš.*

O. Hostinský: **Čtyři rozpravy.** I. O kulturním významu umění. II. O původu umění. III. O pokroku v umění. IV. O klassifikaci umën. V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Str. 106.

Esthetické rozpravy Dra. Otakara Hostinského snad proto, že se tak zřídka objevují, nezdají se působiti tak, jak by mohly a měly. Již dlouho nepůsobí na naše umění esthetika empiricko-filosofická,

neb raději esthetika vůbec, poněvadž nedovedla se udržeti v modě. Bylo by na to potřeba stálého opakování uměleckých zásad, stálého pěstování vkusu obecenstva v novinách, časopisech, v rozšířených spisech, aby tvorba i požitek umělecký aspoň poněkud se řídil požadavky uměleckými; zatím skutečné živé umění kráčí prý svou cestou, nestarajíc se prý o pravidla esthetikův, a obecenstvo produkující i užívající domnívá se, že je to skutečně umění. Jak málo by bylo k umění potřeba, kdyby to pravda bylo! Zdá se však, že úlohy esthetiky a umění se pomálu vystřídají. Zásada vůbec platná, že pravé umění působivosti nepozbývá nikdy a nikde, jakkoli se podřízení živlové jeho mění, kdežto esthetická pravidla už tolikrát byla usvědčena z nepravdy, zdá se nyní pozbývati platnosti pro umění a s obnovenou silou zavládati pro esthetiku: umění nynější totiž odříká se svých předků, nezná se k nim, esthetika jako marnotratný syn se k nim vrací; snad se brzy setkají, záležíť to pouze na umění samém, které se na cestu tu již rozběhlo. Snad i ono brzy vůbec uzná, že ti staří, ať praktikové ať theoretikové, nebyli tak docela na omylu.

K úvahám takovým rozpravy spisovatelovy podněcují; první a třetí z nich zvláště. První byla napsána, po případě přednesena, kdy nynější básnické pokolení naše takořka ještě nebylo (1883), míním totiž to, které nyní na Parnasse českém chce vévoditi. Druhá (1889) je dobou sice novým snahám bližší, ale není proto o nic novější a o nic starší; ozýváť se tu tentýž požadavek, aby umění a pokrok jeho byl platným činitelem ve „stálém sebezdokonalování lidstva, a to v oboru věru nikterak nedůležitém“ (str. 63.). Druhá rozprava, o původu umění, zkoumá souvislost umění s důležitými podniky a zájmy člověka. Nejsou tu sice dosti přesně vytčeny hranice, kde vlastní umění se začíná, ale jinak tu i jinde pověděno dosti důrazně, že umění nejvyšším zájmům člověka slouží. Do rozboru zájmů těch se spis. dále nepouští, buď že přednášky toho nedovolovaly neb že chtěl ostati na půdě exaktní. Je to trochu vadou, protože obecenstvo chce míti demonstrationem ad oculos, názorné doklady, a je to snad také trochu následkem neurčité posice. Ke článku o původu umění budiž mimochodem poznamenáno, že spis. uznává za dobré, zabývati se Darwinovými „zákony“ o zvířecí intelligenci co do krasocitu a pohlavního výběru; měl k tomu snad příčinu v našich primitivních poměrech přírodopisného papouškování; i takto zbyl se svého úkolu až příliš šetrně.

Rozprava poslední, věnovaná klassifikaci umění, jest významu více theoretického; klassifikace ta není prakticky docela bezvýznamná, v tom p. spisovateli přisvědčuji, ale přece méně významná. Klassifikaci jeho však mi nelze přisvědčiti. Umění výtvarné a časové vyčerpává tuším řadu umění docela; posuňkové (herectví nebo mimika) zdá se mi přece jen uměním výkonným, vycházíme-li od pojmu umění jakožto činnosti myšlenkové, citu se dotýkající, a od účelu jeho, vniterným obrazem způsobiti příslušný dojem citový; pak totiž herectví jest výkonným uměním básnictví, a mimika jest jen dotud uměním

výkonným, pokud jest herectvím, zobrazujíc myšlenkový obsah, kdežto tanec uměním vůbec není, byť byl sebe větší umělostí. Dle tohoto postupu byl bych také tak zhola nezavrhoval třídění umění dle hodnoty (str. 91.); p. spis. jakožto znamenitý esthetik hudby mi to zajisté odpustí, když se stanoviska myšlenkového se při tom odvolám na hudbu a na př. na zkoušky Gilmanovy o výraznosti její.

P. Vychodil.

Knihovna lidu a mládeže.

Vilímkova knihovna mládeže dospívající. Seš. 82.—91. o 32 str. po 20 kr. „Tajemství severu.“ Napsal *Petr Mael.* Přel. *Dr. J. Herzer.* — „Věrné přátelství.“ Historická povídka. Napsal *H. Hirschfeld.* Přel. *Gabriel Smetana.* V Praze 1894. Nakl. J. Vilímek. Str. 308.

V „Tajemství severu“ líčí výpravu lodi „Severní Hvězda“ z francouzského města Cherbourgu k severní točně; výpravy té se účastnil majetník lodi Petr Keralio, velitel výpravy Bernard Lakros, snoubenec slečny Isabely Keraliové, poručík Hubert Ermont, mnoho důstojníků, lučebník Šnekr a jiní. Výprava šťastně pronikla až k točně, ač sever vyžádal četných obětí, jichž příčinou částečně byl lučebník Šnekr, člověk zlomyslný, odporučený výpravě jako Francouz, ale vlastně rodem Němec, jenž nepřál výpravě francouzské. Týž vypustil účastníkům z válcův a rour zkapalněný, zhuštěný vodík, na přímluvu slečny Isabely byl ponechán na živu, chtěl zničiti loď a byl při tom medvědem zahuben. Po šťastném návratu lodi do Francie, Hubert Ermont slavil svůj sňatek s Isabelou. Toť krátký obsah knihy, psané dosti suchoparně a ničím nevynikající nad podobná líčení různých výprav k točnám a do neznámých končin: jsou to řady obrazů vnějším pouze způsobem spojené a navlečené na nit vypravování nějaké milostné historie. — „Věrné přátelství“ je sentimentalní povídka z dějin danských za krále Kristiana IV. a jedná o věrném přátelství Erika, který z chudého chlapce, jakým ho vidíme na počátku povídky, stal se velikým státníkem, a jeho přítele, jelena Lili. Některé zajímavé zprávy o Kalmaru, obleženém Švedy, mizí v množství jiných podrobností. Nicméně povídka tato je cennější než „Tajemství severu.“

A. Vlas.

Nová knihovna pro mládež. Sbírka spisů poučných a zábavných pro naši milou mládež. Pořádají M. Weinfurt a Fr. A. Zeman. V Praze. Nakl. Fr. Urbánek. Sv. 90. „Z dětského srdéčka.“ Báječky a básničky pro čiperné dětičky. Napsal *Karel Jiránek.* Str. 82. Cena 50 kr.

Svazečkem tímto přibylo pro dětskou veršovanou literaturu několik pěkných čísel. Z nápisu počali jsme se strachovati, že tu nalezneme titěrný obsah a titěrnou formu, ale byli jsme mile překvapeni, čtouce dál a dále. Najdeme sice mezi básněmi Jiránkovými bajky pro děti nejasné („Koník“), ale autor na jiných místech vypravuje prostě, srozumitelně. Co vypravuje dětem o zvířatech, o zpěvu ptačím a pod., je docela přirozené, souhlasí s přirozeností zvířat a pro děti snadno pochopitelno. Verš jeho jest dosti uhlazený,

forma z pravidla odpovídá obsahu. Jiránek umí vypravovati tklivě i žertovně.

Sv. 91. „Z dětských let.“ Povídky a báchorky. Vypravuje *Eufemie Fritzová*. Str. 137. Cena 70 kr.

Fritzová vystupuje asi s první sbírkou svých prací, ale nebudí žádných skvělých nadějí. Nezná dle všeho života, nezná duše dětí. To, co ona vypravuje o dětech, v ničem se nepodobá skutečnosti. Vezmeme si na př. nejdelší povídku „Mařenka.“ Téhož dne narodily se dvě děti: hraběcí dítě, Jindřiška, a Mařenka, dcera chudé vdovy po lesním. Hraběcí chůvy ještě Jindřišku nosily na rukou, když Mařenka už rozumuje jako desítileté dítě o chudobě, a „červ závisti a nespokojenosti počínal hlodati v útlém srdéčku Mařenčině,“ že nemá takových hraček jako Jindřiška. Z Mařenky vyrůstá děvče závistivé, sobecké, jež ničeho nepřeje útlé, něžnocitné Jindřišce; když však hraběti dceruška zemřela, vzali si Mařenku, ale na zámku stala se z ní dívka marnivá, lenivá, jež zanedbávala učení, až najednou neštěstím, které stihlo matku její, obrátila se, změnila se v duši a dostudovala pomocí hraběte na učitelku. Mudrování v povídce střídá se s kazatelskými řečmi, výjev výjevu nepřirozenější, dětská psychologie žádná. Spisovatelka ráda staví vedle sebe dítě chudobné a dítě z bohaté rodiny; tak je tomu také v povídkách „Jarmilčin splněný sen,“ kde rodiče Jarmilčini na žádost dítka svého přijímají osiřelé děvče do domu, a „Dobré srdce.“ Trochu lepší než povídky jsou báchorky, kde spisovatelka nemusila tolik hleděti na skutečnost. Závadného v knížce není nic. *A. Vlas.*

Paběrky.

Jednotný názor světový u básníka zahazuje Jar. Vrchlický mezi „esthetické haraburdí, kde již odpočívají pověstné tři jednoty a jiné zbytky z přechodních dob literarních revolucí. Právě tato fluktuace z názoru k názoru jest typickou pro moderního umělce... Vrcholem přírody není, aby byla korrektní a pravidelná, nýbrž aby byla ohromná a překypující bujností a životem. Tak příroda jako člověk vůbec a básník zvlášť tíhnou jen k tomu, aby vyjádřili a k rozvoji přivedli svou vlastní a celou osobnost až k mezím vlastní vlohy.“ („Věstník Č. Akademie“ 1894, 3.) Pan Vrchlický ve svých úvahách a polemikách o zásadních otázkách nemívá vůbec štěstí; bývají v nich duchaplná přirovnání, smělé přemety, ale mnoho sofismat. Zde nový případ. Předně je snad mezi „světovým názorem“ a formalními jednotami, jež ostatně ještě dlouho a nikdy nebudou mezi esthetickým haraburdím, dokud bude poesie — jenom třeba věděti, co znamenají — tedy mezi oběma požadavky je přece snad aspoň takhle trošičku rozdíl. Či ne? — Dále je básník také člověkem a básní o životě lidském, kterýž by ovšem bídně dopadal, kdyby byl jako „harfa v poušti ležící“ (Shelley). Atd. P. Vrchlický ovšem předpokládá umění absolutní; ale to je dnes tušim už už na okraji jámy, která chová

esthetické haraburdí. A p. Vrchlický za své mnohé zásluhy nezasloužil by, aby se ideový výtěžek z poesie jeho kdysi charakterisoval známým: „kam vítr, tam plášť!"

Podřečí u některých moravských belletristů dochází velké obliby; u čtoucího obecenstva sotva. Promluveno zde o věci té už dříve; umělec ovšem nepotřebuje čísti, on smí udávati ton — jen aby potom ten ton nebyl falešný! Kromě toho, že podřečí na př. hanácké je v písmě hodně nesrozumitelné, a kromě nebezpečí jazykových je celé to dialektisování, důsledně provedeno, povážlivou známkou umělecké neschopnosti. Nedostává se ducha — tedy má vypomoci písmena; umění sesmekne se na podřízený způsob charakteristiky — nářečím. Viděti to také z obsahu: co tam kloudného, bylo by stejně pěkné také v češtině, ostatní jsou elementarní, primitivní, zhusta hospodské špásy na polehtání, a ti Hanáci, náš nejpokročilejší kmen, jsou zde jako přihloupli dobráci, kterým slina také někdy něco chytrého na jazyk přinese. To není studium lidu a láska k němu, to by znamenalo dělati si z něho a z jeho řeči velkopansky blázny. Lid sám se k takovému ironisování, z něhož vyciťuje, že on má vlastně tu komedii dělati, usmívá často dosti kysele. Takhle se po Kosmákovi pokračovati nesmí, sice klesne naše povídka zase pod literaturu.

O českém pronášení čísel píše prof. Dr. Fr. Dvorský v brněnském „Učiteli" (č. 10.) proti p. J. E. Kosinovi se stanoviska methodického i filologického, srovnávaje se docela s poznámkami našeho *y,* panem J. E. Kosinou za anarchistu vyhlášeného. Zajímavý zvláště je ve článku prof. Dra. Dvorského odstavec, ve kterém uvádí ze 700 moravských půhonův (od r. 1406.—1409.!), tedy z pramene ryze českého, všechny tamnější případy (asi 40), ve kterých se vyskytují vypsané číslice; ve všech pak je čtení „německé" (podle některých češtinářů), ono domněle „české" ani v jednom!

Knihkupec Dr. Fr. Bačkovský stává se pomálu specialistou mezi nakladateli a knihkupci, specialistou socialně-demokratickým. Doporučuje totiž na obálkách nových spisů zvláště „spisy, vhodné pro knihovny socialně-demokratické." Mezi nimi jsou brošurky o kněžském bezženství, o jesuitech, o sv. Janu Nepomuckém atd. Pro prof. Dra. L. Čelakovského bude asi zvláště potěšitelno, že je mezi nimi též jeho dílo „Rozpravy o Darwinově theorii a o vývoji rostlinstva." Ó svaté poslání české knihy a českého nakladatele, jako je na př. pan Bačkovský, bývalý vychovatel naší mládeže, úd katolického spolku atd. Byl bohužel i přispívatelem našeho časopisu; prosíme za odpuštění!

Zprávy.

Pomůcky a rukojeti správné češtiny se množí; správné češtiny však ubývá. Nejmakavější cizomluvy, které nedávno se psaly ještě v úvozovkách jakožto „vtipy" („na svou pěst," „státi s někým na dobré noze" atd.), staly se už spisovnými i v lepších knihách a časopisech. Jiný zmatek zase je v českém pravopise, kterému prof. Dr. Gebauerem vytčena nedávno určitější pravidla, jen že málo zachovávaná. Prof. *K. Vorovka* vydal tuším už dva nebo tři

slovníčky, posléze Abecední vyhledavač slov, 1894 v Praze u Bursíka, které jsou trochu drahé a málo úplné; kromě toho, ač hledí hlavně na pravopis, jsou v něm samy někdy nedůsledny a nesprávny. Nejnověji vydán po třetí ctihodný Brus Matice České, přepracovaný zevnitř i uvnitř; úpravou jest nyní mnohem zručnější a obsahem je značně zlepšen. Jest ovšem i tak hodně konservativní. Kéž se stane v pochybnostech vodítkem! Ale většina nechce, někteří někdy nemohou. Mnohá slova stala se vědecké češtině nezbytnými; „naprostý“ na př. je slovo chybné, vím to, ale v témž okamžiku, kdy to znova čtu v „Bruse,“ jsem nucen přece zase napsati „naprostý,“ nechci-li psáti absolutní; „k vůli něčemu“ je chybné, ale pište rozbor účelnosti bez úsloví toho! Atd. Pravopis cizích slov je i tu někdy nesprávný, po německu přikrojený a nedůsledný; má-li se psáti tón (místo spr. ton, tonina), tedy pišme konečně také kytára, Heléna atd., neboť Francouzi, recte Němci tak vyslovují. Ostatně francouzská výslovnost (délky na konci!) nezdá se býti všude správně naznačena. Théma je schránka a ne thema, atd. Ale to jsou maličkosti, jinak je kniha ta vzácná a zaslouží, aby se jí co nejvíce používalo.

„Palestina.“ nádherně vypravené dílo Fr. Klementa (nakl. E. Beaufort), jehož vyšlo už 15 sešitů, má v 13. sešitě hodně štiplavé a posměšné poznámky o starokřesťanských poustevnících. Potlačíme ostrou poznámku, jíž by p. spis. zasloužil, a poznamenáme jen, že v posuzování dějepisném rozhoduje mnoho povaha doby a osob, jejich požadavky a práva, a že takto zastupovali poustevníci při veškerých výstřednostech za té doby věc podstatně velkou a svatou, totiž boj proti úžasné rozmařilosti. „Náboženskými blouznílky“ byli jen v některých maličkostech, vysvětlitelných buďto psychologicky nebo z reakce: dějinně a nábožensky jsou to velikáni a byli jimi u lidí, jichž úsudek více váží než p. Klementův.

Sv. Čech v ruském překladu. A. G. Sacharova vydala v Petrohradě překlad několika povídek („Razskazy“) Sv. Čecha, a ruská kritika přijala překlad velice vlídně. *N. T.* v „Knižném Věstniku“ praví o Sv. Čechovi, že musa jeho vyniká rozmanitostí a vlasteneckým nadšením. Sv. Čech dle jeho mínění nemůže klidně se dívat na poněmčování Čech Němci, nýbrž směle odsuzuje takovou politiku. Jako idealní vlastenec pln zármutku a nevole pohlíží na lhostejnost svých krajanů k vlasti. Na konec přeje si N. T., aby paní spisovatelka ještě více přeložila z nadaného toho spisovatele. *A. V.*

Slovinsko. „Doktor Dragan,“ drama v 5 jedn. Napsal *Dr. Vošnjak.* „Narodní knjižnice“ sv. 3. Zasloužilý spisovatel slovinský předvádí nám ve svém dramatu kus života slovinského národa, který odehrával se v letech 1866.—1869. Hrdinou dramatu jest Dr. Miroslav Dragan, básník a poslanec slovinský, který zapomněv na národ svůj, zaprodává svůj hlas vládě za mrzkou lásku Katinky a mizerný hmotný prospěch — koncessi na železnici. Z vedlejších osob činně zasahují v děj professor Branić se svou dcerou Mirou, která vášnivě miluje Dragana, a praktický vlastenec Stremil. K nim druží se ministr Bering, jeho tajemník hr. Bileneg se svou chotí Klárou, její příbuzná vdova baronka Katinka Holbergová a Samuel Pereles, řiditel kreditní banky. Všecky osoby jsou velmi dobře charakterisovány; zvláště pak dramatická vina hrdiny, „zrada na národu“ jest náležitě vykreslena. — *Ivan Strukelj* vydal v Lublani „Pomladinski glasi,“ věnované slovinské mládeži. R. IV. Pěkné jsou:

„Bela Kača“ od F. S. Finžgara (pov. pro dítky), „Materina luč“ od J. Jerše. Mezi povídky vpleteny jsou lyrické písně: „Materina pesem,“ „Poslanka,“ „Pomni“ a j. Jako povídky tak i básně čtou se velmi hladce. *J. Malota.*

Charvatsko. Klub charvatské oposice, zvaný strana práva či zkrátka „Pravaši,“ vydává souborně řeči svého vůdce pod názvem „Djela Dra. Ante Starčevića,“ v nichž zobrazeny jsou cíle a touhy veškeré charv. politiky.

— Po Šenoovi, který byl tvůrcem charvatského feuilletonu, dlouho nebylo nikoho, kdo by tuto důležitou část literatury s úspěchem pěstoval. Pseudonym *Miloje Fruškagorac* jest prvý, kterému se to po dlouhé době podařilo. Jeho feuilletony, vydané pod jménem „U wagonu,“ jsou toho skvělým důkazem. Je to šest krásných „causerií,“ v nichž, jak praví „Vienac,“ obráží se pronikavý a ostrý duch nadaného spisovatele, který má veliké nadání pro tento druh literatury. Je to v pravém smyslu onen duchovitý štěbot a lehká konversace jemného člověka s dostatečným přídavkem subjektivnosti, s nímž setkáváme se u dobrého feuilletonisty. Nejlepší z těchto „causerií“ jest asi „Moc hudby,“ pravá perla mezi feuilletony. Pěkná a plná filosofických myšlenek jest studie „O nosu.“

— Knihtiskárna Lva Hartmana vydala mohammedanský kalendář „Mearif“ redakcí Osmana Azise. První cena patří básnické povídce Safveta bega Bašagiće „Pro kletstvo Dželal paše.“ Je to kalendář na musulmanský rok 1312.

— *Lucij Perojević* v Trogiru napsal povídku „Láska vily.“ Pověst čerpána jest z vypravování lidu, což dokazuje bohatství prostonárodní literatury. Povídka napsána ve formě básnické a rozdělena na 4 zpěvy s fantastickým předzpěvem. *J. Malota.*

Srbsko. Královská srbská akademie vydala „Geologii“ od *Jovana M. Žujoviće.* Díl I. Geologie topografická.

— Nový list, věnovaný vědě, literatuře a životu společenskému, založili v Bělehradě *Stojan M. Protić* a *A. M. Stanojević.* Některé příspěvky jsou pěkné, avšak mezi nimi též mnoho plev.

— Zajímavá jest „Istorija Rašid-beja čudnovatih dogadjaja u Beogradu i Srbiji,“ kterou z turečtiny přeložil *D. S. Čohadžić.* Jsou to zápisky o nejnovějších dějinách srbských, o válkách za svobodu. Jest v ní vypsána politika srbská od počátku tohoto století do r. 1848. Jsou psány ve formě dialogu mezi dvěma bělehradskými Turky.

— *Milorad Šapčanin* napsal vlasteneckou melodramatickou báseň „Zadužbina.“ Děj čerpán z dob cara Lazara.

— *Dr. J. Cvijić,* prof. vysokých škol bělehradských, vydal „Pregled geografske literature o balkanskom poluostrovu za 1892. a 1893. godinu.“ Pro nás jest dílo toto zajímavo tím, že spisovatel pojednává v něm s velikou pochvalou o Jirečkově díle o Bulharsku. Mimo to zmiňuje se o 103 dílech, vyšlých ve zmíněných třech letech o balkanském poloostrově. *J. Malota.*

Bulharsko. V Plovdivu vychází od nového roku za redakce *S. Bobčeva* a *M. Iv. Madžarova* měsíčník „Bulharská sbírka.“ Přináší původní práce, z nichž zvláště pozoruhodny jsou básně nejlepšího bulharského básníka I. Vazova, jakož i vzorné překlady z literatur cizích. *J. Malota.*

Polsko. *Sever* vydal ve Varšavě trojsvazkovou pověst „Nafta," v níž zdařile líčí poměry socialní. Část kritiky polské pokládá toto dílo za nejlepší z děl Severových.

— *Žofie Georgowiczówna* vydala prvou svou sbírku „Prvosenky." Jsou to vesměs práce kratší, celkem slabé.

— *M. Parczewska* napsala pěknou knížku „Črt a obrázků." Klidný a lahodný ton vypravování, pravdivost líčení, sympathické, byť i chmurné postavy osob jednajících, jsou přední vlastnosti sbírky. Spisovatelka téměř v celé knížce líčí smutné osudy vyhnanců polských.

— *Maryan Gawalewicz* opět objevil se na veřejnosti knihou „Mgla." Je to pověst, v níž spisovatel snaží se odsouditi pessimismus a materialismus. Tendenci tuto lze postříci na každé téměř stránce, ovšem učinil to s taktem pravého umělce, tak že ceně knihy to nikterak není na ujmu.

— *Abgar Soltan:* „Polubowna ugoda" (Smírčí smlouva) Lvov. Mladý, nadaný spisovatel, jenž však dosud s rozsáhlejší látkou neví sobě rady. Též tak tomu jest i ve knize této. Mnohé statě dýší prázdnotou; jiné zase se čtou jako kapitoly krvavého romanu.

— *Włodzimierz Zagórski:* „O własnych skrzydlach." Varšava. Líčí se tu boj o existenci mladé dívky, její útrapy, načež ji od smrti samovraždou vysvobodí milenec. Práce nadaného, mladého spisovatele.

— *Adam Krechowiecki:* „Najmłodsi." 2. sv. Varšava. Tendencí knihy jest ukázati, jak hyne naše mladá generace. Nejsympathičtější osobou jest idealní i šlechetný kněz Stanislav; ostatně je to jen osoba vedlejší.

— Týž: „Jestem." Varšava. Historie dojemná malíře Oreckého. Práce dokonalejší nežli předešlá. Hlavně psychologické prohloubení jest pozoruhodno.

— *Wojciech hr. Dzieduszycki:* „Małżeństwo mieszane." 2 sv. Lvov. Líčí se tu utrpení Polky provdané za cizího muže do cizí země. Autor jest mistrem ve vypravóvání, avšak spis ve čtenáři zanechá dojem přílišného kvapu a nepropracovanosti.

— *Kosiakiewitz:* „Rodzina Łatkowskich." Varšava. Nejlepší dílo Kosakiewiczovo. Dickensovými rysy líčí slabosti svých hrdin, kteříž ve knize této jsou z rodin hlavně řemeslnických.

— *Michał Bałucki*: „Typy i obraski krakowskie." Varšava. Poslední této knize Bałuckého všechna čest! Dle slova Mickiewiczova psány jsou obrázky tyto „ze srdce pro srdce!" Postavy reků Bałuckého jsou prostičké, téměř všední, „lidé tiší a pokorného srdce," a co do nich vložilo mistrné péro Bałuckého života a poesie! Sbírka by zasluhovala překladu do češtiny.

F. Skalík.

Rusko. *A. M. Fedorov* vydal sbírku básní („Stichotvorenija"), v nichž jeví ne veliký, ale dosti sympathický talent básnický. Předností jeho jest, že nikoho nenapodobuje, nepoddává se cizím vlivům, nýbrž žije a pěje od sebe. Verš je hladký, místy zvučný, silný, obrazy básnické jsou většinou zdařilé, krásné. Bodrost duševní, upřímnost, radost života u něho převládá, ač mu nejsou cizí motivy smutné a elegické.

— „Dobroje dělo" je název sborníku novell a povídek různých spisovatelů, který vydal „Posrednik" „pro vzdělané čtenáře." Sborník po-

jmenován dle prvního náčrtku od pí. Barykové; vypravuje se v něm živě o neutěšeném duševním stavu bohatého starého sobce, který v celém životě neudělal „dobrého skutku.“ Ve sborníku uložili práce své přední belletristé současní: Korolenko („Na Volgě“), Zasodomskij („Pered potuchšim Komelkom“), Potapenko („Prjamoj razsčet“), Mamin-Sibirjak („Učenoje gore“), N. S. Lěskov, Baranccvič, Garin, Rubakin, Stern, Filippov a j. Nejlépe líbí se nám dvě případné povídky *J. L. Rubakina:* „Dva kolesa“ i „Bomba professora Šturmvelta.“ V první autor ukazuje na odporný zjev novomodních zdokonalených žalářů, kde veliká péče vynakládá se na to, aby vězeň byl zdráv podle těla, kde však úplně se zapomíná na — živou duši nešťastného člověka, který zločin spáchal. V druhé povídce autor povstává proti odpornému směru novomodních učenců, kteří vědy užívají k tomu, aby sloužila zvířecím pudům lidským. Professor Sturmvelt není spokojen novými vynálezy na rychlé ničení lidí na vojně a vynajde bombu, naplněnou jemným práškem nákažlivých mikroorganismů, kteří za několik hodin v celém vojsku mohou rozšířiti strašnou epidemii.

— *R. M. Chin* vydal sbírku novell s názvem „Siluety.“ Autorem knihy je — žena, dosti nadaná spisovatelka, která k židům chová neobyčejnou sympathii, jak viděti z novelly „Ne ko dvoru.“ Spisovatelka zastává se slabých, nešťastných, utlačených, je shovívava i ke hříšným, zkaženým a rozzlobeným, trpícím svojí vinou. Ovšem typů — v novellách svých nevytvořila: ona staví své osoby do takových situací, v jakých jich nevídáme, a vkládá jim takové řeči do úst, jakých od nich neslýcháme. Ráda užívá také laciných effektů.

— *V. M. Michejev* vydal sbírku črt a povídek s názvem: „Chudožniki.“ Nejlepší ještě je povídka „Krasota.“ Celkem jsou to věci nepatrné ceny literarní.

A. Vrzal.

Lombrosova theorie o vrozených zločinných vlohách posouzena a naprosto vyvrácena od A. Baera v únorovém zasedání berlínské anthropologické společnosti; v romanech zolovských bude ovšem strašiti dále.

Zábava našich umělců, slovesných i výtvarných, konaná nedávno na Žofíně, objevila tu nepěknou úroveň, na které naši pražští vůdcové v říši umění stojí. Inu mají v sobě kousek Nerudy, jen že právě ten, po kterém nic nebylo.

FEUILLETON.

Současný knižný trh.

Napsal *F. Bulgakov.* Přeložil *A. O.*

I.

Spolu s hospodářskými krisemi různého druhu — agrarními i peněžními — slyšeti teď často žaloby na stagnaci v knižném trhu. Zjev tento není tak nepatrný, jak by se zdálo na první pohled. Literarní plod, vyšlý z rukou umělce, stává se zbožím a s ním těsně svázány jsou hmotné zájmy celé řady průmyslových odvětví: práce papírnické, typografie, vydavatelstva, komisionáře, množství drobných

řemesel a prací. A co se tu jeví? Ve Francii, kde při dovozu cizích knih za pět milionů franků vývoz francouzských páčí se na 17 milionů, u všech pařížských vydavatelů kupí se znenáhla spousta neprodaných výtisků, plnících bez užitku jich sklady a nelze s nimi nikam než do papírových továren. Tak se to má ve Francii, nehledíc na to, že tam knižný trh dospěl takové výše, o jaké u nás, a netoliko u nás samých, není ani ponětí. Tam vydání v 10.000 výtiscích není vzácností, a oblíbení spisovatelé odbývají se lehce v 30—50.000 výtiscích, nemluvíc už ani o romanech Zolových, z nichž některé prodávají se ve 200.000 Je vypočítáno, že spisů Zolových každý rok prodá se 100.000 výtisků. Dodá-li se ještě, že jdou z ruky do ruky a čtou se v knihovnách, možno připustiti, že Zola každý rok má na 400.000 čtenářů. Prostřední romany Georgesa Ohneta vypočítané na neméně prostředně vzdělané obecenstvo došly báječného rozšíření. Bylo jich prodáno do 6½ milionů výtisků. Při této ohromné spotřebě četiva dodávaného současnými spisovateli nelze zapomenout ani na to, že mnozí ze starých autorů jdou velmi dobře na odbyt, jako Alexandr Dumas otec a Eugen Sue.

Ale nehledě na takovou silnou spotřebu četiva, která podporována jest velice neustálým laciněním knih ve Francii, poměry knižného trhu tam přece znepokojují pařížské vydavatele. Ani podivuhodná živoucnost francouzské knihy pronikající všude v Evropě, ani každoroční progresse tohoto jejího pronikání neskýtá útěchy váznoucím. Kterak popularní jsou francouzské knihy všude — o tom možno soudit už jen z toho, že z Lorencova „Catalogue général de la Librairie française,“ který není laciný, sotva třetina zůstává ve Francii a víc než ⅔ výtisků jde za hranice. Dle ujištění „Figara“ více než polovice měsíčného illustrovaného vydání tohoto časopisu odbývá se za hranicemi. Nemluvíc o Belgii a francouzské části Švýcarska, výhodné trhy pro francouzské knihy mají v Hollandsku, Německu, Rakousku, Rumunsku, Italii, Španělsku a Portugalsku. V Rusku dříve pouze do Petrohradu, Moskvy, Oděsy a Varšavy objednávaly se francouzské knihy, nyní jdou také do Charkova, Kyjeva, Tiflisu a Batumu. A při tom všem pařížští vydavatelé — dodavatelé knižných výrobků do celé Francie — naříkají na neodbyt set tisíc svazků.

V Německu zásoba neprodaných výtisků děl německé literatury je snad ještě větší. Tam totiž netoliko větší města, jako Lipsko, Berlín, Stuttgart, Drážďany, Vratislav, ale i malá jako Brunšvík, Jena a j. mají své vydavatelské a knižné firmy. A vskutku netečnost ke koupi knih stala se tam národním pořekadlem. Knihy hledají se toliko za dary a pro vážné práce, ale domácí knihovny u národa „myslitelů a básníků“ jeví nedostatky nebo silně pustnou. Nedávno jeden německý knihkupec, touže na slaboučkou poptávku po knihách o minulých vánocích r. 1893., kdy zůstalo neprodáno velmi mnoho ze zvláště k této sezoně přichystaných knih pro děti, vánoční belletrie a skvostných vydání přes hojnost reklam a pochvalné uvádění posudků v listech denních a časopisech, rozdělil německé kupce na 5 kategorií.

Do první učence a znalce, kteří, když přijdou do skladu, již vědí, co chtějí. Jich je, rozumí se, velmi málo. Ke druhé kategorii patří ignoranti, kteří neznají nic, ale chtí rozumět všemu. Oni jsou praví mučitelé knihkupce. Se vším jsou nespokojeni a svou hlučně vyslovovanou hanou jen obchod mu kazí. Opakem jejich je třetí druh kupců pro knihkupce velmi příjemných. To jsou literarně nevzdělaní, kteří úplně se poddávají jeho výběru a jsou hotovi zaplatit jakoukoliv cenu. Ale od nich také se mnoho nedostane. Čtvrtý druh představují mládež a damy. Oni všecko četli, všecky současné známé spisovatele. Oni mají příjemné, společenské způsoby, jsou vzdělaní. Zjeví-li se něco nového, co vyšlo z péra jednoho z těch nemnohých autorů, to koupí a dál nic. K páté kategorii patří ti, kdož kupují knihy velkého formatu a skvostných vazeb se zlatou ořízkou. Obsah jest jim vedlejší. Kdo jest lacinší při největším formatě, ten je v jejich očích největší spisovatel.

Buďsi správna tato klassifikace čili nic, ale úhrnem vzato všecky tyto kategorie kupců přece nepomáhají k rozvoji knižných poměrů. Duševní strava středního člověka v Německu podle hlasů německého tisku záleží ve čtení časopisu, nějakého žurnalu, v návštěvě divadla, ve hře v karty a vysedávání po hospodách za pěnivým pivem. Čtou hlavně damy, ale i ony většinou baví se francouzskými romany. Popularnost nejplodnějšího skladatele těchto romanů Georgesa Ohneta jest i v Německu, bohužel, neméně stálá než ve Francii.

Ale v Německu kupců knih přece je víc než v Italii. U Němců aspoň knihovny, jakých není ještě v Italii, odeberou na 200 výtisků každého nového romanu. V Italii knižné poměry stojí ještě hůř. Známý italský spisovatel Luigi Capuana mluví přímo o literarní krisi ve své otčině. Dle jeho slov od roku 1883. jeví se až dosud patrný, neustálý úpadek literatury a knižných poměrů, a nyní krise dostoupila bodu, kdy lékaři užívají epitheta „akutní“ (ostrý), a by se ušlo horšímu, čas jest hlasitě zavolat o pomoc.

II.

Kdo pak je vinen ve všech těchto nehodách? Po mínění mnohých ve všem vinno jest přeplnění na knižném trhu nabývající vskutku hrozivých rozměrů. Trh neví kudy kam s ohromnou spoustou dodávaného knižného materialu. Fabrikace knih za posledního desítiletí rozkvetla pyšným květem a v Německu na př. den ke dni vychází na 20 beletristických děl, při čemž z nich kupuje se, čte a významu nabývá toliko velmi nepatrná část.

Fabrikace knih stala se skutečnou chorobou a průmysl tohoto druhu vynašel mnoho dříve neslýchaných způsobů spisovatelstva z bezcenného materialu. Velmi kvete teď sbírání „hlasův“ o té či oné z více méně zajímavých otázek. Jeden lipský nakladatel rozeslal k celé řadě známých osobností dotazník, aby body jeho „blahosklonně vyplnily.“ „Kdo je váš zamilovaný rek v dějinách?“ „Jaké vlastnosti líbí se vám při ženě?“ „Kde byste chtěli žít?“ A vše podobného

rázu. Ve výsledku máte hotovou brošuru. Vyjde v jednoduchém rouše a lacino. Takový způsob fabrikování knihy zbavuje jejího sestavovatele práce všeho spisování a placení honoráře.

Také ve všech oborech vědění vládne neobyčejná horlivost spisování. Každý učitel má svůj volný čas, který může věnovat sestavení nějaké knížky začasté někomu potřebné. Pak jdou vydání výzkumů ze všech možných odborů nauk, — rukopisné zápisky lidí úplně zapomenutých, objemné sborníky namahavě sebraných poznámek a komentářů, — vesměs nějaká ohřátá jídla. Tu ovšem vydavatelé počínají si velmi ostražitě. Vytisknou pouze obmezený počet knih podobného druhu a autorové ve většině případů spokojují se pouze slávou, nedostávajíce ani groše honoráře. Ale i samým vydavatelům jest se mnohdy spokojiti s pouhými nadějemi na možný odbyt.

V Německu bují ještě jedna odnož literarní činnosti — ženské spisovatelstvo. Od časů blažené paměti Marlittové, která si nadělala následovnic, damy-spisovatelky, jež dávají svou práci mnohem laciněji než muži, dodávají material ku čtení hlavně „spanilým čtenářkám“ ve věku od 17 do 30 let. I tato strava pro vegetariany literatury vyrábí se v takové hojnosti, že bezděky musí nastati přesycení.

Vůbec spisovatelské diletantstvo vždy víc razí si cestu ve všech oborech: úřadníci, herci, důstojníci, studenti, ženy i mladé dívky vyplňují své prázdné chvíle spisováním. V tomto mnohopisalství ani Francouzi ani Němci nezadají nic druh druhu.

Přední závadou rozvoje knižného trhu jest zejména také úpadek literarní kritiky. Kritika stala se vrtošivou a nespravedlivou. Ona jeví se bezměrně přísnou, jen kárajíc a vytýkajíc nedostatky, neuznávajíc přednosti autorův. Jinde zase je nevšímava, netečna. Pod záminkou touhy po vzorných pracích zcela odhání od méně chutných plodů. Následkem neustálé hany kritiky i obecenstvo zvyká hleděti k novým knihám s nedůvěrou, jak stává se s oklamanými kupci. O pracích znamenitých autorů nebo o takových knihách, které něčím jeví se „sensačními,“ ještě možno potkati se v tisku s více méně obstojnými posudky. Vůbec však literarní kritika ve velké většině zahraničných časopisů vytlačována jest podplacenou knihkupeckou reklamou, kterou čtenáři poznají lehko. Vydavatel může přesvědčovat dle libosti, že jeho poslední novinka je „událostí dne,“ čtenáře už těžko jest uloviti na tuto léčku, neboť poučil se již dřívějšími pokusy tohoto druhu. Ale protože čtenáři nedostává se vodítka svědomité kritiky a nemá opory pro ocenění nových knih a nových autorů, tu raději spokojuje se starými, slavnými autory, než mařiti čas s novými. Tím způsobem sbírají vavříny ustálené literarní reputace a mladým spisovatelům nelze závidět. Pochopitelno, že ani sami vydavatelé neodvažují se vydávat plodů neznámých talentů.

Ve Francii praktikuje se ještě zvláštní způsob literarní podnikavosti, která nezůstává bez vlivu na pravidelný chod knižného trhu. Mimo to, že práce autorova vychází v časopise ve feuilletoně a pak

vydá se ve zvláštním otisku, právo na jeho otisknutí může býti získáno zároveň pro různé časopisy. Žurnaly nebo týdenníky a rovněž i malé, nepatrné listy platí za to velice nízký honorář. Tu autorské právo rozmnožení jde už příliš daleko. Věc zhoršuje se ještě tím, že drobné listy na úkor velkých časopisů, které vedou značný náklad na své feuilletony, mohou míti tytéž feuilletony za nepatrný poplatek. Taková reprodukce jeví se výhodnou toliko pro spisovatele s velkým jménem a fabrikantů romanů, kteří dodávají své zboži všude, ale zatarasuje dráhu pracím méně známých spisovatelů.

Vedle přetížení na knižném trhu, zneužívání reklamy, úplného zatlačení kritiky mnozí považují za příčinu stagnace na knižném trhu láci knih. A to je také dosti smutná příčina. Je dávno známo, že čím více divadel, tím více se navštěvují. Proto zajisté čte se také tím více, čím více budí se chuť ku čtení. S lácí knih stoupá i jich spotřeba. Tím mohou získat nejen vydavatelé, nýbrž i autoři.

III.

Zajímavý je stav knižných záležitostí v Anglii. Také Anglie zaplavena jest knihami, ale tam pro ně jsou i čtenáři — spotřebovatelé. Ve Veliké Britanii vychází ročně na 8—9000 svazků, t. j. denně po 25 čili za hodinu svazek. V tomto čísle jsou i nová vydání starších knih a zvláštní otisky. Některé z knih, které mají úspěch, prodávají se až ve 300.000 výtiscích. K tomu třeba přičísti ještě 1,300.000 kg knih, dovežených z ciziny, v ceně 3 milionů zlatých. Tato ohromná spousta knih tuzemských a cizinských rozváží se tisíci drahami na vše strany. Čítárny a cestovné knihovny v Anglii jsou nejlepšími klienty knihkupeckých vydavatelů. Stačí uvést, že jediná firma často odebere na tisíc výtisků některého nového romanu. Jest-li vytisknut tento roman v oblíbeném u Angličanů rozsahu — ve třech svazcích, každý po polovici guyneje, to již představuje obnos na 20 000 zl., který najednou padne do kapsy vydavatele. Cestovné knihovny dodávají knihy vyšší a střední buržoasii a bezpočetné množství národních knihoven (free libraries), jež jsou téměř po všech městech anglických, opatřuje duševní stravu kupců, lidu služebného a pracovního. První místo v množství spotřeby vykazují romany (na 80%). Filon, jenž sebral doklady o tom, co čte anglické obecenstvo, v „Journalu des Débats," tvrdí na základě slov jednoho londýnského knihkupce, že někteří ze zákazníků tohoto kupce berou tři svazky denně. A na poznámku Filonovu, odkud anglické dívky berou čas k pohlcení tří romanů denně při všech svých procházkách, zaměstnání s hudbou, „gossipingách" (klepaření), „shoppingách" (pochůzkách po obchodech), dopisech k přítelkyním, knihkupec odvětil: „Ony ovšem nečtou, pouze probíhají a zastavují se jen na místech, kde se lidé líbají." Tento způsob čtení nazývá se „skipping" (přeskakování). Ale snad tyto knihy nezasluhují ani většího zájmu.

Ze starých spisovatelů toliko Thackeray, Dickens, Valter Scott a Bulwer Lytton stále těší se popularitě u soudného pokolení čtenářů. Ale za to „Chýže strýce Toma“ ignoruje se teď tak, jako dříve měla úspěch. Hvězda Georgesa Elliota pobledla, Whideova úplně shasla. Mistresse Olifantová a Braddonova uchránily toliko část své bývalé klientury. Z cizích spisovatelů jsou miláčky Angličanů Lev Tolstoj, Jules Werne a Alfons Daudet, jehož roman „Sappho“ v anglickém překladě odebral se v 40 tisících výtisků. Zajímavo je také, jaké knihy nejčastěji berou se z cestovných knihoven. Dle udání osob, které jsou při věci, dostává se takové cti knihám, v nichž vyličují se dva základní rysy anglické povahy — náklonnost k příběhům s poučnou tendencí, a to i tehdy, když ve vypravování hloupost stíhá hloupost.

Nejednou i v Anglii dělaly se pokusy sestavit seznam nejlepších knih. Jeden z posledních přísluší Bedřichu Harrisonu, „The Choice of books,“ ale narazil na rozhodný odpor se strany Arthura Balfourta, známého předáka v komoře obcí. Harrison žasne při pohledu na tuto záplavu hloupých knih, na to moře typografické černi a doporoučí obecenstvu, aby ušlo potopě, čísti jen vzorná a nejvíc vynikající díla. Avšak jistě i při nejpřísnějším výběru nelze se ubránit přeplnění nebo zkažení žaludka. Snad je na místě všecky a každého považovati za učitele a přítele ve světě knih. Tu dáš často i takové společníky, kteří znudí, přátely, kteří nevzbudí k sobě sympathii, učitele, kteří ničemu nenaučí.

Kterýsi ze starých spisovatelů pravil: „timeo hominem unius libri“ (bojím se člověka, který zná jen jednu knihu). A skutečně bývají takoví lidé, pro něž jedna kniha zahrnuje všecku moudrost, a jsou lidé mnohých knih; ti i oni mají právo na bytí; i puritan, který se pohrouží v bibli, i darwinista, který vše jí, pro kterého každá kniha je dobrá, nalezne-li se v ní aspoň jediný skutečný fakt.

Kdyby se literatura měla pokládat za uměleckou rozkoš, za vzácné úsilí několika povýšených duchů nebo šťastné narození takého genia, který by dovedl v nejkrásnější formu obléci city věrně pravdivé, tu by bylo nad všemi spisovateli, kteří nedostihli také dokonalosti, udělati kříž.

Balfourt v „Essays and Adresses“ odmítá tento úzký obzor Harrisonův. Tento praví obecenstvu: „Čtěte jen to nejznamenitější!“, ale Balfourt se své strany říká: „čtěte vše, i prostřední věci, abyste neodvykli čtení, a vybírejte to nejlepší.“ Anglické obecenstvo smířilo oba protivníky tím, že nedbá ani toho ani onoho. A jak už výše poznamenáno, ono chce čísti také to nejhloupější, dělajíc si dodavatele dle této své chuti.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XI. 1894. Číslo 8.

Jacinto Verdaguer

a jeho význam v literatuře katalanské.

Studie a překlady *P. Sig. Boušky, O. S. B.* (Č. d.)

Bratrství mezi Provençaly a Katalany bylo spečetěno a hymnou Mistralovou stalo se všude popularní. V září r. 1868. konány mezinárodní květinové hry v rodišti Roumanillově San Roumié, pak v Mistralově proslaveném tuskulu Maiano a v Arlesu. k nimž dostavili se četní básníci katalanští. Mistral zde připil: „Katalonii, naší sestře, Hispanii, naší přítelkyni, a Francii, naší matce!" Slavnosti tyto byly pravým opojením dvou bratrských kmenů, kteří překypovali ohněm nového života, tak zázračně vzkříšeného. Mistral pozván zase do Katalonie a tam oslavován jako heros.

Roku 1874. oslavena nádherným způsobem památka Petrarkova († 18. července 1374). Provençalé rozpomněli se, že velký básník ten býval jejich hostem a přirozeně tedy Avignon měl býti jevištěm okázalého jubilea mezinárodního. Staré město papežské zářilo v novém lesku přijímajíc hosty italské i španělské. Z Italie dostavil se chev. *Nigra,* vyslanec v Paříži, president akademie de la Crusca *Conti,* professor univ. padovské *Rafael Minich,* Katalané poslali presidenta barcelonských „květinových her" *Dona Alberta de Quintana,* básníka, řečníka a vyslance španělského.

Dvě léta na to (1876) předsedal týž Quintana s Mistralem velké slavnosti felibrů v sále Templářů v Avignoně, dne 21. máje, ve výroční den založení Felibrige. Spolku felibrů dostalo se zde řádných stanov [1])

---

[1]) Podivuhodná jest organisace Felibrige. Veškerý spolek dělí se na čtyři državy (župy = mantenènço) dle hlavních nářečí řeči d'oc: Prouvènço, Lengadò, Aquitàni a Catalougno. Představenstvo zve se Counsistòri a čítá 50 členů, zvaných majourau (= lat. majoralis, t. j. chef, pán, představený); ostatní řádní členové slují mantenèire (tak zvalo se již 7 zakladatelův akademie toulouské 1323). Pak jsou čestní zahraniční členové sòci, spisovatelé a učenci o Felibrige zasloužilí a ajudaire (příznivci). Hlava consistoria a celého spolku je capoulié (nyní básník Fèlis Gras), který řídí Felibrige s třemi assessour, kancléřem (cancelié; nyní básník Mariéton, redaktor spolkové revue v Paříži) a představeným všech žup (mantenènço), zvanými sendi (ti jsou zároveň majourau). Župy dělí se na školy (escolo); k založení této je třeba sedmi felibrů, bydlících v témže místě. Proslavená je škola pařížská. Hlava školy sluje cabiscòu (původně církevní název představeného choru zpěváků: cabiscolus). Každá mantenènço slaví ročně svoje květinové hry, při níž se udílejí ceny. Každý sedmý rok však slaví Felibrige velkolepé

a celý spolek stal se skutečnou Akademií provençalskou, nesmírně důležitou pro veškerý její vniterný i vnější život. Maně se mi tu vtírá srovnání s naší Akademií. Jaký tu rozdíl! Felibrige vnikl in succum et sanguinem moderní Provence, toť srdce všeho těla provençalského, z něhož obdivuhodnou vniternou konstrukcí vlévá se nesčíslnými žilami krev do nejzazší vesničky pyrenejské a alpské. Spisovatelé provençalští — felibrové — jsou bratří jedné rodiny, lid lne k nim s láskou a nadšením často až pohádkovitým; Mistral — tvůrce a zosobnění všeho hnutí novoprovençalského — stal se takřka modlou svých rodáků, kteří v něm vidí otce a nejplatnějšího zastance svých ideí, svých tužeb a práv. —

Katalané zdáli se býti nespokojeni s výsledkem hlasování dne 21. máje 1876, ježto dvě župy provençalské, tehdy utvořené: Prouvènço a Lengadò obdržely 27 míst v představenstvu Felibrige a Catalougno pouze 23. Nelze však zapomínati, že literatura provençalská před Pyrenejemi a katalonská za nimi, vyvíjely se současně a samostatně a že se zde více jednalo o ideu než o praktické provádění a realisování přijatých zásad, v nichž potom Provence i Katalonie šly a musily jíti svou cestou. Mně se vidí omluviti, že mezi prvními předáky Felibrige (majourau) opomenuti byli při volbě básníci Rubió y Ors a Pelay Briz.

První a slavné květinové hry pořádala Academia felibrenca od 23.—26. máje 1878. Idea latinská (ne nepodobná myšlence všeslovanské) slavila zde svůj vítězný vjezd. Dostavily se mnohé dcery mateřské latiny, přišli i Rumunové, aby navázali živé styky s felibry a *Basili Alecsandri* obdržel prvou cenu za svůj „Zpěv Latinů.“ Katalanský básník *Francesch Matheu* obdržel accessit.

Přišel rok 1878. a přinesl Katalanům „nejpoetičtější, nejmohutnější dílo jejich literatury, jediné španělské epos našeho století,“ slavnou báseň „La Atlántida.“ Vidím však, že příliš jsem se rozhovořil o poesii katalonské a provençalské a že už čas bude promluviti o Verdaguerovi. Básnický obraz poesie katalanské doplním pak ku konci.

5. Jacinto Verdaguer.

V následující stati používám výtečné a dnes již dávno rozebrané knihy msgra. *Josefa Tolra de Bordas* „Une épopée catalane au XIXe siècle“ a životopisného listu básníka a kanovníka barcelonského

básnické dostihy při slavnostním shromáždění všech felibrů. Vítěz při těchto velkých jo flourau má právo jmenovati královnu slavnosti, jež je zároveň královnou Felibrige. Tato zdobí jej pak veřejně stříbrným věncem, na znamení, že dosáhl hodnosti mistra v umění básnickém (mèste en gai sabé). Tím stane se jen ten, kdo v květinových hrách po třikráte cenu získal. O této velké slavnosti jmenují se také noví sòci. V Čechách dosáhl této hodnosti J. Vrchlický roku 1892. a pisatel těchto řádků rok před tím. Koho by věc více zajímala, toho odkazuji na dílo *E. Portala* „La letteratura provençale moderna,“ Palermo 1893 a na brošuru *Dra. Ed. Koschwitze* „Über d. prov. Feliber u. ihre Vorgänger,“ Berlin 1894. Mnohé zajímavé podrobnosti obsahuje též nedávno vyšlá kniha *L. Legré* „Le poète Th. Aubanel,“ Paris 1894, o níž se zde na jiném místě zmíníme.

Jaume Collella, důvěrného přítele Verdaguerova. List tento otiskl v plném znění *J. Pépratx* ve svém rýmovaném překladě „Atlantidy.“[1]) Mimo to užil jsem různých článků časopiseckých, zvláště časopisu barcelonského „La Hormiga de Oro“ (Zlatá Včela).

Jacinto Verdaguer narodil se 17. dubna[2]) 1845 v osadě Folgaroles, ležící hned na západ u města Vichu, v oné části Katalonie, jež zve se obyčejně La Montanya. Vich (čti Vig) jest staré město římského původu, nejprve Ausa, pak Ausona zvané. (Vich = Vicus Ausoniae.) V staroslavném městě tom narodilo se mnoho výtečných mužů. Připomínám jen *sv. Bernarda de Calvo,* biskupa vichského v 13. stol., sv. Michala *(Sant Miquel dels Sants),* žijícího kolem r. 1600. a kanonisovaného r. 1862., praotce moderních básníků katalanských *Carlose Aribau* († 1863), jehož odu „A la Patria“ umí každý Katalan z paměti; zvláště však jmenuji slavného rodáka vichského filosofa, dějepisce, politika, učeného theologa a apologetu *Dona Jaime Balmèsa* (1810—1848), který nepsal sice katalansky, ale jeho příklad a jeho četná a výtečná díla povzbudila mnohé kněze katalanské k činnosti literarní. V době, kdy tento veliký filosof zemřel, počínal právě život pro velikého básníka našeho, jemuž bylo určeno neméně proslaviti vlast svou jako zemřelému předchůdci jeho.

Verdaguer pokřtěn na jména Jacinto, Segimon a Ramon (Raymund). Otec jeho slul Josef Verdaguer, muž málomluvný sice, ale povahy rázné; řemeslem svým byl kamenník, ale často zanechav dláta uchopil se náčiní rolnického. V tom jej později i Jacinto následoval. Matka Jacintova jmenovala se Josefa Santaló, vzor čilé, ale tiché horalky katalonské, žena zbožná, která život svůj dělila mezi domácím krbem a chrámem. Rodiče Verdaguerovi ničím se nelišili od ostatních oby-

---

[1]) V posledních číslech „Lit. listů“ otiskuje pan „Arzka“ článek, nadepsaný: „Don Jacinto Verdaguer: ‚Atlantis.‘ Přel. J. Vrchlický.“ O „Atlantidě“ a překladě Vrchlického se tu čtenář nedovídá ničeho, za to píše p. Arzka o felibrech a poesii katalonské sebevědomě sice, ale více nežli naivně. Pan Arzka píše: „Přidržím se těsně obsáhlé a bohaté studie Alberta Savinea, s nímž přirozeně (!) budu se rozcházeti mnohdy v mínění a úsudcích, pokud autoři jsou mi známi (?) z vlastní lektury a studia.“ Byl jsem žádostiv na toto studium literatury u nás doposud neznámé, ale s úžasem poznávám, že p. Arzka opisuje pouze z práce Savinovy a že mimo tuto knihu n e z n á a n e č e t l n i č e h o z p o e s i e k a t a l a n s k é. Dovoluji si tvrditi, že neumí ani katalansky číst. O Verdaguerovi píše, že mimo „Atlantidu“ vydal j e š t ě tři svazky poesií, rázu náboženského. Tedy nic víc? Inu ovšem, Savine ve studii své (str. CXX. poznámka pod čarou) cituje pouze tři knihy Verdaguerovy, a proto p. Arzka jich nemůže znáti více. Nezná ani dle jména druhé veliké epické dílo Verdaguerovo „C a n i g ó“! A proč? Savine se o básni té nezmiňuje, a proto i p. Arzka o ní musí mlčeti. Nemíním zde s ním polemisovati, bylo by to směšné, upozorňuji zde pouze na ten smutný zjev v naší literatuře, že přemnozí tak troufale píší u nás o všem, i o tom, čeho neviděli a nečetli. Panu Arzkovi nic nevadí úplná neznalost literatury katalanské a provençalské, i naprostá neznalost mystických děl Verdaguerových, aby veškeré poesie Verdaguerovy neodsoudil, ovšem slohem hodně bombastickým, kterým se nevědomost svou snaží zakrýti. Tímto nedotýkám se nijak „Lit. listů,“ nýbrž jedině práce p. Arzkovy, ježto věc, o níž píše, jest mi dlouholetým studiem blízká, známá a jasná. Uvádím jen, že kritik téhož listu, p. J. Karásek, vzdal tamtéž chválu mystické poesii vůbec a snažil se sám přebásniti sonet sv. Terezie. („Vesna“ č. 7.)

[2]) Dle J. Collella 17. května.

vatelův okolí vichského, ne-li zvláštní zálibou v četbě zbožných knih a starých kronik. Rodiče Verdaguerovi nedočekali se veliké slávy svého syna, matka jeho zemřela brzy po prvotinách Jacintových a otec nedlouho na to, uviděvše pouze počátek mnohoslibné jeho dráhy životní. Jacinto původně nebyl určen ke studiím, snad byl by sdílel zúplna osud svého otce, neboť nebylo majetku, aby hoch dán byl na studia.[1])

Jacinto spojoval v sobě obě povahy svých rodičů. Po otci měl neúmornou, až obdivuhodnou lásku a vytrvalost v práci, po matce nadání básnické, ducha snivého, zádumčivého, prosáklého ideami náboženskými. Ve chvílích odpočinku probíral se mladý Cinto v bujné přírodě v okolí svého rodiště, v stinném doubí guillerském, bohatém na lišky (guillas), u horských bystřin v divoké soutěsce v Congostu (angustus), anebo pozoroval v divé touze ledovce v okolí Vichu, netuše, že jednou oslaví je nesmrtelným zpěvem svým („Canigó"). Často jej bylo vídati u stupňův oltáře poustevny blíže rodné vsi, kdež také pojal pevný úmysl věnovati se stavu duchovnímu.

Šestnáctiletý Jacinto odešel z rodného domu do Riudeperas. Zde ve dvorci zvaném Ca 'n Tona (ca 'n = casa en; dům Tony) vyučoval děti prvním počatkům literním a tím zároveň vydělával si tolik, aby mohl denně choditi do Vichu a zde studovati v chlapeckém semináři. Tam učil se hlavně grammatice, literatuře a připravoval se na povolání kněžské. Dvorec ležel přes hodinu cesty od Vichu. Jacinto ráno vstal, posnídal a dostav svůj díl bobů, bramborů, kousek soleného masa a chleba na oběd, spěchal do školy, která se v osm hodin počínala. Kolem čtvrté odpoledne pospíchal zpět do dvorce, poučil děti, a teprve zbytek dne zbýval jeho studiím. Takovýto život vedli skoro všichni chudí žáci vichského semináře.

Zde na venkově učil se Verdaguer žíti v chudobě. kterou si zamiloval, zde také nabyl té veliké mravní síly své povahy, zde však naučil také se milovati rodnou svoji řeč, jejíž poesii denně v národních písních do sebe vdechoval. O prázdninách pracoval na poli jako jiný dělník, aby vydělal si pár dineretů na šaty a knihy. Zpola rolník a zpola student zaměstnával neustále živou fantasii svoji; popsal mnoho sešitů špatným sice písmem, ale verši dobrými a když spolužáci jeho v semináři vyšli si na procházku nebo ku hře, nestarajíce se o Jacinta, jemuž ani představení ani druzi jeho nepřikládali zvláštních schopností, Verdaguer uchyloval se do biskupské knihovny, prozkoumávaje přihrádky literarního oddělení, jsa často jediným čtenářem knihovny té, kde před 40 lety živil ducha svého nesmrtelný Balmès.

Verdaguer krásně popisuje tuto dobu svého mládí:[2]) „Tento zpěv, jehož skromné nároky se obmezovaly na kruh spolužáků, je dílem mladého básníka, který se zrodil a vytvořil jako růže pastýřova

[1]) Rodina Verdaguerů pochází z blízké osady Riudeperas a zdá se, že jedním z jejích předků byl učený jesuita Jacinto Verdaguer (n. 1735), professor literatury a filosofie ve Španělsku a později ve Ferraře.

[2]) Ku konci delší básně duchovní, uveřejněné v časopise „El Eco de la Montaña," vycházejícím ve Vichu (1866).

v koutě horském, bez zahradníka, bez opatrovníka, a ve chvílích ztracených neb uloupených letnímu spánku, kdy býval jsem připoután k polní práci; neboť takové byly vždy, a nestýskám si na to, dny mých prázdnin. Ach! pamatuji se velmi dobře ještě! O polednách, mezitím co ostatní služebníci, natáhnuvše se naznak ve svěžím stínu letitého dubu, vzdávali se šťastným snům mládí, já opíraje se o lokte v jiném nedalekém stínu, snažil jsem se rozvinouti křídla ducha a vznésti se ve svět illusí a života, jejž jsem vídal tam nahoře — daleko, daleko, trhlinou mezi zlatistými obláčky, zápase se svými víčky, které jsouce těžké jako olovo, zavíraly se pod tíhou poledne a zemdlení. Když pak večer, motyky na rameně, vraceli jsme se zvolna do dvora, bzučíce písně starých dob, které jsou mlékem, jímž jsem se živil, odtrhl jsem se a zůstával pozadu, buď abych do vůle své snil, neb abych vkládal do stance myšlenku, jež mě oslňovala, neb skládaje nápěv dle chuti své, který zněl příjemně mému sluchu. Když pak všickni domácí usedli na čerstvý vzduch na prahu vrat nebo na mezi sousedících polí, mezitím co mladí, šelmovní čeledínové hledali svatojanské mušky, které hloupě svítily těm, kteří je chtěli vězniti ve svých barretinách (= nár. čepice Katalanů), a co staří vyprávěli povídky starých dob, byli by mě nalezli v samotě mé světničky, promýšlejícího neb na papír vyprázdňujícího to, co toho dne vytvořilo se v mé fantasii. A zněl Anděl Páně, kohout kokrhal znova a znova, a slepice toužíce po světlu denním a obracejíce se tu a tam na svém bidélku, kdákaly. Ale mně se ještě nechtělo zavříti víčka k prvnímu zdřímnutí. Kolikráte dvanácte ran hučících z hodin veských překvapilo mě s pérem v ruce, hlavu v levici, a jitřenka uzřela mě ještě brzy na to opírajícího se lokty o stůl. Kolikráte slyše při výjezdu na pole táhnouti těžký pluh, musil jsem zanechati na příští bdění nějaké krásné a — chcete-li — svůdné myšlenky a odložiti péro na kalamář, abych uchopil násadu kopáče nebo hůl práskavého biče.“

Potom omlouvaje vady svého prvního epického pokusu, praví: „Nemohu vám teď dáti více; tak řídce byly rozesety ony květy, které jsem nalezl ve svém dvacátém roce cestou po této zemi a tak četné byly trny, jež jsem musil rozšlapati, abych ony měl. A nalezl-li jsem málo květin na jaře svého života, co bude, až ledný prosinec zamění ve sníh mé rusé vlasy?... Chci spíše trhati ty květy,[1]) jež jsem viděl rozvíjeti se na své cestě, než nechati je opadnouti sežloutlé s mými posledními illusemi na půdu nevděčnou, kde se zrodily, a zvadnouti zároveň s nimi raděj: že jednou několik listů vavřínu, třeba by zčervenaly krví svých zmučených prstů, zastíní mé skráně, dříve než věnec mučenníka vezme místo koruny básnické, již v hodinách lživého snění viděl jsem zavěšenu na vrcholku stromu své budoucnosti.“

[1]) „... les flors que al peu de mon camí he vist esbadellades, abans qu'esgroguehides redolen ab mes darreres illusions per eixos erms hont poncellaren, mustigantse tambe ab elles l'esperanca de que, ni rosades ab la sanch de mos dits esgalabrats, temps á venir, unes quantes fulles de llorer ombrejarán mos polsos, ans que se 'm torne garlanda de mártyr la corona de poeta que en estones de mentider ensomní he vist penjada en lo cimeral del arbre de mon esdevenidor.“

Z této zprávy nejlépe patrna bohatá fantasie dvacetiletého Jacinta. Zajímava je také tato episoda z jeho rolnického života. Jednoho večera letního, když byli celý den mlátili obilí, mlatci a dělníci ze dvora vsadili se o cenu pěti peset, kdo nejrychleji doběhne cíle přes čerstvě požaté strniště. Jacinto vynaloživ všecky síly při tomto prvém čestném konkursu svého života, cenu vyhrál a hned si došel na trh do města Vichu a koupil si tam „Odysseu"!

Mossen Cinto,[1]) jak jej zvali jeho přátelé, nebyl v semináři pochopen. Byl příliš skromným, než aby se byl tlačil do popředí, a tato skromnost, spíše velká pokora zůstala mu pro vždy. Jeho neobyčejný talent básnický dlouho byl neznám.[2]) Jediným důvěrníkem jeho byl a zůstal *Don Jaime Collell,* jeho soudruh v semináři (byl později vysvěcen než Jacinto) a znamenitý básník katalanský. Tento, poznávaje v něm budoucího mistra, dodával mu odvahy, aby veřejně vystoupil. Ohnivý duch Collellův dovedl Jacinta přemluviti a tento zaslal své prvotiny květinovým hrám v Barceloně r. 1865.

Verdaguer v tomto konkursu skutečně zvítězil a obdržel dvě ceny: zlatý laskavec a jako accessit planou růži. První veřejné vystoupení Verdaguerovo bylo slavné. Za bouřlivého potlesku vyšel dvacetiletý básník a přednášel svou první báseň „Los Minyons d'en Veciana."[3]) Báseň jedná o boji čtyřiceti dobrovolníků pod vedením Veciany s tlupou pěti set lupičů, kteří plenili nějaký čas Katalonsko. (U města Vallsu roku 1719.) Druhá báseň „Mort d'en Rafel de Casanova" opěvá smrt jeho po bitvě barcelonské, když hájil Katalonii ve jménu arcivévody Karla rakouského proti Filipu V. (1706).

Jakkoliv úspěch mladistvého a slávou pomateného poety byl dokonalý, přece později Verdaguer tuto báseň svou nazval „nec plus ultra své chudoby básnické" a přál si krví svou smazati tuto poesii.[4])

Roku následujícího Verdaguer objevil se opět v Barceloně při Jochs Florals (1866) se čtyřmi novými skladbami („Noc krve"; „Horskému hrdinovi Josefu Mansó"; „Vzdech duše," motiv ze sv. Pavla a „Růžový keř ve dvorci euraském," idylla pastýřská) a byl opět vyznamenán Akademií. Básně ty jsou dnes zapomenuty.

Mezi tím dvakráte vyznamenaný básník pilně studoval a pracoval, nahražuje dny, tělesnou prací strávené, dlouhým ponocováním, tak že si přivodil vážnou nemoc, která několik měsíců trvala a Verdaguer nesměl vzíti knihy do ruky. Fysické bolesti však nijak neoslabovaly

---

[1]) Mos-sen (mos = mon; sen = senyor; totéž jako francouzské monsieur) Cinto = Jacinto, Hyacint.

[2]) Su carácter humilde, concentrado en sí mismo y retraído de los bullicios estudiantiles, hizo que fuese desfavorablemente juzgado por sus catedráticos y condiscípulos, que tenían á Verdaguer por estudiante desaplicado y de capacidad nula. (Francisco de A. Rierola v „La Hormiga de oro" 1886 str. 150.)

[3]) Ve sbírce „Patria" na str. 27. a n. pod jménem „Los Mossos de la Esquadra" miňon = mosso, hoch, junák.

[4]) Tolra de Bordas l. c. str. 25. — Málokdo tušil tehdy ve Verdaguerovi budoucího mistra, byl to však *Don Marian Aguiló,* který hned tehdy mu prorokoval skvělou budoucnost.

jeho ducha, básník té doby měl již vidinu své „Atlantidy“ a v největší bolesti zubů zbásnil známý zpěv z „Atlantidy“: „Požár Pyrenejí.“ Již r. 1867. předložil *Donu Manuelu Milá y Fontanals* první rozvrh své básně, a tento v mnohém mu poradil a původní stavbu její změnil.

Příštího roku Verdaguer zaslal svou báseň „květinovým hrám,“ dav jí jméno „Espanya naixent.“ Byl to pouze zárodek budoucí slavné „Atlantidy.“ Báseň zůstala nepovšimnuta. Možno říci, že se tak stalo ve prospěch básníkův, jehož síly nestačily dosud na dílo tak nadlidských tvarů. Verdaguer poněkud zklamán odebral se do Barcelony, aby tam přítomen byl slavnostem felibrův a básníků katalanských a súčastnil se pouti na Montserrat. Tehdy poznal jej Mistral a dovedl mezi básníky, jimž jej představil jako veliký nový talent a prorokoval mu skvělou budoucnost. Mistral později, když mu byl Verdaguer poslal svou „Atlantidu,“ psal mu mezi jiným:[1]) „Ó čacký troubadoure, Vy jste bohatě dodržel slibné naděje svého mládí. Vzpomínám si dosud na ty krásné slavnosti v Barceloně, kde jsem se s Vámi setkal, se skromným studujícím, nosícím fialovou barretinu a jak jste ke mně přišel s takým nadšením a něžností! Všickni, pamatuji se, jsme na Vás počítali: Tu Marcellus eris! a Vy jste stonásobně skutkem naplnil naděje, jež vlast skládala ve Vás.“

Mossen Cinto byl na kraji v nebi. Stal se rázem známým a slavným básníkem v kruzích literarních před i za Pyrenejemi. Mistral byl uznanou hlavou felibrův a jeho slovo mělo váhu. Vypravuje o tom přítel Jacintův J. Collell: „Když odcházejíce z této památné schůze skoro o půlnoci, šli jsme spolu sami dva za svitu luny, bloudíce ulicemi města, jež obklopovaly kathedralu barcelonskou, aby se Jacinto vzpamatoval z hlubokého pohnutí, jež mu způsobil ten triumf neočekávaný: viděl jsem slzy nekonečné něžnosti třpytiti se v očích tak sladkých svého přítele. Tentokrát Sláva způsobem, o němž nikdy ani nesnil, dotekla se těsně zlatými křídly svými jeho čela jasného, tak pyšně zdobeného fialovou barretinou.“

Stykem s felibry a Mistralem doznal genius Verdaguerův mocného popudu, jehož mu jako duši příliš pokorné a skromné bylo potřebí. Verdaguer odtud jsa si jasně vědom svého povolání, svých cílů básnických, pěstoval živě literarní styky a nemohlo ani jinak býti, než že se stal hlavou školy, která se již dříve počala soustřeďovati kolem něho a v jejíchž úmyslech již r. 1867., když byl požádán, aby pronesl řeč při otevření „květinových her,“ veřejně promluvil. Mladá škola básnická zvala se L'Esbart de Vich[2]) a scházela se pravidelně nedaleko dvorce Ca 'n Tona u studánky Font del Desnay pod širým nebem a památným stromem a konala zde své poetické a vskutku arkadické akademie. Později stalo se místo toto slavným

[1]) O valent troubaire, avès largamen tengu li proumesso que dounavias en estènt jouine. Me rapelle encaro aquéli bèlli fèsto de Barcilouno ounte vous rescountrère, umble estudiant portant la barretino vióuleto, e que venguerias á iéu emé tant d'entousiasme e de gráci. Touti, me n'en souvèn, countavon sus vous: Tu Marcellus eris! e avès au centuple realisa lis esperanço que la patrio fundavo sus vous.

[2]) Esbart tlupa, četa, hlouček.

a bylo navštěvováno básníky z Mallorky, Valencie, ano i z ciziny. Verdaguerovi stali se básníci ti milými bratry, ještě později na moři na ně vzpomíná a posílá jim skvělou odu „La Plana de Vich“ (Al esbart de sos poetes.[1])

Skřivánků plné hnízdo, básníci mojí země,
po vašich písních lásky zde toužím na moři,
teď, máj když hází květy na pláně i hor témě,
ach! kdo vás slyší zpívat, když zora zahoří!

Kdo může s vámi lítat skrz pyrenejská doubí,
jež napájí se potem těch drsných, velkých hor,
a kde se labuť koupá u olšového loubí,
tam dosnít sen můj sladký, jejž v srdci chovám chor.

Již musí nivy, břehy meruněk zdobit sněti,
a každý kopec šatí se květem v nový ples,
by svaté jaro přijal již svého do objetí,
jež ve svatebním šperku sestouplo od nebes.

— — — — — — — — —

Jak asi byzantinskou Casserras zdvihá věži,
by viděl Saladeuras a vichskou zvonici!
Ter, který ku Gironě mohutnou vlnou běží,
zda nosí kámen ze zdí starých se drolící?

Zda zámky v Sabessoně, v Orís i u Centelly
giganti starých věků, své čelo tyčí dnes?
zda uvidím vás opět: dům, kapli, rozechvělý,
kde lásku k vlasti s vírou týž pramen vstříc mi nes?

Sant Jordí[2]) hlídá dosud obrovské svoje tesy,
celtických králů hroby, jich bohů oltář snad?
Ripoll,[3]) jak druhý fenix zda z ruin vstane v plesy,
či snad strom naší vlasti snět slední musil dát?

Ten strom jak musí nyní vám milé skýtat stíny
a novou dařen snětí jak mládne jeho kmen!
paprsky slunce hrají si s temnem u výšiny
jak roje motýlků, když háj jest květem jen!

A zda tam někdo hlídá snů mojich křídla bílá?
odlétly vše jak listy, jež shází podzimek?
pěnkavky hnízda najdou si mezi snětmi milá,
mé písně v oči as srdci svůj našly útulek?

Kdo aspoň vaše písně o lásce slyší, mládí,
při sladkém šumu vody kdo s vámi sní tam as?
však, běda, jako život má loď po větru pádí,
kdož ví, zda v stínu stromu se uvidíme zas?

Jak hořké jsou, jak hořké tohoto moře vlny
pro toho, kdo se zrodil na zemi, kolíbal,
ó sladký vzduchu vlasti, pro všecky žití plný,
proč peruť tvá mě žene od jejích ňader dál?

Skřivánků plné hnízdo, básníci mojí země,
po vašich písních lásky zde toužím na moři,
teď, máj když hází květy na pláně i hor témě,
vy pějte, mě tu v pláči, mě nechte ve hoři!

Prelat Tolra de Bordas se diví, že Verdaguer získav tolik vavřínů v „květinových hrách,“ nestaral se o titul mistra umění básnického (mèste en gai sabé), jehož dávno se dostalo mladšímu druhu jeho J. Collellovi. Verdaguer učiněn jím teprve r. 1880.! Vysvětlíme si to tím, že Verdaguer po sedm let se odmlčel a veřejně nevystupoval. Připravoval se s posvátnou vážností na svůj úřad kněžský, ovšem nezanedbávaje svých studií literarních, a hledaje vědecké prameny ku své „Atlantidě.“ Toho času Mossen Cinto věnoval se s celou opravdovostí své povahy křesťanské asketice. Vážně na to pomýšlel vstoupiti do řádu františkanského v klášteře sv. Tomáše v Riudeperas blíže dvorce

[1]) „Patria,“ str. 102.—105.

[2]) Sant Jordí (Sv. Jiří), kaple, kde Verdaguer sloužil své prvotiny kněžské.

[3]) Ripoll, přes 1000 let starý klášter benediktinský, dostavěný vloni znova ze zřícenin biskupem vichským, velikým mecenášem umění. K slavnosti té vyzval biskup ten básníky všech národův, aby ke cti Marie Panny (jí jest zasvěcen chrám poutnický ripollský; obraz oltářní je dar Leona XIII.) napsali básně aneb nějaké sentence v prose. Prostřednictvím Verdaguerovým žádal veliký ten přítel básníkův i mě, abych mezi českými poety pozvání jeho oznámil a lhůtu konkursu až do konce prosince 1893 prodloužil. Oznámil jsem celou věc v „Čechu,“ ale katoličtí básníci čeští se dosud neozvali.

Ca 'n Tona. Ale jistý kněz vymluvil mu úmysl ten i plán jíti jako missionář do jižní Ameriky. V dobu tuto přišla revoluce, jež vyhnala tiché mnichy z jejich útulku, kde Cinto strávil mnohou krásnou chvíli a kam spadají první počátky jeho mystické poesie, v níž se později stal v Katalonsku a ve Španělích vůbec mistrem nenapodobitelným.

Verdaguer dokončiv svá studia bohoslovecká, těšil se z úcty a lásky svých představených i spoludruhů, kteří úsudek svůj o něm dávno pozměnili. Přišla konečně chvíle posvátná, kdy biskup vichský složil posvěcené své ruce na hlavu mladého muže, „který dělal verše" a učinil jej řádným rozdavačem tajemství božských. Dne 24. září 1870 byl Mossen Cinto vysvěcen a 2. října v den sv. Růžence sloužil svou první mši svatou. Jaume Collell popisuje tyto prvotiny:

„Nedaleko vesničky Folgaroles na pěkném svahu planiny vichské zdvihá se malá poustevna, mající za patrona sv. Jiřího (Sant Jordí), patrona Katalonie. Tato jest vystavěna vedle ohromných balvanů, zbytků dolmenů starých Ausetanů.

Sant Jordí hlídá dosud obrovské svoje tesy, —
celtických králů hroby, jich bohů oltář snad?

¿Sant Jordí guarda encara ses Lloses gegantines,
sepulcre de reys celtes ó de llurs deus altar?

Zde bez okázalosti a hluku hostů. se čtyřmi svíčkami a dvěma kyticema na oltáři jakožto jedinou okrasou, Mossen Cinto zpíval svou první mši svatou, rozechvěn, třesoucí se, skoro zmaten, nahražuje zmatek a nevyhnutelné chyby novosvěcence proti rubrikám ohnivou horlivostí, která jej proměňovala a nás všecky přítomné v hlubokou zbožnost uváděla." Přítomna byla jeho matka, šťastna bez míry a mezí. Ubohá, za půldruhého měsíce na to byla mrtva. „Nikdy neministroval jsem s takou radostí, jen Bůh ví, čím byla pro mé ubohé srdce tato první mše... V tom vznešeném okamžiku milost kněžská zmocnila se docela Mossena Cinta a v jeho tak čisté duši dávaly si políbení lásky v objetí nerozlučném: Náboženství a Poesie!"

Verdaguer tedy byl knězem. Jakkoli přátelé jeho soudili, že Cinto není povolán pro duchovní správu, biskup vichský mínil jinak a poslal novosvěcence za kaplana na faru ve Vinyolas d'Orís r. 1871. Verdaguer zde strávil tři léta. Možno říci, že až přepínal síly své a že horlivost jeho pastýřská neznala mezí. Celé tři roky zastával tu duchovní správu většinou sám. Činil více, než tělesné jeho síly stačily a dovolovaly. Ve dne ve škole, ve chrámě, v noci většinou u lůžka nemocných, nebo v koutku chudičké světničky své studuje a pracuje na své „Atlantidě" a počínaje psáti prvá čísla svých „Idyl a zpěvů mystických." Verdaguer byl již z mládí svého a ze semináře zvyklý práci a bídě, ale neobyčejné namáhání ve Vinyolas a chudičké příjmy horské farky podlomily konečně jeho síly. K tomu byl Cinto svědkem všech hrůz války občanské a boje bratrovražedného. A k tomu ještě přistoupila Verdaguerova přísná askese... Počátkem r. 1873. počal si Jacinto naříkati na veliké bolesti hlavy, které ničím se netišily a nemoc neustále se horšila. Byla to chudo-

krevnost mozku, již lékaři prohlašovali za nezhojitelnou. Verdaguer chtěje uleviti bolestem svým, podnikl s Jaimem Collellem cestu do Rousillonu, ale pranic jej nezajímalo! Collell podotýká, že když spolu pozorovali majestatné témě hory Canigó, věnčené ledovci, Verdaguer zvolal: „Přál bych si tam vystoupiti!“ Netušil, že z jeho péra vyjde jednou velká báseň, velká apotheosa hor pyrenejských, zvláště Caniga.

Básník za doby svého působení ve Vinyolas dvakráte zaslal práce své ku „květinovým hrám.“ R. 1873. obdržel zlatou a stříbrnou fialku za svou rozkošnou skladbu „Plor de la tórtora“ (Nářek hrdličky. Viz knihu „Idilis y cants místichs“ str. 135. n.) a emailovaný kříž za skladbu vysoké inspirace „La Batalla de Lepant“ (Bitva u Lepanta; v knize „Patria“ str. 78. n.). Roku příštího obdržela novou fialku jeho legenda „Sant Francesh s'hi moria“ (Kde zmíral sv. František; v knize „Idilis y c. m.“ str. 66. n.). Legenda ta vyšla také zvlášť a stala se popularní. V té době nabízen byl Verdaguerovi kanonikat; avšak jakkoli mnohé osoby vynikající jej přemlouvaly, aby čestné místo to přijal, ba i sám ministr Silvela básníkovi psal, že přijme li úřad ten, bude si to sám za největší poctu pokládati, — skromný Verdaguer přece odmítl. Poučné i pro naše poměry!

Bolesti však nepřestávaly a nemoc vzrůstala. Lékaři nevěděli si rady; tu jeden lékař barcelonský navrhl básníkovi cestu po moři, doufaje, že ostrý vzduch mořský a změna podnebí jej vyléčí. Verdaguer dávno toužil viděti Ameriku.

Jsa vřele odporučen, přijal Mossen Cinto místo almužníka ve společnosti parníkové Dona Antonia Lópeza [1]) a vstoupil na jeho loď „Guipuzcoa“ počátkem r. 1875. Vykonal devět velikých cest po moři, díval se pevným okem v mnohé bouře oceanu a za jejich hudby psal svou nesmrtelnou epopeji. Vrátil se domů znovuzrozen, dokonale zdráv, s tváří ošlehanou a obronzovanou jako námořník, lituje pouze, že nedoprovodil ku hrobu otce svého, jemuž ze služného svého neustále pomoc posílal.

Básnický talent Verdaguerův nesmírně získal těmito cestami mořskými. Jeho obzor duševní se nesmírně rozšířil, jeho fantasie nabyla nové potravy a nového života, jeho mluva básnická učila se v bouřích oceanu novým tonům, jichž třeba bylo k básni tak gigantické. Verdaguer chtěje psáti báseň moře, musil se toto naučiti znáti v celém jeho životě, ve vší něze i hrůze.

„La Atlántida“ jest věnována Donu A. Lópezovi.

Na křídle požehnaném lodě Tvojí
já Hesperidek hledal oranžový sad;
však běda, on v lup jistý
pad vlnám, jež se věky nad ním rojí,
a já ti mohu dáti, vem je rád,
jen zlatých stromů listy!

Na transatlantickém parníku „Ciutat Comtal“
18. listopadu 1876. (Přel. J. Vrchlický.)

[1]) *Don Antoni López* (zemřel v lednu 1883) jest důležitou osobou v životě našeho básníka. Byl to loďař a finančník pocházející z Comillas (kde Verdaguer strávil později v rodině jeho mnohou šťastnou chvíli a mnohou báseň napsal) v provincii Santander. Od r. 1850. bydlel v Barceloně. Jest zakladatelem Společnosti zaatlantické, tvůrce mořského parníkového obchodu španělského, ředitel mnoha ústavů

První neděle májová r. 1877. jest památným dnem literatury katalanské. Toho dne slavila „Atlantida“ svůj triumf na květinových hrách. Katalané dostali své nejlepší dílo literarní, Španěly své jediné epos tohoto století. Zároveň ukázala se řeč katalonská v tomto nádherném šatě básnickém v celé své majestatnosti.

Básník nebyl přítomen svému triumfu. Druhý den veškerý tisk bez rozdílu stran velebil klasické dílo Verdaguerovo, Verdaguer stal se přes noc mistrem prvého řádu doma i za hranicemi. O díle tom psány nesčetné články pérem kritiků domácích i cizích. Rok na to doplnil Verdaguer báseň svou čarovným zpěvem sedmým: „Sbor ostrovů řeckých“ a „Atlantida“ počala svou slavnou cestu po Evropě.[1])

Po dvou letech cesty Mossen Cinto odvolán byl domů do rodiny Dona Antonia Lópeza, jemuž zemřel syn a básník učiněn jeho domácím kaplanem. Měli jej jako svého rodného bratra a básník-kněz byl jim také plnou měrou vděčný za lásku jejich. Věnováním „Atlantidy“ navždy jsou spojena jména Verdaguer a López. Když v lednu 1883 mecenáš básníkův zemřel, věnoval mu tento skvělou odu „A la mort de Don Antoni López,“[2]) kterou jako vzor pravé básně neváhám tuto přeložiti:

Del mar de Catalunya en la ribera
s' arrelá de Cantabria un arbre altíu;
ombra donava á la marina entera,
des de 'l port de Barcino al séu nadíu.

Do pobřeží katalanského moře
strom Kantabrie vryl se kořenem,
v své stíny velikán vše loďstvo noře
od barcelonských vod až v rodnou zem.

V kmen jeho mohutný se zakotvily
parníky východu i západu,
a stříbrnými pasy připevnily
své ostrovy na Španěl zahradu.

Měl šťávu cedrů, s vichorem si hraje
vždy sílu obra jevil nezlomnou,
a mravencům svou kůru otvíraje,
jim chýši skýtal k práci příjemnou.

A v jeho stínu hlasy ovec zněly
i jehňat hravých neustálý běh,
a mystické tu chystaly si včely
vosk vonný rychle v jeho kořenech.

Sem spěli ptáci, by se kolébali,
a každé ráno koncertu zněl křik,
strom láskyplně v davech oblétali,
jak sněžní holubi svůj holubník.

Měl mnoho snětí, na nich miliony
hnizd lpělo na každičkém rameni,
v dík za to zněly sterých písní tony,
šumění sladké, slavné nadšení.

Při každém vzdušném vánku políbení
mu k nohám plodů úžasný proud kles,
lid zlatá zrna sbírá v udivení,
je náměstí má, přístav, břeh i les.

A strom ten pad! Já tázal se ho dříve
než hrůzný smrti porazil ho ráz:
„Dnes, kdy své sněti k nebi zvedáš snivé,
z tvých vzpomínek co blažívá tě as?

Že infanti, král, kníže ve své slávě
v tvých větví stínů sladký snili sen,
jak bílých racků sněm, již v letu hravě
se baví stříbrem mořských vln a pěn?

bankovních, jimž zabezpečoval úspěch a jichž duší byl; králem Alfonsem XII. povýšen byl na markýze de Comillas a později na granda španělského. Byl velikým mecenášem věd a umění, zvláště však dobrodincem Verdaguerovým.

[1]) Záhy přeložena do kastillštiny prosou *(D. Melchor de Falau)* a brzy i znamenitým veršem *(Diaz Carmona)*; do frančtiny přeložil ji prosou *Albert Savine*, veršem *Justin Pépratx;* do italštiny *Luis Suñer*, do anglického jazyka felibre *Bonaparte Wyse*, do provençalštiny felibre *Jan Monné*, do němčiny *Vogel* (dosud neuveřejněný překlad); výtečný kritik jesuita *Alex. Baumgartner* napsal o „Atlantidě“ výtečnou studii a přeložil čtvrtý zpěv ve „Stimmen aus Maria-Laach“ 1891 č. 2. (znamenitou práci tu přinesla ve španělském překladu „La semana popular“ 1892 č. 76. n.), do češtiny *J. Vrchlický* atd.

[2]) Ve sbírce „Caritat“ str. 71.

Zda proto, že jsi poslal k jejich službě
před nimi dvacet lodí řadou plout,
pás šíje brillantový, v čestné tužbě
jejž královi směl vasal nabídnout?

Či že jsi zažil slávu velikosti?
že zakusil jsi lásky hlubiny?
či že jsi vlnou bohatství šel v ctnosti,
a srdce tvé že bylo bez viny?

Že století půl jako skála v moři
jsi s větry, vlnou, bouří bojoval?
když koruna tvá plála v slávy zoři,
že's srdce přátel svých s ní spojoval?“

„Ne,“ řekl, „za největší štěstí cením
ni slávy pych ni radovánek den,
jen siré, chudé, bědné utrpením,
kteří se o můj opírali kmen.“

Verdaguer dosud jest jako členem rodiny Lópezovy a syn zemřelého neméně jej ctí a miluje jako slavný Antoni.

Jacinto proslavil vlast svoji neobyčejnou měrou svou „Atlantidou.“ Jak srdce jeho práhlo po oslavě rodné země, tomu svědčí nejlépe báseň jeho, kterou J. Collell otiskuje ve svém listě:

Zasvítila perla v moři
v krásné jeho hlubině,
rybák již se pro ni noří,
mizí v chladné hladině.
S vlnou zápasil, však v chvilce
květ svých tužeb vzhůru nes,
své by daroval jej milce —
mrtev však jí k nohám kles.
Pro tě, vlasti, v mořské pěny
pro perlu jsem vrh' se rád,
život nemá pro mě ceny,
tobě-li ji mohu dát!

Perlou tou, vylovenou z vln oceanu, jest epos „Atlantida.“

Roku 1879. vydal Mossen Cinto prvé vydání svých „Idyl a zpěvů mystických“ (Idilis y cants místichs) s předmluvou kritika Dona M. Milá y Fontanals a s vlastním úvodem týkajícím se poesie mystické a vzorů, jež Verdaguer byl v této sbírce sledoval. Jsou to básně vyrostlé ze srdce básníkova ve chvílích nejsoukromějších, kdy patřil sám sobě a svému Bohu. Dílo velikého askety, kněze světce, básníka stojícího na Parnasse španělském vedle sv. Terezie, sv. Jana z Kříže, Ramona Lulla (kteráž trojice zvláště byla milou lekturou našemu pěvci, jak tomu nesčetné citaty a motetta ve všech dílech jeho nasvědčují), Luise de Leon, — sv. Františka a Jacopona da Todi na Parnasse italském.

Úspěch „Atlantidy“ byl neobyčejný, ale mnozí a vážní kritikové přiřkli palmu „Idyllám a zpěvům mystickým.“ O sbírce zmíním se později podrobně.

R. 1880. vyšla sbírka písní věnovaných Madonně Montserratské, katalanskému palladiu, národní svatyni, strmící na nebetyčném, zubovatém pohoří. Písně ty („Cansons de Montserrat“) znárodněly, jsouce v pravém národním duchu psány formou mistrovskou a záhy uvedeny v hudbu D. Lluisem Ginestá.

Roku toho při tisíciletém jubileu svatyně montserratské slavily se znamenité dostihy básnické ku poctě Marie Panny a jako vítěz obdarovaný zlatou a stříbrnou lyrou vyšel ze zápasů těch Mossen Cinto s epickým dílem „Llegenda de Montserrat.“ Básník použil lidové pověsti, která ostatně již před ním španělskými básníky zpracována, ale přednost jeho jest v krásné formě celé legendy a v originalním, uměleckém rouše jejím. Básník J. Collell předčítal jeden zpěv z ní svým zvučným hlasem; vzbudil bouři potlesku a marně se Verdaguer snažil v davu poslouchajících skrýti

— musil ven a učiněny mu mnohé ovace. O legendě té jakož i o všech pracích Verdaguerových zmíním se později podrobně.

Roku tohoto konečně byl Verdaguer jmenován mestre en gay saber.

Rok 1883. nejlépe ukázal velikou popularitu Verdaguerovu. Toho roku totiž Mossen Cinto zadal ku květinovým hrám barcelonským svoji odu na Barcelonu („Oda á Barcelona"). Úspěch básně té („Patria" str. 3.—12.) byl nesmírný. Městská rada při slavnostní schůzi usnesla se svým nákladem vytisknouti sto tisíc exemplarův a rozdati je školním dětem; Verdaguer obdržel od obce děkující adressu a zlatou medalii památní. Oda roznesla se bleskem po celém Katalonsku a i jižní Francii (Rosselló). Ba i Katalané na vzdálených filipinských ostrovech byli nadšeni básní tou a dali si vytisknouti vydání s textem katalansko-kastilským, aby i Španělé tamější báseň oceniti mohli; mistru Verdaguerovi jako dík bratrský poslali stříbrný věnec vavřínový, jejž on uložil u nohou Madonny Montserratské. Básník věnoval jim krásnou báseň „Als Catalans de Filipines."[1])

Oda na Barcelonu jest ryzí dílo umělecké, práce v mramoru tesaná, a vyrovná se nejlepším toho druhu odám Carducciovým. Zajímavá jest episoda ze života básníkova, týkající se této básně. Verdaguer bloudil kdys v době, kdy konal důkladná studia Pyrenejí k básni své „Canigó," v okolí hory té, po jakési nešťastné události politického významu mezi obyvately hranic španělsko-francouzských. Překročiv hranice vlasti své, byl jat pohraničnými strážníky francouzskými. Nemaje žádných průvodních listů, vytasil se konečně po marném hledání v poznámkách svých, výtiskem „Ody na Barcelonu," na níž v čele básně vyobrazen byl básník sám. Okamžitě byl Mossen Cinto propuštěn na svobodu!

Roku 1884. postihlo obyvately Andalusie hrozné zemětřesení. Neštěstí to vzbudilo v celém Španělsku a i za hranicemi živou a obětavou soustrast; každý dal. co měl, aby hrozná bída ulevena byla. Verdaguer v lednu 1885 poslal sbírku básní nových biskupu barcelonskému s cituplným listem, kde druží se jako chudý dárce k ostatním a dává co má. Kniha vyšla pod jménem „Caritat" (Almužna) a dočkala se vloni třetího vydání.

Počátkem ledna 1886 básník idyl a zpěvů mystických překvapil Španěly novým velikým dílem epickým: „Canigó," legendou pyrenejskou z dob bojů Španělů s Maury v 11. století. Bylo to skutečné a veliké překvapení! Zdálo se, že Verdaguer po velikém úspěchu, jehož docílil svou „Atlantidou," docela se vzdal látek světských a že definitivně nastoupil cestu, jejíž první stanicí jsou „Idilis y cants místichs" a dále „Písně montserratské" a valná část sbírky „Caritat." — Albert Savine ve své studii „La renaissance de la poésie catalane" píše: „Modestement recueilli dans sa piété, dans sa foi au néant des gloires humaines, Jacinto Verdaguer semble avoir juré de ne plus consacrer son génie qu'à la poésie religieuse." Ale

[1]) „Caritat" str. 97.—100.

Verdaguer právě ukázal všestrannost svého genia v látkách světských i duchovně mystických. Soudobá kritika španělská praví: „Zajisté není v naší vlasti a snad i v Evropě analogické literarní geniality básníku katalanskému, která by v tak různých druzích básnictva, jež Verdaguer pěstoval, bližší byla velikým mistrům. A to můžeme dobře pozorovati pouze na jeho dvou posledních dílech: ‚Canigó‘ a ‚Lo somni de Sant Joan‘.“

Verdaguer, který zasloužil si plnou měrou jméno básníka přírody, dal velikolepé epopeji moře nového bratra „Canigó,“ opěvujícího hory katalanské a jejich divy. „Canigó,“ praví Tolra de Bordas, „zdá se mi býti druhým zpěvem veliké básně o Přírodě. Zbývá pouze k doplnění trilogie třetí epos o Nebi: autor zdá se nám býti k tomu vhodně disponován, nejen svými básněmi „Idilis y cants místichs“ a „Snem sv. Jana“ (1887), nejen bohatou inspirací, kterou si přinesl ze svých cest po Svaté zemi a Egyptě, ale především hlubokou příbuzností svého nadání básnického s Dantem a Miltonem.“

Roku následujícího (1887) vydal Verdaguer sv. Otci Leonu XIII. věnovanou legendu o přesvatém Srdci Ježíšově: „Sen sv. Jana“ (Lo somni de Sant Joan). Báseň ta vyšla právě v překladě našem ve „Sborníku“ Akademie, upozorňujeme tedy české čtenáře na ni a zároveň na naši studii ve „Škole B. S. P.“ 1893 a 1894.

Roku 1888. vyšla „Patria,“ kniha veršů vlasteneckých a příležitostných, počínající slavnou odou na Barcelonu. Kniha dosti objemná, svědčící jasně, jak Verdaguer vždycky zůstal věren heslu básníků katalanských: Patria, Fides, Amor!

Roku 1890. vydal Verdaguer své různé písně duchovní, které se ujaly, jsouce vhodným nápěvem opatřeny a ve zvláštních lístcích mezi lid rozšířeny. Jsou to jeho známé „Cantichs.“ Téhož roku počal básník svoji trilogii „Dítě Ježíš“ (Jesus infant), vydav hned část druhou: „Nazareth,“ rok na to (1891) „Bethlem“ a koncem prosince 1893 část třetí: „La Fugida á Egipte“ (Útěk do Egypta) dokončenou v klášteře manlleuském, kde nyní Verdaguer vzdálen světského hluku se zdržuje. S novým rokem letošním vyšlo poslední dílo Verdaguerovo: „Roser de tot l'any. Dietari de pensaments religiosos.“ Je to básnický denník Verdaguerův, držící se místy kalendáře, místy obsahující meditace a zbožné myšlenky básníkovy. Dílo to vycházelo loni v katalanském časopise „La Veu de Catalunya. Setmanari popular,“ týdenníku, jehož redaktorem jest prof. *Narcis Verdaguer Callís,* bratranec Jacintův. — Mimo básnická díla tato přeložil Mossen Cinto legendu Mistralovu „Nerta“ z provençalštiny a vydal dvě illustrovaná cestopisná díla svá: „Dietari d'un pelegrí á Terra Santa“ (Denník poutníka do Svaté země) a „Excursions y viatges“ (Vycházky a cesty), obsahující jeho četné cesty střední Evropou až do Petrohradu.

Básník jest dosud v plné síle tvůrčí a zdá se, že nyní výlučně se věnoval mystice. Jak vím z úst jeho příbuzných, vede život přísně

asketický, vzdav se vší slávy světské a vší ctižádosti básníkovy. Znám jej dosti dobře z jeho listů již řadu let a přicházím k úsudku, že to jest básník světec, ne nepodobný vzoru jeho, sv. Janu z Kříže. Táž ohnivá touha po konečném spojení s Bohem, týž ohnivý let k nebesům. Dá-li mi Bůh síly, přeložím jeho nejlepší věci do naší mateřštiny, abychom měli také v poesii naší vzor pravé poesie duchovní. (P. d.)

Posudky.

Dějiny panování Karla IV. Sepsal *Karel V. Zap.* K novému vydání upravil *G. Friedrich.* S 22 původními illustracemi V. Černého. V Praze 1894. Nakl. I. L. Kober. Str. 308. Cena 2 zl. 20 kr.

Srovnáme-li toto vydání s původním vypravováním Zapovým, znamenitý shledáme rozdíl. Celkem jest sice rozvrh Zapův ponechán, jednotlivé však kapitoly a statě jsou pozměněny (na př.: Karlova péče o bezpečnost v zemi. Jan Pancíř ze Smojna), podstatně rozšířeny (na př.: Zpronevěřilost vévody Rudolfa IV. Další styky císařovy s vévodou Rudolfem atd.), doplněny a opraveny, zajisté jen ve prospěch díla. Vůbec pozorovati, že je toto nové vydání zcela přepracováno, a že použito pramenů nejnovějších, bezpečných a spolehlivých, které ve statích od p. upravovatele samostatně pracovaných citovány jsou. Je tedy zlatá doba panování císaře Karla IV. vylíčena správně. Vypisuje se nám tu jeden z největších, nejmoudřejších a nejzasloužilejších panovníků všech časův a národův; otec to vlasti, za něhož země naše kvetly, jehož památka zůstane vždy požehnanou v národě našem. Doba Karlova jest dobou míru, štěstí, rozkvětu, blahobytu, jest zářícím kontrastem hrozné doby husitské, která po ní následovala, doby té, kdy Čech draze vítězství svá zaplatil zkázou a zhoubou vlasti.

Vzhledem k druhému vydání Zapova „Vypsání husitské války," které již dříve vyšlo, jsou tyto „Dějiny panování Karla IV." nepoměrně lépe upraveny. Rádi uznáváme péči a snahu p. upravitele, a věříme, že pro opravy, které učinil, má své důvody. Dovolujeme si však přece upozorniti na něco. Na str. 16. místo r. 1333., kdy Jan VII. dosedl na biskupskou stolici olomouckou, býti má r. 1334. — Na str. 21. datum býti má: 19. listopadu 1337 (Tomek, „Dějepis Prahy" I. 547.). — Na str. 22. vypravování o Mikuláši z Potštýna si odporuje. Proč pak by Karel ještě dobýval Potštýna, když by byl Mikuláše již přijal na milost? — Zakládací list kláštera Slovanského v Praze vydán byl dle Tomka (I. 562) dne 21. listopadu 1347 (str. 54.). — Místo vročení 20. dubna 1348 na str. 62. raději se přidáváme k Tomkovi (II. 5), jenž má: 1. dubna 1347. — R. 1348. byl slavný sněm svolán v druhé polovici března (str. 63.), ale ovšem jednání sněmovnímu byla sankce udělena 7. dubna (Pal. II. 2. 98. T. II. 9.). — Blánaři chybně vysvětleni jsou na str. 78. za vyrabitele pergamenu; vždyť blány byly pláště z kožešiny (Winter, „Dějiny kroje" 45). — S vypravováním na str. 115., že by Karel přímo z Budína jel r. 1353. do Svídnice, nesrovnává se T. II. 27. — Benediktinský klášter v Pavii byl u sv. Marina, nikoli Martina (str. 129.). — Při korunovaci v Římě přijal císař a císařovna večeři Páně zajisté až o přijímání (str. 135.). — Na str. 201. a 231. odporuje si vypravování. Onde dí se, že Anna Svídnická zůstavila po sobě dceru Alžbětu, která v lednu r. 1382. stala se manželkou Richarda II., krále anglického, ale tuto se praví, že Alžběta Pomořanská porodila r. 1366. dcerušku Annu, která, když dospěla

věku dvanácti let (sic!), stala se královnou anglickou pojavši v lednu r. 1382. za manžela Richarda II. — Sňatek Karla IV. s Alžbětou Pomořanskou (str. 205.) dle Pal. (II. 2. 169) a T. (II. 52) slaven byl v dubnu 1363. — Kostel sv. Kateřiny dle T. (II. 58) posvěcen byl dne 28. listopadu 1367 (str. 237.). — Na str. 242. dí se, že vojsko Karlovo čítalo sedmdesát tisíc rytířův a ozbrojencův, ale málo řádků níže vykládá se, že císařské vojsko v Italii vzrostlo na čtyřicet tisíc mužů. — Na str. 247. chybné datum: 14. dubna; býti má srpna, ale T. (II. 64) i P. (II. 2. 186) praví, že svatba krále Václava byla 29. září 1370. — Chybný letopočet jest i na str. 254.: 21. února 1381 m. 1371., a na str. 255.: 29. května 1383 m. 1373. — Vévodství Lucemburské zdědil Václav IV. teprve roku 1383. po smrti vévody Václava, jenž zemřel 7. prosince 1383 (str. 305.).

Že kniha tato vydána byla, schvalujeme; vzpomínka na dobu Karla IV. může jen dobře působiti.

Ve spise jest 22 illustrací V. Černého. Na první pohled se zamlouvají, ale co by asi řekli Dr. Zíbrt a Winter historické správnosti těchto obrázků?

Chyb tiskových mimo ty, které na konci opraveny jsou, zůstalo ještě dosti. *J. Tenora.*

Moravské Valašsko. Lidopisné obrazy příspěvkem ke kulturním dějinám českým napsal *Matouš Václavek.* Díl I. Na Vsetíně 1894. Nákl. spis. Str. 179. Cena 90 kr.

Pan spisovatel podává tuto výsledek své šestnáctileté práce. Žije mezi Valachy, zná je se všech stránek, vidí dobré jejich vlastnosti, ale poukazuje také jako dobrý přítel na jejich vady a slabosti; sestavil tedy věrný obrázek života jejich ještě svérázného, pokud kulturou se všemi špatnými následky se šířící porušen a vlastní ráz valašský ještě setřen nebyl. Vždyť již i mezi Valachy co do života jejich individualního smutná se jeví vyhlídka do budoucnosti.

Spis rozvržen jest v tyto oddíly: I. Živnostenské poměry; II. Plťařství; III. Obilí, strava a píce; IV. Pokrmy a nápoje; V. Tělesná i duševní povaha lidu valašského; VI. Kroj; VII. Vyšívání valašské; VIII. Rok církevní; IX. Bájeslovné bytosti; X. Přísloví, pořekadla a úsloví; XI. Popěvky; XII. Kořalka a písně pijácké; XIII. Zvyky a pověry; XIV. O léčivých a čarodějných zelinách; XV. Pranostiky; XVI. Pověry o pokladech.

Viděti, že spis jest psán s láskou a znalostí předmětu; doplňuje podstatně všecka pojednání o Valaších dosud vyšlá, jest platným příspěvkem folkloristickým. Uvádějí se tu i věci nové, kterým dosud nevěnována náležitá pozornost, a kterých jinde marně bychom hledali, na př. stať: moc a účinek žalmův, o virgulích atd. Zkrátka je to práce pilná a chvály hodná.

Se vším se však přece nesrovnáváme. Zdá se nám, že p. spis. bez odporu upřílišuje, když vyličuje účinky a působení přírody na lid valašský. Že by k přírodě utíkal se o pomoc ve strastech vezdejšího života atd. (str. 40.), tomu u lidu moravského nevěříme. S výkladem, že i naše církevní slavnosti upomínají ještě ve mnohé příčině na dobu pohanskou a s odůvodňováním jeho (str. 45.—47.) také nesouhlasíme. Křesťanství u některých zvyků pohanských poukazovalo

sice na hlubší, duchovní význam, ale ve všem nelze přece shledávati původu pohanského, jakož naopak nelze vysvětlovati všeho po smyslu a významu křesťanském (srv. str. 48., 80.). Velmi nešikovně řečeno jest na str. 46., jakoby křesťanství učinilo z přírody, z této milé a příznivé družky lidu, nepřívětivou, ba naskrze nepřátelskou mocnost, a jakoby teprve v novější době „známostmi přírodovědeckými" pozbyla příroda veškeré dřívější hrůzy a stala se lidem zase milou přítelkyní, jako byla za dob pohanských. P. spis. to sice opakuje po jiných, ale tím to není o nic správnější. — Církevní rok začíná zimními slavnostmi, z nichž první se uvádí sv. Lucie (str. 48.), — ale na str. 93. uvádí se sv. Mikuláš a sv. Lucie mezi slavnostmi podzimními; lépe by bylo zajisté zařaditi je na začátek dle roku církevního. — Z „Herbáře" r. 1848. v Litomyšli tištěného nemělo se raději nic otiskovati (str. 144.—146.); nepodáváť zvyků valašských. — Sv. Medarda, jak známo, jest 8. června (str. 164.). — Místo výrazu: svatokrádeže (str. 167.), užili bychom raději: pověry. — Na str. 31. není vysvětleno, co jest ščička. — O Rožnovankách opakuje se na str. 33., co již pověděno na str. 24.; o třesení bezem opakuje se na str. 56., co bylo již na stránce předešlé. — Chybně: bude saditi (str. 54.) místo: nasadí. — Chyb tiskových dosti.

Upozorňujeme pak ještě, že některé zvyky valašské líčí jinak Václavek a jinak Bartoš. Citováno mělo býti svědomitěji!

Spis tento, ve kterýž vloženo několik vyobrazení, doporučujeme a zaznamenáváme prosbu p. spisovatele, jenž dílo vlastním nákladem vydati musil, k národopisným odborům zemí koruny české, aby hojným odběrem spisu tohoto byly mu laskavou a vzácnou podporou.

J. Tenora.

È morta. Básně *Jaroslava Vrchlického.* Druhé, valně rozmnožené vydání. V Praze 1894. Nakl. J. Otto.

Druhé toto vydání sbírky, k níž r. 1889. dalo podnět úmrtí slovutné pěvkyně Klementiny Kalašové v cizině († 13. června 1889 v Bahii), rozmnoženo o celý druhý cyklus. Jako již tak často dříve, vstupuje Vrchlický i touto sbírkou na choulostivé pole života posmrtného a záhad věčnosti, jen že tentokráte individuelněji, jako ctitel, přítel a duševní spříbuzněnec zesnulé Klementiny. Jaký to ven a ven poetický, vznešený a zároveň hluboký předmět: slovutná pěvkyně-krajanka, duše spanilá a dobrá, zemře v cizině, v dáli, za mořem — a památku její opěvuje slovutný básník krajan, umělec ctí umělkyni, duch genialní ducha genialního, člověk člověka, a jevištěm těchto básnických výjevů jest — pomezí věčnosti! Ovšem Vrchlický nemínil řešiti a neřeší v těchto náhrobních zpěvech tajův onoho života, ale přece duch jeho horující a různými boji tolikráte prošlý a občas (zejména dříve) ve „hvězdných" dumách pantheismu si libující, na pomezí věčnosti tišeji zachvívá perutěmi a dává problesknouti — víře, ač opět zůstává pessimistou. Však byť i básně tyto, nad obyčejné verše příležitostné neskonale povznešené, nebyly — dotýkajíce se smrti a věčnosti — eminentně křesťanskými, jsou nicméně velkolepými a

vroucími projevy vzácného soucitu, nadšení a — přátelství; ba, mnohé z nich mohl napsati i naprosto věřící křesťan básník a básník kněz, aniž mu bylo jíti ke Carduccimu aneb k jistému našemu listu o licenci. Víry v srdci lidském zničiti nelze; a jako jisto jest, že v srdci víra žije neb aspoň dřímá, tak jisto jest, že víra otvírá nový, lepší svět, který Vrchlickému zůstal zavřen. Jaké by byl napsal tento genius básně na thema „è morta,“ kdyby do onoho světa byl nahlédnul! Zůstal pouze u bran oněch světův a ťukal i bouřil na ně perutí ducha, stoje nohama na vrátké půdě země a nejistoty; a přec i tyto zvuky, hned kormutlivé, hned grandiosní, hned pochybovačné a zas i věrou šeptající povyšují publikaci „È morta“ k jeho nejúchvatnějším lyrickým zpěvům.

Cyklus prvý, vytrysklý z nejprvnějších, nejmocnějších dojmů, pokládáme po většině za vroucnější druhého. Dvě slova „è morta“ jsou thematem č. I., básně převroucné, jíž do cyklu prvého vstupujeme. Bez obalu upřímně přiznává se básník hned zde:

Však Ona (Kalašová) měla srdce těch, již věří,
dlí v světě jistě, co my (Vrchlický a j.) po tmě jdeme...

Jak něžně tklivé a již svou dikcí překrásné jest č. I., ač ponětí básníkovo o duši zemřelého jest ovšem jen básnické! — V č. IV., opěvujícím hlas předrahé pěvkyně, klade básník závažnou otázku:

Je možno, aby doznělo,
co žilo pro vždycky,
jak smrt svůj dychla na čelo
polibek mystický?

Jako národní píseňka, prosťounce a přece nejvýš poeticky zní č. V., srovnávající Kalašovou a její zpěv s labutí a její písní. V č. X. rozteskněle volá básník:

Kde bezdno, tma a noc nám zdá se,
tam šťastná víra — usmívá se.
My trny máme — ona růže,
ó třikrát blah, kdo věřit může!

Přesličně, in nuce křesťansky, praví se v č. XI., meditaci významu všeobecnějšího, o bolesti:

Jeť vskutku bolest chlebem duší,
je mystická a svatá žeň,
jež v tom, co duši láme, kruší.
jí vlévá sílu zároveň
...pták, bolest, časem se přec vzdálí,
chléb, síla v duši, zůstává!

Č. XI., věnované matce Kalašové, jest hluboko soucitné, ač něco málo upřílišené; konejšivě dí básník v závěrku:

...pro perlu sáhni žalu do hlubiny,
ta, láska, zůstane!

Č. XIV. a posledním prvého cyklu velebí umění, produševnělost a dobrotu Kalašové. — Jen v menší části básní Vrchlický pochybuje a mýlí se: Žalujeť v č. VI.:

Však marná přání (aby totiž,
„co velké, krásné tady bylo,
se v jiném tvaru navrátilo“),
ve atomech
vše rozprášeno, rozptýleno,
sen, vzpomínka je naše věno...

Také nebude člověk věřící, jenž mnoho byl přetrpěl, než došel útěchy a míru, s Vrchlickým ptáti se (č. IX.):

Však nežli všecko to se stane,
proč tolik vzdechů srdce zryje?
Proč v kalich, jejž tu člověk pije,
nám tolik hořkých slzí skane?

O duši pak zesnulé Klementiny tvrdí soucitně (č. VIII.), že jest osamocena:

Kolem nás života vře drama,
jsme v sporu, tísni — Ona sama.

Starým škaredohlídem jeví se básník v č. XIII., mluvě o záhadě smrti. Podivno, že pessimismus básníkův a pochybovačnost ve druhém, pozdějším cyklu, ač jen v míře nejskrovnější, ale tvrději vystupuje. Mluvíť v č. VII. tohoto cyklu důrazně o Nirvaně:

...jitro mi sen,
noc Nirvany zvěst mi — mukou je den...
Ach, bubliny! Splasknem, jak stiší se pláň,
chceš chytat je, vlhká jen zbude ti dlaň,
ó splaskni též, bublino, v Nirvany daň,
jen tam, tam všecko se stiší —

V č. XVIII. žádá si míti nejhlubší záhady rozluštěny:

Bůh a člověk — život, věčnost —
hmota, duše — proti sobě
stále v sporu — sfingy obě
vyslovte se konečně!
Darmo! Sfinga vždy je němá,
Memnon mlčí, slunce víra
pouze na něm slzy stírá,
jež nechala smutná noc;
střízlivé vzplá zase jitro,
pochybnost jak dříve mučí,
ale Memnon nezazvučí,
Bůh nepřijde na pomoc!

Poslední verš ani není pravdivý; jinak básníku odpověděti lze vlastními slovy z cyklu prvého (č. X.): „ó třikrát blah, kdo věřit může!“ Kdo má věřiti moci, musí nejprve chtíti.

Jakž jinak působí verše, a jest jich v cyklu druhém hojně, z nichž vane obdiv, pravda, víra! Všimněme si nejdříve Longfellowskou úsečností a lahodou vynikajícího č. V.; v krátkých dvojverších stíhá otázku odpověď! O nápisu na hrobě (v č. VI.):

On po dobru žil v touze,
za krásy plachým fantomem se honil,
zrak zjasnil, v pláč jejž zakalila nouze,
před nikým, před Bohem jen čelo sklonil

praví: „A nejlepší to nápis...“ A na konec vyzývá:

Ó skloňme v pokoře a pláči zraky —
Co může po nás jednou tady zbýti?

V č. IX., vzpomínaje Kalašové, ujišťuje, že nic není, býti krásným a slavným:

Na Tobě se nejlíp ukázalo,
dobrým být, a byť to život stálo,
že je všecko —

Věří také, že mrtví o nás vědí (č. X.):

O všem vědí, co nás rve,
naši mrtví, co nás týrá;

a jinde (č. XI.):

Však nám zde vzchází poklid v jase
tou myšlenkou, že o nás víš!

Myšlenkami grandiosními prosyceno č. XII., složené v trojverších téhož rýmu. Na př.:

Žít dlouho — ne, v tom není zisku,
to pouze větší stopa v písku,
již stejně setře vichr v trysku.

Žít v sobě — To je žíti v Bohu,
Toť květ z malého lákat hlohu,
toť míň, než chci a víc, než mohu.

Ty's žila tak a proto právě
máš slzy v hrobu svého trávě,
své pevné místo v boží slávě...

K nejutěšenějším číslům celé sbírky náleží č. XIII. druhého cyklu „Jsou krásné duše v tomto světě žalu,“ o kterýchžto „krásných“ duších tvrdí:

Jest v srdcích z památky jich tolik jasu,
čím dále hrob jich zarůstá v c travou,
že kdo v nich žije, chápe dobro, krásu
i světa běh i Boha s myslí pravou.

Podobnou perlou jest č. XVII. „Již skoro se mi stáváš mythem.“ — Pokládáme-li cyklus prvý za vroucnější, jest cyklus druhý pro svůj klid a ustálenost bolu básníkova mohutnější. V posledním čísle (XX.) mohl a měl se básník povznésti poněkud nad hrob zesnulé pěvkyně; vždyť neoslavuje její mrtvolu, nýbrž duši.

Ke sbírce „È morta“ sotva lze nevrátiti se častěji. *Fr. Kyselý.*

Salonní bibliotheka. „Potulky královny Mab.“ Básně *J. Vrchlického.* V Praze 1893. Nakl. J. Otto.

Pomíjejíce Prologu nadepsané sbírky, všímáme si především Epilogu, poněvadž jím básník sbírku svou omlouvá:

Vím, barvy jsou zde bledší než mým zvykem.
Kdo vůle dobré, přijme i to s díkem.
Kdo vůle zlé, tomu se nezavděčím,
nechť barvy zvýším, obrazy nechť zvětším.

Bylo o přítomné sbírce kdesi řečeno, že jsou v ní verše jako na cukrátkách. No, toho zajisté není; ale připusťme, že jsou zde, jak Vrchlický sám praví, „barvy bledší“ než jeho zvykem, nicméně omluvy básníkovy jsou zbytečny, ba takého velikána sotva důstojny, tím spíše, jelikož opětně přeměňují se v ostří vůči jakékoli kritice a zejména proti „mladým,“ symbolistům, dekadentům a j.

Dnes v drobné minci vrací
ti vlastní zlato mládež nedospělá
a za pár let, jak vždycky se to dělá,
tě hodí mezi veteš . . .

Vrchlický by, věru, z různých veršů na kritiku a referenty mohl pořiditi objemné klasobraní „poesie o kritice“; a to právě celkovému dojmu děl takového velikána ubírá přec jen do patrné míry svěžesti i pelu velkodušnosti básnířské. Čtemeť v nejedné z poslednějších sbírek Vrchlického mezi verši plnými, rázovitými, sytými také verše „barvy bledší,“ jakož nezbytno u básníka, který neunavně tvoří a na podiv, ba na úžas mnoho překládá.

Ve sbírce „Potulky královny Mab,“ ať ji básník omlouvá jakkoli, uložen četný básnický skvost. V oddílu „Postavy a postavičky“ vyznačujeme básně: „Dcera Tintorettova,“ „Květinářka“ (až na drobet prosaickou dikci), případný „Moderní profil dívčí,“ „Dumka,“ č. III. čtverolístku „Mladá dívka“; „Hurisky“ jsou silně „orientalní,“ ale báseň jen jen zvoní.

V oddílu „Feerie“ jest rovně řada vzácných veršů: „Jarní prška v lese“ duši věru osvěží, ale zakončení básně, kde se básník se zřetelem na různé tony ruchu dešťového v lese táže: „Sladké tony, kdo vás v píseň spojí?“ působí rušivě; různé ty „sladké tony“ jsou

právě písní Tvůrcem nepochopitelně harmonisovanou. „Vánoční vzpomínka“ jak srdečně se rozepřádá, tak ješitně se svine:

Ó srdce, svatvečer svůj počni,
i tvůj Betlém plá v nádheře!
To Betlé n...
snů b snických a vidění,...

Kde myšlenka je Spasitelem (!)
ve slova jeslích spící, výš
než rozletí se v cvalu smělém
v svět, který již jí sbíjí kříž (!!).

Pěkný jest „Ohnivý muž“ po způsobu národní ballady psaný. Lahodně zvonící „Zvonky v sněhu“ jsou rozkošnou applikací báje na přírodu. K básni „Květ na hrobě“ přimysleme si jako důstojný pendant zmíněnou již „Dceru Tintorettovu“ z oddílu prvého! Idyllickou utěšeností dýše „Stará sýpka.“

Lyrické intermezzo „Puk zpívá“ jest „barev bledších“ než ostatní části. Líbezně jako píseň národní čte se č. VIII. „Půjdeme-li doubravu,“ ač psáno „po Pukovsku,“ třebas smyslnosti č. II. nedostihuje. Koho aneb co míní básník „duší všeho“ v č. XII.?

Na konec vypravuje básník některé „Pohádky“: Variantem thematu „Nedotýkej se opovážlivě svatých tajemství!“ jest „Pohádka o modrém lotosu.“ Kdyby byl otrok, milující dceru Faraonovu, násilně byl urval květy posvátného lotosu, byl by důsledek účinnější a správnější; ale Afrika, matka Nilu, sama otroku posvátného lotosu natrhá, a syn její se pak na něm mstí.

„Dvojí ekloga o Orfeovi a Eurydice“ illustruje křiklavými protivami velmi případně leckteré a všelijaké to moderní manželství, třebas občanské ve Francii a příště i v Uhrách. — Roztomile, jako líbezná legenda, napsán „List,“ ač podnět i předmět — nedovolená láska královny Ginevry k Lancelotu — není svatý, čistý, idealní. — „Stará pohádka“ o králi, který k životu přivedl a ihned zabil tři panny: lidu poesii, lidu svobodu a lidu štěstí, vyniká překrásným líčením přírodním, ve kterém Vrchlický jest specialistou. — Poeticky Vrchlickým zpracována pověst „Kovář a smrt.“ Rázovitou má býti řeč kovářova k Bohu (č. XI. a XII.), ale jest zpurnou a rouhavou; na konec (v č. XVIII.) rozplývá se pověst v pantheismus:

V původní rozpadni se hlínu,
splyň v kámen, kořen, mízu, třtinu,
v svou velkou vrať se domovinu,
kde bohem věčná změna je! (?)

Fr. Kyselý.

Svatopluk Čech: **Petrklíče.** Illustroval V. Olíva. Třetí vydání. V Praze 1893. Nakl. F. Topič. Str. 55.

Zapřáhnu já sobě
do vozu pohádky
čtyři bílé koně
na zlaté oprátky —
heja, heja, hej!

Rozvahu a moudrost
ať si vezme ďas.
chci být pošetilcem
rozpustilým zas.

Na vůz svůj pak zve básník každého, „kdo je mysli stejné“;

kriku jen pro bůh!
nepusťte mi sem.
Nepíšu dnes pro ni,
nechci slávy dobýt,

sloky uhlazené
vzorným rýmem zdobit,
spřádat vážný děj.

Zůstaňme tedy jen tak opodál a pozorujme závratný let rozpustilé prý družiny. Proč vlastně jest rozpustilá, při tomhle příběhu s klíči

Petrovými nehned chápeme: pochopíme však brzy z toho, jak se příběh vypravuje. Báchorka ta jako každá jiná jest podstatně symbolická, s pravdami mravoučnými; obal jejich v prostém podání nebývá vždy souměrně proveden a zaokrouhlen, nýbrž vypravuje se podle těkavé obrazivosti lidové s nějakými mezerami a skoky. Naivnost i fantastičnost báchorky prostonárodní hledí nám básník nějak sblížiti, an překlenuje náhlé přechody v ději a přechody ze skutečnosti do oblastí mimopřírodních.

Klíče nebeské spadly s nebe. Náš básník navazuje nit svého vypravování takto:

Povídá se, povídá se —
fi! kdo tomu věří —
že prý dlouhou chvíli mívá
klíčník rajských dveří.
Že prý duše spravedlivá
nyní bílou vranou
a že pusto, děsně pusto
před nebeskou branou.
Nevěřím já tomu klepu —
mámeť bohu díky!
dosud staré ženy, šlechtu,
kněze, kostelníky.
Dosud lidé bohabojní
kapry jedí v postě — —

Navazuje tedy básník, prostě řečeno, hloupým a duchaprázdným vtipkováním, jak rozpustilá chasa činívá. Celá báchorka jeho pak jest vypravována směrem po výtce satirickým. Klíče našel chudý jinoch, prodal je židovi, který zlato jejich krásně znějící zkoumá, ale zbývá se jich, neboť se bojí, že jeho malý Isak

snadno by se idealním
směrem nakazil.

Koupí je učenec a píše o nich folianty, že jako jsou to klíče starého Vyšehradu. Učence persiflovati zná Čech jako málokdo; také zde v tom směru postavil hezký kus práce, k níž mu asi byla vzorkem půtka o naše Rukopisy. S klíči uletěl učenci havran jeho, právě když je kommisse chtěla zkoumati. Našel je učitelův Jeník, zapískne na ně — zázračný zvuk, Jeník odtud zázračným dítětem. Klíče mu však kdosi ukradne a podstrčí jiné, se kterými ovšem propadne; ale esthetik jakýsi míní, že tohle ten skřek a kvik je pravé umění, umění nové školy, a lidé ucpavše si doma slechy bavlnkou, hrnou se na tyto koncerty. Vrácené klíče mistr sám zahodil do jezera; rybák jimi dobyl princezny, s níž si pohýřiv hrad opět zavřel a klíče zahodil do jezera. Vylovil je frater klášterník v rybě, pověšeny nad oltářem, chudobným mnichům vynesly poutě velký blahobyt.

Hory teď se krátí, obědy se dlouží,
tváře ruměnné se do kulata krouží.
Ne již modliteb med bratří ve své cely
snášejí, než vínko jasné po korbeli.
V refektáři zpěv a vřava bujná znívá,
ale na kůře mnich do kapuce zívá.

Šlo to, jak viděti, jaksi rychle! Klášter stižen trestem Božím. Do rozbořenin zajde blouznivý mladík, zjeví se mu víla a klíči káže mu otvírati nebe. Klíče vetřelci roztříští sv. Michael, který se také hned povadí se sv. Petrem, že brána nebeská jest otevřena. Tento se brání a zve jinocha na častější návštěvu, jenom nemá cesty k nebi druhým prozrazovati (!). Jinoch básník však cestu prozradí, a tu se hrnou básníci do nebes nasbírat si tam básnických skvostů a požádat sv. Petra o posouzení. Jinoch potrestán tím, že

v potu tváře sbírat musí
květy slov a rýmů zvonky
v ladných veršů zdobné sponky,
studovati steré Brusy,
poslouchati přátel znělky,
velebit jich talent velký,
o honorář míti strachy,

zdobit všechny almanachy,
literarním klepem břísti,
kritikářů rady čísti,
úvah roje nespočetné
o zdravém a chorém směru
a, co nejhorší je věru,
proslovy též psáti vzletné!

Klíče roztříštěny, i báseň by se málem rozplynula niveč. Poslední ten příběh, týkající se básnického nadšení, vypravován slohem úchvatně zářivým a hned zase neodolatelně žertovným a šlehavým, ale v celku a souvislosti se nese jaksi matně. Snad je to tou rozpustilostí. Rozptýlený prášek z klíčů dal zlatojasné květinky. I básník chodíval sbírat zlato petrklíčův, otvírat ztracený ráj, býval poetou — teď prý podává jen co má.

Pro čtenářku oklamanou
také dobrou radu vím:
Moji knížku pohoď stranou,

k lesům vyjdi májovým —
krásnější tam báseň klíčí
zlatistými petrklíči!

Tuto knížku ovšem těžko pohoditi, protože je na pěkném papíře, ve velkém formatě, ozdobena obrazy „mistra" Olívy, který tu opět několik svých nahých ženských figurek odbyl.

Legenda o petrklíčích úsměšným zpracováním Čechovým mnoho nezískala. Jinak báseň jeho sama o sobě jest plna jemných i hrubších žertů, vtipných narážek i krásných obratů. V části poslední je toho básnického zboží tolik, že pestrotou a vůní až omamuje. Verše jsou v básni této tak hravé a plynné jako v málokteré básni české; připomínají satiry Havlíčkovy a Nerudovy. *P. Vychodil.*

Básně *Boleslava Jablonského.* Osmé vydání. S básníkovou podobiznou. V Praze 1893. Nakl. Jar. Pospíšil. Str. 390.

Když umřel lev, tu přišel osel
a hrdě kopnul svého krále.
Mne kopali již přede smrtí
a kopat budou osli stále.

Tak jedno „hrobní kvítko" (str. 386.). Nerád bych byl tím ušatým, ale přece bych rád upozornil, že dosavadní úsudky o Jablonském, jak se čítávají ve školních knihách, by snad potřebovaly nějaké opravy. Nemyslím ani tak povšechného soudu o významu jeho básnické činnosti, jeť to věc nebezpečná a povážlivá, chtíti sesazovati básníka tak dojímavého a velebeného, nýbrž oceňování jednotlivých děl jeho.

Sbírka neveliká obsahuje asi veškera díla Jablonského, českým veršem psaná; v pozůstalosti našlo se prý několik básní polských. Mešní pěkná píseň „Pozdvihni se duše z prachu," která se též Jablonskému, pokud vím, připisuje, není ve sbírce této, ač sem pojat kdejaký veršík. Úvodem postaven „Pozdrav do vlasti." Pak následuje „Moudrost otcovská," jejíž druhé jméno „Salomon" zde neuvedeno, jako vůbec sbírka seřaděna velmi ledabylo, bez údajů ročních a jakýchkoliv jiných. Potom je tu pohádka „Tři zlaté vlasy," pak pět básní seřaděných pod nápis „Lásky boj," pak dva oddíly „Písní milosti," potom básně smíšené, většinou

vlastenecké, písně společenské a proslovy příležitostné. („příhodné,“ do kterých ani nezařaděny písně na př. k uvítání biskupa!).

Rozsahem tedy básnická činnost Jablonského není příliš vydatná. Obor látek a námětů básnických taktéž není velice široký. Vlastenectví a jakási láska zaujímá nejvíc místa. Jakási láska, pravím, protože je to směs erotického a vlasteneckého blouznění, co nám milostné písně Jablonského podávají.

„Písně milosti“ a „Tři zlaté vlasy“ nezaslouží nikterak chvály, která se jim vzdává, za to „Moudrost otcovská“ zaslouží chvály větší. Oba prvé cykly vynikají obrazným a květnatým slohem, jaký romantickou erotiku vyznačuje, ale mají i v té příčině místa též docela prosaická, a jinak ostávají značně pozadu. Pohádka ona vypravuje pěkný příběh, kterak Vojmír dobyv na Zlatohlavci tří zlatých vlasů dobude výminkou tou své krásné Rudmilovny a vyláká na něm též, jak by tři nešťastníci, žíznivé město, němá princezna a nucený převozník se neštěstí zbyli, avšak zpracování pohádky neuspokojuje na četných místech. Předně je sloh stále příliš pathetický, a protože slov se na to vždycky nedostává, ocítá se snadno v trivialnosti. První oddíl, zauzlení děje, kterak otec přichází z kupecké pouti a zastane dceru v náručí Vojmírově, nepůsobí dosti vážně, jak v pohádkách bývá. Proud verše místy plynný a pohádkově případný, jest místy zase příliš umělý.

„Lásky boj“ obsahuje pět básní, z nichžto tři jsou rázu balladického, ač i ony postrádají potřebné síly a ráznosti mluvy i verše, vyjímaje snad „Soud,“ líčící boj mezi láskou a věrou. Sentimentalní „Zvadlá růže“ a „Milosti plod,“ týkajíce se předmětu delikatního, snaží se býti co nejněžnější, ale jsou trochu přeplněné a matné.

„Písně milosti“ obsahují bohatý inventář všech erotických requisit z botaniky, astronomie, anthropologie atd. Ale právě ta přítěž dusí myšlenku a cit. Nejpěknější jsou poměrně básničky kratší; obšírnější popisy krás Angeliny a citů k ní jsou nejen nudné, nýbrž místy i dosti všední. Připomínky na Kollára a Čelakovského vyskytují se často; i Jablonský zabíhá místy se svou Angelinou do symbolisování vlasteneckého, ale převahou ostává přece erotickým. Sentimentalní duše mají tu v tom květnatém poli něžných obrazův a zdrobnělých výrazů pěknou pochoutku, erotická poesie naše má v těchto dvacíti básních asi polovici dobrých.

Mezi básněmi smíšenými jest už málo básní opravdových. Nejlepší jsou ještě reflexivní a některé vlastenecké; známé „Tři doby země české“ mají dobrou pověst a vyhověly přečasto hluboce cítěné potřebě, zadeklamovati od srdce k srdci něco vlasteneckého — avšak jací jsme to ubožáci v té poesii vlastenecké, když nám taková báseň má až dosud stačiti a vypomáhati!! Většina básní v tomto i následujícím oddílu nemá ceny básnické; jsou tu deklamovánky pro děti, blahopřání atd., ve mnohých verších bys Jablonského ani nepoznal. Litovati jest, že Jablonský nevěnoval se více písním;

ty, které zůstavil, jsou sice trochu dlouhé a rozvláčné, ale mluva jeho je zpěvná. Snad i v žertovném básnictví by byl — dle povahy své — zdárné plody podal.

„Moudrost otcovská“ (110 básniček) pojišťuje u nás Jablonskému navždy slávu básnickou. Jest i zde sice mnoho kostrbatých veršů, mnoho pravšedních výrazův, ale myšlenka trivialní jest málokde; většina básní těchto jest rozhodně dobrá, některé jsou velmi krásné. Vzácné, ač prosté myšlenky mravouky přirozené i křesťanské oděny tu přiměřeným, prostým sice, ale proto působivým rouchem tklivého, mírně pathetického slohu; někdy ovšem zachytil pravdu básnicky nepoddajnou nebo jí dosti nevytříbil, často alespoň jeví se výraz jaksi nedbalým. Lepší básně tyto řadí se k nejlepším, které nám vlastenecká škola zůstavila, a k lepším reflexivním básním českým vůbec. Vlídná, dojímavá jejich slova ostanou vždy stejně působivými, i nevím proč naši novější posuzovatelé tohle prý „moralisování“ shledávají tak nebásnickým; či snad že je tam také trocha toho náboženství? Mně alespoň se stokrát víc než jejich děsně náladové krajinomalby líbí, na př. tohle pozvání, které se člověku v duši zrovna vkrádá:

Slavík slaví v šerém lese,
stromů květ jak ambra voní;
pojď, můj synu, posaďme se
kvetoucí tu pod jabloní.

Ještě se tu všecky tvory
na paprscích slunce sloní,
ach, a ono tam u hory
již se k svému hrobu kloní.

Jemu zde na rozloučenou
vděčná kvítka slzy roní,
jemu s duší zarmoucenou
slavík smutně hrana zvoní.

Budiž sluncem mojí vlasti,
jak ono pečuj o ni,
pak ti mnohé oko v slasti
s'zu díků povyroní.

Mnohé vděčné srdce tobě,
až tě smrti běh dohoní,
i až budeš sníti v hrobě,
zvonem prsou pozazvoní.

O vytříbení slohu básnického má Jablonský zajisté zásluhy nemalé, ačkoli sám ho není vždy dosti dbalý. Veršových pokleskův jest mnoho, však netřeba jich zvlášť uváděti.

Květobor se sbírky veršovaných prací jeho byl by tedy velice skrovný, ale pěkný. —

Obálku vydání tohoto „ozdobil“ kterýsi malíř v manýře Olívově jakýmsi nahým chlapíkem, jenž vypadá, s odpuštěním, jako strašidlo.

P. Vychodil.

Šaškova Moravská bibliotheka. Redaktor prof. Fr. Dlouhý. Dílo 53. *Fr. X. Svoboda:* „Mladé představy.“ (1880—1887.) Povídky. Ve Velkém Meziříčí 1894. Str. 452.

Osm povídek — zda vzešlých z „mladých představ“ či obírajících se mladými představami, nevím; snad oboje. „Neužitečný“ zove se sestárlý básník, jenž byv se svými rukopisy odmítnut schovává je v bedně, aby po smrti jeho svět celou zásobou byl překvapen. Boje se však prohlídky směřující proti socialistům, utíká se s bednou na loď; sluha jeho vida, že není u pána všecko jak se patří, jede na druhém parníku za ním, aby jej zachránil, ale pán domnívaje se, že js u to jeho pronásledovatelé, bednou zatopí a sám skočí do moře. Příběh

odehrává se u moře a na moři; „v akaciové aleji, která vede od většího přístavního města jedné vzdálené země (kde byli lidé jako u nás)“ atd. koupil ten Josef Šimon villu, dědiv po příbuzném, soused jeho, majetník parníků, se jmenoval Daleký, atd. Děj jest hodně dobrodružný a pravdě nepodobný. Rozborem podivínství Šimonova probleskují myšlenky velmi případné, z nitra zneuznávaných spisovatelů vyňaté, ale celkem zdá se mi býti příliš rozvlečen a namnoze nepravdiv; povídka spíše blázna předpokládá než sestrojuje. Úzkosti Šimonovy před prohlídkou sotva kdo pochopí, jako sotva kdo pochopí pověrečnou a chorobnou lásku jeho k bedně s rukopisy. Obraty, jako ten útěk na lázeňský ostrov, v zimě neobydlený, obraty to až příliš umělé, k pravdivosti nepomáhají.

Táž náhoda se schválností až přílišnou v děj uvedena v povídce „Bolest.“ O bolesti míní na konci p. spis. se svou hrdinkou, Marií Boreckou, že vyplňuje veškeren svět a že je nejúrodnější půdou dobra i lásky. Aby o tom hrdinku i čtenáře přesvědčil, rozestavuje armadní sbor blízko villy Boreckých, Boreckého posílá na vojnu, pozdě večer dopřává záletnému důstojníku vstupu do villy tím způsobem, že Borecká tušíc jeho blízkost sama jej zavolá, ve ville pak nad mrtvolou jedináčka pronáší Borecká touhu, jak by ráda muže z války zavolala na pohřeb, a přijímá od důstojníka poučení, že to není možno a že bolesti soukromé jest ustoupiti před bolestí všech. Toto jí též opakuje jakási babička, která jde za svým synkem do vojny. Konečně najde Borecká, oddavši se ošetřování raněných, raněného manžela a oba „cítili, že budou žíti život nový, vyplněný láskou k bližnímu.“ A p. spis. dodává: „nutnost vyšší, složitá a všeobsáhlá rozkládala se kolem nich.“ P. spis. si rád zahrává takovýmito floskulemi, které mají mnoho znamenati; není to jeho přirozenost, je to planá symbolistní manýra, odkoukaný zlozvyk, jenž podle mínění dvou nebo tří nejnovějších geniů našich má naší poesii dodati hloubky a suggestivnosti. Ta suggesce u onoho důstojníka, zvláště byl-li to důstojník rakouský, se podařila jen do polovice . . .

„Pokání.“ Pro lásku utekl Josef Vinař od rodičův a vrací se po mnohých letech i útrapách pro odpuštění. Takořka před prahem zatkne jej četník omylem jakožto zbojníka; slovíčko by bylo stačilo na vysvětlenou, říci totiž, kdo jest a kde byl, ale on jen zapírá. Teprve druhý četník, veda pravého vraha, věc vysvětlí. Věru, těžko se souhlasem dočísti!

„Vidění“ vypravuje o přízraku studenta, z mládí mu utkvělém, „Starý voják“ z napoleonských válek se mísí se svou starou šavlí mezi vojsko (snad r. 1866.?) a padá, zanechav manželky své ve zkáze, „Lakomci“ jsou trochu upřílišené exemplary mamonářského výchovu a živobytí na venkově, „Slepé lásky“ nazývá se příběh o svůdné a svedené dceři slepé matky, „Ondřej“ pak posléze jest ze tří větroplavců, kteří chtějí v baloně dáti vojsku zprávu o obleženém městě; Ondřej je krajan obléhatelův, a proto balon zničí, když už k cíli přilétá.

Nedostatky vytčené nahoře vyskytují se i v těchto povídkách. P. spis. rozbíhá se příliš ze široka, líčí někde neurčitě a opíraje se o výstřední povahy, na kterých se s domnělou psychologičností namáhá, sestrojuje příběhy málo živoucí a pravdivé. Potýká se v něm dvojí živel: prostého vypravovatele z venkova a ze života vojenského, a v těch částech se mu práce daří velmi pěkně, a naproti němu živel přeumělkovaného psychiatra člověka i přírody, kdež nekvete štěstí jeho. Idealy svoje vystihne Svoboda zajisté lépe svou přirozenou jednoduchostí než těmi mnohomluvnými rozbory a reflexemi, jejichž jádro se rozplývá v samých slovech.

Některé povídky hodily by se i do knihoven prostonárodních, jiné však by lidu byly nesrozumitelné i nudné. Nebudiž sbírce upíráno veškeré ceny, ale obohacena jí naše novellistika příliš není. Jest-li pak „Moravská bibl.“ určena pro lid, tedy se tento svazek, jakož i následující („Básně“ Jiřího Karáska) uchyluje značně od určení svého. *P. Vychodil.*

Ottova Laciná knihovna národní. Serie XVI. „Kresby a příběhy.“ Napsal *Ignát Hořica.* V Praze 1893.

Sedm črt větších a menších podává zde spisovatel ze života vojenského; první dvě jsou vzpomínky z vojenské školy, tři z okkupace bosenské, ty jsou poměrně nejlepší, a ostatní ze života důstojnického. Pravděpodobnosti kresbám těm neupíráme, ale některé jsou jen načrtané hrubě, jak nejsme zvykli u tohoto spisovatele. Pěkných postav je zde málo, nejvznešenější jest ještě poručík ve čtvrté a Klatva v „Souboji,“ ale souboj jest mu v hloupých řádech naší lidské společnosti nejrozumnější a umírá po něm též s cigaretou v ústech. Uměleckých požadavků též při těchto črtách činiti nesmíme, některé jsou zbytečně rozvláčné jako první a poslední, která je nejdelší. Nač je v „Rezince“ scena s trafikantkou? *J. Blokša.*

Serie XVII. „Kus jižního nebe.“ Povídky. Z novořečtiny přeložil *O. S. Vetti.* V Praze 1894.

V záplavě překladů, která se k nám nyní hrne ze všech stran, připloulo též kvítko z krajů u nás dosud velmi málo známých, totiž čtyry pěkné povídky z nového Řecka. Krásná literatura řecká jest asi z nejmladších v Evropě, neboť, jak praví překladatel v úvodě, datuje se novellistika novořecká vlastně teprv od roku 1879., kdy Demeter Bikelas uveřejnil svou povídku „Loukis Laras.“ Za tímto spisovatelem, který udal směr, jímž se bráti má novellistika řecká, šli jiní nadaní spisovatelé, a dnes už je i několik sbírek samostatných. V této knize podává nám osvědčený již překladatel výbor čtyř povídek od čtyř předních novellistů.

O všech platí, co překladatel praví v úvodě o novellistice novořecké vůbec: „Neřeší světobornych záhad a otázek, ale líčí věrně svůj lid..., jak žije věren svým tradicím.“ Ale právě proto, že nám Řecko a jeho život málo známo jest, otvírá se v povídkách těch svět

nový a tím zajímavější, čím ony prostěji, ale jemně bez sháňky po effektu zobrazují nám lidi nedotknuté zkažeností moderní osvěty.

První povídka „U očního lékaře“ jest od zmíněného tvůrce novellistiky novořecké D. Bikela. Uvádí nás do předsíně slavného očního lékaře v Athenách. Bez hledanosti prostě seznamuje nás autor s čekajícími patienty, ale tak zajímavé a živé je jeho vypravování, že bez nudy ujde čas, až přišli poslední patienti toho dne. Jest to statná starší žena, která přivádí s sebou vzdychajícího slepce. Každý i lékař myslí, že je to buď její muž nebo příbuzný, ale teprve lékaři zjeví, že je to její bývalý milenec, kterého se nyní, vidouc jej v takovém neštěstí, ujala. Šlechetnost, s jakou stařena o slepce pečuje, pohne lékaře, že ji pozve k obědu.

Druhou povídku „Amaryllis“ napsal Georg. Drosinis, jejíž zajímavý obsah je v krátce tento: Dva dobří staří sousedé, statkáři, z nichž jeden starý mládenec má jen synovce, který má po něm děditi, druhý jedinou dceru, rádi by děti spojili sňatkem, ale jen tehdy, když by se k sobě hodily. Strýc pozve synovce na svůj venkovský statek a zanechá ho tam sám. Pěkně je líčena nuda mladého muže, zvyklého na život velkoměstský, která však hned po první návštěvě u souseda pomine, když poznal dceru jeho, již dle Theokrita nazval Amaryllis. Zamiloval se do ní, ale nedal se k ničemu nerozvážnému strhnouti. S odchodem ze strýcova statku odkládal, až otec Amaryllidin, aby jej poslední zkoušce podrobil, mu řekl, že se má Amaryllis vdávati za mladého přítele, co o ní myslí. Tu zdá se mu, že ona s ním koketovala, proto složí své věci a odjíždí do Athen. Tam mu teprve strýc poví, kdo je ten mladý ženich.

Jestli v první povídce byli jsme uvedeni do salonu athenského a dověděli se tam od podprefekta též něco o politice řecké, v druhé pak život venkovský s jeho krásami i nepohodlím byl vylíčen, seznamuje nás třetí povídka od Karkabitsasa „Z církve vyobcovaný“ s životem pastýřů na horách, které pro mnohé podobnosti s našimi Valachy překladatel též Valachy nazval. Látka je smutná, líčí se nám zde muky, které způsobilo člověku z církve vyobcování pro zadržených tři sta drachem, které nalezl a nevrátil. Když se to proneslo, na koho exkomunikace platí, pohrdán všemi spoluobčany a mučen svědomím, hyne, ale před smrtí přece nalezen byl od onoho obchodníka, který klatbu vymohl a když vyobcovanému slíbil, že klatbu z něho sníti dá, umírá usmířen.

Poslední povídku napsal Vizyenos „Matčina muka,“ v níž se dočítáme opět o mukách svědomí matky, která dcerku svou zalehla a ničím se upokojiti nedá, ani zpovědí u samého patriarchy cařihradského, poněvadž on prý jako mnich nemá dětí a neví, co to je zavražditi vlastní dítě. — Překlady jsou pečlivé, řeč správná. Překladatel slibuje v úvodě, že, dojdou-li tyto povídky přízně, podá časem ukázky četnější; s radostí jej k tomu vyzýváme a přejeme mu, aby u výběru měl zase ruku tak šťastnou. Knihu pak odporučujeme vřele všem knihovnám. *J. Blokša.*

Pověsti Krkonošské. Napsal *Josef Jodas.* V Telči 1894. Nakl. E. Šolc.

Pověsti J. Jodasa se čtenáři zalíbí. „Přezák." Krakonoš se ujímá malé osiřelé Jitky a hojně ji za píli odměňuje. V „Stárkově mlýně" vypráví básník o vodníku a jeho zvycích, v „Lesním muži" o potrestané světačce, v povídce „Dva kříže" o lásce zklamané a pokutě za to. „Dědicové" líčí smrt bohatého mlynáře s jeho zvrhlými syny; „U vrbiček" poutá nás prostinká kresba dvou bratrů, z nichž jeden druhému přesadil mezník na poli a pak zemřev neměl v hrobě pokoje Musel mezník nositi za trest. Pohádka o „Divé ženě" a její dceři unáši nás drobounkou malbou maličkého romanu venkovského; „Štědrý večer" překvapí zvyky a pověrami, tak i pohádka „Had a myška." Rozkošná pověst o „Pašeráku" zajímá krásou píle a poctivosti, „Zlaté péro" starosvětskou svou romantikou; „Peleš lotrovská" podobá se již básni moderní a ladí čtenáře velmi lahodně, smiřujíc vinu lotrovu dojemným pokáním. „Diblík" jest psán úpravným krakovjákem a vykládá o potrestaném nedbalci rolníku, „Omladnice" o lehkomyslném šohaji, jenž zradil milenku a musel s ní po její smrti činiti hrozné pokání. „Hájenka" povídá o dobrodružstvích Krakonošových. V „Krkavčí skále" jest mistrně vyobrazen český ptačník atd. — Většina pohádek jest překrásná, zajímavá a poučná. Ethická pravda, že pílí, poctivostí, zbožností, věrností se člověk dopracuje a dočká štěstí, proplétá se a září všemi jako vyšívané květy nití zlatou na rouchu starodávném. Jodas podal nám výtečně povahu našeho lidu, jejž zná do duše nejhlubší. Nejedna pohádka jeho rovná se ve sbírce této nejlepším Erbenovým v „Kytici"; zvláště „Přezák" a „Dědicové" svou dramatičností dostihují výše veliké. Některé nejsou dosti propracovány — jako „Stárkův mlýn," „Lázně," „Štědrý večer," „Hájenka" a „Meluzina."

Rovně úvod „Krakonoš" neúpravností a nehladkým veršem čtenáře leká, že by dále mohlo býti ještě něco horšího. Vůbec úvod celé dílo ruší — an mu měl býti doporučením a vnadidlem do četby další. Pan Jodas píše místy též tvary, jak na př. dělaj' místo dělají, což není v díle ojedinělé.

Toť však celkem všecko nepatrné proti přednostem díla. Podal jak lidu, tak vzdělanému čtenáři četbu rozkošnou, plnou půvabu, překvapení, poučení a pravdy. Kéž se dočká vděčných přízniveův i následovníků! Dílko má sličnou úpravu a jest laciné. *A. Chlumecký.*

Přítel domoviny. R. X. Sv. 4.—5. *Svetozar Hurban-Vajanský:* „Letící stíny," novella, a „Drobné práce." Zčeštil *M. Medvěcký.* V Praze 1894. Nakl. E. Beaufort. Str. 173.

Ve dvou sbírkách četiva najednou začaly vycházeti zčeštěné práce předního spisovatele slovenského, totiž v „Matici slovanské" a v „Příteli domoviny," proto jsme se obávali, že se přihodí zase, co u nás častěji již se stalo, že dva vydavatelé vydají totéž. Ale jak vidíme z ukončených obou sbírek, rozdělili se oba vydavatelé a vydal každý několik prací o dvou dílech V „Příteli domoviny" tvoří první

oddíl větší novella „Letící stíny“ a v druhém snad zbytečně děleném na „Obrázky“ a na „Barvy a tony“ sedm menších obrázků.

Povíme hned, že se nám práce Vajanského vesměs líbí. Každý řádek prozrazuje, že jej vytvořil umělec, básník, bystrý pozorovatel nadšený pro svůj lid a svou hornatou vlast, z níž hrdiny své vybírá. Vypravování jeho je živé, postavy plastické, že poznati hned, že on vše v duši své prožil. Nic neujde jeho oku z krásy přírody slovenské, dovede dumati a rozjímati, ale též lkáti nad bezprávím a ponížením lidu svého. O tom nejlepší dávají zprávu vzletné obrázky či lépe řečeno básně v prose „Noc na skalách“ a „Půl dne u řeky.“

Jak vidíme z delších prací obou sbírek, umísťuje Vajanský děj svůj nejvíce do statků zemanských, kde obyčejně idea slovenská musí bojovati s maďarisací. On ví, že kdyby dvorce zemanské byly slovenské, zvítězila by věc svatá národní, proto nechá do nich vniknouti nějakého vlasteneckého souseda, učitele a za protivu nějakého Němce, odrodilce nebo žida, a když přibral na pomoc lásku, stává se obrat ve prospěch věci národní. Upříti se nedá, že některé postavy a typy se častěji vyskytují, ale ty jsou tak přirozené, tak upravené, že jsou jako nutností celku.

Všechny tyto vlastnosti nalézáme i v novelle „Letící stíny,“ v níž nás spisovatel uvedl do domu zemana Jabloňského, který třeba pomaďařen, přece on i jeho dům nemůže docela vyzouti se z ducha slovenského. Obcováním s tichým a vysoce vzdělaným sousedem Dušanem ještě více se ovzduší přetvořilo, že i slečny rády poslechnou slovenskou píseň a slovensky se mluví. To vše je málo radikalnímu Holanovi a nazývá to jen letícími stíny, které obzor zakalují. Ale láska, která jej zachvátila k mladší dceři Elle, změnila jeho ohnivost v praktickou usedlost, který v domě svém za pomoci Elly živí ducha slovenského.

Z drobných prací, mimo zmíněné dvě, rozkošné jsou obrázky „Žinka drvoštěpova“ a „Svatební šaty,“ které jsme ostatně již četli v kalendáři v Přerově vydávaném.

„Z dopisů rozháraného“ poznáváme vlasteneckého studenta, který má národ pořád na jazyku a ze samé nadšenosti podniká vše možné zanedbávaje své povinnosti a studium, až nestav se ničím a nic nevykonav, umírá. — Odporučujeme pro knihovny. *J. Bloksa.*

Naše knihovna. *Em. Zítek:* „Šlechticové.“ V Praze 1893. Nakl. Bursík a Kohout.

Nemáme těch romanů ze života šlechty v české literatuře mnoho, a všude, snad méně než v tomto díle, ale přece patrno, jak nejistě si vede autor, jak cizími mu zvyky, názory, celý způsob cítění i mluvy v palácích šlechtických. Zcela přirozeno; jsme národem bez šlechty, aspoň bez oné, jež přilnula celým srdcem k svému lidu a tkví v něm sterými kořeny, a proto i obrazy života z kruhů šlechtických působí na nás cize, ba mluví-li se o šlechtě české, budí to v čtenáři trpký úsměv. Není divu, že osnova všech podobných novel či romanů

počíná i končí bojem mezi ideami demokratickými a utkvělými, ztrnulými předsudky a zděděnými nectnostmi aristokracie; a výsledek boje že dopadne povždy ve prospěch prvých. Dle této šablony upravil i p. autor svou povídku, jež se lehounce čte, dosti zajímá, ale nic více; jmenovitě však, kde láme autor kopí za názory demokratické, není dosti přesvědčujícím. Vinu toho nese asi způsob, jak si ulehčil svou úlohu. Nositelé idey moderní rovnosti vyšňořeni přednostmi všeho druhu, a na druhou stranu nanešeno tolik stínů, že tendence patrná. Osnova je prosta velkých zápletek, a základní myšlenka romanu již naprosto nesmí činiti nároku na originalnost. Hraběnka Lucie, záletná vdova a bývalá herečka, přijímá nového sekretáře, p. Pavla z Vrané, jehož popisu věnuje autor zvláštní péči. Ideal bodrosti, přímosti, krásy, poctivosti atd. Pochopitelno, že by ráda mu věnovala i svoje srdce, jež odchodem posledního sekretáře uprázdněno, ale Pavel je chladný jako led. Byl v lásce sklamán; dívka, již miloval celou vroucností, se vdala k vůli bohatství, a z idealního blouznivce stal se praktický muž, samá číslice a výpočet. Nevěří v lásku a chladný jest i ku Kateřině, nevlastní dceři pí. Lucie, nemanželskému děcku zemřelého hraběte Rudolfa. Vyrostla čistá a nevinná v dosti otravném ovzduší domácnosti hraběnčiny, a proto téměř se záštím sleduje pokroky Pavlovy v přízni své macechy. Je přesvědčena, že i Pavel zneužívá slabostí hraběnčiných ve svůj prospěch. Leč povaha Pavlova čím dále tím skvěleji se jeví dle vypravování autorova, méně dle jeho skutků, jež na nás působily vždy jakýmsi přídechem sobeckosti a vypočítavosti, že bezděky jí vynucuje úctu, a od té, jak s dostatek známo, je k lásce pouze krok. To vše čtenář ví, překvapí jej pouze trochu, že Kateřina sama mu lásku vyzná a sice dosti resolutním způsobem: políbením na čelo. Tím věc ještě nerozhodnuta. Ani po tomto projevu neví Pavel posud, co činiti, necítí v srdci ničeho, co by bouřlivě mluvilo ve prospěch dívky, teprve když uražená Lucie, jejíž láskou pohrdl, jej veřejně potupí, a Kateřina delikatním, ale rozhodným způsobem mu zjedná dostiučinění, propukne láska jeho celou silou a on odjíždí v kočáře již s Kateřinou. Souboji zabrání hrabě Ondřej, strýc Kateřinin, stejně energickým jako vydatným způsobem, a milenci jsou svoji.

Z ostatních osob nejlépe nakreslena povaha Heleny, bývalé nevěsty Pavlovy, jejíž bol nad ztrátou Pavlovy úcty a lásky, jakož i obět, již za pokání dovedla přinést, jsou líčeny místy velmi působivě. Sympathickou je rovněž povaha hraběte Ondřeje, jenž je v povídce representantem staré, hrdé, ale také čestné šlechty, jako pusobivý kontrast k oněm prázdným a ne zrovna idealně čistým postavám, jež plní salony pí. hraběnky Lucie.

Dialogům by místy trochu větší úsečnosti a méně už poněkud z mody vyšlé frasovitosti neškodilo. Jinak, jak již praveno, je p. autorova povídka lehkou, příjemnou lekturou; a vyššího cíle snad autor sám neměl. Antipathie jeho proti genitivu záporu však nedovedeme pochopiti a proto ani odpustiti. *M. Zavoral.*

Knihovna lidu a mládeže.

Mužové práce: Prokop Diviš. Jiří Stephenson. Josef Božek. Josef Ressel. František Adam Petřina. Vypravuje *Josef Klika.* S 13 vyobr. V Praze 1894. Nakl A. Hynek. Str. 184. Cena 2 k.

Kniha tato náleží k těm vzácným, které lze prostonárodním knihovnám našim co nejvíce schváliti. Obsah jest zajímavý a cenný, mluva přesná a snadná, vypravování vážné a vzdělávací.

P. spis., který jinak není našeho směru, by podle toho spisu zajisté byl povolaným sestavovatelem sbírky takovýchto životopisů. Dobře by bylo, údaje pro záměr vzdělávací bezvýznamné obmeziti (u Petřiny na př. jim věnováno mnoho místa), a vystříhati se i dále přílišného chvalořečení, zvláště nepravdivého vlastenčení, za to pak tím důrazněji vytýkati ctnosti občanské a vlastenecké, po případě chyby takové; idealní stránky práce, stránky náboženské i společenské, třeba vždy znova na oči stavěti. *P. Vychodil.*

Přítel domoviny. R. X. Sv. 1.—3. „Zlaté srdce." Roman od *V. Lužické.* V Praze 1894. Nakl. E. Beaufort.

Roman tento nevyniká zvláštní uměleckou koncepcí, ba někde prohloubenost a uhlazenost mu schází, ale zajímá proto, že nám v něm autorka znalecky nakreslila obrázky ze života venkovského a pražského, a pojednává o otázce v nynější době se naskytující, o osudu totiž těch dcer, které jsouce z lepší třídy úřednické a učitelské nevdavše se do úmrtí otce, zůstávají pak bez zaopatření. Hlavní hrdinkou, která též opravdu toho jména zasluhuje, je sirotek po učiteli v Lesicích, Lidunka Záleská. S matkou odebrala se do Prahy, aby tam snáze se něčemu naučila, čím by si sama výživu zaopatřila. Nejkrásnějším jejím idealem bylo následovati v povolání otce a státi se učitelkou. Když se po dvě léta marně snažila bez protekce dostati se do průpravny, aby matce své výživu ulehčila, stala se švadlenou. Pro lásku a obětavost k matce i bratrovi nevděčnému, který jen s bídou vystudoval na učitele, nazývala ji matka zlaté srdce. Později přičiněním učitelky hudby na piano, která sama jsouc sirotkem po úředníku věděla, čemu takový sirotek jest vydán, za pomoci též jiné ještě přítelkyně vystudovala kurs pro pěstounky a stala se vychovatelkou v domě továrníka Maliny. Jako dříve spisovatelka vylíčila život pražských švadlen, tak nyní uvádí nás při tom do pražských salonův a odhaluje chyby a neřesti dam vdaných i svobodných, které po ničem se neshání jen po nádheře a zábavě. a to s ohnivými milovníky, jak jsou líčeni ve francouzských romanech. Ukazuje též, jak takové záletné sireny lákají do tenat „pány doktory," kteří přišli studovat do Prahy, aby měly ženichy zajištěny.

Lidunka zůstane i v tomto ovzduší zlatým srdcem, neboť má talisman rodinný, zlaté srdce a v něm pravidlo „Modlitbou a prací," kteréž ji upomíná též na slova matky, které jí v listě posledním zanechala a která bychom si přáli, aby dnes každá děva na pamět

měla. Mimo to má v srdci idealní lásku z dětských let k Tomáši Vranému, který nyní studuje v Praze, ale bývalé družky, jíž i obrázek dal s napsaným veršíkem, si málo všímá, poněvadž koketné Pražanky jej vlákaly do svých tenat jako bohatého ženicha. Nepochopitelno zůstane po výkladě spisovatelky, že Tomáš lásky k Lidunce nikdy nepozbyl, že se k ní v Praze vůbec tak málo hlásil. Též při Lidunce, jak zde podána, nepochopí nikdo jednání jejího, když lží staví se do velmi ošklivého světla, prý z lásky k Tomáškovi.

Když Tomášek poznal ošemetnost své pražské nevěsty, odešel hospodařit na statek otcem mu zakoupený, ale když Lidunka, která dle zlatého srdce podobného jejímu poznavši příbuzné, k nimž pak do Paříže zajede, se vrátí a navštíví hrob otcův v Lesicích, zasnubuje se s ní a tím se splňuje veršík, který jí jako studentík napsal na obrázek:

Se mnou ruku v ruce,
pojď, mé zlaté srdce.

Kdyby autorka celý děj a všechny pěkné pokyny o podporování pravém vdov a takových sirotků byla umělecky spojila a oděla rouchem dokonalé a uhlazené řeči, řekli bychom, že máme časový roman, v němž řešena je důležitá část socialní otázky, ale bohužel kvap a neurovnanost, někde též nedbalá a nesprávná řeč radost tuto kazí, proto radost musí činiti jen některé části a pěkné myšlenky a pokyny.

Do knihoven pro lid a zvláště v městech lze zařaditi.

J. Blokša.

Matice lidu. R. XXVIII. č. 3. „Různé listy o Lužici." Feuilletony a drobné črty *Adolfa Černého.* V Praze 1894. Str. 135.

Črty tyto nechtějí nikterak býti úplným, soustavným obrazem lužického života, jak praví p. spis. v předmluvě. Ale to jim ceny neubírá. Oč spisovateli běželo, toho těmito črtami zajisté docílil: vyličujeť nám lid, jeho národní bytost, charakter, zobrazuje vlastenecké snahy, myšlenky, práce, ale i pravdivě kreslí překážky a obtíže, na něž tato idealní snažení narážejí, jakož i předvádí lužické utrpení vůbec.

Všecky črty tklivým slovem dojímají čtenáře, žalným steskem budí útrpnost, tak že vzrůstá zájem k národu malému a v sobě ještě rozdělenému, který přece životní sílu jeví. Spis. nezapírá sympathií svých k Lužici opuštěné a zapomínané a slova jeho od srdce zase k srdci pronikají.

Obsah črt je tento: I. Lužická škola; II. „Skhadźowanki" (schůze) lužického studentstva; III Lužické divadlo a pěvecké slavnosti; IV. V okolí Mužakova, příspěvek ku poznání germanisačních snah v Lužici; V. Stopy lužického živlu v krajinách poněmčených; VI. Muzikantská dvojice; VII. Sběratelské obtíže; VIII. Lužická korčma (krčma); IX. Heja, lužické rychtářské „právo"; X. Bože sedleško a božałosć, ze studií o lužickém bájesloví; XI. Čechy a Čechové v lužickém podání; XII. Otec slavistiky a Lužice; XIII. Lužice v Americe; XIV. O nynější lužické literatuře.

Spisovatel jest upřímný a pravdivý. Práce jeho zasluhuje všeho uznání a bližšího povšimnutí. Nás zajímá, že shledáváme tu zase potvrzení staré pravdy, že protestantismus, kdekoli se zmohl, poněmčoval.

Rádi doporučujeme „Různé listy o Lužici" a přejeme, jak spis. se vyjadřuje, „aby tyto drobné obrázky lužického života obrátily znova pozornost k zapomínané haluzi slovanské lípy, kteráž, byť dlouho již se očekávalo její uvadnutí a odumření, přece stále ještě se zelená, kvete a neodpadává od kmene, a by dobyly lužickým Srbům hojně opravdových, obětavých a účinných přátel."

Na str. 132. jest: pruský císař místo: král. *J. Tenora.*

Zprávy.

Londýnské „Athenaeum" o kontinentalní literatuře od července 1893 do července 1894. Z přehledu toho podám tu stručný výpis v českém překladu dle pořadí originalu podaného. Podotýkám však, že jednotného názoru v bulletinech těch není, ba že jsou psány i ze stanovisk z míry protivných, proto by asi úsudek z jednoho péra zcela jinak dopadl, ale toť věcí referentů!

Belgie. O dramatě *Georges Rodenbacha,* stoupence mladobelgické školy, referujeme na jiném místě. Z předchůdců té školy *Camille Lemonnier* napsal „L'Arche, Journal d'une Maman" a *Edmond Picard* vydal své dojmy z cesty své do Maroka (jako člen belg. vyslanectví tam šel), pod názvem: „El Mogreb el Aksa," jež se nápadně liší od střízlivého a uhlazeného slohu jeho dřívějších „Výjevů ze života soudcovského" (Scènes de la vie judiciaire), jichž nové vydání vydáno. *Xavier de Reul,* jenž není vlastně stoupencem žádné školy, vydal sbírku povídek: „Autor d'un chevalet: scènes de la vie romaine." (Kolem stojanu: výjevy ze života římského.) *Emile Greyson,* rovněž veteran a ze staré školy, vydal „Du Canal à la Forêt" (Od kanálu do lesa). Velká je řada mladých spisovatelů, z básníků zmínky zasluhují E Verhaeren, Max Elskamp, Edmond Rassenfosse a j., z prosaistů: L Courouble, Eugène de Molder, Victor Remouchamps, Arthur Daxhelet a j. Zmiňujeme se tu ještě o třech marionetních hrách *Maurice Maeterlincka,* jehož práce jsou nyní v modě, a sice: „Alladine et Palomides," „Intérieur" a „La Mort de Tinta giles." — Co se týká spisovatelů vlámsky píšících zmíníme se, bychom se neopakovali, jak original, až u Hollandska. Referoval o belgickém písemnictví do „Athenaeum" *Paul Fredericq.*

O literatuře české referuje *V. Tille,* a chválím mu, že pěkně vystihl hnutí a proudění v naší poesii a že vzdal zaslouženou chválu básním *X. Dvořáka,* kněze básníka; rovněž úplně přisvědčujeme p. referentovi, že „krásná prosa čeká dosud svého mistra," třebas s ním nebudou souhlasiti pp. spisovatelé, zvláště mladí, vždyť prý „Ztroskotáno" pí. Svobodové v letoším „Světozoru" je „hotovým zázrakem." Bylo by věru zajímavo zvěděti, zda p. referenta „*S.*" v „Liter. listech" k těm hymnům na paní Svobodovou skutečně jen a jen pohnuly pěkné vlastnosti její literarní tvorby, či něco jiného . . . . .

Dansko. Referent stěžuje si do hyperprodukce a horečky překladové, — bez pochyby i tam v Dansku, — ač jim nikterak nechceme křivditi. — jsou páni, kteří překládají — jak u nás — z děl, jichž originalu ani neviděli, neřku četli. Dále praví p. referent, že co se týká literarní produkce za uplynulý rok, palmu přiřknouti dlužno pracím z historie. Co se týká krásné prosy, patrný jest návrat od popisného, unavujícího realismu k idealismu. *Sophus Michaelis,* jeden z nejschopnějších stoupenců mladé školy vedle Niels Möllera, Fönsa a Johannesa Jörgensena, vydal sbírku básní „Solblomster," jež vynikají jasným a jemným koloritem a krásnou formou. *F. Rist* vydal sbírku povídek, jimiž však už své nabyté slávy nerozmnožil. Ref. *A. Ipsen.*

Francie. Referent *Jos. Reinach* v úvodě praví, že nemožno mu podati poněkud jen vyčerpávajícího bulletinu o produkci literarní, a na doklad toho uvádí, kolik vydáno za rok 1893. děl samostatných Je jich pěkná číslice, totiž 11.076, pravíme přes jedenáct tisíc, katolická literatura v tom sumarním počtu sama má číslo tisíc děl, a prosím, v to nejsou pojaty menší práce, brožury, časopisy a pod. Na poli historie — mnoho prací věnováno Napoleonovi, literarní kritika zůstala pozadu svou produkcí za jinými léty. Z krásné prosy či belletrie uvádíme doplňkem ku svým referatům jenom *Gilberta Augustin-Thierryho* „Le Masque: Conte milésien." Je to obsažná exposice egyptské nauky o „metasomatosi." V „Jacquelině" vypravuje *Th. Bentzon* o bohaté dívce, jež odúmrtím otce nucena jest hledati si živobytí svou vlastní pěstí či nadáním. „Déborah" hraběte *Stan. Rzewuského* má tendenci ukázati, že obětavost a láska světem vládne, a ne nenávisť. Zmínky zasluhuje též sbírka povídek „Petites Ames" z péra *Pouvillona* a „Nouveaux Contes de la Reine Mab" od *L. Michauda d'Humiac* a mnoho jiných. Z básní dlužno na prvním místě uvésti posmrtné dílo *V. Huga:* „Toute la Lyre," ve sbírce té jeví se všecky stránky genia toho básníka. Referent dí o nich, že co do krásy a co do bohatosti myšlenek úplně se vyrovnají dřívějším pracím téhož spisovatele. *Georges Gourdon* opěvá ve své „Francouzské krvi" (Le Sang de France) hrdiny známé i neznámé, kteří prolili svou krev na bojištích za otčinu. „Au Bois joli" *Gabriela Vicaira* jsou variace na národní themata. V „Les Voix rustiques" opěvá *François Fabié* půvaby lesů.

Německo. Referent věnuje předkem obsažnou studii dramatu Hauptmanovu: „Hannele Mattern's Himmelfahrt," o němž dí, že nepodává usmíření mezi tímto a oním světem (skutečným a idealním), nýbrž toliko líčí zářnými barvami propast mezi oběma. Podobný kontrast shledáváme v *Max Halbeově* hře „Jugend," jen že se tu nelíčí rozdíl mezi zemí a nebem, nýbrž zde na zemi mezi idealní idylou a brutalní svobodou, rozuzdaností. Jevištěm oné jest fara katolického kněze, z jehož příbytku celibatní závazek vylučuje i zákonitě dovolené hovění lásce; jevištěm této jest rovněž táž fara, jež oloupena jest o svůj pokoj a mír náhle se probudivší vášní v nedospělé dívce, neteři farářově, k rovněž nevyspělému mladíku, farářovu synovci, a proměněna v jeviště orgií a vraždy. Hoppe, starý farář, jest ctihodnou postavou, ale dívka, jež pod jeho střechou vyroste, zachvácena jest tak prudkou náruživostí, že hned první noci, co synovec do fary přibude, odkrade se k němu do pokojíku atd. Zde se autor patrně netrudil otázkou,

je-li takové jednání jen poněkud pravděpodobné a psychologicky možné. Anniny noční návštěvy u Hansa vyslídí její nevlastní bratr, poví o tom faráři, ale dobrácký strýc jim odpustí pod tou podmínkou, že Hans dostojí své povinnosti. Vše by dobře dopadlo, kdyby se to bylo tak hodilo spisovateli do krámku, ale autorovi se to tak nelíbilo. Použil nevlastního bratra Annina za „boha s hůry“ (deus ex machina) a spolu za trestající spravedlnost (sic!), ač jest poněkud přihlouplým. Hrá si s puškou, a když Hans chce odejíti, zdržuje ho, vyhrožuje mu, že ho zastřelí, namíří a bác! — zastřelí svou sestru. Nedostatek dramatické akce jest slabou stránkou realistického dramatu, neboť veškeru svou sílu soustřeďuje u vylíčení charakteru a dialogu. Přednosti tyto patrny jsou také v prvním dramatickém pokusu *J. J. Davida*, dosud známého jako básníka a novelisty „Hagar's Sohn,“ ale práce ta vyznačuje se také akcí a uměleckým zpracováním. Thema hry jest totéž co u „Levobočka“ ml. Dumasa. Z básní vytýkáme: „Neue Gedichte“ od *Hermana Hango*, jež vynikají hloubkou myšlenek, potom „Gedichte“ od *D. Saula* a sbírku znělek „Erster Frühling“ *Mořice Reinholda von Stern*, vynikají zvláště krásnou formou. „Vestigia Leonis“ *Richarda Nordhausena* líčí život a činy Jindřicha Lva, největšího soupeře Hohenstaufů, „Tiroler Helden“ zove se sbírka ballad *Albrechta*. Z belletrie budiž vzpomenuto „Kleopatry“ od *G. Ebersa*, v kterémžto romanu se líčí konec panovnice té. „Glänzendes Elend“ *Hans Hopfena* má literarní tendenci, napadá v ní (novele) jiné spisovatele, a sice realistické školy, předváděje je tak ve své práci, že čtenář prstem na ně může ukázati. Podobné indiskretnosti dopustil se *Adolf Wilbrandt* ve své novele „Herman Ifinger“ na básníkovi už zesnulém, na hraběti von Schack, a jistě dále pokročil v poslední své práci „Der Dornenweg,“ jež daleko pokulhává za dřívějšími jeho pracemi. *Hermanna Sudermanna* novela „Es war“ znova podává důkaz, že Sudermann je neméně dovedným novelistou než dramatikem. „Toter Frühling“ a „Gebrochene Flügel“ *Ossip Schubinové* budí obavy, že jí hrozí nebezpečí opakování a vypsaní. Jako roman bar. *Berthy von Suttner* nadělal mnoho povyku svou humanitní tendencí, podobně zase K. Karlweisse „Reich sein!“ svou socialní tendencí. *W. Jensena* povídky „Heimkunft“ děj odehrává se ve Frisku. „Der Rebell“ *M. Eugenie delle Grazie* vyniká psychologickou hloubkou charakteristiky, kdežto „Bozi“ svým humorem. — Referent: *Robert Zimmermann.*

Řecko. I v řeckém písemnictví nejvíce podáno z historie. belletrie hlavně se pěstuje v časopisech. Samostatně vydal *Konst. Krystallis* sbírku sedmi povídek; jako Krystallis, který v měsíci dubnu zemřel, rovněž *Jannis Epachtitis* (vlastní jméno: Nikolas Vlachojannis) vydal svazek povídek (3) ze života lidu, jsou to pravé lidopisné studie. Mimo to vydali ještě samostatné práce *Konst. Passajiannis* a *Dem. Hatzopulos.* Z básní zasluhuje zmínky sbírka „Básně Žalu“ od *Kleona Rhangabé*, jež vynikají více vysoustruhovanou formou nežli myšlenkami. Uvádíme ještě tragedii „Faustu“ od *D. Bernardakisa* a „Milenec pastýřky“ od *D. Koromilasa* a frašku „Státní tajemník“ od *Kapetanakisa* a konečně ještě socialní novelu *Nikolasa Spandonisa* „Naši Atheňané“ a politický roman *G. Vokosa* „Premier ministr.“ — Referent: *Spyr. P. Lambros.*

Hollandsko. Referent *Taco H. de Beer* stýská si, že básníci jako by zanedbávali loutny, nebýti tu a tam v časopisech ukázek, člověk by řekl, že vymřeli. Z nových publikací nejlepší jest sbírka milostných básní *Pol de Monta* „Claribella“ a „Verzen“ slečny *Heleny Swarthové* vynikající zvláště formou, kdežto sbírka básní *van Hoogstratena* spíše ukazuje jeho (jeť katolickým knězem) zbožnost, nežli básnický vzlet. *Dr. Edw. B. Kostera* výpravná báseň „Niobe“ obsahuje místa neobyčejné krásy, připomínající nejlepší Tennysonovy idyly. Dramatická produkce prachudičká, toliko čtyři práce vydány, z nichž jediné *Marcella Emantse* „Umělec“ vykazuje místy nějakou myšlenku. *Snyderové* „Lotos“ má zápletku obdobnou zápletce v básni „Enoch Arden.“ Na poli belletrie nejpozoruhodnějším zjevem jest *Louisa Couperusa* „Majesteit,“ jest to však chorobná práce jako všecky téhož spisovatele, děj žádný, samá analyse. „Goëtia,“ dvojsvazkový roman *Fritse Lapidotha* zabývá se nihilisty. Sloh jest moderní, mnoho slov nově utvořených, ale sceny některé neobyčejně dramatické a charakteristika ostrá. *Heyermans* vydal tři povídky „Een Jodenstreek,“ „Fleo“ a „Trinette,“ sloh — hrubý, ale náramně živě vše vypravováno. *Cyriela Buysse* „Het Recht van den Sterkste“ nadělala nejvíce povyku, je to odporné a trapné líčení poměrů, v jakých žili žebráci, zloději a pytláci na vlámské straně, ač se mu nedá přese všechnu tendenci k Zolově brutalnosti upříti nadání. *Hora Adema* v povídce „Thea“ uvádí do hollandské literatury occultism. *Erensovy* povídky „Dansen en Rhytmen“ jsou nesrozumitelny, třebas hudebně pro sluch psány. (P. spisovatel si bez pochyby myslí jako mnozí spisovatelé dekadenti, co potřebuje také rozum ještě míti požitek, když jej má už sluch!) „In eene groote Stad,“ líčení nad míru pessimistické a smutné, ač prozrazující zručného umělce v *Slothouveru*. Z historických povídek zasluhuje zmínky *W. Kopsa*: „Na život a na smrt.“ (Op Leven en Dood.) Venkovskou povídku pěstovali *Seipgens, Dr. Lamb. Hurrelbrinck* a *Lovelingová*. Povídky tak zvané indické jsou letos méně čelné nežli v loni, vytýkáme jako nejlepší *P. A. Dauma* „Ups and Downs.“ Spisovatel starší *Capt. Fabius* napsal zajímavou novelu „Marie Hudde.“ Ze spisovatelek nad jiné vynikají *La Chapelle-Roobolová* („Marnivost“) a *Ebba* („Důvěrnost“) a nejplodnější *Louise Stratenus*. Konečně budiž také vzpomenuto voj. črt „In en om de Kazerne“ od *C. J. Leendertze*.

Uhry. Referent Leop. Katscher konstatuje s potěšením, že produkce belletristická cennější letos nežli jiná léta. Přední místo přísluší romanu *Zsigmonda Justha*, nejpřednějšího realistického spisovatele uherského, „Tabáková Julčina.“ Hrdinkou jest dívka-dělnice v tabákové továrně. Hned za ním následuje *Ferencz Herczeg* svým „Simon Zsuzsa.“ *Ede Kabos* podal ve svých „Třpytných nocích“ novelu ze života v Budapešti, a sice v cirkusu a hudebních místnostech. *Guyly Wernera* „Anteusz“ nese se psychologickým směrem, kdežto *Beniczky-Lajzové* práce psána její obvyklou manýrou. Z krátkých povídek na první místo dlužno postaviti *Istvána Bársonya* „Les a luh.“ Škoda, že líčením z přírody neodpovídají osoby v povídkách narýsované — svou charakteristikou. *Sándor Brodyho* sebrané spisy přinesly jeho nejlepší novelku „Jizsbi Benob.“ Sbírka črt *Tomáše Kobora* „Asphalt“ psána tenorem Heineovským. *Viktor Rákosi* sebral ve

svazek své humoristicky psané povídky pod názvem „Zuboly, Gyalú & Co." „Problemy štábního poručníka Doda" od *Gyuly Pekára* jsou eminentně moderní, látku tvoří sport, láska a vojenské manevry. Zmínky zasluhují také „Testament" a „Povídky z dětského pokoje" od *Eleka Benedeka*. Mnoho povyku způsobily též *Dénes Szüryho* „Črty." Z básnických prací dlužno na prvním místě uvésti *Györö Dalmadyho* „Vlastenecké písně." *Minka Czóbelová*, symbolistka, vydala dva svazky básní „Cypřišové listí" a „Bílé zpěvy." „Veteranovým písním" *Gyuly Káldyho* dostalo se též vřelého přijetí *Jenö Heltai*, jeden z nejmladších a nejnadanějších lyrických básníků, vydal sbírku básní „Kató," některé básně připomínají lepší básně Rud. Kiplinga svou formou a myšlenkami. Z delších básní budiž vzpomenuto didaktického eposu Lajose Palágyiho „Mladý mnich." Z dramatické produkce buďtež uvedeny *Arpáda Berczika* „Otec," *Ferencze Herczega* fraška „Tři gardisté" a *Antala Váradiho* „Rafael." — Ze sebraných prací, essayí o literatuře, umění, uvádíme *Dra. Silbersteina* „Sebrané spisy" (6 svazečků).

Italie. Jelikož v referatě Bonghiho nic zvláštního, o čemž bychom nebyli tu sami referovali, proto pomíjíme jeho stesky na planost celé produkce italské jak belletristické, tak i básnické.

O ruské referováno mnohem podrobněji a úplněji od A. Vrzala v „Hlídce lit."; ani o polské není hrubě co dodati.

O švedské literatuře letos není v „Athenaeum" ničeho, bez pochyby neměl referent o čem referovati, neboť pokud podepsanému vědomo, nevyšlo ve Švedsku nic pozoruhodnějšího, ba zdá se, jakoby Finsko brzičko opanovalo nad Švedskem v literatuře.

Španěly. V historii i v roce 1893. většina prací věnována Kolumbovi, rozličné akademie rovněž se činily u vydávání starých památek. Z poesie největšího úspěchu se dodělaly „Dolores" *Balartovy* a „Margaritas" *Gerarda Alvareza Limeresa*. Z dramat nejpozoruhodnější jsou „Mariana" od *José Echegaraye* a „Dolores" od *Felipe Felíu y Codiny*, ono obdrželo od akademie vypsanou cenu 2000 p., ač kritikové někteří toto nad ono staví. Z belletrie. *Perez Galdós* napsal „Torquemada en la Cruz" a paní *Pardo Bazanová*, u nás v hrozné nemilosti, vydala sbírku povídek „Cuentos nuevos." Zmínky zasluhují ještě „Soledad" od *Suareza Brava*, „Charada histórica disfrazada de Novela" od hraběte *de las Navas* a *Palacia Valdésa* „Origen del Pensamiento" a „El Maestrante." Z kritických prací pozornosti zasluhují práce *Leop. Alasa* (Claren) a *Fr. Candila* (Emilio Bobadilla). — Referent: *J. F. Riaño*. *A. Koudelka*

Rusko. (Osvětový pokrok ruského lidu.) Pan Rubakin napsal („Kievskoe Slovo" 16. (28.) června 1894) zprávu „o chudnutí knih" s některými zajímavými statistickými daty o tom, jak a jaká četba šíří se po ruském venkově mezi sedláky. Závěr z těchto dat jest: V lidu s každým rokem rostou čtenáři. Dorost žactva vycházejícího z obecných škol rozmnožuje neustále ohromné číslo těchto čtenářů. Sedláci s velikou ochotou používají zemských a městských knihoven. Tak v jekatěrinburském újezdě z 12 knihoven s 5658 výtisky za 10leté období jejich trvání vypůjčilo si knih 8000 lidí, po většině sedláků. Ve velikořecké knihovně (ve vjatské gubernii) v prvním roce jejího otevření ze 142 vypůjčovatelů bylo 135 sedláků. V knihovnách

vjatského újezdu ve mnohé dni přichází si pro knihy 100 i více sedláků. Také v městských knihovnách čtenáři z lidu tvoří značné procento: 30% (saratovská knihovna) a 45% (oděsská).

O tom, kolik set tisíc výtisků knih obsahově jalových rozkoupí se po vsích, mohli by podati doklady nesčetní kolportéři různých moskevských a kijevských nakladatelských firem. Tak zvaný „Solomon," časopisek hádankový o 4 stranách se 100—150 odpověďmi v čísle, vydávaný na mizerném papíře, tiskne se v Kijevě několikrát do roka po stech tisících výtiscích a v Moskvě ještě ve více. Tisk a papír stojí při 100 výtiscích 10 kopějek, ofeňové (kolportéři) prodávají kus nejméně po 3 kopějkách. Vedle toho je několik společností, které vydávají knihy pro lid a vedou o tom dosti přesnou statistiku. Tak petrohradský komitét gramotnosti (knižní) od r. 1887. vydal 414.000 knih za 43.604 rble. Oděsské oddělení slovanského dobročinného spolku za 6 let prodalo 500.000 knih. V roce 1891. kostromský sklad knih prodal 35.431 výtisků knih pro lid.

Tyto číslice, tato fakta — praví zmíněný p. Rubakin — jsou zevními příznaky velikého vniterního pochodu, který se prodělává v hlubině Ruska, pochodu vzrostu čtenářstva v lidu v koutech, kde dosud nebylo k němu téměř přístupu. Avšak knihy vydávané ve dvojnásobném i trojnásobném množství nenahradí přece časopisů působících stále systematickým bojem s tmou a příklady z praktického života. Bystrý denní list s mnohotvárným obsahem, interesem a novostí zpráv zabere bezpečně širší kruh čtenářstva, u něhož brzy pak čtení stane se zvykem jako jídlo a pití. V tom má časopis nepopíratelnou přednost před knihou.

Ale Rusko časopisectva má poskrovnu. Máť dle posledního čítání mimo zprávy gubernialní, oblastné a policejné všeho všudy 107 časopisů, mezi nimi denníků pouze 57. Je to počet proti jiným zemím zcela nepatrný. Spojené státy sev. Ameriky na př. mají 20.000 časopisů, Belgie nepoměrně malá 917, Hollandsko na 700, Švycarsko na 600. Také v Japonsku dostupuje číslo časopisů 2000. Srovná-li se počet obyvatelstva se Spojenými státy, Rusko mělo by míti přes 40.000 periodických časopisů a přes 6000, aby vyrovnalo se Japonsku. K tomu uvážiti dlužno ještě poměrně skrovný počet vzdělávacích ústavů, které by bylo tím spíše nahrazovati co největším množstvím rozšířených časopisů.

Zajímavo bylo by zkoumati příčiny tohoto chudého rozvoje ruského časopisectva a poměrně prázdné a chudé literarní stravy pro ruský venkov. Nedostatek kapitalu to není. Nakladatel literatury pro lid našel by ochotné podpory různých institucí i osob soukromých a našel by i hojně literarních sil, které ne-li zdarma, tož za nepatrný honorář by mu psaly dobré věci. Největší překážka — malý počet lidí gramotných na venkově — šťastně den ze dne se přemáhá, řady čtení a písma znalých mužíků se vůčihledě množí a znenáhla najdou se i drobní krajinští podnikatelé, kteří časopisectvem po venkově začnou působit. Tak teprve na Rusi začne časopis plniti své blahodárné poslání.

A. O.

Italie. V prvním svazku (květnovém) začatého II ročníku „Giornale dantesco" uveřejnil padovský prof. Emilio Teza pod nadpisem „La ‚Vita nuova'

e il ‚Canzoniere‘ di Dante tradotti in boemo“ kritiku o překladech Vrchlického menších básní Dante Alighieriho „Život nový“ (1890) a „Lyrické básně.“ Poněvadž nakladatelství časopisu vyhradilo si všechna práva, můžeme čtenářům „Hlídky lit.“ jen sděliti, že kritika jest příznivá. Nejprve pojednal Teza o „Novém životě,“ při čemž přihlíží více ku prosaické části toho díla. Vytýká některé maličkosti v překladu slov právem, ale některé zdají se nám upřílišeny, vždyť sám praví, že „kdo chce, aby každý překladatel si podal ruce s kopisty, a muče oči i mozek, aby se zmocnil každého slova, každého znaménka, chybuje zajisté.“ Za to je kritik nadšen nad překlady básní a praví, že Vrchlický napodobiv rythmus i délku veršů jednotlivých, činí divy.

— Z 15. na 16. květen v noci stihla literaturu italskou velká ztráta úmrtím Adolfa Bartoliho, professora literatury ve Florencii, známého historika literarního. Nejslavnější jeho dílo jest „Storia della Letteratura italiana“ v několika svazcích. Celý 4. svazek věnován jest největšímu geniu italskému Dante Alighierimu. *J. Bloksa.*

Francie. „Le coeur gros“ jest nadpis sbírky povídek, kterou *Jean Ajalbert* věnuje básníku a romanopisci Fr. Coppéemu. Hrdiny povídek jsou mladíci z předměstí a venkova, jejichž existenci skromnou přioděl básník rouchem pravé poesie, z níž vyznívá pravá znalost jejich života, ale i upřímné s nimi sympathie.

— (Jak se falšuje.) Před několika měsíci vydal jakýsi *Notovitch* (patrně původem Slovan) „Život Ježíšův“ na základě, jak tvrdil autor, starého rukopisu nalezeného v klášteře tibetanském v Hemisu u Leh. Hned po vyjití jeho proskakovaly hlasy, že to bude práce nějakého čtveráckého „lamy,“ a teď se ukázalo, kdo vlastně tím „lamou“ jest. *J. B. Shawe,* missionář tibetský, uveřejňuje teď v „Daily News“ dopis datovaný ze dne 15. května 1894, v němž píše: „Dověděl jsem se, že jistý Nicolas Notovitch kdysi prý si zlomil nohu nedaleko kláštera Hemiského, kdež byl od mnichův ošetřován, kteří prý mu přečetli rukopis obsahující „Život Issy,“ jednoho z nejpřednějších proroků budhistických v Tibetě. Bydlím už od r. 1890. v Leh a za celou tu dobu nepřibyl do tohoto města nikdo, jenž by se byl jmenoval Notovitch, a obyvatelé se nepamatují, že by se bylo v posledních 20 letech některému Evropanovi přihodilo neštěstí, o jakém se zmiňuje Notovitch. Issa jest muhamedanský název Ježíše Krista a budhisté Ho naprosto nectí. V klášteře žádných starých knih nemají, poněvadž všecky před 50 lety byly požárem zničeny...“ Z toho viděti, že tím „lamou“ byl sám p. Notovitch. Inu, není nad poctivost, zejména v historii! *A. Koudelka.*

Anglie. „Ballads of Bairnhood“ jest název sbírky básní opěvajících život dětský a pro děti, ač i dospělí mnohou se pobaví, od různých škotských spisovatelů. Pořadatel a přispívatel *R. Ford.* Z jiných přispívatelů vytýkáme zvláště: Burnsa, R. L. Stevensona, G. Macdonalda, R. Buchanana. *A. Koudelka.*

Pan Fr. O. Vaněk ve svém semitologickém sporu s Drem. Fr. Kyzlinkem octl se na poslední stanici. Nemměje totiž po židovsku čísti aspoň po židovsku nadává. Bylo by proň škoda 10 kr. na poštovní známku do Jerusalema; proto mu jeho semitologické „Zasláno“ v „Literarních Listech“ kvitujeme za p. Dra. Kyzlinka, a stran toho posvátného tetragrammata mu opět jen radíme, aby nepsal o věcech, jimž nerozumí. *Red.*

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XI. 1894. Číslo 9.

Jacinto Verdaguer

a jeho význam v literatuře katalanské.

Studie a překlady *P. Sig. Boušky, O. S. B.* (Č. d.)

6. La Atlántida.[1])

Přihlédněme nyní blíže k jednotlivým dílům Verdaguerovým a nejprve ku stežejnému kameni jeho slávy: k „Atlantidě.“ Báseň má „Vstup,“ deset zpěvův a „Zakončení.“ „Vstup“ a „Zakončení“ jsou nádherným rámcem vlastního obrazu z mythických dob pravěku. Rámec to moderní, který nám starou malbu činí bližší a přístupnější. Tím způsobem spojil Verdaguer vhodně v jeden celek starou látku mythickou s látkou vlasteneckou, opěvuje tak svoji rodnou zemi, Španěly. „Vstup“ počíná:

Vora la mar de Lusitania, un dia los gegantins turons d'Andalusía veren lluytar dos enemichs vaixells; flameja en l'un bandera genovesa, y en l'altre ronca, assedegat de presa, lo lleó de Venecia ab sos cadells.	U lusitanského pobřeží kdysi skal andaluských gigantické mysy dvou nepřátelských lodí zřely boj; janovská vlajka blýská se na prvé, na druhé řve v té seči, lačný krve, lev benátský a jeho lvíčat roj. (Můj překlad.[2])

Mistrovsky ohnivými barvami líčí Verdaguer boj obou těch lodí. Konečně blesk sjede do prachárny benátské lodě, ta vzplane Vesuvem a ve zkáze své zničí zároveň loď janovskou. Jediný mladý plavec se zachránil — Kolumbus. Na předhoří pobřežních skal měl starý poustevník svou chýši; tam rozsvěcoval lampu u obrazu Bohorodičky, v dobách bouře svítící jako hvězda mořská těm, kteří spásy potřebovali. Na břehu nalezne kmet mladého Kolumba a uvede jej do své svatyně a pak do své chýše. Když pak vidí smutek na tváři svého hostě, usedne ve stín dubu a vypravuje mu starou zvěst o Atlantidě.

[1]) Mimo prameny již dříve citované užil jsem ještě těchto: „Revue du monde latin.“ juin 1888, článek Ch. de Tourtoulon; — „Carmen Sylva e Jacinto Verdaguer.“ Discours tengut davans la cour d'amour del Mas de Cotte lou 5 de julhet 1886 pèr Frédéric Donnadieu. Mount-peliè 1887; — „Essai sur l'Atlantide de Verdaguer“ par Mgr. J. Tolra de Bordas. „Rapport“ de M. Alfred Bougeault (Extrait de la Revue de la Société des études historiques. 1883) — a různých kritik novin španělských a katalonských, jichž se mi dostalo laskavostí bratrance básníkova p. Narcise Verdaguera, za niž mu tuto děkuji.

[2]) Kde neudávám výslovně překladatele, tam po Vrchlickém překládám znova.

I. zpěv. „Požár Pyrenejí.“ Zpěv tento psán jest jiným metrem nežli „Vstup,“ kterého Vrchlický ve svém překladě nezachoval, užívaje pětistopého nadměrného iambu. Original zní:

◡ – ◡ – ◡ – ◡ | ◡ – ◡ – ◡ – ◡
Veus eixa mar qu' abrassa de pol á pol la terra?

Zříš moře to, jež zemi od polu k polu svírá?
to kdysi bylo sadem veselých Hesperid;
dosavad Teyde chrlí změť trosek, které zžírá,
řve stále jako netvor, jenž mrtvých hlídá byt.

Poustevník ukazuje Kolumbovi na ocean před nimi se rozkládající do nekonečna, na hrob staré Atlantidy. Verdaguer přidržuje se zde mínění Kirchera a Borya de Saint-Vincent, dle nichž nynější kanarské a azorské ostrovy jsou zbytkem bývalé Atlantidy, zvláště Pic de Ténérife, sopka Teyde. Kdysi zde bojovali titani, kvetla zde města, zněl zpěv dívek a ptactva... Zde byla říše hesperská, zde vládl obr Atlas, nesa klenbu nebeskou na svých zádech. Jeho potomci rovnali se mu silou tělesnou, ale duch jejich vzplál odbojem proti Bohu.

Však v jedné noci hrůzné hrom, moře burácely:
list v rukou Severáku, Evropa chvěla se
za jitra probuzena, v ní kosti rachocely,
svou sestru po svém boku nezřela v úžase.

A cítíc dosud ještě objetí teplých ramen
se mluvit zdála, vdova: kde's, Atlantido, as?
dle zvyku včera večer jsem lehla, duch můj zmámen,
tě marně nyní hledá, mé ruce pojal mráz!

Kde jsi? — Ó běda! ona kde srdce jímat znala,
tam moře odpovídá: Ji v noci zhltlo jsem;
pryč z cesty! mezi země mě navždy touha hnala,
a běda! povstanu-li a lůžka zvětším lem!

Ji zdrtil Všemohoucí, ji levicí slal v muky,
a moře jedním hltem tu mrtvou spolklo, viz! —
jen Teyde zůstal pouze, prst železné té ruky,
jenž zdál se mluvit k lidem: Zde byla Atlantis!

Jak mohutné a neobyčejné tu líčení! Z Atlantidy zbyly jen zbytky ostrovův a Španěly. Básník opěvuje svou vlast, dědičku Atlantidy, a posléz vzývá Boha:

Ó pomsty Pane, zpěvu vlej dech, mé žehnej snaze:
pět hrůznou onu ránu, v níž zem jsi potopil,
když zdrtils oceanu i Středozemí hráze,
bys světy oddělil!

Toto jest myšlenka celé básně, kterou básník provedl podivuhodně v deseti zpěvech.

Básník uvádí nás nyní in medias res na sever poloostrova pyrenejského mezi Rhonu a horu Canigó. Tam zuří nesmírný požár, zžírající pralesy a rozprašující stáda zvěře. Brzy se zmocní požár celého řetězu Pyrenejí. V tu dobu Herakles bojuje s giganty v pustině Crau při ústí Rhony, obři jej kamenují balvany —

pod každým tím balvanem, jež metají naň deštěm,
by ukrýti se mohl houf ovcí s pasákem.

Herakles zpozorovav veliký požár, unikne. Uprostřed hořícího lesa nalézá v pusté jeskyni medvědí stařenu Pyrenu v závoji šedých

vlasů, blízkou smrti. Zachrání ji z plamenův a položí opodál pod vrbu. Tato mu vypravuje, že je poslední z rodu Tubalova, že byla královnou těchto končin, ale barbar Gerion přišed z Libye, ji vypudil; utekla se do lesův, ale on je zapálil. Pyrena mře, ale Herakla činí dědicem:

Pod křídly svého srdce, že ukryl jsi mé vrásky,
já Španěl milovaných chci tobě dáti klíč,
kus nebes zde na zemi ti zkvete květem lásky,
když tyranů je zbavíš, jich zlomíš spár a bič.

Požár ještě více se rozpoutává, již hoří nitro hor a skal, lávy zlata a stříbra tekou, ale Herakles nedbá ničeho a pochová Pyrenu na konci řetězu hor. Nad hrobem jí nakupí horu balvanův a prodlouží pohoří až k moři. Heros sestoupí pak k hoře Montjuichu, zde vsedne na loď (barque) a slíbí zde založiti město (Barcelona).

II. zpěv. „Zahrada Hesperidek." Herakles chvátá pomstít Pyrenu na Gerionovi. Kde Evropa s Afrikou si ruce podávají, tam skočí na zem a pádí do Gades. Gerion sklání se před ním a lstivě mu vypráví o Atlantidě, o její královně Hesperidě. Kdo chce dostati ruku její, musí přinésti zlatou snět oranže. Herakles tuší lest, ale zanechav Geriona, chvátá dál. Atlantis mu zdáli kyne. Básník líčí čarovnou tu zemi. Heros míří rovnou do sadů Hesperidek, zabije draka u zlatého stromu oranžového a tím plní se věštba otce jejich, že přijde cizí rek a zničí jejich vlast.

Rek velký přijde, statný, vlas bude míti plavý,
a strážce sadu zdrtí své nohy úderem,
pak pro vás všecky jednou hrob rozšíří se tmavý — —
hle, muž, jejž viděl otec, hle, muž ten přišel sem!

III. zpěv. „Atlanti." Třetí zpěv vede nás do chrámu Neptunova, jehož gigantické zdi vystavěny jsou ze skal. Kolem modly tísní se Atlanti, podobni starým, obrovským dubům. Chystali se zasnoubiti se se sestrami svými, ale v tom zmatek náhlý změnil chrám v Babel.

Tu jeden z nich se vztyčí, jak padlý anděl živý,
z paměti lidí smazal již jméno jeho Bůh;
v nesmírné chrámu klenby svou hlavou vráží divý,
ty v hromu jeho hlasu se třesou, chví se vzduch.

Oznamuje titanům cosi hrozného, čím děsí se celá země, co ale ještě nezná. Vyptává se jiných gigantů z dálky přišlých. První vypravuje o záhubě roviny bahamské. Je to znamenitá ballada, psaná jiným metrem, než ostatní zpěv.[1])

Já syna měl, — zní hlas v jich křiky,
jak datle houpá kolibříky;
však náhle proti mně on vstal,
ač silný byl a převeliký,
já život jemu vzal.

Ale božstvo Zémi jej pronásledovalo a konečně zatopilo jeho dům i kraj potopou.

A moře stoupalo v té chvíli,
nivou se brodil medvěd bílý,
já prchaje zřel rodný kraj;
kde lesy a kde chýše byly?
Kde hory? Nic, vše báj.

[1]) Básník látku k ní vzal z *Oviedovy* „Chroniques des Indes."

Hor Haiti páteř ve vln trysku,
toť ostrovy, ta výspa v písku
je Bahama, ji voda rve,
a řvouc se drtí na skalisku,
to má krev křičí v horkém prysku
a blíž a blíž ji zve! (Přel. J. Vrchlický.)

A jiný titan, jemuž vedle Thule po slunci se stýská, zřel hrůznou záři severní, prorokující potopu. Předpovídá zkázu Atlantovcům. Bled jako smrt vstoupil hrůzný titan z jihu:

Blíž Afriky, kde s reky jsem v temné noci spával,
jsem anděla zřel obra, jenž stoupal s blankytu,
stín jeho pokryl Atlas a bleskem, kterým mával,
na křídlech Samumových, zbil život ve kmitu.

Mě v kámen změnil zcela, když děl se obraceje:
Nač kazil bych svou kosu na ďábla obilí?
Já procitl, zjev hrozný již zmizel dál se chvěje,
však hromadou jen kostí jsou reci rozmilí!

Venku zaburácí bouře, hrom udeří do chrámu, srazí hlavu modle a roztříští ji. V tom zavzní až do chrámu hlas Hesperidek... a vše se řítí ven proti Herakleovi. Počne hrůzný boj. Zástupy gigantů ženou se proti rekovi.

IV. zpěv. „Otevřený Gibraltar." Herakles prchá, u Gades se zastaví a zasadí tam snět oranžovou. Kde nyní úžina gibraltarská dělí dva díly světa, tam bylo dříve pohoří Calpy, dělící moře středozemní od Atlantidy. Herakles drtí svým kyjem ty skály a otvírá vlnám mořským volný průchod. Za Heraklem stane obrovitý Duch pomsty.

Hněv metá svými zraky jak sopky žhavé blesky,
děs, zmatek, divé víry jej obklopují v tom,
kol kruhem jisker točí se nebes ohně lesky,
a libou je mu hudbou, když zarachotí hrom.

A divou rukou svojí planoucím mečem mává,
jímž v den poslední zlomí kdys světa osu on,
a rozkročiv se hrozný, nad obětí svou vstává,
zde nohu a tam nohu, jí mířil v čela sklon.

Posel Boha klne zemi, Herakles má býti nástrojem pomsty v ruce Boží.

V. zpěv. „Katarakt."

Ty, sluho zkázy, zhouby, jenž blesků svých se chopíš,
mě nes tam na svých vlnách, jež kouř jsou jen a dým;
bych viděl Atlantidu noc tuto, až ji stopíš,
na křídla tvá ať vstoupím, tvé důtky blesky zřím!

Básník líčí nyní úchvatně zkázu Atlantidy, vpád nesmírné vody do jejího území. Myslím, že ve světové poesii je málo stejně mohutných míst, které by se rovnaly líčení požáru Pyrenejí a potopě Atlantidy! Herakles svítě si hořící sosnou hledá Hesperidu. Ta loučí se s dcerami svými.

VI. zpěv. „Hesperis." Atlanti lezou na vrchol hory a staví si tam nesmírnou stavbu záchrannou. Hesperis jde Heraklovi vstříc, vypráví mu o svých dětech, o manželství s Atlantem, o synech svých, před nimiž prchá, ježto jí chtěli učinit násilí. Herakles ji těší a pojme ji za ženu. Uchopiv ji plave s ní vlnami. Atlanti dále budují své

kyklopické stavby, tu spatří Alcida, jak unáší jejich matku. Metají za nimi balvany a pronásledují je v divém běhu. Herakles prchá spoustou vln a zkázy, v tom blesk zapálí město Atlantův a ti vidí lépe na cestu. Jižjiž dostihují Heraklea.

VII. zpěv. „Sbor ostrovů řeckých.“ Zpěv tento je ladnou episodou, milým oddechem v gigantické té básni obrův a moře. Episoda tato patří k nejkrásnějšímu, co Verdaguer vytvořil. Moře středozemní vlévá se do zatopené Atlantidy a tím klesá jeho hladina, rodí se řecké ostrovy. Jak krásná to myšlenka! Jsou to Delos, Cyklady, Echinady, Morea, Sicilie, Lesbos, údolí Tempe. Verdaguer oživil ostrovy ty mythologií, vlil život do nich s gracií hodnou největších básníků řeckých. Zpěv končí apotheosou Herakleovou, vloženou do úst Řecka.

VIII. zpěv. „Pohlcení.“ Voda stále stoupá, pokrývá již vrcholy hor, vlny moří se spojují. Herakles blíží se ku gadeským zdím. Gerion chce uchvátit Hesperidu, ale heros jej vrhne do moře a hodí na něho balvan. Hesperis lká nad záhubou své země i svých synů. Stáda Harpyjí a Amazonek, vedena obrem Anteem, vrhá se na Heraklea. Ten však obra zabije a ozbrojen jeho mrtvolou zažene jej do pekel.

IX. zpěv. „Věž titanů.“ Titani v zoufalství, že nedostali se do Gades, pokoušejí se slézti nebesa. Staví věž. Ta však nedaleko nebe se zřítí a Atlantovci klnouce metají proti Bohu troskami své stavby. Anděl zhouby otevře mečem svým propasti oceanu a obři se tam sřítí. Nad hrobem jejich povstane sopka Teyde. Anděl vrací se do nebes, nepřijde až v soudný den. Nebesy zní hymnus andělův. Atlantida zhynula, nová země se zrodila — Španělsko.

Dva andělové dobří se střetli v nebes výši,
ten v pláči vzhůru stoupá, ten dolů — smavý stín:
„O bolesti! já anděl těch propadlých byl říší!“
„Já těch,“ děl druhý, „které z těch vstanou zřícenin.“

Je navždy mrtva? Fenix, snad vstane z lůžka lávy,
zřím na Východě hvězdu se rodit ze mrákav;
zde koruna je zlatá, již vzal jsem z její hlavy,
až světu vládnout bude, jí na čelo ji stav!

X. zpěv. „Nová Hesperie.“ Básník přerušuje epický tok básně, vraceje se k vypravujícímu kmetu:

Jak cestovatel s vrchu hory
když vysněné zří vlasti bory,
teď blaženosti povzdych kmet;
zří v krásnou vlast, jak v slunci dřímá,
ji pohledem svým obejímá
a srdcem svým k ní letí zpět.

Zří Kolomb v Atlantické moře,
jak slyšel by hlas po prostoře,
jenž k sobě by jej lákal v dál,
a v středu obrů, potvor draků,
Sirenu zelených zří zraků.

(J. Vrchlický.)

Kmet vypravuje dále, a básník pěje dále svým obvyklým metrem. Hesperis spíc u Gades sní, že objímá dcery své, jichž není víc. Zdá se jí, že odlétají jako holubice. Sedm Hesperidek je změněno u hvězdy. Probouzí se a zří strom, který tu Herakles zasadil. Strom rostl a byl brzy pln zlatých oranžův; odnože jeho kryjí lesem celé Španěly. Hesperis měla s Alcidem nové dcery, ale přece jen lká po zhynulé vlasti. Byl to její zpěv labutí, umírá a změněna jest u hvězdu (Hesper).

Synové Herakleovi rostli, pomáhali otci stavět město na úpatí Mont-Jouichu. Náhle zjeví se tu krásná žena stěžujíc jim svůj žal. Narozena u řeky Miño, oloupena byla o trůn národem z Východu přišlým a vypuzena. Prosí o pomoc. Syn Heraklův Galakt jde s ní, přemůže lupiče, a založí tam věž Herakleovu v Corogni, maják svítící tam u moře. Tam žil s královnou svou, Galicie bylo jejich hlavní město. Jiný syn Luso dal jméno Lusitanii, jiní dva bydleli v Palancii a Saguntu. Jednoho dne Herakles prohledávaje výši granadské přišel až k moři, kde slyšel čarovný zpěv Mallorky. Verdaguer vsunul sem roztomilou balladu, pravou perlu jeho umění:

Ballada o Mallorce.

Podle břehu moře, které Montgo chrání, —
ve vodě své nohy, čelem mraků pán, —
panna vodou plní, jak se nad zdroj sklání,
hliněný svůj žbán.

Perleťová nožka smekla se jí v mechu,
žbán je v kusy, vírem sláň ho pozřela,
sladké moře pláčem její slz a vzdechů
zhořklo docela.

Křišťál byla, perla, voda načerpaná,
zřídka lilje kalich takou nalitý,
nedivno, že vzdychá, dívka ulekaná
pro žbán rozbitý.

Vlídné moře vzalo střepy do zástěry,
požádalo květen o růžový keř.
Valencie sad dal smaragd tisícerý,
nebe krytu šeř.

Venušinu škebli kolébkou jim dala,
Zefírek je houpal zrána do šera,
zahradou se staly, korunu jim tkala
růží nádhera.

Květy Arabie kryla je i vůní,
palmami Afriky, ptáky Evropy,
krášlí jejich břehy, taje jejich tůní
pěnou obklopí.

Tré bylo těch střepů, tré ostrovů pouze,
vidouc, kterak slunce laskati je chceš,
země v svoji náruč dcery volá v touze,
moře chce je též.

Básník dále líčí osudy Heraklovy ve Španělích. Herakles uslyšev hlas Boha přísahá, že vnuci jeho budou ctíti vždy pravého Boha. A vskutku blíže Gades zbudovali chrám Bohu neznámému.

Když olivovník nebes na Kalvarii zkvetl,
chrám padl na kolena před pravým Bohem svým,
jenž za oltář chtěl zemi a ve svatyni slétl
v tvé srdce, moje vlasti, to jeho plnil dým.

Spíš, Španělsko, než Boha ti vezmou hor tvých témě,
neb zapustil svůj kořen jak ony pevně v zem,
tvé vyschnout mohou řeky, tvá v moři zhynout země,
zrak Slunce nezavře se, vždy plá nad obzorem!

Herakles než zemřel, ze skal vztýčil dva sloupy a kyjem tam napsal: Nó més enlla! Nic více za nimi!

Zakončení. „Kolumbus." Stařec domluvil. Kolumbus má hlavu plnou plánů, stařec mu dodává odvahy. Vykládá mu Strabona a Seneku, tuší, že za mrtvou Atlantidou je dosud suchá země. Kolumbus nabízí služby své Janovu, Benátkám, Lisabonu — marně. Konečně španělská Isabella jej vyslyší. Verdaguer líčí její krásný sen, který jest ozdobou celé básně, který ji totiž pohnul, že Kolumbovi dala své šperky, aby si lodě obstaral.

Jak Mojžíš vlnami Rudého moře spěje Kolumb v jiný svět, moudrý poustevník zří ze svatyně své za ním, zřel anděla Hispanie,

který křídly svými kryl Granadu, jak šíří je po blankytě a nesmírná země kryje se pod jejich pláštěm. Zří na druhé polokouli povstávati spasný kříž a volá:

Vola, Colon, ... ara jo puch morir!
Leť, Kolumbe (Colon = Kolumbus = holubice)... teď mohu umříti! (P. d.)

Posudky.

Moderní básníci francouzští. Vybral a přeložil *J. Vrchlický.* S literarním úvodem a poznámkami životopisnými a bibliografickými. S podobiznami básníků francouzských. V Praze 1894. Nakl. J. R. Vilímek. Str. XXII a 537. Cena 3 zl. 40 kr.

Cenné dílo dlouholeté, neúmorné a možno říci, nevděčné práce. Jsem pevně o tom přesvědčen, že básníky má překládati zase jenom básník. Sebe větší a důkladnější filologická znalost jazyka nestačí ještě k tomu, aby překlad básně zůstal básní a pokud možno: básní rovnocennou originalu. Překladem každá báseň ztratí něco ze své váhy a ceny, jako nápoj, který přelévá se z nádoby do nádoby, na překladateli jest, aby báseň ztratila co možno nejméně. Čím tedy větší básník, tím lépe dopadne překlad. Překládání veršů jest také věcí inspirace, která se vždy komandovati nedá, a tu nedivno, že i nejlepší básník nad mnohou slohou se zastaví a jeho namahání vtěliti ji v jazyk jiný zůstává marným. O tom by i Vrchlický vyprávěti mohl nejeden zajímavý doklad (Srovnej Vrchlického studii „Byronův Childe Harold v českém rouše“ ve feuill. „Hlasu Nár.“ 1880). A proto nazval jsem veliké dílo Vrchlického nevděčnou prací, ježto vyžaduje často práce větší, než jakou věnuje básník své činnosti tvůrčí. Kolikrát nutno se vrátiti k některému nepoddajnému místu znova a znova a přece konečně básník-překladatel vidí, že tu jazyk činí také obtíže, že jest nemožno podati překladateli to, co podává original. Mistral žádal na německém překladateli své „Nerty,“ Aug. Bertuchovi, aby zachoval epitheta a obrazy originalu. Ovšem, v tom jest skoro všecko. Mou zásadou jest, aby překladatel zachoval zcela formu originalu; toť ten Adam, jejž Bůh vytvořil z hlíny, ale pak do něho vdechl život. A to musí dovésti i básník-překladatel. Zdaří-li se mu, aby překlad jeho činil na čtenáře dojem originalu, pak jest překlad dobrý. V tom však právě jest onen nevděk překladu: zdaří-li se překladateli práce jeho, tu pochvalu sklidí original, básníka-překladatele si mnohdy nikdo ani hrubě nevšimne (mnohdy ani není znalců, kteří by jeho práci ocenili), a nezdaří-li se překlad — sklidí hanu překladatel. Tento však budiž si vždycky vědom svého dobrého úmyslu, poctivé snahy a vždy veliké práce.

Vrchlický ku své veliké, ano i v Italii samé obdivované „Poesii italské nové doby“ (1782—1882) připojil letos velkou anthologii poesie francouzské. Ona obsahovala sto jedenatřicet, tato

sto šestapadesát básníků! Jest jen litovati, že Vrchlický nespojil s dílem tímto své „Poesie francouzské nové doby“ roku 1877. nákladem Grégra vydanou a obsahující výbor ze 44 básníků, z nichž mnohých Vrchlický v novém díle svém nyní pominul. Kniha ta bude jistě téměř rozebrána, a nakladatelé mohli se již spolu nějak vyrovnati. Takto se znova někteří básníci v „Moderní básni francouzské“ opakují a ze starší anthologie mnozí scházejí: paní L. Ackermannová, Béranger, Maxime du Camp, Chénier, Delavigne, Emile Deschamps, Dupont, pí. Girardinová, Louisa Guinardova, Houssaye, Lacaussade, Lachambeaudie, Laprade, Martin, Moreau, Nerval, Planard, Quinet, Reboul, Saint-Beuve, Schuré, Soumet a Tastu. Tedy 23 básníků, které kdybychom přidali k „Moderním básníkům francouzským,“ vzrostli by na 179! Nebylo by třeba pod čarou se odvolávati na anthologii předešlou.

Mám po ruce velkou anthologii Lemerrovu, kterou chci srovnati s dílem Vrchlického. „Anthologie des poètes français du XIX.ème siècle“ jest veliké dílo čtyřsvazkové, velkého slovníkového formatu. Díl prvý obsahuje básníky od 1762—1817 (den narození!) a má 403 strany; druhý 1818—1841 (461 str.), třetí 1842—1851 (409 stran) a čtvrtý díl 1852—1866 (457 stran). Tato anthologie uspořádána je tedy chronologicky a obsahuje výbor ze 245 básníků na 1732 stranách velikého, řídkého tisku. Srovnejme s touto nejlepší anthologií francouzskou dílo Vrchlického. „Moderní básníci francouzští,“ kniha malého, elegantního a pohodlného formatu, 537 stran, obsahuje výbor ze sta šestapadesáti básníků. Podává tedy Vrchlický v malé, příruční knize mnohem více než foliantová anthologie francouzská. Ale ještě něco: Lemerrova kniha postrádá mnohých vynikajících osob moderního Parnassu francouzského, které naše česká anthologie má. Jsou to: Emile van Arenbergh, Paul Berlier, vicomte de Borrelli, Louis de Chauvigny, Christian Cherfils, Tristan Carbière, Tola Dorian, Ivan Gilkin, vicomte de Guerne, Charles van Lerberghe, Jean Lorrain, Hippolyte Lucas, Maurice Maeterlinck, Francis Melvil, Louis Ménard, Catulle Mendès, Leon Montenaeken, comte Robert de Montesquiou-Fezensac, Jean Moréas, F. Naquet, comte du Pontavice-Heussey, M. Waller, X. de Villarceaux, Robert de la Villehervé, Gustave Vinot a Émile Zola.

To jsou tedy básníci, kterých ani velká anthologie Lemerrova nemá. Mnozí patří k Parnassu belgickému, mnozí teprve loni vydali své sbírky. Zvláště důkladný výbor ze sbírky „Serres chaudes“ zde má Maeterlinck, hlava belgických symbolistů.

Vrchlický na způsob Lemerrovy anthologie připojil ke každému básníku stručné bibliografické záhlaví, za které mu čtenáři budou jistě vděčni a k celé knize dal „úvod do studia moderní poesie francouzské.“ Vrchlický tu hned předem omlouvá to, co kladu knize jeho za největší chybu a co sám Vrchlický uznati musí: abecední seřadění básníkův. A myslím, že to bude vaditi každému, kdo jen trochu se zabýval studiem poesie francouzské. Všecky ohledy na

caprice nakladatelovy, který beztoho hledí vždy jen na své zájmy, byl bych nechal stranou a upravil knihu, když již ne dle škol a různých proudů novodobých, aspoň na způsob Lemerra, chronologicky, aby jasný byl vývoj moderní poesie francouzské od tvůrce jejího Chéniera až do decadentův a básníků nejmladších. K „Moderním básníkům francouzským“ beztoho sáhne jen čtenář poněkud věci znalý, který hledá zde poučení důkladnějšího, laikovi je to lhostejno, ať je kniha upravena jak chce, tomu stačí vzadu abecední seznam. Takto činí na mě forma knihy dojem poněkud školácký. Znamenitý jest úvod, který Vrchlický k „Moderním básníkům francouzským“ připojil. Vidíte tu prvního znalce francouzské poesie u nás. Znalosti ty vyžadovaly neumorného studia mnoha let, a proto je to naskrze směšné, když mladí začátečníci mluví ex cathedra o poesii francouzské se sebevědomím až podivuhodným, kdežto přece ani fysicky tolik času neměli, aby mohli přečísti to, o čem mluví a píší. Kdo viděl ohromnou knihovnu Vrchlického, objímající veškerou poesii francouzskou a obsahující svazky dnes i ve Francii samé vzácné, ten ovšem bude jinak souditi o jeho práci a studiu.

Kdo chce s prospěchem studovati tuto anthologii Vrchlického, tomu radím pročísti si i jeho „Básnické profily francouzské,“ část francouzské poesie se týkající (zvláště decadentů!) ve „Studiích a podobiznách“ a pak starší anthologii „Poesie francouzská nové doby,“ která v hlavních rysech obsahuje moderní Parnass francouzský a „Moderní básně francouzské“ doplňuje. Z V. Huga a Leconta de Lisle vydal Vrchlický po dvou knihách již dříve. (P. d.)

S. Bouška.

Šaškova Moravská Bibliotheka. Dílo 51. *J. Karásek:* „Zazděná okna.“ Básně. 1892—1893. Ve Velkém Meziříčí 1894. Nakl. Šašek a Frgal. Str. 66.

Zajímavá knížka! Mladistvý kritik, o němž se poslední dobou mnoho, až snad příliš mnoho mluví, vydal první sbírku svých básní veršem a prosou. Je pochopitelno, že se od kritika, který se postavil na příkré stanovisko vůči prvním osobnostem českého Parnassu a který s velikým sebevědomím vyřkl anathema na tak mnohé, co u nás považováno bylo do nedávna za nedotknutelné, očekávalo něco lepšího a umělečtějšího, než co vytvořily školy staré, které on boural a bourati pomáhal. Lehko, hravě se stará budova zboří, ale těžko se nová a lepší vystaví.

Řeknu hned přímo, že se mi p. Karásek jako kritik mnohem více zamlouvá než jako básník. Jeho kritiky byly jako horské přívaly, které zatopily klidný a idyllický náš život literarní, odnesly mnoho shnilého, spuchřelého, nepravdivého, ale myslím, že také proud ten snažil se jako nepotřebný brak vykliditi leccos, co nebylo a není u nás bez ceny, co bylo ovocem celých generací, a co nám vskutku prospělo, prokázalo mnohé a užitečné služby. Není vše již dobré proto, že je to nejnovější, moderní. Co je dnes moderním, nebude jím zítra a co ten divoký, horský potok dnes přinesl, to smyje snad z větší části budoucnost dosti blízká. Snahy p. Karáskovy a jeho soudruhů

(vlastně žáků p. F. X. Šaldy) nezdají se mi býti rázu tak positivního, jako spíše negativního. Dal jsem v mnohém p. Karáskovi za pravdu (zvláště to mu kladu za zásluhu, že ukázal ostře na ubohé písemnictví některých našich spisovatelek, které dosud mají mnoho čtenářův a čtenářek — z nedostatku něčeho lepšího a pro velikou láci různých bibliothek, které jsou tím lepší, čím jsou lacinější!), ačkoli nelze upříti, že v mnohém přestřelil, zvláště ve svých obávaných polemikách, jimž bych přál poněkud více skromnosti. Porážeje se svými soudruhy v „Lit. Listech" a „Rozhledech" falešné bohy našeho Parnassu, neměl konečně p. Karásek veliké práce, hůře však jest, že místo starého, odpraveného náboženství přináší nám nové, které se téměř nikomu líbiti nechce a líbiti nemůže. P. Karásek jako kritik-impressionista podává vždy jen své dojmy, své pocity, rozkoše neb nechuti, které četba knihy v jeho nitru vyvolala. Dobře! Pak je to ale vše pouze osobní, subjektivní a nemůže to míti nijakého objektivního závazku pro autora a veřejnost! Jiný kritik-impressionista, který není nitrem svým roven p. Karáskovi (jako p. Procházka a j., kteří shodují se i v celé fraseologii, jíž jeden od druhého opisuje až do těch teček, pomlček a lakonických jednoslabičných vět), bude míti zase jiné dojmy při čtení téže knihy a dostane se s p. Karáskem přirozeně do konfliktu; obecenstvo pak nejsouc netečným, má také své dojmy a myslí si, co chce. Divím se jen, odkud tolik horké krve, tolik hněvu, tolik popsaného papíru pro tu neb onu kritiku? Má-li kniha svou cenu, pak jí ani p. Karásek ceny nedodá ani neubere, kniha potrvá svou vlastní cenou i nadále a má své místo v naší literatuře. Nedochůdčata zajdou sama a nikdo jich nebude želeti.

Aby nikdo nemyslil, že tu pouze jenom polemisuji s p. Karáskem, řeknu hned, že se mi p. Karásek velmi líbí a že od něho očekávám mnoho. Viděl jsem jeho podobiznu u přítele redaktora v Brně a velmi se mi líbila! Mladičký člověk, pěkná tvář jinošská, jevící odvahu a mužnou sílu. Co se mi ale na p. Karáskovi velmi nelíbí, je to, že vydal svůj roman „Bezcestí." Jeví-li tolik vzdělání a bystrého úsudku při posuzování děl cizích, měl předem míti ještě více autokritiky a nevydávati věci, která je rozhodně slabá. Vlastní jeho přátelé-kritikové to v „Lit. L." přiznali a všecko sáhodlouhé omývání trpké pravdy bylo zbytečné. Tím si p. Karásek jen uškodil, vkládaje svým nepřátelům do ruky výbornou zbraň.

Soudím, že je p. Karásek právě ve své „Sturm- und Drang-periodě." z které jednou vybředne jako síla samostatná. Co dnes nám podává ve svých „Zazděných oknech," není poesie jeho, to je většinou naučené, odkoukané. Je to známý Verlaine, Maeterlinck a j. Totéž, co řekl Lemaître o Verlainovi, myslím, že možno říci i o panu Karáskovi. „Il a bien pu subir un instant l'influence de quelques poètes contemporains; mais ils n'ont servi qu'à éveiller en lui et à lui révéler l'extrême et douloureuse sensibilité, qui est non tout." Lemaître praví un instant, myslím, že to u p. Karáska bude trvati déle, jest ještě tak mlád, ale vymaní se jistě.

Decadenti jsou právě v modě ve Francii, v Belgii a jinde, a ta novota láká duchy mladistvé, teprve kvasící, rodící se. Pan Karásek stejně jako podlehl docela originelní síle p. Šaldy, stejně podléhá i svým francouzským vzorům (na nichž se i p. Šalda odchoval), je to někde až nápadné. Otvírám nahodile „Zazděná okna" i Maeterlinckovy „Serres chaudes." P. Karásek má báseň v prose „Oči. Improvisováno v noci na 6. červen 1893." To není improvisace, jak ji znali Mickiewicz, Lamartine a j. To je pouhý ozvuk, ohlas dlouhé četby Maeterlinckovy, který na duše citlivé, jako je p. Karásek, musí míti vliv veliký a rozhodný! (Une sensibilité douloureuse, qui est son tout.) Srovnejte „Serres chaudes" str. 79.: „Regardes."

Oči! oči! v rakve zavřené, v hrobech zasypané, oči! oči! palčivé pohledy, které rušíte mé horké spánky.

O ces regardes pauvres et las! atd.

Nezazlívej očím, které tě děsí, nehybným, ztrnulým... Očím těch, kteří dobojovali!

Nezazlívej očím, které se dívají... atd.

Ayez pitié de ceux qui sortent...

Ayez pitié des regardes de la vierge tentée!

Obrazy jsou různé, ale forma harmonických řádků, výkřikův, opakování, frasí... tatáž. To vše je známo z Maeterlinckových básní a strašidelných (neboť vskutku strach vzbuzují a vzbuditi chtějí!) dramat. Stejný je způsob vkládání myšlenek do parenthesí, které ještě p. Karásek sesiluje refrainem.

(A jak teskně se ti amoretti usmívají!)

(Oh rien n'y est à sa place!) v básni „Serre chaude" str. 14.

Vliv Paula Verlaina jest však mnohem větší; pochopitelně, jest také mnohem přístupnější. A já se sázím s p. Karáskem, že sám mnohým básním Mallarméovým a i Maeterlinckovým nerozuměl, jakkoli kdesi Vrchlickému vytýkal to skoro s posměchem, že též nerozuměl. Seděl jsem nad mnohými dlouhou dobu, ale smyslu jsem se nedopátral. Jen jsem tušil cosi mlhovitého a když jsem již chytil paprslek souvislosti, v nejbližší sloce mi zmizel docela! Ale pan Karásek konečně sám vyznává credo Verlainovo z básně „Art poétique":

De la musique avant tout chose,
et pour cela préfère l'Impair
plus vague et plus soluble dans l'air,
sans rien en lui qui pèse ou qui pose.

— — — — — — — —

rien de plus cher que la chanson grise
où l'Indécis au Précis se joint.

— — — — — — — —

Car nous voulons la Nuance encor,
pas la Couleur, rien que la nuance!

Tedy jen samou hudbu, samou šeď, mlhu, nuanci, odstín a jen odstín! Jen že decadenti ženou tyto požadavky své do extremův a chtějí vyjádřiti slovy, co slovy se vyjádřiti nedá, jdouce tak až na samou hranici nemožnosti. Hudba, barvy a vůně nedají se stotožňovati, vzájemně nahrazovati a nedá se vyjádřiti veršem to, k čemu od věků slouží housle, píšťala a roh. Měl by se zase zroditi

nějaký Lessing fin de siècle, který by přesně vymezil hranice mezi poesií a hudbou, mezi hudbou a vůní atd.

Pan Karásek jako žák Verlainův snaží se také malovati bíle na bílé půdě (comme des agneaux dans une prairie couverte de linges. Maeterl. str. 80.), šedou do šeda, modří do modra (krajina v modři str. 24.) atd.

Bourget praví o Verlainovi: „Cet écrivain étrange, et dont le grand public ignore jusqu'au nom, a essayé de reproduire avec des vers les nuances qui sont le domaine propre de la musique, tout l'indéterminé de la sensation et du sentiment.“ Ale právě proto zůstane tato poesie veškerému čtenářstvu českému tajnou zahradou mlh a odstínů, kde každý zabloudí, neznaje cesty ku předu ani zpět, kde se zpije tisícerou, těžkou, nemocnou vůní. Zahrada zůstane vždy zavřena na sedm zámků. Pan Karásek jistě nepočítá a nemůže počítati na široký kruh čtenářů. (Proto se také knížka ta do „Moravské Bibl.“ docela nehodí!) Poesie ta nemá ani v divokém pralese francouzské poesie mnoho přátel, i tam zůstává květem exotickým, tím spíše u nás. My potřebujeme stravy silné; toto, co nám p. Karásek podává, jsou dráždící vína, lahůdky literarních gourmandů, kaviar. Poesii tu budou čísti pouze literati, a to ještě jenom jako kuriositu. To ani p. Karásek si nezapře. A proto se mi zdá neskromným motto jeho „Zazděných oken“:

Will meine Zeit mich bestreiten,
Ich lass' es ruhig gescheh'n,
Ich komme aus anderen Zeiten
Und hoffe in and're zu geh'n. Grillparzer.

Není to ani pravda. Co mohl říci Grillparzer, nemůže říci pan Karásek. Poměry jsou naskrze jiné.

„Zazděná okna“ mají dva oddíly a úvod.

V úvodě básník sám svou poesii definuje.

Jsem starý flagelant (!), jenž boky nahé
za písně pochmurné do smrtné únavy,
by klesl vysílen a v proudu lásky vlahé
zrak ztočil naposled v bok Krista krvavý.

Vlahé jest řečeno pouze k vůli rýmu. Verlaine je vybíravější ve slovech:

Il faut aussi que tu n'ailles point
choisir tes mots sans quelque méprise —

Dále srovnává se s lodníkem, jenž do tmy pluje z jasna a zahyne, a dále

jsem zachmuřený kněz, jenž v kobkách chrámu ztměných
mši tichou denně čte u Panny zázračné,
by, smutný zpovědník všech duší zatracených,
jich hříchů ukryl stín (!) v žaláři duše své —

a hned na to oplzlý kontrast:

jsem žena umdlená, jež láká v ňadra skvělá
zhýralce divoké a v plen jim dává klín, —

a posléz:

jsem básník morosní, jenž cítí každou muku,
jak housle tenkých strun, když prsty jich se tknou — —

Je to vše chorobná citlivost, pěstovaná nervosa.

Jsou to krásné obrazy místy, překvapující smělostí a divokostí, ale je to dělané a proto to nehřeje, nemluví k srdci. Místy přílišný bombast činí se směšným. I to má p. Karásek společné s dekadenty: zúmyslné hledání obrazů ze života katolického. Verlaine, který napsal několik vřelých čísel poesie katolické, užil týchže slov, těchže obrazů při motivech vroucně mystických i při látkách čistě obscoeních. (Srovnej: Chanson pour elle.) Citovati nelze.

Je to zase jen shon po novotách. Poesie atheismu se přežila — básníci úpadku zavrhnuvše starou fraseologii, uchytili se „černých kadidel, dlaní světic, kathedral,“

kde světla vzpomínek v lamp starém zlatě hoří,

klášterních „cel, když v kápích chodbami jdou mniši, andělských křídel, jež tepem svým duši kolébají“ atd.... Čtenář si může v básních p. Karáskových najíti ještě více dokladů, tyto jsem vzal z prvých stránek. Není to žádná záliba ke katolickému duchu, k jeho liturgii, k jeho poesii, nikoli, je to jen honba po bizarnosti. Když však ryze katolický básník užívá téže řeči tam, kde to jest jediné na místě, vytkne se mu to. (V „Rozhledech“ pan Karásek respektoval básně X. Dvořákovy jen proto, že přinesly něco nového z katolické strany u nás. Jen proto. S p s y c h o l o g i c k é stránky ho kniha nic nepoutala. Jakoby tam nebyla celá duše katolického kněze! Víra jeho právě jest mu přitěžující okolností! Že prý jakoby pan Dvořák byl nikdy nestál mimo katolictví! Podivná výtka. Kdy a kde? Pokud vím, jest Xaver Dvořák syn katol. rodičů, tedy již křtem sv. vstoupil na půdu katolictví. V katol. školách byl vychován a konečně na kněze katolického vysvěcen. Kdy tedy měl státi mimo katolictví? Že jest duší věřící, básníkem věřícím, to má býti vadou? Že v knize jeho není bojů, tápání ve tmě? Proč? To je spíše její přednost.)

O d d í l p r v n í má motto: „Ah! les premières fleurs, qu'elles sont parfumées!“ (P. Verlaine.) „T o u h a s a m o t y“ a „S p l e e n“ jsou čísla čisté nálady.

Den za dnem plouží se tak ospalý,
jak z cel když v kápích chodbami jdou mniši —

obraz zcela falešný. Jsem také mnich a znám tedy život klášterní lépe než pan Karásek. A mohu říci, že téměř všecky básně našeho Parnassu, týkající se života klášterního, vzbuzují ve mně svou nepřirozenou naivností jen útrpný úsměv. Naši literati mají vůbec o životě v klášteřích představy prazvláštní. Více než naivní, nechci ani to pravé slovo říci. Jedni mluví jen o samém břiše, pitce, hýření, konvicích — druzí o lenosti, ospalosti, stálé zahálce atd. A to má býti poesie pravdy? A stejně je to s celým životem církve katolické vůbec, týž naivně romantický názor, který se denně s vážnou tváří opakuje. Řeknu přímo: veliká ignorance. Jak ve věcech dogmat, tak v liturgii, ano i v moralce. A taký utkvělý pojem potom bloudí z generace na generaci. U pana Karáska je mi to s podivem; zná přece poesii sv. Teresie (o které nedávno jistý genialní referent

tlachal, žvastaje cosi o francouzské poesii, ačkoliv positivně vím, že nezná jednoho ani druhého, a že ze sv. Teresie nezná více než její jméno!) a sv. Jana z Kříže, která vykvetla ze života klášterního, kontemplativního.

V sonetech p. Karásek nezachovává klasické formy ustálené, ale ovládá ji se značnou vyspělostí. Nelíbí se mi hromadění cizích slov, která se snadno dají nahraditi českými a zbytečně znešvařují plný, barvitý verš. Jak ošklivě zní:

v zákoutí nemocnic, kde phthisikové mrou —

Samá pathologie! Narkosy, rozklad, nemoc, horečka. Jest mnoho baudelairovského v těch sonetech a rondelech p. Karáskových. Mnohá čísla znějí mi známým, děsivě pochmurným tonem z Les fleurs du mal. A to právě mi ruší všechen dojem při četbě básní Karáskových, z nichž mnohé jeví neobyčejný talent! Stále mi to zní v uších jako bzukot muší, hned to je Verlaine, hned Maeterlinck, hned Baudelaire, Mallarmé nebo kterýkoli jiný z tak zvaných symbolistův. Ovšem pan Karásek zná básníky ty skutečně z vlastního studia, jako vůbec obdivuji se jeho veliké píli při takém mládí a jeho povolání. (Ovšem nechci tvrditi, že i jeho soudruzi-kritikové by všecko znali, o čem mluví a píší. Nedávno mi vypravěl vynikající náš spisovatel, že koupil v antikváři zásobu francouzských knih, zhola nerozřezaných, s autografem jednoho známého pána z „Lit. Listů." Také charakteristické!!) Ale vzpomínám, že právě p. Karásek vytýkal ostře Vrchlickému v „Rozhl.," že jeho básně hned připomínají Mickiewicze, hned Carducciho atd.!

Oddíl druhý má motto z Mallarméa, kladoucí důraz na slova: la grâce des choses fanées. Půvab věcí zvadlých. Poesie suchých květin. Oddíl tento se mi lépe zamlouvá, v něm individualita Karáskova z vyčtělého balastu francouzských dekadentů více vyniká. Ale přál bych si celého pana Karáska. Jeho poesii, jen jeho! Básně nerýmované se více líbí. Mají sílu ve výrazu. Básník se nebojí říci, co cítí, a říci to tak, jak to cítí. Pěkná je báseň „Krajina," znamenitý je „Choral mrtvých." Metrum poněkud připomíná barbarské ody Carducciovy. V básni „krajina v duši" nezní pěkně:

mátohy popelavých šmouh.

Karásek snaží se veršem vystihnouti nejtajemnější záchvěvy lidského nitra, záhadné stavy a nálady, neznámé kouty duše, které se vymykají péru básníkovu. Zájem tedy čistě psychologický. Většina čísel snaží se ve čtenáři vyvolati touž náladu, kterou básník cítí. Není to lehké a ne vždy se to povede. Zvláště p. Karáskovi. Jediné neprozřetelné slovo, které vám vzbudí úsměv, a jako byste narazili náhle, neseni jsouce loďkou po jednotvárně šumící vodě — nálada zmizí.

Co mě překvapuje u básníka tak mladého: dělaná, předstíraná unavenost, zmalátnělost, koketování se smrtí, kostmi hřbitova, hnilobou atd. To u nás papouškovali již Kvapil, Auředníček a j., a vždy to mělo opačný účinek — úsměv; je to zajisté nepřirozené. Ale je to modní — la grâce des choses fanées. Stará poesie „zdraví" se přežila, nastala poesie „nemoci."

Ich komme aus anderen Zeiten
und hoffe in and're zu geh'n — —

pochybuji, že poesie budoucnosti bude takovouto. Doufám, že celý směr nynějšího „symbolismu" obrátí se zcela jinou cestou, a že z těch mlh a vůní hřbitova dostaneme se znova na svěží vzduch. Mám i pevnou víru v p. Karáska, že nám napíše knihy mnohem lepší než jsou „Zazděná okna," že spíše ta okna otevře a pohlédne k modrému, jasnému nebi.

Je známa příhoda Lošťák-Karásek. Polemika p. Karáskova působila na mě, jakoby se bál. Může býti beze strachu, škoda té spousty slov a té celé filipiky, p. Lošťák se sám odsoudil a nepomůže mu ani onen žvastavý referent v jistém listě, který mu to „za zásluhu pokládá, že napsal báseň velikého rozměru. U nás prý se píší samé básně kratinké, a z těch pak je hračkou sestaviti sbírku." Sancta simplicitas! Soudí jako děti: čím větší rohlík, tím lepší! *S. Bouška.*

Šolcova Illustrovaná knihovna. „První hřích." Brněnský roman. Napsal *Fr. Roháček.* V Telči 1893.

Časový roman se všemi přednostmi i vadami I kdyby nebylo reklamy, otištěné na obálce sešitův a důrazně upozorňující na účel romanu, již z prvních téměř stránek vycítí čtenář, že psal autor za tendencí zcela určitou a že ruka jeho při tom byla odhodlaná a pevná.

Jádrem povídky je líčení osudu malé rodiny, bojující těžký životní boj s různým štěstím. Zelinková okusila toho boje veškery strasti a poznala i dosti šťastných chvil. Ze všeho by byla vyšla dosti šťastně, kdyby dcera nebyla klesla. V době, kdy hostinská živnost jejich prospívala nejlépe, nedovedli nerozumní rodičové pochopiti nebezpečí, hrozící nezkušené dceři se strany setníka Hrozyny, spíše známost podporovali, až „první hřích" spáchán. Děvče zrazeno, živnost klesla, a počátek romanu tvoří drastické líčení pře o „paternitu." Hřích Katuščin byl znám pouze v kanceláři Dra. Kavky; naprosto však o něm nevěděl, ač se to zdá dosti podivným, dobrý přítel rodiny, koncipient Nespalec, jenž v kritické chvíli rodině penězi z nesnází pomohl. Vděčnost za toto přátelství brzy se v srdci dívčině proměnila v lásku, ale vědomí viny a tudíž i nehodnosti podati muži tak dobrému ruku a nabídnouti srdce, jímž jiný pohrdl, přimělo ji k předsevzetí, že těchto citů svých mu nikdy neprozradí. Jen úctu jeho si chtěla zachovat, a proto vší silou pracovala k tomu, aby Nespalec se nikdy o poklesku jejím nedověděl. Ve chvíli, kdy podlým lhářem jí namluveno, že Nespalec nejen o všem ví, nýbrž i hotov by byl „si s ní trochu zažertovati," vynese-li jí pře o „paternitu" značnou sumu, rozhodl se celý život její. Vidí se zneuctěnu po druhé, a to od muže, v němž zvykla viděti ideal dobroty — a usmrtí se.

Thema, jak patrno, ne nové, rozuzlení téměř banalní, jak to tak již v tuctových romanech bývá. V tomto ohledu by tudíž povídka nezasloužila větší pozornosti. Tím důležitější jest po stránce druhé. Z celého tonu vypravování zřejmo, že tento předmět byl autoru jen

vhodnou příležitostí, aby důkladně posvítil na jisté advokatní kanceláře a na některé šplhavce, jichž typy, jak sám tvrdí, v moravských zejména městech a nejvíce v brněnské společnosti, posud nevymřely.

Upřímně řečeno, co nakreslil autor, jenž sám po několik let v advokatní kanceláři pobyl, je tak trapné a překvapující, že se nám zdály podobné poměry přímo nemožností. A truchlivý dojem celého líčení je tím ještě silně stupňován, že autor nelíčí snad jen jednu kancelář, nýbrž přímo generalisuje. Měli jsme příležitost mluviti s lidmi, znajícími dopodrobna poměry brněnské i zákulisí advokatních kanceláří, a jen ujištění jejich, že autor nepřepíná, ba jen prostě fotograficky věrně zachytil skutečné postavy, jichž jména v Brně jsou obecně známa, zabránilo nám vysloviti obavu, že líčeno příliš do černa. Ale tím důrazněji konstatujeme, že umělecké ceně díla nijak neprospěl ten rozhorlený ton, ta zrovna polemická řeč, vyznívající místy až v nepříjemný a dosti naivní pathos. (Viz na počátku díla scenu u sollicitatora Vokova.)

Ve Vokovu personifikována bezedná přímo sprostota jistého druhu advokatních písařův, a tu užil autor důsledně nejsilnějších výrazů, kdežto v Dru. Kavkovi podán typ úlisného, vypočítavého sobce, jenž jmenovitě svým „vlasteneckým“ působením mezi důvěřivým lidem, jehož národní cit a vrozené sobectví a prospěchářství dovede bezohledně využitkovati, jest vysoce nebezpečným. Takové důvěřivé, nadšené srdce vylíčeno v Nespalci, kde však trochu upřílišeno; jeho důvěřivost jest již prostě naivností, jež u vzdělaného a ne již tak docela mladého koncipienta poněkud zaráží. Lépe se zdařil povahopis podhorského faráře, jehož trpké řeči, v nichž snešena veškera hořkost poctivce, pracujícího ve prospěch lidu a vidícího vinou jiných veškeru práci zmařenu, působí trvalým dojmem.

Škoda, že celek připadal nám, jakoby byl napsán v horečném chvatu, v jakési chvíli rozhorlení, neboť jinak si nedovedeme vysvětliti přílišnou rozkouskovanost osnovy a časté sebe opakování, jež autor sám vycítil a na jednom místě přímo, ale nedosti přesvědčivě omlouvá.

Smíme snad shrnouti své poznámky v ten celkový soud, že brněnský roman „První hřích“ je v socialním ohledu hoden bedlivého přečtení.

M. Zavoral.

Kabinetní knihovna. Č. 70. *V. Mrštík:* „Obrázky.“ V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Str. 184. Cena 60 kr.

Jméno V. Mrštíka má dnes v českém světě literarním již plný, jasný zvuk, a práce jeho, jmenovitě z doby poslední, řadí se právem k nejcennějším. Roman jeho „Santa Lucia“ zčeřil vlny veřejného mínění měrou dosti značnou, a hlasy pro i contra byly stejně četné jako mnohdy nespravedlivé. Proti romanu tomu dá se z čistě uměleckého stanoviska pronésti dosti námitek, tolik je jisto, ač ne zcela spravedlivo dle skromného našeho soudu bylo přičísti dílo toto k literatuře přímo znemravňující. Na nás působily posud všecky práce autorovy dojmem poctivé, veliké práce, upřímnosti a nevšední píle, a již to

vylučuje naprosto intenci tak málo čestnou. „Obrázky,“ o nichž máme stručně referovati, přesvědčení to v nás jen utvrdily. Jsou to kabinetní, přímo bravurní líčení ať přírody samé či ruchu v ní panujícího, jimž podobných jazykem českým snad ještě nenapsáno. Pravda, že místy nanešeno barev až oči oslňují, a snaha, vystihnouti náladu přiléhajícím slovem co nejpřesněji, někdy až přestřelí; ale celkem viděti všude poetu nevšedního významu, plného hlubokého citu, až podivuhodně jemného a přesného pozorovatele a především mistra slohu. Píšeme slova ta bez obavy, že bude nám vyčteno přepínání; doklady bychom uvésti mohli z každé stránky malé této knížky. Snad nemineme se zcela pravdy, vyslovíme-li, že tyto „Obrázky“ zdají se nám býti výslednicí horlivého, s plným porozuměním konaného studia velikých vzorů ruských a francouzských. Aspoň první obrázky „V mlhách“ a „Sluky“ působily na nás kouzlem „Lovcových zápisek,“ a velikolepé, barvami přímo hýřící. „V tanci“ vyvolává reminiscence na Zolova některá líčení. — Děje v „Obrázkách“ není. Autor chtěl jen před myslí naší vykouzliti několik obrázků přírody, ale ne ztrnulých, nýbrž produševněných, se vším teplem a záři a ruchem, jež vystihne jen jemné oko, a vycítí vnímavé srdce, a pokus ten se vydařil plně. Pouze „Na jahodách“ je zároveň duchaplnou, zdařilou povahopisnou studií. — Čtením pro lid ovšem práce Mrštíkovy nejsou; do dnes nemůžeme pochopiti, jak se „Santa Lucia“ dostala do „Matice lidu“ — ale pro kabinetní knihovnu jsou obrázky tyto jako stvořeny.

M. Zavoral.

Sborník světové poesie. Vydává Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění. Č. 29. *Jacinto Verdaguer:* „Sen sv. Jana.“ Rozměrem originalu přeložil *P. S. Bouška, O. S. B.* V Praze 1894. Nakl. J. Otto.

O významu Verdaguera v literatuře španělské a světové vůbec, jakož i bližší zprávy o jeho životě a dílech uveřejňuje právě týž spisovatel, který toto dílo přeložil, v „Hlídce liter.“ a též zajisté v ní šíře a lépe než bychom my, kteří Verdaguera známe jen z tohoto překladu a překladu „Atlantidy“ od Vrchlického, dovedli. Těmito řádky chceme jen upozorniti na dílo toto zkrátka.

Báseň tato či vlastně básně, neboť není „Sen sv. Jana“ básní jedinou, nýbrž cyklus básní spojený sice nitkou velmi jemnou, ale přece souvislou, která na rozličných místech příhodnými dodatky a slovy autora zřejmě probleskává, jest básní čistě náboženskou, hluboce mystickou. Hned zde však musíme přidati, že i nadšení a city vlastenecké zde nejsou cizí, právě ty pravé, které se radují z předností vlasti své a ji pravou slávou ověnčiti se snaží. Myšlenka, která básní touto jest provedena, jest velmi smělá a jen básníku dovolena. Krví Pána Ježíše opojil se sv. Jan a usnul při poslední večeři na srdci božského Mistra. Ve snu vidí ctitele lásky nesmírné Spasitele či vlastně ctitele symbolu jejího božského Srdce. Z nich vybral Verdaguer nejvýznamější počínaje Marií, Pavlem, Augustinem až po blahosl. Marketu Alacoque, která žijíc v klášteře Paray Monial,

uvedla pobožnost k božskému Srdci do veřejnosti. Tyto postavy svatých a světic i jiných, kteří nejsou jako svatí ctěni, jako Dante, obásnil Verdaguer básněmi jednotlivými. Nejsou to však sbásněné legendy, nýbrž vybrán rukou znalce jediný moment, jediná událost vztahující se nějak k úctě k Srdci Páně. Básně některé jsou kratičké a přece vystihují význam a obrovitou postavu světce tak jasně jako obraz do ocele rytý. Sv. Tomáš Akvinský, andělský doktor, je zde na př. zastoupen jen tímto čtveroverším:

Andělský doktor.

Vita cordis amor. (De dilect. Dei XIX.)

Oheň musí spalovat,
srdce musí milovat.
Jesu, v lásce nekonečné
Srdce tvé má žití věčné.

Kdo zná život této hvězdy církve a jeho „Summu," pak zvláště Officium v breviáři de SS. Corpore Christi, od něho složené, pochopí slova ta, že vskutku srdce pravého vlastnost jest láska vroucí, jakou plál on.

Poněvadž však, jak už řečeno, sbásnil Verdaguer při jednotlivých postavách události nebo věci méně známé, k tomu tonem hluboké mystiky, je porozumění některých básní i vzdělanějším velmi nesnadné; přiznáme se upřímně, že nijak nevystihujeme smyslu básně na sv. Ambrože a sv. Matildu, též nedovedeme si vysvětliti ve třech posledních strofách refrain „o žití moje" v básni XXIX. „Sv. Michael de Santi," tím chceme poukázati, že by byl překladatel cenu práce své zajisté ne lehké velmi zvětšil, kdyby byl přidal tu a tam aspoň kratičkou vysvětlivku.

Ze slov našich pozná čtenář, že dílo „Sen sv. Jana" je vlastně historií pobožnosti k božskému Srdci, jak překladatel v úvodě svém sám praví. Mimo překrásné básně, jíž Verdaguer připisuje dílo to papeži Leonu XIII. k jeho kněžskému jubileu a úvodních básní (4), rozdělen jest „Sen sv. Jana" na tři větší oddíly: „Hvězdnatá noc," „Zora" a „Východ slunce," v takovém totiž postupu viděl sv. Jan vyvinovati se pobožnost k Srdci Páně až k Marketě Alacoque, která jest východem tohoto slunce. Konec posledního oddílu tvoří „Apokalypsa," je to jako přídavek ku vlastní Apokalypse sv. Jana. Třeba mnohé básně vynikají silou úchvatnou a vroucností velikou, myslíme, že v „Apokalypse" zaplanul básník nejvíce, zde vlil do poměrně krátkých básní celého svého genia. Zde plane vše nadšením a fantasií světce a proroka, který pozírá jasně do říše myšlenek i budoucna, ale též překrásně maluje. Slovům těmto přisvědčí každý, kdo si jen přečte tam III. báseň, v níž vymaloval nový, mystický Jerusalem.

Aby se však nezdálo, že jsme docela oslepeni jen přednostmi vzácného díla a jeho světovou pověstí, podotýkáme, že některé básně, jak ani jinak býti nemůže ve sbírce větší, jsou též slabší a vyrovnají se jim leckteré Kuldovy, Šťastného, Dvořákovy i nyní ze Skalíkových.

Vděčni jsme jak p. překladateli za záslužnou práci tak i redakci „Sborníka," že „Sen sv. Jana" uveřejnila, nejen proto, že je to vzácné dílo básníka nyní světového, nýbrž i proto, což v době naší obzvláště jest důležito, že je to dílo čistě náboženské.

O překladě samém mnoho říci nemůžeme, poněvadž originalu neznáme; co nám podáno, čte se plynně a prozrazuje, že to přeložil básník. Chybou jest: hřímati z nebes, z nebe přináší m. s nebes..., též lépe ňadra m. ňádra, mílo jest jistě chyba tisku. *J. Blokša.*

Al. Jiráska Sebrané spisy. Seš. 177.—184. po 15 kr. Díl XVIII. „Zahořanský hon a jiné povídky a obrázky." V Praze 1894. Nakl. J. Otto.

V tomto svazku „Sebraných spisů" Jiráskových umístěny dvě delší povídky: „Zahořanský hon" a „Povídka z archivu" i nepatrný obrázek „Povídka přítelova." Všimneme si pouze prvých dvou. Ton obou povídek je méně velebný, slavnostní, méně pathetický, než to bývá v mnohých dílech Jiráskových obsahu čistě historického, v nichž často i na újmu pravděpodobnosti nalézáme stále jakousi suchoparnou vážnost vypravování o vysokých myšlenkách, řečech i velikých skutcích hrdinův. Obě tyto povídky jsou rázu veselejšího, svěžejšího a historické obrázky podávají pouze jaksi v episodách, vložkách. Více historie obsahuje „Zahořanský hon." Je to rozmarný „příběh, jak malíř a muzikanti přemohli vrchního, t. j. jak umění, nechtíc potupně sloužiti, zvítězilo nad hrubou mocí." (125.) Tato základní myšlenka opakuje se častěji, že totiž „umění k robotné službě není a nesmí se bez trestu snižovati" (124), nesmí sloužiti nadutě hlouposti a hrubé síle (42). Sebevědomý, smělý malíř Rys, žárlivě dbalý své umělecké cti, maluje pokoje na zámku Zahořanském, na kterém odehrává se děj povídky v době rokokové. Pyšný a nadutý panský vrchní von Schönau dává malířovi až příliš na jevo, jak málo váží si jeho umění, jemuž ovšem nerozumí. Nejvíce vrchního zlobí, že sličná jeho neť, slečna „Terez," jež dočuje se hráti u sběhlého učitelského mládence, Václava Vojny, v němž umělec zvítězil nad umělcem, příliš se zajímá o potulného, smělého malíře a dává si s ním dostaveníčka a konečně utekla ze zámku, aby si mohla vzíti milence svého srdce, malíře. Postavy nadutého vrchního a smělého malíře jsou nakresleny mistrovsky. Vedle nich možno postaviti Svídu, potulného myslivce a hudebníka zároveň, jenž troubí 12 dessavských fanfar, a miluje umění, nikde na místě dlouho nevydrží jako pravý umělec. Proti energickému, smělému malířovi a odvážnému myslivcovi stojí ostýchavý, nesmělý Václav Vojna, uprchlý učitelský mládenec, jenž miloval roztomilou slečnu Terez, ale věda, že ona miluje malíře, všecko pro ni obětoval, pomohl jí prchnouti pro jiného; největší slastí jeho bylo tvoření, skládalť hudební kusy — pro sebe.

Méně historie je v „Povídce z archivu": v hlavní nehistorický děj vloženy vlastně jen dvě „povídky z archivu" a jiné historické vzpomínky ze života dřívějších pánů zámku Radinovského. U dobrého, veselého správce zámku toho dlí návštěvou jeho mladá švakrová, slečna Zdeňka či Romantika, jak jí správce říkal, jejíž duše blouznivě prahla po romantických vzpomínkách z rytířských

století, jež všude viděla romantiku, kde jiní viděli všední prosu, v každém koutku, v každých dveřích zámku. Najednou na tichý zámek Radinovský přijel mladý učenec z Prahy, Švehla, aby prozkoumal archiv zámku Radinovského. Blouznivá Zdeňka věnuje tomuto mladému „panu archivářovi" a jeho studiím neobyčejnou pozornost, což ovšem velice zlobí žárlivého milence jejího, adjunkta Semence. Avšak Švehla je na zámku ne tak pro archiv, nýbrž spíše pro to, aby vyhledal svou milovanou Haničku, dceru polesného, s níž se seznámil v Praze, když tam Hanička byla u strýce setníka na vychování. Hanička navštěvovala školu hudební a po vůli setníkově měla se věnovati divadlu, aby se strýcovi odměnila nějak za jeho starostlivost. Ale paní polesná, zlá macecha Haniččina, chtěla nevlastní dceru provdati za obstárlého boháče, kterého Hanička nemilovala. Aby ušla naléhání jejímu, ujela Hanička tajně se Švehlou do Prahy, věnovala se divadlu, aby vyhověla strýcovi, jenž žil slávou její budoucí; teprve po delším čase stala se ženou milovaného Švehly. Zatím Zdeňka byla již dlouho šťastnou ženuškou adjunkta Semence, jenž se stal správcem nedalekého dvorce. Toť obsah druhé povídky, v níž, jak připomenuto, historie hraje nepatrnou úlohu. Hlavní zájem v povídce vzbuzuje milostná zápletka, dosti obratně sestrojená.

Obě povídky čtou se velice pěkně a náležejí k nejpoutavějším lehčím pracím Jiráskovým. *A. Vrzal.*

Besedy slovanské. Red. V. K. Jeřábek. R. I. Č. 4. „Dubrovský." Povídka *A. S. Puškina.* Z ruštiny přel. *J. Koněrza.* — „Julius a Pamfilius nebo: Kráčejte v světle, pokud je světlo." Rozmluvy pohanovy s křesťanem. Povídka z doby prvních křesťanů. Napsal *Lev N. Tolstoj.* Z ruštiny přeložil *J. Koněrza.* V Brně 1894. Nakl. J. Barvič.

Novella „Dubrovskij" kreslí venkovský statkářský život; nejumělečtěji nakresleny typy Trojekurova, starého Dubrovského a Marie, dcery Trojekurova. Trojekurov je hrdým, svévládným, energickým, svévolným a krutým statkářem. Svévolně vládne všemi, kteří ho obklopují, nesnese odporu; nicméně i v něm jsou některé dobré stránky. On na př. s úctou pohlíží na poctivou hrdost, přísnost starého Dubrovského a vysoko si váží smělosti a statečnosti domnělého francouzského učitele, v němž se skrýval mladý Dubrovskij, jenž chtěl pomstíti otce, kterému Trojekurov odňal jeho malý stateček. Starý Dubrovskij, chudý soused Trojekurova, bývalý jeho druh ve službě, je muž prostý vypínavosti, nadutosti, prostý a dobrosrdečný, vzor přímosti a šlechetného vědomí lidské svojí důstojnosti. Tyto vlastnosti spolu s prchlivostí povahy a přesvědčením, že pravda na zemi nevyhnutelně zvítězí, byly příčinou jeho nesváru s Trojekurovem, prohry soudní pře s Trojekurovem a jeho náhlé smrti. Pěkně vyobrazeni schytralí úředníci soudní, jejich nestoudně drzá úplatnost, náruživost k pitkám. Pěkně, pravdivě, živě nakresleni sedláci Dubrovského, oddaní svému pravému pánovi a po jeho smrti jeho mladému synovi. Věrně na př. nakreslen kovář Archip, jenž chladně zavře opilé nesvědomité úředníky v domě

pána svého, aby neunikli ohni, ale sebeobětavě leze na střechu, aby zachránil kočku, „Boží stvoření.“ Skvělou stránkou novelly je také obraz hrdinky, Marie, ruské venkovské dívky. Život v samotě s nevlídným otcem a francouzské romany, které četla bez určitého výboru, bez návodu, rozvily v citlivé dívce fantasii na újmu ostatních sil duševních. Marie měla se za hrdinku, ochotnou ke každé oběti pro toho, koho bude milovati. Zamilovavši se do domnělého Francouze, učitele mladšího bratra, a zvěděvši, že milencem jejím není nikdo jiný, než hrozný vůdce lupičů, Dubrovskij, se zvláštní zálibou čeká na chvíli, až ji milenec její odnese od oltáře, kam ji násilně přivlekli, aby ji provdali za prostopášného starce. To zdálo se jí velice lákavým, romantickým, a ona chtěla býti romantickou hrdinkou. Když však Dubrovskij přišel pozdě, a ona byla již sezdána s oním bohatým starcem, zaradovala se, že bude moci zahráti si na věrnou ženu, hrdinku — i odmítla návrh Dubrovského. — Postava hrdiny, mladého Dubrovského, je trochu romantická, melodramatická.

Co se týče překladu, není ani dosti věrný, ani dosti plynný. Zběžně srovnali jsme překlad s originalem. Na str. 22. stojí: „ranilo ho“ (v originalu: „paralič jego udaril“: ranila ho mrtvice); na str. 34.: „jak pak by ne“ (v originalu: „kak ne tak“: nikterak!); na str. 41.: „je-li pak to junák!“ (v orig.: „kakov molodec“: jaký to junák, není-li to junák!) a pod.

O povídce Lva N. Tolstého šířiti se nebudeme: náležiť k oněm mravoučným, suchoparným povídkám, které veliký umělec tento píše v poslední době a kteréž slávě jeho jako belletristy spíše škodí než prospívají. Rozmluvy pohana Julia s křesťanem Pamfiliem o manželství až k omrzení točí se pořád okolo známé myšlenky Tolstého, že muž má pohlížeti na ženu ne jinak jako bratr na sestru nebo syn na matku. *A. Vrzal.*

P. Marco d'Aviano, kněz řádu kapucínského, strážný duch Vídně a Rakouska za tísně turecké r. 1683. Sepsal *Fr. Janovský.* V Brně 1894. Nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských. Str. 72. Cena 30 kr.

Spisek tento jest otiskem z „Obzoru“ r. 1892. Vypravuje se tu život a působení věhlasného kapucína, jenž byl důvěrným rádcem a podporou císaře Leopolda I. Císaři věrně jsa oddán dodával jemu pevnou svou důvěrou zmužilosti i v dobách nejhorších. V pohnutých tehdejších bězích válečných měl P. Marco d'Aviano znamenitý vliv, jehož vždy používal ku prospěchu císaře i říše veškeré. Odklizoval neshody, usmiřoval protivy, všude platně působil a v děj zasahoval, tak že právem nazývá se strážným duchem Vídně a Rakouska za tísně turecké r. 1683. A při všem provázel jeho jednání hojný sbor křesťanských, hrdinských ctností. — Pan spisovatel řídil se hlavně osvědčenými spisy Kloppovými; vypravování jeho spočívá tedy na základě solidním. Spisek psán jest popularně, pro lid, který zajisté rád si jej přečte. Milerádi doporučujeme. — Chybou tiskovou jest na str. 60.: několik námořních l i d í, místo: l o d í. *J. Tenora.*

A. S. Puškin: **Piková dama a jiné novelly.** Z ruštiny přeložil *V. Mrštík.* V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Str. 71. Cena 10 kr.

„Piková dama“ není vlastně novella, nýbrž mistrovsky vypravovaná anekdota, v níž s podivuhodnou věrností nakresleny jsou stará hraběnka, její schovanka, jich vzájemný poměr a demonsky sobecká povaha Heřmanova. Nahodilý, anekdotický obsah je také ve „Výstřelu,“ v němž velice trefně načrtnuta postava mstivého, ponurého Silvia. V „Obstaravateli pohřbů“ nakreslen všední život ruských prostých lidí, a to tak klidně, objektivně, realně, že novellu tu znamenitý kritik Ap. Grigorjev má za vzor, jímž se řídili naturalisté, spisovatelé, kteří věrně líčili prostou skutečnost, prostý život lidu. Škoda, že nemáme před sebou všech „Novell Bělkinových,“ abychom promluvili o významu jejich a přivedli doklady toho, že v Bělkinovi Puškin vytvořil obraz prostého, dobrosrdečného ruského člověka jako kontrast demonských povah, a ústy Bělkina podal řadu prostých, dobrosrdečných příběhů. — Překlad V. Mrštíka je sice věrný originalu, ale rčení: „to nás podivilo (45) a pod. není česky obvyklé. Na str. 49. místo: „Denis*ovem* Davydovem“ má státi: „Denisem.“ *A. Vrzal.*

Knihovna lidu a mládeže.

Legendy. Životy svatých a světic Božích na každý den celého roku. Knihárnám osobním, farním, školním, obecním, spolkovým a rodinným veršem národním sepsal *Beneš Method Kulda,* sídelní kanovník vyšehradský. Dvanáct měsíčních svazků po 40 kr. V Praze 1894. Nákl. vlastním. Str. 96.

Ctihodný veteran českých spisovatelů chtěl napsati českému lidu české legendy popularním, hodně srozumitelným veršem a myslím, že se mu to plnou měrou zdařilo. Lid nerád básně čte. To je faktum, které se popříti nedá. V naší době vůbec i básně předních básníků mezi vzdělanci samými mají málo čtenářů. Studenti, blouznivé slečny a z mužů vyspělých jen tak zvaná elita čtenářstva, jak praví Mistral. Široké vrstvy lidu pro poesii nemají valného smyslu. Jest obyčejně těžká, obsahem i formou, a tu rozuměti nemohou. Nebo vyžaduje delšího a hlubšího přemýšlení, a to zase široké obecenstvo nechce (bohužel!), ono se chce jen bavit. Panem et circenses. Ví to každý, že většina čtenářů při četbě novel a romanů přeskakuje místa lyrická, líčení krajin, líčení stavů duševních. A mladá generace naše tak příliš mnoho si zakládá na mrštíkovsky nádherných krajinomalbách, na svobodovsky pitvaných stavech duše lidské. Mluvím o širokých vrstvách lidu a řeknu hned přímo, že jsem k onomu romanticky idealnému pojmu „lidu“ velice pessimistickým! Co jest u nás knihoven pro lid! A co knihoven pro lid bez programu lidového! A lid těch knihoven vůbec nečte, aneb čte-li, nerozumí jim. Redaktoři jejich lidu neznají, sedí někde v Praze, a jejich celá známost je několik kaváren s papírovou znalostí lidu v časopisech a ročně malý výlet na venkov, kde se domnívají proniknouti na dno srdce našeho lidu, který je ku měšťákům a zvláště na Moravě k Čechům velice nedů-

věřivý a opatrný! Bylo by zajímavo sestaviti statistická data u našich knihkupců, které stavy nejvíce kupují knihy a jaké? Dovolil bych si hádati a myslím, že bych mnoho neprohádal. Předně studenti, a to zase ne všichni. Spíše ti chudí, než bohatí. Ve vyšších třídách škol středních bývají studenti, kteří koupí každou skoro novinku belletristickou. Přišedše do Prahy na vysoké školy, nemají kdy čísti, buď pro studia svého oboru, nebo bohužel pro studia kaváren (viz Mrštíkova Jordána!), nebo mají zase přístup ke knihám a časopisům v kavárnách a knihovnách, to již tedy tolik nekupují. A dokončivše svá studia, vstoupí do praktického života. Bože, jaký tu kontrast! Jak často z nadšeného bibliofila stane se nepřítel vší literatury! Professor má svou knihovnu professorskou, své odborné knihy, o poesii se obyčejně mnoho nestará. Učitel, který věnuje něco na knihy, nestačí ani na své odborné. Řekl bych, že poměrně nejvíce odbírají a čtou knihy kněží. Ti proskribovaní zpátečníci, nepřátelé osvěty, nepřátelé lidu a přátelé Říma. Ale je to faktum. Každý kněz vám to dosvědčí. Dnes vyjde první sešit jakéhokoli díla a zítra již leží v kaplance venkovského kněze pět, šest exemplarů z různých knihkupectví. I firmy zahraniční mají pečlivě sestavené seznamy českého kněžstva. Každý kněz má svého knihkupce, u něhož nechá sta za knihy theologické, vědecké i belletristické ročně. A ti, kteří nás kdekoli ve společnosti i v novinách proskribují, rádi přicházejí si z naší knihovny vypůjčovat! Faktum. A k čemu tak dlouhé výklady? Chtěl jsem jen ukázati, kdo u nás knihy kupuje. Stav měšťanský nejméně. Namnoze se spokojí jen svým kalendářem a koupí si ten nejlacinější. A knihy p r o l i d? Vlastní l i d koupí jen malé procento. Čte z knihoven veřejných, kde jsou, nebo ze soukromých, zvláště kněžských. A tu jsem přišel k té zkušenosti, že, chce-li kněz mezi lidem knihu dobrou rozšířit, musí ji koupit sám, musí ji dát svázat sám, musí ji půjčovat zdarma a musí ji lidu namnoze vnucovat. Rozumí se samo sebou, že se kniha brzy roztrhá, není k potřebě, a chcete-li ji dále půjčovat, musíte koupit novou. Žádejte za četbu dosti málo, téměř nic (na vazbu a koupi knih nových), a počet čtenářů se vám scvrkne na minimum. Tedy chce-li kněz na venkově s prospěchem apoštolovat, musí sáhnout hluboko do své, často prázdné kapsy. To jsou myšlenky, které se mi namanuly při Kuldových „L e g e n d á c h.“ Kulda na titule píše, pro koho určil své dílo. A kdo je koupil? Zajímavá věc. Poslední sešit má d o s l o v. Odběratelé posílajíce peníze poštovní poukázkou, připsali pár slov díků nebo posudku. A kdo to jsou? Biskup, probošt, děkan, vikář, farář, kaplan... a tak to jde dále... zřídka kde čtu: Ant. Jirásek, tovární dělník v Hronově: „Za píli, kterou Jste věnoval tomuto dílu, žehnej Vám Bůh zde na zemi a po smrti k těmto svatým, které Jste opěval, dej Vám Bůh s nimi se radovati.“ Jak krásné! Prostý dělník — ovšem katolický. Někteří kněží koupili více exemplarů!

Kulda napsal skutečně dílo roztomilé. Pravým veršem národním, kterému každý rozuměti bude. Mnohá čísla jsou krásnými písněmi

duchovními, jen hudbu (Nešverové, Sychrové! pozor!) k nim a půjdou z úst do úst. Za zvláštní zásluhu kladu stařičkému pěvci, že provanul celé dílo své ryzím duchem vlasteneckým, že si pilně všímal svatých a světic českých a slovanských. Hned 1. leden mimo krásnou píseň novoroční má legendu „Blah. Zdislava, vdova, paní Česká † 1285."

„Legendy" psány jsou krásnou českou mluvou, plnou, širokou, jakou se u nás nyní již nepíše, jakou psali naši Sušilové, Soukopové. Verš je ku podivu plynný a rým zvučný. Ovšem, že nelze očekávati od těchto legend nějaké zázraky básnického umění, mnohá čísla, jak ani nelze jinak, jsou slabší, mnohá se opakují myšlenkově; nezapomínejte však, že jsou to legendy na každý den církevního roku, leckde je jich i více na jeden den! Jaká to jen práce fysická pro starce, jehož zrak slábne, jak si nedávno naříkal, tak že musí užívati písaře! Ale mnohá čísla jsou pravé perly duchovní poesie, a Kulda se jimi vryl do našeho srdce.

Budeme musit lid učiti tyto legendy číst. A lid jim porozumí. To však je jisté, že by četl raději legendy prosou psané. Do krátké básně, stížené poutem rythmu a rýmu, nelze vložiti vše, co se dá říci prosou, třeba dosti úsečně. Kulda to sám cítil a proto často přidává dodatky a vysvětlivky pod čarou. Již to je vadou básně, která potřebuje výkladu. Četl jsem, že někteří kněží, katecheté, předčítají legendy ty dětem ve škole. Myslím, že to bude jen tehdy s prospěchem, vyloží-li katecheta látku předem sám a pak teprve jako básnickou rekapitulaci legendu Kuldovu přečte sám.

Že Kulda umí výtečně psáti modlitby a písně pro lid, tomu nasvědčují spousty obrázků potištěných jeho básněmi. A jak to lid rád kupuje! Básník v úvodním věnování zve „Legendy" svým „zpěvem labutím." Nevěřím tomu a chci býti ještě dlouho, dlouho Tomášem. Zde má odpověď na jeho „Legendy":

B. M. Kuldovi, básníku „Legend":

Tvůj slábne zrak, však v duši Tvojí svítá!
Jak poutník stanul jsi na prahu ráje,
kde nedočkavě Svatých sbor Tě vítá.
Tvá lyra, Otče, k jejich poctě hraje,
svět šeří se kol Tebe v teskné hloubi,
však plá Tvůj zrak, v slzách se rozplývaje.
Tvá duše s duší nebes již se snoubí,
Tvůj slábne zrak, však v duši Tvojí svítá.

S. Bouška.

Paměti farnosti holické. Vzpomínka na konsekraci holického chrámu Páně dne 28. května 1893 vykonanou. Podává *J. Drápal.* V Olomouci 1893. Nákl. vlastním. Str. 95. Cena 35 kr.

Příležitostný spisek tento jest významu místního. Líčí se tu dle pramenů, jaké spisovateli po ruce byly, dějiny chrámu holického a podávají se črty z dějin přifařených obcí. Podotýkáme hned, že sám spisovatel nečiní nároků, že by byl spisek dokonalým, a že sám uznává, že není vše náležitě uspořádáno a zaokrouhleno. Pročež, jak si spisovatel přeje, nechť padá tu více jeho dobrá snaha, než její

provedení na váhu. — Jednotlivé podrobnosti mohou zajímati Holické a kteří v okolí žijí. Jinak by stačilo vypravování stručnější. Pro krajany spisovatelovy mohou však splniti paměti tyto poslání své, aby totiž naučili se milovati a ctíti rodnou ves. — Ve spisku jest několik obrázků.

Z chyb, jichž dosti se naskytá, vytýkáme jen: z dvouch (14); služby Boží se odbývaly (20); dle plánu c. kr. ministerstvem kultu schváleným (22); po kázaní asi hodinu trvající (25); slavnost, kteráž zůstane nezapomenutelným (25); déšť nebyl v stavu (27); celt na celtu (59) atd. *J. Tenora.*

Knihovna „Besed lidu.“ Č. 5. „Z pobratimských luhů.“ V Praze 1894. Nakl. J. Otto.

Jsou to dvě povídky: „Jankovo vězení“ od L. Ž. Ladanjského a „O svátcích“ od M. Kukučina. Dle titulního listu jsou prý to „dva obrázky z charvatštiny.“ Ladanjský, mladý, nadaný spisovatel, jehož „Crte i slike“ kritika charvatská velice příznivě přijala, jest ovšem Charvatem. Za to však nedovedeme sobě nikterak vysvětliti, jak p. pořadatel „K. B. l.“ M. Kukučina, Slováka, pojednou vřadil mezi spisovatele charvatské.

L. Ž. Ladanjski, jak již praveno, jest mladým talentovaným spisovatelem. Neřeší sice nijakých krkolomných problemů filosofických, za to však všecky jeho povídky, čerpané po většině ze života rodinného, poutají nás svou milou prostotou a nestrojeností. Takovou jednoduchou, milou historii rodinnou vypravuje v črtě „Jankovo vězení.“ Vězením tím byl zámek tery Barbory Rebrovec. Jankovi, zvyklému na hlučný život městský, byl opravdovým nudným vězením. Z této však velkoměstské nudy vyléčen byl svou sestřenkou Haničkou, která sice z jednoho vězení jej vysvobodila, do druhého však vězení — které ostatně Janko rád přijímá — do vězení manželského — jej uvedla. Slovem „Jankovo vězení“ jest pěknou rodinnou črtou. — Neméně pěknou jest Kukučinova kresba „O svátcích,“ ve které velmi pěkně a sympathicky líčí dva staroušky před svátky. Takovými čísly, jako „Z pobratimských luhů,“ stala by se nová knihovna opravdovou „Knihovnou Besed lidu,“ jenom že jiná čísla vesměs taková nejsou.

J. Malota.

Zábavy večerní. R. XIV. č. 5. „Kvítí z luhů jihoslovanských.“ Sebral a přeložil *J. K. Káčer.* V Praze 1894. Nákl. Cyrillo-Methodějské knihtiskárny.

Sbírka obsahuje celkem pět povídek ze slovinštiny. „Kamenné srdce“ od H. Kaše jest pouhým vypravováním života nešťastné Mary, která se ani nesmála ani neplakala.

„Na slemenech“ od Ant. Kodra líčí nám život nešťastného Oglara, uvězněného pro pouhé podezření, že zavraždil cizince, který zmizel tajemným způsobem. Milana, dcera onoho cizince, po návratu Oglarově musí z domu, a s ní i jeho jediný syn Petr, poněvadž ji proti otci hájil. Teprve náhodou dovídá se Oglar za dlouhý čas, že

onen cizinec zmizel přičiněním jeho souseda Prelesnika, který ucházel se o vypuzenou Milanu. Nyní, boje se prozrazení, sprovodí lstí i Oglara se světa. Vinník však zatím vyzrazen — a brzy na to nalezen mrtvý v milíři.

„Růžena“ od J. Stritara jest příliš romantická. Doktorova dcera Růžena od komediantův uloupená nalezne svého otce — vlastně otec ji — a stane se po rozličných příhodách šťastnou manželkou Markovou, syna bývalého principala.

„Poslední podloudník“ od J. Podgrajského jest smutnou historií ze života slovinských podloudníků. Podloudnictví líčí nikoliv jako zaměstnání, ale jako vášeň, které Modras obětoval svého syna, štěstí rodiny, ba i svůj vlastní život.

V „Nejjistějším věnu“ od P. Pajkové ukazuje spisovatelka na dvou sestrách, Mařence a Barči, co jistějším věnem, zda krása či ctnost.

Vánoční črta Ant. Koderova „Pokoj lidem na zemi“ líčí smír dvou úhlavních nepřátel v posvátné noci vánoční.

„Nejlepší věno“ je též nejlepším číslem sbírky.

Do lidových knihoven odporučení hodno. *J. Malota.*

Nová knihovna pro mládež. Pořádají M. Weinfurt a Fr. A. Zeman. Sv. 92. „Po choceňsko-broumovské dráze.“ Cestopisné obrázky pro mládež i dospělé. Napsal *Jan Tykač.* V Praze. Nakl. Fr. Urbánek. Str. 135. Cena 50 kr.

Spisek tento zábavně popisuje výlet, který podnikl v prázdninách r. 187* professor Jaroslavský z Litomyšle s několika žáky dílem pěšky, dílem po dráze z Chocni do Broumova a k pověstným skalám u Teplic a Abršpachu. Přiložena pěkná mapka, vypravování je poutavé. oživeno vpletenými pověstmi, které se týkají oněch míst, četnými zprávami dějepisnými a geologickými. Nesprávnost věcná, kterou bychom pěknému spisku tomuto vytkli, je vypravování, které autor vložil v ústa P. Viktorina o sporu o kostely broumovský a hrobský. Pan autor snadno se mohl dočísti u Tomka, že protestantští obyvatelé města Broumova a Hrobů neměli práva stavěti kostelů na statcích kláštera broumovského a arcibiskupa pražského a nebyl by vložil vypravování nesprávné do úst P. Viktorina. Jinak spisek rádi odporučujeme cestovatelům do „skalního města.“

Řada II. Sv. 93. „Zimní pohádky.“ Napsala *V. Lužická.* III. V Praze 1890. Str. 111. Cena 70 kr.

V. Lužická ve svých „pohádkách,“ jak nazývá povídky a obrázky ze života, příliš filosofuje a vkládá do úst buď dětem neb do úst osob. jež mluví k dětem, myšlenky, kterým děti sotva rozumějí. Tak v povídce „Malá dobrodějka“ otec mluví k dceři maličké „o společenském bylí,“ o „zmrzlém květu lidském,“ jehož význam chápe sice čtenář dospělý, sotva však mládež. V nejdelší „pohádce“: „Povinnost budiž ti svatou“ matka mluví k děvčátku o boji „dvojích povinností,“ stojících proti sobě: k jedné táhne srdce,

druhé radí rozum následovat. Povídka sama nebyla by špatná, jen méně rozumování, dokazování, a více obrazů. Nelze souhlasiti s výkladem Lužické a „zlatém zrnu“ (str. 84.).

Sv. 94. „Pod temenem Krušné Hory.“ Příhody pražské ferialní osady chlapecké na venku v stinných lesích Křivoklátských. Sepsal *Karel Černý*. S 10 obrázky. V Praze 1892. Str. 194.

Autor v úvodu ukazuje na význam a vznik „spolku pro české ferialní osady města Prahy a jeho předměstí.“ Účelem spolku jest, aby opatřil žákům obecných, měšťanských a nižších tříd středních škol města Prahy zotavení na zdravém vzduchu venkovském v době prázdnin buď ve společných osadách pod dozorem učitelův a pěstounek anebo soukromě u jednotlivých lidumilů. Dále autor líčí blahodárnou činnost spolku toho, který se stará také o dítky z venkova, v Praze usedlé a líčí život na jedné z ferialních kolonií pod temenem Krušné Hory. Z knihy té, psané poutavě, nabudeme pěkného poučení o věci té.

Sv. 95. „Kytice.“ Almanah pro mládež česko-slovanskou. R. III. Spořádal *Fr. A. Zeman*. S vyobr. V Praze 1893. Str. 195. Cena 1 zl. 20 kr.

V „Kytici“ věnováno několik prací vzpomínce na Komenského neb jeho oslavě. Hned báseň El. Krásnohorské „Splnění“ oslavuje Komenského. Sloh její je dosti těžkopádný. Vůbec z básní, v „Kytici“ obsažených, nemá žádná umělecké ceny, ani delší veršovaná pověst „První pluh“ od Dra. H. Vovse: nejlepší jest ještě „Sněženka.“ Komenskému věnována ještě stať J. Šmahy „Jak Komenský včelařil ve Fulneku“ a L. Fialy dějepisná povídka „Z vlasti do ciziny.“ Povídka „Pod dubem Lichnickým“ od V. J. Jedličky, jejíž děj čerpán z dějin doby braniborské v Čechách, má bledý kolorit historický. Ostatní práce jednají o zdravotnictví („Na procházce“), neb o ptácích („O čejce“), nebo podávají cestopisné náčrtky („Hejšovina“). Málo dobrého za tak značnou cenu!

Sv. 96. „Svatý Mikuláš.“ Původní činohra pro děti o 2 jedn. od *Fr. Pravdy*. Druhé vydání. Str. 53. Cena 40 kr.

Činohra o sobě pěkná, myšlenku má pěknou, ale pro děti dle našeho mínění dosti obtížna. Úloha Lucie zajisté pro děti příliš obšírna i těžka. Ovšem hrají-li činohru tuto dospělejší děti, je pro menší velice poučna: poučení plyne z činohry samé, ze skutků jednajících osob. *A. Vlas.*

Z malého světa. Dvě povídky z ruského: „‚Pan‘ Skorochodov“ od *Mamina-Sibirjaka*. Přeložil *Josef Mikš*. — „Prokletá sláva“ od *J. N. Potapenka*. Přel. *K. Štěpánek*. V Praze 1894. Nakl. J Otto. Str. 63.

V obou povídkách hrdiny jsou malí hoši, hoši nešťastní. „Pan“ Skorochodov, syn chudé vdovy, je stále nemocen a nejlepším přítelem jeho jest švec Gavrilyč, který nenávidí nemocných kromě „pana“ Skorochodova. Doufaje, že dítěti prospěje venkovský vzduch, Gavrilyč veze je z města, ale na venkově „pan“ Skorochodov mu

usíná, aby se již neprobudil. — Dojemná je Potapenkova povídka o mladém hochovi, jenž nucen a trýzněn otcem nabude jakési zručnosti ve hře na houslích; otec, chudý úředník, má za to, že syn jeho má skutečný talent, že jako hudebník se proslaví, zlepší jeho hmotné postavení. Ale hoch, nemoha se ani vyspati, aby ušel trápení a trýznění, oběsí se. — Překlady jsou plynné. *A. Vlas.*

Literarní rozpravy v časopisech.

J. Arbes, Po stopě plagiatu (Kv. 7). — *J. Blokša*, Dante a Čechy (Č. Mat. mor. 1). — *B. Foustka*, Reforma klasických studií. (Naše doba 9). — *Fr. Janovský*, Jazykozpytné zásluhy katolických missionářů (Obz. 7). — *E. Kadeřávek*, Jaká filosofie předcházela filosofii křesťanskou ve starém věku (Čas. kat. duch. 8). — *F. V. Krejčí*, Filosofie v literatuře (Lit. L. 11). — *Fr. Pastrnek*, Památky hlaholského písemnictví (Čas. Mat. mor. 2). — *S. Podlipská*, Slávy Dcera (Ženské L. 5). — *A. Saturník*, O básnických popisech (Zl. Pr. 11). — *T. Šmýd*, Dr. Andrej Radlinský (Vl. 9). — *K. Štěpánek*, Vznik a rozvoj ruského dramatu (Zl. Pr. 39). — *J. Vorel*, Katolický roman (Lit. L. 5); Možnost v realistickém romaně (Lit. L. 15). — Rozklad v literatuře (Zl. Pr. 40). — *Rydel*, Nové stanovisko v esthetice (Przegl. powsz. 1). — *Achelis*, Filosofický význam ethnologie (Vierteljahrschr. f. Philos. 3). — *A. E. Berger*, Lidové a umělé básnictví (N. u. Süd 2). — *F. v. Bezold*, O začátcích svéživotopisu (Ztschr. f. Kulturgesch. I. 2). — *Biese*, Co znamená překládati? (Ztschr. f. vergl. Litt.-Gesch. 1). — *Kamper*, Rok české literatury (Magaz. 24). — *Kolubowsky*, Filosofie v Rusku (Ztschr. f. Philos. 2). — *H. Lorm*, Literarní mravnost (Ggw. 49). — *R. Mayer*, Metafysický a empirický názor na literaturu (Magaz. f. Litt. 22). — *Th. Ziegler*, O vzniku esthetického pojmu (Ztschr. f. vergl. Litt.-Gesch. 2). — Nářečí v dramatě (Kunstw. 9). — *S. Mériadec*, Dantovské studie ve Francii (Études 2). — Zázrak lurdský a kritika Em. Zoly (Civiltà catt. 1057).

Zprávy.

Sjezd katolíků českého jazyka zabýval se v odboru literarním (31. července) hlavně těmito třemi předměty: Literarní družstva (zprav. rada Vl. Šťastný), Krásná literatura (zprav. prof. Dr. J. Korec), Křesťanská filosofie a apologetika, časopis pro tyto vědy, jakož i pro křesťanskou sociologii a vědy přírodní (zprav. kan. Dr. J. Pospíšil). Do výkonného výboru pro založení filosofického a apologetického časopisu zvoleni kan. Dr. J. Pospíšil, prof. Dr. J. Hodr a Dr. P. Vychodil.

Slovinsko. V „Slovanské knjižnici“ vydány ve slovinském překladu: „Kjer je ljubezen, tam je Bog“ od Tolstoje, „Rakvar“ od A. S. Puškina a „Božena,“ překlad z češtiny. V 16. sv. „Turopoljski top“ od Šenoy a „Dvoboj“ od Sv. Čecha. V 17. a 18. sv. setkáváme se s naším starým známým V. Kosmákem „Izabrami spisy V. K.“ Jak asi přijat byl náš kukátkář u Slovincův, o tom svědčí č. 14. „Dom in sveta,“ kdež se o spisech jeho praví: „To vam je berilo (čtení) kakoršnega se veseli človek zdravega srca! Tu naj se uče naši pisatelji, kako treba pisati za narod, kako ga treba zabavati in učiti ob jednem.“

— *Fékonja,* známý slovinský historik, uveřejňuje v „Dom in svetu“ zajímavou studii „Ogled po stari povesnici slovenski,“ v níž stručně vypravuje dějiny slovinských zemí před jich zaujetím Slovinci.

— „Matica Slovenska“ vydala záslužné dílo *S. Rutara* „Zemlja slovenska. I. del.“ Jsou to dějiny pokněžněného hrabství Gorišky a Gradišky.

— V č. 11. „Dom in sveta“ referuje univ. prof. *Tumpach* o českých překladech Písma sv. Týž podává častěji zprávy o české literatuře v časopise „Dom in svet.“ *J. Malota.*

Charvatsko. Dne 17. června měla „Matice charvatská“ svou výroční schůzi, při kteréž ustanoveno vydati pro rok 1894. tyto knihy: „Slike iz obćega zemljopisa“ (sv. 4.) od Dra. Hoiće, „Povijest srednjega vijeka“ (sv. 3.) od Fr. Valla, „Slike iz svjetske književnosti“ (sv. 2.) od Dra. M. Šrepela, Turgeněvovy „Izabrane povijesti“ a sebraných spisů básnických M. Bogoviće sv. 2. „Pripovijesti.“ Mimo tyto vydány budou spisy některých starších pracovníků Matičiných E. Tomiće, Š. Gjalského, V. Novaka a drama Dra A. Trsić-Pavičiće. Vedle těchto členských podílů chystají se nákladem „Matice charv.“: Dra. M. Šrepela „Rimska satira,“ překlad Vergiliovy „Aeneidy“ od Dra. T. Maretiće. Danteovo „Peklo“ letos nevyjde, poněvadž překladatel Š. Buzolić zemřel. Prvý svazek „Národních písní“ pro tutéž příčinu roku loňského vyjíti nemohl. Matice měla roku loňského 10.006 členů. Příjmů měla 35.372 zl. Úhrnného majetku má 171.706 zl.

— *J. Kozarac* ve své povídce „Tena“ načrtal dívku oddanou lásce všech možných způsobů, vylíčil okamžiky, kdy svou láskou hřešila, jakož i důsledky, ke kterým ji náruživost její přivedla. Svou „Tenou“ ukazuje spisovatel opět jeden temný obraz ze života Slavonců, aby upozornil, jak hluboko zlo zapustilo své kořeny ve Slavonii. Obraz ten skutečně jest smutný, neboť Tena není snad výjimkou mezi dívkami slavonskými, ale pravidlem. Moralní cit ve Slavonii o dovolené a nedovolené lásce jest velice otupělý. Ethická tendence, kterou vyčísti lze z „Teny,“ jest osobitým znakem péra Kozaracova.

— „Tri ljubavi z mladenačkih uspomena.“ V této povídce týž spisovatel odhaluje nám své srdce, svou duši, skýtá příležitost k hluboké psychologické analysi, jakož i k tomu, abychom mohli o Kozaracovi jako spisovateli vysloviti jistější soud. Pozoruhodným jest místo, kde praví Ital Charvatu: „Za ovo dvije godine, što živim u Djakovu, naučio sam prilično hrvatski. Kada dodjem u društvo, hoću da se ulaskam vašim ženama, napinjem se, da što točnije hrvatski govorim, a sve — vaše žene i djevojke — u mjesto da mi čestitaju ismjehavaju se i nastave sa mnom govoriti — njemački.“ K tomu dokládá „Vienac“: „Es ist eine alte Geschichte, doch bleibt sie immer neu.“ — *P. Kauk,* františkan, vydal „Sebrane pjesme,“ které vyznačují se jadrnými myšlenkami.

— „Iskre i plamovi“ od *M. Ostojiće* jsou nadšené písně vlastenecké. K původním připojeny jsou básně přeložené z novější literatury vlašské pod názvem „Apeninke.“ *J. Malota.*

Srbsko. Sebraných spisů grammatických a polemických *Vuka Stefanoviće Karadžiće* vyšel 1. svazek péčí zvláštního odboru pro vydání jeho spisů. Posud vydány dva svazky srbských národních písní; třetí se dotiskuje. Jeho slovník, který přede dvěma lety vydán redakcí Boškovićovou, znova bude vydán, poněvadž objeveny četné nesprávnosti a poklesky, o kterých jsme se zmínili již tehdy.

— Známý básník *Zmaj Jovan Jovanović* chystá novou sbírku básní, které vydá „Srbská Matice“ pod názvem „S n o h v a t i c e.“ Jsou v ní obsaženy lyrické písně, vlastenecké, satirické vedle překrásných ballad a romancí. Zvláště pak pěkné jsou prý básně humoristické. Sbírka jest odpovědí na „trhavou“ kritiku Nedićovu, který básníkovi radil, aby poesie již nechal.

— *V. M. Jovanović* napsal veršovanou povídku „R e a l i s t a,“ ve které však nic „realistického“ není, leč bychom sem počítali tu a tam roztroušené frase. Přítel vypravuje při sklence vína svůj život, ve kterém ničeho zvláštního, co by zasluhovalo poetického zpracování. Celá povídka postrádá vážnější myšlenky. *J. Malota.*

Bulharsko. Kdyby bylo možno pokrok literatury posuzovati dle počtu periodických časopisů, mohli bychom býti s Bulharskem spokojeni. Časopisů má hojnost. Odčítáme-li politické listy, zůstane nám ještě dosti slušné číslo — 55 — časopisů věnovaných buď literatuře, buď odborným vědám. Literaturou zabývá se 17 časopisův, obchod, hospodářství pěstuje 13 listů, ba i socialismus má již své bojovníky seřaděny okolo dvou listů. Dále 2 časopisy obírají se stenografií, 3 vojenstvím, 3 právnictvím. Učitelé, ženy, ano i spiritisté mají taktéž své odborné listy. Že „modní list“ mezi těmito rozličnými listy a časopisy neschází, snadno se domyslíme. Takovéto úžasné množství listů že nikterak není ku prospěchu mladičké literatury bulharské, snadno se domyslíme. Bulhaři sami praví, že národ mnohého listu nepotřebuje — ovšem potřebují ho redaktoři. *J. Malota.*

Polsko. Nákladem krakovské akademie vyšlo: „Ś r e d n o w i e c z n e u s t a w o d a w s t w o s y n o d a l n e b i s k u p ó w p o l s k i c h“ od *P. Jana Fiałka*. První díl jedná o životě duchovenstva ve středověké Polsce na základě synodních zákonů: I. Oděv duchovních: 1. tonsura, pěstování vlasův a vousů, 2. sukně duchovních, 3. zákaz nositi zbraň. II. Nedovolená zaměstnání a zábavy: 1. choditi do hospod a míti je, 2. hazardní hry (v kostky i šachy), 3. tance a zpěvy, zvláště o hostinách primičních, 4. o představeních divadelních. III. Poměr duchovních k osobám ženským a konkubinat: 1. přebývání ženských v kněžských domech, 2. právní poměry konkubinatu, 3. svoboda testovati a zápisy konkubinářů. Kniha jest velmi cenným příspěvkem ke kulturním dějinám; třeba ovšem míti na zřeteli, že žaloby, které se pronášely na synodách, neznamenají, že zlo bylo obecně rozšířeno, nýbrž naznačují jeho škodlivost a naprostou nesměstitelnost jistých činů s idealním ponětím stavu duchovního.

— *Dr. Antoni J.* vydal nedlouho před svou smrtí: „S y l w e t k i i s z k i c e h i s t o r y c z n e i l i t e r a c k i e.“ Serya IX. (Kraków, Gebethner.) Byl lékařem, vnukem francouzského emigranta (rodné jméno: Rolle); vyrostl na Podolí a archiv venkovský, který jednou z dlouhé chvíle prohlížel, vzbudil v něm zájem pro dějiny kraje; psal drobná díla o dějinách Podolí a Ukrajiny, tu volný obrázek s historickým podkladem, tu vážnou črtu, zbudovanou přesně na pramenech. Tak podal obraz jmenovaných krajů, jakého o Velké Polsce posud není. Práce jeho vynikají živostí, a proto se těší oblibě. Pole jím pěstované na ten čas osiřelo.

— *M. Bobrzyński* a *St. Smolka* vydali vloni monografii: „J a n D ł u g o s z. J e g o ż y c i e i s t a n o w i s k o w p i ś m i e n n i c t w i e.“ (Kraków

1893.) Spisovatele lze nazvati vzory spisovatelské svědomitosti, že knihu, která byla napsána již r. 1880., po 14 roků drželi ve skrytě očekávajíce, neobjeví-li se nové prameny, které by. některé věci jinak objasnily. Oceňují kriticky hlavní spis Długoszův: „Historiae Polonicae libri XII.," největší dějepisné dílo 15. věku vůbec; a poněvadž byl Długosz nejen dějepiscem, nýbrž i činným politikem, mají autoři příležitost, zabývati se vůbec poměry rzeczy pospolitéj za Vladislava II., III. a Kazimíra Jag., a tak jest spis zároveň nejlepším dosud vypsáním poměrů té doby.

— *Ernest Deiches* líčí v knize „Koniec Morstina. Studyum historyczne z czasów Jana Sobieskiego," dobu tohoto prohnaného diplomata a dvořana za posledních dvou Vásovcův a za Jana III., smutnou episodu polských dějin, kdy se provozovala v Polsce prodajnost a zrada ve velkém slohu.

— Pro kulturní dějiny i pro umělecký průmysl velmi cennou publikací jsou: „Zabytki (památky) przemyslu artystycznego w Polsce," seš. 1.—6., sebral prof. *S. Odrzywolski*, architekt. (Kraków, w drukarni „Czasu.")

— Pro literarní dějiny, pro poznání cizích vlivů v literatuře polské vyšly tři zajímavé knížky: *E. Porębowicz* ukazuje ve knize „Andrzej Morsztyn przedstawiciel baroku w poezyi polskiej," vliv italského básníka Marina na Marsztyna. — *B. Gubrynowicz* („Piast Dantyszek. Kartka z twórczości J. Słowackiego") vliv „Božské komedie" na jmenovanou báseň Słowackého, a *W. Hahn* („Trzyczynek do genezyi Maryi Stuart J. Słowackiego") souvislost M. St. se spisy W. Scotta. — *K. Łaposzyński* sestavil: „Flora Litvy w Panu Tadeuszu."

— *Stan. Rossowski* vydal sbírku feuilletonů pod titulem „Z teki impressionisty." (Lwów, Księgarnia Jakubowského i Zarudowicza.)

— „Pisma Walentyny z Trojanowskich Horoszkiewiczowej," vydaná od jejích žaček, nevynikají zvláštní silou básnickou, ale mluví z nich duše, milující Boha a vlast.

— *B. Prus,* nejvtipnější feuilletonista varšavský, napsal pověst o 4 svazcích: „Emancypantki." (Warszawa, Gebethner i Wolf 1894.) „Taký jest duch času, že všichni mladíci jsou positivisty a dívky emancipantkami," charakterisuje autor nynější ovzduší varšavské. Dříve bývala dívka, vrátivší se z pensionatu, užitečným členem rodiny: pomáhala matce, učila sestry, časem se bavila a tančila, konečně se stala šťastnou manželkou, — nyní mluví každá jen o samodělnosti, o práci, cítí výčitky svědomí, že jí chléb rodičů... Takovou byla i Magdalena Brzeska, vychovaná v pensionatě pí. Latterové, kde byly učitelky i chovanky zamilovány, kde probíraly učitelky před mladými děvčaty choulostivá themata... Spisovatel líčí osudy Magdaleniny jako vychovatelky a společnice; je to dobrá duše; nemá potud pokoje, pokud nepotěší bědných a nešťastných; jest nevinna, až naivní, jakýsi nepokoj, spěch jest známkou všech jejích prací. Ale lidé ji vyléčili z naivnosti, házíce po ní blatem, selhaly její názory o samočinnosti ženy, ztratila důvěru v lidi. Zbožnost v mládí jí vštípená a do té doby v srdci dřímající opět se probouzí, podivín Dębicki, mathematik, ji pozbavuje svým vědeckým výkladem o pravdivosti bible pochybností, Magdalena se stýká s jeptiškami a vstupuje do kláštera, kde nalézá její šlechetné srdce potěchy v práci pro Boha a bližního. Povídka

místy snad i kus životní zpovědi spisovatelovy, jest velmi sympathická, třeba se i Magdalenina postava docela nepodařila; dle úmyslu spisovatelova to měl asi býti ideal duše hledající pravdu, ale jak ji vylíčil, je to holoubek, jehož křídla přece jen postříkalo bláto pozemské.

— *W. Masłowski* napsal „Wiarusy, powieść we trzech tomach." (Lwów, nákl. „Przeglądu" 1893.) Děj jest vzat ze začátku povstání Šamylova na Kavkaze r. 1859.; povídka jest bohata pěknými podrobnostmi, ale činí v celku dojem plagiatu romanu „Ohněm a mečem" neb „Potopu," nikoli plagiatu v obyčejném smyslu, nýbrž tak, že se p. Masłowski úplně vžil v Sienkiewiczův způsob tvorby, tak že děj, postavy hrdiu, technika, popis bojů, ba i sloh a řeč jsou Sienkiewiczovy.

— V tiskárně „Czasu" vyšla překrásná knížečka: „Sto rozmyślań o Przenajświetszym Sakramencie na tle (základě) Pisma św."

— *Czesław Lubiński,* Slezan, vydal knihu veršů: „Z niwy ślązkiej." Nejlepší jest díl I.: „Z życia i świata." *J. Šilhan.*

Německo. O rouchu Páně v Trevíru a vystavení jeho v r. 1891. vydal tamější biskup Korum nedávno spis („Wunder und göttliche Gnadenerweise" atd., str. 196, cena 1·50 m.), ve kterém zaznamenány a vědecky doloženy veškeré zázračné události, při pobožnosti oné sběhlé. Zprávy jsou podány a sestaveny s úplnou objektivností, tak že snesou i nejpřísnější měřítko kritiky dějepisné i lékařské.

— Shakespeare či Bacon zaměstnává stále ještě bádání dějezpytné. V prvé z pěti přednášek, vydaných z pozůstalosti *ten Brinka* (Strassb. 1893) vyvrací se domněnka o Baconovi zcela rozhodně; ostatní znamenitá pojednání ta obírají se seřaděním děl Sh., jeho významu jakožto dramatika, komického a tragického básníka. — *E. Bormann* naproti tomu („Das Shakespearegeheimnis." Leipzig 1894) podnikl důkaz, ovšem nezdařený, kterak podobnost vědeckých a básnických myšlenek poukazuje na stejného spisovatele děl přírodozpytných i dramatických. Mnohých důvodů nelze ani vážně přijímati.

— Zajímavá i cenná je sbírka výrokův (autorit asi půl páta sta) o literatuře a umění: „Aus Werkstätten des Geistes" v. Walter Eichner. Frankf. a/O. Str. 800. Cena 4 zl. 50 kr.

— Zdárně působící Görresgesellschaft měla r. 1893. 2370 členů. Společnost vydává m. j. sborníky historický a filosofický, potom slovník o státních vědách; přednášky ve schůzích jejich konané (posledně v Bambergu) vynikají všestrannou důkladností.

— Rakouská Leogesellschaft konala posléze schůzi svou v Salzburgu. Prof. Dr. Altenweisel přednášel o křesťanství bez dogmat, v. Berger o divotvorném kouzelníku u Calderona; usneseno vydati návod ku sbírání a oceňování křesťanských nápisův až po r. 1600.

— Ve Stuttgartě počal Th. Schiemann vydávati „Bibliothek russischer Denkwürdigkeiten." I. svazek obsahuje zápisky Jakoba Ivanoviče de Sanglen, náčelníka policejní kanceláře v l. 1811. a 1812.

— Publicista *Dr. G. E. Haas* vydal nedávno proti přemrštěnému idealisování a zbožňování hellenismu cennou studii „Der Geist der Antike." (Graz, str. 576.)

— Cenný je spis *Dra. F. Knie:* „Die russisch-schismatische Kirche, ihre Lehre und ihr Cult." (Graz, str. 200.) Spis. pracoval na základě původních pramenů, s dobrou znalostí věci až na některá nedopatření a nesprávnosti dogmatické. Zajímavo jest ještě, že dle líčení jeho spojení obou církví je dosud velice málo pravděpodobno.

— Pastor *Gmelin* probírá ve spise svém („Schuld oder Unschuld des Templerordens." Stuttg. 1893) znova a podrobně otázku o zrušení řádu templářův, i dochází k výsledku, že potlačení to nebylo nikterak vinou jejich odůvodněno, nýbrž že bylo dílem hrabivosti Filipa Krásného a slabosti Klementa V. Tímto výsledkem staví se spis. zvláště proti Prutzovi.

— V díle „Das Jenseits des Künstlers" (Wien 1893, str. 311) snaží se *Fr. v. Hausegger* více nežli slušno proukázati ve tvůrčím úkonu uměleckém stránku bezvědomou, bezděčnému snu příbuznou. Jednostrannost ta svádí ve spise jinak cenném a zajímavém ke mnohým nesprávným úsudkům o poměru přírody k umění. *V.*

Švedsko. Známý švedský spisovatel *A. Strindberg,* jenž v poslední době střásl švedský prach s obuvi své, ano i mateřského jazyka svého se zřekl a usadil se v Německu, v říši dobrých mravův a velikých filosofů, s úmyslem psáti budoucně jenom německy, vydal poslední svůj roman „Minulost blázna" s podtitulem „Historie vývoje duše." Skládá se ze tří svazkův a má 700 stránek. Hrdina Strindbergův zove se Hans. Syn úředníčka a sklepnice má mnoho bratří a sester, s nimiž žije na štíru. Přesvědčen o své „superioritě," pln nesmírné hrdosti, dává jim rád cítiti, že je pokládá za bytosti příliš sprosté. Jednoho dne jest opomenut od bratra při dělení jakési lahůdky; neurazí se tím. „Nejsem jako druzí!" zvolá. Na ostatek má všecky chyby svého věku: krade, lže, přetvařuje se. Strindberg omlouvá jeho lživost tím, že prý mu schází paměť; pozoroval prý ten zjev často u švedské mládeže. Hans jest nervosní a zlostný až hrůza, miluje veliké prostředky a radikalní rozřešení. Hlavním však rysem jeho povahy jest rozuzdaný duch vzpoury. Na př. rád čte, hltá knihy, v nichž se líčí dobrodružství, ale přeskakuje místa, kdež autor se pozastavuje, aby přednesl své mravní názory, a to proto, že v mravouce spatřuje pojem samých povinností. Nenávidí ji, protože jest nespravedlností. Také otec budí v něm jen odpor, matka je mu lhostejnou osobou. Rodina jest zřídlem společenských neřestí, jakási „table d'hôte," restaurant... (Tu nám bezděky napadá ze „Santa Lucia," romanu p. V. Mrštíka, Jordán.) Ve škole se mu také nelíbí. Jeho staromodní šaty, jeho nepozornost, jeho slabost činí z něho terč posměchu a trápení ze strany spolužáků. Je špatným školákem, na ostatek Strindberg spatřuje v tom důkaz „superiority." Školáci, kteří neposlouchají naučení učitelů, jsou dle Strindberga jediní chlapíci, otevřené hlavy. Hans stává se neznabohem, potom upadá v přepjatý pietismus. Když dospěje v mladíka, pozbude své víry, ale není šťastnějším. Znechutí se mu všecka vytrvalá práce, cítí se neschopným každého, i nejmenšího napjetí sil ať už tělesných ať duševních, za to však rád pronáší o všem názory paradoxní a hloupé. Nebudeme ho stopovati na jeho putování za postavením společenským. Napřed jest domácím, potom národním učitelem. Potom začne studovati medicinu, jíž nechá a jde k divadlu. Předsevezme si napsati drama: „Ježíš Nazaretský," jímž spečetěn bude konec

křesťanství. Jeho literarní ideje jsou praprazvláštní: Dante jest mu hloupým mnichem, hloupým synem své doby. Za účelem rozšíření svých zásad založí spolek mladých básníků, jehož účelem je pořádati výlety a zábavy. Ráno se vždy odebéře se svými společníky na venek, ověnčí se kvítím po řeckém způsobě, opíjí se, a Hans potom zpívá při kytaře romance lyrické a kluzké písničky. Po několikaměsíčním životě toho rázu zpozoruje, že mu literatura neodpovídá. Vstoupí do pojišťovací společnosti a přijde o vše. Shledáme se s ním jako s úředníkem telegrafním, potom v redakci časopisu, konečně dostane místo u král. knihovny ve Stockholmě. Laskavý čtenář dá nám za pravdu, že nebylo třeba tolik „žvastu revolucionářského,“ aby hrdina konečně vstoupil do služeb státu. Tahle historie, v nejhrubších rysech podána, rozvoje skandinavské duše není ani zajímavou ani novou. Při tom dnešním horování pro literaturu nordickou, při té snaze, jež se zdá všemi ovládati, seřaditi se pod novým praporem, utvořiti si nové velekněze, nová dogmata, nové zákony, beze všeho ohledu a zřetele na ony pověčné a nezměnitelné, jež spravují naše obyčeje a rozvoj našich schopností, v celém tom upřílišeném hnutí „egotickém“ jest něco umělého a groteskního neboli směšného, přihlédneme-li k jádru. Naší literatuře rozhodně nemůže býti k dobrému, nechá-li se pohltiti, „posednouti“ úplně a nadobro ať už francouzskou nebo ruskou nebo konečně norskou literaturou. Jako jinde, tak i v písemnictví platí slova toho největšího spisovatele a veleducha sv. Pavla: „Všeho zkuste; což dobrého jest, toho se držte.“ (I. Tessal. 5, 21.) *A. Koudelka.*

Anglie. „The King of Schnorrers“ nadepsána sbírka povídek *J. Zangwilla.* Všech jest jich 16, z nichž „Mated by a Waiter“ jest povídečka pro tak zvané „summer“ (letní) číslo časopisu, — láska hrá v takových povídkách prim, — kdežto „The Semi — sentimental Dragon“ hodí se zase do „Christmas“ (vánočního) čísla magazin. Ve čtyřech objevuje se židovský živel, a to v nejdelší, po níž sbírka přezvána. Vypravuje se o triumfech prohnaného žebrákaprosiče Sephardiského, se zvučným jménem Manasseh Bueno Barzillai Azevedo da Costa. „A tragic comedy of creeds“ líčí, jak svobodomyslný dělník poslán pro duchovního, jenž však nesmí býti katolickým knězem, aby zaopatřil jeho umírající ženu, přivádí jí rabína (sic!). „A rose of Ghetto“ a „Flutter-Duck“ mají themata ze života pracující třídy židovské.

— Neradíme nikomu — o slabých lidech ani nemluvíme — čísti před spaním sbírku povídek *R. Murray Gilchrista* pod názvem „The stone dragon and other tragic romances,“ neboť jest více nežli možné, že by se čtenář ne-li už při čtení jich, tož zajisté při snění o nich mohl zblázniti nebo utopiti v té krvi, která se ve sbírce rozlévá a prolévá. Tím však nepravíme, že by nebyly dovedně a umělecky vypravovány.

— Tu, dle časového pořadí, v kterém vyšly, zmiňujeme se o překladu Šmilovského „Nebes“ (angl. „Heavens“) od prof. Mourka a paní jeho. Angličtí kritikové chválí nejenom překlad, ale i zvláště vytýkají krásně kreslenou povahu faráře „Nebes,“ jakož i Jenny, vychovatelky.

— „Life's little ironies and a few crusted characters“ jest sbírka povídek známého spisovatele anglického *T. Hardyho,* jež vynikají všemi přednostmi péra jeho. Jest však v nich patrný vliv francouzských novellistů co do způsobu volby themat a i co do zpracování, ač značně v uzdu jatý.

— „The Copperhead and other stories of the North during the American war“ jest sbírka čtyř povídek vypravovaných v první osobě, a to hochem. V „The Copperheadu“ vypravující jest sirotek, jehož za vlastního přijal farmař Abner Beech, jenž sympathisuje za války o svobodu s jihem. Všickni sousedé jeho jsou „abolicionisté“ (totiž: otrokářství) a jeho jediný syn nejenom se dvoří Estheře Hagadornové, dceři náčelníka „abolicionistů,“ nýbrž dá se také zapsat do armády „severní.“ Na nějakou dobu zmizí, ale vrací se právě, když farmu jeho otce zničil oheň, co vesničtí rváči se sešli k poradě, jak by Abnera „oškubali.“ Dostává se mu však výstrahy nevěstou synovou. Vylíčení, jak ji Abner přijímá a potom jejího otce jest mistrné. Hlavní však kouzlo nejen této povídky, ale i ostatních záleží v líčení života lidu, nad jehož hlavami se stahuje válka. Autor *Harold Frederic.*

— „Our manifold nature“ od *S. Grandové* jest rovněž sbírkou šesti povídek, z nichž první dvě nejvíce pozornosti zasluhují, ač i ostatním interesantnosti upříti nelze. „The yellow leaf“ (Žlutý list) ukazuje nám, kam to vede, když matka vychovává dceru svou v tom domnění, že povoláním ženy jest oslepovati muže. „Eugenie“ jest historie mladé dědičky, která jedná, jak by Evadne byla jednala, kdyby byla znala historii majora Colquhouna před sňatkem, místo až po něm. S. Grandová jeví se tu stoupenkyní Ibsenovou a Zolovou o „dědičnosti.“

— Milovníci allegorie s moralním významem naleznou hojnost látky ku přemýšlení ve svazečku *Frances Forbes Robertsonové* „The Devil's pronoun and other phantasies.“ První parabola začíná líčením utopického kraje, kdež obyvatelé mají vše společné a nevědí ničeho o nesvornosti, až někteří vyslanci knížete temnosti zavedou u nich zákon o vlastnictví. „Meriel“ zabývá se problemem, o jehož rozřešení se pokoušela J. Butlerová a jí podobné duše. V allegorii „Johan and Kina“ uvažuje autor otázku války v jejím vztahu a poměru ku křesťanství. „Phile“ jest historií sebeobětování až v zámezí jdoucího.

— „A Protégée of Jack Hamlin“ jest sbírka povídek *B. Hartea.* Severní Kalifornie jest opětně jevištěm jeho romantických episod, oplývajících jeho kousavým humorem. Popisy krajin a scen jsou tak grafické, že čtenář zrovna kraj ten vidí před sebou, a to tak, jak skutečně vypadá.

— *Bertram Mitford* znám jest anglickému čtenářstvu jako dovedný spisovatel povídek z kraje Zulův a tamtéž zanáší čtenáře jeho poslední novella „The King's Assegai.“ *A. Koudelka.*

— I původcem i obsahem velezajímavo je dílko „Confessio viatoris, by C. Kegan Paul.“ (Lond. 1891, str. 66, cena 2 shill.) Chef velké firmy knihkupecké, Kegan. Trench, Trübner a spol., vypravuje tu o svém návratu k církvi katolické (12. srpna 1891) po dlouhém zkoumání a bloudění.

— O černém moru z let 1348.—1349. vydal anglický benediktin *F. A. Gasquet* vloni obšírný spis („The great Pestilence,“ London, str. 244), ze kterého zvláště zajímati bude pojednání o neblahých účincích ohromné úmrtnosti na život církevní (nedostatek a nevzdělanost kněžstva), společenský (nedostatek pracovníků, převraty v poměrech mzdy a výživy) a literarní.

— Americký přírodozpytec, kněz *J. A. Zahm,* vydal vloni obranné dílo „Catholic science and catholic scientists“ (Filadelfia,

str. 218). Kromě povšechných úvah probírá některé sporné otázky, jež věda náboženství předkládá, a poměr Církve k vědám exaktním.

— Povznesení irského lidu věnován jest nový podnik („The Revival of Irish Literature,“ Lond., str. 161), kterým začínají Ch. Gavan Duffy, G. Sigerson a Douglas Hyde pracovati proti znemravňující literatuře. Ve čtyřech přednáškách těch poukazuje se na literarní minulost irskou, jakož i na prostředky ku zvelebení literatury nynější; hlavním prostředkem bude vydávati dobré, nové i starší knihy. *V.*

Italie. „Dedizione“ jest roman romanciera. Milanský Flavio Alcheni uzavře na horách důvěrnou známost se signorou Giovannou Cancianiovou, vrátiv se do města vyhledává ji, miluje ji, nechává se milovati, a když v ubohé ženě lásky vášeň vzplane plapolem, odkopává ji jako neužitečný, zbytečný předmět. Toť stručně obsah nové práce autora těchto děl: „Le confessioni di Andrea,“ „Fumo e cenere,“ „Coscienze oneste“ a „Maria,“ o nichž „Hlídka literarní“ už referovala, toť stručně obsah nové práce *Uga Valcarenghiho,* pravíme stručně, poněvadž nesnadno nečtenáři knihy té podati úplně vystihující představy o ní, ježto hlavní váha v ní položena ne tak na děj, jako na impresse, dojmy, subtilní analysi, barvitost atd. V jádře je to studie individua, Flavia, jíž romancier obětuje všecky živly svého romanu: děj, ovzduší, osoby, ideje, kraj atd. Flavio Alcheni jest „světem samým o sobě,“ intencí spisovatelovou jest získati veškerý zájem náš pro to, co se v něm děje a ne co kolem něho jest. Valcarenghi představuje nám tu hrdinovu duši ve všech jejích fasích, v různém světle, a ze stanoviska uměleckého nedá se upříti autorovi, že postřehy jeho nejenom jsou bystré a originalní, ale že i podání jejich jest umělecky cenné, po stránce moralní ovšem dalo by se ledacos vytýkati, neboť i připustíme-li oprávněnost studia „sensualnosti,“ nemůžeme ho připustiti do té míry, jak v knize se to místy děje. Rovněž dalo by se ledacos říci o obrácení se hrdiny od egoismu a pessimismu k altruismu, k lásce universalní. Celkem podává nám tu Valcarenghi postavu moderního spisovatele v jeho fysické, intellektualní, moralní, umělecké a literarní integritě.

— „Il libro della pietà“ jest knížka skládající se ze 7 novel, zdánlivě jedné na druhé nezávislých, v pravdě však spojených těsně navzájem a podřízených jedinému předmětu: pietě, lásce útrpné, jež vzniká v čistých srdcích při pohledu na utlačování slabých a na poblouzení silných, velikých tohoto světa. Všecky ty povídky vypravuje v první osobě mladík ohnivé a vznětlivé povahy, ale srdce plného dobroty a lásky. Zahajuje svazek „La sera dolorosa“ (Bolestný večer), vypravující o pádu do moře a zahynutí v něm mladíka, sirotka, s nímž nejen v životě, ale i v hodince nemilosrdně osud nakládal, neboť kapitan nechá raději mládce zahynouti ve vlnách, nežli by se o čtvrt hodiny zdržel. Potom následuje povídka „Sulla toglia della felicita“ (Na prahu štěstí), prostinká historie to mladé lásky, které odpor klade matka hrdinova a jež končí sebevraždou ubohé dívky Tullie. V třetí povídce „Navigando“ (Za plavby) vypravuje se o sporu mezi hrdinou povídky, Dinem, a kapitanem Guercim v přístavě kadizském, co bouře hrozí zmařiti přistání. V povídce „Santa debolezza“ (Svatá slabost i mírnost) líčí se bídný život, jaký vede Dino v dílně T. Corsalea, hrubého a ziskuchtivého, jenž

konečně přichází k poznání ctnosti a zásluh svého podřízence, když ho byl tento opustil, aby se vrátil k námořnictví. V povídce „Il Sangue“ (Krev) líčí autor náhlé a osudné zkažení Jiřího, bratra Dinova. „Ultima follía“ (Poslední bláznovství) jest idyllkou mezi Dinem a Armandinou a v povídce „La pace“ (Pokoj) podán smír Dina s bratrem Jiřím a jejich matkou. Celkový úsudek o těchto prácičkách zní: Jsou to číšečky z cizelovaného zlata, v nichž se perlí — bez pěnění a šumění — čisté a zdravé víno. Autor *A. S. Novaro.*

— *Antonio Fogarazzo* sebral své po časopisech roztroušené povídky, črty, článečky a vydal je v knížce pod názvem „Racconti brevi“ (Krátké povídky), jest jich celkem devět, pěkně se čtou, ale ceny umělecké hrubě nemají.

— „Il Marito“ (Manžel), kniha plná ohně, života a ideí, jest nejenom romanem, nýbrž spolu výkřikem protestu, je to kritika neuprosná našich obyčejů, našich předsudků, našich zákonů, našich náruživostí a vášní. A podivno, že tím bojovníkem, moralním revolucionářem jest žena, *Bruno Sperani.* Tu máte poněkud obsažněji děj „Manžela.“ Z něho nejlépe vysvitne čtenářům tendence spisovatelčina. Silvia Orlandi, dcera bohatého a vzdělaného zlatníka, provdá se o 17 letech za Tullia Amedeiho, bohatého měšťana, vzdělaného, hrdého, ale poněkud světáckými názory pokaženého. Jisté výbuchy a projevy jeho ducha budí strach. Silvia ráda by ho byla hned milovala z celého srdce, ale nemohla, poněvadž byla ještě příliš mladá a nezkušená, snad také vzpomínka na poručíka Alberta Signorelliho, jejího přítele z mládí, byla v ní příliš živá. Nenastalo mezi nimi potřebné „fuse,“ splynutí, poněvadž S. manžela svého příliš krátkou dobu znala, on pak jí nepochopil. T. Amadei neměl trpělivosti, aby počkal, až se z dívky plaché a pomatené vyvine žena. S. vidouc se tak říkajíc deptanou, k zemi tlačenou, tajila svůj hněv pod rouškou mrazivé lhostejnosti, a manžel se od ní úplně odvrátil, hone se za orgiemi atd. Byl slepý, neviděl, jaký poklad měl ve své choti. Příchodem synáčka Pierina na časek zlomí ledovou kůru mezi manžely, Silvia začala se kojiti blahou nadějí, že jí nastává nový život, život pokoje, lásky atd. Blahová! Dověděvši se o nevěrnosti manželově, opouští ho a vrací se k matce. U matky žije časek v sladké zádumčivosti jedině svému synáčkovi. Ten však na neštěstí umře. Tím padá také poslední bašta, která ji držela na výši moralní, neboť potom poddává se vrátivšímu poručíku Signorellimu. Manžel lituje snad svých chyb a jednak tuše nebezpečí, jež hrozilo jeho cti, přichází k Silvii krátce po mravním pádu a zapřísahá ji, aby se k němu vrátila. Ale Silvia nechce slyšeti. Několik měsíců potom propuká škandál. Matka Silvii zapuzuje, Silvie se odebírá po přání Signorelliho do Romagně k otci jeho, hrdému to a sobeckému aristokratovi. Tam se jí však dostane mrazivého přijetí, v domnění, že je to svedená bohatá dívka, podržují ji u sebe, ale chovají ji jako u vězení. Když však vychází na jevo, co a jak, tu ji bez milosrdenství z domu vyhánějí. A od toho okamžiku nastává odyssea ubohé Silvii. Je to tklivá historie ženy vysoce nadané, srdce milujícího, jež se světem béře všude narážejíc, aby obhájila své lásky, svého syna, svých práv a práv svého pohlaví. Ale marný boj jednotlivce proti všem. A Silvia Orlandiová po životě plném strádání, práce, boje a studia vrací se očištěná do náručí svého muže, neboť on ji miluje a ona jeho. Milovala ho vždycky, i tehdy, když se domnívala nenáviděti ho; milovala ho proti své vůli, proti svému

přesvědčení, a konečně povoluje, unavena bojem, povoluje a podrobuje se síle přemocné, osudné, jež potlačuje vraždou theorii odboje. *A. Koudelka.*

— V Turině vydal počátkem tohoto roku prof. *Italo Pizzi* prvý svazek díla „Storia della Poesia persiana“ (Torino, str. 352 s úv.), kteréž slibuje býti cennou pomůckou ke studiu básnictva východního.

— O náboženských názorech básníků Dante, Petrarca, Boccaccio šíří se kniha biskupa *Vinc. Brancia* „Della ortodossia di D., P., B.“ (Reggio Emilia 1894, str. 196.)

— Milovníkům vlašské literatury poslouží asi dobře vlašsko-francouzský měsíčník „Romanae Res“ (Libreria Romana, ročník za 15 lir), který chce zpravovati o všech projevech, starého i nového Říma se týkajících. Redaktorem jest prof. Fr. Sabatini.

— K oslavě třistaleté památky Torquata Tassa (25. dubna 1895) vydává se v Sant' Agnello di Sorrento illustr. měsíčník („Centenario di T. T.“), v němžto se uveřejňují životopisné i literarní zprávy, týkající se „křesťanského Vergilia.“ *V.*

Francie. „L'Enigme sans clef“ (Hádanka bez klíče) pí. *Urbain Rattazziové.* Jménem Mme. Rattazzi známa jest Marie Let Wyse y Bonaparte de Rute, a to v politice, žurnalistice, literatuře a kronikářství. „Hádankou bez klíče“ představuje se znova jako povídkářka, neboť „Hádanka bez klíče“ zove se sbírka 11 povídek, jichž hrdiny jsou osoby „výjimečné,“ zvláštní, a právě novota myšlenek a zvláštnost moralních „posic“ jsou hlavní předností spisovatelčinou, neboť o uměleckou techniku hrubě Rottazziová nestojí.

— „Fleur d'Abîme“ (Květ propasti) zove se roman *J. Aicarda,* jenž vyjádřuje opovržení a hněv muže oklamaného roztomilou „čečetkou,“ v romanu tom vrací se, co jim po právu patří, palma vítězná idealnosti a lásce nad moderní zkažeností a nad komediantstvím sprosté duše.

— „Marsyas“ jest práce, romanem stěží ji nazvati lze, symbolická, — bodejť by ne! vždyť je teď symbolismus en vogue, — jež představuje zápas mezi uměním a přírodou, mezi flétnou a lyrou. Představitelkami umění a přírody jsou dvě ženy, jež autor stejně miluje. Ale třeba mezi nimi voliti: buď půvabnou a nevinnou Anežku nebo delikatní Valerii. Tato, neobyčejně sličná dívka, repraesentuje půvab, kouzlo pokažené uměním, modní „nevrosu,“ chorobnou citlivost, učenost, filosofii. Onano nemá jiných vlastností leč svou krásu; neví naprosto ničeho, co to esthetika, psychologie a pod. Valeria vydá se se svým milencem na cesty po Německu, sdílí se s ním o nadšení, které v ní vzbudí Bayreuth, ale brzy příroda opanuje, a milence vrací se v náruč Anežky. Až na několik míst z historie socialní a umělecké a několik idyllických líčení z Německa. Je to jalové pleskání. Autor: *André Morel.*

— „Le roman du grand roi“ zove se nová práce *L. Pereyho,* v níž spis. líčí historii lásky Ludvíka XIV. s Marií Manciniovou, neteří kardinala Mazarina, na základě dosud nevydaných dopisů. Všeobecně se pokládal dosud kardinal Mazarin za člověka ctižádostivého a nepoctivého, ale ony listy podávají důkaz o opaku, neboť varuje v nich, ano přímo velí Ludvíkovi XIV., aby se nepoddával své náruživosti, v níž chtěl král Manciniovou povýšiti za královnu.

— „Le voile“ jest dialog. báseň *G. Rodenbacha,* jež nedávno dávána v „Comédii Française.“ Nesnadno podati obsahu „Závoje.“ Tu aspoň přibližnou představu. V domě, kdež vše má bledý nádech, kde staré hodiny a staré svícny zdají se býti němými ostatky zašlých pokolení, žijí dvě osoby velmi smutný a samotářský život. Venku: mrtvé město, pohroužené v hrobové ticho, jež ruší jedině dutý zvuk zvonů na blízkém kostele; prší deštík. V domě leží na sotnách žena; milosrdná sestra přišla ji ošetřovat. Sestra Gudula je bleďounká, skoro průhledná, její drobné tílko — stonek lilie. Všickni poslouchají jejího libého a mystického hlasu, a Jean, bratr umírající, jenž žije jako mnich v starém a ponurém stavení, cítí cosi jako procitnutí srdce svého, co milosrdná sestra vnikla v jeho klášterskou samotu. Zamiluje se do ní, ale netroufá si vyznati to; avšak láska jeho projeví se v svatokrádežném přání: spatřiti, shlédnouti jenom jedenkrát vlasy klášternice. Sestra Gudula, zaražena a třesouc se po všem těle, vinná, že vůbec až do konce vyslechla ono prosebné vyznání, vzdaluje se bolestně vzrušena. Po krátké však chvíli objeví se milosrdná sestra s vlasy rozpoutanými, aby ohlásila Janovi smrt sestřinu, avšak pohled na ubohou a drobnou klášternici tak zsinalou a změněnou pod rusými kadeřemi jest s dostatek silný, aby zničil a utlumil hned v zárodku lásku v srdci Janově. Závoj spadl, skutečnost vystoupila. Úspěch „Závoje“ byl veliký nejen u kritiky, ale i u obecenstva.

— Autor „Závoje,“ Georges Rodenbach, jenž mládí své strávil ve Flandersku a jenž žije teď — možno říci — samotářský život v Paříži, vydal sbírečku novel pod názvem „Musée des beghines.“ Každá z těch povídek jest mistrovským dílem věrnosti. Jakoby pod vlivem posvátných míst, do nichž proniká, zdá se, jakoby Rodenbach i ton hlasu svého snižoval, aby nerozptýlil kouzla tichého klidu, jež ovládá okolí, jež studuje. Je to práce prosaika a básníka zároveň, a rázem staví spisovatele do nejpřednější řady žijících francouzských spisovatelů. Charakteristika, kterou sám podal o své poesii, plnou měrou připadá i na tuto sbírku. Dí o své poesii, že má unylost starého zvonu, hlaholícího mlhami šerem. *A. Koudelka.*

— Poslední svazek díla „Les Origines de la France contemporaine“ (406, 1894) od *H. Taine* pojednává o náboženských a kulturních poměrech za Napoleona I. Jako věda a umění, tak i náboženství mělo býti sluhou státní všemohoucnosti; náboženství se otročením tím vzkřísilo, vzdělanost a učenost však poklesla. Spis., zatím zemřelý, je v díle tom dosti spravedliv ke všem směrům, jen o náboženském životě, o vzdělanosti duchovenstva a pod. soudí místy poněkud příkře.

— První svého druhu dílo je pseudonyma *Lucia Lectora:* „Le Conclave, origines histoire, organisation, législation ancienne et moderne“ (Par. 1894, str. 784), kde hojná látka odborná pečlivě sebrána a šťastně sestavena.

— *Emm. de Saint-Albin* vydal vloni dosti zdařilý výběr „Les Poètes russes,“ překlady prosou a poznámky životopisné. (Paříž, str. 451.) Jsou tu zastoupeni všichni známější básníci, od Deržavina až po naši dobu.

— Benediktini v Maredsou vydávají sbírku „Analecta Maredsolana,“ důležitou pro starokřesťanskou literaturu. Druhý svazek, letos vyšlý, obsahuje Morinovo vydání starého latinského překladu prvého listu sv. Klementa Ř.

ke Korinťanům, objeveného Morinem v klášteře Flourennes; překlad zdá se náležeti 2. stol. a jest nemálo důležit pro dějiny překladů biblických jakož i pro posouzení hierarchických poměrů starokřesťanských.

Tischendorfovo řecké vydání Nového Zákona ukončeno nedávno III. dílem Prolegomen od prof. Gregoryho v Lipsku. Celé dílo stojí 70 m.

Nová světová řeč „Orba" vyložena jest ve spise José Guardioly: Kosmal idioma. Grammatika uti nove prata kiasmo Orba (Světová řeč. Mluvnice nové řeči zvané Orba). Par. 1893. Skladba jí dosud chybí.

Thensaurus linguae latinae, slovník celé latinity má vyjíti do 20 let spolupůsobením universit berlínské, mnichovské a vídeňské s podporou příslušných vlád. Rozpočet učiněn asi na 600.000 m.

Nejstarší chrám, jenž dosud objeven, jest asi v Cappella greca v katakombách římských, kdež J. Wilpert nalezl malbu o „lámání chleba" (biskup před šestičlennou obcí) a stopy původního oltáře. Nález těchto památek, pocházejících z počátku 2. stol., nazval Rossi korunou všech dosavadních objevů.

Hudební památky rakouské mají vydávány býti od zvláštní společnosti, v jejímž čele stojí prof. Hanslick. Z Čechů neviděti ve výboře nikoho.

Knižný trh rakouský vykazuje za r. 1892. přes 16 mill. zlatých za tiskopisy dovezené, a přes 6 mill. zlatých za tiskopisy vyvezené.

Apolarismus, nová monistická soustava světového názoru. Vynálezce Ferd. Maack, ovšem Němec, míní v prvém sešitě „Geeinte Gegensätze": „Protiva je základní zákon světa jevového. Jevový svět jest polarisován. Apolarnost spočívá ve světě transcendentalním, kde má existenci individuelní." *V.*

Historie ruské literatury XIX. stol. od A. G. Stína, kterou čtenářům svým znova doporučujeme, strhána v 11. č „Naší Doby" od J. Polívky s náramně velkopanskou sápavostí. Nic mu není po chuti, nade vším krčí nosem, ovšem s bezvýznamnými frasemi, a se zvláštní chutí vrhá se při díle tak rozsáhlém na některá domnělá nebo skutečná nedopatření slohová. Podle všeho jsme měli čekati, až pražští vědci specialisté se ve svých přeučených bádáních také k této práci dostanou, ne? Takhle se pilná a poctivá práce posuzovati nemá!

Dodatek k referatu uveřejněnému v čís. 7. „Hlídky literarní" o romanu *L. Gualda* „Úpadek." Přeložil *J. Vodák.*

Dovídám se, že pan Vodák si pospíšil očistiti se z podezření, které jsem v referatu svém vyslovil, že pořídil překlad svůj dle německého nebo aspoň s přílišnou pomocí, hned v č. 27. „Času" a též prý i v „Liter. Listech," kdež prý se i přátel dovolává, kteří viděli, jak překlad pracoval. S radostí obranu tuto konstatujeme čtenářům „Hlídky literarní," kterým podobně jako nám ani „Čas" ani „Lit. Listy" nedostanou se do rukou. Směšným však, jak je nazývá p. Vodák, naše podezření nikterak nebylo, zvláště v nynější době skutečné fabrikace překladů; příčinu též našeho podezření „záslany" svými neodstranil, že je překlad málo plynný a sloh někde příliš německý zřejmě proti italštině. Klasické jest odvolání p. Vodákovo, zdali prý nevím, že mladší spisovatelé italští často užívají germanismů; toho ať si povšimnou, kdo překládají z němčiny, neboť je-li správno překládati germanismy z italštiny doslovně, zajisté tím více zpříma z němčiny.

Jestli plynnost originalu — kterým též p. Vodákovi posloužiti nemohu, poněvadž bych peníze zaň ještě více než za český překlad považoval za vyhozené — vskutku jen taková jak překladu, jak vysvítá ze slov p. Vodákových, že překlad nemůže býti plynnější než original, pak ještě více litujeme práce a píle pana překladatele; dílo nezasluhuje, aby vůbec bylo přeloženo a k tomu se spěchem lepší věci hodnějším; patří dle toho k oněm, na něž se vztahují nářky kritikův italských, že belletrie nynější u nich je prázdná a planá, a zboží takového rodí se i na našich nivách bohužel nadbytkem.

Na Sovinci 10. srpna 1894. *J. Blokša.*

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XI. 1894. Číslo 10.

Jacinto Verdaguer

a jeho význam v literatuře katalanské.

Studie a překlady *P. Sig. Boušky, O. S. B.* (Č. d.)

Odkud vzal Verdaguer látku ke své „Atlantidě"? Pročítaje asketický spis jesuity P. Eusebia Nieremberga „O rozdílu mezi časným a věčným,"[1]) dočetl se mezi jinými příklady trestů spravedlnosti Boží také záhuby staré Atlantidy, o níž tam dle vkusu tehdejší doby dle dialogu Platonova vypravováno bylo. Tak se dostal Platon teprve z druhé ruky k Verdaguerovi. Je to dialog Timaios. Platon vkládá vypravování o Atlantidě do úst Kritia, který tvrdí, že zná tu zvěst z rukopisů zanechaných Solonem. „Tyto rukopisy," pravil, „byly u mého otce; chovám je dosud u sebe a často jsem je studovával ve svém mládí..." Solon přinesl zprávy ty od saidských kněží z Egypta a vypravoval je dědu Kritiovu.

Egyptský kněz vypravuje Solonovi: „Mezi tolika slavnými činy vašeho města (Atheny), jejichž památka se chová v našich knihách, jest jeden, jejž nutno přede všemi vyznamenati. Tyto knihy nás učí, jak veliká moc od Athen zničena byla, moc, která přišedši přes moře Atlantické, Evropu i Asii zpupně ohrožovala. Neboť tehdy bylo ono moře splavným; před úžinou, již nazýváte sloupy Herakleovými, byl tehdy ostrov větší než Libye a Asie.[2]) Z tohoto ostrova bylo velmi snadno přejíti na jiné ostrovy a z těchto na celou pevninu, která vniterné moře obkličuje; neboť co jest z této strany úžiny, o níž mluvíme, podobá se přístavu s úzkým vchodem. tam však jest pravé moře a země, jež je obklopuje, pravá pevnina. Na tomto ostrově Atlantidě vládli králové veliké a obdivuhodné moci; ovládali celý ostrov jakož i mnoho ostrovů jiných a některé části pevniny; mimo to vládli též vnitru Afriky až k Egyptu a Evropě až do Tyrrhenska. A celá tato spojená moc se pokusila jednou zotročiti jedním útokem naši i vaši zemi a všecky národy z této strany bydlící. Zde pak objevila se v celém světle statečnost a moc Athen... V pozdější době nastala děsná zemětřesení a potopy a za jeden hrůzný den a noc pohlcena byla veškera vaše ozbrojená moc; celý ostrov Atlantis zmizel v hlubinách moře. Proto jest moře ještě dnes na onom místě nesplavným

[1]) De la diferencia entre lo Temporal y Eterno. Madrid 1640.
[2]) Totéž zaznamenává Strabo a Proklus.

a nepřístupným pro množství bahna, které na tom místě propadlý ostrov zanechal...“

V dialogu Kritias čili Atlantis opakuje Platon touž pověst s novými ještě podrobnostmi. „Dle tradice egyptské je tomu devět tisíc let (!), co byla všeobecná válka mezi národy, kteří jsou za a před sloupy Herakleovými. Atheny, naše vlast,“ praví Kritias, „byly v čele těchto a dokončily válku. Druhou ligu vedli králové Atlantidy... Když bohové dělili se o zemi, každý z nich vzal si jednu krajinu, velkou nebo malou, v níž zřídil chrámy a oběti ke své poctě. Atlantis připadla Neptunovi. Byla to krajina ležící u moře a ku středu ostrova, nejúrodnější z rovin. Padesáte stadií dále ke středu ostrova bylo pohoří málo vystupující... Neptun vyhloubil kolem vysočiny trojnásobný příkop naplněný vodou, vztýčiv dvě hráze v jejich nestejných zátočinách, což činilo místo nepřístupným, neboť tehdy neznali ani lodí ani umění plavebního... Nejstarší z jeho synů, první král této říše, byl Atlas; od něho má ostrov i moře Atlantické, jež je obklopuje, jméno. Jeho bratr měl za podíl konec ostrova v sousedství sloupů Herakleových. Zval se v řeči té země Gadirique a země dle něho Gadire.[1]) Synové Neptuna a jejich potomci žili v té zemi dlouho řadu generací a jejich říše rozprostírala se na veliký počet jiných ostrovův a též i s této strany úžiny až k Egyptu a Tyrrhenii. Potomstvo Atlantovo se dlouho zachovalo, vždy požívajíc veliké úcty; nejstarší z kmene zůstavil trůn nejstaršímu ze svých, a tak zachovali si moc v rodině své po mnoho a mnoho věků... Skrze mnoho generací pokud potomci Atlanta podrželi něco ze svého božského původu, poslouchali zákonův a měli v úctě božský původ jim všem společný. Duše jejich, připoutány ku pravdě, neotevíraly se než citům vznešeným; jejich moudrost a rozvaha probleskovala za každé okolnosti a ve všech vzájemných vztazích mezi nimi. Neznali jiných statků nežli ctnost, málo si vážili bohatství, zlato bylo jim břemenem... Ale když božský charakter jejich počal se v nich kaziti, ježto tolikráte již se byl smísil s přirozeností lidskou a když člověčenství nabylo vrchu, neschopni jsouce dále nésti své přednosti, zvrhli se... dali se ovládati nespravedlivou vášní po rozmnožení své moci a svého bohatství. Tu Jupiter, bůh bohů, jenž vše řídí spravedlivě a jemuž nic není tajno, vida tu zvrhlost tohoto pokolení, kdysi tak ctnostného, chtěl je potrestati, aby je učinil moudřejšími a rozvážnějšími. Shromáždil bohy ve svatyni nebes, umístěné uprostřed světa, odkud vládne všemu stvoření; a když byli všickni shromážděni, pravil...“[2])

Konec dialogu je ztracen. Zdá se, že Plutarch vzpomíná právě na tento ztracený konec: „Vzpomeňte si, s jakou dychtivostí čítali jsme „Atlantidu“ Platonovu a poslední zpěvy „Iliady,“ plni touhy, jako bychom byli u dveří chrámu nebo zavřeného divadla, když kus nebyl ukončen...“ Zajisté, že sluší z Timaia doplniti, co v Kritiovi zde schází.

[1]) Gades (Cadix).

[2]) Nemaje po ruce řeckého textu, překládám dle volného překladu francouzského.

Veškeré vědecké otázky týkající se Atlantidy, jejího místa na zeměkouli atd. nespadají do naší studie, čtenář najde je s dostatek objasněny ve spise praelata Tolra de Bordas; nám jednalo se pouze o inspiraci Verdaguerovu, kterou našel v těchto nepatrných zlomcích Platona a které stačily již vyvolati ve fantasii jeho obrazy neobyčejných rozměrův a barev. Verdaguer sám líčí vznik své básně v úvodě, jejž vydání své básně předeslal. Český překlad J. Vrchlického této předmluvy básníkovy nemá a proto ji tuto uvedu.

„Čta v jednom z velkolepých dialogů Platonových, že Solon chystal se opěvati veliký zpěv geologický pohlcení Atlantidy, když smrt k naší škodě mrazem spálila jeho inspirace dříve, než se zrodily, cítím, že červeň studu vstoupá mi do tváře a cítím, jak mi z rukou padá má bídná kniha. Jsem zdrcen, že takové dílo mělo býti napsáno v žáru řeckého slunce, u týchže starých zdrojů tradice, jež zříceniny národů, zapomenutí a skepticismus vysušily. A nyní, když je přivádím na světlo, vidím s touhou, že nákladná stavba měla povstati z těch podivuhodných kamenů, kdyby byly padly do rukou mistra; pozoruji, že tu byla půda i prostor pro veliký dub na místě, kde jsem zasadil tuto odnož, kteráž majíc snad rok života a trochu kořene, stojí mě více, než kdybych ji byl zavlažoval krví svých žil.

Byl jsem v prvém nadšení svého mládí (což má omluviti mou odvážlivost), když, málo jsa spokojen se svými zpěvy a písničkami, jež jsem psal, odvážil jsem se tohoto díla. Byl jsem odkázán na dvorec v rovině vichské, neznaje jiné země než té, kterou zrak obsáhne s věže, která jest na temeni jednoho z těch kopcův obkličujících tuto planinu, a neviděv nikdy moře leda na obraze. Ale tehdy právě s jakousi nerozvážlivostí vzal jsem péro do ruky; jindy nebyl bych se toho nikdy odvážil.

Moje vzdálenost od velikých středů života, můj nedostatek literarní zkušenosti, a především vždy nové divadlo přírody, které nám představuje v nejmenších věcech obraz největších zjevů, mě k tomu přivedly, že jsem vzlétl pod ochranou Boží, bez starosti o slabá křídla svá.

Starodávné kroniky katalanské a španělské, v nichž jsem nejraději listovával přední strany, naplnily mně obrazotvornost těmi událostmi, které, hledíc k jejich dávnému věku a neproniknutelným tmám, jež na ně století nakupila, jsou zapomenuty dějinami. Potom asketické dílo Nierembergovo mně poprvé vypravovalo jednu z těch ran, jichž Bůh užívá, aby trestal zemi: míním pohlcení té pevniny, kterou mnozí učení geologové a přírodovědci vidí ležeti na dně oceanu Atlantického.

Jak se mi jevily svůdně ve stínu svých oranžů ty Hesperidy, miláčkové starého Řecka, jež naplnily něžnými vzdechy lyru svých básníků! jak hrůzyplnými jevily se mi hory Pyreneje v plamenech! Však jakou krásu, jaký půvab nalezl jsem v zlatých a stříbrných proudech, které se z jejich útrob valily? Jak jsem si představoval velikého toho Heraklea, který prodloužil hřeben hor a dal mu jméno Pyreny, kterou tam pochoval; který zbil ranami kyje obry v poušti Crau v Provenci; který zničil Geryona i libyckého Antea; který na útěk přinutil zděšené Harpyje a Gorgony, a který, jako dílo poslední, otevřel bránu v pohoří Calpě, hrázi moře Středozemního, které se vylilo tehdy jako řeka na Atlantidu, sousedku svoji. Na Atlantidu, tento padací most,

jejž Bůh rozlámal v době zkázy mravní, aby zrušil veškeré spojení mezi světy, jež znova spojil v nejkrásnějším z věků nových rameny titanského Kolumba! A tento, který zvrátil sloupy Herakleova „Non plus ultra“ a strhnul závoj z mare tenebrosum, zdál se mi nejšťastnějším ukončením a korunováním básně, jíž jsem se podjal s přílišnou odvahou, počínaje psáti její první zpěvy.

Stokráte chtěl jsem ustati, jako ten, který proniknouti chce jeskyni, jejíž propasti ještě nikdo byl neprozkoumal, stokráte nechal jsem padnout svět svého nadšení s celé té výše, kam jsem jej byl pozdvihnul, a stokráte jako Sisyfos zvedal jsem ke vznešenému vrcholi to těžké břímě, tak málo příhodné pro ramena básníka. Uprostřed tohoto děsného zápasu, v němž, vítěz nebo přemožený, vždy jen já sám rány jsem dostával, stav mého zdraví mě nutil opustiti sladké ovzduší své rodné země, bych se šel nadýchati vzduchu mořského, toho moře, jež bylo věcí pro mne neznámou, ale které jevilo se mi méně hořkým od té doby, co kolébalo mé okouzlující sny a v písních a hudbě vyvolávalo čarovné sny mládí.

Vlny jeho táhly laškujíce v celé nádheře své před oslněným zrakem mým a co jsem opustil práh svých drahých hor, můj básnický obzor rozšířil se jako nebe, jež se vyjasňuje.

Viděl jsem Cadix, město sta věží ze slonové kosti, Abylu i Calpu, jež zdály se býti obry, jež moře Středozemní násilně odtrhlo od sebe, otvírajíc si cestu mezi jejich mramorovými nohami. Tázal jsem se železného Montga a mysu Finisterre na jejich legendy skoro zapomenuté, jako národové, kteří je vybásnili; Bétis a Guadiana mi vyprávěly vzpomínky pohlcených krajů, jimiž kdysi prodlužovaly tyto řeky své stříbrné pásy. Tázal jsem se posvátného popela Kolumbova, který, když nám byl daroval novou pevninu, zdá se ze svého hrobu ubohého dosud nám hlídati perlu Antill. Plul jsem kolem Azor a ostatních ostrovův atlantických, které podobny pilířům zříceného velikého mostu, okazují dosud své čelo rozbrázděné bleskem Božích trestů.

V celém tomto prostoru, jejž obnovovala moje fantasie, představoval jsem si atlanty pozvedající tyto skalní tesy a metající je k nebesům; slyšel jsem jejich řvaní, viděl jsem je slézati tyto vrcholy a pak řítiti se v hloubi propastí s troskami své věže pelasgické... A mám to říci? moje báseň dokončila se sama sebou, jako jedna z těch škeblí, jež moře vyvrhne na písek, když ji bylo dlouho leštilo a tříbilo. Více méně zaokrouhlena leží báseň moje před vámi.

Setřel jsem snad lesk těch divuhodných tradicí, pokladu věků, jež rozsypány jsou jako perly na pobřežích španělských? Zda jsem lístků zbavil ty květy trhané za jitra mého života v údolích a stráních mé vlasti? Ach! kdyby mně byl půjčil orel své mocné perutě, kdybych byl měl zlatý řetěz inspirace velikých básníků, z těch perel, jež nešťastně padly v mé ruce neobratné, byl bych pro svou drahou vlast utvořil náhrdlec sultanův a z těchto květův a jiných ještě lépe vybraných, byl bych upletl korunu pro její čelo královské. Nechť mi odpustí, kladu-li k její nohám skromničkou hrst kláskáře vedle pozlacených trav pole, vždy osluněného a žehnaného Bohem.

Není tomu dávno, co jsem se rozloučil s mořem, kolébkou svých posledních vidin a co jsem vstoupil na nábřeží v Barceloně; tehdy jsem

daleko neočekával, že by se dostalo přijetí tak sympathického a pochlebného básni, jejíž rukopis jsem nesl pod paží, špatně svinutý a prosáknutý ještě slanými výpary vln, vůní dehtu a mořských chaluh. Ani zdaleka jsem netušil, že sotva ji byli jednou nebo dvakrát přečetli v koutě síně katalanské, lidé mé země okážou ji cizincům, označujíce jim jednou rukou, by je zpozorovali, nečetné její krásy a druhou shovívavě přikrývajíce její nedostatky a vady.[1]) Spíše lásce svých spolurodáků, mužům, repraesentujícím zemi a literaturu, než svému chudičkému talentu jsem povinen díky za šťastné přistání mé bárky v přístavě dobré pověsti. Díky vzdány buďtež ústavu „květinových her," který jí otevřel cestu, vznešenému vyslanectvu provincie, jež jí otevřelo svou náruč a četným publicistům, kritikům a básníkům, kteří pokryli květy suché ratolesti a trny mé kytice a kteří ji pozvedli na křídlech svých k takové výši, že i na druhé straně Pyrenejí, na druhém břehu řeky Ebro, ano i, co dím! na druhé straně Atlantického oceanu ji zpozorovali.

Dnes, posílaje ji podruhé na světlo, hleděl jsem dáti některým z její obrazů poslední opravu, poslední tah štětce. Mezi jinými přídavky, zdařilými čili nic, nevím, přidávám jako episodu chor ostrovů středozemních."

Jak skromná to předmluva, jaká pravá a neobyčejná skromnost! Znám Verdaguera blíže z jeho života a z jeho dopisův a vždy se obdivovati musím té neobyčejné v naší době pokoře u umělce tak velikého a přece tak dobře si vědomého všech svých nedostatkův i velikosti vlastních požadavkův uměleckých. Nalezlo se málo kritiků, kteří by věcně vytkli nějaké větší vady básni Verdaguerově; obdiv, který vznikl při objevení se „Atlantidy," rostl dále a neumlkl dosud, ale přece nikdo si tak není vědom všech nedostatků grandiosní básně té jako básník sám. Podjal se básně takořka nadlidské, přesahující síly a fantasii básníka největšího, sám líčí v úvodě svém veliký zápas svůj se slovem, do něhož chtěl vtěliti své gigantické vidiny, a musíme říci, že dílo podobné nenapsal by za doby naší nikdo jiný než Verdaguer sám. Mnozí tvrdí, že epopej v době naší je nemožná. Ano, doba naše příliš malicherná, příliš nicotná, neschopná velikých a trvalých ctností a vášní dob starých, ale my dosud neztratili jsme smyslu pro veliká díla epická dob předešlých: Homer, Dante, Tasso a jiní neztratili dosud ničeho ze své glorioly. Verdaguer vžil se v mythickou dobu pravěku, prosycen duchem starých tradicí své země a duchem klasicismu, pojal myšlenku odvážnou, kterou by byl nikdy neprovedl v zastrčeném zákoutí své farky vinyolaské, kdyby jej Prozřetelnost nebyla šťastně vedla v divoké panorama mořských živlů, do sváru vln a mraků, do hudby bouře a blesků. Zíraje s ošlehanou tváří do divokého reje oceanu neohroženě a přenášeje v nezkrocené fantasii své divy soudobé do dávnověku na místě katastrofy samé studoval kraj i podnebí, studoval svět nad vlnami i pod ním a v jeho duši básnické za hudby rozčeřených vln, tepajících kovovým zvukem ve zbytky staré Atlantidy, povstával zvolna celý děj dávnověký. Staré zkazky Platonovy i rodné

[1]) Poch creya que après de llegirlo una y moltes vegades en lo recó de la llar catalana, los propis lo monstrassen als estranys, ab una ma signant y fent ovirar ses curtes belleses y ab l'altra cobrint, benevols, sos defectes y tares.

země jeho byly mu jejich podkladem, jejich východiskem; hluboké pravdy mravní vtiskla celému dílu tomu hluboká jeho zbožnost a asketická přísnost jeho života; veliká a pravá, nezhýčkaná, nezženštilá láska jeho k rodné zemi vpletla do epopeje samé pravý život, tepny svazující dávnověk s přítomností a vsadila celý nádherný obraz prastarých dob do rámu současného života Španěl. Že Verdaguer nevytvořil žádnou chimeru, žádné mrtvé dílo retorty a prachu studovny, že udeřil při vší odlehlosti a gigantičnosti látky nepoddajné přece na strunu pravou, tomu nasvědčuje ten mocný ohlas, jehož se sonorické. nádherné slohy jeho epopeje v Katalansku i v celém Španělsku vůbec dočekaly. Ano i pro cizince má dílo jeho zájem nevšední, třeba by zůstal chladným při místech čistě katalanských, separativních, jichž konečně není v epopeji mnoho. Co dílu Verdaguerovu vtlačuje pečeť klasičnosti, je pravá, zlatá poesie, neobyčejná fantasie, nezkrocená síla výrazu a básnického slova a hluboký podklad mravní, který se nevtírá, ale je půdou zúrodňující a prohlubující básnické slovo.

Úspěch „Atlantidy“ byl rozhodný. Zvítězila při akademické slavnosti 6. máje 1877. Jako cena určena byla nejlepší básni epické v řeči katalanské kolekce svazků nejslavnějších básníků poesie světové. Verdaguer získal cenu tu a mohl právem do knihovny té vřaditi hned svoji „Atlantidu.“ Jeden z úředníků „květinových her“ předčítal úryvky z básně a ty přijaty byly s nadšením, jež hry od svého znovuzřízení ještě neviděly. „Sen Isabelly“ musil se na žádost posluchačův opakovati.

M. Riera y Bertran, sekretář konsistoria květných her, ve svém referatu praví, že „plamen genia svítí v této básni od počátku až do konce, a že některá místa opojují a unášejí vznešeností, kterou budí.“ Předpovídá slávu díla toho a připodobňuje je ku kathedrale.[1])

Druhého dne odbýváno sezení učencův a katalanistů, při němž Verdaguer četl fragmenty své básně. Nadšení bylo takové, že prostý kněz musil usednouti na místo předsednické, kamž mu dva jinoši z Vichu přinesli stříbrný věnec.

Verdaguer jmenován záhy členem mnoha slavných a učených společností, dílo jeho vydáváno v nových vydáních. „Atlantida“ přeletěla ocean a vydána ve vydání zvláštním v Buenos-Ayres. Katalanský časopis new-yorský „La Llumanera“ vypsal cenu na nejlepší allegorickou kresbu z básně té. Císař brasilský Petr z Alcantary vyhledal v říjnu téhož roku Verdaguera v Barceloně, aby mu složil svoji poctu. V listopadu 1878 putoval básník do Říma. Svatý Otec Leon XIII. jej vyznamenal krásnou medalií a žádal jej o zaslání jeho básně. Básník vepsal do exemplaru toho toto distichon:

I, liber, i felix, Magnum visure Leonem.
Si qua tibi est laudis, summa sit ista tuae.

Záhy se rozhovořily listy katalanské a španělské o díle

[1]) La obra hará tanto honor á muestra literatura provincial, como á una agrupacion de casas, por grande y hermosa que sea, la magnífica catedral que corona su cime y hunde en las nubes su valiente aguja . . .

Verdaguerově. Mnozí výteční kritikové promluvili své rozhodné slovo. Mezi nimi: Menendez Pelayo, Juan Sardá, Pons y Gallarza, Francisco Ricmar a j.

„Crónica de Cataluña" (máj 1877) praví, že „Atlantida" jest dílo, které tvoří epochu v historii literatury katalanské. „La Renaixensa" prohlašuje báseň tu za vrchol literatury katalanské, obdivuje „velikost látky, originalní krásu provedení, nesčíslné detaily, všecky zářící, jimiž je ciselováno deset zpěvů básně..."

Troje vydání rychle bylo rozebráno. O „Atlantidě" psány důkladné posudky a rozbory i v cizině. Tak o něm psalo londýnské „Athenaeum," „Revue générale de Bruxelles," učený jesuita ruský Martinov v „Études Religieuses" nadšeně psal o díle tom. Ve Francii prvý na „Atlantidu" upozornil v „Polybiblion" hrabě Puymaigre; vidí v ní ohlas jako Camoënse a Tassa. Znamenitý posudek genialního mistra Provençalů Frederiho Mistrala jsem již citoval. Nejdůkladnější studii o „Atlantidě" napsal citovaný již praelat Tolra de Bordas. Škoda, že výtečného tohoto esthetika, znalce poesie katalanské nevšedního smrt tak záhy studiu odňala. Jeho práce jest rozebrána; spisovatel před smrtí svou oznamoval, že chystá nové rozšířené vydání, bohužel nedošlo k tomu více.

* * *

Posudek „květinových her," které „Atlantidu" korunovaly, vrcholí v těchto slovech:[1]) Pojetí básně jest grandiosní a introdukce mistrovská, stejně jako dvě ballady do básně vpletené. V desíti zpěvích probleskuje světlo theogonie s nejvěrnější pravdivostí, závěrek je pln nejšlechetnějších a nejvlastenečtějších citův. I jinak jest „Atlantida" dílem pozoruhodným, buď neobyčejnou erudicí, kterou jeví, buď bohatým tkanivem původních tradicí poloostrova, buď jako vzor moudré a přísné poesie, nebo konečně jako nevyrovnatelný poklad pokud se týče jazyka. A na to zvláštní kladu důraz. Verdaguer „Atlantidou" svou dal mladé literatuře katalanské normu, zákonník, v němž jazyk básnický vymezil a stanovil s přesností dosud nebývalou.

Genialní V. Balaguer, jejž mnozí dnes slaví jako prvního básníka moderní Katalonie, nepíše jazykem tak čistým jako Verdaguer. Katalanista Vogel to také nepokrytě praví, mluvě o čistotě řeči u básníků katalanských: „Aber die erreichbare Reinheit zeigen nur wenige. Der gepriesene V. Balaguer ist nicht das Muster eines catalanischen Dichters... Ganze Zeilen lang hat man Mühe, sich in der Illusion zu halten, dass man catalanisch lese. Andere mögen sorgfältiger schreiben, aber den Nachweis, dass das Catalanische in der Poesie ein selbst gesponnenes Gewand zu tragen vermöge, hat erst J. Verdaguer, der geniale Schöpfer der ‚Atlántida,' vollgültig geliefert."

Proto klade také Vogel za základ svých studií „Atlantidu" Verdaguerovu, „denn sie gewährte zugleich eine reiche Fülle wirklich

---

[1]) „Jochs florals de Barcelona." (Recueil de 1877 p. 53. n.)

catalanischen Stoffes und eine Bürgschaft für einen hohen Grad der Reinheit.“[1])

„Atlantida“ jest skutečně dílo gigantické, titanské. Moře a pevniny, Bůh, andělové a odbojní titani, toť jest krajina děje jejího a její stafáž. Není tu lidí, ti byli by příliš malicherní pro obrovské rozměry koncepce básníkovy, pro velikost zloby, vášně a odboje, a pro velký trest boží. Snad proto je báseň chladnější, nemluví nám tak k srdci, ježto v ní málo nalézáme sobě analogického (vyjímaje úvod a konec), ale získává tím ve své grandiosnosti. Lze-li vyčítati Dantovi, že v „Pekle“ jeho jest mnoho ďáblův a v „Ráji“ mnoho andělů? Verdaguer jako výlučný básník přírody opěvá tu především moře, jeho divy a hrůzy. K nekonečnému, obrovitému tomuto živlu nehodili se Verdaguerovi lidé, on potřeboval bytostí větších, mohutnějších, a těmi jsou zde právem atlantovci. Nenalézám nikoho z umělců, jenž by podobal se v této grandiosnosti koncepce i provedení díla uměleckého Verdaguerovi než jediné Michelangela. V jeho malbách v Sixtině vidím cosi analogického. To vše, co tam nesmrtelný sochař, přinucen jsa státi se malířem, ve svých freskách nástropních a v „Posledním soudu“ vytvořil, to vše vybíhá z tvarů lidských ve formy gigantické. Obrovitému svému duchu dal tam Michelangelo případný výraz formou. Myslím, že i dnes po důkladnějším studiu Verdaguera mohu opakovati, co jsem napsal o něm v lednu 1892 na místě jiném:[2]) „Myslím, že kdyby chtěl někdo důstojně ‚Atlantidu‘ illustrovati, musil by zažíti dříve a přeroditi v sobě malby Michelangelovy z kaple Sixtinské, tam jediné nalézám tvary analogické, dílo stejné fantasie a síly. Michelangelo tvoře obrazy z doby stvoření světa a z jeho posledního soudu, užil tvarů zcela klasických, stupňuje tyto v obrysy gigantické a přece myšlenka děl těch jest náboženská, z bible, z církve katolické vzatá: podobně i dílo Verdaguerovo připadá nám jako antický chrám nesmírných rozměrů, vystavený na půdě španělské. Chrám, v jehož nitru místo Joviše trůní neviditelný Tvůrce světa: Jahveh, — uvidíte pouze archanděla s mečem v ruce, nástroj to spravedlnosti Boží, která trestá odbojné plémě gigantů. Zcela případně praví Tolra de Bordas: ‚Kdyby nám nebylo vykládáno za odvážlivost hledati předky autorovy a prameny, z nichž čerpal nevědomky, zůstávaje při tom zcela samostatným, řekli bychom, že ‚Atlantidě‘ předchází stejně Zjevení sv. Jana jako Michelangelo, Lucretius jako Milton, Dante jako Camoëns‘...“ (P. d.)

[1]) Dr. Eberhard Vogel: „Neucatalanische Studien.“ Paderborn und Münster 1886, str. 37. a 39.

[2]) „Hlas Národa.“ Ned. příl.

Posudky.

Dějiny Čech a Moravy nové doby. Kniha III. „Vladaření císaře a krále Leopolda I.“ Část I. sepsal *Dr. A. Rezek,* část II. *J. Svátek.* V Praze 1893 a 1894. Nakl. I. L. Kober. Str. 418 a 452. Seš. 12.—30. po 30 kr.

Obecného uznání a ocenění došly dříve již vydané Rezkovy „Dějiny Čech a Moravy nové doby,“ které otiskovány z „Českomoravské kroniky.“ Souhlasný úsudek všech chválil svědomitou práci, bystrý rozhled a nestranné pojetí veškeré doby. Chvála tato plnou měrou platí o dílu tomto, v němž vypisuje se vladaření císaře a krále Leopolda I. Doba ta, ve které se vyvíjelo tak mnohé vniterné zařízení, jež pak až do nejnovějších dob potrvalo, doba plná vniterných bouří i těžkých válek se silnějším a úskočným nepřítelem, byla u nás posud velmi málo prostudována a propracována. V Rezkovi nalezla však spravedlivého posuzovatele, jím nastíněn zajisté obraz správný a věrný, jak bylo ve vlastech našich po válce třicetileté. Do všech podrobností ovšem se tu p. spisovatel pouštěti nemohl, ale více než jich vážíme si povšechného vyznačení doby té veškeré. Za zvláštní zásluhu pak klademe, že vypisuje se tu život veřejný a správa státní u nás do hloubky, že obrácen hlavně zřetel k národohospodářskému vývoji našich zemí; jest zajisté třeba, bychom poznali základy dalšího vniterného zřízení v Čechách a na Moravě. Je to důležitou stránkou a přední úlohou v dějepise obraceti pozornost ke vniterným záležitostem, které mnohdy takový vliv mají na děje zevnější, že jim teprve zúplna porozumíme. Proto netřeba také omlouvati, že někde, jak se na první pohled zdá, jsou vypravovány věci méně důležité; za zmínku zajisté stály. Proto také velkou důležitost mají hojné poznámky, které jsou dokladem správného úsudku a dokonalého ovládání látky autorem

Díla tohoto část první jest rozvržena v 19 kapitol. Podána zprvu charakteristika Leopolda I., promluveno o rádcích koruny a předních úřednících v zemích českých, načež píše se o císařské volbě v říši a o válce švedsko-polské. Následující stati věnovány jsou hospodářské stránce správy státní v Čechách a na Moravě ve všech jejích odvětvích s hojnými podrobnostmi, potom jest kapitola o královských městech, o vrchnostech a utrpení poddaného lidu. Církev a náboženství v Čechách a na Moravě vylíčeno podrobně, zajímavě i nestranně. Část první končí označením vývoje zahraničných událostí až do války s Turky.

Část druhou převzal z osvědčených rukou Dra. Rezka Josef Svátek. Nevíme, proč se tak stalo, ale litujeme toho v zájmu dějepisu našeho. Pracoval ovšem také již Svátek o době Leopolda I., ale dílo jeho nevyrovná se nikterak práci Rezkově. Rozdíl již na první pohled jest příliš patrný i v zevnější úpravě. Přestalo označování roku po stranách, zmizely téměř všecky poznámky dole. Nepopíráme sice nikterak, že Svátek pěkné stati v této druhé části má, ale celkový obraz mizí nám tu s očí. Není tu vniterné spojitosti, nýbrž statě jsou většinou jen k sobě přiřaděny. Jsou to jednotlivé kulturní obrázky.

které o sobě hezky se čtou, ale sem se přece jen všecky a u veškerém rozsahu svém nehodí; co by se říci mohlo několika řádky, na to je škoda celého článku, jehož neomluví také vysvětlivka p. spisovatelova, že prý jest charakteristický pro poznání doby. Spis p. Rezkův psán jest moderně historicky, p. Svátkův kronikářsky. Úsudek Rezkův jest samostatný, Svátkův odjinud přejatý, ale zajisté ne vždy oprávněný. Těžko bude p. Svátkovi vyhnouti se poroku předpojatosti a strannictví. Schází mu vyšší rozhled, nebéře v úvahu dobu tehdejší, nevniká až k jádru věci, čehož příčinou bude asi, že nelze mu obeznámiti se úplně s dotčenou rozptýlenou literaturou. Tím se stává, že jinak pojímá touž věc Rezek a jinak Svátek; vizme jen na př. charakteristiku obou o císaři Leopoldovi I.; jaký to rozdíl!

Svátek vypisuje tu hlavně zevnější události, jak se sběhly: válku s Turky, spiknutí Zrinského, válku v říši, povstání Tökelyho, novou válku s Turky a s Francouzskem. Jednotlivým osobám věnovány jsou zvláštní stati, tak knížeti Lobkovicovi, caru Petru Velikému, pokud byl v Čechách. Obšírně píše se o moru v Čechách r. 1680., o velké bouři selské téhož roku, o požáru Prahy r. 1689. O činnosti sněmů jednají dvě kapitoly, o bouři studentské a o zavraždění židovského hocha také dvě. Popsána pak i Praha za Leopolda I.

Z menších oprav uvádíme: V části I. na str. 63. býti má: tyto útraty a odraziti; na str. 328. Karla VI. místo II. — Že by biskup Karel z Lichtensteina působením Středovského obnovil roku 1676. obecné uctění sv. Cyrilla a Methoděje (str. 349.), jest nedorozumění; Středovský narodil se teprve 1679. — V části II. ke str. 238. dodáváme: co nám pomůže, že se pro národ náš reklamují šlechtici, kteří „Čechy se necítili“? — Že připojuje se k vypravování o Kaplířovi podobizna jeho (str. 247.), platí snad o „Česko-moravské kronice,“ nikoli však o tomto otisku (!!). — Procházka dle vlastního vyznání (u Beckovského III. 561) nezapálil „u černého orla,“ nýbrž až „u smrti“ (str. 276.). — Na str. 279. býti má: 318, m.: 314, a celkový počet domů vyhořelých jest 849 (str. 281.). — Na str. 280. býti má: v bezpečně vystavené škole. — Počátek zemského výboru v Čechách klade Rezek spíše než Svátek (str. 300.). — Str. 316. doplněna mohla býti z Rezkových „Dějin prostonárodního hnutí nábož.“ str. 56. n. — Nesrovnalost a odpor jest na str. 311. a 373. o Praze na začátku a konci 17. stol. — Na str. 357. má býti rok 1681, m. 1581. — Na str. 427. praví Svátek, že Leopold I. byl úplně mocen jazyka francouzského, kdežto Rezek dí na str. 7., že neuměl francouzsky ani slova.

Ani do „Českomoravské kroniky“ ani do tohoto otisku nehodí se způsob, jak projadřuje Svátek názory své. Z nerozumu viní ty, kteří domnívali se zažehnati mor modlitbou a konáním skutků dobročinných i bohulibých (str. 125.), nelíbí se mu, že lékař zcela vážně prohlašuje mor za trest Boží (135 n.), posmívá se nábožnosti a slibům (139), mluví proti klášterům a kostelům o obrovském nákladu na neplodné poklady chrámové (349). Rád opakuje rčení: ve psí dáti; naskytají se i slova: ušanovati, plac, vem . . . *J. Tenora.*

Povstání lidu selského v Čechách r. 1680. Jako příspěvek ke kulturním dějinám českým líčí *Josef Svátek.* (Otisk částečně z „Česko-moravské kroniky.“ Díl VI.) V Praze 1894. Nakl. I L. Kober. Str. 96. Cena 50 kr.

Z „Osvěty“ r. 1887. přejal článek svůj Svátek do „Českomoravské kroniky,“ do otisku jejího nazvaného „Dějiny Čech a Moravy

nové doby," a vydává jej nyní ještě v tomto zvláštním spisku. Jak na obálce udáno, jest otištěn z „Česko-moravské kroniky," a to doslovně počínajíc str. 24.; jen na str. 33. jest 12 řádků přidáno. Úvodem předesláno pojednání o poměrech lidu selského, o jeho porobování, jakož i o dřívějších vzbouřeních selských a vylíčen stav lidu v Čechách po válce třicetileté.

Je to pěkná monografie s mnohými podrobnostmi. Zásluhou spisovatelovou jest, že první souvisle a obšírněji v jazyku českém o velkém onom povstání selském pojednal. Prameny citovány nejsou.

J. Tenora.

Dějiny kroje v zemích českých od počátku století 15. až po dobu bělohorské bitvy. Sepsal *Dr. Zikmund Winter.* Illustrace od Vojtěcha Krále z Dobrévody a j. Sv. 3. a 4. V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Illustrací v 3. svazku 93, ve 4. 96. Str. 300—672. Cena každého svazku 2 zl.

Týmž pořadem, jako ve svazku 1. a 2. vypsán byl kroj u nás ve století 15., vykládá věhlasný spisovatel v 3. a 4. svazku dějiny kroje ve století 16. a až do bělohorské bitvy. Ovšem jsou některé statě pozměněny pořadem i rozšířeny, jinde zase neshledáváme předměty některé, o nichž před 100 lety byla řeč, — podle toho, jak moda nová nastávala, a stará přestávala. Vypravováno vše podrobně až do maličkostí.

O spisu tomto netřeba se mnohými slovy znova zmiňovati. Všechnu chválu, která vzdána svazkům předešlým, zasluhují i tyto. Překvapuje mravenčí píle, důmyslný úsudek, ladné seřadění, živé vyprávění. Nemůžeme neopakovati, že je to svědomitá a poctivá vědecká práce česká velikého významu, jíž nejlepší ocenění a uznání náleží.

J. Tenora.

Kabinetní knihovna. Sv. 73. *J. Vrchlický:* „Okna v bouři." Básně. (1892—1893.) V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Str. 144. Cena 50 kr.

Byla to asi strašlivá bouře, jež zatřásla okny básnické dílny Vrchlického. Blesk uhodil do nich, nejen do oken, i do srdce básníkova, nejen do srdce, ale natřeskl i básníkovu lyru. Umlčel v ní jásavý hymnus lásky, jenž z ní bakchanticky zpívával. Sbírka mohla dobře slouti též: „Zborcené harfy ton" nebo „Nová hořká jádra," k nimžto se druží svým pessimismem. Vrchlický v několika málo číslech snaží se sice ještě uhájiti svou dřívější posici jako pěvce všemohoucí lásky, toho svého mlhavě rozlitého „boha" pantheistického světa — ale marně — prázdná slova — sofismata, která rozum bájí, ale srdce nevěří.

Celá ta symfonie krvácejícího srdce a sklamané lásky začíná „Předehrami" — smutnými a pohansky beznadějnými, jak symfonie sama. Líbezné tváře Kristovy, z níž plyne útěcha a smír, té v těchto zoufalých verších nepotkáte nikde; jen mythické mátohy a mlhy, prázdné allegorie se na vás chmuří.

„Máš pravdu, osude. Jsem posud křemen tuhý. Ty vladař jsi a pán." Jen bij a drť mě, nechať zářné duhy mi z nitra blesknou!

Mé nervy jsou jako ztrhané struny, v mém srdci stůně touha podzimní, a místo motýlů smavých písní jen můry — chmurné meditace se chytají v mou síť...

Následují „Smyté obrazy.“ Po děsivé noci svítává rozkošné ráno, z hrobů hřbitovních vyrůstá kvítí. Těma dvěma myšlenkama těší se básník v tomto oddíle, ale hned zase upadá v truchlé zadumání. Bolestně vzpomíná na minulost, na ženy, které v životě potkal a zanechal — a mdlým okem hledí do budoucnosti, do podsvětí, kde se sejdou duše dvou lidí, kteří byli na světě spolu „šťastni,“ ale nepoznají se, neboť jejich štěstí bylo tělesné, a duše jejich se nikdy neznaly. Celé pozemské štěstí jest jen zdáním. Dnes sluníš se v jeho letní kráse, ale zítra už se krčíš v podzimních mlhách jako naháči (ocúnky) na zvadlých lukách.

Přicházíme k „Písním o štěstí.“ Však opět tytéž melodie podzimní, Maeterlinckovsky podivínské a nejasné, slohy o spadalém listí a o mrtvém štěstí. Známe tu náladu, kdy mozek je deprimován a zamlčen, a nepokojné srdce přece chce zpívat. Výsledkem nemůže býti zdravá, umělecká píseň, nýbrž jen blábolení ptáka, jenž tiká ze sna. — V „Podzimních mlhách“ vysvětluje Vrchlický poesii:

V té mlze taj divný se spřádá,
v ní kouzlo a půvab se kryje,
cos za ní duše vždy hádá —
Ten taj, toť poesie!

Tedy illuse světa většího a krásnějšího jest poesie — to se mi zdá správným, ale nesrovnává se s tím sloha poslední:

Co v světle ve tvář ti bije,
toť prosa duši je lačné,
snad všeho poesie
až v mlhách smrti nám začne.

Co jsou mlhy smrti? Smrt je přece světlem, je branou do říše světla, kde přestane illuse, a kde začne tušená krása sama! Filosof Volkmann pravil umíraje: „Teď se ukáže, kdo měl pravdu!“ Všude, každým krokem to cítíte, jak se Vrchlický odcizil Kristu a jak jest opuštěným. Samá nedůslednost. Samá nejistota. Samé tápání ve tmách. Cítíte celou tu vážnou pravdu slov Kristových: Já jsem světlo světa! Kdo nejde za mnou, bloudí ve tmách. A celý ten zoufalý pláč a to lkání zdá se vám nicotnou hříčkou a malicherným rýmováním, jest vám, jako byste se plavili mořem na velikém korábu a dívali se dolů na skořápku, jež tančí na vlnách...

Čtete ještě oddíly „Z lásky a o lásce,“ „Smutná moudrost“ a „Dozvuky,“ ale zdá se vám celá ta moudrost tak bezútěšně smutnou, že nemáte drobka chuti o ní mluviti. Najdete ještě dvě tři místa, o kterých nevíte, jsou-li rouháním nebo nesmyslem, a vaše duše se rozlaďuje nadobro. Zdá se vám, že Vrchlický má skoro pravdu, an praví:

Vím, svět jsem svými verši znavil.
Kdo v této spoustě vyzná se?

Vrchlický ještě není básníkem mrtvým, lze od něho čekat ještě veliká díla — ale z oboru lyriky sotva. *K. Dostál.*

Sv. 74. *Eduard Jelínek:* „Jasem i stínem." Črty z různých stran. Část II. Str. 174. Cena 60 kr.

Obsah 9 črt „z různých stran" je velice pestrý a rozmanitý. Děj jedněch odehrává se v Čechách, druhých v Polsku, třetích v Rusku, čtvrtých v Italii atd. Myšlenky jednotné, která by črty ty spojovala v jakýsi celek, není: črta k črtě řadí se zcela nahodile. Název sbírky „Jasem i stínem" vybrán patrně od autora, aby se označilo souměrné rozvržení jasu a stínu, jasných, světlých a tmavých barev, jichž autor užil, líče příběhy a kresle postavy jednotlivé. Črta „Pro honor!" vzata ze života polského a jedná o příteli autorově, Sokalském, jenž vyzval na souboj jakéhosi ničemu Zubřického, který otřel se o čest nevinné, sličné paní Sokalské. Autor líčí hrozný stav Sokalského před soubojem, k němuž však nedošlo; Zubřický sám se zastřelil, čímž „zadost učiněno honoru." Celek založen na běžném, ale nesprávném názoru, jakoby soubojem bylo možno uražené cti učiniti zadost. — „My jsme psi" je vypravování o tom, co oprávnilo kozáka říci, „že jsme psi." — V „Maladetto" vypravuje se o události, jíž za obět padla v mořských lázních na Lidě u Benátek mladá, krásná dama. Manžel její katastrofou tou byl zlomen, zničen, — ale ne na dlouho: dříve než uplynul rok, šplouchal a veselil se s jinou „v hrobě své první ženy . . . nezapomenutelné Giazinty." — Črta „Z Pucka" vypravuje o rybáři, jenž vrátil se z Ameriky, kdež se mu dobře vedlo, do vlasti, aby umřel mezi svými, smířil se před smrtí s Bohem, což není tak snadno v Americe. — „Poslední přítel" na Sibiř vypovězené paní je pes, který své paní neopustil, když všichni ji opustili. — „Uvadlá růže" je vypravování o nešťastném životě ženy, jež provdána za nemilovaného člověka chová lásku k dřívějšímu, jedinému miláčkovi srdce svého; ale znajíc povinnost svou, pečlivě vyhýbá se, aby se s ním nesetkala. Podobně vyhýbá se jí také on, chovaje při tom v úctě „uvadlou růži" jako vzpomínku na ni. — V „Sibiřském příteli" vypravuje autor o svém polském příteli, který studoval v Praze a pak stal se lékařem v Sibiři, odkudž autora nenadále navštívil na štědrý den. — V „Posledních dědicích" líčí se těžký život paní Romanové, nejmladší dědičky Ludvinova, jež v jednom z kijevských hotelů zapisuje a vydává cizincům účty, při čemž zakouší druhdy hrubostí, surovostí od hrubých hostů, jakým jest na př. kurlandský obchodník, nynější majetník Ludvinova. — „Ve větrníku" vypravuje se o setkání Rusa Rutkina i Poláka Kotuše, kteří se účastnili bojů při povstání polském r. 1863. jako nepřátelé; nyní setkavše se ve větrníku připíjejí si na zdraví a na bratrskou vzájemnost. „Byl to nejkrásnější přípitek," praví autor, „jehož jsem v těchto krajinách kdykoliv byl účasten. Škoda, že vyzněl jen ve — větrníku! Smutné to zajisté svědectví pro vzájemnost rusko-polskou.

Jak jsme již řekli, obsahem črty nemají nic společného, ani ideami společnými spojeny nejsou. Vůbec tato kniha p. Jelínkova má menší zájem pro čtenáře než dřívější jeho sbírky náčrtků ze života

slovanského. P. Jelínek kreslí a líčí bez rozdílu všecko, kde co vidí zajímavého, dává se ovládati nahodilými dojmy a tak také nahodile seřaďuje náčrtky bez jakéhokoli plánu. Jednotlivé náčrtky pěkně se čtou, ale na celek čtenář si nevzpomene, protože celku v knize vlastně není.

A. Vrzal.

Richard Savage: **Manžel z ochoty.** (My official wife.) Přel. *H. Kosterka.* V Praze 1894. Nakl. J. Vilímek. Str. 216.

Roman R. Savagea, nazvaný v originale „Úřední manželka,“ bude pravou pochoutkou pro čtenáře a zvláště čtenářky, které mají rády v romanech hojnost děje, vnějších událostí, pikantních a sensačních, bezpříkladných zápletek, různých intrik, výstředních postav, effektních výjevův. Autor dovedně udržuje napjetí fantasie čtenářů, překvapuje se stále novými, nepředvídanými obraty děje. Ale ze všeho toho viděti jen, že všecko je tu vypočteno na effekt. Roman plný nemožností a pravdě nepodobností, křiklavých výtvorů fantasie autorovy.

Děj odehrává se v Rusku, které americký spisovatel jakž takž ještě zná, ve vyšších společenských kruzích. Hrdinou jest americký plukovník Arthur Lenox, který jeda do Ruska, aby upravil záležitosti dcery své, má pas, který zní na něj i jeho manželku. O všem tom zví ruská spiklenka, nihilistka, po otci rozená Polka, po matce Židovka, jež vydávajíc se za choť Dicka Gainesa, soudruha Lenoxova z vojenské akademie, výmluvností, sličností a půvaby lákavými přemluví Lenoxe, aby ji vzal do Ruska přes hranice jako svou vlastní ženu, která s ním nejede. Lenox převeze ji tedy jako „úřední manželku“ do Ruska, vydává ji všude i u příbuzných za manželku vlastní a zaplete se takto do mnohých nepříjemností. Nihilistka ona jede do Petrohradu, aby zavedla nové šifrování, nový způsob přepravování dopisů za hranice, a když všecko dobře provedla, odmítá a má za blázna muže, který se pro ni obětoval, který jí nabídl pas do Ruska, milkuje se s lehkomyslným Sašou Veleckým, příbuzným Lenoxovým, popouzí „úředního manžela“ k žárlivosti, ano dohání skoro k zoufalství. Lenox chce záhy opustiti Rusko, aby zbavil se nenáviděné „úřední ženy,“ jež po nezdařeném úmyslu, zavražditi cara na plese u Ignatěvů („manžel úřední“ ji opojil opiem, když chtěla cara revolverem zastřeliti), unikne rukám ruské policie, ujíždí se Sašou z Ruska, opustí lehkomyslného Sašu a vrátí se do Paříže. Lenox uniknuv hrozícímu jemu nebezpečenství života, že převezl do Ruska nebezpečnou osobu, s pravou manželkou šťastně dostane se z Ruska.

Tím jen slabě nastíněn bohatý děj romanu, propleteného zprávami o ruském hlavním městě, o úřednictvu, o policii. Některé úsudky spisovatelovy o Rusku jsou příkré, jako na př., že prý v Rusku o politice nejen domácí, nýbrž i americké není možno ani promluviti. Známe ruské časopisy, které svobodně a ostře posuzují politiku nejen cizí, nýbrž i domácí. Postava hrdiny, s nímž „úřední manželka“ zahrává si jako kočka s myší, vyhrožujíc mu stále ruskou policií, že jí nabídl pas do Ruska, je v očích našich nemožna, a tím také

poměr mezi ním i ženou úřední nevysvětlitelný, jednání jeho pravdě nepodobné, a celý roman čímsi fantastickým. — Překlad, co se týče správnosti a čistoty českého jazyka, je nedostatečný, kostrbatý, málo plynný. — Tiskových chyb je tu až přespříliš. *A. Vrzal.*

Ottova Laciná knihovna národní. „Všední zjevy.“ Obraz ze života malých lidí. Napsal *Fr. Herites*. V Praze 1894.

Hlavními osobami obrazu jsou dělník Vojtěch Trnka a žena jeho Verunka. Oba líčí autor s patrnou láskou. Trnka je řádný, přičinlivý chasník, poctivé povahy, a Verunka hezounké, dobré děvče. Udělali si známost, jež nezůstala bez následkův, ale Vojtěch měl dosti poctivosti, aby odmítl výhodný sňatek s mistrovou dcerou „Smrtkou,“ a Verunka dosti mravnosti, aby s rozhořčením zamítla nemravný návrh svého strýce, ač nabízel jí při tom 200 zl. Vzali se a počali ten krušný, lopotný, unavující, ale vysoce čestný zápas o trochu štěstí, o skývu chleba. Autor líčí vše dopodrobna a poutavě. Píli, vytrvalosti a upřímné lásce obou se podařilo umlčeti hlasy nepřízně a závisti a budoucnost jejich brala na se celkem přívětivé, vábné barvy. Jediným stínem, rušícím spokojenost Verunčinu, byla vytrvalá, němá, ale tím vášnivější láska zhejřilého tovaryše Kotrče, jejž byla odmítla. Na neštěstí navštívil je bratr Vojtěchův, Jindřich, vojín z Bosny, a zdržel se několik týdnů. Ta návštěva rozhodla nad celým osudem rodiny. Stála dosti peněz, i hotových 50 zl. musil mu půjčiti Vojtěch, sám si je vydluživ, a nejhůře, že zvykl sám na návštěvu hospod, on, jehož celý posavadní život byl tak pravidelný a práci věnovaný, a Verunka začala se paráditi. Práce zanedbávána, místo krejčoviny se Vojtěch vrhl na sedlačení, najav si malé políčko; upadl v ruce lichvářovy a pak ovšem šlo to s kopce. Nejhůře, že oba začali uvažovat a vzájemně, byť zprvu jen němě, se obviňovat. Vojtěch začal závistivě se dívati na svého bývalého soudruha, jemuž sňatek se „Smrtkou“ dopomohl k závodu Kopeckého, a Verunka počala srovnávati svého muže s — Kotrčem. Dověděla se s hrůzou, a k tomu ještě z Kotrčových úst, že muž její i o polní krádež se pokusil, ba opravdového darebáctví tím se dopustil, že na starém, zbožném tovaryši Francovi vylákal veškery úspory, 200 zl., se slibem, že po smrti jeho i o pohřeb i o zádušní mše sv. se postará, a místo aby dluhy jimi splatil, najednou vše do loterie vsadil a prohrál. „Ten hřích musí býti vykoupen!“ „A třeba hříchem jiným! Prodá třeba své tělo!“ A šla — ku svému strýci — se nabídnout. Ale stařec začal smlouvat, a to teprve dalo ženě pocítiti celou hanebnost jejího kroku; vyrazila ven, aby padla do moci Kotrčovy, jemuž se poddala — za starý kabát. Dítě mělo hlad! Trnka se o všem dověděl, ale byl již hotovým opilcem; sám v opilosti Kotrčovi ženu nabídl, ba mlčky i další jich spolužití trpěl, až Kotrčovi se Verunka konečně zprotivila a on s radostí podal ruku sestře její Anně, s níž do Ameriky se odstěhoval.

Co následovalo v rodině Trnkově, to již nebyl život, nýbrž hynutí, umírání. I mravní! Působivé jsou jmenovitě dva detaily:

Vojtěch se rozzuří zvěděv, že hoch jeho vyžebral kus chleba, ale po chvíli, hladem donucen, sám tajně jej sní. — Verunce poslal Kotrč dva tolary; zbylo jí tolik studu, že nechtěla muži ani o tom daru povědět, a muž jí je ujmul a propil. Těžká nemoc, opilstvím zaviněná, přivedla Vojtěcha, jenž úplně zkažen nikdy nebyl, k sebepoznání, k plnému ocenění mravní skleslosti svojí, a proto umíraje prosil ženu, aby za něho splatila dluh nebožtíku Francovi povinný. Verunka zůstala sama, bez pomoci, bez groše se 2 dětmi. Autor zde přerušil vypravování a přeskočil 20 let. Zcela správně; nebylo možno již účinně líčiti další boj o život, proto nás vede přímo k lůžku umírající stařeny, Verunky, pod jejíž tělem nalezeno 200 zl. bez 2 zl , tedy téměř úplná summa Francovi povinná.

„Ty mše za duši France Jelínka," řekl starý farář k Sudovi, „budou slouženy. A také na ty oba, kteří hřích spáchali na něm, vzpomenu v modlitbách k Bohu... Ale ty peníze," doložil, „ty peníze, shromážděné těžkou prací, hrozným strádáním, ať zůstanou dětem Trnkové."

„Jsou to peníze požehnané," pravil Suda v pohnutí. „Jako posvěcené. Snad přinesou užitek, povedou na cestu k životu šťastnému a spokojenému..." Dojemněji povídka dokončena býti nemohla.

Jak patrno, jsou „Všední zjevy" životní historií řemeslnické rodiny, podrobnou a celou od sňatku až k tragickému zahynutí. Celkem je vysvětlování úpadku psychologicky správné, jen jediné, co jsme si nemohli dobře srovnati, je ta náhlá a osudná změna v životě obou. Trnka byl nám vylíčen jako mladík příliš práci a čestnému životu zvyklý, Verunka jako žena příliš praktická, hospodářská, než abychom tak lehko mohli pochopiti, jak několikatýdenní návštěva veselého vojáka jim dovedla práci, šetrnost, slovem veškeru péči o domácí krb znechutiti ne na čas, ale na vždy. Tím méně, že přec narodilo se jim dítě, jež dle autora milovali láskou hlubokou a dojemnou. Autor to musel patrně sám cítiti, proto zcela správně uvádí celou řadu silných vášní: marnivost, vzdor, falešný stud, pýcha atd., jež vznikaly postupně v jejich duších a připravily je o veškeru rozvahu.

Nemůžeme se dále zdržeti poznámky, že „všedními zjevy" snad přece nejsou tito dva lidé, z nichž jeden od nepořádnosti postupuje až ku krádeži, podvodu, opilství, trpění zločinného poměru své ženy ke Kotrčovi, a druhý se chce prodat, ba opravdu prodá, a co horšího, i delší dobu v cizoložství žije. To podotýkáme ovšem jen jako mimochodem; byl by to jen spor o správný název obrazu, jejž jinak Herites vším právem počítati smí k nejlepším svým pracím. Mimo hlavních osob je na něm ještě celá řada drobných figurek, jichž kresba prováděna do detailů, s obšírností někdy až souvislost vypravování citelně rušící. Život maloměstský, či správněji život malých řemeslníků chtěl autor podati co nejvěrněji, a proto to pečlivé sbírání znaků, detailů, proto i ta místy až pracná snaha, aby toho jednotvárného, všedního života zachytil každičký záchvěv. A přece celého života, v dílně řemeslnické, jmenovitě v nynější době,

autor nevylíčil. Uvedl několik postav dělnických, ale do duše jim nahlédnouti nedává. Všechny jeho obšírné popisy drží se přece jen více zevnějšku, zachytávají jen to, co do očí bije, líčí s podrobnou věrností jen ty všední starosti a radosti, malicherné škorpení, klepy a tuctové rozmluvy, aniž, byť i zdaleka, dotýkají se toho ruchu, jejž v mozku a srdci dělníka doba naše nutně musela vzbuditi. Kotrče známe jen jako záletníka a později vytrvalého ctitele Verunčina, pan Johan je vtipkář a opilec, Franc, tělem mrzák, je pobožný muž, nemající jiného cíle než uhospodařiti si na slušný pohřeb a několik zádušních mší sv., Suda jest elegán atd. Tedy vždy jen jednotlivý rys povahy, jen jedna stránka duše, a to ne vždy ta nejzajímavější. To už plněji vypadla podobizna starého mistra Kopeckého, jehož celý život nebyl než prací a celý obor myšlenkový omezen jen na dílnu a na vše, co s ní souviselo. Na dělníky dovedl v čas zahromovati, ale také se jich ujmouti i proti ženě své, a co více energie vyžadovalo, i proti svému zeti: tedy celkem typ dobře situovaných, maloměstských mistrů staré školy.

Pokud se pamatujeme, v jedné kritice jako vada vytknuto povídce Heritesově, že čtenář odnese si dojem, jakoby práce, byť sebe úsilnější, byla marnou. Snad nebude přílišnou neskromností, osmělíme-li se projeviti, že na nás obraz autorův působil dojmem přímo opáčným. Právě pilná práce, s jakou mladí manželé počali, jižjiž jim zabezpečovala klidnou budoucnost, a bylo to znechucení si práce, jež uvedlo je ve zkázu. Je tudíž v ohledu tom povídka „Všední zjevy“ přímo poučnou a přineslo by čtení její a porozumění jí v lidu hojně užitku. *M. Zavoral.*

George Gordon Byron: Nebesa a země. Sen. Oscar z Alvy. Přeložil *Dr. Fr. Krsek.* V Praze 1891. Nakl. J. R. Vilímek.

Opozděný, ba hodně opozděný referat. Skoro se mi ani do něho nechce. Ne z nějaké snad nechuti k Byronovi nebo k p. překladateli, ale proto, že kniha vyšla již před třemi roky, že není zrovna dokonalým překladem Byrona, patříc k prvním pracím překladatelským Dra. F. Krska, který dnes již nabyl v umění tom mnohem větší routiny, než jakou nám prozrazuje překlad tento. Pilný a svědomitý překladatel Tennysona podjal se tu práce velice obtížné, překladu těžkého mysteria Byronova „Nebesa a země,“ které patří věru k nejtěžším oříškům překladatelského umění. Své zásady ve příčině překládání básníků cizích jsem již na jiném místě v listě tomto objasnil; při Byronovi platí zajisté v míře stupňované. Byron vyžaduje celého básníka, zde řemeslník-překladatel (který obstarává u nás pravidelně překlady prosaické, třeba by i na titule stálo „autorisovaný překlad,“ který bývá zase pravidelně pořízen dle německého překladu) nesvedl by ničeho, a i překladatel-dilettant přes úmornou práci svou s rýmem a metrem, nevytvořil by díla básnického. Byron patří zajisté k básníkům nejtěžším. K tomu druží se pro českého překladatele obtíž jiná: neobyčejná úsečnost, stručnost angličtiny a neobyčejná

obsažnost, plnost, bohatost anglického verše. V té příčině jedině katalanština mezi jazyky romanskými svojí koncisností podobá se jazyku anglickému. Přeložte anglický verš slovně a seznáte, že vám vydá v českém překladě obyčejně o nějakou stopu více, než v originale. Tu potom sebe větší znalost řeči i u filologa nejlepšího nepomůže; zde nutno, aby verš ten vzal do práce pravý básník a Byron vyžaduje básníka velikého. U nás dosud mistrem největším v překládání anglických veršů jest Sládek, u něhož nevím, čemu dříve se diviti, zda přesnosti překladu až úžasné, zda krásné mluvě básnické, či v pravdě anglické úsečnosti a obsažnosti slova.

Překlad p. Krskův jeví svědomitou opravdovost, s jakou překladatel na něm pracoval. Je to překlad věrný, snad až příliš věrný, tak že mnohem více tu pozorovati filologa než básníka. Dbal o každé slůvko, každou hříčku originalu, a tu mnohá místa vypadla poněkud tvrdě, hranatě. Verš je často drsný a nucený, zvláště je-li svázán poutem rýmu; místa nerýmovaná jsou plynnější a přirozenější. Někde si pomáhá při rýmu i chybou grammatickou, čehož nelze tolerovati:

plál v stříbro Alvských přilbicí —
tam muže kovem zářící (str. 79.).

Nelibě zní drsné verše, jako:

již nezní v věžích mužů chod . . .
. . . zda s právem taká strast je má?

Nechci ale vytýkati dále. V panu Krskovi našla poesie naše pilného překladatele z poesie anglické, u nás dosud tak málo známé. Rád čítám jeho ukázky v listech belletristických, které ukazují, že i cvik a láska k poesii vytvoří často věci pěkné i tam, kde není původního genia básnického. V posledních číslech „Zlaté Prahy“ má p. Krsek ukázku z Moorovy básně „Lalla Rookh,“ pěkný, plynný překlad, který oprávňuje k nadějím nejlepším.

O básních samých se zmiňovati nebudu, psáno u nás dosti o Byronovi a zde není k tomu místo. „Nebesa a země,“ velikolepé mysterium z doby předpotopní, má látku svou v nesprávně pochopeném místě bible: „Vidouce synové boží dcery lidské, že by byly krásné, brali sobě manželky ze všech, kteréž byli zvolili.“ (Genese 6, 2.) Smyslná láska mezi anděly a lidmi jest nemožností (thema to zpracováno často i u nás, na př. ve Sv. Čecha: „Andělu,“ ve Vrchlického: „Perspektivách“ a j.), a jest biblicky nesprávnou. „Syny božími“ vyrozumívají se v Genesi potomci Sethovi, „syny světa“ potomci Kainovi.

Překladatel připojil jednotlivým překladům svým vhodné vysvětlivky, za které mu čtenáři budou vděčni. Format knížky se mi nelíbí, také tiskových chyb by nemusilo býti. Zde nemohu potlačiti přání, abychom konečně již měli v literatuře své souborné vydání básní Byronových. Naše Česká Akademie by snad také ve IV. třídě své mohla něco učiniti. „Sborník světové poesie“ (který vlastně vydává J. Otto — Akademie pouze mu půjčuje honorář překladatelům a po několika letech musí jej Akademii vrátit) sám nestačí a je také tak

drahý, že pořád jsme ještě nuceni sahati k překladům německým. Otázka úplného vydání Byrona v slušné, jednotné formě jest dávno naléhavá a mělo by se o ní konečně trochu vážně přemítati. A když již mluvíme o překladech anglické poesie, J. V. Sládek má v starších ročnících „Lumíra“ tolik ukázek větších i menších z poesie anglické (Coleridge: „Píseň starého námořníka,“ klasické dílo poesie světové, ukázky z Tennysona, Rosettiho, Keatse atd.), že bylo by věru na čase, aby ukázky ty sebral a doplnil buď v anthologii anglickou na způsob anthologií Vrchlického z poesie italské, a francouzskou, anebo jednotlivě je vydal v menších knížečkách, tak jak je to zvykem u národů jiných. Bylo by to poesii a literatuře naší vůbec na prospěch veliký. Zásluhou hlavně J. Vrchlického učiněn nám přístupný Parnass francouzský tou měrou, že veliký vliv francouzské poesie u nás, obsahem a mnohem více formou, jest nepopíratelný, snad až příliš značný. Naučili jsme se od Francouzů mnohému v technice básnické, ale také jsme se přiučili mnohým nemravům, které bylo by na čase odstraňovati. Studium klidné, bohaté a rozvážnější, zdravější poesie anglické (když ne slovanské, jak by to bylo naší prvou povinností!) uvedlo by k nám nový vzduch, nový život, který by přílišné naší náklonnosti ke všemu francouzskému nebyl na škodu. Potřebujeme anglické knihovny básnické, potřebujeme řádný překlad *Longfellova* (viz jen krásné ukázky Vrchlického v knize „Hostem u básníků“; překlady Sládkovy, Kučerovy atd.), *Tennysona, Swinburna, Browninga* a jiných veleduchů poesie anglické, kteří nám posud jsou skoro neznámi. — Panu Dru. Krskovi jsme vděčni za jeho práce v době poslední, vivat sequens! *S. Bouška.*

Ruský slovník. Sestavil *Jan Váňa.* Díl I. „Slovník česko-ruský.“ V Praze 1894. Nakl. I. L. Kober. Seš. 1. Str. 32. Cena 15 kr.

Celý slovníček má obsahovati asi 16 sešitův a bude prý obsahovati „nejpotřebnější zásobu ruského jazyka.“ Autor vyhýbá se „čistě filologické přítěži“ a proto uvádí pouze ruská podstatná jména v nominativu, neudávaje genetivu ani rodu podstatných jmen, slovesa pak uvádí v infinitivu, neudávajc 1. osoby oznamovacího způsobu atd. Slovníček není ani differencialní, a tím méně úplný. Aby člověk uměl rusky, nestačí, jak p. Váňa asi myslí, uměti nazpamět několik slovíček ruských, a při tom neznati rodu jmen podstatných. Myslíme, že slovník Váňův sotva tedy vyhoví účelu, pro který byl sestaven. Zásoba slov jest až příliš nepatrná. *A. Vrzal.*

Al. a *V. Mrštík:* **Maryša.** Drama v 5 jedn. s proměnou. V Praze 1894. Nakl. J. Otto.

Je to první moravský kus, který dostal se na prkna národního divadla v Praze. Dáván tam byl 9. května t. r. v odpoledním t. zv. představení pro lid se zákulisní předehrou, která širšímu obecenstvu namnoze zůstala utajenou. Ředitelství nár. divadla zkrátka rozpakovalo se „Maryšu“ na jeviště připustit prý z důvodův uměleckých,

zejména pro umělecky pochybný dialekt. Ale „Maryša“ vítězně pronikla a zdá se, že právě onen jistý odpor ředitelství pomohl kusu k úplnému vítězství. Byl krátce po sobě asi pětkrát opakován, také při večerních představeních a našel vždy hojnost nadšeného obecenstva. Tím je zatím budoucnost „Maryše“ zajištěna, a hlavně na Moravě čeká se pro ni stkvělá dráha. Brněnské nár. divadlo dalo ji již na repertoir nastávající zimní sezony. Z ochotníků přispíšily si Šlapanice počátkem tohoto měsíce a zprávy o představení konstatují plný úspěch jak co do účinnosti kusu, tak i co do provedení. Naposledy sehrála ji divad. společnost p. Frant. Trnky v Litovli v polovici t. m.

Motiv k „Maryši“ je nehledaný. Opakuje se ve všech vrstvách společenských zhusta, zejména podobný genre venkovský je v naší literatuře zastoupen v nesčetných exemplářích. Láska bohatého selského děvčete k chudému chasníku nebo naopak, nátlak rodičů, nešťastné vdavky a otrávený život znamená cesty tohoto motivu. Nové může zde býti jen forma a její zabarvení seskupením okolností. V tom autoři „Maryše“ měli velmi šťastnou ruku. Forma, v jaké látku podali, zamlouvá se neobyčejně svou živoucí věrností a sytými barvami venkovských poměrů. Seskupení děje jest bystré, mnohde až příkře bystré, beze zbytečných episod a monologových pomůcek. Umělých efektův autoři používají málo, téměř nic. S dostatek je jich ve scenerii slovácké dědiny, na níž děj se odehrává, s celým plným, prudkým a vzrušeným jejím životem. Loučení odvedenců, zpěv, hudba dodávají dosti efektního pozadí.

Maryša, dcera zámožného sedláka Lízala, a Francek, synek domkářčin, mají se rádi. Odpor obou Lízalů proti této lásce je pochopitelný. Proto, když Francek odejde na vojnu, přinutí rodiče Maryšu ke sňatku s mlynářem vdovcem Vávrou. Maryša brání se sice ze vší síly, ale společným útokům rodičův a ženicha neodolá. Podvolí se a následky vrhá na hlavy těch, kdo ji přinutili. Manželství je neutěšené. Za dvě léta Maryša, dříve děvče plné života, je pouhý stín. Muže nemiluje a dává mu to nepokrytě na jevo, řekla mu to před sňatkem: „Máte vy vědět, koho si berete.“ K této rozladěnosti přichází i to, že Lízal zadluženému zeti nechce vyplatit smluvené věno. Tím rozklad v manželství jen stoupá. Po dvou letech Francek vrátí se z vojny. Chce obnovit s Maryšou staré styky, nadchází mladé ženě, láká ji, aby šla s ním do Brna. Ale narazí na Maryšin odpor. Ona ví, že je vdaná, a třebas Francka dosud miluje, zadat si nechce a nezadá. Teprv když Francek opětuje nesmyslné své požadavky, rozetne uzel svého postavení zoufalým činem, aby se neprohřešila na manželských svých povinnostech, — otráví Vávru, svého muže.

Rozluštění toto budí nepopíratelný dojem. Je však záhodno srovnat váhu oněch dvou mravných důvodů, z nichž jeden Maryšu zdržuje od hříchu a druhý žene ji k zločinu. V dvouletých vnitřních i vnějších — Vávra ženu bije — mukách Maryšina manželského

života je důvodů dost, aby odpor Maryšin proti muži jen vzrůstal. Vávra sám, povaha trochu potměšilá, víc však tvrdá, před sňatkem pohráží Maryši: „Ale jen až budeš má, já tě naučím poslouchat!“ (jedn. 2., výst. 11.). Ze vzezření Maryše není pochyby, že hrozbu svou plní. K tomu žaluje Lízala o věno. Ale i Maryša je tvrdá venkovská povaha. Sňatku brání se zmužile, ale když jednou řekla své „ano“, nese s odporem sic, ale pevně svůj úděl. Vyzvání otcovo, aby od muže odešla, odmítá příkře. „Takovou haňbu vám neudělám, na to su já lepší, než vy myslíte,“ praví mu (jedn. 4., výst. 1.). Avšak dovede čelit i všem nabídkám Franckovým. Když jí se sebevědomím milence Francek skoro rozkazuje: „Seber se a pojď se mnou“, Maryša, třebas otevřeně se přiznává, že ho má ráda, odmítá mu rozhodně jeho návrh: „Zanech těch myšlének! Mně to udělej k vůli, když mě máš tak rád. **Nešťastná su, ale špatná nebudu**, rozumíš mně?“ (jedn. 4., výst. 5.). Ale tato síla mravního vědomí má u této venkovské ženy své meze — nazvali bychom je strachem před lidskými řečmi a před veřejným škandálem. Francek jí hrozí, že bude veřejně za ní chodit. A tu by bylo pro Maryšu stejně přirozené, ale neskonale mravnější, kdyby milenci dala výhost a dotrpěla do konce. Ale autoři chtěli Maryšiným zločinem na muži zachránit dramatický efekt, který závratně roste se stupňující se až k nepříčetnosti vášní Maryšinou, jak se jeví od bouřlivé sceny s Vávrou v jedn. 4. (výst. 10.), za proměny a v celém 5. jednání, když tluče otrušík a sype jej muži do kávy i když při posledním pokuse muže, jenž má už jed v těle, aby si ji naklonil, zastírá si tvář. I to poslední slovo Maryšino, jímž přitakuje otázku ženy: „Děvčico neščasná — ty's jé otrávila!?“ — „Otrávila“ svědčí o tom, že všecek rozumový i citový život rekyně vyšinul se z kolejí. A to právě zmírňuje zločinnost Maryšina skutku, který by v nás jako sprostá, sobecká vražda mohl budit jen ošklivost. Než, přec i tento temný stín provází Maryšu. Snad od svatby tkví v ní temný úmysl zbavit se násilím muže a úmysl ten teprv okolnostmi uzrává, které mu dodávají onoho mírnějšího zabarvení, jak jsme poznačili. Nemožnost východu bez porušení manželských závazkův a nesnesitelnost veřejného soudu, který by byl příkrý, třeba Maryša dosud ničeho nepočestného se nedopustila, přivádí objevením Francka urychlenou katastrofu. Jinak povaha Maryšina jeví vzácnou mravní sílu, která, ač Maryša jest už zmítána horečkou vášně, vrcholí v rozhodném projevu „Nešťastná su, ale špatná nebudu.“ Tomu Maryša po jedné stránce, ve svém způsobu, plně dostojí.

Ke charakteristice ostatních osob netřeba mnoho dodávat. Máme tu před sebou lidi, jak je vytvořil kraj, kmenový ráz a socialní poměry, lidi, jak skutečně žijí. Autoři nehledali obvyklých umělých protiv lidí naivních a hrdinných, dobrých a zlých. Všecky osoby mají společný rys slovácký: prudkost a umíněnost mimo Maryšinu babičku, která však nemá nikde rozhodujícího vlivu a vržena jest jen episodicky ke zvýšení dramatického dojmu. Přes to však jsou všecky povahy celé,

určité, přesně od sebe oddělené a seskupení jejich velmi případné. Kus psán je dialektem od Klobouk u Brna O ceně dialektu pro umění rozhodovati nebudeme. Správa divadelní, jak z jejich rozpaků o připuštění „Maryše“ patrno, dialektu snad nepřeje. K životní věrnosti předvedeného děje dialekt bez odporu něčím přispívá. Dialekt v kuse není důsledně proveden. Tak máme tu soud str. 61., nabroušené jazyk str. 62. a vedle toho sód str. 61., se tě nebojím a nebojím se ti str. 65., do teho, temu str. 68. a 69. a toho str. 68., ideš, nejdeš str. 78. a 79. a přinde str. 84., podivé se a počkej str. 71., su, seš a jsem str. 80. atd.

I. Mráz.

Modrá knihovna. Sborník belletristických prací. Vydává Dr. V. Řezníček. R. III. č. 5. a 6. „Mrtvé duše“ aneb „Příhody Čičikova.“ Z ruštiny *M. Gogola* přeložil *Karel Havlíček Borovský.* V Praze 1894. Str. 282. Cena 60 kr.

Překlad Gogolových „Mrtvých duší“ od Karla Havlíčka Borovského poprvé vyšel 1849 ve feuilletonu „Národních novin.“ Pan Dr. Řezníček v předmluvě k překladu Havlíčkovu dí, že jej srovnal s překladem E. Vávry, jenž vyšel v „Slovanských Besedách“ 1862, a s překladem Ign. Hoška, jenž vyšel v „Ruské knihovně“ 1891, a že se odhodlal překlad Havlíčkův vydati ve zvláštní knize, „která bude k vůli svému překladateli zajisté že na všech stranách zajímati jako vzácná památka snah a literarního smyslu a rozhledu K. Havlíčka.“ Tedy z piety k Havlíčkovi vydán u nás překlad „Mrtvých duší“ po třetí ve zvláštní knize. Pan Dr. Řezníček patrně vysoko cenil překlad Havlíčkův, že jej vydal po krásném překladu Hoškově. Srovnejme tedy aspoň poněkud oba překlady, Havlíčkův a Hoškův, a vyberme si k tomu známé ono místo, kde Gogol srovnává osud dvou spisovatelů.

Překlad Havlíčkův:

Šťastný je spisovatel, který mina charaktery protivné (skučnyj), mrzuté, nepříjemné pro svou skutečnost, zabývá se jenom s osobnostmi jevícími vysokou vznešenost lidskou, který z velikého množství (omuta) každodenně se jevících (vraščajuščichsja) obrazů vybral si jenom řídké výminky, který nikdy nepromění (ne izměňal) vysoce napnuté struny (vozvyšennago stroja) lyry své, nespustil se (ne nispuskalsja) nikdy s výše své k bídným ničemným svým spolubratřím, a nedotýkaje se země celý se zabral (povergalsja) do svých dalece od ní zvýšených (ottorgnutych) a zveličených obrazů. Dvakrát jest závidný jeho osud... Jiný však jest osud spisovatele, který snaží se (derznuvšago) dobýt na površí všechno to, co jest každou minutu před očima, čeho ale neuzří nevšímavé oči, všechnu nekonečnou tlupu (strašnuju, potrjasajuščuju tinu) drobností...

Překlad Hoškův:

Šťastný je spisovatel, který, pomíjeje povahy nudné, protivné, odporné smutnou skutečností svou, přistupuje k povahám ukazujícím vysokou důstojnost člověka, který z veliké tůně každodenně se vracejících obrazů vybral si jen nemnohé výjimky, který neměnil ani jednou vznešeného souzvuku své lyry, nespouštěl se s výsosti své k ubohým, nepatrným svým bratrům a nedotýkaje se země, všechen se ponořoval do svých daleko od země odtržených a povznesených obrazů. Dvojnásobně závisti hoden je překrásný (prekrasnyj — Havlíček slovo to vynechal) úděl jeho... Avšak jiný jest úděl a jiný osud (ne takov uděl, i drugaja suďba — Havlíček přeložil neúplně) spisovatele, jenž se opovážil vynésti na jevo všechno, co každou chvíli je před očima a co nevidí lhostejné oči, — všechno strašné, ošklivé bahno malicherností...

Každý nepředpojatý soudce dá přednost překladu Hoškovu, který věrností a plynností daleko předčí nad překlad Havlíčkův. I myslíme, že nebylo třeba znova vydávat překlad ne dosti věrný a správný, máme-li překlad daleko lepší, „jedině a hlavně proto," že je to překlad Karla Havlíčka Borovského! *A. Vrzal.*

Knihovna učitelská. Vydavatel a redaktor O. Sadovský. R. VIII. Dílo 48. „V duchu doby." Úvahy a dojmy z venkovského zátiší. Napsal *Fr. V. Kodym*, řídící učitel v Brzicích. V Brně 1893. Cena 50 kr.

Knížka obsahuje 18 úvah dotýkajících se nejrůznějších látek. Pouze první čtyři týkají se záležitostí učitelských, ostatní jsou rázu povšechného. Kodym pozoruje pouze s povrchu, nedopracoval se ještě hlubšího názoru na svět, proto úvahy jeho vnikají jen mělce ke kořenům příčin. Ostatně vybírá si autor látky důležitosti skrovnější, nebo nepatrné.

Poměrně nejlepší je článek prvý: „Učitel, kollega, občan." Ve stati druhé: „K učitelským srdcím" bezpředmětné je vybízení k loterii ve prospěch „Bolzanova sirotčince," neboť, tuším, již před třemi lety byla skoncována. Vytýkám to jako opomenutí redakce. Námitky proti dětským divadlům ve stati páté jsou málo přesvědčivé. Většina ostatních úvah („Klidnějším proudem," „Spiritismus v Podkrkonoší," „Novoroční reflexe," „Ve dnech podzimních," „Dojmy dušičkové," „Ve svatvečer," „Noviny a čtenáři," „Venkovští vandrovní" atd.) vykonala snad v krajinských listech, odkudž — nemýlím-li se — vybrány jsou, jakous takous úlohu, ale do „Knihovny učitelské" nehodí se docela. — Celkem sbírka „V duchu doby" je literarní zbytečností. *J. Horský.*

Camille Flammarion: **Konec světa.** Autorisovaný překlad *Jindř. Vodáka.* V Praze 1894. Nakl. J. Otto. Str. 295 a XXII.

Směs astronomických pravd a fantasií, směs filosofie a hlouposti až směšné. Velká a drahá literarní zbytečnost.

Překlad je plynný, ale místy česky nesprávný. Obrazy jsou celkem pěkně provedeny, ale invence jejich prapodivná. *P. Vychodil.*

Knihovna lidu a mládeže.

Besedy mládeže. Sv. 303. „Zbraslavský pasáček." Dějepisná povídka z dob Jindřicha Korutanského. Napsal *K. Černý*, řídící učitel. Se 2 obrázky. — „Pro vlast." Dějepisná povídka. Napsal *O. Svoboda.* V Praze 1894. Nakl. M. Knapp.

Nedaleko zbraslavského kláštera pasává malý Jiřík se svým otcem Brázdou ovce a mimo to pomáhá strýci svému rybáři loviti ryby. Poněvadž je to hodný hoch, zamiluje si ho pater Petr z kláštera, naučí ho v roce psáti a čísti a pěkně po latinsku promlouvati, a pomůže mu konečně do Prahy k mečíři Skálovi do učení. Skála nucen jest však za krátko prchnouti před násilím korutanské

chásky. Prchne i s Jiříkem ve společnosti pána ze Stráže, osvoboditele Elišky Přemyslovny, do Nymburku. Za chvíle pokojné vracejí se všickni do Prahy. Vedle toho obšírně se líčí rybárna u Berounky, lovení ryb na řece a zastřelení vydry, chycení rybáře Olšovce od Bavoráků, přepadení kláštera zbraslavského a j., tak že pasáček Jiřík k nemalému sklamání útlých čtenářů se vlastně ztrácí a stává pouhým trpným přívěskem vypravovaného děje. Povídka podle toho by mohla míti zcela dobře i jiný titul.

Pan spisovatel stojí na stanovisku, podle kterého i sebe menší troška vědomostí dějepisných a ucházející dovednost vládnouti slohem stačí již ku spisovatelství pro mládež. Bylo by zbytečno více o jeho slaboučké tvorbě mluviti.

„Pro vlast“ je kratičké vypravování z doby porážky Lotharovy u Chlumce 1126.

Sv. 305. „Jaro.“ Povídka z českých luhů. Milé mládeži napsal *K. J. Zákoucký.* Se 2 obrázky.

Továrník Loukota pošle své dvě dítky, Bořivoje a chudokrevnou Lidmilku na zotavenou do Železných Hor k příteli lesníku. Cestou do hor a pobyt dětí na venku, toť předmětem povídky. Rámec vypravování, jak viděti, jest jednoduchý a z povídek známý. Vložiti do něho vylíčení, jak horská příroda, zvláště pak jaro svými mocnými dojmy působilo v mysl dítek odchovaných mezi zdmi továrními, jak suggerovalo duši jejich venkovské ovzduší, pro ně svět sotva tušený — to bylo by pro spisovatele dovedného látkou dojista vděčnou. Zákoucký se nám povídkou svojí málo zavděčil. Vypravuje suše, tonem povídek čítankových. Továrník Loukota poučuje na př. děti o Chrudimi, nebo o starých zbořených hradech, jakoby četl dlouhé stati z některé knihy místních dějepisů. Také se zdá, jakoby knížka byla napsána pod dojmem nynějšího národopisného hnutí. Loukota horuje stále o starých pověrách, zvycích a obyčejích, o národním kroji, vede děti, aby sbíraly na venku prostonárodní říkadla. Rovněž tak horuje lesní. Stará děvečka Kulhanka zná a vypravuje mnoho pověr, a vdova Stránská opět pohádky, pro něž se honí za ní celá ves. Děti vesnické jsou samý starodávný zvyk a pasáci zpívají na mezích národní písně. Spisovatel měl snad při svém vymyšleném líčení venkova určitou tendenci — působiti, aby již mládež zvykala si šetřiti a zachovávati starých národních obyčejů, říkadel atd. S názorem jeho o těchto věcech shledáváme se u nejednoho spisovatele pro mládež a proto několika poznámkami dovolíme si tu projeviti své mínění. Pověry, staré zvyky atd. jsou přežitky minulých dob, nevždy světlých. Dobře přispívají v mnohém ohledu k poznání našeho lidu, ale přece nikterak nemají tu „velikou důležitost,“ kterou jim spisovatel klamně připisuje. Tím názorem svedena může býti mládež, že viděti bude konečně v pověře — něco úctyhodného. Horování pro udržení starých zvyků je plané. Zachovati dnes všecky ty staré zvyky a obyčeje znamenalo by zastavovati se v proudu času a vraceti se k minulosti. Nevíme, jaký z toho všeho byl prospěch národní. Většina těch zvyků pozbyla

již prvotného významu, jsou to zbytky forem, z nichž prchl duch nám nedosti již známý. Ty zbytky dnes žijí ještě přirozeným konservatismem našeho lidu, ale konečně i těch lid ponenáhlu se zbude. Odpadnou jako suché ratolesti od živého kmene. Umělá záchrana jich neudrží a zůstane jen to, co schopno života, na př. píseň, ač i ta podlehne proměně, ač i nekaždá se udrží. Nemíníme, abychom vědomě zříkali se svých národních zvláštností, považujeme pouze za zpozdilé úsilovně zachycovati při životu to, co proud časový jižjiž odnáší. Zákon rozvoje platí i o organismu lidské společnosti. Minulé ustupuje přítomnému a chtíti v živé tělo opět vočkovati, co již vykonalo svoji úlohu a odpadlo, bylo by namahání marné a bez prospěchu. Národní kroj se nám líbí, líbí se nám v museích, na výstavách i tam, kde lid ho ještě podržel, ale oblekáme ho nanejvýše o nějaké národní slavnosti. Žádati však, abychom všeobecně se k němu vrátili, bylo by naivní. Proti tomu vzepřel by se nejen náš zvyk, nýbrž i praktický ráz naší doby. S odkládáním těchto a podobných vnějších známek svého ducha národ ještě neodkládá svojí národnosti. Podstata národního ducha leží uvnitř, leží v jeho vnitřních schopnostech, silách, v jeho názoru mravním, světovém. Půjde nám vždy o to, aby tyto vnitřní, duševní disposice národní byly shledávány, odhadovány a na jejich základě aby národ rozumově i mravně se rozvíjel.

Místo planého horování o pověrách, říkadlech atd. nechť spisovatelé přímo působí v rozvoj dětský v duchu národním. Ovšem dříve dopracovati se musí sami pozorováním a studiem názoru hlubšího, než jest onen povrchní, s nímž na př. setkáváme se v přítomné knížce. *J. Horský*

Kytice. Sbírka zábavného a poučného čtení pro mládež. Sv. 25. „Blaženka." Povídka pro dítky 8—14leté od *Anežky Hoffmannové.* Přeložil *V. R.* V Praze 1894. Nakl. I. L. Kober.

Blaženka, desítiletá dceruška paní Soukupové, vdově po zemřelém učiteli, je šťastné dítě. Nikdo nic odepříti nemůže bystrému a milému děvčeti, jehož veselého života je plno celé okolí. Naproti domku, v němž obývá paní Soukupová s ostatními dětmi, je villa se zahradou. Přistěhuje se tam na léto churavá dceruška bohatého továrníka a s ní její babička a vychovatelka. Blaženka vídává choré dítě jezditi v kočáře na procházku. Touží blíže seznati příčinu jeho smutného vzhledu a je obveseliti. V brzku se jí to poštěstí. Při hře zalétne dětem do cizí zahrady míč. Blaženka se tam plotem prodere a ke svému překvapení shledá se s továrníkovým děvčátkem. Děti se seznámí a Blaženka se doví, že Martička je slepá. Oslepla v nemoci. S dovolením továrníkovým, který dcerušku navštíví, stane se Blaženka společnicí a těšitelkou slepého děvčete. Jednou potkají děti v zahradě babu kořínkářku a od té se dovědí, že o noci svatojanské kvete kapradí, z něhož uvařená mast je lékem proti všem nemocem, tedy také proti slepotě. Blažence napadne, že by mast taková mohla též Martičce vrátiti zrak. Umíní si, že za tou příčinou sama noční

výpravu podnikne. V určenou chvíli, když všickni usnuli, vykrade se z domu a pospíchá za ves, kde na kopci u kříže kapradí roste. Natrhá ho plný klín a vrací se opět domů. Touž dobou jel pod kopcem ke vsi kočár. Blaženka požádala kočího, aby ji vzal k sobě na kozlík. Prosbu zaslechl však starý pán ve voze sedící a vzal děvče k sobě do kočáru. Je to oční lékař, jenž v horách zbloudiv, zmeškal vlak a proto umínil si navštíviti přítele faráře ve vsi. Cestou se od Blaženky doví, co ji pohnulo k odvážné cestě. Pohnut dětskou obětovnovstí, umínil si, že Martiččiny oči prohlédne, není-li pomoci. Vskutku shledá, že slepota je zhojitelna a slíbí později se dostaviti a podniknouti operaci. To stane se až v zimě v Praze, kamž Blaženka Martičku provází. Martičce vrácen zrak a všecka rodina tone v štěstí. Z vděčnosti dá továrník paní Soukupovou s celou rodinou k sobě do Prahy přestěhovati, čímž vyplní všech vřelé přání, aby mohli pohromadě žíti. Mimo to poskytne tak chlapcům Soukupovým snadnějšího přístupu ke studiím. Shledání s matkou a s bratry je Blažence připraveno jako překvapení štědrovečerní. — Povídka má některé pěkné stránky, ale není bez obvyklých nepřirozeností. Tak hned na př. půlnoční výprava desítiletého děvčete na kapradí. Strojené jest, že teprve náhodou přichází k osleplé Martičce, dcerušce bohatého továrníka, oční lékař. Dětské řeči jsou namnoze přepjaté. Nepravdivy jsou také dlouhé dopisy, které Blaženka matce z Prahy píše. Ton vypravování je nazbyt sentimentalní a přisládlý. *J. Horský.*

Bibliotheka mládeže. Redaktor Xaver Dvořák. Seš. 4. „Slunce zašlo." „Sivý hoch." Napsal *Dr. J. L. Hrdina.* V Praze 1894. Nákl. Cyrillo-Methodějského knihkupectví.

„Slunce zašlo" líčí osudy chlapce, který oslepl následkem pláče ze žalosti nad úmrtím otcovým. Později byl ukraden od potulných komediantů, kteří ho využitkovali pro svoji uměleckou živnost. Po letech poznán bývalým svým spolužákem a vysvobozen z nehodného postavení, vrátil se opět do své rodné vsi. Konečného útulku a spokojenosti došel v pražském ústavu slepých.

„Sivý hoch," Ivan, syn havíře Klimenta Trojana, vzroste na statného chlapce a věnuje se povolání svého otce. Bohatý děd jeho vydědil kdysi matku hochovu, že si vzala pouhého havíře. Před smrtí zželelo se mu toho, a by aspoň vnukovi nahradil, v čem ublížil matce, odkázal mu celé své jmění. Vykonavatel poslední vůle, správce uhelného dolu, zadržel však dědictví pro sebe. Původní listinu i její duplikat vložil, aby se jich zbavil, do rakve Ivanova otce, jenž si uhnal smrt, když naposledy chtěl uviděti ještě syna táhnoucího s vojskem do Italie. „Sivému hochu" dědictví žádného nebylo však již třeba. V bitvě u Navarry zmizel.

Hrdina není ani původní, ani zajímavý. Obě povídky jeho jsou bez jádra, bez duše, zvláště druhá. Referent dal knížku jeho několika čipernějším chlapcům čísti. Lhostejně ji zase vrátili, nelíbila se. Autor patrně nedovede psáti ani pro velké, ani pro malé. *J. Horský.*

První moravská obrázková knihovna pro českou mládež. Pořádá J. Soukal. R. V. Č. 10. „Mezi cizími." Napsal *J. Kopřiva.* Illustr. K. L. Thuma. Ve Velkém Meziříčí 1893. Nakl. J. F. Šašek.

Sedmiletý sirotek Karel vychováván je svým strýcem a poručníkem tak tvrdě, že od něho prchne. Dostane se mezi cikány, kdež naučí se hře na housle. Cikáni na svých toulkách přijdou až do Uher, kdež pozváni jsou jednou do zámku hraběte Potockého, aby hrou svojí bavili pozvanou společnost. Tu upoutá Karel pozornost českého houslisty Jaroslava Lipnického, který se chlapce ujme a dá literně i hudebně vzdělati. Z Karla stane se hledaný umělec a vrátí se do vlasti, kde s rodinou svého bývalého utiskovatele se smíří.

Spisovatel jako velká většina jiných, pro svůj material daleko nešel. Cikány chycený a vychovaný chlapec jest obvyklý sujet našich povídkářů. Vypravování počíná pohřbem matky Karlovy — nejošuntělejším počátkem dětských povídek v naší uslzené literatuře. Naprosto nelze pochopiti, proč Lipnický, jenž poznává v chlapci talent hudební a chce hudebníka z něho míti, dává chlapce vzdělati nejprve po tři léta pouze literně, při čemž mu nedovoluje ani housle s sebou vzíti, tak že hoch jich po celý rok ani nevidí.

Spisovatel patrně píše o věcech (zvláště o poměrech životních), o nichž nemá správného ponětí.

Č. 11. „Oříšky." Nová sbírka hádanek. Napsal *J. Soukal.*

Význam hádanek, rebusův atd. obyčejně se přeceňuje. Tvrdívá se, že jimi se brousí vtip dětský, tu a onde že pomáhají znalosti zeměpisu, dějepisu nebo přírodopisu. Věc ještě docela vyjasněna není, ale tolik jisto, že hádankami opět hlavně cviku v luštění hádanek dosahují, a že znalost realií různé ty hádanky spíše předpokládají nežli rozhojňují. Nejlépe zamlouvají se nám ještě hádanky početní. V přítomné sbírce jest jich několik, ale jsou pro obyčejné dětské schopnosti těžké, máť i dospělý s nimi tuhou práci.

Ostatní „oříšky, kryptogramy, akrosticha" atd. jsou pouhé mechanické hříčky. *J. Horský.*

J. L. Hrdina: **Turistické humoresky.** V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Str. 147. Cena 50 kr.

Kniha Hrdinova obsahuje deset drobných anekdot a náčrtků turistických, jež autor pojmenoval humoreskami. Ale humoru je tu málo! Pokud známe p. Hrdinu z jeho dosavádních děl novellistických, humoristou není. Zábavně vypravovaná anekdota ze života pražských turistů není ještě humoreskou. Humor p. Hrdinův záleží nejvíce jen ve výboru slov, výrazův a frasí vtipných a žertovných, obsah však humoresek, motivy a postavy hlavní sotva lze nazvat humoristickými. Ale přes to lehké náčrtky Hrdinovy čtou se pěkně, místy vynutí lehký úsměv a pobaví. Aby se však čtenář, jenž je jednou přečetl, k nim vracel, o nich přemýšlel, toho asi ani p. autor sám nezamýšlel. Jedna z nejlepších humoresek Hrdinových v knize této je „Paní tchyně." Vypravuje se tu o mladém inženýru, jenž užije loňské

obsílky k vojenským cvičením, aby na nějaký čas mohl opustiti mladou milovanou ženu i tchyni a volně se pobavil mezi svými, a o různých šťastně odvrácených nebezpečenstvích, jež jeho úmyslu hrozila. Ale i ostatní náčrtky pobaví, zvláště „Pohádka o rozhledně,“ „Po výletu“ (tu je také náběh humoristický), „Nechte maličkých přijíti ke mně...“ „Společník z inseratu,“ „Nocleh v omnibusu.“ Vtipy a žerty jsou v mezích slušnosti. *A. Vlas.*

Zprávy.

Čechy. „Malá Slovesnost“ vydána v nově zcela přepracovaná; kromě původního sestavovatele F. Bartoše přičinili k tomu práci svou F. Bílý a L. Čech. Opravy pátého toho vydání pozorovati ve všech částech.

Slovensko. Spolupracovníci a přátelé (58) časopisu „Dom a škola“ měli 16. srpna v Turč. sv. Martině schůzi, v níž m. j. vyzváni čeští učitelé k pěstování československé vzájemnosti. „Učte o vlasti slovenskej so zvláštnou pilnosťou a vrúcnosťou vzájomnosť tak vštěpujúc. Doporučujte aspoň zámožnejším žiakom odoberať knižnicu slovenskej mládeže „Priatel dietok“ (cena seš. 10 kr., s poštou 12 kr.); prispievajte v českej reči do vychovatelského listu slovenského „Dom a škola“, vychádzajúceho v Ružomberku. Všetko, čo žiada tu od Vás, bude slovenské učitelstvo konať navzájom. Darúvajte vychovatelské, vedecké a zábavné knihy a staré ročníky časopisov učitelstvu slovenskému. Knihy tie račte posielať redakcii „Domu a Školy“ v Ružomberku. Z darovaných kníh zariadi se pri redakcii tejže knižnica, z nejž sa bude požičivať slovenským učitelom, odoberajúcim „Doma a Školu.“ Vykonajte, čo Vám len možno, čo Vám káže bratrské srdce, zdravý rozhľad po potrebách ťažko zkúseného národa československého.“

Polsko. *Gostomsky Walery:* Arcydzieło poezyi polskiej, Mickiewicza „Pan Tadeusz“. Studyum krytyczne (Przedmova, Geneza poematu. Przedmiot i kompozycya. Obyczaje i stosunki życia. Typy i charaktery. Obrazy przyrody. Podmiotova strona poematu. Styl. Znaczenie i wpływ Pana Tadeusza.) str. 266, zl. 2·—. Jsa stoupencem psychologické methody Taineovy, zkoumá kritik, proč jest báseň taková a ne jinaká. V první části objasňuje psychické uzpůsobení Mickiewiczovo, které mu umožnilo vycítiti a představiti tak věrně zvláštní povahu a vlastnosti šlechtické společnosti polské. Mickiewicz měl velmi bystré pozorovací vlohy, citlivou, vnímavou mysl, ale nepouštěl se do generalisace a abstrakcí filosofských; byl v té věci jeho duch výtvorem polského ducha národního, neboť Poláci mysliteli nebývali. I jinak shledáváme na básníku známky ducha polského: národní výlučnost, stupňovanou až do chauvinismu, jest společenský, dobrodušný, má zálibu v životě venkovském, ve přírodě, bez německé sentimentalnosti. Mickiewicz v době, kdy psal báseň, měl už dobojovaný vniterný boj, přivinul se k positivnímu náboženství, dal už také výhost utopickým blouzněním národním svých mladých let, byl jednolitý. Že zachytil tak věrně obraz vzdálené doby, přičítati jest živým vzpomínkám z mládí, jeho nadání pozorovacímu, Mickiewicz dovedl sestoupiti do společ-

nosti šlechtické, slíti se s ní v jedno, ale nevzdává se své „vyšší povahy duchové", když třeba, dovede soudit. „Pan Tadeusz" jest výtvorem genia, nikoliv uměleckých pravidel, a proto jeho nárok na nesmrtelnost. Co se týče předmětu, obírá se přechodnou dobou, zachycuje staré i nové podmínky bytu národního. Staré chovají živel epický, nové lyrický a dramatický. Báseň, která plyne v prvních zpěvích klidným tokem selanky, mohutní v epopeju, selankový bohatýr Pan Tadeusz ustupuje dramatické osobnosti Jacka Soplice, drobné spory a zájmy ustupují vyšším, všeobecným snažením národním. Co se týče typův a charakterů, jsou v „Panu Tadeáši" zachyceny zvláště dvě skupiny společenské: šlechta zámožná a chudá (zaściankowa); jsou vytknuty jejich světlé i temné stránky; bohatá šlechta jest společenská, pohostinná, přející, důvěrna i k podřízeným, popudliva; chudý šlechtic pohlíží uctivě na velké rody a závistivě na ty, které se nad něho povznesly, ale má uznání ke skutečným zásluhám, zvláště vojenským, k věku, rozumu. Poměr Mickiewiczův ke přírodě vyznačuje prostota a pravdivost. Subjektivnost básníkova se jeví v citech lásky a lítosti nad rodnou zemí. Sloh „Pana Tadeáše" jest obyčejná mluva polská, ale vyniká silou, pěkností a plastičností výrazů. Každá osoba mluví vlastní sobě mluvou, čímž nabývá báseň rázu dramatického. Vliv měl „Pan Tadeusz" jen na tvorbu polskou, za hranicemi ne, poněvadž je nesnadno pořídíti dobrý překlad a že tam neznají polské minulosti a obyčejův.

— *Ferd. Hösick*: „O Słowackim, Krasińskim i Mickiewiczu." Studya historyczno-literackie. (Kraków, Gebethner i Spółka.) Studie jsou psány lahodným, živým slohem, a zajímavy i obsahem, jednajíť o intimních poměrech básníků (o první lásce Krasińského, poslední Słowackého, jich seznámení, přátelství, o lásce jednoho z nich k té, která bývala idealem druhého . . . .). Ale polská kritika vytýká, že spis stavěl mnoho na domyslu, hypothese přednáší za jisté.

— Krakovské vydavatelské družstvo vydalo spisy *X. Waleryana Kalinky*. Kalinka byl publicistou ve velkém slohu, mužem velikého vzdělání a veliké prozíravosti, nikoli tuctový vyrabitel veřejného mínění; historikem, který dovede z událostí vnějších také souditi o jich vniterných příčinách mravních, a který se neostýchal povědět do očí pravdu, třeba trpkou; proto si získal výtku, že „odziera z uroku (rve vznešenost) dzieje ojczyste." První dva díly líčí dobu Stanislava Augusta; Kalinka dospívá k soudu, že by Poláci nebyli unikli rozborův, ani kdyby byl místo Augusta zasedl na trůn polský nějaký nový Batory; tedy hloub že tkví příčiny tragického pádu Polsky, než ve vnějším násilí. „Pisma pomniejsze" jsou sborníkem statí, nezbytným pro poznání let 1857—60; dovídáme se tam, jak židé ve válce krimské dělali peníze, jaké byly poměry úvěru veřejného i soukromého, jaké bylo obecní hospodářství, co činila v ten čas aristokracie, nebo vl., že nečinila nic, jak se vychovávali kněží v seminářích atd. a všecko to jest založeno na důkladných studiích, cestách, vlastní zkušenosti. Hojně jest statí, které také jednají o církvi, o papežství. Ve článku „Chrześcianstwo" ukazuje Kalinka, že jest náprava zbědovaných poměrů evropských možna jen tehdy, když nechají národové politických i socialních utopií a přivinou se k církvi; a proto mají Poláci nechati t. zv. „polské

politiky zahraničné“ a posvětit se výlučně práci vnitřní, na prvém místě pracovati o rozkvět církve v Polsce.

— *Th. Jeske-Choiński:* „W pętach.“ Powieść. (Warszava, Księg. Paprockiego 1893. str. 394.) „W pętach“ jest povídka s filosofskou tendencí, a vlastně filosofský traktat doložený příklady. Spisovatel se obírá mužem, vychovaným filosofií positivistskou a ukazuje na něm úplný bankrot této filosofie. Topoliński odhodil na studiích staré „předsudky“ a přísahá na „novodobou vědu“; aby se dopracoval úplné jistoty, studuje filosofii starou i novou. Ale shledává, že od časů Demokritových byli filosofové negace, ale že neděkuje jim lidstvo za činy u Salaminy a v Thermopylách, že nevypěstovaly encyklopedistu křížové vojny, nýbrž hniloba Ludvíků, že ve velkých dobách dějin také panovaly soustavy idealní. — Obcuje s literaty a učenci a shledává, že v onu negaci, vševládné nic nevěří, ale ani důsledků z toho nečiní, stojí na rozhraní, ku předu nemohou, ale ani se nevrací. — A když ho ještě oklame domácí štěstí, jež si sliboval od ženy, vychované týmiž myšlenkami, stojí sám, bez podpory, nešťasten; z vědy si odnesl jen choré nervy. Ale nemá tolik síly, aby se udeřil v prsa — nýbrž chytá se spiritismu a pověr. *J. Šilhan.*

Rusko. Básnictví ruské tohoto roku opět je velice chudé. Nové původní sbírky básní nemají žádné ceny, a proto znova a znova otiskují se básně i takových starých básníků, kteří nemají skoro žádného významu v literatuře. Tak nedávno vyšlo „Polnoje sobranije sočinenij I. P. Mjatleva.“ Ivan Petrovič Mjatlev narodil se 1796 a zemřel 13. února 1844. Literarní činnost jeho spadá tedy do doby bezstarostného statkářského života, dobrosrdečného šlechtického vtipkování, básnění pro zábavu vlastní nebo k potěše přátel a známých, do doby, kdy skoro každý statkář, sotva uměl psáti, ve veršované formě psal pozvání svým sousedům. Mjatlev sám byl bohatý statkář, náležel ke vznešenému světu, byl nadaný, vzdělaný, vtipný, dobrosrdečný, a výborně předčítal své veselé, žertovné, lehce satirické verše, tak že byl miláčkem společnosti petrohradské i moskevské. Jeho báseň „Sensaciji i zamětki gospoži Kurďukovoj za granicej“ způsobila sensaci, nadšení obecenstva i větší části kritiky. Nyní těžko přečísti tuto rozvláčnou, nudnou a podivínským jazykem psanou báseň.

— Sbírka básní *Evgenije Bělozerského:* „Ot duši i serdca“ je právě tak bezcenna jako jeho starší drama „Dvě materi“ a sbírka básní „Na zarě“; není v nich ani stopy po básnickém nadání, po jiskře básnické.

— Podobně bezcenna sbírka „Básní“ *S. A. Rafaloviče,* v níž kromě špatných veršů původních nalézáme chatrné překlady z Heinea, Lamartinea, Coppéa a j.

— Z belletrie zaznamenáme přede vším „Kavkazské povídky“ *P. P. Gnědiče,* mladého spisovatele i u nás z překladů dosti známého. V knize Gnědičově, ozdobené četnými illustracemi od M. M. Dalkeviče, jsou čtyři pěkné, zajímavé povídky. V malé povídce „Pustyňa“ vypravuje se smutná událost z lázeňského života na Kavkaze. Mladá paní, žena místoředitele departementu, nudíc se v Petrohradě, odjíždí na Kavkaz do lázní, ne aby se léčila, nýbrž aby se bavila. Záhy zapřede milostný roman s mladým Kabardincem, který

jí nabídne, aby s ním jela do daleké vesnice. V noci, kdy milenci odjíždějí, přijede žárlivý manžel, jede za chotí, ale cestou zachvácen mrtvicí. Mladé paní, jež se chtěla baviti s milencem, nezbývá, než aby ošetřovala manžele umírajícího. Do vypravování vpleteny krásné popisy přírody. — V povídce „Otec“ vypravuje se o znamenitém lékaři, jenž stydí se přiznati, že nepatrný úředníček na Kavkaze jest jeho otcem. Gnědič zná dobře Kavkaz, různé stránky života té divoce malebné krajiny, zná obyvatelstvo a umí v jasných obrazech a barvách kresliti zajímavé typy tamější.

— „Zolotyja rozsypi“ nazývá se roman *V. M. Michejeva;* vycházel dříve v „Artistu.“ Autor nakreslil tu zajímavý život ve zlatých rýžovnách v odlehlých místech sibiřských lesů. Patrno, že autor líčí to, co sám viděl; ale popisuje to, co zná, nerozlišil důležitého od nepotřebného, podstatného od nepodstatného, charakteristického od bezvýznamného, tak že obraz jest nesouměrný, příliš pestrý. Osob je příliš mnoho, svazek mezi nimi je slabý, čistě vnější. Ve dvou svazcích, jež napsal Michejev, jest ne jeden roman, nýbrž několik romanů, nikterak nespojených mezi sebou. Kromě toho autor často se opakuje, mnohé výjevy jsou nakresleny bledě; bledy jsou také charaktery hlavních jednajících osob. Místy Michejev chce býti příliš realistou i upadá do kynismu.

— Zcela bezbarvý je roman *K. N. Ldova:* „Saranča.“ Je to nepěkná historie naivního spisovatele, jenž pojal za choť dívku, která zpívávala v zábavných místech, žila život podobných zpěvaček, a krátce po svatbě řekla mužovi, že pro manžela nechce se vzdávati svobody, nýbrž chce žíti vesele a v rozkoši. Manžel ji opustí, oddá se pití, a manželka se zastřelí na hrobě manželky bohatého kupce, jenž ženu vyhnal, aby žil se zpěvačkou. Děj tento propleten nudnými episodami, úvahami o poesii, malířství atd. Roman napsán podivínským jazykem.

— „Sueta mirskaja“ je nadepsána kniha tří povídek *J. A. Salova,* povídek ze života lidu venkovského, který autor zná výborně. Salov miluje zvláště přírodu, lesy, řeky, jezera, půvaby dne i noci; lidé jeho jsou věrně nakresleni dle přírody. Fabule povídek jsou prosté. V povídce „Jede“ vypravuje se s příměsí humoru o tom, jak selský duchovní s bázní očekává svého biskupa, jenž jede visitovat své biskupství. Otec Gerasim je postava živá, sympathická, neb aspoň sympathičtější než mladý, nový pop v povídce „Nikolaj Suetnoj,“ kde autor nakreslil dva protivné typy: Nikolaje Suetného, jenž až příliš se namáhá a shání, aby se zbavil nouze, a pevného, tvrdého „molokána“ Abrama Petroviče, jenž býval špatným sedlákem za nevolnictví, ale za svobody se polepšil. Suetnému odvedli syna, výborného dělníka, ale špatného vojáka; bili jej u vojska, i utekl, zšílel. Hospodářství Suetného zatím hynulo, obecní hromada mu nepomohla, i stal se Suetnyj molokánem, potom pijákem, až konečně se oběsil v zoufalství nad šíleným synem. „Lěs,“ nejlepší ze tří povídek Salova, vypravuje o veselé, smělé krasavici, dívce, jež se svým dědečkem, Dronyčem, žila v chýži lesní a byla nevěstou venkovského junáka, který však ze žárlivosti zařezal milenku svou, podezřívaje ji z nevěrnosti, jakoby ona chtěla prchnouti do Petrohradu s bohatým pánem.

— „Skvoz dymku směcha“ nadepsáno 10 povídek *I. Ščeglova* jenž asi před sedmi lety vydal pěknou sbírku povídek z vojenského života:

„Pervoje sraženje.“ V přítomné sbírce autor pod „rouškou smíchu“ chtěl asi pověděti něco vážného; ale tento úmysl se mu nezdařil. Přečetli jsme celou knihu I. Ščeglova, ale nikde jsme nebyli naladěni ani k smíchu, ani k vážnému přemýšlení. Pokusy autora, aby byl hravý, veselý, vtipný, jsou rozhodně nezdařilé. Místo humoru povídky jsou plny hrubosti. Obsah vzat ze života divadelního, malířského a literarního. Tu viděti mladíka, jenž mermomocí chtěl býti umělcem na jevišti, ale nešťastné vystoupení první vyhnalo z něho divadelního demona („Teatralnyj demon“), tu mladého malíře, jenž sice šťastně započal uměleckou dráhu, ale sveden kritikou, kreslil divné obrazy, jichž nikdo si nevšímal („Pod běloj berezoj“), tu dramatického spisovatele, jenž zpracovav německé drama, které mělo úspěch, počal blouzniti o vysokém povolání svém, zanedbával obchod svůj a klesal, nemaje nadání ani vzdělání potřebného („Porčennyj“), tu básníka blouznivého, nepraktického, jenž chtěl zachrániti padlou dívku, ale potom sám od ní byl ošetřován, aby nezhynul hladem („Poet i propaščaja děvica“), tu spisovatele, jenž dodělal se úspěchu první prací a pak psal romany a novelly z řemesla, pro honorář („Jeromuza“), tu paní, jež hrála první úlohy ve spolku ochotníkův a zahrávala si s mladými milovníky dramatického umění („Baryňa i Šekspir“) atd. Vrcholem nechutnosti je „malá parodie na veliká současná dramata“ s názvem „Rokovyja kaloši“: osudné byly milencovy kaloše nevěrné ženě, jež za nepřítomnosti manželovy baví se s milencem, a mužem, jenž nenadále se vrátil, usvědčena z nevěrnosti manželské oněmi kaloši, na které milenec ve spěchu útěku zapomněl.

— *S. A. Vengerov* vydal 4. sv. sbírky děl ruských básníků („Russkaja poezija“), v němž obsaženy vybrané básně Deržavinovy, básně Ablesimova, Barkova, Daškové, Jelagina, Kapnista, Kňažnina, Kozodavleva i Lvova. Úvodní statě k básním Deržavinovým od J. Jak. Porfirjeva, J. K. Grota i V. G. Bělinského, statě Vengerova i Tupikova o Ablesimovu, stať Vengerova o Barkovu jsou velmi cenné. Slabší jsou statě Ljaščenkova o Daškové, Longinova o Jelaginovi, Sajinova o Kapnistovi, Garšinova o Kozodavlevu, Galachova o Kňažninovi a Grotova i Galachova o Lvovu.

— *P. A. Matvějev* vydal o sobě historicko-literarní náčrtek „Nikolaj Vasiljevič Gogol i jego perepiska s druzjami,“ který byl vytištěn před tím v „Rusském Věstn.“ Vypravuje o poslední době života Gogolova, autor hledí určiti ve vložkách charakter různých tehdejších činitelův a společenských proudů. Matvějev bojuje v knize své, opíraje se o různé důvody, proti kritice Bělinského, Černyševského i Pypina, kteří přísně příliš posuzovali poslední díla Gogolova.

— *P. V. Vladimirov* vydal krátký článeček o „Alexandru Vas. Kolcovu,“ jako člověku i básníku. Mezi jiným chce autor dokázati, že Kolcov nestál v literatuře osaměle, nýbrž že závisel na předchůdcích Delvigovi a Slěpuškinovi, sám pak měl veliký vliv na Nekrasova i Nikitina.

— V biografické bibliothece F. Pavlenková: „Žižň zaměčatelnych ljudej“ vyšly posledně životopisy N. J. Pirogova od *J. G. Malisa,* znamenitého pedagoga barona N. A. Korfa od *M. L. Peskovského,* básníka T. G. Ševčenky od *V. J. Jakovenky,* A. F. Pisemského od *A. M. Skabičevského* a A. D. Kantemira od *R. J. Sementkovského.* Příležitostna

je zvláště stať o Kantemirovi, od jehož úmrtí 31. března t. r. uplynulo 150 let (Kantemirov zemřel 31. března 1744.) Autor stati, Sementrovskij, zveličuje trochu význam Kantemirův v literatuře ruské. *A. Vrzal.*

Německo. Zoologická společnost připravuje velké dílo (Das Thierreich), ve kterém by byly sestaveny a popsány všecky živočišné útvary v historické době vymřelé i dosud žijící. Jen dosavadní vědomosti mají býti podávány. Ředitelem podniku je prof. dr. Fr. E. Schulze, ředitel zool. ústavu v Berlíně.

— Ve sbírce „Strassburger theologische Studien" vydáno cenné dílo *A. Ehrharda:* „Die altchristliche Litteratur und ihre Erforschung seit 1880." (Freibg. Herder. Str. 258.)

— Professor pražské něm. university *Aug. Sauer* začal vydávati časopis pro dějiny literatury: „Euphorion." První sešit obírá se téměř docela písemnictvím německým.

— Bosenskému národopisu věnovány jsou „Wissenschaftliche Mittheilungen aus Bosnien und Hercegovina", jež vydává sarajevské museum, založené 1888, a rediguje Mor. Hoernes.

— Měsíčník „Deutsche Dramaturgie" chce od podzimka vydávati Dr. P. Kühn, univ. knihovník v Lipsku. Obsahem mají býti rozpravy dějepisné i kritické, dále posudky a rozbory, jakož i zprávy o divadlech.

— Berlínská král. knihovna zakládá museum pro knihovnictví. Počátek učiněn předměty, jež byly od knihovny vystaveny v Chicagu.

— Dolnorakouská advokatní komora vypisuje cenu na dílo: Stofflexikon der deutschen Dichtung. Dějinná nebo vybájená jména, o kterých básněno, mají býti uvedena, básně pak knihopisně zaznamenány. Cena 50 duk. Lhůta 31. říjen 1895. Ucházeti se mohou jen rakouští občané.

— Životními názory Tolstého obírá se *G. Glogau* ve spise „Graf Leo Tolstoi, ein russischer Reformator" (Kiel u. Leipzig 1893. Podobného významu je spis *R. Saitschika* „Die Weltanschauung Dostojewskis u. Tolstois (Neuwied u. Leipzig 1893). Pathologické, chorobné zjevy v mohutných postavách obou básníků probrány tu však více se stanoviska hospodářského, kdežto onde stanovisko náboženské převládá. *V.*

Španělsko. Časopis barcelonský „La Veu de Catalunya" z 12. srpna t. r. přináší katalanský překlad básně S. Bouškovy Sv. Maria Ripollská z péra J. Verdaguera v mistrném přebásnění (Santa María de Ripoll, poesía escrita en llengua de Bohemia, per lo Pare benedictí Segimon Bouska). *S. Bouška.*

Italie. V srpnovém sešitě „Hlídky lit." upozornili jsme na referat padovanského professora *E. Tezy* o Vrchlického překladu menších děl Dante Alighieriho. Jak vidíme z časopisu „Biblioteca delle scuole classiche italiane" (anno VI.), je tento spisovatel velikým milovníkem a bystrým pozorovatelem naší literatury, neboť zde jest od něho opět referat o překladu Ariostova „Zuřivého Rolanda" pod názvem: „L'Orlando Furioso tradotto in boemo da J. Vrchlický. Praga, Otto; in cinque volumetti" (L. Ariosto: „Zuřivý Roland"). Nejprve zmiňuje se referent o oslavě jubilea J. Vrchlického a vzpomíná zvláště časopisu „Praga d'oro" (Zlaté Prahy). Pak mluví o úžasné překladatelské činnosti a raduje se, že zvláště z italštiny převedl na jazyk český nejznamenitější veleduchy Italie, kde prý Vrchlický dosti dlouho byl

hostem. Dále přechází k „Zuřivému Rolandu,“ věnci více než 4800 ottav či stancí. Ottavy, praví, jsou neporušené dle způsobu originalu, rythmus iambický s 11 slabikami v každém verši, s rýmy a formami, jak žádá poesie italská. Vytýká sice některé licence v rýmu, ale praví, že při takové bohatosti rýmů, jaká jest u Ariosta, i on si dovolil některých neobvyklých licencí. Též některé obraty a figury nejsou úplně doslova, ale smyslu odpovídají. Za to chválí v překladu elegantní sloh, pestrost a lehkost. Jak známo, jsou vynechány v našem překladu některé příliš smyslné sceny, to referent schvaluje. *J. Blokša.*

— „Il Designato“ od *L. Zuccoliho.* (Milano, 3 l.) Děj asi tento: Sergio Lacava, aristokrat rodem a vkusem, nasytiv se dobrodružného života zamiluje se do Lydie Folengové, jediné dcery bohatého a přičinlivého měšťáka, a pojme ji za choť. Po sňatku vydá se s mladou žínkou na cesty po Švýcarsku, potom se vrátí do Italie a zastaví se v Milaně, v duchu však odhodlán pokračovati v přerušené cestě svatební. Lydia, octnuvši se v novém světě, brzičko se celá změní. Z prosté dívky měšťanské, vyrostlé pod ochranou vychovatelek a matky, vyvine se pomalu pomaloučku dama milovná přepychu, povrchnosti a hlučného života světského. Nemá ještě ani po líbáncích, a už ji obletují ctitelé, útočící nestydatě na její srdce a na ostatek. Avšak manžel, honěný v těch pletkách praktikus, strhuje jim vždy v čas masky. Ale na neštěstí holduje Sergio literatuře, i jme se studovati den ze dne vývoj a rozvoj své ženy; vystihne její temperament, uhádne její tajné tužby a konec konců začne se obávati, že skončí tak, jako všecky ženy tak zvané vyšší společnosti. Nastane rozpor mezi ním a jí, z něhož se vyvine odpor a nechutenství jakési mezi nimi. Ovzduší zkažené, v němž se pohybují, nakazí brzy svědomí mladé choti, jež dosud jest zachovalá, třebas ne podle ducha. A ubohý muž, jenž větří nebezpečí, mučí se slíděním po tom, kdo bude určeným milencem Lydie. Brzy toho, brzy onoho má v podezření, ale padá z bludu do bludu. Roman končí dříve, nežli se mu podaří pravého, neznámého vinníka vysliditi. Předností knihy jest správné vystižení ovzduší lombardské a milanské aristokracie. Roman podán ve způsob vypravování manžela Sergia, a toť zcela správně, poněvadž hlavní věcí jeho jest jeho psychologie. Dokonalým není roman, poněvadž jeho zakončení jest poněkud neurčité a mlhavé, ale povahy osob jsou pěkně kresleny; nicméně pochybujeme silně, že by se charakter Sergiův čtenářům líbil. Manžel, který se opováží vyznati, že mu jeho choť nedostačí a že se v něm ozývá jakási touha po polygamii, není a nemůže býti sympathickým. Nejsympathičtější rozhodně osobou jest Pietro Folengo, typ to moderního pracovníka, a to vážného a opravdového. Celkem možno roman ten pokládati za příspěvek, ne sice z náboženského stanoviska, ale z čistě lidského, ke studiu otázky týkající se rozvodu a zákonité očisty manželství. *A. Koudelka.*

Anglie. „Songs from Dreamland“ zove se sbírka básní *Miss May Kendallové,* jež spatřily už všecky světlo světa v časopisech. Jako vůbec všecky její práce, tak i tyto básně vynikají originalností myšlenky, na př. v básni „The Captains Dream,“ kdež výraz dává naději v lidstvo a v jeho budoucnost, jíž zničiti nepodaří se viditelnému zlu tohoto světa, nebo na př. v satiře na socialní theorie. Nastala nová potopa světa. Noe

ve své arše pozoruje různé methody, jimiž ostatní míní zniknouti všeobecné záhuby. Jedni kritisují a míní, že utrpení jest jistější nežli kterýkoliv člun. Každá Esterie, každá škola má své vlastní názory. Hlavní myšlenka každé básně jest vždy jasně podána, netopíc se v záplavě detailů. Forma bezvadna.

— „The Manxman," nejposlednější práce *Hall Cainea,* znova potvrzuje mínění, že autora dlužno řaditi mezi první současné novellisty anglické. Old Deemster Christian z Balawhainu má dva syny, starší Tomáš zdědí po otci jeho vniternou vroucnost a něžnost, Petr jeho zevnější chladnost. Když se však Tomáš vrátí z Anglie ze studií a pojmouti chce za choť dívku socialně níže postavenou, vydědí ho otec. Petr pak se všemožně vynasnaží, aby propast mezi otcem a bratrem jeho se nepřeklenula. Tomáš umírá nesmířen s otcem, zanechav po sobě synáčka Filipa, jehož se ujímá tetička Anne de la Tremouille. Ač milován tetičkou, přece by byl Filip vedl samotářský život, kdyby nebyl nalezl přítele a druha v Petovi, nezákonitém a zanedbaném synu svého strýce Petra. Přátelství mezi nimi roste, až se podrobuje zkoušce. Pete zamiluje se do Katy, dcery hostinského, jenž mu jí však nechce dáti, poněvadž je chudý. Pete umíní si, že půjde hledat jmění do diamantových polí, a odcházeje svěřuje Filipovi, nevěda, že on též dívku miluje, Katu, aby nad ní bděl za jeho nepřítomnosti. Filip, aby věrným zůstal druhovi, vzdálí se na tři léta, odevzdav péči o Katu osobě svědomité. Když však Kate dospěje, sama volá ho k plnění povinnosti mu svěřené. A tu Filip, jenž vzdálen Katy věrným zůstal příteli, podléhá pokušení. Dříve však nežli má kdy vzpamatovati se z hanby a hrůzy nad svou proněvěrou, dochází zpráva o smrti Petově. Ale zpráva ta po čase osvědčuje se předčasnou, neboť Pete vrací se domů churav sice a raněn, ale poměrně zámožný. Kate, slabá a zdrcená, pojímá Peta za manžela, ale po čase opouští domov a dítě, hledajíc útulku u Filipa. Dramatického vrcholce dostupuje zájem při líčení setkání se bratranců a vzájemného smíření přinesením těch největších obětí z obou stran. Vypravování postupuje s neobyčejnou živostí, povahy, i podřízenějších osob, jsou pečlivě promyšleny a podány, prozrazujíce, že autor jest nejenom výtečným znalcem lidské přirozenosti, ale že vládne také dovednou rukou při podávání svých zkušeností. *A. Koudelka.*

Francie. Konečně spatřila poslední kniha *Zolova* u G. Charpentiera a E. Fasquellea světlo Boží, totiž „Lurdy" (Lourdes). Psáno o ní dlouho už napřed pro et contra, my jsme vyčkávali s úsudkem až po jejím samostatném objevení se. A tu hned pravíme, že jsme byli velice zklamáni. Co do umělecké ceny je to nejslabší práce téhož romanopisce. S našeho pak specialního stanoviska díme, že to není nic jiného nežli kopanec, víře katolické v zázraky a katolickým kněžím zvláště zasazený. Z jaké intence vedený a daný, to ponecháme stranou. Kniha rozdělena jest na pět dílův a každý má pět kapitol. Název dílů jest: „První, druhý atd. den," ježto se v něm vypravuje, co E. Zola viděl anebo domníval se viděti každého dne z hromadné pouti k zázračné sluji podniknuté. Ve vagoně vlaku za parného dne srpnového z Paříže vypravovaného s nemocnými všeho druhu seznamujeme se s hlavními osobami romanu: s Marií de Guersaint, dívkou to 23letou, jež od deseti let trpí ochromením páteře a záchvaty nervovými, a s opatem Pierre Fromentem, přítelem jejím z mládí, jenž stůj co stůj chtěl doprovoditi ji a jejího otce, stavitele De Guersainta,

do Lurd. Ve vagoně kromě Marie, stavitele a opata a kromě mladé klášternice a damy, jež přijela ošetřovat nemocných za těch pět dní, co pouť potrvá, jest ještě celá řada nemocných. Všickni jsou od lékařů prohlášeni za nevyléčitelné, všichni cítí na tvářích svých ledový dech smrti, jedinou naději svou skládají v přispění Boží, v zázrak na přímluvu Panny Marie Lurdské. Co vlak unáší za zpěvův a modliteb k přečisté Panně nemocné k cíli jejich nadějí, opat P. Froment, sedící v koutku vozu, s očima přimhouřenýma zří táhnouti mimo svou obraznost léta svého mládí, potom jinošství a uvažuje dlouho a bolestně o krisi, kterou prodělalo jeho svědomí a jež z něho učinila kněze bez víry, ač šetřícího svých povinností kněžských. Byl hošíkem, když jeho otec, slavný chemik Froment, materialista skrz naskrz, zabit byl explosí alambiku ve své laboratoři, a matka, paní to velice zbožná, pokládala neštěstí to za trest nebes, kterým bezbožnost jejího manžela postižena byla, i umínila si synáčka svého vychovati co nejzbožněji a učiniti z něho kněze. Mládí jeho bylo nanejvýš strohé, jehož jediným světlým paprskem byla společnost dívenky rusovlasé, jež bydlela v sousedním letohrádku. O 16 letech byl nucen vstoupiti do semináře, kamž si vzal jako milou památku vzpomínky na den, který posledně prožil se svou kamarádkou, a na polibek, kterým se rozloučili. Nespatřil Marie až po osmi letech, několik dní před svým vysvěcením; nalezl ji ochromenou. Ach, zůstane na vždy nemocnou, odsouzenou nestati se nikdy ženou, ani chotí ani matkou, jak on pod svou černou sutanou odsouzen byl nestati se nikdy mužem, ani manželem ani otcem; toliko v hloubi jejich duší tkvěla libá vzpomínka na nevinnou dětskou idyllu. O 26 letech sloužil Pierre svou první mši sv. k největší radosti matky své, jež krátce potom, skoro náhle ho odumřela. Rána ta uvrhla jej na lože, na němž po tři neděle potácel se mezi životem a smrtí. Konvalescence trvala náramně dlouho a za ní následkem četby knih v otcově knihovně a vlivem rozmluv s doktorem, starým přítelem domácím, uskutečnila se revoluce v jeho duši, jejímž následkem bylo pozbytí víry. Od té nevěřil, ale viděl kněze odpadlíky, a opovrhoval jimi, viděl kněze ženaté, a hnusili se mu, a následkem toho po dlouhých vniterných bojích pojal hrdinský úmysl zůstati knězem, a to počestným knězem (sic!). Teď doprovázel do Lurd svou přítelkyni z mládí. Prohlášena byvši ode všech lékařů za nevyléčitelnou, doufala, jako její otec, v zázrak na přímluvu Marie Panny; také opat Pierre doufal v její uzdravení, neboť přítel doktor přesvědčil ho, že možné jest její vyléčení následkem mocné auto-suggesce. Vlak konečně dojíždí stanice lurdské, nemocní dopraveni jsou do hotelů nebo do nemocnice a netrpělivě čekají, kdy jim bude dovoleno navštíviti kapli Madony a vykoupati se nebo napiti zázračné vody. Marie de Guersaint a opat Pierrre spolu s jinými nemocnými a poutníky navštíví několikrát svatyni, ale zázrak se nedostavuje až posledního dne. Jak předvídal přítel opatův, doktor, úkaz auto-suggesce, spásná síla vůle, jež se tají pod mystickým vzrušením a unesením, přivozuje nenadále uzdravení, jež budí náboženské nadšení věřících a hned za zázrak se prohlašuje. Ale Pierre, jenž doufal, že v tom kraji zázračném znova v duši jeho víra se ujme, cítí, že jest nenahraditelně tatam a že rozum i na dále panovati bude v jeho smýšlení. A nedosti na tom, Pierre při vší radosti z uzdravení své drahé přítelkyně nemůže se ubrániti pocitu žárlivosti, že se Marie stane ženou druhého. Dívka však uhaduje, co se v jeho duši

děje, a co je vlak zpět unáší, zjevuje mu, že učinila slib obětovati panenství své Marii Panně, jež ji uzdravila. Toť v hrubých rysech celý děj „Lurd“ Zolových. Odezírajíce od náboženství pravíme, že postava opatova jest kus loutky v rukou Zolových. O nějakém vniterném boji a zápase, jenž by se v jeho ňadrech odehrával aneb odehrávati měl ohledně nabytí víry nebo její ztráty, není vlastně ani potuchy. Opat Pierre myslí vlastně Zolovým mozkem. A to má býti umělecký objektivismus, pro který p. Zola tolik horoval ve svých kritických spisech!? Prohřešil se už proti té zásadě v romaně „L'oeuvre,“ učiniv z P. Sandoza svou hlásnou troubu, ale tam byla to postava podřízená, rovněž „Doktor Paskal“ vykládá vlastně moralku p. Zolovu a jeho názory o životě a světě, ale při tom přece zůstává bytostí lidskou, žijící svůj život, ale P. Froment není člověkem, nýbrž loutkou Zolovou. Nové knize Zolově schází tedy ona centralní historie lidská, více méně dramatická, jež jest nezbytným požadavkem každého romanu aspoň s hlediska, s kterého naň pohlížejí spisovatelé naturalističtí, jako na „studium skutečnosti.“ A o nic zajímavější nejsou také podružné episody, jako na př. idyllické přátelství sestry Hyacinthy k doktorovi Ferrandovi, jež silně připomíná Goncourtův roman „Sestra Filomena“; erotické dobrodružství sličné a elegantní Pařížanky, jež přichází do Lurd ošetřovat nemocných, ale aby se vlastně miliskovala s tajemným milencem, a jiné. Neupíráme, že i v „Lurdech“ jsou umělecké stránky, k nimž počítáme líčení davův a průvodu, ale v celku trváme na tom, co jsme hned na začátku řekli. Co se týká výtek, které činí autor kupčení a jiným zlořádům v Lurdech prý panujícím, na to, jak čteme, odpověděli už kněží francouzští. Končíme předpověděním, že „Řím“ Zolův sotva lépe dopadne, když jej poznati chce, prosím, za „dvě neděle,“ kdežto Ed. de Goncourt výslovně praví, že kdo Řím si chce zamilovati, musí tam delší čas, a to několikrát po sobě pobýti.

— „L'Italie d'hier.“ *E.* a *J. de Goncourt.* (Paris. Charpentier et E. Pasquelle, 1894.) Jsou to dojmy z cesty, kterou dotčení bratří vykonali do Italie v letech 1855. a 1856. v úmyslu, jak se praví v předmluvě, „de trouver sur cette terre inspiratrice les éléments d'un livre.“ Spis ten vzbudil velikou nevoli v italských literarních kruzích, poněvadž autoři na vše příliš povrchně, s jakýmsi opovržením pohlížejí, a co se předmětu dotýče, všímají si jen částečně umění a trochu obyčejů, politiky však ani za mák. Vytýkají bratřím, že nemají ani práva sobiti si titul umělců, když se ani nepozastavili, aby si prohlédli milanský dom a podívali se na Večeři Páně od Leonarda, Padově věnovali prý kapitolu o půl stránce a celý dojem že prý shrnují v tyto řádky: „Padove m'a laissé le souvenir de la ville de la faim!“ atd.

— „Perle fausse“ od *Ad. Chenevière* (Lemerre) líčí poslední, nejpodivnější, nejparadoxnější moralní deformaci moderní ženy pařížské následkem postupního otravování ovzduší, v němž ona nucena jest žíti od malička, ať si už v salonech aristokratických či bohatých měšťáků. Následkem četných, rychle na sebe následujících a prudkých sensací, kratochvil, zábav atd. vysychá pro dívku o 20 už letech všechen zdroj nových rozkoší, upřímných a opravdových passí a citů. Je „blasée“ v plném a smutném slova toho významu vším, co ji obklopuje, ovšem nejvíce opovrhuje, aspoň se tak staví, láskou. Ale už Alfred de Musset napsal: „On ne badine pas avec l'amour“ a dokladem toho jest i Alice de Pompeuil. Intelligentní muž, stařec o 35 letech, jak jím jen

raffinovaný pařížský viveur může býti, připojí svou nudu, svůj skepticismus, svou přesycenost k těmže vlastnostem Alice. Ona se mu líbí, on jí; láska by je mohla spojiti, ale aby se lásky kouzlu poddali, to by si zadali. Uzavrou tedy sňatek bez lásky. A líčení života a podivného poměru mezi oběma činí právě nejzajímavější část knihy. Roman postupuje logicky, soustředěně k rozřešení moralně nanejvýše smutnému. Autor sice neklade si žádné these, ale z mravní pohromy, které hrdinka podléhá, vyznívá zdravý a lidský protest proti společnosti nynější a hymnus na pověčnou lásku.

— *Maurice Pottecher,* proslulý už svým filosofickým dramatem „Muka ducha" (La peine de l'esprit), vydal v nově sbírku legend, novel, povídek pod titulem „Le chemin de mensonge" (Cesta lži). Je to rovněž výbojný výpad proti naturalismu, ale kdyby zase reakce v ty konce měla dospěti, v které ji chce míti autor, nehrubý užitek by vzešel z toho kvasu. Po našem rozumu, i stoupenci Zolovi mají mnoho dobrého, a dobré, byť vzešlo kde vzešlo, dlužno respektovati a podržeti, a ne slepě a nerozumně zamítati. Jenom rozumným splynutím obou živlů lze docíliti v pravdě něčeho dokonalosti se blížícího.

— Z mladých spisovatelův uvádíme ještě *F. Chaperona,* a to jeho roman „Une rédemption." Hrdinou romanu jest starý „bonvivant" pařížský, jenž si umíní svou hříšnou minulost napraviti apoštolským životem. Neuzavře se v klášteře, aby zbytek dnů svých strávil kázaním sám sobě, nýbrž zůstane ve světě a činí dobře. Věru, vede život nápodobný Kristu, obcházejícímu a všude dobře činícímu, a konečně hyne jako obět vzpoury lidu, ale jemu oddaného. *A. Koudelka.*

— Francouzi, kteří, jak známo, málo se zajímají o věci mimofrancouzské, neměli dosud všeobecných dějin světových. Z části má tomu býti pomoženo dílem professorů *E. Lavissea* a *A. Rambauda:* „Histoire général du IVe siècle à nos jours," jehož prvý svazek vydán vloni. Dílo vypočteno na 12 svazků, jednotlivé oddíly jeho pak svěřeny různým odborníkům.

— Národní knihovna v Paříži ukončila svoje seznamy, jež prý budou tištěny a vydají asi 80 4° svazků po 32.000 heslech. Výbor poradní, složený z vynikajících odborníků, jako G. Picot, Omont, Delisle a j., rozhodl se konečně pro seznam trojdílný, aby v prvém díle byly dle abecedy zaznamenány knihy, jichž původci jsou na nadpise uvedeni, v druhém knihy bezejmenné a časopisy, v třetím pak — což neobyčejno — t. zv. specialia, na př. universitní these, hudebniny a pod. Tisk ovšem bude trvati dlouho.

— Ke studiu francouzské revoluce podává cenný příspěvek *E. Joyan* v díle „La Philosophie en France pendant la Révolution" (1789—1795). Par. 1893. Str. 305. Nejde tu ovšem ani tolik o vlastní vědeckou filosofii, jako spíše o myšlénkové proudy, které tehda Francií hýbaly. *V.*

Ve „Sprawozdaniach" o konferenci ředitelů středních škol haličských (v březnu 1893) jest zajímavý referat zemského inspektora Dra. L. Germana. Stěžuje si na **„náboženský a mravní skepticismus mládeže"** a uvádí za jeho příčiny: vliv společnosti a žáků židovských, špatnou četbu, které poskytují mládeži nesvědomití knihkupci a antikváři, že se podkopává lehkomyslnými časopisy a lidmi vážnost školy, zhoubné společenské nauky, které osoby zlé vůle šíří mezi mládeží; s několika stran se ozvaly též hlasy, že někteří učitelé nedosti ostražitě jednají

s mládeží, že činem, slovem, časem gestem nebo posuňkem působí na otřesení víry a mravnosti, nebo aspoň nic nečiní, aby udrželi tyto podstavy vychování. Čeliti by se mělo proti tomu: 1. že by se zakládaly laciné konvikty; 2. že by úřady vedly pilnou dohlídku na kavárny, hostince a jiné domy, a zakročovaly rázně proti čítárnám, půjčujícím špatné knihy; 3. dohlídkou na byty studentské, které by konali učitelé za pomoci organů obecních a duchovních. *J. Šilhan.*

Dílo G. Brandesovo Hlavní proudy v literatuře atd. německy zpracované vyšlo nedávno znova u H. Barsdorfa v Lipsku. G. Brandes zaslal vídeňskému „Oest. Literaturblatt" zprávu, že o vydání tom nic neví, že doplňky jeho nepocházejí od něho a že samostatný otisk z díla toho „Shelley u. Byron" nebyl od něho povolen. Nakladatel naproti tomu prohlašuje, že od dědiců překladatele Strodtmanna nabyl práva vydavatelského a doplňky že dal pořiditi ve prospěch díla.

Staroarabské a starosyrské rukopisy objevil nedávno Dr. Bedřich Grote na Sinai. Nejdůležitější z rukopisů bude prý asi aramejské evangelium, jež prý veškery známé rukopisy evangelií stářím převyšuje.

Studium staroklasických jazyků, jež ve Francii školským zákonem má býti velmi obmezeno, uznala pařížská lékařská fakulta pro lékaře za potřebné už z toho důvodu, že názvosloví lékařské je takořka venkoncem vzato z řečtiny a latiny. Zůstává prý trapný pocit duševní inferiority, používati stále nástroje, jehož původu neznám.

Mezinárodní spolek pro fototypografické rozmnožování důležitých rukopisů má popudem halleského knihovníka prof. Hartwiga býti založen v Leydenu, za jednatelství leydenského knihovníka W. N. du Riena; okružním dotazníkem se vyjednává o zařízení a udržování podniku.

Monumenta Tridentina, jež po úmrtí vydavatele prof. v. Druffell přestala vycházeti, svěřena mnichovskou akademií věd Dr. K. Brandimu.

Universala jmenuje se nová světová řeč, kterou na základě latiny a frančtiny sestavil E. Heintzeler; mluvnice jeho, vydaná ve Stuttgartě, nemá ani celých 12 stran. Jaké to pohodlíčko, za hodinu se naučiti nové řeči! *V.*

(Zasláno.)

V 11. čísle „Naší Doby," jak „Hlídka lit." v č. 9. poznamenala, uveřejnil p. J. Polívka posudek o mé „Historii literatury ruské XIX. století," a to posudek venkoncem nepříznivý. Přiznám se, že zabolela mne neuznalost p. Polívkova jednak k mé práci, jejíž obtíže mu docela neznámy býti nemohou, jednak k ochotě nakladatelově. Jinak nezavdávalo mi jalové povídání p. Polívkovo pražádné příčiny k nějaké diskussi věcné, a protož nehodlal jsem se o něm ani zmiňovati; však vybídnut byv pořadatelem „Hlídky lit.," abych odpověděl, odpovídám, a to více z ohledu na nakladatele a na ty, kteří práci mou příznivě uvítali, nežli na své nároky.

P. J. Polívka si počíná v recensi své náramně furiantsky. Člověku se dělají sliny v ústech, když čte ty krásné návrhy a pokyny páně Polívkovy, co že by v „Historii" všecko mělo býti; chybí jen ještě ty příslovné zlaté hodinky. V Praze ovšem si to mohou dovolit. Vždyť učenci naši napsali nám už pravědecká, na moderní úrovni stojící díla o literaturách na př. (jenom na př.!) francouzské, anglické atd. atd. — proč by si pan Polívka furiantsky neporučil také načisto vědecké vypsání „vývoje novoruské literatury celé"? Že sami Rusové, neřku-li jiní národové, ho nemají, nic nedělá; me sme me!

Je dobře vytýkati snahám svým i cizím cíle vždy vyšší, jenom se člověk při tom nesmí dělati směšným, jako se přihodilo p. Polívkovi s jeho požadavky.

Jedinou pochvalu má p. P. pro spis můj, pochvalu totiž skromnosti, s jakou vydávám spis svůj za to, čím jest, totiž za kompilaci. Děkuji, a přeji nápodobně! Ale tak zhola skromným nejsem, abych si nechal namluviti, co by se p. Polívkovi líbilo.

Co má p. P. proti spisu Skabičevského, dle něhož hlavně můj spis pořízen, do toho mně nic není. Mně v mé nedostatečnosti musí stačiti ten skutek, že dílo Skabičevského bylo v Rusku příznivě přijato, a požadavkům vědeckým poměrně nejlépe vyhovuje, lépe než knihy Galachova, Porfirjeva, Karaulova, Nezelenova a j. Já vady spisu Skab. také znám, ale když takový spisovatel, spisovatel domácí, s celkovou spokojeností kritiky a obecenstva vydá spis jen takový, tedy je to snad pokyn dosti zřetelný, že dějepis literatury ruské není ještě tak propracován, aby se přání páně Polívkovu mohlo státi zadosť; snad on sám chystá něco takového, dokonalého, a pak ať jen se ohlásí, já svůj spis ihned zastavím. Takto však si mohu s dobrým svědomím — a p. Polívka mi ničím nedokáže, že svědomí to je bludné — lichotiti, že jsem čtenářstvu českému, toužícímu seznati novoruskou literaturu, podal na to, ne-li nejlepší, tedy aspoň tak dobrou rukovět, jako je kterákoli v Rusku nebo v Německu. A to je, myslím, prozatím dosť, zvláště u nás, kteří nemáme dosud ani kloudné historie vlastní literatury!

Za té situace bych si pokládal vždy ještě za zásluhu, kdybych Skabičevského byl prostě jen přeložil, neboť u nás pro poznání ruské literatury nebylo před tím učiněno téměř nic. Avšak já jsem spis Skabičevského svědomitě — dle spisů na obálce uvedených a ještě jiných — doplnil, po případě poopravil; i v I. díle, kde bylo jiných pomůcek nejméně, kde tedy překládáno ze Sk. místy doslovně, se o tom p. P. může přesvědčiti.

Prapodivná jest výtka, že karamzinské doby jsem prý neobjasnil téměř „ani slovem“ a že jsem nepoložil žádné váhy na působení prvních literarních vůdců. Dívám se opět a znova do svého spisu, probírám ty strany, kde psáno o době Karamzina, o Puškinu, Turgenevu, Gončarovu, zvláště pak Dostojevském, Tolstém atd., a divím se, kde p. Polívka měl oči, když ty strany měl čísti.

V II. díle následuji Skabičevského mnohem méně, a zvláště v úvahách o Turgenevu, Gončarovu, Dostojevském, Tolstém, Pisemském, Ščedrinu-Saltykovu a j. se od něho značně odchyluji; libo-li, račte jen srovnávati.

O Pypinu nenapsal jsem tolik, co o Skabičevském, protože jsem psal o kritice, nikoliv o literarním dějepise.

Co se týče Tolstého, že prý mne při posuzování jeho opustila rozvaha, to bude, pane Polívko, spíše naopak: rozvahy nedostává se spíše jistým ctitelům Tolstého, kteří bez rozvahy všecko tolstojské zbožňují, i ty jeho chorobné přemrštěnosti.

Slohové vady, které mi p. P. vytýká, z části jen uznávám za vady a mám je už poznamenány, aby na konci byly opraveny. Chyba člověkem vládne a zrak se kolikrát ošidí. P. Polívka račiž to usouditi odtud, že na př. spisovatel německého díla o ruské literatuře se jmenuje Reinholdt, a ne Reinhold, jak on píše. To se přihodí v několikařádkové recensi, kde si člověk obyčejně, stíhaje jiných, dává lépe pozor; snad tím p. P. bude mírněji naladěn, a nebude hned říkati, že jsem „neuměl, nedovedl“ a pod., neboť by zajisté se ohradil, kdybych toho použil též proti němu.

Toť má odpověď, první a poslední. P. Polívka svou recensí neukázal valně práva, zasedati na soud nad kritiky jinými, na př. Skabičevským; recense jeho není ukázkou vědecké kritiky, která dle možnosti a okolností oceňuje, nýbrž ukázkou, jak už ve „Hlídce lit.“ napsáno, velkopanské pražské sápavosti

A. G. Stín.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XI. 1894. Číslo 11.

Posudky.

Řečice Kardašová a bývalé panství Řečické. Dle původních pramenů sepsal *J. Hrubý.* V Praze 1893. Nákladem vlastním. Str. 275.

Kniha tato jest na základě původních pramenů pilně sestavena. Rozdělena jest ve tři části. V první se popisuje Řečice, v druhé se uvádějí dějiny městské, kteréž si spisovatel rozdělil na patero dob, v třetí části vyličuje se bývalé panství Řečické, k němuž náleželo 16 osad.

„Řečice Kardašová“ jest cennou monografií; píle, svědomitost a celkem nestrannost spisovatelova zasluhuje všeho uznání. Mimo dějepis všímal si spisovatel bedlivě i místopisu a vyličuje zajímavě rozvoj města a stále připomíná poměry společenské a vzdělanost, dotýkaje se všeho, co důležitějším se býti zdálo a co na město vliv mělo. Sestavil tedy obraz podrobný, v jednotlivostech až překvapující; když však přece někde mezera se vyskytuje, toho příčinou jest, že pramenů není, jichž by se použiti mohlo. Spisovatel sám zajisté všeho užil, čeho jen mohl; zejména čerpal hojnou měrou z rukopisných památek domácích, pokud se zachovaly, a vhodně seřadil material rozptýlený. Upřímně vyznáváme, že dílo to jest Kardašové Řečici ke cti.

Omylem asi jest na str. 19. výnos štoly a fundací udán na 67.025 zl. — Na str. 39. místo Slavovic, býti má: Slavonic. — Že rozdávání svátosti oltářní pod obojí způsobou připomínalo lidu dávné učení věrověstů slovanských sv. Kyrila a Methoděje (str. 46.), není pravda. — Na str. 48. místo slova „nespasila“ lépe by bylo bývalo jiného slova užiti. — Nejstarší syn krále Jiřího byl Boček, nikoli Jindřich (str. 50.). — Ku str. 79. a 125. dodati možno z Rezkových „Dějin Čech a Moravy nové doby“ II. 1. 300., že r. 1659 přišlo v Řečici ke zpovědi 1266 osob, nepřišlo celkem přes 80, a ku str. 220., že v Dráchově nepřišlo 44 osob. — Že by číhadlo při pomezních cestách sloužilo asi témuž účelu jako Stráže (227.), o tom možno důvodně pochybovati. — Na str. 263. dí se, že kacířství (a kacířem byl každý, kdo nebyl katolík) trestalo se smrtí, ale za císaře Leopolda I. r. 1684. zajisté Franta Vojtů tím trestem stižen nebyl. — Rejstřík, jenž by byl přežádoucí, není.

Ale to jsou maličkosti, které snadno se přihodí. Proto vždy spis záslužným dílem zůstává. S láskou byl psán, nuže ať zvláště mezi krajany spisovatelovými s uznáním se potká, a ať spisovatel, jenž jej nákladem vlastním vydal, podpory hojné dojde.

J. Tenora.

Školní zahrada. Dle různých pramenů pro potřebu škol obecných a měšťanských sestavil *Karel Lorenc,* učitel při měšťanské škole v Humpolci. V Praze 1893. Nakl. Fr. A. Urbánek.

Zahrada školní jest často tvrdým oříškem sboru učitelského, do něhož se nikomu nechce. Obstarávání zahrady vyžaduje mnoho času a práce, žactvo není právě dovedným a pohodlným pomocníkem, a odměny za práci není žádné; vydání však dosti, zvláště z počátku. A přece zase má zahrada školní velikou důležitost a je k řádnému vyučování přírodopisu nezbytnou pomůckou. Zahrada školní musí býti jinak upravena, než zahrada soukromá.

C. k. zemská školní rada v Čechách vydala dne 3. února 1892 instrukci o zařízení školních zahrad a na základě tohoto výnosu sestavil pan Karel Lorenc přítomný spisek. Je to knížka nevelká, obsahující 67 stran, pojednává však o všem, čeho třeba správci zahrady školní, dobře, jasně a stručně.

V čele knihy stojí zmíněné již nařízení c. k. zemské školní rady v Čechách a pak následuje všeobecné pojednání „O zařízení školní zahrady vůbec,“ kteréž podává dobré a praktické rady o pozemku, ohrazení, upravení půdy a rozdělení zahrady, o vodě v zahradě, kompostu a pařeništi. V další části jsou tyto oddíly: I. Školka ovocná. II. Oddělení zelinářské. III. Oddělení květinářské. IV. Oddělení botanické.

Nejdůkladněji pojednává pan spisovatel o školce ovocné. Oddíl tento rozpadá se ve články: 1. Zařízení školky ovocné. 2. Setí jader a pecek, sázení odnožův a další práce prvého roku. 3. Vysazování ve školce. 4. Šlechtění stromků. 5. Vychovávání stromků vysokokmenných. 6. O pěstování krsků. 7. Další práce ve školce. 8. O pěstování révy vinné. 9. Pěstování srstek, rybízu a malin. 10. Pěstování jahod. Připojuje též seznam nejvhodnějších druhův ovocných.

Také při částech ostatních jsou seznamy vhodných cen rostlin, z nichž nejpečlivěji sestaven jest seznam květin vytrvalých, a to vším právem. Oddíly o zelinářství, květinářství i část botanická jsou podobně jako oddíl I. rozčleněny a nezapomenuto ani na pěstování květin ve světnici školní. Jednoduché nákresy byly by však celé knize dodaly zajímavosti a objasnily by mnohý popis značně. Ku konci podány jsou některé methodické myšlenky o školním zahradnictví a hospodářství.

Nová kniha tato bude dobrou a vítanou pomůckou všem, jimž je péče o zahradu školní svěřena; nebude jim třeba shledávati poučení po různých knihách zahradnických, poznají, jak myslí si zahradu školní jiný učitel a vykořistí zkušeností jeho, poznají též, jaké obtíže předvídal a neochabnou, až tytéž nesnáze potkají je, ba dovedou se jich varovati.

Kdosi pronesl, že nová tato kniha o školní zahradě neobsahuje n i c n o v é h o. Se stanoviska zahradnického ovšem, neboť to není jejím účelem; se stanoviska didaktického jest však první českou knihou toho druhu, a to knihou dobrou. *M. Krejčů.*

Moderní básníci francouzští. Vybral a přeložil *J. Vrchlický.* (Č. d.)

Také Vrchlického kniha „Hostem u básníků“ má pěkný výbor ze tří básníků francouzských: H. Cazalise, Leconta de Lisle a S. Prudhomma. Sestaviti řádnou anthologii z poesie francouzské nové doby nebylo by lehkou úlohou ani pro rodilého Francouze a důkladného znatele básníků francouzských, neřku-li pro básníka českého. Při úžasném množství básníků francouzských a jejich děl, při četnosti různých, vzájemně se předstihujících, potírajících a znevažujících směrův a škol, při různosti a nesvornosti moderní kritiky není divu, že jest těžko dopátrati se pravého stavu věci, dobádati se úsudku objektivního. Studium poesie francouzské dnes vyžaduje celý život práce a lásky ku věci té, a tu zajisté byl jedině J. Vrchlický povolán u nás vybrati nám z hluboké pokladnice poesie francouzské skvosty nejvýznačnější a nejcennější. Vrchlickému zajisté jednalo se v prvé řadě o charakteristiku moderní poesie francouzské, jeho úkolem bylo podati českému čtenářstvu knihu, v níž by v malém obrážel se celý současný Parnass francouzský se všemi svými přednostmi i význačnými znaky, se vším vřením a vášní moderního života. Máme-li tedy správně posouditi dílo Vrchlického, musili bychom ukázati, zda Vrchlický vskutku tomuto požadavku vyhověl, zda jeho obraz poesie francouzské moderní doby je úplný a pravdivý, zdali překlad odpovídá originalu, snaže se formy původní odlíti správně a čistě v poddajném a ohebném básnickém slově českém. Ještě jeden zřetel se nám tu do péra vtírá: zřetel praktický. Je slušno z básníka smyslného překládati verše ohnivé smyslnosti proto, že jsou psány umělecky a tím do literatury naší uváděti čísla mravně závadná? Je radno překládati verše básníka neznaboha, třeba by byly ciselovány dovedností největší? Stejně choulostivo jest v několika číslech chtíti charakterisovati básníka celého, chtíti ukázati celý portret jeho z několika rychle načrtnutých tahů. Jsou mistři kresby, kteří i to dovedou. Ale často stane se jinak, buď z těch několika tahů vyjde karikatura nebo kresba originalu pochlebuje. Má básník překladatel, pořádaje anthologii svou, vybrati z originalu i tahy takové, které originalu ke cti neslouží? V zájmu pravdy byl by ovšem povinen tak učiniti. V díle vědeckém bych také na tom přísně stál, aby se vymezily přednosti i vady v poměru, jak dle pravdy vedle sebe leží. Vrchlický částečně na tyto otázky naše v úvodě odpovídá: „Rozumí se, že řádky tyto ani ukázky následující nevyčerpávají moderní poesii francouzskou. Jen signalisují a upozorňují. Také nebylo lze překládati všecko a od každého. Je to právě jen anthologie, a tu nelze již bez ublížení někomu sestaviti. Aspoň neznám v literaturách úkazu, který by v tomto směru vyhověl všem a všemu. Místy rozhodovala také osobnost překladatele, jeho vlastní zájem a záliba; ač snahu po spravedlnosti, aspoň relativní, znalec jistě mu neupře. Jinde, zvlášť u škol nejnovějších, vadily velké obtíže formalní, a já bych si jen ze srdce přál, aby naši obhajci a velebitelé těchto směrů byli také dobrými jejich básníků překladateli.“

Závadných míst jest v anthologii Vrchlického poměrně málo a nebijí v oči. Zde konečně bylo těžko voliti pravou cestu: pro školy anthologie ta není, ale de facto, kdo čte u nás knihy takové? Po většině studenti. Francouzi mají pěkné anthologie pro školy, připomínám na př. Merletovu,[1]) dle jejíhož formatu a úpravy zdá se, jakoby právě naše anthologie vytištěna byla. Ovšem, že má anthologie taková zase jiné úskalí, pro mládež se vše nehodí a mnohé perly poesie, třeba nezávadné, musí se vyloučiti. (Anthologie Merletova pořízena je dle látky básní.) Ještě něco. Každá literatura má čísla, která jdou z anthologie do anthologie. Vyřknete-li jméno básníka, vybaví se vám ihned také některé to číslo jeho poesie, které vám z anthologií utkvělo v mysli. Někdy je to básníku na prospěch, často také ne, dle toho, dle jakého měřítka anthologie ta byla pořízena. Vrchlický pořádaje knihu svou, pojal do ní také některé básně takové, které staly se již majetkem světovým, ale k jeho cti říci musím, že pořádal a vybíral anthologii svou z knih a sbírek původních, nových a i nejnovějších, často měl po ruce knihy, které vůbec dnes rozebrány jsou, anebo pro různé caprice básníků-vydavatelů jsou knihkupcům nepřístupny; také jeho osobní známost a přátelství s básníky cizozemskými umožnily mu přístup k mnohým zavřeným pokladnicím poesie francouzské.

* * *

Všimněme si nyní anthologie Vrchlického blíže. Počíná abecedně *Jeanem Aicardem* (1848). Básník vesměs všestranný. Na Parnasse francouzském má jméno jeho dobrý zvuk zvláště pro jeho vesnickou idyllu „Miette et Noré“ (kterou mnozí srovnávali s klassickou Mistralovou Mirejí. ovšem že jí nedostihuje), pro znamenité básně ze života dětského, v nichž vedle Huga nemá sobě rovného, a pro krajinářské básně z Provence. (Přál bych si v anthologii naší aspoň báseň Rhoně věnovanou.) „Les poèmes de Provence“ patří k jeho nejkrásnějším pracím. Psal též básně filosofické, překládal „Othella,“ psal dramata atd. Vrchlický z něho podává několik drobných popisů krajin (Les, Rosa, Vítr . . .). „Verše arabské“ mohly dobře odpadnouti Nic zvláště charakteristického v nich není a smyslnost jejich zaráží. „Héramdat-el-Hamad,“ pověst arabská. vyniká pěkným líčením zakletého města v oblacích. Krásná je báseň „Ježíš“. Básník tu praví:

A doba vědy, šklebu chtivá,
jest pouze jeho slovem živa,
ať chcem, či nechcem, žije v nás!

Byl bych si přál ještě roztomilou scenu z jesliček „La légende du chevier“. (Hned při těchto ukázkách z Aicarda obdivuji se četným tiskovým chybám, jimiž se ostatně celá kniha hemží! Malá čest pro tiskárnu Vilímkovu! Již v první básni „Les“ čtete hned poj*d*, hned poj*ď*; te*d* místo te*ď* zdá se býti obligatním v celé knize!)

[1]) „Anthologie classique des poètes du XIXème siècle“ par Gustave Merlet. Paris 1891, A. Lemerre. (Dva díly: „Cours élémentaires et moyens“ a „Cours supérieurs.“) Pěkná a laciná je také téhož nakladatele „Anth. des poètes français depuis le XVe siècle jusqu'à nos jours.“ (2 fr. 50 cent.)

Následuje ukázka z *Jeana Ajalberta* (1863), básníka realisty. „Pařížská neděle“ jest všední motiv, všedně, až prosaicky psaný. Zdá se býti žákem Coppéovým. — *Henri Frédéric Amiel* (1821—1881) má také jedinou ukázku „Oheň pod sněhem“. — *Emile van Arenbergh* jest prvý z básníků belgických, jichž Vrchlický nepominul v knize, vyhradiv jim místo čestné. Má zde tři sonety: „Vzpomínka“ je všední, „Středověk“ jest poněkud bizarní, ostrá kresba, „De profundis“ jest mohutná báseň velikého rozmachu, hluboce pojatá a lapidarními tahy psaná. — *Antoine Vincent Arnault* (1766—1834) napsal sbírku drobných veršů (Fables), z nichž „Lupen“ stal se všude známým. Vrchlický přeložil jej velmi pěkně:

La feuille.

De ta tige detachée
Pauvre feuille desséchée,
Où vas-tu? — Je n'en sais rien.
L'orage a brisé le chêne
Qui seul était mon soutien;
De son inconstante haleine,
Le zéphir ou l'aquilon
Depuis ce jour me promène
De la forêt à la plaine,
De la montagne au vallon.
Je vais où le vent me mène
Sans me plaindre ou m'effrayer;
Je vais où va toute chose,
Où va la feuille de rose
Et la feuille de laurier.

Lupen.

Utržený od haluze,
uschlý, větrem sdraný tuze,
kam jdeš, lístku? — Nevím sám,
dub sklátila bouř svým dechem,
teď mnou zmítá sem a tam
zefír tiše, sever spěchem,
v nestálé dál svévoli
prohání mne plání, mechem,
po horách a v údolí;

za větrem jdu, aniž vzdechem
zalkám, jak se pošine;
jdu, kam všecko v světě spěje,
kam se lístek růže schvěje,
a kam lupen vavřínu.

Vrchlický přeložil patnáct veršů pouze čtrnácti. — *Félix Arvers* (1806—1851) podobně jako předešlý básník připjal slávu svou na jedinou báseň, sonet: „Un secret“ (Tajemství). Překlad je méně zdařilý, original je koncisnější a jasnější.

Mon âme a son secret, ma vie a son mystère:
Un amor éternel en un moment conçu.
Le mal est sans espoir, aussi j'ai dû le taire,
Et celle qui l'a fait n'en a jamais rien su...

Svůj taj má duše moje i mé žití.
Kdys láskou vzplála v ráz má bytost celá
a bez naděje, tož ji musím skrýti.
Má paní o tom nikdy nezvěděla.

Překlad byl by lépe vypadl, kdyby interpunkce originalu byla zachována, jakož i mužský rým verše druhého, který tu není bez příčiny:

en un moment conçu.
⏑ — ⏑ — ⏑ —́

Tím vyjádřen případně kontrast un amour éternel a pak en un moment. V překladě jest na místě slovo v ráz, ale mělo spíše býti na konci verše. V prvém trojverší lépe zní:

Pour elle, quoique Dieu l'ait faite douce et tendre

než:

ač něžná jest a dobrá, . . .

Krásný je předposlední verš:

> Elle dira, lisant ces vers tout remplis d'elle:
> „Quelle est donc cette femme?“ et ne comprendra pas.
>
> ... se zeptá, o sobě čtouc moje písně:
> „Kdo je ta žena?“ — Ale nepochopí.

V překladě citelně pohřešuji slova: tout remplis d'elle — ty verše jsou jí plny, měla by se tedy v nich viděti, poznati, ale ona ve své nevině nechápe.

K vůli curiositě uveden tu také dramatik *Emile Augier* dvěma ukázkami z malého svazečku svých veršův. Aug. Dorchain o něm praví:

> Émile Augier, le mâle observateur qui prit
> la droiture à Molière, à Beaumarchais l'esprit.

Pěkný je sonet „Cizopásníci“. (Zase tu čtu ze*d* místo ze*ď*.) — *Joseph Autran* (1813—1877) byl od r. 1868. členem franc. Akademie. Díla jeho vyšla v osmi svazcích. Autran je básníkem moře (Les Poëmes de la Mer), klasické formy, poněkud monotonní. Zdá se, že vychází dnes z mody. Vrchlický přeložil zde z posmrtného díla jeho („Komedie dějin“) „Denník Noema“. Lépe se nám líbí ukázky z Autrana v „Poesii franc. n. d.“ — *Theodore de Banville* (1823—1891), veliký lyrik francouzský, virtuos formy zářící, pln humoru a veselí, jest jedním z pěti velkých básníků, kteří udávají ton moderní poesii francouzské (Baudelaire, Leconte de Lisle, Banville, Coppée, Sully Prudhomme). Vrchlický má z něho řadu ukázek. „Rada žákovi“ je trochu povážlivá:

> Dej s bohem škole, ve pohodlí
> kde podřimuje umění,
> u dívky na kolenou prodli,
> jí nožku zlíbej v nadšení!

„Loys“ jest ohlasem staré poesie troubadourské. Mistrná je báseň „Slepý“ (Milton), vtipný je sonet na „Rým“, do jehož čtverého rýmu se podivným rozmarem i Bismark dostal. „Vlasy“ jsou brillantně psány, ale příliš smyslně. Trochu přílišným realismem zavání „Ulice Lobineau“. Pěkné jsou „Počasy“, charakteristická pro tvorbu básníka „Číše“, „Pantoum“ jest bezcenná hříčka, ale konečná báseň „Matce“ je perla. — *Auguste Barbier* (1805—1880), genialní satirik slavných „Iambů“ (viz „Poesii franc. n. d.“), psaných v červencové revoluci r. 1830. Leconte de Lisle prohlašuje za nejlepší dílo jeho „Il Pianto“ (motivy italské, věnované umění). Slavné jsou také jeho sonety, věnované slavným malířům, sochařům a hudebníkům. V naší anthologii čteme báseň na Beethovena a dvě písně. — *Jules Barbier* (1825), známý librettista, má zde ukázkou „Orakulum“ a „Posavad“, dvě písně z jeho jediné sbírky veršů. — Následuje slavený básník děsu a hrůzy *Charles Baudelaire* (1821—1867). List náš o něm instruktivně psal v prosincovém čísle l. r., kamž čtenáře odkazuji. Baudelaire, jako málokterý básník, měl neobyčejný vliv na poesii moderní vůbec doma i za hranicemi. Jest něco nového, neobyčejného, tajůplného, co mrazí a láká, v jeho verších. V mnohém se podobá Poeovi, jehož

povídky přeložil. Symbolisté a decadenti jsou jeho žáky ve své honbě po novotě, ve své sensitivnosti, jež se stupňuje až v chorobu, a v umělecké dikci prvého řádu. Baudelaire však je plastický, průhledný, kdežto žáci jeho jsou mlhovití, bez kontur a forem. Známa jsou slova V. Huga k Baudelairovi: „Vous dotez le ciel de l'art d'on ne sait quel rayon macabre; vous créez un frisson nouveau.“ V tom je mu i podoben z moderních básníků M. Maeterlinck. Bizarnost, hrobový taj, výstřednost, jdoucí za hranice zdravého rozumu (Sainte-Beuve to nazývá „la folie Baudelaire“), vidiny hašiše a opia a konečně i satanismus jsou význačnými tahy jeho poesie. Poesie jeho jest nádherný exotický, bizarní květ, ale jedovatý. Některá čísla poesie jeho jsou nezávadná, neskonale krásná, plynoucí jako hudba neznámých světů. Krásná je báseň „Povznesení“ (Élévation). Vrchlický tu překládá dokonale alexandrin originalu stručnějším pětistopým nadměrným veršem.

Au-dessus des étangs, au-dessus des vallées,
Des montagnes, des bois, des nuages, des mers,
Par delà le soleil, par delà les éthers,
Par delà les confins des sphères étoilées,
mon esprit, tu te meus avec agilité...

Výš nad rybníky, nad údolí výše,
nad hory, lesy, mraky, nad moře,
nad slunce, ether v jehò prostoře
a daleko nad zářivých hvězd říše
můj duchu letíš v čilé veselosti...

Podivuhodně nadechnutá báseň „Harmonie večera“ mistrnou, etherickou svojí formou byla vždy lákavým oříškem pro překladatele, sám jsem se o ni kdysi pokoušel. Vrchlický přeložil báseň tu šťastně, poněkud i zvukem rýmy: dýše, výše, pýše, tiše připomínají zvuk originalu: tige, vertige, afflige, fige; méně se mi líbí, že v básni té přehodil ženské a mužské rýmy. Sonet „Vzdor“ se mi příliš nelíbí, ač v něm krásně podána myšlenka o odpírání milosti Boží. Nemohu si srovnati pojmy: Un ange f u r i e u x, car je suis t o n b o n Ange (tedy anděl strážný) a v posledním trojverší:

Et l'Ange, châtiant autant, ma foi! q u'il a i m e,
D e s e s p o i n g s de géant t o r t u r e l'anathème;

Překlad Vrchlického byl by ještě získal, kdyby byl vystihl i českým veršem protiklad: na konci prvého čtyřverší praví Anděl: „Je le veux!“ (Já to chci!) a sonet končí vzdorem hříšníka: „Je ne veux pas!“ (Nechci!)

Děs a hrůzu působí neobyčejná báseň „Un voyage a Cythère“ (Cesta na Kytheru) svým frappantním kontrastem: Básník pluje podle ostrova Cythery, ostrova lásky, vzpomíná na slávu Venušina Eldorada, tu náhle zpozoruje na holém úbočí skal divnou věc: oběšence, jejž rvou dravci. Báseň končí:

Dans ton île, ô Vénus! je n'ai trouvé debout
Qu'un gibet symbolique où pendait m o n i m a g e...
Ah! Seigneur! donnez-moi la force et le courage
De contempler mon coeur et mon corps sans dégoût!

Neb na ostrově tvém, kde ráj vše býti mělo,
já viděl, Venuše, stát čekan s vlastní tváří...
Ach, Pane, sílu dej a odvahu mi, v stáří
bez hnusu dívat se na srdce své i tělo!

Překlad je velmi zdařilý. Báseň „Abel i Kain" (z oddělení „Révolte" jediné knihy básní Baudelairových „Les fleurs du mal") je nespravedlivou výčitkou s rouhavým koncem:

Race de Caïn, au ciel monte
Et sur la terre jette Dieu!

Překlad je až ku podivu věrný, škoda té práce! „Zpověď" byl bych nepřekládal. „Smrt chudých" je mistrný sonet, ale příliš pessimistický. „Slepcům" dobře nerozumím, co jimi básník myslí. Líčení jejich chůze je mistrné. „Večeře" je malý genrový obrázek coppéovský. V básni „Spleen" („Květy zla" č. 78.) má v prvém verši býti nás místo nám.

Když nízké nebe nás jak víko rakve tíží
na duchu štkajícím ve spáru dlouhé nudy, —

Quand le ciel bas et lourd pèse comme un couvercle
Sur l'esprit gémissant en proie aux longs ennuis, —

je to mistrné líčení nálady, které ve vás tutéž náladu budí. „Mrcha" je odporná báseň při všem umění básnického slova. Genialní je sonet na „Tassa ve vězení" (dle malby E. Delacroixovy). Pointa básně jest:

Toť duše, symbol tvůj, jež v temných žiješ snech,
a kterou Skutečnost ve čtyrech rdousí zdech.
Voilà bien ton emblème, Ame aux songes obscurs,
Que le Réel étouffe entre ses quatre murs!

Vrchlický přidal k básním těmto ještě několik z „Malých básní v prose". „Cizinec" všeho nenávidí, pouze miluje čarovné oblaky, jež jdou tam v dáli. Líbí se mi pouze „Oči chudých", v nichž je skutečná, vroucí poesie. Ukázky z Baudelaira končí básnickou definicí „Thyrsu", věnovanou F. Lisztovi. Je známo, jak miloval Baudelaire hudbu. Jeho poměr k Wagnerovi vylíčil Vrchlický ve svých „Studiích a podobiznách" str. 121—125. (P. d.) *S. Bouška.*

Salonní bibliotheka. Čís. 90. „Kytka aster." Básně *J. Vrchlického.* V Praze 1895 (!). Nakl. J. Otto. Str. 120.

Sotva jsem dočetl tu sbírku, slévalo se mé zklamání v sonet:

Co ještě ucho zadumáno slouchá
tvé písni poslední — už hřmí a bouchá
lis v tiskárně a, chrle z tlamy hadí,
ke starým svazkům novou sbírku řadí.

Tu s touhou lačnou, jak činilo v mládí,
mé oko zástupem tvých veršů pádí,
jimž nádherná zas vlají s ramen roucha —
však srdce z nich jen — staré písně slouchá!

Ó mistře, mistře! Vyslovíš-li „lásku,"
vím, jistě druhý verš s ní „trhá masku" —
a přec jak jongleur hady krotil's rým!

Teď stal se despotou i drábem tvým,
a myšlenka, jež ve tvém srdci zrá,
v objetí „hadů" teskně umírá!

Ale div. Četl jsem sbírku podruhé — a tu oko již uvyklé s lehkostí se přehupovalo přes místa, která je při prvním čtení zarážela svou drsnotou, výrazy otřelé a banalní četlo s mizícím, slabounkým akcentem, jaký jim v celku básně přísluší, to všechno padalo jako zbytečná přítěž, jako protivné závoje — a do duše se vlévalo jenom teplo a zář toho, co básník říci chtěl.

A bylo mi líto mého dřívějšího odmítavého úsudku, pochybnost mnou zmítala — a péro se třese v mé ruce. Cítím celou tíhu kritické práce, vidím, jak tu člověk může snadno státi se nespravedlivým, a to poctivého muže rmoutí.

Tím však nepravím, že by si byla sbírka druhým a třetím čtením získala mé úplné sympathie. Druhé čtení opravilo můj úsudek jen potud, že jsem v tom, co se mi prve zdálo prázdným a studeným rýmováním, našel myšlenku; ale 1. idejový obsah a 2. poklesky formalní zůstaly mně i po třetím čtení nesympathickými a protestuji proti nim dosud hlasitě.

Sbírka počíná „Modlitbou.“ Ke komu?

Že's věčný v hmotě, Pane, věřím,
a ta je živa, věčný proud...
Neb ty se ve mně proměňuješ,
ty čistý v mého těla rmut...

A po tomto pantheistickém bohu přichází hned v „Jarní symfonii“ antická Maja. Rokokové líčení jara.

Ty's mládí světa, Majo přespanilá,
je v tobě povzlet, ruch a naděj, síla,
je v tobě láska, milenci to vědí.
Dva drozdi na větvici jedné sedí
a nesplaší se, ty když kráčíš polem,
a skřivan jásající v lánu holém (?)
ví, o hnízdo že postaráš se jemu,
až svedeš k osení jej zvlněnému,
by hlídal svojím zpěvem klasy příští,
v jichž osinách se tvoje slzy blyští.

Na přirovnání kladu zde svěží slovanské líčení jara z „Velikého ptačího sněmu“ od Fr. Táborského:

Na svatého Řehoře přeletěly vlaštovky přes moře.
Štěbetaly, šveholily: Nesem máj!
Rozvíjej se zeleňoučko luh i háj!

Celý svět je jako dukát, lesk a smích,
jako šuhaj, jdoucí k milé, při houslích.
A kde srdce, poskočí si: Eja huj!
Líbalo by, objímalo — Bože můj!
Hraj, muziko, na cimbály, zvuč a hraj!
Ověnčen a opentlen jde vonný máj!

Pavouka, jejž viděl v lese tkáti, staví básník za vzor všem básníkům:

Sám sobě světem (jsa pavouk), neví, co je státi,
vždy v práci tiché dále tká a tvoří...

Mimovolně tu myšlenku rozšiřuji: On nikomu své pavučiny nenabízí (jako básníci činí tiskem a reklamou), a mouchy, které do ní vlétají, hynou!

Z několika podzimních čísel, v nichž básník už touží po „bledém květu asfodelu,“ jasnějším tonem zvoní dva zpěvy, v nichž Vrchlický jásá nad dokončením překladu „Fausta“ a „Zuřivého Rolanda.“ V prvém praví:

Jen děkovat! — neb zřídka v lidské pouti
nám zlíbá čelo anděl splnění,
v té vřavě, kde se boří vše a hroutí,
kde světlem v průvanu je nadšení,

mně bylo dáno vesmír obsáhnouti
a v jedné aspoň brázdě umění,
nechť zvukem slova jen a echem rýmů
se aspoň přiblížiti — k nejvyššímu.

A se stejně neobmezeným nadšením opěvá Ariosta. Překrásná jest sloha, v níž líčí své překládání:

Jest dokonáno, mistře Ludvíku!
— — — — — — — —
My spolu dvanáct let jsme svorně žili
a svorně taktem šel nám srdcí tluk;
jak milenec se ku milence chýlí
a chytá dech, já chytal sloky zvuk,
ať hřímá, jásá, usmívá se, kvílí,
nad tebou skloněn, pozdní doby vnuk
jsem ptal se málo, komu zpěv tvůj vhod?
Mně líbil se, tož Pegasa jsem bod'.

(Je známo, že z vůle IV. třídy České Akademie byla některá lascivní místa v tisku vynechána. To některé mladé pány nesmírně pohoršilo. Chce-li prý nyní Čech studovati dílo Ariostovo, má prý v rukou pouhé torso. Pánové, to jest maska! Za prvé jest překlad Vrchlického volný [protože básnický] a proto k vědeckému studiu díla méně způsobilý — a za druhé onen jediný z 10.000 Čechů, jenž bude na Ariostovi konati hluboké literarní studie, přečte jej sobě vlašsky.)

Příšerné světlo vrhají do sálu naší poesie verše:

Má žena vedle spí, mé dítě vedle ní.
To krčky jsou mých hnizd, a by měli co jíst,
já sním a přemítám zde okem v oku tmám.

Krásným obrazem rodinného štěstí jest „Život a píseň.“ Soulad básně kalí jen disharmonická první sloha:

Je život bouř, je život shon,
jen v stínu krbu mír a chlad,
a srdce mého burný zvon
zní všemu v odvet napořád.

Ani v této sbírce nechybí příslušná dávka zoufání a rouhání. (A přece už prý i Carducci, pěvec Satanův, v St. Marině uznal nad sebou Boha!)

Jeť božství němé ve mračnech —
My víme, že nás neslyší,
že nerozumí našim snům...

Ó srdce! Prach, popel, který vichr smetá,
jest jediná tvá meta!

Nemístnou nonchalantností zdají se mi býti banalní a drsné, náš jazyk zahanbující verše, jako: Stál náhle před ní jsem a beze dechu — mnohá starost s všedním prachem — to krčky jsou mých hnizd — kdy hnízdo v hvozdě uzří zrak — ať z ženských očí, z hvězdných sfer — náramek, jenž s dívčí smek' se ruky — to úl, zkad zkradli včely... Toť písek do zubů! *K. Dostál.*

Sv. Čech: **Zpěvník Jana Buriana.** V Praze 1894. Nakl. F. Topič. Str. 109.

Veršovaná povídka, takořka novella, jejíž pisatel jest i hrdinou jejím:

Já Jan Burian
do těch vetchých blan
píšu, co kdy hlavou táhne,
píšu, co kdy k srdci sáhne,
píšu rukou neumělou
duši celou
plnou chmur a hran.

Potomek starých kacířů českých „selským dvorcem směnil školy“;

pozbyv naděje
v duchů trofeje
studentských jsem nechal zvyků,
zapomněl jsem poetiku
a přec někdy z nenadání
snivou skrání
píseň zachvěje.

A jaká píseň! To milostné toužení a cukrování našeho „Zpěvníka,“ ty čarovné popisy a nálady v něm jsou — inu řekněme, že jsou vykouzleny od Svatopluka Čecha.

Příběh je prostý. Burian vyšel si v metelici do hospůdky v Podhoří mezi druhy své. Náhle objeví se zplašené spřežení se saněmi, v nichžto muž a děva — pán z Borce s dcerou — i s vozatajem smýkáni jsou, a to do jisté záhuby. „Arcidemokrat“ Burian spřežení zastaví a vida strach dívčin, sám se chopí opratí a společnost do dvorce zaveze. Láska — návštěvy — neshody našeho vlastence se šlechticem dle slov kosmopolitou, dle skutkův ústavákem — tajné schůzky se Stellou — volby a zjevné nepřátelství mezi nápadníkem a šlechticem — náhlý odjezd Stelly — návrat její — list poslední:

Zaplašte sen bez naděje!
Propast mezi námi zeje.
Zapomeňte! Buďte s bohem!

List už ani není psán „v milé řeči naší,“ které se Stella byla přiučila. Burian si zoufá — však „výstřel tehdáž sídlo žití minul,“ zůstaviv pouze těžkou ránu. Ošetřuje jej Maruška, jejíž matce, známé rodiny své, byl poskytl přístřeší.

Jen krátce připisuji: Měsíc tomu, jsem uved žínku do předního domu.
co z chaty, jež se třpytí v roušce nové, Jsem šťasten. S bohem, kniho. Práce zove.

Závěrem básně je tklivě rozjímavý popěvek „U kolébky.“

Milostná část básně se bude spanilým čtenářkám zajisté velice líbiti, i ten vlastenecký motiv, kterak Stella — bez pochyby k vůli miláčku — se učí česky a kupuje i české knihy. Ale není v části té nic nového ani zvláště významného. Prostinkým příběhem chtěl Čech říci více. Pojímaje úkol českého básníka jakožto úkol věštce národního, a to v kladném, příznivém slova významu, vložil do básně směr a reflexe vlastenecké: v Burianu jsme náchylni spatřovati tak trochu šlechtice, neb raději zemana českého, národního, neb aspoň zástupce snah takových, v panu Boreckém zástupce šlechty odrodilé a nám nepřátelské. Ani toto thema, boj národnostní ve sporu s láskou milostnou, není naší belletrii nové: ale od Čecha je vždy rádi přivítáme i znova. Však velké thema to se jaksi nezdá v tomto úzkém rámečku idyllického děje býti doma. Vyžadujeť po mém soudě širšího rozvedení a prohloubení, jakož i volnějšího oděvu: je to thema velkého eposu neb romanu.

Báseň tedy se nese po výtce směrem vlasteneckým, ale právě v tom směru méně dojímá. Sv. Čech ve mnohých vlasteneckých básních chce své přesvědčení o věcech národních a nadšení své

vštípiti člověku téměř násilím. Mluví proto zřetelně a přímě, slovy ráznými a pádnými, ale dojem ostává daleko před cílem: řečnický ráz vlasteneckých rozjímání Čechových spíše oslňuje a k údivu unáší, než by rozechvěl příbuznou strunu srdce. Tu a tam se dokonce setkáš s frasí, jež jakoby utekla z úvodníka „Národních Listů," s frasí zcela novinářskou. Sv. Čech jest si svou věcí jist. jako slavnostní řečník, a proto posluchače tíhou slov a myšlenek bez odporu důrazných a důtklivých, s jakousi bezohlednou rozhodností překonává, však méně získává. Mnoho světla, málo tepla! Tak se mně aspoň zdá.

Borecký pán podotkl cosi proti boji, dříve náboženskému (husitství, protestantství), nyní národnostnímu.

Hrot jeho slov mě nutkal k odpovědi.
„Zrak arci s děsem v zašlé boje hledí,
jež rodila tůň fanatismu žárná;
leč z víření těch krvorudých mraků
nám vyzářila hvězda blahodárná:
to volnost svědomí."

Tu ji máte, tu frasi. řekl by Sv. Čech, kdyby nebyla jeho. „Volnost svědomí" — co to? kdy že vyzářila? jak? kde? kde jest? atd. Retor se o takové otázky nesmí starati — on jde dál a mluví o „sbratření národů"; toto je sice trochu makavější, než ta domnělá volnost svědomí, ale stejně málo — odpusťte — realistické, totiž nyní málo pravdivé a budoucně málo pravděpodobné — leda snad na troskách národností.

Významné pro báseň i život chtí býti zmínky o šlechtě, které vrcholí v tom, že české šlechty nemáme. Je to pravda, ale šlechta chudera, myslím, sama za to tak tuze nemůže; myslím tak z jistých důvodův, ač se vůbec v aristokratických věcech po kozlech málo vyznám. Tu předvádí básník zástupce dvou směrův, odrodilého šlechtice z Borce, a statkáře Buriana, jenž by asi byl takhle šlechticem národním. Onen je zdvořilý, ale urputný stranník; není o něm v básni mnoho řeči, ale cítíme hned, že podle smýšlení svého také něco provede, jakož také skutečně hledí přátelství Burianovo při volbách využitkovati. Burian to sice odmítne, tedy také čin, ale na všechny ty vroucně idealní řeči o vlasti. pokroku, hrdosti atd. se přece trochu málo hodí, zanedbávati v milostném blouznění své majetnosti, za rolničení své se, byť i jenom na okamžik před vyvolenou styděti, a konečně se pro ni i střileti, byť i nešikovně; nevím, zda schválně či mimovolně podal tu Sv. Čech vzorek našich vůdcův a předáků národních: hodně mluviti a horovati. Burian aspoň na konec si praví: „práce zove" — dejž Bůh, aby se do ní dal. Do té doby však na duši vlasteneckou tuze příznivě nepůsobil.

I po stránce veršové jest báseň nádherná, Čechovská. I v této básni osvědčil Sv. Čech zásluhu svou nikoli nejmenší, že — z mála našich básníků — verš jeho co do volby slov i slovosledu plyne přirozeně, česky, že jej lze prostě čísti a netřeba ho napřed grammaticky analysovati. Rozměr úvodní básně nezdá se býti vhodný.

Na str. 20. ve verši 2. vypadla asi předložka *na* v rýmě. *P. Vychodil.*

Ottova Laciná Knihovna Národní. „Mezi sedláky a pány.“ (Nad Němnem.) Napsala *E. Orzeszkova.* Přeložil *J. Paulík.* V Praze 1894. Cena 1 zl. 20 kr.

Nejnovější dílo E. Orzeszkové „Mezi sedláky a pány“ (Nad Němnem) vyvolalo mezi čtenáři polskými značné nadšení. Spisovatelka, známá nám z překladů několika svých zdařilých prací, zůstala svému způsobu — líčiti totiž poměry jisté vrstvy společenské s bedlivou zevrubností a přesnou charakteristikou — i v nejnovějším romanu věrna. Líčí zde život drobné polské šlechty samé o sobě a ve stycích se sedláky a se šlechtou vysokou. Je to zvláštní druh lidí, ta drobná šlechta polská. Kdo četl Mickiewiczova „Pana Tadeáše,“ zná již z části význam toho názvu. Nikde není tolik erbovní šlechty jako mezi Poláky. Mnoho z rodin šlechtických usedlých v městech odložilo svůj přídomek a svůj erb, ale na venkově udržují se na malých poměrně usedlostech a dvorcích — a zápasí začasto dosti trudně o udržení svého živobytí.

V prvé části svého romanu uvádí nás autorka do dvora Korčínského nad Němnem, jenž kdysi býval sídlem značného bohatství. Nynější hospodář, Benedikt, jenž byl od otce svého vědečtěji vychován, než bývalo zvykem v rodinách šlechtických, pozbyl, dobývaje chleba pracně z ne příliš rozsáhlých pozemků, vezření i povahy elegantního šlechtice a stal se ustaraným hospodářem. Žena jeho, Emilie, citelně nesla nedostatek romantické lásky v manželství, a jsouc nanejvýše nervosní, odcizila se manželu úplně, žijíc své nemoci a čtení zamilovaných, romantických autorův. O domácnost pečuje Marta, vzdálená příbuzná pana Benedikta, stará panna, věčně pokašlávající, ale vzorná hospodyně. O ni se byl ucházel Anselm Bohatyrovič, hospodář z nedaleké vesnice, byl však, ačkoliv jej milovala, odmítnut, poněvadž Marta bála se těžké práce, která by jí nastala, kdyby se vdala do selského statku. Marta samostatně vede dům, a stará se o děti Korčínského, Vitolda a Leonii, více než vlastní matka. Nejzajímavější pro nás osobností jest Justina Orelská, příbuzná pana Benedikta, která ve statku Korčínském se svým otcem bydlí. Šlechtična myšlením, ale pravý opak vyfintěných slečen. Chodí v oděvu prostém, v práci nalézá úlevu a zapomenutí nešťastné lásky, kterou byla vzplála k svému bratranci Zikmundovi Korčínskému, malíři. Mnoho slibů věrnosti byli spolu vyměnili, když ale bylo uskutečniti krásná slova sňatkem, ukázalo se, že matka nadaného mladíka nikdy nesvolí, aby si vzal chudou příbuznou. Za krátkou dobu oženil se Zikmund s bohatou dědičkou Klotildou, která se do něho v lázních šíleně zamilovala. Po tom sklamání se Justině znechutilo strojení a zábavy kruhů šlechtických, jejich poesie a láska. Odmítá důsledně každý pokus bývalého milence, aby se znova s ní sblížil, rovněž jako lásku Rožice, magnata, který mešká z donucení na svých statcích poblíž Korčína, jež mu jedině zbyly z ohromného kdysi majetku. Vyžilý, blaseovaný morfinista jest přirozeným, nezkaženým půvabem Justininým nadobro okouzlen, nemůže se však u ní dodělati žádných úspěchův. Otec Justinin, umělec, hudebník s velmi pestrou minulostí, připravil galantními událostmi sebe o majetek a ženu o život. Žije teď na dvoře Korčínském, věnuje se úplně hudbě a oceňování výtečné domácí kuchyně. Justina uprchne jednoho odpoledne z velké

společnosti do polí a setká se tam s orajícím mladým Janem Bohatyrovičem, sedlákem z blízké vesnice, synovcem Anselmovým. Jan představuje ve zdravé své mužnosti typus lepšího rolníka, který nestaraje se o lásku panskou, úděl svůj vzdělává. Mladík jest Justině nakloněn; vidí v ní zosobnění všech svých tužeb, které jej často uchvacují a hledí na ni jako výjimku onoho panského stavu, s kterým rolníci žijí v neshodě a sváru Zve Justinu, aby si prohlídla jeho domácnost, a ona puzena touhou dostati se do jiného ovzduší, následuje ho do sadu, kde se setká s Anselmem, bývalým milencem Marty. Anselm pohlíží s nedůvěrou na podivnou návštěvu z panských prahů, srdečná prostota dívčina podmaní si starce, který k ní brzy přilne. Počátek obcování šlechtičny s prostým lidem, k němuž ona cítí tolik sympathie a k němuž jest puzena nejen duševní potřebou, ale také zrozenou láskou k Janovi, jest učiněn.

Díl II. Jiné ovzduší. Malý dvůr pana Kyrla, šlechtice, který nenaučiv se pracovati, projížděl se po sousedech. Doma převzala jeho žena celou starost o hospodářství a o děti. Dosud hezká, ale upracovaná a ustaraná hledí vší silou k tomu, aby rodinu vyživila a aspoň synům umožnila jíti do škol. Návštěvou přijíždí k ní Rožič, její příbuzný, který přese všechnu blaseovanost cítí náklonnost a úctu ke vzorné ženě a matce. Ona jediná mluví s ním upřímně a kárá jej pro zmařenou jeho mladost. Jí také svěřuje se se svou láskou k Justině a žádá ji za prostřednictví. Ve dvoře Korčínském zápasí zatím pan Benedikt s novou starostí. Švakr jeho, pan Dařecký, žádá na něm, aby vyplatil věno jeho paní, jehož prý má zapotřebí k nové, nákladné úpravě svého bytu. Pan Dařecký jest sám dosti bohat, dcerky svoje vychovává v přepychu a bezmyšlenkovitosti. Pan Benedikt, jemuž by vyplacení značnější sumy činilo velké obtíže, snižuje se před svým švakrem k ponižujícím prosbám. Syn jeho Vitold, který byl ukončil svá studia na vyšší škole hospodářské a přináší odtud nové ideje o rovnosti a idealním uskutečnění shody mezi sedláky a pány, vytýká otci, že si prosbami zadal před sobeckým a pyšným na větší svůj majetek Dařeckým a upozorňuje otce na to, jak pochybené jest vychování jeho sestřenek, které „nevzdělané ženy, ale světové straky, které ve svých ptačích hlavách nemají ani dvé civilisovaných myšlenek.“ Když byl Vitold podotkl, že sestra jeho Leonie není také lépe vychována, rozhněvá se na něho otec a vytýká mu přepjatost a nelásku. Oba rozejdou se v hněvu. Styky Justininy s rodinou Bohatyrovičů stávají se častými a srdečnými. Cítí se volnou mezi těmi lidmi, jichž zdravý způsob života a prostý názor o světě jsou jí bližší než dusný vzduch v pokojích nervosní paní Emilie Korčínské. Chodí se svým příbuzným Vitoldem, který snaží se sblížiti se selským lidem, s nímž jeho otec žije ve stálém rozporu, na pole, pomáhá sama žíti obilí a tráví večery v selské světnici u Bohatyrovičů v rozhovoru s Anselmem, Janem a Toničkou, jeho sestrou. Poznává pravý význam práce, váží si jí a pracovníků samých. Anselm oblíbí si Vitolda, který mnohé nové ideje a zkušenosti theoretického hospodářství sdílí s rolníky vždy víc a více. Justina svěřuje obrat duševního směru svého Janovi vždy upřímněji — láska obou nepozorovaně roste. On cítí se šťastným, že panské dítě má tolik porozumění pro svět, v němž on žije; jí vábí život pln práce a prostoty.

V díle třetím seznamujeme se důvěrněji s poměry Ondřejovou-Korčínskou, švakrovou pana Benedikta, matkou Zikmunda, malíře. Muže svého, Ondřeje,

nadšeného vlastence a demokrata, milovala a nerozuměla mu. Jsouc vychováním aristokratkou, nesnesla sblížení se s vrstvami nižšími, ač ctila nadšenou práci svého manžele. Týž zahynul v polském povstání. Mladá vdova ujala se pomocí švakra svého Benedikta správy majetku a vychování jedináčka svého Zikmunda. Prvější starosti byly jí nezvyklé, nechutné a podvolila se nutnosti pouze proto, aby synu svému zajistila jmění. Syna svého vychovávala jako pravé dítě šlechtické doma, nepřipustivši ho do škol veřejných. Když v rozhýčkaném dítěti jevilo se nadání k malířství, bylo jedinou snahou její učiniti z něj dokonalého umělce. Stranila se světa a žila pouze svému synovi. Překazivši známost jeho s Justinou, oženila jej, jak již bylo podotknuto, s bohatou dědičkou Klotildou. Zikmund nebyl talentem. Pochybené vychování učinilo z něho pochybeného člověka. Nesmírná sobeckost, podporovaná zbožňováním matčiným, nepřipustila ho k práci vážné. Žena ho zbožňovala. On se jí brzy nasytil a toužil zpět po Justině, kteréžto přednosti nemohly mu nenapadnouti při srovnávání se všední, titěrnou povahou jeho ženy. Odcizoval se Klotildě, nepracoval, byl rozmrzelý. Mladá žena žárlila. Matka hleděla na změnu svého syna s bezmocným ustrnutím. Přicházela k vědomí, že ona sama zavinila ten nešťastný obrat v jeho životě.

Ve vsi Bohatyrovičů měla býti svatba. Justina a Vitold přislíbili, že se súčastní. Jednalo se ještě o to, vyprositi i Leonii. Pan Benedikt odmítl. Nechtěl žádného sblížení se sedláky, s nimiž vedl právě tuhý proces o pastviska. Mezi otcem a synem došlo k bouřlivému výstupu, v němž objevil se rozdíl obou povah ve světle nejpříkřejším. Syn sympathisuje s lidem, chce s ním žíti ve shodě, sblížiti se s ním. Otec stojí na svém utkvělém mínění: šlechtic a sedlák dva různé živly. Nad to syn nechce prositi Dařeckého, aby nestál na vyplacení věna své ženy panem Benediktem, považuje to za nedůstojné. Roztržka mezi otcem a synem dostupuje vrcholu.

Zikmund Korčínský dověděl se, že Rožic uchází se o ruku Justininu, a naposledy vynasnažuje se, aby bývalou svou milenku opět sobě získal. Justina jej zkrátka odmítne. Roztrpčen vrací se k matce a na její výčitky, že nepracuje a zanedbává svou ženu odpovídá chladně, že se mu okolí znechutilo, že potřebuje pro vzpružení svého talentu jiný svět, než nudný otcovský dvorec. Přemlouvá matku, aby vše prodala a odstěhovala se do Vlach. Ubohá matka zoufá nad neláskou syna k ní a k památce zesnulého otce.

Na svatbě u Bohatyrovičů zasnoubí se Justina s Janem. Tím jest rozdíl mezi sedláky a pány v jednom směru vyrovnán. Marta nechtěla Anselma, aby nemusela pracovati, Justina následuje Jana, aby mohla pracovati. I rozpor pana Benedikta a Vitolda se vyjasní. Otec uvědomí si, že syn ve své idealnosti jest podoben jemu samému za mládí, a že repraesentuje v rodině Korčínských jediný živel zdravý, jemuž patří budoucnost.

Paní Kyrlová přichází do Kolčína, aby požádala jménem Rožice o ruku Justininu. Paní Emilie i její otec nemohou se dosti vynadiviti štěstí, které ji potkalo tak skvělým nabídnutím. Tu však Justina prohlašuje, že jest již zasnoubena s Bohatyrovičem. Poslední pokus Zikmundův, obrátiti zbloudilou Justinu — o níž myslí, že nešťastná láska k němu ji přiměla k tak zoufalému kroku — na pravou cestu, jest co nejúčinněji odmítnut.

Pan Benedikt požehnává radostně svazek dvou milujících.

Líčení přírody i společnosti jest provedeno stejně mistrně, povahopis proveden do nejjemnějších odstínů. Žádné umělkování, nic effektního, ani trochu bombastu. Nezvyklému čtenáři budou snad nemilé některé rozsáhlejší reflexe. — Překlad čte se pěkně, až na některé mluvnické nesprávnosti, které citelně urážejí, ačkoliv jsme takovým maličkostem při čtení našich překladův až příliš uvykli. *Fr. S.*

M. A. Šimáček: **Dvojí láska.** Roman. V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček.

Autor „Otce" a „Štěstí" připojil k těmto svým dvěma romanům třetí, který spolu s ním nazvali bychom proti oněm intimnějším. V takové intimní historii kreslené pravdivě a při tom plné poetického pelu libují si čtenáři, a tak zavděčil se asi Šimáček mnohým vydav svou „Dvojí lásku," která uveřejněna byla ve „Světozoru" r. 1891., nyní v samostatné knize. Jako v „Otci" i zde látka vzata ze života cukrovarnického, a také zde jeví se Šimáček bystrým pozorovatelem, jenž s láskou a porozuměním dívá se na cukrovar a jeho život, kus to života českého.

V naší knize líčena láska úředníků v panských cukrovarech, kteří nemohou se ženit v době, kdy láska jejich je nejmocnější. „Milují, jsou mladí, vzali by se, prožili by ve štěstí tu nejkrásnější dobu svého života — a nesmějí." Láska mezitím umírá, a často přes odpor poctivého srdce dostavuje se druhá, jež vítězí na ujmu prvé. Tak bylo též u Lužného, hrdiny našeho romanu

Josef Lužný, jediný syn chudých venkovanů, zamiloval se v 18. roce do své příbuzné Staziny, která byla u rodičů jeho na vychování, a zůstával jí stále věren, nemoha jí pojat za choť jako adjunkt v panském cukrovaru v Hrachovanech. Žil velice jednoduše se svou starou posluhovačkou Papšovou, až se po 11 letech stal správcem cukrovaru v Lesinách. Tak přiblížila se také doba jeho sňatku se Stazinou. Lužný chtěl si jen zaříditi vše dle svého přání v továrně a pak slaviti svatbu. Zatím stalo se jinak. Seznámilť se s mladičkou dcerou panského důchodního, Hermínou, a častěji se s ní stýkal přes velikou zdánlivě protivu mezi nimi: on usedlý, zkušený člověk, ona mladá, veselá slečinka. Ale čím dál tím více se sbližovali, a Lužný stále odkládal svůj sňatek, sám před sebou různě se omlouvaje. Vznikalať v něm mocná láska k Hermíně, která z něho činila docela jiného člověka, nežli byl dosud. Láska ta vzrůstala v něm přes odpor, jaký jí kladl jako čestný člověk, jsa poután starším závazkem, o němž se zmíniti Hermíně neměl dosti zmužilosti. Najednou přijel otec se Stazinou přesvědčit se, co se s Lužným děje, a Stazina rázem poznala, že Lužný miluje Hermínu. Tento chtěl sice zůstat věren své povinnosti a pojat Stazinu za manželku. Stazina však chtíc jeho štěstí, odmítla sňatek bez lásky s jeho strany a vrátila Lužnému svobodu. Zatím Hermína, která Lužného si také zamilovala, hluboce jsouc uražena sklamáním, jaké jí bylo připraveno, opustila Lesiny a odebrala se do Prahy. Lužný zůstal sám při své práci s trudnými vzpomínkami. Konečně se vzmužil, vymohl si od Hermíny odpuštění a znova získal si její lásku, když Stazina zaslíbila se ženichu, jenž dlouho již o ni se ucházel.

Děj našeho romanu, jak patrno z obsahu, jest jednoduchý; není také věcí nejdůležitější, nýbrž psychologický rozbor,

charakteristický pro moderní roman, který tak dobře také Šimáčkovi se daří jsa prováděn velmi pečlivě a se znamenitou znalostí nejvniternějších záhybů duše lidské, jež právě v bouřích vášně, jako je láska, nejsnáze a nejpěkněji se projevují.

Dobře vybral si autor k tomu cíli hrdinu. Lužný je syn chudých venkovanů, byl vychován v jejich přísných zásadách, přísně také pojímá život a veškery povinnosti ať již ze studií, ať jako úředník cukrovaru, ať ku své první lásce Stazině, již si zamiloval, trochu také zvyknuv jí doma jako osmnáctiletý student a jíž zůstává věren a dopisuje po celých 14 let beze všelikého valného vzrušení. Stále má na mysli svou povinnost k ní, ale prudčí cit lásky jest mu cizí. Právem mu namítá Stazina při jeho návštěvě, kdy zůstává tak chladným, že by vůči ní mohl vykonat také povinnost proti své mysli. „I kdyby tomu tak bylo, bych ji vykonal, mohla bys býti beze strachu.“ A není tomu tak? „Není.“ Ona cítila, že v jejím nitru jest jiná láska než v jeho, které nestačí tento klid, nýbrž která žádá více (str. 74.). Jak horlí Lužný slyše, že známá Stazinina byla milencem po dvanácti letech opuštěna: „To je darebák za to. Celé mládí mu obětuje, a on jí otráví život“ (76).

Tak přísný je Lužný k sobě i k jiným zapomínaje na nejmocnějšího protivníka povinnosti, na vášeň. Brzy pozná její moc. Nejprve téměř z nutnosti, pak ze zvědavosti chodí s Hermínou, poznává v ní krásnou dívku povahy, o jaké dosud u žen ani nesnil, srovnává ji se Stazinou, což ovšem není na prospěch této, zapírá svoji nevěstu, zapírá si také sám svoji vzrůstající lásku k Hermíně, až konečně musí doznati, že jest přemožen. Tu schází mu však již odhodlanost vyváznouti z této situace. Krise nastává příchodem Staziny, která poznávajíc pravý stav věci, nepřijímá jeho oběti a vrací mu svobodu. Spisovatel našel právě pro vylíčení nálady hlavních osob svého romanu v tomto rozhodném okamžiku tony nejhlubší a nejdojemnější, jaké nemohou se také minouti s mocným účinkem na čtenáře, ať již líčí se moralní utrpení Lužného v těchto těžkých hodinách, ať ponížení Hermínino, když poznala, jak byla sklamána, ať konečně vznešenou odhodlanost prosté trpící Staziny. Také další stav mysli Lužného až do získání Hermíny posledním bojem podán velmi pěkně.

Vedle tohoto líčení lásky Šimáček nezapomíná ani jiných stránek duševních našeho hrdiny, a tak poznáváme Lužného dokonale až do nejmenších podrobností.

Vychováním jeho o samotě vysvětluje se nám jeho ostýchavost, ale také s druhé strany jakási usedlost, klidnost, z jeho chudoby šetrnost někdy snad až přes míru jdoucí. Jak pěkně objevuje se pak jeho náklonnost k Hermíně, když k vůli ní značnou summou těžce nastřádaných peněz pomáhá marnotratnému důchodnímu! Jako muž vyšlý z prostého lidu zná lid pracovný, ví, jak s ním zacházeti, a je mu také srdečně nakloněn: to viděti z jeho náklonnosti k ubohé Lojzce s dřevěnou nohou, k staré Papšové atd. Za to povrchní

uhlazenost lidí tak zvaných vyšších vrstev se mu příčí, nerozumí jejich zábavám a choutkám, sám jako jeho rodiče jedinou zálibu maje v práci. S vřelostí vždy zmiňuje se o této práci v továrně, jež je mu rozkoší jako jiným karty a pivo, což přirozeně všedním duším je nepochopitelno, ba směšno.

Ale jen muž takové povahy jako Lužný mohl také při svém cele zkaženém okolí uchovati onu vzácnou čistotu srdce, pro niž spolu s přítelem jeho světáckým Brejchou bychom jej opravdu mohli nazvati dítětem, v krásném ovšem slova toho smyslu.

Úředníci ostatní v romanu vystupující jsou lidé docela jiného rázu než Lužný; známe podobné již z autorova „Otce." Jsou to hrabivci neštítící se podvodů. mravně nízcí, jimž není svaté ani cizí jmění, ani čest, často ani klid a spokojenost rodiny vlastní, kteří vždy holdují nezřízeným svým choutkám. Takový jest v první řadě otec Hermínin, u kterého nejeví se také ni nejmenší stopy obratu ani po strašlivé smrti jeho utýrané choti, věc, jež nás až zaráží.

Téměř zdálo by se nám tak jako Papšové podivno, že by z takových poměrů rodinných, jaké byly u důchodních, vzrostla dívka tak ušlechtilá a čistá, jako byla Hermína. Tato byla povahy živé a veselé, vychování nabyla v Praze a dospívajíc, stále poznávala lépe neblahý poměr svých rodičů, kleslost svého otce. Snášejíc spolu s matkou těžce tento stav, již tak zpevnila svoji povahu; ještě více však zušlechtěna stykem s Lužným, jímž mysl její obrácena k věcem vážnějším, třeba vrozená jí veselost vždy přicházela k platnosti. Těžce byla zasažena smrtí matčinou. Tím blíže přivinula se k Lužnému, tím více však byla též jeho klamem zdrcena, v hrdosti své ponížena. Jako žena milující konečně odpouští Lužnému vědouc, že provinil se jediné z lásky k ní, a že Stazina dojde snad klidu jiným sňatkem.

Vzácná je též povaha Staziny, a pěkně vylíčen převrat v její duši dlouhou dobu již připravovaný. Jenom u dívky tiché, ale povahy pevné lze si vysvětliti tu odhodlanost k obětování sebe samé, jejím realním nazíráním na svět, jaký je klidnějšímu venkovu také vlastní, její odhodlání se k sňatku s Pavlouskem, jímž stává se pečlivou hospodyní i matkou. Básník k tomu cíli, abychom ji s této stránky poznali, sestrojil hned na počátku romanu pěknou scenu mezi Pavlouskem, jeho hochem a Stazinou, kde se tato objevuje v celé své rozšafnosti.

Z vedlejších osob roztomile kreslena je stará Papšová a pak otec Lužného, poctivý venkovan starého rázu, u něhož slovo dané je tak dobré jako úpis. Jím přidružil Šimáček také vesničana-sedláka ke skupině svých obvyklých postav úřednických a dělnických a vykreslil ho s nemenším zdarem nežli tyto.

Ale i pro přírodu Šimáček má velice jemný smysl a pěkně nám líčí její půvaby: tak zvláště březový háj probouzející se ze zimního spánku, Hradčany s Petřínem a j. v., kterážto líčení často dobře přiléhají k duševní náladě těch kterých osob. — Roman náš vyniká půvabným slohem, v kterémžto příčině u Šimáčka proti prvním jeho pracím shledáváme značný pokrok.

Vůbec roman Šimáčkův je velmi cenným příspěvkem k naší dosud skrovné dobré literatuře romanové. Není to tuctová historie lásky, vypočtená na zálibu nějaké útlocitné čtenářky, nýbrž práce vážná, opravdová, jaké jsme zvykli od Šimáčka vídati. Teplo, jaké práce jeho vyzařuje, mile působí na čtenáře, na kterého se útočí obyčejně v dnešním romanu prostředky mnohem důraznějšími, za to však méně uměleckými, nežli jaké jeví se ve „Dvojí lásce“ Šimáčkově. Nejdrastičtější jest scena při umírání paní důchodňové, která připomíná nám některé sceny z „Otce“ a „Štěstí.“ Jinak všude jest jas, klid, a nikde neviděti snahy po effektech. Jsme jisti, že Šimáček stále více si bude získávati zálibu našeho obecenstva a umění našemu vážnost a oblibu v cizině. *J. K.*

Dramatická díla L. Stroupežnického. IX. a X. „Zvíkovský rarášek.“ Veselohra o 1 jedn. — „Paní mincmistrová.“ Veselohra o 1 jedn. V Praze 1893. Nakl. F. Šimáček.

Obě dvě veselohry tyto jsou práce starší, vydány byvše poprvé roku 1886. Dnes leží před námi prvá ve vydání již třetím, druhá v druhém. V našich literarních poměrech nevšední to zajisté zjev, tak jako nevšedním zjevem byl jejich spisovatel. Zajímavo, že přední pěstitel směru realistického na jevišti našem, za jakého přece sluší pokládati Stroupežnického, nedovedl se zbaviti záliby v látkách historických, proti nimž se realismus tak zhusta ostře vyslovuje. V nejlepších právě pracích Stroupežnického mimo Václava Hrobčického z Hrobčic čerpána právě látka z historie, a to z historie naší. Tak také u veseloher našich, jichž děj vzat z dob Rudolfových, a které patří k nejoblíbenějším pracím Stroupežnického.

Menší z nich je „Zvíkovský rarášek“ (stran 53). Raráškem tím jest míněn mladičký pan Petr ze Švamberka, který ze zvědavosti a z pomstychtivosti způsobí zápletku našeho kusu. Vezme límec staré kastelánové a pohodiv jej v komnatě otcově, vzbudí tak podezření u matky, jakoby otec jeho pan Krištof zle byl si zahrál s krásnou poddanou o výhost žádavší. S druhé strany zase podav otci veršované vyznání lásky pana Mikuláše Dačického z Heslova odňaté z kapsáře matčina, zavdal příčinu k domněnce, jakoby tato byla naklonila sluchu dvornostem záletného pana Mikuláše, hosta Švamberkova. Nedorozumění s obé strany se vysvětlí, a pán z Heslova přičiněním ctnostné paní ze Švamberka opouští s nepořízenou a posměchem Zvíkov.

Zápletka sestrojena celkem šťastně, parallelní dvě záletné sceny (ovšem povahy zcela různé) jsou pěkné; i povahy na jednoaktovku jsou velmi určitě kresleny. Dialog je živý, vtipný, a vůbec celek velmi působivý. Jistě se jím lépe pobavíme než leckterou veselohrou cizí.

Pan Mikuláš Dačický z Heslova se objevuje ve „Zvíkovském rarášku“ jako mladistvý světák, vyznavač „religionu podobojí.“ Pán ze Švamberka však charakterisuje ho slovy: „Ty nejsi ani podobojí ani pod jednou — tys pod trojí! Tučná krmě, víno a fraucimor — to je tvůj religion. Tys religionu epikurejského!“ — Tím podán

však jenom s jedné stránky obraz tohoto neobyčejného šlechtice, který je tak rázovitým repraesentantem nižší šlechty doby Rudolfovy, s té stránky, kterou nám jeví nejvíc ve své „Prostopravdě.“ Stroupežnický dobře tak učinil, neboť jest právě úkolem spisovatele dramatického zachytit jen ty rysy povahy, jimiž celý děj jest motivován a postupuje ku předu. Ale v „Pamětech“ Mik. Dačického z Heslova, odkud Stroupežnický seznal osobu tohoto pána a nejvíce studoval život pohnuté doby Rudolfovy, mocněji nežli tato méně pěkná stránka páně Mikulášova v popředí vystupuje jiná, krásná, myslíme tím lásku vlasteneckou a lásku k pravdě.

Ježto nebylo nezajímavo viděti, jak se vede dřívějšímu „mladému epikureovi“ jako „starému podagricovi,“ a kromě toho i lepší stránka p. Mikuláše hlásila se k novému životu, přidána asi k „Zvíkovskému rarášku“ veselohra druhá „Paní mincmistrová,“ která však již vzrostla více (stran 81). Děj její odehrává se o 26 let později nežli první, tedy r. 1611. Spisovatel vzal osoby svého kusu, dále některé drobné věci, jako na př. vypravování o Němci Davidu Wolframovi (v „Pamětech“ při r. 1600.), jež možná dalo mu první námět k „Paní mincmistrové,“ a také kolorit časový i lokalní ze zmíněných již „Pamětí.“ knihy kulturně historicky velmi zajímavé; ale umělecký celek, invence zápletek atd. je docela dílem Stroupežnického samého. Děj kusu je na aktovku velice bohatý, jak bývá obyčejně u Stroupežnického, a postupuje skutečně ráz na ráz. Ve stavbě kusu také zde se autor vyznamenal.

V krátkém výstupu prvém seznamujeme se rázem se situací a povahami hlavních osob. Hned na to účinně počíná vlastní děj. Šmelcíř Wolfram smlouvá u mincmistra útěk s paní Žofkou, chotí pregéře mince Třísky, jda žádat za vydání svých průvodních listin, kdežto manželé Třískovi přišli tamtéž žalovat na pana Dačického, že potupil paní Žofku políbením. Dačický přicházeje, aby se ospravedlnil z toho přečinu a zodpověděl z nařknutí Wolframa, jehož v písni hanlivé podezíral ze zlodějstva, tasením kordu na Wolframa provinil se ještě více, tak že odsouzen do vězení, leč by se vykoupil 2000 tolary. Tak nastává krise: Dačickému nelze se vyprostit, ani když doví se o zamýšleném útěku Wolframově, neboť paní mincmistrová rozezlená jsouc na jeho nepořádný život nechce mu pomoci, a tak nemůže Dačický protivníka svého chytit. Obrat v ději nastává vystoupením maršejdníka Brtnického. Paní mincmistrová se dovídá od něho, kterak Dačický vsadil se, že políbí paní Žofku, jen aby vyhrál peníze potřebné na vysvobození Brtnického ze šachty. Paní mincmistrová tím jsouc dojata zjednává propůjčenými penězi Dačickému svobodu, a ten dovede pak překaziti útěk Wolframa s paní Žofkou. Tak dokázal, že právem Wolframa obvinil, a propuštěn z vězení, zavázav si nad to pana mincmistra k vděčnosti. Také paní Žofka, jíž byl velkomyslně pomohl z nesnáze, odpouští mu jeho políbení. Dačický odchází jako vítěz.

Hlavní hrdinou kusu je pan Dačický, nikoli paní mincmistrová, dle níž kus nazván. Okolo něho se soustřeďuje děj, a paní mincmistrová

s jedné a zase kus náhody ve způsobě listu nalezeného s druhé strany dopomáhá mu jen k šťastnému výsledku. Povahy jsou znamenitě provedeny, zvlášť ovšem povaha pana Dačického, v němž snoubí se v podivuhodné harmonii lascivní pijan s mužem o dobro krále, města rodného i nešťastných havířů pečlivým. Ku kresbě pana mincmistra Vil. z Vřesovic mnoho látky poskytly „Paměti" a dle nich celkem také vykreslen jako hrdý, neústupný pán, jenž však přece na konec nazná svou křivdu. Pěkná je též povaha paní mincmistrové. Vystoupení maršejdníkovo je velmi poetické, třeba trochu dlouhé: také pro vývoj děje má důležitost značnou. — Dialog je velmi živý, místy pikantní.

„Paní mincmistrová" není historická veselohra rázu Scribeovy „Sklenice vody" nebo Bozděchova „Světa pána v županu," nýbrž jenom obrázek, v němž zachycen život kutnohorský a vůbec český století 17. se své žertovné stránky. To se také Stroupežnickému znamenitě podařilo přes obtíže, jaké s podobným líčením minulosti v dramatě bývá spojeno. Buď totiž spisovatel podává ze života starého málo, nebo zase mnoho, ale často také věci nepodstatné. Básník pěkně udržel se uprostřed. Vystihl a podal nám v „Paní mincmistrové" zvláštnosti pro tehdejší dobu charakteristické, vzrůstající nenávist proti rozšířenému cizáctvu, alchymii okrádající zemi, císaře i jednotlivce a konečně spory náboženské, jaké při tehdejším stavu věcí ozývaly se také mezi členy téže rodiny. Do detailu charakterisoval dobu děje (jako také ve „Zvíkovském rarášku"), věrně napodobě mluvu stol. 17. se všemi hojnými slovy latinskými, německými i pokaženými. Toť přirozeno u Stroupežnického, který si podobně vede i v kusích z doby naší na venkově se odehrávajících, tím ovšem dodávaje kusům svým význačného zbarvení.

Pro tyto své přednosti zůstanou obě veselohry naše zajisté dlouho milými kusy našeho jeviště. Bohužel, autor jejich ukončil již svou činnost dramatickou, byv nám záhy vyrván smrtí. Bylo by na čase učiniti v kruzích povolaných bilanci jeho dramatické činnosti, aby se zjistilo, co Stroupežnický u vývoji českého dramatu znamená!

J. K.

Knihovna lidu a mládeže.

Dr. J. Vlach: **Národové zemí uherských.** Šaškova „Moravská bibliotheka" r. VIII. č. 23. a 24. Ve Velkém Meziříčí 1894. Str. 114. Cena 20 kr.

Znamenitý zeměpisec náš Dr. Vlach napsal v knize této kromě úvodu pět statí: I. O Maďarech, II. O Slovanech uherských, III. O Němcích, IV. O Rumunech a V. O Cikánech. Spisek tento, třeba ve všem všudy vědecký, je psán slohem prostonárodním, s klidnou rozvahou. Spravedlivě oceňovány, posuzovány a vypisovány jsou různé stránky národů v Uhrách obývajících. Nejsou to tedy snad politickým zabarvením se vyznačující články novinářské. A proto právě každý rád bude hledati a najde také v práci Dra. Vlacha správného poučení o národnostních poměrech i nepoměrech, jak právě v Uhrách kvasí.

Kterých věcí se pan spisovatel postupně dotýká, nebudeme tu dopodrobna vypisovati; stačí snad ukázka. O Maďarech píše tímto postupem: Původ Maďarů. Tělesná povaha. Vlastnosti duševní. Ves uherská. Kroj maďarský. Život na pustách uherských. Novější národní osvěta u Maďarů. — Podobně asi je psáno i o jiných národech neslovanských. Stať o Slovanech činí tu výjimku. Tu bychom přirozeně o každém kmeni slovanském v Uhrách bytujícím dočetli se podrobnějších zpráv, jako na př. o Rumunech. Jak poutavé jsou stránky o banatských Bulharech! Těmito pracemi, třeba rozsahem nevelikými, p. spisovatel tak navnadil čtenáře, že od něho očekává pokračování. Doufáme, že p. Dr. Vlach prosbě čtenářstva vyhoví a že naši nebohatou zeměpisnou literaturu podobnými pracemi bude obohacovati. Jinak není ani třeba dobré práce této doporučovati. Dobré dílo samo se chválí.

Tisková nedopatření: na str. 57. ve 14. ř. zdola čti: ježto *ne*německé obyvatelstvo, m. německé; na str. 63. dole os*í*vají, m. osývají; na str. 68. pop*í*jí, m. popijí; na str. 96. vloudila se nesprávná číslice do počtu cikánů: čti 75.911, m. 754.911.

Hodí se do knihoven lidových. *J. Funtíček.*

Z dob poddanství. Historické povídky *Josefa Brauna.* V Praze 1893. Nakl. Fr. Topič.

Libuše. Matice zábavy a vědění. R. 1894. „Dvě historické povídky." Z literarní pozůstalosti † *Josefa Brauna.*

O spisech zemřelého již J. Brauna referovala „Hlídka lit." již několikrát a poukázala při tom na přednosti i slabosti jejich, podobné přednostem i slabostem spisů Třebízského. I tyto obě knihy nesou se docela směrem ostatních. Rázovitý sloh a mluva prozrazují, jak Braun se zdarem studoval spisy staré a jak se dovedl vžíti do života dob zašlých nejen v královské Praze, nýbrž i na hradech šlechtických a v selských chaloupkách. Vše to ozářeno jest září vlastenectví, jen bohužel, že idei vlastenecké někdy obětováno jest umění a tím se stává, že to, co za povídku se vydává, povídkou není.

Takovou nepovídkou je též druhá ze „Dvou povídek." Za to tím pěknější jest povídka první nadepsaná: „O pravém zlatě. Historický obrázek z dob zlatodějcův." Odhaluje v ní spis. šmejdy cizáckých alchymistů, kteří přišli do Čech se obohatit používajíce k tomu všelijakých prostředkův i nekalých. Takoví dva umínili si připraviti o peníze mladého rytíře Radolína z Ostrohu, který prodav otcovský statek usadil se s mladou ženou na Horách Kutných. Jeden z nich měl rytíře náchylného k alchymii lákati k tomuto řemeslu, a druhý mladý hejsek, aby odstranil vliv mladé ženy na rytíře, chtěl ji svésti k nevěrnosti. U rytíře se jim vše dobře dařilo, neboť se stal horlivým alchymistou, ale zavčas rozmiškou mezi manžely otevřely se mu oči, když v rozhodném okamžiku přišed a zachrániv choť před dotěrností druhého alchymisty, poznal, jakým zlatem pravým jest ona.

První kniha, která v pěkné úpravě vyšla nákladem F. Topiče, je pojmenována „Z dob poddanství," každý by tedy se domýšlel, zvláště pohlédne-li na obrázek na obálce, kde utrápená žena táhne

s koněm, že ve čtyřech povídkách této knihy budou popsány útrapy, poroby a roboty lidu, ale k tomu vztahuje se jen obrázek druhý „Z vladyckých vojen,“ v němž se vypravuje o týrání sedláka, který, poněvadž se opozdil a nevytáhl s pánem proti sousednímu vladykovi. Sedlák je zde pravá česká povaha, která ráda zapomene na bezpráví a útrapy, někdy za pouhý úsměv.

Ostatní tři obrázky nikterak se neshodují s nápisem knihy. První „O lovu krále Václava“ vypravuje o starém vladykovi Přeboji Drslavicovi, jak neohroženě hájil své území i proti králi, který část jeho lesa přikázal německým osadníkům. — Slabé, mlhovité je vypravování v „Lučanské hlavy.“ — „Neplatné zápisy“ je práce nejdelší, ale celý děj a myšlenka dala by se pěkně pověděti na čtvrtině stránek. Zde spisovatel dokázal, jak zručně ovládá jazyk ve formě staré, ale je proto rozvláčný. Práce ta vhodněji by byla pojmenována „Burian Prostibořský z Vrtby,“ neboť o neplatných zápisech se zmiňuje jen mimochodem, a ony vlastně ničeho nebyly příčinou. Otázkou jest, jsou-li zásady některé tvrdohlavého Buriana pravé! — Obě knihy lze vřaditi do knihoven. *J. Blokša.*

R. XXIV. č. 2. „Selské črty.“ Napsala *Tereza Svatová.*

Deset podává zde spisovatelka obrázků větších a menších a pod názvem „Vycházky do polí“ čtyry kratičké črty, které zachytla při svých procházkách. Postavy ve všech obrázcích, jak už nápis „Selské črty“ ukazuje, vzaty jsou všechny z lidu selského a některé jsou rázovité, jako „Klátivý Vašek,“ maloduchý sprosťáček, ale dobrák, který za zlé mstí se dobrým a raději sám trpí. Též takové tvrdohlavce a tyrany proto svých rodin často na venkově lze nalézti, jako je Zařecký v nejdelší povídce: „Na vojnu se přece dám.“ Obrázky ty se pěkně čtou; některé z nich připomínají Stráneckou naši, jako mimo zmíněné „Hruška“ a „O květné neděli.“ Nejslabší jsou „Sokové“ a „Návštěva u rodičů.“

Knihu lze do knihoven zařaditi. *J. Blokša.*

Hlasy katol. spolku tiskového. R. 1894. č. 1. „Průvodce katolíka do Ameriky.“ Napsal *Fr. Novodvorský.*

Šťastná to byla myšlenka „Katolického spolku tiskového,“ že knihu tuto vydal. Jest až s podivem, že vůbec až dosud jsme takového spisu neměli, ač právě z našich vlastí stěhování do Ameriky jest až příliš živé. Chvály zasluhuje spisovatel, že ve spisu tomto shrnul vše, co o Americe věděti nutno nejen vystěhovalci, ale co zajímá zvěděti každého. Látka je zde tak ohromná, že by ne na 289 stránečkách, nýbrž v několika svazcích mohla býti projednána.

V prvním oddělení mluví spisovatel nejprve o Americe severní, zvláště o Unii, kam se nejvíce dosud stěhují krajané, a tu s podrobností zodpovídá mnoho důležitých otázek. Nejprve mluví o životě vůbec, pak vypočítává jednotlivé státy a udává ráz jejich, rozdělení půdy, zákony o osazování, udává též k orientování města a místa, kde je mnoho Čechů. Dále probírá poměry v městech a jednotlivých živností,

upozorňuje na ty, při kterých ještě jest pro cizince vyhlídka na výživu. Články o peněžnictví a zvláště tabulky o zákonech úrokových byli bychom vynechali.

Pak teprve v hlavním oddílu seznamuje čtenáře s obyvateli Unie. Celkový dojem líčení je takový, že, jak vskutku věc zasluhuje, odstrašuje od stěhování. Kdo přes to setrvá při úmyslu svém, pro toho je pak obšírný a pěkný návod k cestování, rozdělený na kapitoly: Před nastoupením cesty, na cestě, s třemi oddíly velmi zajímavými: k moři, do přístavu a v přístavě evropském. V tomto oddílu budou každého poutati zprávy o zařízení lodí a o hlavních společnostech plavebních. Dále dává pokyny na cestu na moři, při příjezdu do Ameriky, též dále k cestování na drázc tam.

Při těchto cestovních návodech pozná každý důležitost ohromnou spolku sv. Rafaela, který po celé cestě i v Americe se ujímá ubohých vystěhovalcův a chrání je před švindlem, jemuž jsou všude vydáni.

Dále jsou kapitoly: Novinářství, Poštovní a telegrafické předpisy a jiné. Na str. 213. začíná krátký kurs řeči anglické se slovníčkem nejobyčejnějších výrazův i konversací. Když takto seznámil vystěhovalce se všemi věcmi pro potřebu tělesnou, mluví o duševních věcech: O zařízení církve a náboženství, dále o škole a rodině.

Ve zvláštním doplňku k severní Americe mluví se o Kanadě a v druhém oddílu o státech jižní Ameriky, kam se Evropané stěhují nejvíce, totiž o Brasilii a Argentinii.

Jak viděti z těchto kapitol, podává knížka poměrně malá věcí velmi mnoho, ale právě tato rozsáhlost látky byla asi příčinou, že spisovatel nebyl s to, aby vše náležitě zmohl a vykrystalisoval; odtud ten hrozný sloh a jazyk někde až děsný. Přejeme si, aby kniha tato byla v každé obci naší v několika exemplarech. *J. Blokša.*

Vilímkova knihovna mládeže dospívající. Seš. 1.—10. po 20 kr. „Staré pověsti české." Vypravuje *A. Jirásek.* S 97 illustracemi V. Černého. V Praze 1894. Nakl. J. Vilímek. Str. 353.

Ve „Vilímkově knihovně mládeže dospívající" kromě Tyšlerovy knihy „Mořem a pevninou" je to první původní a pozoruhodné dílo. Všecko, co dosud knihovna ta přinesla, bylo efemerním zbožím, které pro literaturu neznamenalo pranic. Teprve „Staré pověsti české" jsou knihou pozoruhodnou a důstojnou oné pěkné úpravy, v níž vychází knihovna ta. Kniha tato může býti jaksi doplňkem „Obrázkových dějin národa českého," doplňujíc je obšírnějším vypravováním starých národních pověstí českých, které dosud nikde tak souborně a soustavně sebrány nebyly. Jirásek, čehož mu nikdo neupře, je výborným vypravovatelem, a proto jeho zpracování starých pověstí čte se velice pěkně; i není pochyby, že kniha tato nalezne velikou oblibu u dospívající mládeže, jež znajíc všeliké pověsti staroklasické a cizojazyčné téměř ani nevěděla, jak krásné pověsti národní máme my, Čechové. Ovšem kniha přítomná daleko ještě nevyčerpává bohatého pramene pověstí národních, ale ty, které

obsahuje, jsou většinou zdařilé. Kniha tato rozdělena na tři díly: v prvním jsou staré pověsti české z doby pohanské, v druhém pověsti doby křesťanské a v třetím umístěny ukázky ze starobylých proroctví. Že Jirásek tam, kde mluví o Žižkovi a Husitech, všemožně se snaží v růžovém světle nakresliti postavu velikého válečníka, to předvídal každý, kdo zná směr Jiráskův. — Kniha jest ozdobena četnými krásnými illustracemi. *A. Vlas.*

České spisy pro mládež. Č. 39. „Z našich luhů." Povídky ze života mládeže. Vypravuje *El. Krásnohorská.* V Praze 1894. Nakl. A. Storch syn. Str. 96. Cena 70 kr.

El. Krásnohorská jest jednou z oněch lepších spisovatelů našich, kteří píší ob čas také pro děti. A skutečně její povídky a básně pro děti náležejí k nejlepším plodům toho druhu. Také přítomné tři obrázky ze života dětského jsou cenné, obsažné. V povídce „Svůj svět" vypravuje se o mladém studentovi, jenž jsa zeměpiscem z celé duše horlivě kreslí všude mapy. Napadlo ho nakreslit celý svět na zemi ve staré stodole otcově. Když byl hotov a z díla svého měl velikou radost, stalo se, že otec jeho marně u sousedů hledal přístřeší pro vystěhovalce, z nichž jednoho lehce postřelil přítel studentův. Vida otce v nesnázi, mladý student nabídne, aby otec umístil vystěhovalce ve stodole, kdež ovšem dříve rozkopal „svůj svět." obětoval jej takto k úlevě a štěstí bližních. Ve tklivém obrázku „Stromořadí" líčí se výčitky svědomí starce před smrtí, který kdysi byl svévolně zničil lipové stromořadí. Trápen svědomím, odešel do ciziny, kdež uspořil něco peněz, které uložil u soudu a daroval své dědině na zařízení nového stromořadí. V povídce „Štěstí a zcestí" vypravuje se o dvou mladých malířích. Jeden v čas poznal, že nemá nadání k malířství, jež ohnivě miloval, že je na zcestí, i oddal se tedy obchodu. Přítel jeho dlouho a dlouho zápasil s bídou, a když již chtěl opustiti dráhu uměleckou, aby zvolil jinou a tak octl se na zcestí, kde by byl duševně hynul, byl dobrotou svého přítele, obchodníka, jenž chtěl sloužiti umění, jak mohl, zachráněn pro umění. — Všecky tři povídky jsou psány plynným slohem a čtou se pěkně.

Čís. 40. „Z ladných krajů." Cestopisné obrazy z Posázaví. Nakreslil *J. V. Neudoerfl.* S mapkou a 7 obrázky. Str. 131. Cena 1 zl.

Autor cestopisných obrázků těchto nelíčí tak krásy přírody posázavské, jako spíše si všímá různých závodů, továren v krajině té, jejichž zařízení věnuje velikou pozornost. Místy propletá své vypravování vzpomínkami historickými, které rovněž stručně vykládá. — Cena svazků je trochu vysoká. *A. Vlas.*

Paběrky.

Čeština a čeští spisovatelé. „Švanda Dudák“ ob čas odpovídá některým zasílatelům rukopisův, aby, nežli začnou psáti, a nad to ještě psáti posměšky o brusičích a grammaticích, aby vzali do rukou českou mluvnici a matiční Brus a pilně v nich studovali, protože prý neumějí ani správně skloňovati. Také nový proud volnosti a svobody!

Jak se u nás překládá. „Národní Listy“ podávají v zábavné příloze č. 6. překlad E. Jauberta „Zkrocená vášeň,“ již přeložil A. Knotek, a „Česká Politika“ tutéž povídku překladem K. Kádnera uveřejňuje v zábavné příloze č. 235, ale už pod názvem jiným, totiž „Klíček.“ Stopovati oba překlady bylo by velice zajímavo, ale jest namnoze vůbec nemožno, poněvadž se ty dva „překlady“ příliš různí. Tak na př. Kádner vynechal hned prvý odstavec a celou stať podává o 197 řádcích. V „N. L.“ táž věc při stejném tisku spotřebovala 336 řádek. Na ukázku podáváme, co se vůbec srovnati dalo.

„Č. P.“	„N. L.“
„Za tím vězí něco zajímavého ze života!“ zvolala hraběnka d'Aar„ Vypravujte nám o tom milý doktore.“	„To jest podivné opravdu,“ zvolala vévodkyně, „což ten klíček má takovou čarovnou moc, nebo jest vše jen předmluvou k zajímavé báchorce?“
„Choť obchodníka měla oči zelené jak moře a stísněné dlouhými hnědými řasami, mající naivní a zárově vyzývavý výraz, zlato lehce kučeravých kadeří, jakož i bílou pleť, která tropickým sluncem zůstala netknuta.“	„Krásné oči, které zpod dlouhých hnědých řas hleděly tak naivně a tak vyzývavě .... zlaté vlasy .... hebkou pleť, která i pod tropickým sluncem zachovávala svoji zářnou bělosť a hebkosť.“
„Drama bylo snadno předvídati, bude-li dále prohrávati .... A prohrál vše .... Bylo to hrozné.“	„Vše za několik hodin ztratil, celé své štěstí, svůj blahobyt, který si získal neunavnou prací a namaháním. Byl skutečným žebrákem.“
„Slyšel jsem, že D. prohnal si v herně kulí hlavu, sotva že jsem odešel.“	„Starý můj přítel mi psal, že se pan A. ještě v herně sám potrestal a odsoudil, neboť si prohnal srdce kulí z revolveru.“

Jak viděti, počínají si překladatelé jenom tak „od oka,“ aby vystihli obsah, ale zapomínají udati, že to jest pouze psáno „dle autora“ nebo „volně přeloženo.“ A tohle není pouze jediný příklad a případ; kdo čte několikeré noviny, sezná, jak marně se táž věc několikráte překládá a jak rozmanité co do formy a mnohdy i celého obsahu jsou překlady ony.

A. Dostál.

Zprávy.

Anthologie z básní Jaroslava Vrchlického ukončena 20. sešitem (str. 614), ve kterém podáno též ocenění básnické činnosti Vrchlického z péra Zenona Przesmyckého (z časop. „Świat“ 1893). Anthologie přijde českému čtenáři zajisté velice vhod.

Sborník Historického Kroužku prospívá velmi zdárně. Seš. 3. nově vydaný obsahuje opět důkladné a zajímavé práce o starší době dějin českých.

Rajhradský klášter míní r. 1895. oslaviti 1050letou památku svého založení m. j. též vydáním některých spisů. Prvý z nich jest pilně pracovaný historický náčrtek „Rajhrad 1048—1895," který vydán v „Moravanu" na r. 1895. a nyní také v otisku samostatném. Nedopatřením nebo čímsi jiným stalo se, že (bez vědomí spisovatelova) otištěn tam také passus o nedostatku vytčeného místa, pro nějž poslední a hlavní část dopadla chuději než potřebí; platilo to zajisté jen o kalendáři, odkud také některé chyby tisku a slohu převzaty (na str. 31. neškodilo by snad více delikatessy od pořadatelů), nikoliv o zvláštním výtisku, a že nevydán náčrtek doplněný a rozšířený, toho litovati je tím více, poněvadž by to byla o Rajhradě dosud takořka jediná větší práce v jazyku českém. Takto má náčrtek cenu menší, než má práce p. spisovatelova, kterou chystal.

Nová knihovna pro studující mládež bude vydávána péčí Ústředního spolku českých professorů. 1. číslo bude obsahovati sbírku historických pověstí lidu českého a moravského od prof. Aug. Sedláčka.

Rusko. Mladý, veleplodný spisovatel, *Ignatij Nikol. Potapenko*, vydal 7. a 8. svazek „Novel a povídek." Potapenko narodil se 1856 v jihoruské vesnici; otec jeho, bývalý hulánský důstojník, vstoupil později do stavu duchovního, a právě tento stav. duchovenstvo ruské umí Potapenko kresliti nejlépe. K nejlepším až dosud povídkám látku čerpal právě ze života venkovského duchovenstva. Tak první jeho novella „Ve skutečné službě," kterou 1890 obrátil na sebe pozornost kritiky i obecenstva, líčí život horlivého selského kněze, Kirilla, jenž na vsi mezi lidem uskutečňuje ideal dobrého pastýře. V přítomných dvou svazcích nalézáme povídku z duchovenského života s názvem: „Ispolnitelnyj (výkonný) organ," v níž setkáváme se s idealní postavou selského ďjaka Amvrosije, který v době hladu a moru byl výkonným organem komitetu, který se utvořil k podpoře stižených hladem a morem, vlastně však všecko sám dělal za celý komitet: sbíral a žebral o příspěvky, organisoval širokou pomoc pro hladové, rozděloval podpory, působil jako ranhojič v době cholery, přemohl se, když mu jediná dceruška, útěcha života, nakazivši se zhoubnou nemocí zemřela a obdržev od svého biskupa požehnání pracoval dále ve prospěch bližního. Z téhož života vzata povídka „Nebyvaloje dělo." Otec Antioch chtěl prodati vlastní dům a přestěhovati se do církevního domu, ve kterém do té doby bydlil jáhen Pavel s četnou svojí rodinou. I poradil otec Antioch otci Pavlovi, jejž farníci měli velice rádi, aby je požádal, by mu vystavěli nový dům. Farníci rádi vystavěli pro milovaného jáhna dům a darovali mu jej doživotně. Ale nový dům zalíbil se najednou O. Antiochovi, který by se byl rád do něho přestěhoval, i radil otci Pavlovi, aby zůstal ve starém domě. Otec Pavel, jinak pokorný a poslušný svého představeného, tentokrát neuposlechl, i byl od otce Antiocha obžalován u konsistoře, že by bylo neslušno, aby kněz bydlel ve špatnějším domě než jáhen. „Nebývalá pře" dlouho se protahovala, a když vítězství se klonilo na stranu otce Pavla, zlomyslný otec Antioch v prchlivosti chtěl se mu pomstíti, uvésti ho v posměch: napsal tedy biskupovi list, že by jáhen Pavel mohl se podrobiti zkoušce na arcijáhna, že prý má pěkný bas. Otec Pavel byl tedy předvolán k biskupovi, ale poznav, že otec Antioch chtěl se mu pomstíti, řekl

upřímně, že nemá hlasu a za tu upřímnost místo posměchu došel u biskupa pochvaly. Otec Antioch vida, že msta se mu nepovedla, podal žádost do výslužby, věda, že by to s ním zle dopadlo, kdyby se věc dále vyšetřovala. A tak otec Pavel zůstal v novém domě, do starého pak domu přišel nový mladý kněz. Potapenko opět dosvědčil povídkou touto, že výborně zná ruské duchovní a ženy jejich. Všecky osoby jsou jako z kamene vytesány.

Mnohem slabší jsou ony povídky Potapenkovy, k nimž látku čerpal ze života selského lidu. V obšírné povídce „Na pensi“ předvádí nám spisovatel odpornou postavu vydřiducha Jeroškima, bývalého kupce a nyní bohatého statkáře, jenž pod záminkou, že chce spasiti rodnou půdu, kupuje zadlužené statky, odírá lid. Jsa hlavním věřitelem bohatého statku a domu šlechtického, učiní smlouvu s dědicem zadluženého statku, „umělcem“ Michajilem, jehož sestru Lizu, dívku milující lid, pojal za choť, smlouvu, že mu bude posílati do Petrohradu, kamž uražený umělec prchl, „na pensi“ 200 rublů měsíčně, ač na jmění vydělává aspoň 200.000 rublů. Potapenko s vlastní sobě jakousi chochláckou mravní lhostejností sleduje činy svého hrdiny. V povídce „Země“ venkovan, rolník opouští rolnictví, vzdělávání rodné půdy, sveden lákavou perspektivou lehkého života v městě. Spisovatel líčí dosti bezbarvě, nudně mravní, duševní převrat, který nastal v mužíkovi po změně této. Půvabný obraz přírody jarní táhne mužíka opět k zemi a k osvěžující práci na lůně přírody. Námět povídky této nevyniká novotou, a celá povídka zavání učením hr. Tolstého.

Mravní lhostejnost, s jakou Potapenko líčí druhdy odporné zjevy, zaráží zvláště v povídce „Rodinná historie.“ Do většího venkovského města přijíždí z Petrohradu na prázdniny mladý student, idealista, který teprve nedávno opustil rodinu; na gymnasiu pilně studuje úlohy své, nepozoroval, co se děje kolem v rodině. Zatím rodina dávno už se rozpadala, otec, bohatý inženýr, i matka jeho dávno se rozešli po dobrovolném souhlase. Matka studentova žije s přítelem mužovým, řádným po jejím mínění člověkem, a otec liberal, který dosud miluje a váží si ženy své, žije s herečkou. Oba, otec i matka se smluvili, že k vůli dětem budou žíti spolu v platonickém poměru a hrají takto před dětmi i světem dvojsmyslnou úlohu šťastných manželů. Zatím lehkomyslná dcera pozoruje již lživost rodinného života mezi rodiči, a syn otevřeně předstupuje před otce a vytýká mu, že je nevěren matce jeho; otec vykládá mu celou rodinnou historii a chce mu vysvětlit, že oba, on i matka, jednali poctivě, že zapřeli se k vůli dětem a zůstali spolu, nemilujíce sebe, že měli ma mysli štěstí dítek, že srdci nelze rozkazovat atd. Ale všecko to neupokojí mladého idealisty, jenž pobouřen celou tou věcí hněvá se na milence matčina a udělá veřejný skandal, nepodav mu před matkou ruky. Uražená matka uteče z domu k milencovi, a student i se sestrou odjíždějí do Petrohradu učit se. Mladý student počíná kolísati v mravním přesvědčení svém a obviňuje sebe samého, že jednal nedobře, uraziv milence matky své, že jednal „hluboko sobecky,“ zničiv cizí život, štěstí, že „netřeba od lidí žádati čistoty, nýbrž čestnosti.“ Milenec matčin vytýká mladému idealistovi, že nemá ještě rozumu a tím dává se sváděti k nepěkným činům, že jeho mladistvá „nevinnost a čistota“ není ničím než nevědomostí, nedostatkem, tělesnou i duševní nezralostí, že

máme býti na každém kroku shovívavi k sobě, i když chybujeme, a v té shovívavosti že záleží spravedlnost. Ejhle, ideal spravedlivosti přikrývá se bledým idealem shovívavosti, a lživost rodinných poměrů nazývá se čestností, ideal rodinného života, jaký si utvořil mladík, má se podrobiti hrubému životnímu optimismu, životní zkušenosti, hnusnosti starších lidí! Pěkná to moralka! — Nic lepší není mravouka v kratší povídce „Pravo na sčastje.“ Statkář Pozdnev vystudovav universitu oddal se hospodářství, zapomněl na všecky idealy a lepší snahy, oddal se jídlu a pití, ležení na divaně a spaní, chochlácké lenosti. Energická žena jeho těžce nesla nudný život, jaký vedla s lenivým a nedbalým mužem a proto před duševní smrtí s mužem prchne za přítelem jeho, aby žila „plněji a veseleji,“ máť „právo na štěstí.“ A žena ta předvádí se jako vzor k následování! Z drobných povídek těchto dvou svazků tklivostí vyniká „Třetí“: sedlákovi umírá třetí žena, se čtvrtou dle ruských církevních zákonů pop ho nesezdá! V povídce „Pozdě“ vypravuje se o vdovcovi, jenž chtěl pojati za choť hodnou vdovu, kterou také dospívající dcera jeho miluje. Když však otec oznámí dceři svůj úmysl, vytýká mu tato, že zapomíná na matku, že matku má dosud milovat. Otec tedy slíbí, že se neožení, že zůstane s dcerou. Když pak později dcera se zamilovala a otce chtěla opustiti, poznala, že krutě jednala, když nepřála lásce otcově, i radí otci, aby se oženil. Ale vdova ona nechtěla se už vdávati, bylo „pozdě.“ Vypočítavý lékař v povídce „Prjamoj razsčet“ chce pojati za choť starší dívku, porodní bábu, ne však z lásky, nýbrž jen proto, že tím zvětší se jen praxe obou a příjmy, když se budou vzájemně odporučovat. Dívku návrh nejprve zastraší, ale brzy uvykla mužovi, i skládali společně peníze do spořitelny.

— *V. Dědlov* vydal své poznámky z cest, jež 1891—92 uveřejňoval v Knižkách Neděli ve zvláštní knize s názvem. „Pereselency i novyja města.“ Autor tu vypravuje dosti zajímavě o dojmech svých cest po orenburgské gubernii, na Uràle a dále za ním.

— *Vladimír J. Nemirovič Dančenko,* známý dramaturg a autor romanu „Na literarních chlebech,“ vydal sbírku 10 povídek s názvem „Slzy.“ Pozorovati, že autor je dosti originalní v zámyslu i rozvoji příběhu, že vybírá zajímavé předměty ze skutečnosti, že vypravuje prostě a přirozeně a má jasný, bodrý názor o životě, cizí pessimismu, byť i nazval sbírku svou „Slzami.“ Pláčí sice hrdinové a hrdinky povídek jeho, ale mírně, a úsměv často ozařuje ústa i obličeje jejich a přechází v bodrý smích. Nejméně se nám líbí delší práce sbírky, na př. „Vichr,“ kdež se vypravuje o mladíkovi Nikolajovi, jehož otec stav se nevěren ženě, žije s vdovou, která má již třiadvacetiletou dceru, Ženi, která dávno milovala již Nikolaje. Když mladí lidé tito setkali se na plese po 12letém rozloučení, obnoví známost, lásku; ale Ženi vidouc, že nemůže si vzíti Nikolaje, provdá se z vypočítavosti za obstárlého a bohatého doktora. Charakter hrdinky nakreslen dosti pěkně, originelními tahy. Je to dívka velikého světa, která všecko prožila v přeludech, procítila všecko svou zkaženou fantasií, ale neustoupila na vlas od velikosvětského tónu a slušnosti. V povidce „S diplomem“ vidíme bezcharakterního, ničemného statkáře, který žije v konkubinatě s dívkou selskou, jež chtějíc se mužovi vyrovnati vzděláním, jde do Petrohradu a

vrací se s diplomem, ale nalezne na místě svém hrubou, venkovskou ženštinu, s níž žije statkář. Sympathická, ale bledě nakreslená hrdinka naše opouští statkáře, otce dvou jejích dítek a kráčí směle novou těžkou cestou života jako porodní bába. Povídka je zdlouhavá. Dvě povídky: „Herečka“ a „Poslední večer“ líčí život kočovných herců.

— *L. N. Trefolev* vydal sbírku dosti pěkných „Básní (1864—93.“) Autor je skutečný básník, sympathický lyrik, člověk, jenž má smysl pro pravdu i dobro, hluboko cítí hoře bližního, vybízí k boji za idealy a k boji proti zlu i nepravdě. Sympathie jeho náleží ovšem především Rusku, ale má cit i pro jiné národy. V jeho knize je dosti svěží, živé, bodré poesie.

— V červnu t. r. oslavovali Rusi padesátileté jubileum úmrtí jednoho z nejpřednějších přátel A. S. Puškina, totiž básníka *Jevgenije Abramoviče Baratynského* († 1844). Puškin ve své laskavosti vysoko cenil básně Baratynského, dával některým přednost před básněmi svými. Bělinskij stavěl ho hned po bok A. Puškina. Ale nyní básně jeho málo kdo čte, a ani laciná vydání básní jeho, která byla pořízena za příležitosti padesátiletého jubilea jeho smrti, neobnoví básnické slávy jeho. Baratynskij byl básníkem pro nemnohé, psal příliš vysoko, hluboko filosoficky. Forma básní jeho je pěkná, ale v básních pozorovati jest nedostatek hlubokého citu. Ani jeho melancholie, ani jeho pessimismus, který ho tak proslavil jako prvního ruského pessimistu, není upřímný, přirozený. Ač Baratynskij jako dosti zámožný pán, statkář, žil dosti šťastně, přece stále naříkal na osobní život svůj, a nářek ten nemohl býti upřímný. Odtud nucenost, nepřirozenost jeho pessimistických veršů. Jeho větší básně, na př. „Eda,“ „Cikánka,“ „Hody“ atd. jsou bezcenny. *A. Vrzal.*

Německo. *M. F. Spielhagen* uveřejnil v „Cosmopolitu“ zajímavou studii o moderním divadle německém, z níž vypisujeme toto: Jako prvního z moderních autorů dramatických uvádí Ernsta v. Wildenbruch, posledního harcovníka klasického dramatu. Dnes však následkem nových tendencí ustupuje z popředí, nicméně Wildenbruch jest člověk moderní, který není schopen patřiti na minulost leč s dnešního hlediska. Divným úkazem, jenž se zdá odporovati výlučné zálibě německého obecenstva v naturalistickém divadle, jest skvělý úspěch, kterého se dodělal „Talisman“ L. Fuldy. H. Sudermann jest spisovatel dramatický, jenž se dovedl vymaniti nejvíce ze všech spisovatelů německých z konvencionalnosti divadelní. V kuse nadepsaném „Die Ehre“ staví Sudermann pojem cti, jaký o ní mají chudí, proti pojmu, který o ní má menšina, Štěstěnou protežovaná, a dochází k úsudku, že v jádře jsou oba pojmy stejné nebo že mají aspoň stejnou cenu, poněvadž v prvním případě nedostatek, v druhém láska k přepychu je uvádí ad absurdum. — „Konec Sodomy“ ukazuje poklesnutí mladého, nadaného umělce v otravném ovzduší společnosti, v níž žízeň luxu ničí všecku šlechetnost ducha. Jestliže v „Konci Sodomy“ vzal si autor na mušku bursu a žoky peněz, v „Otcckém domě“ vystupuje proti hrdosti a zpupnosti jiných hodnostářů civilních a vojenských. — *Otto Erich Hartleben* jest nejmladším z dramatických spisovatelů německých. Jak jeho první práce „Angela,“ tak i druhá „Anna Jagertová“ byly velice příznivě přijaty. — *Max Halbe,* nar. r. 1865., vydal už čtyry kusy, poslední „Mládí“ povznesl ho na vysoký stupeň. — Po té krátké revisi

přechází Spielhagen k náčelníkovi mladé školy dramatické, ke *G. Hauptmannovi*, o němž doznává, že se mu podařilo překonati předsudky mass a nepřátelství protivníků, nicméně dí, že ani on neujde osudu své školy. Umění jeho je toliko přechodné, razící cestu k definitivním formulám. *A. Koudelka.*

— S velikou pochvalou potkává se dílo *Dra. Jos. Müllera:* Jean Paul und seine Bedeutung für die Gegenwart. (München 1894, str. 436.) Při básnické činnosti vytčena idealnost a záliba v dětském obzoru myšlenek a citů; „J. Paul byl mravný pěvec" (Börne), „věčný mladík mezi německými básníky" (Eichendorff). Výtečně působil též jakožto vychovatel. I v jiných stránkách má o německou řeč i písemnictví veliké zásluhy. Spis. ostatně nezamlčuje ani rozličných podivnůstek v povaze a vzdělání; proti katolictví měl pro nedostatečnou znalost jeho jakýsi odpor, i přes přátelství Görresovo. *V*

Italie. „Myricae" zove se sbírka básní *G. Pascoliho,* a řekněme hned básní, jež činí čestnou výjimku v záplavě dnešní ba chorobné, ba smyslné, ba drze bezbožecké poesie. Z básní Pascolivých mluví k čtenáři pravá sympathie k přírodě a k duši lidské, ve verších jeho obráží se vnější svět, ale spolu jsou ozvěnou vniterného života. V básních ve sbírce „Myricae" nalezneš svůj vlastní život, a city a myšlenky Pascoliovy shledáš býti výrazem svých citů, svého smýšlení. A co nejcennějšího v nich jest, že z nich vane také víra v život. Praví sám v předmluvě: „Život jest krásný, kdybychom si ho jenom sami nekazili." A z toho přesvědčení vycházeje patří básník i na nejžalostnější příběhy v životě našem hranolem, který vše jasem a mírem obdává. Dokladem toho báseň „Giorno dei morti" (Dušiček). Co se týká jeho krajinomaleb, lze je přirovnati vším právem k pracím hollandských malířů Brauwera, van Ostade, Wouwermana a Gerarda Dova. Dokladem stůjtež tu jenom tyto verše:

Nel campo mezzo grigio e mezzo nero
resta un aratro senza buoi, che pare
dimenticato tra il vapor leggiero.
E cadenzato da la gora viene
lo sciabordare de le lavandaie
con tonfi spessi e lunghe cantilene:
Il vento soffia e nevica la frasca,
e tu non torni ancora al tuo paese!
Quando partisti, come son rimasta!
come l'aratro in mezzo a la maggese.

V českém asi překladě:

Na pološerém poli za soumraku
pluh bez volů tkví v zemi opuštěný
a lehká mlha zastírá jej zraku.
A sestupujíc s hory v hlučné tísni
dav pradlen chvátá, bezstarostné ženy,
se smíchem na rtech, s nekonečnou písní.
Vlá od severu vítr, sněží v role,
a ty se posud nevracíš mi domů!
Když odešel's, já osiřela v bole
jak tam ten pluh uprostřed toho pole!

S. Bouška.

— „Roró" jest roman pro děti, jejž napsala *Elvira Simonatti-Spinelli.* Vypravují se v něm obšírně dobrodružné cesty neposlušného papouška, jenž prchne od západních břehův afrických do Evropy, ale hned v Terstě „zatýká" ho rakouská policie, protože se opovážil hvízdati italskou národní hymnu. Ubohý papoušek, stíhán stále krutými ranami osudu, konečně vrací se do svého domova, jejž byl opustil proti vůli rodičův, ale nenalézá žádného z roditelů již na živě. Krátce potom hyne. Třebas práce nepatřila zrovna k nejlepším, pěkně se čte a psána jest slohem přiměřeným rozumu čtenářů, jimž jest určena.

— Nákladem Gianotty vyšel první svazek spisů *M. Rapisardiho.* První ten svazek obsahuje kromě několika poznámek autobiografických „Peccati

confessati" a tři nejlepší věci duchaplného toho básníka sicilského, totiž „Palingenesi," filosofickou báseň o 10 zpěvích, psanou blancversem. Báseň ta pochází z r. 1868.; potom „Francesca da Rimini," dramatickou fantasii ve dvou aktech. Jí patří z celého svazku co do hloubky myšlenek palma. A konečně „Le ricordanze" z let 1863.—1872., tedy z mládí básníkova. Rozlita je v nich tesklivost leopardovská spolu s vroucím smyslem pro přírodu a vše šlechetné a zdravé, jak to nalézáme jenom u Giuseppa Puriniho.

— „La ruina" zove se kus *Carla Bertolazziho* ve 4 dějstvích. Myšlenka v jádře zasluhuje vší chvály, ale provedení myšlenky té připraví vás o všechen enthusiasmus, a vám zbude pocit, že máte před sebou něco nepřirozeného, brutalního, slovem pathologickou zkázu. Na důkaz toho zkrátka děj, — budiž nám však prominuta hnusnost jeho, nejsme my tím vinni a uvádíme jej pouze na doklad toho, co už silné nervy publika fin de siècle snesou a potom, že naše hořejší tvrzení jest oprávněno. Carlo Alberti, umělec, zamiluje se do jedné své žačky, a ačkoli vždy pokládal manželství za nesmysl, ožení se s ní. Po roce však se mu vše přejí: rodina, žena, vůbec všecky něžnější city a affekty. Udělá si z jednoho svého modelu — nevěstku, či pardon: milou! A miliskuje se s ní i v tom okamžiku, kdy mu umírá jedináček i když ho vynášejí na pole svaté! Choť v zoufalství opouští dům. Tím končí 2. akt. V 3. aktě předvádí nám spisovatel, jak se bleděla žena z toho neštěstí povyraziti. Pomíjíme ostatní a pravíme toliko, že mezi jinými záletníky jejími nalézá se též její muž (!), jenž se znova do ní zamiluje. Ale hodná žena ho míjí, posměch si z něho tropí. Uplyne několik let. Alberti maluje — z bídy — venkovský kostelík. Tam v krčmě jednoho dne pozná sprostou a spustlou ženštinu. Ostatní si domyslí laskavý čtenář sám. Ženština ta však s ním hrubě zachází. Přichází Giulia, první žena, aby mu odpustila, ale když vidí, co a jak, odchází a nechává muže svého trpěti v okovech, které si ovšem sám na sebe ukul. A opona spadá!

— „La Sicilia nei canti popolari e nella novellistica popolare" jest název konference (studie), kterou měl *L. Capuana* není tomu dávno (na konci května) v Bologni ve prospěch společnosti „Dante Alighieri" a již teď vydal samostatně. Ale knížečka ta neobsahuje pouze studii folkloristickou — nepovídá v tom ohledu také nic nového, — nýbrž jsou v ní podány také dojmy Siciliana, jenž vrátiv se po šestileté vzdálenosti na ostrov rodný, cítí se cizincem v zemi, kde přebyl své dětství a jinošství, a právě tyto dojmy činí essayi onu zajímavou a poutavou.

— „Micia" zove se nový roman spisovatelky *Amilcare Lauria,* jejž vydala knihovna časopisu „Fanfully della Domenica." Pohozenec, Elisa, je přijata do sirotčince, kdež svou zvláštní povahou a nadáním brzy všecky si osedlá. Konečně také pohledem svým okouzlí Ernesta, syna šlechtického protektora sirotčince. Rodiče odporují úmyslům Ernestovým, ale konečně — hrozí jim, že se zastřelí — svolují a Ernest pojímá za choť Elisu či „Miciu," jak jí v hospici říkali. Micia brzy vidí, že do toho ovzduší se nehodí, a v tom právě okamžiku objevuje se třetí, přítel Ernestův. Co se dále stane, snadno si čtenář domyslí. Elisa opouští muže a své dítě a přítel zrazuje přítele. Nastanou Elise dni opojení, jež ruší obava, aby Maurizia — tak se jmenuje přítel Ernestův — neztratila. Ze samého strachu (bodejť!), aby ho

neztratila, když Maurizio na několik dní odejde, vrhne se do náručí jistého herce, jenž se jí od nějaké doby dvořil. Dostaví se Maurizio a dovídá se o nevěrnosti Elisy, a béře si život. Jak vidíte, porce romantismu z mody vyšlého, shnětenéko s verismem — falešným. Hlavním postavám schází pravdivost. Kromě toho technika nepovedená — následek to nepodařeného nápodobení francouzských spisovatelů, kteří rádi podobná themata si obírají, — o umění darmo mluviti. Celkový úsudek: Poslední práce Lauriina nestojí za čtení.

— „Versi" zove se sbírka básní *G. Pagliary*. Význačným rysem jeho poesie jest příroda a láska neboli ještě správněji řečeno: příroda pozorovaná prismatem lásky, jež tu a tam má nádech jemné a zádumčivé smyslnosti jako básně Alfreda de Musseta. Příroda pak jeví se v nich zahalena v jemnou roušku tajemnosti. — Naproti tomu ve sbírce *G. Manticy* (čti: Mantiky) „Rime gaie" převládá veselá nota a výpravná tendence, jen že forma tu a tam pokulhává. Tu a tam kalí dojem vulgarnost a obscenost (srv. výpr. povídku ve verších: „Prudenza").

— „L'uomo e l'infinito" jest báseň lyrická, ven a ven materialistická. Idea či vůdčí myšlenka její jest: „Nekonečnem jest látka, jež nezná mezí ani časových ani prostorových. Mezi člověkem a nekonečnem existuje vztah nejenom jako mezi částí a celkem, nýbrž člověk jest v tom nekonečnu živlem vědomým, poněvadž se člověk myšlením povznáší k uvažování o nekonečnu a navzájem nekonečné díky lidskému myšlení vidí a uvažuje sebe." Autor *Antioco Zucca.*

— „Cuori di Donne" jest název sbírky sedmi povídek *A. Maspesa.* Themata jsou různá, na př. jedna jedná o dívce, jež doznává zklamání v první lásce své, jež však nepodléhá, nýbrž nalézá obrození v umění a potěchu v lásce chudého slepce; jiná o žárlivosti dítěte, jež stopuje matku svou prohřešující se proti věrnosti manželské atd. Všecky povídky psány jsou s jistotou, vynikají bystrým pozorovacím talentem; čtouce je, bezděky vzpomínáte na Guy Maupassanta. S našeho stanoviska ovšem nelze všech schváliti, ale se stanoviska formalního umění je to kniha jedině cenná, jež v poslední době v Italii vyšla.

— „Un Martirio" jest vlastně denník obsahující dojmy Laury Rizziové. Manžel Laury Rizziové jest učenec, ale člověk bez srdce; nerozumí své choti, zachází s ní jako s nějakou hračkou; podrobuje ji spiritistickým experimentům, podkopávaje její zdraví a vraždě předčasně své dítě; zrazuje ji; necítí, jak ji uráží; ano, neostýchá se ji pomlouvati, tak že Laura konečně manžela svého zavraždí. Jest odsouzena do blázince, kde bídně svůj bídný život končí. Co knize *Reginy de Luanto* nejvíce vadí, jest forma zápisek, ale pravdiva jest venkoncem. Charakteristika hlavních osob správna, umělecky podána.

— „Storie di amore e di dolore." Pod tím titulem sebrala známá vlašská spisovatelka, píšící pod pseudonymem „Contessa Lara," několik povídek v elegantní knížku. Některé z nich jsou dobré, jiné prostřední a jiné mohly vším právem býti pominuty, na př. „Su la fabrica," „La Rosona," „Malefizio lunare." Celkem slávy nevynesou jinak znamenité spisovatelce a básnířce kromě toho. *A. Koudelka.*

Francie. „L'Angelus" *Guy Maupassanta.* Památka Guy Maupassanta jest stále živá jako jednoho z nejslavnějších tvůrců současného umění. Jak

doslýcháme, vydá Ollendorf v krátké době v souborném vydání jeho spisy a přední francouzské revue zápolí mezi sebou o čest, aby mohly přinésti jeho posmrtné dílo, jež jeho nešťastná matka dosud žárlivě u sebe chovala. Když Guy de Maupassant v Cannech zachvácen byl prvním návalem nemoci, jež ho měla tak předčasně skláti v chladný hrob, zvěstovaly časopisy, že pracuje o romanu o válce z r. 1870., i mluvilo se o jakémsi soupeřnictví mezi Zolou, jenž tehdy psal „Zkázu," a Guy Maupassantem, jenž skládal „L'Angelus." Ale to byly naprosto liché dohady. Předmětem „Anděl Páně" není. jako ve „Zkáze," válka, nýbrž ona je tu toliko východištěm a jeho roman jest dramatem charakterním rázu čistě intimního. V okamžiku francouzské invase Francouzka, matka už synáčka, jest samadruhá. Prchajíc před nepřítelem, upadne chudera a porodí synáčka, jehož pod srdcem nosila, mrzáčkem. Mrzáček však projeví v brzku takovou bystrost ducha a povahu tak dobrou, že matka úplně zapomene na jeho tělesné znetvoření, ano, přilne k němu láskou tím něžnější, můžeme říci, skoro nespravedlivou. Bratří když dospějí mužných let, zamilují se oba do jedné dívky. Ona zprvu chová se k oběma stejně přívětivě a laskavě, ale potom začne se chovati zdrželivěji ke staršímu, jenž jest sličného těla a jehož začne milovati, co k druhorozenému důvěrněji se chová, ježto k němu lne přátelstvím takořka sesterským, jímž se netají. Ubohý mrzák domýšlí se, že jest milován, a nevypověditelná radost a blaženost zmocní se jeho chorobné duše. Ale procitnutí jest bolestné. Bratr řekne o ruku dívky a také ji dostává za choť. Z toho mrzáček upadá do nemoci a v horečce zří stále milovanou děvu v objetí sokově. Matka, jež byla až dosud zbožnou křesťankou, pociťuje v duši své vzpouru proti Bohu, jenž takový kříž na jejího miláčka seslal. Nemoc se horší. Je večer. Matka bdí u lože blouznícího syna. Z dálky rozlévají se vzduchem zvuky zvonů, vyzývajících k „Anděl Páně." Matka bezděky, puzena navyklou zbožností, padá na kolena, aby se pomodlila, ale pojednou vzpomíná muk svého nevinného syna, a místo aby se pomodlila, vstává a klne Bohu. Toť děj romanu, který byl už dokončen, když Guy de Maupassant byl zachvácen šílenstvím. Za převážení autorova do „Maison Blanche" (blázince) a za nepořádku v domě jeho nastalém ztratilo se několik listův, avšak začátek a konec byl zachován. Kromě „L'Angelus" zůstavil ještě Guy de Maupassant rozepsaný roman „L'Ame étrangère," i ten bude prý uveřejněn, ježto obsahuje stránky, jež dlužno počítati k nejlepším, co jich napsal.

— „Mon ami Gaffarot" zove se nový roman *F. Fabra.* Družíť se roman ten k řadě knih téhož spisovatele, v nichž líčí svým jemným způsobem vzpomínky z dětství a mládí. Děj jest prosťounký a odehrává se v Bédarieuxu, rodišti to Fabrově, tak před 50 lety. Hrdina knihy, Gaffarot, pochází z urozené, ale zchudlé rodiny; svou lehkomyslností a rozpustilostí jest postrachem celého Bédarieuxu, ale pro jeho dobrosrdečnost, upřímnost a lásku, kterou lne ku svým čtyřem sestrám, jejichž jest podporou, odpouštějí mu jeho kousky klidní obyvatelé Bédarieuxu. Náhradu za průhlednost děje skýtají čtenáři četné vedlejší episody, různost typův a jiné přednosti péra Fabrova.

— *Paul Févalova* „Un amour de belle-mère" (Láska macechy) jest, krátce řečeno, roman vypočtený na sensaci ze situace, kde muže miluje matka a její dcera.

— Bavai jest městečko v severním kraji (D. du Nord) francouzském, vzniklé na místě starobylého města „Bajacum," za vpádu barbarů rozkotaného. Tajemství toho rozkotání nedalo pokoje fantasii *H. Verlyho*, jenž se pokusil ve svém romanu „Le sac" o vylíčení života v oné době.

— *J. Verne* uveřejnil u Hetzela nový roman s nápisem: „Mirifiques aventures des Maître Autifer." Je to první svazek řady fakt či zjevů pravděpodobných, historických a vědeckých, psaných způsobem spisovatelovým. Poklad 100 milionův uschován jest na ostrově ztraceném v moři. Znám jest jenom jeho poledník. Jedná se vynajíti jej. Toť zkrátka obsah nové práce Verneovy.

— Do počtu romanů symbolických dlužno zařaditi „L'éternelle pouppée," roman *J. Boisa*. Praví autor sám: „L'éternelle pouppée," toť naše století, toť naše společnost dekadentní... „,Povéčnou loutkou' je též žena našich dnů." Roman jest historií jistého Marcela Liserola. Zamiluje se do vdané ženy (bodejť by ne!), lehké (rádi věříme!), jež jej zradí. Tu všecek zoufalý seznámí se s jistým — inu, jak to honem pověděti? — čarodějem, řekněme, z Egypta, jenž obývá mramorový palác nedaleko Marseilles, Theopole. Milý čaroděj (u nás obyčejně úkol ten zastávaly staré baby, čarodějnice), aby Marcela potěšil, zasnoubí ho s královnou babylonskou, Aglaonisou, načež se oba odeberou do Paříže, kdež Aglaonisa potají provozuje kult Molochův, dává všem velikášům tabule a Marcela — nemiluje. Marcel probiv s královnou 40.000 franků, vrátí se do Marseilles, kdež se zamiluje do sochy Astarty, pro niž se — vraždí! Spisovatel věru osvědčil touto prací, že patří skutečně ku společnosti — „schátralců," tak onehdy za řeči s ním nazval jistý znatel francouzské společnosti tamější lidi, počítající se k dekadentům. Relata refero!

— „La vie douloureuse" zove se práce (roman) dosud neznámého autora, z listu však Lecomtea de L'isle dovídáme se, že *Jean Dornis* jest pseudonym, za nímž se kryje dama. „La vie douloureuse" lze definovati jako tragickou idyllu. Spisovatelka líčí v ní prostinkým a průhledným způsobem rozpor mezi hříšnou láskou a vědomím povinnosti. A proti obyčejům „moderní esthetiky" vítězí cit povinnosti a smrt mladé choti u přítomnosti toho, jejž miluje, podána velmi dojemně. Psán roman ten dle pravidel klasicismu.

— „Ce qui meurt" jest socialní roman *H. Nera*, těmi vymírajícími rozumějí se synové starých rodin, jimž se nepodařilo mésalliancí novou krev vpraviti v žilobití vyžilých potomků; co vymírá, jest víra, duchaplnost, jež v těch potomcích vadne a hyne. Autor předvádí nám za tím cílem na dráze k šílenství hodného, věřícího, poctivého muže, jemuž děti umírají, musí umříti krátce po narození, a jenž následkem toho zešílí. A není to jenom historie jednotlivce, nýbrž drama celého pokolení lidského, jež onen otec zastupuje. Nejsou to všecky myšlenky autorovy, ale tu jsme uvedli, bychom na knihu upozornili, jež vyznívá blahou nadějí do budoucnosti.

— „L'amour et la vie" zove se sbírka povídek, jež se těší veliké oblibě nyní v Paříži. Autorem jest jistý *Xanrof*. Převládající ton všech povídek jest komický, ale lehké, ač jemné a neodolatelné komičnosti.

— *J. Bertheroy* vydal (u A. Collina) pod nápisem „Le Mime Bathylle" zajímavý roman, v němž shrnul vše, co známo o životě herců za dob caesara Augusta. Mladá patricijka zamiluje se do slavného herce, klesne a potom

od něho opuštěna béře si život v tom okamžiku, v kterém herce lid nese u vítězoslávě spolu s jeho milenkou. Přese všecku učenost v knize snešenou není roman těžkopádným. *A. Koudelka.*

Anglie. „The Silver Christ and a Lemon Tree" jsou (snad mají býti) studie vesnického lidu vlašského. Děj první povídky „Stříbrného Krista Pána" jest poněkud příšerný. Castruccio Lascarisi — sousedé říkají mu zkrátka „Caris" — jest mladý venkovan, jenž v létě pracuje v ořechových lesích, v zimě pak v poli v Maremmě. Matka jeho uměla čarovati, Caris na popud dívky, k níž plane nerozumnou vášní, umíní si vykopati rakev, v níž pochována byla jeho matka i se svými čarami. Caris rakve nenalezne, ale přijde na drahocenný skvost, na stříbrný kříž, o němž se domnívá, že se působením nadpřirozených mocí tam octl, jenž však ve skutečnosti byl ukraden a jemu podvodně podhozen. Caris za svou svatokrádež jest potrestán, dívka pak, již miloval, zrádně jej opouští; celá láska Carisova byla jen žebříkem její ctižádosti. Klidnějším tonem psána povídka „Lemon Tree." Podkladem jejím jest pověra, že duše člověka s „duší" stromu splynuta bývá. Autorkou obou jest známá spisovatelka *Ouida.*

— „Red and White Heather" zove se sbírka básní a povídek *R. Buchanana,* a sice po čtyřech. Prosa, vyjma skvostnou věru balladu „The Broken Tryst," stojí výše nežli básně. Z prosaických prací nejdelší jest „Miss Jean's Love Story" se zakončením trochu nepřirozeným a tragickým, črta „Sandie-Macpherson" jest humoristická.

— *J. J. Astor* pokusil se nápodobiti francouzského spisovatele J. Vernea ve své povídce „A Journey in other Worlds." Spisovatel vychází ze století 21. a líčí pokus o rovné postavení zemské osy za tím účelem, aby docíleno bylo všude stejnoměrné temperatury a jiných výhod. Vadí však illusi živel „spiritualistický," jenž převládá v kapitolách věnovaných Saturnovi.

— *Barry Pain* sebral své po časopisech roztroušené povídky a črty ve sbírku „The Kindness of the Celestial and other Stories." Převládá v nich humor, ač některé vyznačují se též tragickým živlem. Nejcennější jsou: „The Redemption of Gerald Rosecourt," je to vyznání či zpověď „dipsomaniaka" (opilce), jenž obětuje vše, konečně i sama sebe této utkvělé vášni, zděděné po rodičích; druhou pak povídka či vlastně řada črt, v nichž se vypisuje, co kdo podle svého gusta pokládá za největší rozkoš na světě: „The seven Delights." *A. Koudelka.*

Pomník Stendhalovi. Město Grenoble ve Francii zavedlo subskripci na pomník Henrymu Beyleovi, známějšímu pod pseudonymem Stendhala. A tu uveřejnil v „Gauloisu" *Gaston Jollivet* článek, jenž zasluhuje pozornosti. Autor článku toho nesouhlasí s Grenoblany. Klaní se geniu a umění Stendhala, ale nemyslí, že by zasluhoval vystavován býti jako vzor mládeži ani jako člověk ani jako umělec. Všecky jeho práce (dle mínění Jolliveta) jsou nanejvýše nemravné, jež mohou míti na mládež, která nemá ještě ustáleného a pevného názoru světového, vliv co nejzhoubnější. V „Rouge et Noire," jež se pokládá za jeho chef d'oeuvre a jehož překlad do češtiny, ač-li se nemýlím, se chystá, sofismata, jimiž Julien Sorel snaží se ospravedlniti nejprve svoje slabosti a potom svoje zločiny, mohou jen zhoubně působiti na mladíky v chudobných poměrech zrozené. (Na vysvětlenou podotýkáme, že Julien Sorel vetře se jako učitel do šlechtické rodiny za účelem svůdnickým.) Co se pak týče osobních vlastností Stendhalových, věru nezasluhují také žádné chvály. Šlechetnost, nezištnost, dobrota ducha byly mu „terra incognita," a takový člověk má býti postaven na sousoší, snad aby tytéž nectnosti vnukal divákům?! *A. K.*

Zola o Lourdech psal nejenom nepravdivě nýbrž i neupřímně. Jsa na místě, vyslovil se k H. Lasserreovi o zjevech lourdských s velkým pohnutím a úctou. „Lourdy jsou oasou ve světě: odporovati tomu, bylo by zločinem, ba zradou proti lidstvu. Slibuji Vám, p. L., že žádné slovo moje nebude takové, aby ctitelé Lourd jím byli zarmouceni.“ Lasserre píše dále Zolovi: „Zločin péra Vašeho jest sice neomluvitelný, ale nikoli nevysvětlitelný. Vám jest nesnadno býti zpravodajem nezávislým a nepředpojatým .... Vám by bylo zapříti celou svoji minulost .... zadržeti onen proud zkázy, kterým po dvacet let zemi naši pustošíte. Ale ovšem špína ta valí s sebou neustále zlatá zrnka a zadržeti jej, značilo by okamžité zničení a ztrátu 80 až 100 tisíc lir důchodu Vašeho.“ Zola pronesl se o tom listě, že prý „mozky jejich (Zolův a Lasserreův) nejsou ze stejné hmoty a že si oni dva nikdy neporozumějí.“ Klasická jest poznámka „Lit. L.“ (č. 21.): „Dekretem Kongregace Indexu ze dne 22. srpna t. r. byl roman Zolův „Lourdes“ dán do klatby (!!) Roman líčí známé poutní a zázračné místo dosti mdle. Příčina klatby bude tedy ta, že jí chce se dáti spisovateli pokyn, aby o věčném místě, o němž píše nový roman p. t. „Řím,“ podal obraz jasnější.“ Tedy proto se dávají knihy na „Index librorum prohibitorum“!

FEUILLETON.

O novější žurnalistice.

Rusky napsal *F. Bulgakov.* — Přeložil *J. Mráz.*

I.

Dle nejnovějších statistických dat čítá se na zeměkouli do 43 tisíc periodických časopisů. Z nich polovina tiskne se anglickým jazykem a větší část v této polovině vychází ve Spojených státech. Anglie „vyrábí“ kolem 6 tisíc časopisů, Německo 5½, Francie 5. Italie 1400, Rakousko 1200, Spojené státy 17.000, t. j. skoro tolik, jako ve vypočtených státech starého světa.

Aby se mohlo posouditi, jaké množství rozumové, tělesné a strojové práce kryje se za těmito ciframi, jaká ohromná část národního kapitalu má účastenství při žurnalistickém oboru, jak značně zúčastňují se všecky ty větší i malé organy tiskové v průmyslovém rozvoji států, stačí uvésti toliko jeden číselný doklad. Jsou listy, jako new-yorský „World“, kterých se za rok vydá 100 millionů výtiskův. A může-li se zapomněti na důležitou úlohu, jakou hrála žurnalistika v rozvoji nejnovější kultury života? Ti, kdo by se chtěli poučiti v této příčině, ať nahlédnou do nedávno vyšlého naučného díla „Dictionary of the World Press,“ které seznamuje s vývojem a současným stavem tisku všeho světa i s jeho ohromným civilisačním vlivem. Zesnulý Cuvillier-Fleury, jehož publicistická činnost ve francouzské žurnalistice zjednala mu křeslo v řadách sta nesmrtelných francouzské akademie, pravil kdysi, že řemeslo žurnalisty možno nazvat temným, práci jeho spěšnou, nástroj jeho nedokonalým, ale poslání jeho zůstane přece velikým. „Neznám nic vznešenějšího než řemeslo žurnalisty, zabýváš-li se jím čestně. Ve velkém boji denního života básník hraje úlohu trubače, učenec vůdce armády a žurnalista — vojáka věrného své povinnosti. On

jest ústy veřejného mínění, on nezřídka v několika na rychlo načrtaných řádcích vyjadřuje soud veřejného mínění. Nebezpečí dodává také svůdnosti tomuto řemeslu, kde naskytá se čelit tolika nespravedlivostem, odstraňovat tolik bludů, zastupovat zástup tolika nevědomých osob, kterým kdysi je souzeno státi se slavnými, kde konečně možno vynášet na světlo bílého dne plody umělcův a spisovatelů z temnot knihoven. A což nemají žurnalisté možnost působit více dobra než ostatní lidé? Nemyslím těch, kteří se poddávají vnuknutím nenávisti a pomluvačství. Nenávist nikdy ničeho nepostavila, urážka nikdy ničeho nedokázala. kleveta nikdy ničeho nezmařila. Aby se triumfovalo nad těmito lidmi, stačí opovrhovati jimi.“

Žurnalista z povolání nejen se rodí, nýbrž musí se i mnoho, mnoho učit, pracovat ve dne v noci s napjatými nervy, s mozkem věčně rozpáleným, při čemž síly mizí mu dříve než lidem jiných oborů. Žurnalista, možno říci, dělá dějiny. A vskutku; dříve dějiny psaly se s velikou námahou jenom z archivných dokumentů. To byl pro ně velmi jednostranný pramen. On seznamoval s diplomatickými i jinými předními činy zvláštních osob, ale o tom, jak děje vyvíjejí se z života národů a jak se své strany naň působí, těžko najíti stopu ve vzpomenutých dokumentech. Taková mezera odstraněna je žurnalistikou, která den ze dne podává obecnou náladu a za spolupůsobení kritiky poskytuje historiku možnost o různých epochách a dějích utvořiti si nejen jednotný, nýbrž i úplný a správný obraz dějstva.

Pozoruhodný je tento těsný svazek žurnalistiky s životem. V tomto případě maní připadají na mysl slova latinského básníka: „nec tecum, nec sine te vivere possum“ — ani s tebou, ani bez tebe nemohu žíti. Ve Francii za červencové monarchie tisk nazýval se „quatrième pouvoir.“ Druhé císařství, nehledíc k různým pokusům, potlačiti tisk, konec konců samo bylo donuceno, pustiti se s tiskem v různé kompromissy a úmluvy. Teď francouzský tisk nabyl téměř neobmezeného rozšíření.[1]) Všude vniká, i v nejnižší baráky a chudé chaty se svými hanami, kritikami, vášněmi, ale i se svými vědomostmi, myšlenkami, světlem. A není divu, že v Paříži chystá se postavení pomníku prvému francouzskému žurnalistu, jakož není divno ani to, že pařížský tisk ohnivě zastává práva žurnalistův na nesmrtelnost. „Což — táže se „Figaro“, ukazuje na nepatrné procento zástupců žurnalistiky ve francouzské akademii — organ, který den se dne padá do všech možných hostinců, spolků, kroužků, do vozů železných drah, restaurantů, zaplavuje boulevardy a proniká i do nejpustších uliček, má menší váhu, než lecjaká báseň, vydaná pro zjemnělý vkus v 500 výtiscích anebo roman, který zvědaví a nic na práci nemající lidé koupí třeba ve 20 tisících výtiscích? Potřebují-li nadání ti, kdo klidně sedíce v kabinetě napíšou báseň, historické pojednání, roman, tuť zajisté nemenší dávka

[1]) Přijaté právě zákony proti anarchistům stihly poněkud i tento volný tisk.
Pozn. překl.

vloh vyžaduje se, aby se nakrmil denně nenasytný list, upoutal se zástup vybíravých a vrtošivých čtenářův, aby se vypátraly všelijaké události, všemožné soustavy, zvláštní zápletky a proměny v životě a by se objasnily a ocenily. Básník, romanopisec, historik, filosof, řečník mohou jednou pro vždy prokázat svůj talent, kdežto žurnalisté jsou nuceni dělati to neustále a ve dne i v noci v otázkách nejrůznějšího zrna o rozličných předmětech a i nepředvídaných událostech. Ano potřebí sil k plnění tohoto úžasného povolání a ne málo sil, aby se vyhovělo jeho požadavkům ve 20—30 letech, aniž si člověk zlámal vaz."

II.

Bedřich Veliký pravil: „Chcete-li, aby časopisy byly zajímavé, nesmíte jich svírat." A tento výrok nabývá oprávněnosti celou historií žurnalistiky, minulou i přítomnou. Na dotvrzenou jeho není ani třeba bráti za příklad amerických časopisů. Ve Spojených státech časopisy samy o sobě tvoří zvláštní svět. Tam, kde pokládá se za hanbu vzdalovati se od práce i pro ty, kdo vydělali miliony, časopis v plném slova smyslu je prostředníkem mezi čtenářem a celým světem, je proň i železnou drahou, lodí i balonem, on vpravdě okřídluje rozum yankeeho. Otázka, z kterých vrstev obyvatelstva verbují se čtenáři amerických časopisův, otázka v každém jiném kraji na místě, ve Spojených státech nemá ani smyslu. V zemi yankeeův čte celý národ od milionáře do nejchudšího. Avšak pro lidi starého světa mnohem poučnější i bližší mohou býti ty ony zjevy evropské žurnalistiky. Třebas anglický denní tisk. On teď pokládá se za vzorný i co do péče redigování i co do hojnosti zpráv a novinek i co do gentlemenstva (most gentlemenlike) a snaží se zachovat si úctu před sebou. Ale i tento tisk byl dáven a dušen, i on začal svou karieru v podřízené oficiosní úloze.

Není neznámo, že oficiosní tisk nikdy a nikde ve světě nehrál zvláště pochvalné úlohy. V Anglii prvním oficiosem byl „Věstník" (Intelligencer) sira Rogera L'Estrangea. Tyto noviny vznikly v r. 1663. a byly organem krále Karla II. a jeho ministrův, aby seznámily anglický národ s jejich názory. Karel II. se domníval, že pro odstranění všeliké kritiky o skutcích vlády je nejlépe přiskřípnout všecky noviny a dovolit uveřejnění toliko takových zpráv, které budou schváleny dvorem a L'Estrangeem. Avšak i tehdy jakýsi Twain odvážil se zasednout na tiskovou stolici, aby s ní obrátil politické mínění. L'Estrange za to pohnal ho na soud lorda vrchního soudu. Ten odsoudil ho k tomuto mučení: vyrvat mu vnitřnosti, pak uřezat hlavu a pro další ponechat ho milostivému soudu krále.

Oficiosný tisk v Anglii trval ještě i v době, kdy již svoboda tisku nedala se poutati mučením podobného druhu. William Pitt přispěl mu ku pomoci, aby zpopularisoval své názory a strhl veřejné mínění na svou stranu. Tu se užívalo takového prostředku. Zvláštní úředník srozumíval se s majiteli větších krajinských listů.

Posledním dostávalo se na podporu dvou tří londýnských časopisů s vyznačenými články. Vydavatelé podporovaní štědrostí vlády zavazovali se otisknout tyto články dle toho, jak dovolovalo místo v jejich časopisech. Ale tato procedura vyvolala nelibost ve svobodném tisku a nepřinesla Pittu užitku.

Jiné taktiky držel se John Croker, kterého lord Hartford najal k provádění torijské politiky v londýnském tisku. S kynickou otevřeností hlásal tento oficiosný žurnalista: „Předkládám obecenstvu články z péra premiera a ostatních ministrův a někdy zůstavuji jejich dobrému zdání své články. Oni dávají fakta, já takt a spojenými silami obyčejně dosahujeme překvapujícího efektu.“

V Anglii tak dálo se na konci 20tých let tohoto století a už tam odžilo dávno svůj věk, protože tisk přestal být otrockým nástrojem ministrů nebo politických stran. Od těch dob angličtí ministři zajistivší si podporu velkých listů pro svou politiku nejednou přesvědčili se o pravdivosti slov, řečených lordem Wellingtonem, když jako první ministr užíval podpory „Standardu“: „Co poděláš s takými pomocníky. Nemůžeme jim dávat směru.“ A když „Times“ začaly být v čele londýnské žurnalistiky. poměry mezi ministry a tiskem ustavily se takto: list nepoddával se přáním vlády, spíše vláda brávala vnuknutí z „Timesů“. V pamětech Grevillea vypravuje se, že kdysi večer Le Marchant navštívil Barnesa, redaktora „Timesů“. Brzy přišel sem i jakýsi druhý návštěvník, kterého zavedli do druhé přijímací síně. Barnes šel k němu a za čtvrt hodiny vrátil se k Le Marchantu. Tento podotkl: „Říci vám, kdo u vás byl?“ Barnes odvětil: „Víte-li, řekněte.“ Znám jeho chůzi a jeho hlas. Byl to lord Durham. A vskutku jmenovaný lord přišel k redaktoru Timesů proto, že král Leopold cítil se dotknutým některými články tohoto listu a Durham žádal, nebylo-li by možno psát něco v jiném duchu. (O. p.)

(Z a s l á n o.)

Ku kritice dílka „V duchu doby“ („Hl. lit.“ č. 10.) dovoluji si dodati toto: „V duchu doby“ jest sbírkou úvah a dojmův i dotýkají se tyto ovšem většinou věcí, jichž si běžný život a ruch nevšímá. Na takové věci upozorňovati jest vlastně účelem mé knihy a ta tendence ve všech úvahách o spise byla zvláště chválena. Luštiti problemy světové není a nebylo účelem dílka mého — toť jasno již z názvu jeho každému. Jsou-li úvahy moje literarní zbytečností a vykonaly-li „jakous takous“ úlohu, o tom suď kdo chceš jak chceš. Já mám dopisy vynikajících pedagogů, v nichž vyslovují se o nich velmi přízuivě toužíce, aby zvláště v učitelstvu a ve venkovském obyvatelstvu došly rozšíření a vím, že beze vší literarní kamaraderie velice příznivě odporučily je: „Učitelské noviny,“ „Komenský,“ „Hlas národa“ a j. a že I. díl („Proudem doby“) rozebrán jest úplně ve dvou vydáních a II. díl („V duchu doby“) téměř již rozebrán bude — bez nejmenší reklamy a reklamní podpory vůbec. O tom ale, jak dalece „dopracoval jsem se hlubšího názoru na svět“ — úsudku páně Horského neuznávám při vší skromnosti své. A také ani nikdy neuznám.

Fr. V. Kodym.

HLÍDKA LITERARNÍ.

Ročník XI. 1894. Číslo 12.

Rozbor básně Svatopluka Čecha: „Hanuman."

Napsal *Leander Čech.* (O.)

Nelze najíti podstatných námitek, proč by básník nemohl učiniti předmětem své básně projev svého smýšlení. Přijímáme-li s povděkem, odbaluje-li nám citovou bohatost svého nitra a svého srdce, proč bychom také s radostí se nekochali, otvírá-li před námi široký obzor svého názoru na svět, ať již se dotýkají jeho myšlenky velikolepého souhrnného celku, ať se jen probírají jednotlivými otázkami, které hýbou současnou dobou a uvádějí celý národ nebo celou společnost v rozvířený proud. Neboť i přemýšlení o větších i menších záhadách působí zpět na básníkovo nitro, různá zařízení společenská, neshody a protivy v nich rozbuřují jeho srdce — a tak myšlenka ponořená a vykoupaná v citové tůni hledí prodrati se ven, hledí sdělena býti jako každý jiný cit způsobený okolnostmi jinými. Básník, jejž láska plní slastí nebo bolem, básník, jehož srdce překypuje při kráse ženině, při kráse krajinné, básník, jejž nejrozmanitější popudy nutí do zpěvu — takový a takový básník smí a může vyslovovati vše, ale básník, jenž přemítá, jenž pln jest výsledků přemýšlení o nejrozmanitějších věcech, ten by se zastaviti měl při sdělování této stránky svého ducha, poněvadž ubohá věda esthetická neví si dosud rady, co s tak zvanou didaktickou poesií? Jsou špatné didaktické básně, jest jich více než při druzích jiných. Ale nejsou také špatné básně lyrické, špatné básně epické a špatné básně dramatické? Umění může se zmocniti myšlenek, a to ne pouze nahodile, přívěskem a pokradmo, ale přímo a účelně, umění může se zmocniti myšlenek přes to, že tak často se opakuje a vytýká onen velký rozdíl mezi činností myšlenkovou a ostatní činností ducha lidského. Jak a kdy, ve kterém bodu se právě myšlenky zmocniti může umění, vyložil dobře ve svém spise Baumgart („Handbuch der Poetik" str. 77.—80.). Ale Baumgart měl ve vývodech svých jíti ještě dále a neměl se obmeziti jen na básně, které v podobě lyrických básní řadou obrazů pronášejí řady myšlenek, jako jím rozebrané básně Schillerovy. Jestliže básně lyrické jakožto prostředku mohou se chopiti též jednání a děje, proč by básník, jehož jediným účelem jest projeviti jisté smýšlení, nemohl jakožto prostředku užiti děje a jednání v rozměrech tu kratších tu delších?

Jest na snadě, že právě básně tohoto druhu, budiž jakékoliv jich jméno, nejvíce jsou vydány nebezpečenství, vyšinouti se z kolejí

území esthetického a přestoupiti v říši pojmův a abstrakcí, bráti na se roucho neplodného allegorisování, utonouti v abstraktním suchoparu. Četné a veliké naskytují se tu věru překážky, na ostrá a nebezpečná úskalí naráží se při této básnické plavbě. Co ztroskotalo se již úmyslův a snah o všechny tyto nástrahy! A zkušenost přece nás učí, že stále a stále jen podobné básně vznikají, tak že se zdá, jakoby činnost tvořivá neodvratným pudem jakýmsi byla hnána, aby z půdy zmrvené nesčetnými nezdařenými výtvory vzrostlo jen přece i zde dílo dokonalé.

Snadno jest určiti, na čem při díle podobném bude záležeti. I takové básně nemohou pustiti na suchou cestu abstrakce, i tu básnický obraz, přímá názornost prostředkem jest nejpůsobivějším, i tyto básně především k obrazivosti a obrazivostí k rozumu i citu mluví, i tyto básně vznik mají z cítění rozbouřeného a zase jen na prvém a posledním místě vyzněti hledí u posluchače citem a rozkoší, tou pravou esthetickou rozkoší, k níž tíhne veškeré umění. Ta myšlenka, ten názor, to přesvědčení a smýšlení, které básník vyslovuje, nemá především na básnickou cenu básně vlivu žádného a může jen pak v řadě stejně zdařilých básní udávati místo té které básně. Že ovšem stejná hodnota básnická i myšlenková dílu samému cenu a hodnotu zvyšují, jest na bíledni.

Vraťme se po té k našemu „Hanumanovi.“ Sv. Čech jest zajisté také myslícím básníkem. Jej zaměstnávaly také vyšší filosofické záhady; vidíme to v „Adamitech,“ „Evropě“ a jinde. Ale on především přemýšlí i o českém světě a tvoří sobě názory o poměrech v tom českém životě našem se vyskytujících. Myslíme, že to tak českého básníka trochu povinností. Jisté snahy viděl nejen v českém životě, ale viděl je i u jiných národův a zdají se mu býti nemožnými, nepřirozenými, v mnohém komickými, v zápětí za sebou trest nesoucími. Toto smýšlení, toto své přesvědčení mohl mimochodem narážkou pověděti v různých jiných básních a spisech, a bylo již řečeno, že Sv. Čech tak byl učinil. Ale k vyslovení tohoto přesvědčení mohl mu posloužiti také děj, ne prostý a jednoduchý, ale složitý, v podstatě své epický. A skutečně celý epos. Nedal mu však ráz allegorie: tak aby rozložil pojem některý v jeho znaky, které by zosobnil a obrazným způsobem vzájemné vztahy těchto znaků znázornil. Ne: celý děj vznikl v jeho mysli, který způsobem jasným, živým, názorným ukazoval protipřirozenost podobných nemožných snah. Ve vypravování děje působila již jen obrazivost, která osnovala sceny názorné, živé a odívala je v roucho názorné a básnické. Celému ději dáno dějiště vyzývající k básnickému líčení půvabu okouzlujícího. Líčení pralesa, bouře na moři, sněmování opic a jiných a jiných okolností jsou místa působivé krásy básnické. Básník užil komiky, satiry, parodie — to bylo jeho právo. Zda by se bylo i jinak docíli účinu toho, což nám záleží na tom při vnímání díla samého?

Ukázali jsme již napřed, čím by se bylo logické básnické komposici více posloužilo. Že snahy Hanumanovy samy sebou nebyly přivedeny ad absurdum, že Hanuman vlastně slavil vítězství, tím

přímý účin komický básně naší zmařen. Viděli jsme v tom, že se básníkovi nejednalo o čistý epos komický, tím právě se značně liší od Goetheova „Reinecke Fuchs.“ „Etiam Homerus claudicat,“ lze říci i zde o našem Čechovi: že taková méně vyhovující logická komposice bývá znakem i jiných prací Čechových, jest známo.

Jaké smýšlení básník svojí básní chtěl projeviti, víme již. O jeho správnosti nebo nesprávnosti, o jeho větší nebo menší důležitosti pronášeti úsudky, spadá v obor zcela jiné činnosti.

Nám jednalo se ukázati, že jest možno, aby pohnutkou k básnické činnosti byla také snaha projeviti určité smýšlení, a že tento projev může býti hlavním účelem básně. Prostředkem pak k účelu tomu může býti také děj, a sice ne pouze děj krátké epické básně, ale celého eposu. Básně toho druhu dlužno nějak pojmenovati. Komu po chuti není i básnictví didaktické, tendenční, smíšené, nechť provází ho šťastná hvězda a nalezne termin vhodný a případný. Ale jen pro nedostatečný a nevhodný termin nezavrhujme básně samé. Či nebude nás těšiti krásná vonná růže, které bychom my nebo zahradník nebo přírodopisec nemohli zatím zařaditi v určitý známý druh?

Jacinto Verdaguer

a jeho význam v literatuře katalanské.

Studie a překlady *P. Sig. Boušky, O. S. B.* (O.[1])

Netajím toho, že báseň Verdaguerova „Atlantis“ měla u nás mnoho chladných čtenářů. Grandiosní koncepce skladby nehřeje, ale ohromuje; budí úžas, obdiv. Je to jako moře samo nekonečné, velikolepé, plno taje a děsu. Nelze básně přečísti v jednom dechu, jako moře nelze celého obsáhnouti a proniknouti v jeho nekonečnosti a v jeho neustálé změně. Čtenář neví si někde rady, jakoby zabloudil v divokou scenerii pralesa, kde jej vábí i leká fantasie přírody nejbujnější Faunou i Florou. Nelze vám užaslým projíti prales ten najednou, proniknouti až k jeho hloubi, nové a nové dojmy unavují ducha překonaného obdivem. Schází tu také teplo lidské duše, je tu vše nadlidské, samí giganti, Atlantovci i ten Herakles, rámě božské Spravedlnosti trestající, vzrůstá v rozměry pohádkovité. V „Atlantidě“ je celá příroda obsažena ve své moci nad člověkem, ve své velebě i hrůze, před níž člověk stává se bezmocným!

Báseň jako celek vyžaduje studia, ne pouhého čtení pro zábavu. Verš Verdaguerův je také přeplněn podrobnostmi, přesycen barvami a vůněmi. Překlad Vrchlického je znamenitý, ale je nemožno českému překladateli, aby obsažnost originalu při nesčíslných elisích verše dovedl všude napodobiti i v jazyku českém. Je tu hned předem nedostatek

---

[1]) V části druhé v ročníku příštím pojednáme o Verdaguerově „Canigó“ a jeho mystických básních.

jednoslabičných slov, jichž má katalanština nadbytek, a tu pak je nutno, že verš český, má-li zachovati stopy originalu, často musí vypouštěti mnohé obrazy a podrobnosti. Však i tak je čtenář český pln obdivu nad nevyčerpatelnou fantasií básníkovou, která hýří v barvách nejsytějších.

Pokud vím, učinil podstatnější výtky „Atlantidě" pouze don *Manuel de la Revilla* (ve článku v časopise „El Liceo"), ale i ten nespořil obdivem ve příčině „Atlantidy": „Brillantní fantasie, invence bohatá a překypující, mocná a nadšená inspirace, neobyčejná síla komposice; obdivuhodné popisy, skoro až přeplněné, obrazy, jichž pevná kresba a mohutný kolorit jest spíše znakem malíře než básníka... Odvážný a grandiosní v obrazích, dává svým koncepcím tvary vskutku skulpturalní. Živý a produševněný při vypravování, má čistotu a eleganci slohu, jenž často je poněkud zastaralý, ale brillantní, bohatý a překypující v harmonické a grandiosní poesii... V té příčině jest „Atlantida" velkým básnickým pomníkem a důvodnou slávou literatury katalanské."

Velice závažný jest úsudek slavného publicisty španělského *J. Sardá:* „... Verdaguer jest praktickým vychováním jako povahou svou (je-li dovoleno tak říci) básníkem objektivním, jak se vyjadřuje moderní kritika... Verdaguer jest dítě přírody: dýchal ji a miloval od svého dětství a jeho verše nemohou nic jiného činiti, než ji zrcadliti v sobě, ji zpívati. Narozen na velikých horách, povznesl později své myšlenky k širému moři: hle, toť celá jeho báseň... Odtud znak popisný jest nejvýznačnějším v jeho díle Ale co popisuje, jedině on mohl popsati; v tom smyslu, že možno říci, že, vyhledal-li si Verdaguer látku ku své básni, tato látka, kdyby hledala svého básníka, nemohla by nalézti jiného než jej... Pochopíte, že tyto obrazy, tato zkáza celé pevniny nemohla býti popsána (ba ani pojata!) některým z našich básníků městských, kteří neznají přírody a jejích krás leda v tom, co starostlivá správa městská nám skýtá v hájcích a parcích... Náš básník je vskutku mistrem v líčení a bohatství tohoto jest u něho nevyrovnatelné. Nezdržuje se při podrobnostech: je to vždy velikost, barva, světlo a především realnost v celé její síle a majestatu. Nic neunavuje, nic nenudí. To je příčinou toho, že báseň jeho jest krátkou, jakkoli látka objímá deset zpěvů..."

Tak ovšem může mluvit jen španělský kritik vůči svým čtenářům, u nás bude mnoho čtenářů, jimž bude „Atlantida" příliš těžkou stravou přes všecky nádherné přednosti své — ale kolik jest u nás svědomitých čtenářů veršů vůbec?

Ale všimněme si některých výtek kritika dona de la Revilla.

Vyčítá „Atlantidě," že svým duchem náboženským jest dílem „Herkula, Jehovy a společníka." Je to vtip, který se leckde zalíbil; je na něm něco pravdy, ale v jádru svém je to výtka nesprávná. Verdaguer jako kněz-básník, jako výlučně mystický básník, nemohl napsati dílo antické s bohy a fatem, nemohl také jako Camoëns smíchati živly křesťanské s Venuší, nýbrž produševnil a prohloubil

grandiosní scenu geologickou hlubším motivem: spravedlností jediného Boha, jehož nástrojem mythický Herkules zde jest. Spojil svět antický s názory křesťanskými a kritik Menendez Pelayo praví, že je to „synthesa velmi harmonická.“ Vedle Heraklea je v básni i Anděl Zhoubce. Herakles symbol drtící síly přírodní, síly hrubší, surovější, Anděl symbol síly mravní, hlubší. A pak nejedná se tu jen o zničení odboje Atlantovcův, o zkázu země, nýbrž o renaissanci nové země: Španěl, Ameriky, o znovuzřízení země křesťanské, která vstává na troskách paganismu surového, otrockého.

Verdaguer řeší celý mythus o Herakleovi novým, duchaplným způsobem, bez bohův a fata, otvíraje před zrakoma našima rozhled v úžasnou dáli minulosti a spojuje v Prozřetelnosti Boží tuto s budoucností. Ani giganti mi nevadí! Vzpomínám slov bible (Gen. VI.): „Obrové pak byli na zemi v těchto dnech.“ Celá Atlantida připadá mi jako mohutná basilika křesťanská, vystavěná na staré půdě klasické, ze starého materialu, stojící na nesmírných sloupech dorských, týčící se v mraky a korunovaná posléze ve výši oblačné křížem. (Viz zpěv poslední.)

Příliš odvážným zdá se mi býti výrok Revillův, že „Atlantida“ je „básní geologickou a bez zájmu.“ Je to strannické. Zkáza celého národa, ano celého kontinentu nemůže přece býti věcí zcela bezvýznamnou, docela bez zájmu! Totéž by se mohlo říci potom o potopě světa! To byla také událost geologická. A pak celá ta perspektiva Atlantidy od pravěku až do objevení Ameriky musí býti zvláště pro Španěla, jakožto předem interessovaného diváka, plna zájmu. Báseň je tedy když ne popularní (pro umělý svůj ráz), tož přece národní celou svojí látkou.

Veliká přednost „Atlantidy“ leží v tom, že je to dílo naskrze původní, celou invencí i provedením, Verdaguer je tu umělcem samostatným a zároveň moderním, ježto neskrocenou fantasii svou živil na samém místě grandiosního jeviště svojí básně. Uprostřed bouří oceanu studoval látku básně své, neobyčejného hrdinu díla svého, kterým jest samo — moře!

Odtud také ta neustálá rozmanitost celé skladby, ta pestrost celého provedení, nádherné popisy, lyrická místa, dramatické sceny. Výtečný kritik jesuita *Baumgartner* praví: „In einer Zeit, wo vielfach der flachste Realismus die Geister beherrscht und die ekelhafteste Prosa des Lebens für Poesie genommen wird, ist es wahrhaft erfreulich, einmal wieder einem solchen Erzeugnis kühner, idealer, jugendkräftiger Phantasie zu begegnen.“ O náboženském duchu básně praví: „Seine Seele ist nicht nur mit den Worten und Bildern der alttestamentlichen Propheten vertraut, sondern von ihrer tiefen Ehrfurcht für die Allmacht, Heiligkeit und Gerechtigkeit Gottes erfüllt. Die Grundstimmung beherrscht weihevoll die ganze Dichtung und gibt ihr einen bleibenden Gehalt. Doch ist V. weit von jenem Predigerton entfernt, durch den die deutschen Patriarchendichter des vorigen Jahrhunderts diese erhabenen Stoffe in Misscredit gebracht haben. Er ist und bleibt

D i c h t e r ! . . . Gross gedacht und wahrhaft grossartig ausgeführt, wird Verdaguers ‚Atlantis‘ darum für immer ein Markstein in der neuern Literatur der Catalanen bleiben.“ — A *Menendez Pelayo* praví: „Díky autoru „Atlantidy,“ Španělsko nemusí záviděti Tennysonovi, Longfellowi, Carducciovi, Mistralovi a jiným velkým básníkům cizím.“

Báseň Verdaguerova vzdor překladu J. Vrchlického jest u nás posud velice málo známa, je to křivda na Verdaguerovi páchaná. Ano i naše katolické listy, jichž to bylo přední povinností básně si všimnouti, překlad „Atlantidy“ namnoze ignorovaly.[1]) Konstatuji to jako smutné faktum.

Posudky.

Moderní básníci francouzští. Vybral a přeložil *J. Vrchlický.* (O.)

Paul Berlier, belgický parnassista, má zde dvě drobné ukázky. — *Aloisius Bertrand* (1807—1841), mistr malých básní v prose, v nichž ho mnozí následovali. „Madame de Montbazon“ umírajíc touhou po lásce, vdechla duši svou do hyacintového kalichu. — *Mme. Blanchecotte* (1836). Ukázky epigrammatické mnoho nepraví. — *Vicomte de Borrelli,* general francouzský, jest obratný sonetista. — *Henri de Bornier* (1825) je znám jako básník dramatický. Některé básně jeho korunovala akademie. Má zde dvě pěkné ukázky, tytéž jako Lemerre: „Paysage“ a „Résignons-nous.“ Tato počíná:

C'est la saison des avalanches . . .

Vrchlický překládá volněji: Je doba sněhu, u m í r á n í . . . Též lépe mi zní refrain originalu: Résignons-nous. — *Maurice Bouchor* (1855), básník podivuhodný svou nestálostí názoru světového. Počal básniti v duchu Lamartinově a vybočil záhy v mystický pantheismus. Nespokojen s tímto toužil po „úplném odpočinku duše ve klínu Boha“ a skončil rozhodnutím, „že vyjádří svou adoraci před Bytostí nekonečnou,“ užívaje nejkrásnějších slov, které v proudu časů vytryskly z duše lidské (Les Symboles). Konečně psal starozákonní zvěsti pro divadlová loutka. Zjev v nynější poesii francouzské ne ojedinělý; i Maeterlinck, ovšem že z příčin zcela jiných, píše poslední dramata svá pro marionety. Vrchlický podává z Bouch. hojné ukázky. Nejvíce cením sonety na některé mistry z říše hudby: Bacha, Beethovena, Händla, Wagnera. „Babylonská věž“ jest velikolepa svým líčením, ale zdá se býti z prvých dob básníkovy nevěry. Mnohá místa tomu nasvědčují. Škoda, že báseň není celá. „Láska k přírodě“ nehezky končí. V tom věčném faunoství nevidím poesie. Nepěkná je „Nová doba“ s frivolním koncem:

kus ubrusu, jenž polit vínem,
mně ustřihnete na rubáš!

[1]) Časopisu našemu podal p. prof. Dr. J. Korec sám od sebe posudek překladu Vrchlického. Redakci nebylo možno, dožádati se na nakladatelství (Pospíšilově) redakčního výtisku!! A tak se bezpochyby vedlo i jiným. *Red.*

Přál bych si výbor hojnější z jeho posledních sbírek! — *L. Bouilhet* (1822—1869), velký mistr formy, tu má několik drobných čísel. — *Paul Bourget* (1852), známý romancier, jest autor dvou sbírek lyrických „Neklidný život“ a „Les aveux“ a idyllky „Edel.“ Jest zde zastoupen řadou krásných, ryze uměleckých čísel. Je to poesie delikatní, jakou naleznete jen u několika anglických mistrů: Shelleye, Rosettiho a zvláště Mary Robinsonové, jejichž básní dočekáme se v překladě Vrchlického ve „Sborníku České akademie.“ Překlad je dokonalý. — Zde pohřešuji nerád jméno *Georges Boutelleau!* Vrchlický přeložil básníky menšího řádu v anthologii své, tohoto neměl vynechati. Alespoň něco z jeho „Miniaturních básní“ by zde bylo na místě. — *Jules Breton* (1827), slavný malíř krajinář, má zde sonet „Zora.“ — *Auguste Brizeux* (1803—1858) psal také bretonsky. Byl pro svou rodnou zem tím, čím Roumanille pro Provence, ale nedocílil takého úspěchu. Má zde dvě drobné básně. — *Hippolyte Buffenoir* (1849) má zde „Radu stoikovu.“ — *Alice de Chambrier* (1861—1882) v posledních pěti letech svého krátkého života napsala tři tragedie, mnoho komedií, dramat, romanů... Byl to duch řídkého vzdělání: její díla mají duch mužný. Výbor jejích básní s předmluvou Sully Prudhommea vydal Godet r. 1885. Má zde tři krásné básně. — *F. R. vicomte de Chateaubriand* (1768—1848), známý autor Mučedníků (přel. Prokop Ondrák), Ataly, Reného atd., psal veršem málo. Pěkný formou i obsahem jest „Horal ve vyhnanství.“ — *Louis de Chauvigny* má tu pěkný genrový obrázek „U děda“ a básně „Pytlák,“ „Sedlákovi“ a „Hříbě,“ plné života a barev. — *Charla de Chênedollé* (1769—1833) „Mroucí gladiator“ jest parafrasí z Byronova „Childe-Harolda.“ — *Christian Cherfils* jest jedním z nejmladších. „Serenada“ a „Patnáctiletá“ jsou hudební pantoum obratné formy. — — *Emile Chevé* (1829) jest básník nádherného koloritu. Byl dlouhá léta námořníkem a kapitanem fregaty. Jeho poesie má většinou ráz filosoficky pessimistický a popisný. Krásné jest jeho „Moře,“ plné eruptivní síly. — *F. Coppée* (1842), básník u nás známý a oblíbený svými verši i prosou, a četně překládaný.[1]) Vrchlický podává z něho výbor velmi charakteristický. — *Charles Coran* (1814) jest duchaplný básník rokoka. — *Tristana Corbièra* († 1873) „Serenada“ je bizzarní píseň umělé formy. — *Charles Cros* (1842—1888) vydal jedinou knihu veršův originalních a plných kouzla. „Ballada o uzeném slanečku“ jest výtečná satira na pedanty, „Kout obrazu“ je bizzarní nesmysl. Přál bych si lepší výbor. — *Rodolphe Darzens* nar. v Moskvě r. 1865. Z počátku měl na něho veliký vliv Baudelaire, ale vymanil se ze všeho vlivu. Jeho lyrika je plna nadšení a plamene. Má zde dvě básně veršem, dvě v prose; z těchto „Zimní“ má umělou novou formu. Přílišná smyslnost však z nich prosvítá. — *Alphonse Daudet* (1840) zastoupen tu „Modrým ptákem“ z knihy veršů „Les Amoureuses.“ — *Marceline Desbordes-Valmore* (1786—1859), cituplná básnířka velikého lyrismu, kterou si velice cením. Zvláště její dětské motivy a pak elegie

[1]) Václav Černý, překladatel Coppéa, není onen nedávno zemřelý, jak jsem často v jeho nekrologu čítal; je to učitel ve Žďárkách u Hronova.

trpícího srdce ženského jsou vysoké ceny. Má zde dvě intimní skladby. — *Antoni Deschamps* (1800—1869) má tu známý klasický sonet „Trest Jidášův v pekle.“ — *L. Dierx* (1858) jest básník velice samostatný, originalní, básník každým veršem. Catulle Mendès správně o něm tvrdí: „La poésie est la fonction naturelle de son âme, et les vers sont la seule langue possible de sa pensée.“ Básník „Uzavřených rtů,“ jak zní jedna sbírka jeho. „Modlitbu Adamovu“ se stanoviska náboženského schváliti nelze, nemá ani smyslu. „Ve stínu lesním“ je zbytečný hold faunům do omrzení sevšednělý — *Auguste Dorchain* (1857) má tu krásnou „Píseň,“ mistrný sonet „Oblak“ a méně cenné číslo „Nemocné s květinami.“ — *Tola Derian* jest pseudonym ruské kněžny. Duchaplná je definice „Myšlenky,“ pěkné jsou slohy „Naděje.“ „Zítra“ a „Resignace“ jsou milostné verše, plné síly neobyčejné. — *Alfred des Essarts* (1813), básník, romancier, dramatik. Mnohé básně jeho korunovány jsou Akademií. „Sonet“ mistrně tlumočí strach před zapomenutím a slova Vanitas vanitatum. — *Emanuel des Essarts* (1839) čerpal své nadšení z poesie klasické, jež i při látkách ryze moderních nepopírá. „Purpur“ a „Bez nápisu“ jsou hrdé a krásné verše. — *F. Fabié* (1846), básník přírody, venkovského života, má zde dopis „Slečně,“ plný krásných reminiscencí na otce básníkova. — *Anatole France* (1844), pravým jménem A. Thibaut, je známý kritik a romancier. Umělecký ciseleur drobotin básnických (Les poèmes dorés). Mohutný je sonet „Římský senator,“ pěkný genrový obraz ulice „Poslání příteli“ a zvláště krásná „Pia,“ k níž vzata látka z „Očistce“ Dantova. „Láska“ měla býti vypuštěna. — *Felix Frank* (1837) má tu milostnou píseň. — *Charles Fremine* (1841) je zastoupen básní „Maják,“ živě psanou a vtipně končící. — *Charles Fuster* (1866) jest z nejmladších a nejsympathičtějších básníků současných. Vydává sborník mladých sil „L'année des poètes,“ varující se vší výstřednosti. Má tu několik lyrických čísel vroucího citu, neumělkovaného ve verších umělecké struktury. — *Théophile Gautier* (1810—1872), velký básník formy až bizzarní a koketní v nových hříčkách veršův a rýmů. Vrchlický podal z něho hojný výběr. Jsou to umělecké drobnomalby zvláštní živosti a plastiky. — *Ivan Gilkin,* belgický parnassista, má v poesii své sledy musy baudelairovské. — *André Gil* (1814—1885), slavný kreslíř karrikatur, charakterisován jako básník sonetem „Waterloo.“ Je to znamenitá krajinomalba přítomnosti. — *Philipe Gille* (1831), známý libretista, má tu jemně procítěnou „Figurku.“ — *Raoul Gineste* (1852). v stručných dvojverších „Proklatí“ mistrně líčí marný hon za idealem. „Vyznání“ dýše nevinnou poesií Dantovy „La Vita nuova.“ — *Albert Giraud* (1860), belgický parnassista, jeden z nejmohutnějších vedle Gilkina, má v „Drahém hlase“ hudbu neobyčejného půvabu. Méně se mi líbí „Ženě čtyřicetileté,“ „Oklamaný pierrot“ je pouhý vtip. — *A. Glatigny* (1839—1873), formalně příbuzný Banvillovi, byl cestující herec, v bídě zemřelý. Má tu jedinou ukázku „Hle, večer!“ — *Émile Goudeau* (1850) vychován byl na hřbitově mezi pomníky, jež otec jeho tesal. Poesie jeho má ráz filosofie epikurejské. Ukázka není

pěkná. — *F. Gramont* (1812) zavedl sestinu do poesie francouzské, kterouž i rýmoval. Ukázkou zde „Vyhnanství duchů.“ — *Charles Grandmougin* (1850) výtečně charakterisuje hudebníky v jednotlivých sonorních slohách. Divuhodná jest báseň „Housle,“ kde sní, že tělo jeho jest v housle změněno. Komicky působí v básni „Odříkání“ verš:

Sem habit, sandaly! je konec všemu.

„Epištola mému příteli rolníkovi“ jest výtečná lekce, zcela případná i na poměry naše. — *Édouard Grenier* (1819), z počátku diplomat, pak pouze poeta romantik v duchu Vignyho a Lamartina. Má zde krásnou báseň „Nekonečno“ a plné moudrosti „Tajné hlasy.“ — *Vicomte de Guerne* jest z nejmladší generace básnické; pěstuje poesii prosáklou studiemi historie a kultury. Má zde motivy egyptské a chaldejské. — *Ulrich Guttinguer* (1785—1866), přítel Sainte-Beuva, Musseta a Huga, zastoupen je básní „Do lodě!“ (Embarquez-vous) ve věrném překladu. — *Edmond Haraucourt* (1857) má zde „Smrt slunce,“ pessimistického „Toulavého psa“ a pěknou náladu večerní „Píseň při návratu.“ — *José-Maria de Heredia* (1842), jeden z největších mistrů sonetu. Jediná sbírka jeho „Trofeje,“ dlouho očekávaná vyšla vloni. List náš přinesl o ní zprávu. „Pohřby“ je zbytečný hold nyní platonicky oblíbeného spalování mrtvol. Slavný jest jeho sonet na kobylku. — *A. Hermant* (1862) má tu pěkný sonet „Kain.“ Ten se rouhá Bohu, o němž mní, že se mu posmívá:

Vzhléd’ k nebi, hvězdu zřel a ta se usmívala.

Ernest de Hervilly (1839) má tu žertovný sonet zamilovaného gymnasisty. — *Victor Hugo* (1802—1885), zvláště zamilovaný básník Vrchlického, jeho vzor, zastoupen je tu řadou básní, hlavně z posledních posmrtných publikací. Divukrásní jsou „Evangelisté“ z knihy „Bůh.“ Nádherné jest líčení v „Otevřeném okně,“ široce vlní se „Život,“ retoricky „Slova na břehu.“ Případně charakterisován lehkovážný „Toreador,“ „Rosamunda“ zdá se býti ohlasem poesie troubadourské, krásná je parallela „Zvon a kovadlina.“ „Nimrod“ vyniká neobyčejnou fantasií a smělostí slova. Vzlétl až k nebesům, chtěje v odboji svém Boha zranit. Spadl k zemi a vedle něho ležel zkrvácený šíp. Báseň končí: „Což poranil přec Boha?“ Konec není jasný a myšlenky rouhavé nelze připustit. Báseň by krásně vyzněla, kdyby ta krev na šípu byla krví Nimrodovou. Pěkný jest orientalní „Šejk a zloděj,“ psaný úsečným dialogem. V harmonických slohách plyne „Večer.“ „Torquemada“ se mi rozhodně nelíbí a pochybuji, že by báseň měla historický podklad. To je fanatismus, jehož nelze tolerovati. „Divadlo na svobodě“ je vtipné, ale jsou tam mnohé posměšky vůči církvi. Originelní je „Hrbatá,“ ale tuze rozvleklá. Více retoriky než poesie. Pěkná malba je „Příchod na nocleh.“ „Večer“ je nejasný. Z dalších ukázek jsou pěkné „Vyhnanec,“ stesk „Při smrti synově.“ „V lese“ končí neslušně. Hroznou nenávistí psán je „Napoleon III.“ — *Clovis Hugues* (1851), známý poslanec, má tu krásnou allegorii „Stařena.“ — *R. Lafayetta* (1842) „Kaskady“ mnoho nepraví. — *Georges Lafenestre* (1837) napsal krásnou odu na torso sochy Michelangelovy „Otroci.“ — *Jean Lahor,* pessimista,

známý pod jménem *Henri Cazalis,* má tu atheismem vyznívající „Mrtvé,“ „Hlas ženy“ a píseň „U moře.“ — *Alphonse de Lamartine* (1790—1869), veliký básník křesťanský, má tu hojný výběr. Vrchlický podává tu na prvém místě překlad slavné elegie „Jezero“ v původním znění, které má o dvě slohy víc. Nemám toho textu po ruce, ale cituji dle znění později básníkem změněného slohu druhou:

O lac, l'année à peine a fini sa carrière,
Et, près des flots chéris qu'elle devait revoir,
Regarde! je viens seul m'asseoir sur cette pierre
Où tu la vis s'asseoir.

Ó krásné jezero! Rok neuběhl celý
a blíže proudů tvých, jež chtěla viděti,
sám sedám v myšlenkách na kámen obemšelý,
kde zřelo ty's ji seděti!

Znamenitá je neznámá oda básníkova „Sochaři d'Orsay,“ krásný je „Vlčí mák,“ „Ideal“ a sonet na „Krista potírajícího zlo,“ který se však nesmí vykládati pessimisticky.[1])

Pro nedostatek místa nelze se mi šířiti o všech básnících knihy, a proberu tedy jen ty významnější.

Leconte de Lisle (1820—1894), nedávno zemřelý, má tu řadu ukázek. „Malajská pantoum“ byl bych vynechal. Jest litovati, že to nebyl básník věřící! Jaká díla nesmrtelná byl by vytvořil jeho nesmírný talent! — *Jules Lemaître* (1853), známý kritik, má zde dvě drobotiny. Cizoložná, frivolní „Femina“ mohla dobře scházeti.

Zvláště pěkný a cenný výbor pořídil Vrchlický z belgického symbolisty *Maurice Maeterlincka* (1861) z jeho jediné a vzácné sbírky básní „Serres chaudes,“ která má 33 čísel. Vrchlický přeložil 8 čísel, a to právě největší a nejvýraznější. Obyčejný čtenář veršů se zarazi před touto novou, neznámou, nepochopitelnou mu poesií. Z ukázek anthologie pouze prvá jest rýmovaná („Modlitba“), ostatní psány jsou Maeterlinckovským veršem bez rythmu a rýmu. Jednotlivé myšlenky kladeny jsou pod sebe, tak jak táhnou po sobě duší básníkovou. Není tu logické souvislosti mezi obrazem prvým a následujícím, o to se také básníku nejednalo, u něho hlavní a jedinou věcí jest vzbuzení nálady, sesilování základního dojmu, čehož dosíci hledí originelními obrazy. Ne ta forma, ta slova, ale duch této formy, obsah těchto slov jest mu hlavní věcí. Jemu se jedná o to jádro, které se v každém tom harmonickém řádku jako ve slupce skrývá. Jak těžko jest slovem vystihnouti náladu duše! Vždyť tato není jednotná, nýbrž výslednicí nesčíslných, často podvědomých představ a hnutí duše. Básník také sám si není vědom všeho, co v jeho duši se děje, on jen z obsahu jejího vytkne to, co se právě ve chvíli té vytknouti dá, co možno vtěliti ve formu. Odtud ty podivné, různé obrazy, ty skoky, propasti mezi jedním a druhým ve slově, ve výraze, kdežto v duši dojem techto obrazů fakticky splývá. Nepopírám, že sám nerozumím básním Maeterlinckovým cele, jako jim i jiní (na př. výtečný znalec jeho

[1]) Viz náš překlad genialní básně „Chor cedrů na Libanonu“ v „Museu“ brněnském 1889—1890.

Zenon Przesmycki[1]) nerozuměl zúplna), ale tuším, co básník cítil. U Maeterlincka jest všecko symbolem něčeho hlubšího, tajemného, nevyslovitelného, ale přece reelného. V životě všedním vidí více než jiní, vidí to tajemné, co za věcmi se skrývá.

Hodlám o všech dílech Maeterlinckových (básních, dramatech, překladech), jež dodnes vydal, promluviti zde v roce příštím, a proto se o básních jeho dále šířiti nebudu. Vrchlický přeložil z něho: „Skleník," „Duše," „Potápěcí zvon," „Ohmatání," „Pohledy," „Nuda," „Nemocnice." „Ohmatání" nezdá se mi vhodným překladem slova „Attouchements," spíše bych řekl „Doteknutí." „Ohmatání" zní mi poněkud trivialně. Nepopírám však, že překlad Maeterlincka je vůbec velmi těžký, jakkoli řeč jeho je prostá, úsečná, nehledaná, někdy až primitivní. Ale právě proto je těžko poesii jeho překládati. Zde nelze překladateli básniti, zde se musí vázat na každé slovo, které má svůj hluboký význam. Tím, že se vzdal namnoze metra a rýmu, položil na slova největší důraz, naši mladí by řekli: na jejich barvu a vůni. V tom má mnoho podobného s americkým Walt Whitmanem. V překladu básně ty vůbec cize zní, je mnoho z nich smyto, co je jedině vlastní jazyku francouzskému. Básně Maeterlinckovy vyžadují studia originalu. Co se mnohému zdá býti nesmyslem, má potom svůj zvláštní, nový a hluboký smysl.

Hned za Maeterlinckem jde náčelník decadentů, básníkův úpadku, *Stéphane Mallarmé* (1842). Básník ten psal málo a i z toho mála málo jest srozumitelno. Zmínil jsem se o poesii té při posudku básní p. Karáska. Vrchlický přeložil z něho překrásné „Květiny," „Vere novo" a „Vzdech." Je to básník básníků. Poesie raffinovaná, přebásněná, skrývající se v bombastu a hádankách. Poesie vonných a barevných mlh, roztékající se v tisícero odstínů nevyslovitelných, poesie rozkošníků ducha, přeumělkovaných umělců. Proto je také neplodná a i v tom mále, co produkuje, se opakuje. Nechytí za srdce, zůstaví vás chladnými. Je to směs zvuků, barev a vůní, které se vzájemně prostupují, zaměňují, hledíce jedna druhou nahraditi. Poesie ta jde až na hranici nemožnosti, absurdnosti. Je to něco nezvykle nového, svůdného, kouzelného. Proto tolik adeptů tohoto nového umění ve Francii a i jinde u několika mladých, kteří se studiem poesie vůbec až k tomuto extremu propracovali. Upozorňuji u nás na p. O. Březinu. U nás není půdy pro tento květ, to jsou jen virtuosně hrané skladby cizí, ne domácí, naše ucho nemá pro to porozumění. U nás je to jen virtuosní reprodukce cizí hudby, a proto nelze se stanoviska tohoto umění posuzovati produkci domácí, která má jiné cíle, jiný účel, jiné poslání. Jako raritu, jako ukázku svrchovaného umění, které žijíc samo sobě, nemá pro nic jiného smyslu, snesu tuto poesii, ale psáti ji jako heslo na štíty své a bojovati za ni není moudré. Konečně je to poesie neškodná, ojedinělá, neboť není u nás pro ni a nebude nikdy porozumění v širších vrstvách. Zahyne sama sebou, ustupujíc něčemu modernějšímu, čeho dosud neznáme, neublíživši

[1]) Viz studii jeho ve „Światu" r. 1891.

starým pracím klasickým. — *Paul Manivet* (1859) má tu krásný sonet „Kristu.“ — Milým básníkem je mi *Eugène Manuel,* přál bych si z něho větší výběr. — *Paul Mariéton,* kancléř felibriže a redaktor výtečné „Revue félibréenne“ v Paříži, píše pouze francouzsky. Zasloužil by si většího výboru, aspoň některá jeho v klasickém duchu psaná báseň z „Hellady“ tu mohla býti. — Také nešťastný romanopisec *Guy de Maupassant* zde má dvě ukázky své vzácné poesie. — *Francis Melvil,* záhy zesnulý, byl ze školy Leconta de Lisle. Jeho pravé jméno jest Léonce Gibert. Pěkným, živým obrazem krajiny egyptské jest „Sen soch,“ širokým epickým tokem plyne „Stáří Heleny.“ — *Catulle Mendès* (1840) je známý žid, autor necudných drobotin, jimiž se živí u nás obskurní plátky, štítící se veřejného trhu literarního. Je to vskutku podivuhodné, že týž autor (stejně jako Armande Silvestre!) dovede psáti i věci zcela opačné svému necudnému řemeslu. Je to spisovatel velikého talentu a stejně velikého uměleckého poblouzení. Vrchlický moudře vybral věci nezávadné „Ach!“ a „Žena.“ Zvláště tato jest krásná. — Hrabě *Robert de Montesquiou-Fezensac* má tu krásný výbor. Patří k nejmladším; jeho dvě knihy vyšly vloni a nelze jich dostati cestou knihkupeckou. Se stanoviska uměleckého je to vrchol formalního umění parnassistů. Jsou to pravé divy umění veršovnického, piecy nepřeložitelné. Filigranské hříčky nejněžnějších barev. — *Jean Moréas* patří k odvětví básníkův úpadku: k romanistům. Chválí se jeho sbírka „Les Syrtes.“ Vrchlický, který nepatří ku slepým obdivovatelům decadentů, věnoval jim přece v anthologii své péči nevšední. Překladům jejich básní věnoval zajisté času nejvíce. Tak hned překlad básně Moréovy „Smrt cválá“ jest mistrný, hledící i zvuk originalu napodobiti v češtině. — *A. Musset* (1810—1857), básník svého času tak slavený, nemá dnes pro nás již takého významu. Naši studenti vydali jeho „Rollu,“ kterou Vrchlický sám, v úvodě k ní napsaném, odsoudil. Byl bych si přál ve výboru buď jeho „Důvěru v Boha“ nebo „Stance na Malibranovou.“ — *Gustave Nadaud* (1821—1893) má tu několik lehkých deklamovánek à la Béranger. — *Jacques Normand* zamlouvá se svou delší „Idyllou Normandskou.“ — Básně *Frédérica Plessise* (1851) byly Akademií korunovány. Vyniká hlubokým citem k přírodě. — *Charles de Pomairols* (1843) upoutá svým sonetem „V chatě.“ — *Ernest Prarond* (1821) má tu pár čísel prodchnutých pessimismem. — *Pierre Quillard* (1864) má tu mistrný „Sen hřebců,“ báseň nádherného koloritu. — *Jean Rameau* je básník neobyčejné fantasie, velký básník přírody. Originelní a mohutné jsou „Dialogy, kterých nikdo neslyší,“ líčící boj člověka s přírodou o život. — *Henri de Regnier* jest vynikajícím symbolistou. — *Jean Richepin* (1849) charakterisován četnými ukázkami. Je to divoký, originelní a bizzarní básník, připomínající poněkud Baudelaira. Z básní jeho zní apotheosa hmoty. „Píseň zvonku při křtu“ je trivialní a bizzarní. „Hluboká cesta“ pěknou náladu prosaickým koncem zbytečně ruší. Přál bych si raději více ukázek z jeho knihy „Moře.“ Krásnou, zvonivou formu má báseň „Slzy.“ — Genialní dobrodruh *A. Rimbaud* má tu několik

krásných ukázek. — *Maurice Rollinat* (1846), poeta přírody a hmoty, plný síly a původnosti, velký mistr formy, má zde četné ukázky. — *Armand Silvestre* (1838), autor knih pornografických, opěvatel nahoty za každou cenu, psal také etherické verše, něžné a cudné, jaké byste od něho nikdy neočekávali! Jak něžné jsou slohy „U rakve“! A jaké je to pobloužení básníka, který k vůli hamižnému nakladateli je všeho i největšího hnusu schopen! — *Josephin Soulary* (1815—1891), velký mistr sonetu, velký přítel felibrův. Umělec ryzí, snad jen proto méně známý, že nežil v Paříži, ale v Lyoně. Výbor z něho je hojný a případný. Do 14 řádků sonetu dovedl vložiti více než jiný básník do dlouhé ody, ba do celé knihy. Vedle Herediy nemá soka v této příčině. — *Sully Prudhomme* (1839) jest básník filosof. Znamenitá je delší epická báseň „Chlév Augiášův.“ Přál bych si některé z jeho drobných perel, jako: „Le vase brisé,“ „Les amours terrestres“ a j. — *André Theuriet* (1833) má zde ptačí motivy, v nichž je takým mistrem. Zdá se, že A. Heyduk jej v posledních písních svých nápodobí. — *Emile Verhaeren* (1855), belgický parnassista, je mistr koloritu. Krásná je „Meditace“ a sonet „Pečení chleba,“ pěkná drobnomalba „Velká jizba.“ „Píseň blázna“ je rýmovaný nesmysl. „Zbožně“ je rouhavé. — *Paul Verlaine* (1844), veliký mistr symbolismu. Poesie na výsost raffinovaná a spolu časem stejně naivní. Jeho verš je sama hudba. Po řádě sbírek v moderním duchu psaných náhle objevil se s knihou „Moudrost,“ v níž jsou některé skvosty poesie katolické. Bohužel, v poslední době odvrátil se ku smyslnosti až odporné (Chanson pour elle). „Škeble“ mohla býti vypuštěna. Výtečná jsou „Muka Tantalova“ i „Neštěstí,“ úvod knihy „Sagesse.“ Překrásné jsou „Terciny!“ Jen více takových dokonalých básní! Jen za tuto báseň zasloužil by si Verlaine vděk každého srdce katolického. Forma je zvláštní:

O mon Dieu vous m'avez blessé d'amour
Et la blessure est encore vibrante,
O mon Dieu vous m'avez blessé d'amour.

Přál bych si ve výboru tom Verlainovu nádhernou parallelu Nioby a Matky Boží, aneb některou jeho báseň Marianskou. — Katolického publicistu *Louise Veuillota* (1813—1883), velkého polemistu a výtečného prosaika, zbytečně tu zove Vrchlický ultramontanem, vyčítaje mu jízlivost i kynismus. Přeložil jeho vtipný sonet „Lettre a une éplorée“ (Paní, která stále bědovala). Byla by se našla vhodnější ukázka z jeho náboženské poesie. — Slavný *Alfred de Vigny* (1797—1862) má tu delší básně „Mojžíš“ a „Láhev v moři.“ — Anthologie končí ukázkami z poesie *Zolovy*, více pro kuriositu než pro cenu její.

Celkový dojem anthologie je tento: ohromná a svědomitá práce překladatelova, poesie mistrovsky dokonalé formy, obsahem většinou neklidná, rozervaná, tápající ve věcech víry, často i nelibě a příkře dotýkající se smělými slovy srdce věřícího. Málo poměrně je těch čísel, kde by umění křesťanské prosvítalo. Nesl to již úkol anthologie sám, chtějící udati ráz nynější poesie francouzské. Lásce pohlavní, smyslné nevěnováno příliš pozoru, což je chvályhodno.

Kniha je pěkně vypravena, ozdobena některými podobiznami básníků (Maeterlincka postrádám!) vynikajících. Tisk je pln chyb, často velmi nemile oku se vtírajících. Cena je přiměřená. *S. Bouška.*

Večerní zpověď. Básně *J. E. Bočka.* — **Básně.** Sepsal *J. Basl.* V Praze 1895 (!). Nakl. I. L. Kober.

Nobile par fratrum! Hledím na ty knížečky jako vyjevený. Obracím titulní list na líc a na rub, zda bych tam někde nevyslídil letopočet 1825, prohlížím si pátravě papír a tisk, zda ten potvrdí mou domněnku a zladí harmonii mezi úpravou a obsahem — ale marně. Jenom obsah je Pickovský, Vackovský a Rautenkrancovský — všechno ostatní je nové.

Z illustrované „Večerní zpovědi" stůjtež tu dvě dojemné pointy:

Ten zpěv můj, to jest zpěv labutí,
hrdlo před smrtí jenž svírá,
ústa se sice k zpěvu nutí,
však srdce — dávno umírá! —

A zítra až zas přijdu,
pak zapěji arie
své lásky již ti v hrobě,...
ty, bílá má lilije!

Pan Josef Basl je také troubadourem lásky, ale libuje si více ve hravém tonu prostonárodním. Začíná:

Touha má veliká
přes hory, moře,
přes skalí všeliká
ku Svaté Hoře.

Ku Svaté Hoře
přes hory, lesy,
dívko má milená,
spanilá, kde jsi?

A tak hluboce, jak pronikl poesii lidovou, tak důmyslně imituje i erotiku Vrchlického:

Ó to blaho, ó ty chvíle krásné,
kdy jen u vás klečím, vlasy zlaté!
U vás blaho mé je vrchovaté,
u vás láska nikdy neuhasne.

Nebo:

Tak mi dobře jako nikdy není,
v hluboké když oko tvé se dívám.

Napadají mi verše, jimiž jsem se kdysi kochal ve „Švandě Dudáku":

Zrak její roní perlesklé slze.
Proč? A skrze?

Láska p. Baslova je hrozná:

Pověz mi, má milá, proč tě mám tak rád,
že bych svého Boha pro tě zapřel snad,
že bych na mou věru pro tvůj vábný zrak
chtěl i v samé peklo přijít za to pak!

Zdá se, že máme před sebou t. zv. samouka nebo sextana. S tím se však nesrovnávají verše:

Prostou mám halenu
z hrubé jenom vlny,
ale rty celý den
písniček jsou plny.

Lůžko mé pod listím,
v stínu vonné chvoje,
Boží chrám, hudba v něm:
les a ptactva roje.

Ale už dosti škádlení. Pan Basl nám je odpustí — učenník, mučenník, — zvláště připustíme-li, že písničky: „Čí je ten domeček,"

„Prší“ a „Jarní“ se vyrovnají nejlepším písničkám Sládkovým a oprávňují k lepším nadějím. — Ale jedna věc ostává zajímavou: Že p. Kober tato nedochůdčata vydal. A potom prý nemáme čilých, obětivých nakladatelů! *K. Dostál.*

Svatba. Proslovy a díky nevěstiny a ženichovy, přípitky o svatební hostině a odpovědi k nim. Napsal *R. V. Kuttan.* Ve Velkém Meziříčí 1894. Nakl. Šašek a Frgal. Str. 94. Cena 28 kr.

Není-li pravda? Čta titul, zaradoval jsi se jako já: Zase pěkný, užitečný kousek práce! Kterási dobrá moravská duše sebrala naše překrásné lidové promluvy svatební z Kuldy, Václavka, Vykoukala a odjinud a uvila nám z nich vonnou poetickou kytku pro potřebu lidu, aby se vracel k tomu, co v minulosti měl dobrého a krásného, moudrého a zbožného . . .

Ale chyba lávky! Celá knížka jest původní práce p. Kuttanova! Řemeslný výrobek. Bez jiskry ducha a poesie. Nechutné předříkávání papouškovi, kterým se posvátná svatba profanuje.

Kniha tato značí pohrdání naším poetickým dědictvím a výsměch soudobého ruchu národopisného. *K. D.*

Naše knihovna. Řada II. „Za hradbami.“ Vzpomínky starého majora. Napsal *G. N. Mayerhoffer.* V Praze 1894. Nakl. Bursík a Kohout.

Spisovatel podává tu sedm kratších a delších novell ze života vojenského, jaký nyní za hradbami všech pevností se odehrává. Hlavní děje všech svých novell položil spisovatel za hradby Josefova. Všechny práce, třebas některé, jako „Sirotek,“ nevynikají zvláštní uměleckou koncepcí, pěkně se čtou. Charaktery osob jsou kresleny přirozeně bez hledané pikantnosti. Látkou novell těch jsou boje povinností vojenských a příbuzenských, jako v první „Z plukovního archivu,“ v němž je líčena scena ze života známého Klapky, jehož rodině na útěku jsoucí odepřel důstojník úkrytu, třeba žena Klapkova byla jeho sestrou. „Pan Lajtnant“ se zbláznil, když viděl zoufalost ženy své při svém zatčení jako sběha. V obrázku „U rodného prahu“ jest kousek byrokracie vojenské, která nedbá ani nejsvětějších citů. Boje milostné a útrapy jich jsou podkladem novell „Soudný den,“ „Baron Daorsy“ a zmíněné už „Sirotek.“ — Až na malé jiskry vojenské češtiny jest jazyk správný. *J. Blokša.*

Ze všech koutů Prahy. Rozmarné obrázky z pražského života. Napsal *K. L. Kukla.* S 92 ilustr. J. Ulricha. V Praze 1894. Nakl. J. R. Vilímek.

15 obrázků z pražského života pouličního, hospodského, loterního ajp., ze života pražské bohèmy, abych to řekl moderněji. Jeden z obrázků („Jak bylo zavedeno v Praze pití čaje“) vrací se do r. 1848. k Bakuninu, který v tehdejším zbouření naučil prý Pražany píti jak se patří čaj. Většinou vypravovány příběhy tyto rozmarně, ač ne rozpustile. Některé však i obsahem i podáním naladí čtenáře k přemýšlení i soustrasti; tak zvláště „Batalión,“ kde se v pusté

krčmě setkáváme se zničenými existencemi na př. básníka Václava Šolce, advokata Uhra a j.

Spisovateli šlo více o věrné vylíčení postav a událostí, než o kresby umělecké; avšak charakteristika jeho povznáší se nejednou k ceně umělecké, aspoň formalně. Duševný život bytostí těchto stojí z pravidla hodně nízko, a takto ovšem máme v pracích těchto více staffaž pražského života i s tou pouliční hantýrkou, než samostatné ukázky umění. Jest-li pravda, že střediska pražského nočního života, bez nichž se konečně velké město už neobejde, nejsou doupaty neřestí, a že i ty zábavy jejich směřují k probouzení ducha vlasteneckého, bylo by to dosti potěšitelno. Spis praví: „Oč je v Praze méně hlučněji a divočeji (!), o to je zde pobyt pro lidi dobré vůle bezpečnějším, spokojenějším a půvabnějším, a naše stará zlatá matička bude se moci povždy honositi pověstí města idyllického, dokud nezmění svou prostotu, a zůstane podobna milému družnému krbu rodinnému, klidné, počestné české domácnosti!“ Kéž by tak bylo, ale dle některých obrázků samého spisovatele a jiných nezdá se to bohužel býti venkoncem pravda.

Spisovatel dobře pozoruje a obratně vypravuje; čeština celkem dosti správná mohla by někde býti ještě poopravena. *P. Vychodil.*

Jules Verne: **Doktor Ox.** Přeložil *L. Schmidt.* Třetí vydání. V Praze 1893. Nakl. J. Otto.

Jedna z nejstarších prací Verneových, vtipná a originelní. Dr. Ox se svým famulem Ygenem vleje nový, nebývalý život do idealně líné krve obyvatelů Quiuquendonu pomocí kyslíku, jímž prosycuje vzduch. Výsledkem jsou ovšem výjevy drastické komičnosti, ač nutno poznamenati, že by humorista lepšího zrna než Verne byl jistě z této vděčné myšlenky vytěžil mnohem působivější sceny než rámus v divadle a konečně i směšné tažení do boje proti sousednímu městu proto jen, že r. 1135. kráva obce Virgamenu vešla na půdu kikandonskou a zde začala se pásti.

Úprava díla je pěkná, překlad uspokojivý. *M. Zavoral.*

Levné svazky novel. Č. 6. *Jean Richepin:* „Bizzarní smrti.“ Přeložil *Em. z Čenkova.* V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Cena 10 kr.

Názvem vystižen celý obsah. Extrakt všeho, k čemu třeba ocelových nervův a co možno málo vkusu, má-li člověk na podobné lektuře nalézti zálibu. Místo mnoha dokladů pouze jediný: „Deshouli crès“ — člověk, hledající ve všem a všude cosi „nepředvídaného.“ Usmrtil svou milenku, balsamoval ji a „pokračoval dále ve svém milostném poměru“ (!). Zločin zůstal neobjeven, proto se udal sám. Obhájce tak skvěle ho obhájil, že osvobozující výrok poroty byl téměř zajištěn. D. chopil se slova, vyvrátil celou obranu a dosáhl „nepředvídaného“ výsledku: ortelu smrti. Když přišel kněz, aby ho vyzpovídal, chtěl napřed, aby kněz jemu se zpovídal, a když se tak stalo (!!), odbyl ho vtipem. Měl býti guillotinován; smrti, rozumí se,

pranic se nebál, jen se lekal, že by mohl býti popraven způsobem obyčejným. V posledním okamžiku sebou trhl, tak že mu „byla odťata svrchní část hlavy, jako když se odloupne čepička s vejce na měkko uvařeného!“

K ukázce této, tušíme, netřeba přidávati ani slova, aby čtenář nabyl přesvědčení, že škoda píle, jakou očividně p. překladatel črtám Richepinovým věnoval. *M. Zavoral.*

Kabinetní knihovna. Sv. 66. *Josef Braun:* „Ze zlých i dobrých časů.“ Tři histor. povídky ze 16. stol. V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček.

Ani tyto povídky neobsahují ničeho, co by celkový obraz spisovatelské činnosti Braunovy obohatilo nějakým novým, rázovitým tahem. I zde se jeví týž svědomitý, pilný kronikář, snažící se poutavými, kulturně poučnými obrázky znázorniti českému lidu přednosti i vady předků, vzpomenouti mu na jich utrpení a pokud to není na úkor uměleckosti díla, přímo napomínati a varovati. Klidným, pouze místy, a to ne vždy šťastně, trochu vřelejším tonem vypráví o dnech minulých hledě popisy a napodobením staré mluvy vzbuditi ve čtenáři pravou náladu. Že to k pojmu histor. povídky ještě nestačí, o tom, tuším, dávno již sporu není, a tak cena spisů Braunových roste či klesá dle toho pouze, pokud v té či oné knize buď zajímavou událost z archivů vynesl, či výsledkem kulturních studií k poznání zvyků, mravů, způsobu života našich předků přispěl.

V povídce prvé ukazuje na lehkověrnost, s jakou sedáno na lep šejdířům slibujícím objevení pokladů; jistě nepochybil, že ve zvláštním dodatku tendenci svých řádek vyslovil moralisující sentencí: „Za svého nepřítele hlavního pokládej každého, kdo by ti namlouval, že můžeš zbohatnouti jinak než poctivým, ale neunavným přičiněním.“

„K Martinkům,“ obrázek z časů zlých, kdy selský lid, nemoha déle snášeti týrání od šlechty, vypovídal poslušenství a pojil se ve sbory, ohrožující veřejnou bezpečnost. V sedláku Jírovi snažil se Braun markantně nakresliti typ českého sedláka, vzdorného a hrdého — trochu tradicionelní líčení lidu po způsobu Třebízského, — ale ihned hotového k odpuštění, žádáno-li pro lásku Boží. — Nejdelší povídka „Dva strýcové“ se nám líbila nejméně: zde upřílišeno až na škodu pravděpodobnosti. *M. Zavoral.*

Ottova Laciná Knihovna Národní. „Mezi sedláky a pány.“ (Nad Němnem.) Napsala *E. Orzeszkova.* Přeložil *J. Paulík.* (O.)

V romanu Orzeszkové stýkají se typické postavy různých společenských stran šlechty a zemanstva polského. Typy jsou co nejzdařileji vybrány a co nejpečlivěji charakterisovány. Rozdílné jejich snahy a tužby stýkající se ve vzájemném poměru podávají vděčnou látku k psychologickým rozborům, v nichž jest spisovatelka chvalně známa i z dřívějších svých prací (připomínáme z děl do češtiny přeložených: „Ztracený,“ „Přeludy“ a „Meir Ezofovič,“ obrázek ze života haličských židů).

Pan Teofil Rožic, velký pán, jenž byl promarnil své ohromné jmění až na nějaké statky nad Slučí, repraesentuje onu kategorii někdy velmocné šlechty, kterou Kraszewski líčí ve svém romanu „Morituri.“ Pokolení fysicky i mravně zničené hýřením ve světových městech, bez vyšších snah, bez životní síly, neschopné k založení generace lepší.

Zdravější, ale vždy ještě stínem beznadějnosti obestřená postava jest pan Benedikt Korčínský. I on jest potomkem rodu slynoucího bohatstvím a slávou; ale odkázán jsa na vzdělávání poměrně malého statku, ztrácí v klopotném boji o živobytí pružnost duševní. Pracuje úsilovně až do únavy a nevidí žádných výsledků. „Práce není neštěstím, jedná se pouze o půdu, ve které člověk pracuje a o — výsledky. Musíš-li na každém kroku hlavou do zdi vrážeti, a při tom mysliti, že vše, cokoliv bys učinil, jde k čertu...“ Výsledky hmotné neodpovídají vynaložené práci. Není potom divu, že jest pan Benedikt nevlídný vůči svým domácím a sousedům rolníkům, s nimiž se hašteří a soudí o každou píď půdy, o každý groš odškodného za polní pych.

Švakr pana Benedikta, pan Dařecký, se svou rodinou náleží k boháčům, kteří jmění svoje a vnější lesk, jimiž se se vší okázalostí obklopují, považují za modlu, jíž se bez rozmyslu klanějí. Děti jeho jsou loutky, vychované v eleganci nadutosti. Pravé šlechtictví je zde setřeno nešetrným sebevědomím mamonáře. Ze šlechtice stal se úzkoprsý, sobecký, nešetrný prospěchář.

Domácnost pana Kyrla, domácího přítele pana Korčínského, je typicky polská. Muž nemá schopnosti ani vůle k práci vážné. Jest darmochléb, který otírá se o kliky panských domů, stará se o svou zábavu zaháleče. Malý stateček spravuje manželka, která snaží se dáti dítkám aspoň takové vychování, které by jim stačilo k tomu, aby se jednou ve světě samostatně vyživily. Miluje svého muže vášnivě a vyhovujíc jeho slabostem, pracuje neunavně ve dne v noci.

Malíř Zikmund Korčínský byl již v obsahu díla podrobněji charakterisován. Také dekadenční dědic vznešených idealů svého otce, neschopný opravdové práce.

Zcela jinak působí na nás líčení zemanův a sedláků ze sousední Korčínskému statku vesnicí Bohatyrovičů. Tam je zdravá práce, život na základě přirozenosti. Nejsou sice Bohatyroviči příliš požehnaní statky vezdejšími, ale práce jejich dostačuje úplně k slušné výživě. Bývali dříve v bližším styku s dvorem Korčínským. Anselm chtěl pojati za manželku Martu, příbuznou pana Benedikta; ona však bála se práce a odřekla mu. Nyní žijí se dvorem dokonce v nevůli. — Autorka líčí život na vsi s nevšední láskou a nejsprávnějším pochopením vlastního názoru. Jest nám, jakoby neustále poukazovala k tomu, že jedině život rolníkův jest onen, ve kterém člověk dochází nejpřiměřenějšího uspokojení.

A konečně hlavní moment v celém romanu jest: sblížení se šlechty venkovské se stavem selským. Odložení zastaralých předsudků, sloučení dvou dosud nepřirozeně odloučených živlů ve zdárnou jednotu.

Šlechtična Justina Korčínská provdá se za sedláka, Jeníka, jenž se nám zdá ovšem býti značně idealisován, což nás však při spisovatelce a Polce nikterak nepřekvapuje ani neuráží. Justina nahlíží, že čeká ji lepší úděl po boku milovaného muže ze stavu selského, než v nezdravém ovzduší šlechtického paláce. Rozebírati zde psychologický proces, jenž se v nitru dívky odehrává, vymyká se z úzkého rámce naší rozpravy. Stačí podotknouti, že postava Justinina jest spisovatelkou zvláště krásně vylíčena

Druhým prostředníkem mezi šlechtou a lidem jest syn Korčínského, Vitold. Jsa vychován moderními ideami na vyšší škole hospodářské a nadán bystrým duchem, poznává za svého pobytu na statku otcovském, že jest otec neprav, nakládaje se svou čeládkou přísně a nešetrně a považuje sousedící rolníky za své úhlavní nepřátely, s nimiž jest mu vésti boj o život. Nepochopuje také, proč by se měl jeho otec kořiti osobám, které vzděláním a hodnotou mravní stojí daleko pod ním, jen proto, poněvadž mají více peněz a bezstarostnější život vedou.

Nová generace ozbrojená zásadami lidumilnosti a rovnoprávnosti přichází nutně v rozpor s generací starší, konservativní. Že se neobejde bez šarvátek, jest přirozeno, zdá se, že otec a syn úplně se odcizí. Ale v pravý čas poznává pan Benedikt, že syn jeho není blouznílek, není revolucionářský novotář — vidí, že Vitolda dotkl se bol a celé utrpení života že vtisklo jeho mladé duši svou pečeť. Vidí, že myšlenky synovy mají podklad hlubší, že v jejich provedení leží zdárná budoucnost. Otec a syn si porozumějí, usmíří se a shoda jejich jest zárukou, že nadále spojenými silami pracovati budou ne o to, aby se snížili k lidu, ale aby lid povznesl se k nim.

Odkládáme zdařilou práci Orzeszkové s uspokojením. Jest v ní mnoho trpkosti, mnoho rozporu, mnoho bolu neusmířeného, ale celkový dojem díla není negativní. Mluví z něho budoucnost tělesně i duševně zdravého pokolení a vědomí započínající práce do budoucna uspokojí čtenáře. A to lze říci o velmi málo dílech naší současné literatury.

F. Sedlák.

Charakteristické obrázky o přírodních a kulturních poměrech státův evropských. Ze spisů Dra. Buchholze a j. upravil a sestavil *Klement David.* V Telči 1894. Nakl. E. Šolc. Str. 178. 4 sešity po 30 kr.

Toto dílo dle slov pana spisovatele ve předmluvě není práce samostatná, a to, dle jeho mínění, ceny mu neubírá; lepší je dobrý překlad práce důkladné než chatrné, na vlastních pozorováních a zkušenostech nezaložené dílo původní. Správně řečeno. Spis p. Davidův jest opravdu práce cenná, zajímavá a bude všem, kdož zeměpisu vyučují, zajisté vhod. Kniha celkem podává tolik, kolik p. spisovatel v předmluvě slibuje. Ve spise svém pojednává o přírodních a kulturních poměrech všech státův evropských mimo říši Rakousko-Uherskou. O této slibuje napsati svazek zvláštní. Sotva se mýlíme, že p. spis. pojednávaje o přírodních poměrech států s naší říší sousedících sám pociťoval, že tento vydaný svazek bude kusý, jelikož je z něho vytrženo — srdce evropské. Přirozené souvislosti této měla i kniha

hověti, po případě mělo býti naše soustátí předem popsáno a ostatní státy kolem našeho seskupeny. Ale i tak s povděkem přijímáme, co nám spisovatel podává. Promluviv o důležitosti povahopisných obrázků zeměpisných, předvádí nám jich XVII skupin. Tyto nám povstaly vzájemným propletením dvou dělidel: poměrů přírodních a útvarů státních. Následkem toho skupiny ty nejsou přesně odděleny, což však není větší závadou. Také postup mohl býti po skupině VII. (Rumunsko) správnější než je v knize, ale ani té výtce značné váhy nepřikládáme. Spořádej a seskup si každý podobizny, jak chceš, jen když jsou jednotlivé obrazy jak možná správné a pěkné. Po této stránce patří největší části „obrazů" ve spise tomto plná chvála. Zvláště v první části knihy jsou krátké články krátkými, obsažnými větami napsány. I jinak najdeš v přední části knihy více předností, méně vad a nedostatkův. Upozorníme-li tuto na některé, činíme tak jen s dobrým úmyslem knize prospěti.

Předem poznamenáváme některá věcná nedopatření. Na str. 20. mohla a měla se státi zmínka o obchodní cestě, vedoucí od Terstu k Vídni, Moravou k Visle a Baltu. — Na str. 70. praví se o kapli na Sněžce: „Od r. 1824. užívá se kaple za odpočinek pro cestující... Od r. 1850. věnuje se kaple zase bohoslužbě." — Na str. 75. byla vhodná příležitost vzpomenouti starých Slovanů při dolním Labi. — Na str. 78. vypravuje se, že Tacitus o jantaru, o jeho vzniku „nejpodivnější náhledy pronesl, považuje jej za zkamenělou pryskyřici," a přece se týž vznik naznačuje na konci téhož odstavce. — Je pravdivou věta na str. 95.: „Není bohatší a krásnější země nad Srbsko"? — Na str. 104. ve stati o Římu učiněna sice poznámka o „náboženství, jež i císařské vládce si podmanilo a Řím podruhé hlavou světa učinilo," ale to je věru velice málo o nejdůležitějším zjevu kulturním ve všech dějinách světových. Je přece na titulní stránce napsáno „o přírodních a kulturních poměrech státův evropských"! — Na str. 146. mluvě o Tuileriích, spisovatel si odporuje. — Najdeš ve knize tu a tam nejasnosti: „ručnice na klínky" (122) a j. — Více výtek bylo by činiti stránce jazykové. Jsme o tom přesvědčeni, že p. spisovatel snažil se všemožně o přesnost jazykovou, ale věru těžko z němčiny překládati a nechybiti. Tak na př. najdeš ve knize mnoho cizích slov; je pravda, že látka sama k tomu mnohdy nutí, a pak není kniha psána přímo pro mládež: ale jisto je, čím méně cizích slov, tím lépe. Při skloňování cizích jmen měli bychom se důsledně říditi dle nauky Gebauerovy v §§ 164.—167. A když se již odchylujeme, buďme aspoň důslednými. (Na str. 121. „z Göschen," na str. 122. „od Göschenen.") Pro německý slovosled a zbytečné užívání náměstek bylo by lze dosti dokladův uvésti. Ve zbytečné větě na str. 25.: „Bohužel, nebylo (v Kristianii) náležitého programu stavebního, nové stavby zabíhají do země" (! m. na venkov). — Na str. 37.: mají tutéž uniformu; až ke vratům kariským (Kara — karský, srv. Vltava — vltavský). — Str. 49.: produkty naftové. — Str. 57.: Inn u Passova k vůli kráse krajinné dává přednost skalní těsnině před rovinou. — Str. 65.: Tato horská skupina... Ona jest... schůdna... — Str. 68.: Ač jméno „Kravín" není pěkné, přece náleží k nejvznešenějším krásám této krajiny (m. ač jméno její „Kravín"...). — Str. 69.: Krkonoše... náležejí k málo úplně vyvinutým horstvům hřebenovitým (m. „málo" snad míněno „k nečetným"?). — Str. 71.: Než uvidí výletník Zámrsky, překvapen jest na vysokých za nimi polích pohledem, jenž... — Str. 84.: Odbývají knihkupci svou říšskou radu. — Str. 95.: Vepři krmí se odpadlými duběnkami (snad žaludy?!). — Str. 111.: Často nalezeny (v Pompejích) kostry lidské nebo těly učiněné dutiny ve stuhlém popelu, jež sádrou se zachoval. (Kdo tomu rozumí?) — Str. 115.: Na jisto (?) očekávati lze nové spojení mezi Sicilií a Afrikou. — Str. 144.: Francie předčí (?) nad řecký poloostrov... vlivem moře. — Str. 145.: Rozvodí ukazují všude mezery a pohyby. — Z ostatních chyb přičísti třeba mnoho na vrub tiskárny, nicméně třeba ještě na tyto věci upozorniti. Staví, m. stavějí (9); mnohosti vody (7. p., str. 57.); (zemáky) jí se se solí (67); doví se

(3. mn., str. 73.); bř*iz* (74, srv. Gebauera); do výše Šipka — průsmyku (87); u majáku rumunského (?!) břehu (88); dlažínky (dlážděný chodník, 89, nové slovo?); okřídlený kammenný lev pozdravuje nás, vjíždíme-li do přístavu ze sloupu na kamenném břehu Piazetty (101, za slovem „přístavu" patří čárka, m. „ze" se); tvar „Neapolan" (109) nezvyklostí zaráží, jako bychom řekli: Konstantinopolan; s mohutným sloupov*ým* (! 111); Tri*m*akria, m. Trinakria (113); povlovný svah (127); z jedné bažinaté krajiny do druhé (142); Mecbeth, m. Macbeth (164); kteří z ní nedobytnou pevnost učinil*y* (! 115) a j. Str. 59., 100., 120., 172. tiskové chyby.

Tisk je zřetelný, úprava pěkná. Spis p. Davidův čtenářům doporučujeme. *J. Funtíček.*

Almanach „Zlaté Prahy." R. II. Kalendář na rok 1895. Péčí redakce „Zlaté Prahy." V Praze 1894. Nakl. J. Otto.

Nádherně vypravený a četnými illustracemi vyzdobený almanach „Zlaté Prahy" kromě „Kalendaria," k němuž připojeny jsou ukázky „z národního mudrosloví," v části slovesné podává pestrou směs básní, povídek, novell, náčrtků, článků cestopisných, literarně historických (Štěpánek: „Vánoční mysteria v Rusku"). Z básní nejcennější je reflexivní báseň R. Jesenské: „Meditace hřbitovního zvonku," vynikající pěknou myšlenkou a napsaná ráznými verši. Kromě této básně nalézáme tu více méně cenné veršované příspěvky K. Prokopa, J. Vrchlického, A. Heyduka, J. Machara, Fr. Svobody, J. Šnebergra („Píseň rolníkova"), A. Mužíka. Z povídek a náčrtků nejzdařilejší je náčrtek „Ubohý Befka" od M. Jahna. Autor velice dojemným způsobem líčí tu osud ubohého, hluchoněmého sirotka Befky, jejž nesvědomitý, hrubý strýc přijímá za pasáka, aby ho ubil a zmocnil se jeho polností. Autor slibuje celou řadu takových povídek lidumilného rázu, na něž se těšíme. Delší povídka Fr. Svobody: „Hra pocitů" vypravuje o chvilkové neshodě mezi milenci. Kresba „U zeleného hroznu" předvádí řadu postav z nepatrné hospůdky a smutnou historii oficiala Rubáška. Pěkně se čte „Upomínka (!) bývalé učitelky" od J. Laichtera. „Hřích" od O. Červinky chce čtenáře přesvědčiti o tom, že „mnohdy ctnost bývá hříchem"; ale vypravování Červinkovo nepřesvědčí nás, abychom přisvědčili jeho paradoxní myšlence. Podle toho děvče mělo by se líbati s každým, s kým poprvé se setká a na koho učiní nějaký dojem. Podivná mravouka! Bezvýznamny obsahem i rozsahem jsou příspěvky Al. Jiráska, Fr. Flose, J. V. z Finberků, Ot. Jirmáře, G. Preissové. Zvláštní váhy nepřikládáme ani cestopisným črtám a vzpomínkám v almanachu uveřejněným.

Úprava almanachu, jak již řečeno, je skvostná. *A. Vrzal.*

J. Šmaha: Americké táčky. Dojmy se zaokeanské cesty. V Praze 1894. Nakl. J. R. Vilímek. Str. 90. Cena 50 kr.

V minulém čísle „Hl. lit." upozornili jsme na „Průvodce do Ameriky" určeného hlavně pro ty, kdo tam hledají štěstí své. Dle něho obraz Ameriky nebyl příliš lákavý, poněvadž se v něm maluje prosa skutečného, trpkého života v zemi cizí s poměry našim nepodobnými. Že však i našinec v Americe vesele žíti může, poučuje nás tento spisek. Spisovatel zajel si tam ne za prosou, nýbrž jako

turista s penězi v kapse a jako milý host podívat se na výstavu do Chicaga. Krajané američtí snažili se též známému členu Národního divadla pobyt jeho všemožně zpříjemniti, proto není divu, že obrázky jeho malují Ameriku růžově a že jsou plny humoru.

Látku rozdělil sobě spisovatel na sedm oddílův a dodatek o cestě z Anglie. V prvním článku popisuje rozmarně a názorně cestu přes moře na parníku Elbě, při níž dle jeho vypravování držela se česká výprava nejstatečněji. V „Newyorských párnech" dává nám nahlédnouti trochu do života hlavního města Unie. V oddílu „Z New-Yorku do Chicaga," jak každý už uhodne, popisuje cestování na amerických drahách. Že jako herec si všímal popředně svého odboru, jest zcela přirozeno, a proto též pěkně, jak by jiný nedovedl, vypravuje ve čtvrtém článku „O divadlech amerických." Hlavním cílem cesty, jak již řečeno, bylo Chicago — o výstavě samé mluví velmi málo — proto nejvíce dojmů je odtamtud, které dále líčí pod nápisy „Z chicagského turfu" a „Chicagské paběrky."

Vypravování je lehké a živé, pobaví se jím každý, jestliže ho jen nedozlobí cizí výrazy někde zbytečné, k jichž luštění aby byly dva slovníky, anglický a francouzský.

Případný obrázek ustálenosti našeho pravopisu podávají nám titulní listy této knížky. Na vnitřním snad od spisovatele je: „Dojmy se zaoceanské cesty," illustrator obálky má cestu již zaokeanskou.

J. Blokša.

Knihovna lidu a mládeže.

Dr. Pius Maria Mortara čili Dítko Prozřetelnosti. Svéživotopis. Na oslavu stoleté ročnice narození Pia IX. česky upravil *Alois Kolísek,* doktor filosofie. V Brně 1894. V komisi J. Barviče. Str. 56. Cena 25 kr.

Před pětatřiceti lety byl v Evropě o jméně „Mortara" velký pokřik. Dítě židovské, v nebezpečí smrti od služky tajně pokřestěné, odňato pak dle zákona církevního rodičům (v Bologni), aby bylo křesťansky vychováno. Pius IX. ujal se ho a staral se o ně až do smrti své. Bouře diplomatická i novinářská zaburácela Evropou; vždyť šlo o žida a o papeže! Tento nepopustil, a tak Mortara ostal v řádě Augustinianů, který si byl oblíbil.

Životopis jest velmi zajímavý; jediná vada jeho jest, že je příliš stručný. Budiž čtenářům našim i do knihoven lidových doporučen co nejlépe. *P. Vychodil.*

Kytice. Sbírka zábavného a poučného čtení pro mládež. Sv. 23. *K. Šmída* „Vybrané povídky." Přel. *K. Petřík.* V Praze 1894. Nakl. I. L. Kober.

Šmíd je ve svých drobnějších povídkách působivější shrnutým dějem, nemá tolik místa na dlouhá, nudná, moralisující kázaní jako v prácech delších. Jinak i drobné povídky nezapírají nikde dobrých i slabých stránek svého původce: na jedné straně táž průhlednost a přístupnost slohová, zřetelná dikce, ušlechtilé snahy ethické, všude silně patrné, hluboká víra v Boha, odplácejícího dobré a trestajícího

zlé, jako na druhé nereelní líčení života, obrazy ploché, situace vymyšlené, náhodné, zbarvení často romantické, cit přehnaný, přeteklý a j. Český překlad „Vybraných povídek“ mohl býti svižnější. Mluví-li pouhý pasáček: „Nyní však jest nám jíti potichu,“ nebo: „Bylo mi v zimě doma stále přísti“ a pod., není to ani přirozené ani hezké.

J. Horský.

Bibliotheka mládeže. Red. Xaver Dvořák. Seš. 5. „Sněhový medvěd.“ Z frančiny přeložila *B. Pazderníková.* V Praze 1894. Nákladem Cyrillo-Methodějského knihkupectví.

Po dlouhé době bloudění literarním suchoparem, nezáživnou, nudnou lekturou maličká oasa svěží, upřímné poesie. Povídka o lásce dvou dětí, bez pruderie, čisté, jasné.

Nils Biard, dítě pobřežního Norska, má v sobě zárodky umělecké. První jeho dílo, sněhový medvěd, postavený na rodné návsi, vzbudí obdiv a úžas v zástupu maličkých.

„Víte, co jsem udělal?“ táže se Nils dětí vítězoslavně.

Nikdo neodvážil se odpověděti. Měliť veliký strach, aby se nezmýlili. Za nastalého ticha ozval se slabý hlásek: „To je medvěd ledový,“ řekla Lina, sestřenička Nilsova.

„Uhodla!“ zvolal Nils záře radostí. „Je to maličká čiperka! Pojď, Lino, a podívej se naň dobře. Neměj strachu, on tě nesežere!“ atd.

Přijdou zvědavé kmotry, sousedky, starý Biard, jeho žena a všickni se diví.

Nils Biord, hoch zvláštní, „veliký ničema,“ jak říkával o něm otec i matka častokráte, když rukama klátě a mrzutě hledě, šel po nějaké domácí práci, která mu nevoněla, má jen k umění náklonnost. Nejmilejší společnicí a vděčnou obdivovatelkou jeho primitivních výtvorů ze dřeva, hlíny, vosku, chleba je mu jeho milá sestřenička Lina. Z těchto zárodků vyroste pozdější láska obou mladých lidí. Nils dostane se na vzdělání do Stokholmu. Stane se slaveným umělcem a předmětem hrdosti rodné obce. Ale přijde doba kritiky chladné, střízlivé, konečně nepříznivé. Nils zasáhnut bolestně v duši, opustí svět umění a vrátí se domů. Stanoví si, že zůstane sedlákem. Ale zde mu napravuje hlavu a energicky povzbuzuje sestřenka Lina, která zatím rozvila se v dívku krásnou tělem i duchem.

„Mám potřebí odpočinouti si,“ namítá jednou Nils.

Lina vypukla v smích. „Odpočinouti si! Hleďte, hleďte na toho stařečka! Což někdo o tvém věku odpočívá?“

Jednou zašli spolu ke skalám, kde Lina objevila skladiště hlíny. Zajímalať se o vše, co týkalo se sochařství a tak znenáhla poznala i hlínu, sochařům se hodící. Nils shledal, že její hlína je výborná a hovoře, uloupl kus a jal se ji hnísti, aniž věděl, co z ní dělá.

„Podívej se,“ řekla mu najednou Lina, „na ono dítě, jež leze po skalách naproti nám. Jak svižné, jak obratné! Jistě že vidělo poletovati tu kajky a hledá jejich hnízda.“

Za hovoru jejího dítě, klučina asi 8- nebo 10letý, zachytilo se viklajícího se kamene: kámen se utrhl, spadl a strhl s sebou i dítě.

Lina nemohla se zdržeti výkřiku. „Ó ten chudinka! Jest poraněn zajisté! Vidím krev na jeho košilce... Pojď se rychle podívat, Nilsi!... Avšak ne, nezlomil si nic... vstává... oprašuje se... Již opět leze... Ó ten statečný mužíček!...“

„Jest příkladem vytrvalosti, není-liž pravda?“

„Ovšem že... a přece si ublížil... Jen aby znova nespadl... Jest opatrný... podívej se, jak dává pozor!... Už je tam!... Nemýlil se, našel hnízdo... již tam hrouží ruku... dává prach do pytle... No! už je hnízdo prázdné a pytel hodně nadmutý... Šťastnou cestu při sestupování!“ — Nils hnětl horlivě hlínu.

„Co pak to děláš?... A, to bude malý výběrčí prachu kajčího! Viď, že jsem uhodla?“

„Zajisté, právě tak jako jsi uhodla tehdy, že to bude medvěd ledový, drahá sestřeničko! To se hodí velmi dobře... Jestliže se mi to podaří, odnesu si malý tento model a provedu ve Štokholmu velikou sochu.“

Nils odjel druhého dne. Model se zdařil. Zdařilo se i druhé dílo: mladá dívka v norském kroji, předoucí u kolovrátku. To byla Lina. Nils Biord byl navržen, aby dostalo se mu velké čestné medaile a nikdo neodvážil se protiviti se tomu. Nils vrácen byl opět umění. Požádá ještě za ruku Lininu, neboť „nezná dívky, jež by se lépe hodila za ženu umělci a sedláku norskému, jímž býti za čest si klade...“

J. Horský.

První moravská obrázková knihovna pro českou mládež. Pořádá J. Soukal. R. V. č. 13. „Dětská směska.“ Chůvičkám, aby dítkám vyprávěly, podává *K. Čermák.* Illustruje K. L. Thuma. Ve Velkém Meziříčí 1893. Nakl. Šašek a Frgal.

Sbírka obsahuje 30 krátkých a kratších povídek rázu často anekdotního a původu i cizího. Krátké ruské pohádky jsou sem vloženy vhodně. Valná většina sbírky však není pro „chůvičky k vyprávění,“ nýbrž svědčí dětem již dospělejším (na př. životopis Filipa M. Opitze, „Moc národní písně,“ „Strýček Vít“ a j.). — Illustrace Thumovy knihovny nikterak neokrašlují.

J. Horský.

R. VI. čís. 1.—2. „Z věků minulých.“ Sbírka povídek dějepisných. Napsal *A. B. Šťastný.* Str. 124. Cena 28 kr.

Sbírečka tato obsahuje 13 drobných dějepisných povídek a pověstí českých. Z povídek nejcennější a nejobšírnější je „Poruka,“ čerpaná z doby Přemysla Otakara I. Rytíř Záviše byl příliš ukrutný k poddaným, mnohdy je týral až k smrti. Jedenkráte trýzněn zlým svědomím v noci vnikl do domku Hněvsova, trýznil Hněvsu, smrtelně poranil, a tu syn Hněvsův ve hněvu rozrazil rytířovi lebku. Dlouho se pak Oldřich, syn Hněvsův, skrýval, ale když uslyšel, že ves, z níž pochází, má platiti poruku, nevydá-li vraha rytířova, dostaví se k soudu sám, ale jest osvobozen. Povídka sama je pěkně vypravována, ale historického je v ní málo. Ostatní drobnější povídky čtou se pěkně, ale nemají zvláštní ceny.

Č. 5.—6. „Dvanáct obrázků ze přírody.“ Nakreslil *Stanislav Řehák Kamenický.* Str. 94. Cena 28 kr.

Úmyslem p. spisovatelovým bylo, podati dětem prosté obrázky, z nichž by děti jaksi názorně, lehce poznaly vlastnosti známějších zvířat. A úmysl ten autor se zdarem provedl. Obrázky jeho skutečně věrně a poutavě líčí život zvířat a jejich vlastnosti. Podobných knih více!

Č. 7.—8. „Ohlasy slavné minulosti.“ Básně výpravné. Sepsal *K. V. Kuttan.* Str. 90. Cena 28 kr.

Sbírečka básní Kuttanových nemá pražádné ceny. Kuttan je špatný veršotepec, básnílek, který pro verš a rým dopouští se křiklavých chyb mluvnických, ode kterých, jako učitel, měl by varovati děti. Kuttan píše: z nějž (str. 9.), zkrotějí, zabránějí (str. 9.), vidíce (str. 12.), ztrácí (3. osob. množ. č., str. 18.), byť by (29) atd. Proti rythmu a rýmu prohřešuje se p. Kuttan na každé stránce. Patrně p. autor spoléhal na vlasteneckost látky svých povídek, v nichž obviňuje sbor kardinalů, že Husa uznal za kacíře, ač prý byl „nevinný bludů“ (kdyby byl na sněmě Kostnickém býval p. Kuttan, byl by mohl poučiti kardinaly o tom, co je blud a co není bludem), Sigmundovi vytýká, že nedržel slova, nazývá ho ohavou a podobnými tituly. Neškodilo by p. Kuttanovi, aby místo psaní chatrných básní trochu bedlivěji prostudoval dějiny a snad také nahlížel častěji do české mluvnice.

A. Vlas.

Levné svazky novel. Č. 26. *V. Nemirovič-Dančenko:* „Zlato, zlato, zlato!“ Z ruštiny přeložil *Fr. Mach.* V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Str. 94. Cena 10 kr.

Známý také u nás spisovatel a cestovatel Nemirovič-Dančenko vypravuje v přítomné knize o své cestě do Monte Carla a Monaka, tohoto loupežného hnízda, kamž přichází množství lidí, aby tu ztratili jmění, čest a skončili život samovraždou. Autor vypravuje velmi zajímavě o typech a hrůzách rouletty, líčí její zařízení, a to s tím úmyslem, aby čtenáře varoval od této peleše, jež ve všech navštěvovatelích vyvíjí lakotu, zlobu, závist, zoufalost. Hnízdo to plno krupierů, lichvářů, falešných hráčů, penězokazů, prodaných ženštin a tomu podobných existencí. Nákažlivost tohoto místa popisuje spisovatel takto: „Věc spočívá v tom, že rouletta jest vypočtena na nejnižší pudy člověka, na jeho ziskuchtivost. Vždy bývá okamžik, kdy vyhráváte, nikdo však nemá tolik síly, zůstati při tom. Kdyby člověk uměl přestati — rouletta by praskla. Ale vy se roznítíte, rty vaše se otvírají vždy šíře. Žádáte vždy více. A konec konců jest, že vaše peníze se octnou úplně v banku rouletty, a vy jste žebrákem v plném smyslu slova!“

Nepatrný spisek tento je skutečně velmi poučný, škoda jen, že p. autor na dvou místech beze všech důvodův opakuje hloupý klep, jakoby jesuité byli přemluvili knížete monackého, jenž chtěl zničiti toto zlodějské místo, aby herny neničil! V překladu českém plno chyb.

A. Vlas.

Romanová knihovna „Světozora.“ Sv. 32. *J. Habberton:* „Dvojčátka paní Mayburnové,“ a co všecko tato paní zkusila zrána, v poledne, odpoledne a na večer za jediný den. Přel. *Ant. Malá.* V Praze 1894. Nakl. F. Šimáček. Str. 80. Cena 24 kr.

Pí. Malá podává tímto třetí již povídku anglického spisovatele J. Habbertona v překladu čtenářům českým. První povídka ze života dětí, nadepsaná „Helenina drůbež“ líbila se nám nejvíce; v druhé, „Děti jiných rodičů,“ bylo již méně jadrného humoru, a „Dvojčátka paní Mayburnové“ je četba dosti nudná. O čem se tu vypravuje, poví dosti určitě nadpis knihy samé. J. Mayburn trávil všecek čas téměř od rána do noci v obchodě, po večeři rád ještě odskočil si do klubu, nerád se mazle s dětmi; a tak žena jeho opuštěna manželem, věnovala se zcela dětem, jimž z veliké lásky všecko dovoluje, čehož manžel její nerád vidí. Humor spisovatelův, který v dřívějších knihách tak mocně vytryskoval, zde téměř vyschl.

Jazyk český zasluhoval by větší šetrnosti, než jakou mu věnovala pí. překladatelka. *A. Vlas.*

Sbírka spisů pro mládež vynikajících českých spisovatelů. Č. 3. „Čarovné květy.“ Původní pohádky od *Fr. Hrnčíře.* S 5 obrázky. V Praze 1894. Nakl. Dr. Fr. Bačkovský. Str. 104.

V knize této obsaženo 15 pohádek, vhodných pro malé čtenáře. Co se týče „původnosti,“ nedovedli bychom udati pramenů, z nichž snad p. autor čerpal; že však všecky pohádky nejsou plody jeho fantasie, to dosvědčí na př. pohádka „Čaroděj Žita,“ „Strýček Příhoda“ a j., které patrně autor pouze zpracoval dle starších pramenův. Některé pohádky, na př. „Bohatství neblaží“ a „Plevník“ jsou velice pěkné. Hrubší jsou: „Olbřím,“ „Bazilišek.“ *A. Vlas.*

Zábavná bibliotheka. Dílo 136. „Obrazy z katakomb.“ Šest povídek z prvních století církve římské. Napsal *Ant. de Waal.* Přel. *Dr. Tomáš Korec.* Díl II. V Brně, dle obálky 1894, na titulu 1893. Nákl. papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských. Str. 235. Cena 75 kr.

Na I. díl těchto „Obrázků z katakomb“ upozornili jsme již ve „Hlídce lit.“ r. 1892., tam jsme poukázali na zajímavost jejich. V tomto II. díle vyšly zase dvě delší povídky a poslední šestá, jak titulní list, jímž tento díl končí, vyjde jako díl III. První z obou povídek „Vypovězenci“ vypravuje o útrapách tělesných, ale též o duchovních radostech křesťanských mučeníků vypovězených do dolů na Korsice s jedné strany a s druhé o bojích duševních i tělesných hrdých Římanů, než se dostali do přístavu křesťanské víry. Druhá „Soteris“ vzata jest ze života sv. mučenice Sotery z rodiny starořímské, ze které zrodil se i sv. biskup Ambrož. Líčení jest opět živé, zajímavé projevující velikou znalost života jak starořímského tak i prvních křesťanů.

Překlad je sice plynný, ale zdá se, že přece s jakýmsi chvatem byl pořizován, poněvadž na dvou místech i jména zaměněna; tak na

str. 10. místo Hippolyta má býti Faustina, podobně na str. 196. poslední řádek místo Korinthius Kryšpín. Na str. 140. z loubí vábil*y* sedadla. na str. 15. píše překl. i bohy pohanské velkým písmenem. *J. Blokša.*

Knihovna „Besed lidu.“ Č. 4. Markýzka *Colombiová:* „Zlaté sny.“ Z vlaštiny přeložil *G. Žďárský.* V Praze 1894. Nakl. J. Otto.

Zlaté sny o blahobytu v Americe často již rozbily tichý a spokojený život mnohé rodiny u nás, zvláště když sny takové vloudily se do hlavy, která jest základem štěstí rodiny, totiž do hlavy otcovy. O takových záhubných snech vypravuje známá italská spisovatelka v této povídce. Dosti nuzně sice, ale přece při přičinlivosti všestranné spokojeně žil varhaník Viktor se ženou, která byla učitelkou. Oba milujíce se, se společným úsilím starali se o zaopatření dítek. Tu vrátil se strýc z Ameriky bohat a popletl hlavu Viktorovi tak, že z lásky k rodině a dychtivosti jí bohatství zaopatřiti odešel tajně do Ameriky. Tam brzy se sny jeho rozplynuly, když nouze, do které upadl, poněvadž jako varhaník tam nic vydělati nemohl, a konečně nemoc mu ukázaly holou skutečnost. Churav přepraven od konsula do Italie zpět, stydí se vrátiti se k ubohé ženě, která mezi tím s nadlidským úsilím děti své živí, a k návratu nedal se pohnouti dopisy ženinými. Konečně vyhledají byt jeho děti a nemohouce k němu, napíší před domem do sněhu, aby k nim přišel. Tím přemožen připlížil se v noci k oknu, kde nejstarší dcera spí, aby se s ní rozloučiti mohl, poněvadž chtěl odejíti do světa, aby snad slabotou přemožen přece k rodině se nevrátil. Rozmluvu jejich uslyší žena a než on může odejíti, otevře mu, tu dojat vchází znova domů.

Jak poznati z této črty, je myšlenka zde velmi šlechetná a též plynně vypravována až na některé nesprávnosti v překladu doslovném z italštiny. — Kéž jen redakce „Knihovny Besed lidu“ svědomitě vybírá, aby četba v ní uveřejňovaná byla skutečnou potravou, ne otravou lidu. *J. Blokša.*

Emil Zola: „Za živa pohřben.“ Přeložil *Josef Bartoš.*

„Národ náš od pradávna rád a mnoho čítal a z čtení svého čerpal posilu a nadšení k podnikům, jež jej postavily mezi první bojovníky za svobodu a rovnoprávnost národů.“ — „Můžeme směle říci, že pouze tehda, když každý i nejprostší příslušník národa našeho bude proniknut vlasteneckým nadšením a pravým vzděláním, z něhož se rodí mravný i hmotný pokrok, jen tehda národ náš vítězně obstojí v denních bojích za svůj život a za drahé odkazy předků našich.“ „Při tom vyhýbáme se bedlivě všemu, co by za odměnu okamžité sensace a pikantnosti uvedlo v nebezpečí útlocit a smysl pro mravnost, vlastenectví a nábožnost našeho lidu.“

Vyňali jsme úmyslně z delšího provolání p. Ottova, přiloženého k „Besedám lidu,“ tyto tři věty, abychom jednak vděčně kvitovali mu jmenovitě slib v poslední větě daný, a jednak projevili silnou pochybnost, že by právě tato novella Zolova uveřejněná v „Knihovně Besed lidu,“ jež přece mají míti stejný program a účel jako „Besedy

lidu,“ byla obzvláště způsobilou vzbuditi i v „nejprostším příslušníku národa“ ať již nadšení, či povznešení, či poučení. Novella Zolova je přece pouze a jedině na sensaci vypočtena a co horšího, při vší snaze dodati jí rázu pravděpodobnosti, prostě nemožná! Thema není dokonce novým — stav zdánlivě mrtvého, jehož činnost tělesná naprosto je paralysována, ale duch zůstal svěžím a vnímavým — líčen bezpočtukráte; novým jest pouze, že tento za živa pohřbený, ač hrob zasypán, bez cizí pomoci se dostal ven. Vytáhl z rakve hřebík, propiloval jím prkno, obrátil se v rakvi, s nadlidským úsilím prkno vylomil, prorazil úzkou stěnu hlíny, dělící jej od vedlejšího, na štěstí prázdného a otevřeného hrobu — a vpadl tam. Opakujeme — prostě nemožné! Ale Zola tohoto osvobození potřeboval k vůli effektnímu zakončení: Za živa pohřbený totiž nesmírným rozčilením a vysílením upadl do těžké, dlouhé nemoci, a opustiv nemocnici shledal, že žena jeho, majíc jej za mrtvého, chystá se podati ruku muži, který mnohem spíše nežli on jí zabezpečiti může klidný, šťastný život. Má se objevit? Naděje její zničit? Začít znova s ní ten život plný bídy, neschopen k práci, nezdravý a bez moci? Po dlouhém duševním boji — odchází, aby štěstí jejího nepokazil.

Podnik Ottův bezpříkladnou lácí svou (číslo 6 kr.) hodí se pro kruhy nejširší; tím více tedy třeba, aby při volbě látky v ničem nespuštěn se zřetele krásný účel, jenž v provolání přesně vytčen.

M. Zavoral.

Listy z Prahy. XX. Připadla nám letos tisíciletá památka úmrtí velkého krále mocné říše velkomoravské. Jest věc přirozená, že byla slavena především na Moravě, kdež i zasloužilý oživovatel slavné minulosti moravské P. Method Halabala napsal o Svatoplukovi ve chvalné péči o poučení lidu obšírnější spis. Ale v Čechách památka ta byla úplně pominuta. Tu i tam objevila se ovšem zprávečka v novinách, kromě ní však ani Praha ani venkov, ani věda ani poesie neuznaly výročí to za hodno bližšího povšimnutí. Jakoby to byla událost bezvýznamná, bez všelikého dosahu na další osudy národu, a jakoby Čechy a Morava nebyly jedno tělo, jedna krev; vzájemnost, sounáležitost, pospolitost obou zemí zůstala — jak obyčejně ve skutečnosti — na jazyku a na papíře. Snad aby nezevšedněla; neboť co by si pak počali slavnostní řečníci, není-li pravda? A přece hodila se památka ta dobře ke srovnávání a uvažování. Řekněme jen tolik: Roku 1892. připadla tisíciletá paměť usídlení divokých Maďarů v Evropě, a potomci jejich chystají se ten skutek světu připomenouti r. 1897. způsobem nejvelikolepějším. I vnucuje se úvaha: jakými nacházejí dějiny po 1000 letech nás, národ už tehdy křesťanský a kulturní, a jakými nachází historie Maďary, tehdy divoký kmen? Tu se namítala příležitost zajisté příhodná, vysvětliti ten sestup a vzestup, pověděti několik slov pravdy národu, rozebrati minulost a její proudy, jakož i duši kmene našeho a její složky, a po případě i otevříti perspektivu do druhého tisíciletí.

Ale u nás řádí božská sebedůvěra, každý myslí, že vše je dobré, co dělá, a že to nebude míti následků; spisy lehkomyslné, mravnost a poctivost obratně podvracující, sprosté, házejí se na trh, vystavují ve výkladních skříních a odebírají v kavárnách a hostincích — a to jsou — naše nejveřejnější čítárny! — bez protestu veřejnosti i nejpovolanějších činitelův, a ponechávají se svému všeotravujícímu osudu, jako bychom byli národ třicetimilionový, který si ovšem už může dovoliti ledajaký luxus, a jakoby nikdo na světě nám nemohl a nechtěl ublížiti. A přece ještě není žádný z velikých cílů našeho národního boje dosažen, ba posud nesmí ještě ani česká Praha na každém domě vyvěsiti pouze českou tabulku uliční, posud česká fakulta právnická vydává svým posluchačům po rigorosech pouze německá vysvědčení, posud chodí v Praze do německých škol obecných přes 2000 dětí českých, a — ať uvedeme i ten příklad — v král. Oboře, zemi náležející a sněmem spravované, v němž máme už 10 let většinu, názvy stromův a rostlin, jakož i nápisy cest jsou napřed německé! Ale přes to už, jak se zdá, mnohým se omrzuje ten nekonečný boj jazykový (zdaž také Němcům?), už i mocné druhdy šiky proti jednomu nepříteli postupující se rozestupují na drobné houfce, věnující mysl i srdce místo hlavnímu boji věcem docela jiným, druhotným, bavící neb hašteřící se mezi sebou a rozcházející se podle libosti své na nejprotivnější strany, odkud kdo ví kdy a zda vůbec se opět sejdou.

Ale takým národ náš byl vždycky: s nadšením vždy se vrhal za novou ideou, když pak mu dosti rychle nepadala uskutečněna v klín, ochládl oheň, v půli cesty jsme se obrátili, a ze všech skvělých výprav a podnikův odnášíváme si jen — vzpomínku: zisk sklízejí druzí. Svět se diví našemu zápalu, uznává naši podnikavost a energii, naše nadání, ale jest už zvyklý viděti při tom všem konečný neúspěch. Chybíť české povaze vytrvalost, rozmysl, vzájemná sebeúcta a opět vytrvalost. Zvláště pak zasluhuje povšimnutí ten úkaz, že většina všech nectností domácích připadá na vrub našeho vzdělanectva, která je Bůh sám ví odkud vdychuje a vssává. Lid jest obětovný, statečný, k vůdcům ochotný, lne opravdu vzácnou láskou k svému národu a jazyku; ale podívejme se už na Čecha zbohatlého aneb úřadu vyššího dosáhšího: jak opatrně se vzdaluje všeho, kde by měl osvědčovati veřejně národní ctnosti a býti lidu vzorem, jak ze samé spravedlnosti je k vlastním rodákům nespravedlivým, řeč mateřskou skromně řadí všude za cizí, a počíná si vůbec libovati v tak zvaném tajném vlastenectví, jestliže se dokonce neodtrhne od svého rodu. Nemůžeme si pomoci, ale zdá se nám, že čím více se množí intelligence česká, tím méně se jeví jednoty a pospolitosti i v cílech nejvyšších, i v cestách k nim vedoucích. Jakási valorie chybí krvi její. Jen poslyšme prostého čtenáře, co soudí o těch stále se množících sporech a o tom vzrůstajícím drobení názorů! Budeme sotva povzneseni jeho úsudkem. A kdož by se mu také divil? Neboť ubohý hned čte, že státní právo je bezcenný, zvetšelý pergamen, brzy zase toto třebas od téže osoby se vyhlašuje za nejdrahocennější poklad národní; tu opět se dočítá, že stačí právo přirozené místo historického; jen říci: Jsme tu, a musí se nám státi po právu. Jinde se hlásá, že napřed je chléb, aby se člověk mohl najísti, a pak teprve přijde národnost a vše ostatní. Jiné vidí hledati spásy ve všeobecném právu volebním, odmítati spojenství se šlechtou, po kterém však nepřátelé mocnější a vlivuplnější touží

a sní; jiné časopisy konečně mu píší, že nám už není třeba náboženství ani víry. Schválně se ani nezmiňujeme o těch časopisech, které se smýkají toliko bahnem babských klevet, osobního ostouzení a špinění z pohnutek nevěcných a nízkých. A tu se nám opět zdá, že ta bujná úroda na časopisy, jichž bylo za rok minulý bibliograficky napočítáno již přes 500, nepřinesla a nepřináší domnělého užitku a požehnání a že by nebylo zle, kdyby jich bylo o polovinu méně. Neboť mnohým píšícím chybí vědomí odpovědnosti, dostatek objektivnosti, nezbytný kousek idealnosti, ba některým snad i potřebná výše vědomostí a zvláštní ušlechtilosti. A kdyby jim i nechybělo nic: čtenářstvo tím vzrůstem časopisů se rozptyluje, odběratelstvo se drobí, lidé podporující nějakou tou zlatkou existenci časopisu myslí, že obětovali dosti na účely národní, a tak i kapital národní se zbůhdarma utrácí, a lidé při tom zvykají pozlátkové chvále a slávě novinářské, ba kadidla toho se přímo dožadují i za prosté konání povinnosti.

A jak o tomto druhu tisku platí slovo Goetheovo: „Méně bylo by více,“ tak ve svém dnešním zpátečnictví se odvažujeme i dále a pokládáme též nynější produkci knihovou za méně užitečnou, než kdyby se tisklo o polovici méně. Malá procházka knihopisným katalogem ukazuje, jaká zpousta knih ročně padá do propasti nepaměti a co zbytečných knih původních i přeložených se mihlo tržištěm knihkupeckým. Nakladatelé rozšiřují své závody, — ale i svá skladiště neprodaných knih. A kdo trpí nejvíce tou horečkovou hyperprodukcí? Kniha dobrá —, které při tom všem ku podivu pořád je nedostatek. Trvá skoro 20 knihoven pro mládež, které samy ročně na 200 knih vysílají do dětského světa: a kolik z nich vlastně mělo býti vydáno?

Jako jsme před lety toužili po hojnějším počtu časopisů, knih, illustrací — tak dnes čtenáři volají po opaku. Ale kdybychom se i smířili se vším: že časopisy jako „Vějíř,“ knihy jako „Děvče se třemi spodničkami,“ „Divoké koření“ a „Pikantní procházky Prahou“ mohou u nás nacházeti takový odbyt, s tím by se upřímný přítel české knihy a jejího poslání neměl smířiti nikdy, proti tomu by všichni měli volati do zbraně. — —

Bohužel mohou se opírati takovéto výpary fantasie o směr, který u nás strana pokroková přivedla k slovu, ač se tak zajisté děje proti jejím snahám i proti její vůli. Ptáte se, co je to vlastně ta pokroková strana? Vypisuje to sama v knize „Proces s omladinou,“ vyšlé v Kolíně nákladem Al. Hajna a k tisku upravené Ant. Čížkem a Al. Hajnem; i nebude snad nezajímavo vzhledem k její veřejné již důležitosti zmíniti se o tom obšírněji.

Vznikla z mladočeské části studentstva družící se kol „Časopisu českého studentstva,“ jejž r. 1889. počal vydávati K. St. Sokol. Časopis sám byl již „pouhým výnikem jistých již existujících snažení, která vznikla hlubším studiem modernějších proudů literarních, pozorováním života u cizích národův a u nás, srovnáváním jich a nalézáním nedostatků v životě našem, odkrýváním nových potřeb v něm a pod.“ Roku 1890. stoupenci „Časopisu“ ve spolku „Slavii“ dali si poprvé jméno pokrokové strany a získali při volbách ve spolku většinu. Přijavše do programu otázky politické, kulturní a socialní, vešli ve styk s dělnictvem a „způsobili nevídaný posud u nás zjev, aby si práce rukou podala pravici s prací mozku.“ Strana svolala dva sjezdy roku 1891. do Prahy a roku 1892. do Vídně, a tam přijat za účasti

studentstva též jihoslovanského tento program: Každý národ má býti svým pánem, on má činiti stát. I český národ má býti politicky samostatným, jako býval. Prostředkem k nabytí té samostatnosti jest obnova státního práva. I ostatní národnosti rakouské buďtež politicky samostatny a foederativně spojeny. Ústava má býti ryze lidová: má vlásti úplná svoboda svědomí, slova, tisku, spolčovací a shromažďovací; všeobecné právo hlasovací do všech sborů zastupitelských bez rozdílu pohlaví od 21. (!) roku. Úředníci mají býti osobně odpovědni za všeliké porušení zákona, soudci volitelni, působnost lidových soudů se má rozšířiti a soudnictví býti bezplatné a na výkonné moci zcela neodvislé. Místo stálého vojska, „které s újmou svobod jednotlivců, s újmami mravními i hospodářskými jest nejmocnější stále hrozivou podporou dnešních řádů,“ má nastoupiti milice, vojsko lidové. Samospráva má býti proti možné úřadovládě rozšířena i na záležitosti politické; školstvo chce míti strana opraveno, bezplatné a až do vysoké školy přístupným obojímu pohlaví. Náboženství jest soukromou věcí jednotlivcovou, církev má býti nezávislá na státu a stát nezávislý na církvi, obé má býti odděleno. Nejcharakterističtější pro pokrokové hnutí je však stránka socialní. Tu chce odstraniti porobu na poli hospodářském, povznésti postavení maloživnostníka, rolníka, dělníka a ženy; chce spravedlivé rozdělení břemen zavedením progressivní daně důchodové, která by stihla právě nejbohatší třídy, zrušení daní nepřímých, chce bezplatnou pomoc lékařskou a sestátnění lékáren, hospodářskou rovnost obojího pohlaví, zrušení fideikomisu, vyloučení z exekuce existenčního minima rolníkova, zkrácení pracovní doby pro dělníka až i na 8 hodin denně, stanovení nejmenší mzdy pro muže i ženy stejné, zákaz práce dětí atd. atd.

Literarně vystupovala pokroková strana studentská vedle „Časopisu českého studentstva“ také ještě „Vzdělávací bibliothekou,“ „Bibliothekou socialních nauk“ a „Epištolami pro lid,“ jichž prý rozšířila na 60.000, později ještě „Novými proudy“ a „Rozhledy“ (chrudimskými), politicky získala si několik časopisů též dělnických, a dnes prý už má strana ta asi 16 časopisů v řízení svém. Nejnověji počala vydávati v Kolíně krejcarové listy „Lid“ a „Ruch.“ Též nástupce krajně (radikalně) mladočeské „Neodvislosti,“ „Radikalní listy,“ dnes už náleží jim. Dělnický živel, který se ke straně přidal, pochází většinou z mladší generace, „omladiny,“ jak si sama přezdívá, nespokojené s posavadním vedením a programem dělnickým.

V programu tomto heslo volné lásky se ještě nevyskytuje. Ale ozývá se čím dál hlasitěji ve straně. Ono prý nejlépe přispěje k rozřešení otázky ženské vůbec a manželské zvlášť. Nemluvě o tom, je-li potřeba rozvinovati otázku tuto právě v naší společnosti a dokonce v době, kdy ještě nemáme zabezpečenu jsoucnost národní, pak se strany mládeže, namnoze ještě na rodičích závislé, se studiemi svými nehotové, neženaté, neb dokonce se strany pomocníků dělnických, a neohlížeje se na to, že věci té vůbec nerozhodne národ jediný a nerozřešil ještě ani žádný národ takový, jejž snad opravdu pálí, poněvadž s ní nerozlučně spojena jest otázka výchovu dětí z volné lásky pošlých, poněvadž dále církev všude bude proti ní a poněvadž otázka ta nikde ještě není tak naléhavá, aby parlament a vláda pro ni nové boje zdvíhati a společnost rozvraceti musili: chceme jen připomenouti zde konkretní případ, který se udál minulý měsíc a také novinami byl zaznamenán. Medik B.

zamiloval si choť jistého učitele, matku tuším dvou dítek. Svedl ji, ona od muže odešla a odstěhovala se do bytu medikem placeného, který tam za ní dojížděl. Kdysi tam přišel také její muž, strhla se váda, jejíž výsledek stál dva životy lidské: medik milenku probodl a sebe otrávil. Kollegové pak mu za to položili na rakev věnec s nápisem: „Hrdinovi volné lásky" a druhý s nápisem podobným. — Kdyby medik onen byl učitelovi ukradl 5 zl., byl by sprostým zlodějem; ale že mu ukradl ženu a dětem matku, že mu zničil štěstí životní a dětem zůstavil nečestnou a otravnou vzpomínku, za to byl po smrti oslavován — jako hrdina volné lásky... Co k tomu ještě dodávati? Ale první toto veřejné „vystoupení" volné lásky vrhá jistě příšernou záři na její příchod. Ona straně pokrokové získá nejméně lásky a národu, jenž zrodil Štítného, Husa a Komenského, také hrdiny její, podivně svědčí.

FEUILLETON.

O novější žurnalistice.

Rusky napsal *F. Bulgakov.* — Přeložil *J. Mráz.* (O.)

III.

Ale to, co v Anglii bylo a jest odbyto, skutečně odbyto, v Německu vládne až do této doby, lze-li věřiti Karlu Lou, který otiskl v „Mineteenth Century" velmi zajímavé pojednání o poměrech současného německého tisku.

Na březích Sprevy veřejné mínění daleko není takovou silou, jakou se jeví v Anglii nebo ve Francii. I německý tisk ve většině případů zaznamenává toliko fakty, ale nepřipravuje jich. On jest poslušný nástroj vládnoucí moci, jejím protokolistou nebo tajemníkem, ale nikoli rádcem. Berlínská vláda vyhledává si mezi časopisy buď obránce, buď censory, ale nikoli kontrolory a učitele, jak se to má s tiskem v Anglii. V Německu i nejsilnější a nejvzletnější článek v očích knížete nebyl než „tiskařská čerň" (Druckerschwärze), které nepřikládalo se významu víc než větru, který zafoukl do starého komínu.

Takové hluboké opovržení k tisku zůstává v platnosti i od té doby, kdy padl „železný" kancléř. Pravda, německý tisk odplácí mu i s úroky jeho opovržení k sobě. Lokaji péra pro bývalého kancléře, kteří nedávno ještě žádali od něho milosti, teď obrátili se proti němu. Pravda jest i to, že ze všech nepříjemností, stíhajících člověka, jenž ztratil moc, jest nejtíže snášeti urážky od svých včerejších lokajův. Ale tu veliký státník žne jen to, co jím samým bylo naseto. Naučiv německý tisk psáti pod svým diktandem, nesmí se rmoutit z nynějšího jeho štvaní proti sobě, protože tisk zůstal věren tomuto svému zvyku i za nového kancléře. Ne nadarmo hr. Kaprivi v nedávné své řeči s takovým opovržením vyslovil se o „pisálcích."

Německý tisk naučený nemít vlastního mínění poddával se toliko všeobecnému instinktu panujícímu v Německu, kde se nic

nedá dělat bez rozhodování policie. Angličan diví se i tomu, že tisk tam ještě nestal se státním zřízením.

Tento nedostatek iniciativy má za následek paralysování v německých listech všeliké původnosti a možno říci všelikého skutečného nadání. Není téměř ani jediného organu, který by držel vysoký ton, byl by neodvislý ve svých úsudcích, měl by své zprávy. Lou tvrdí, že v Berlíně ne víc než tři časopisy dostávají zvláštní telegramy z jiných hlavních měst. V příčině Anglie německé časopisy užívají autografického listu pod názvem „Englische Correspondenz“ nebo „Dopisů z Londýna,“ vyráběných v Berlíně podle anglických novin.

Ostatně i užívání zvláštního telegrafního drátu pro ně spojeno je s obtížemi a překážkami, neboť monopol v příčině telegrafických zpráv patří agentstvu Wolfa, tomuto „bureau plazícího se tisku,“ t. j. toho tisku, který dostává podpory od vlády za bezprostřední služby v jejích zájmech. Podpory platí se obyčejně buď penězi, buď in natura. Agentstvo Wolfa odplácí se in natura: s jedné strany úřední ochranou, s druhé — výsadou. Úřední ochrana jeví se v dodávce agentstvu zvláštních zpráv a vládních sdělení, objasnění, opravení nebo vzorných zpráv určených pro německý i zahraničný tisk. Výsadou pak rozumí se právo prvenstva ve výpravě a dodávce telegramů. Důležitost takové přednosti je patrna. V náhradu za tyto výhody agentstvo Wolfa zavazuje se nepustiti do oběhu nic, co by mohlo býti na ujmu vlády, dáti ke kontrole ministra věcí zahraničných všecky pochybné zprávy a vůbec upravovat každou zprávu ve vkusu kuchyňského umění berlínské politiky.

Tisk čerpající z podobné organisace větší část svých zpráv, vždy jest v bezprostřední odvislosti od vlády. A nad to německé kancléřstvo za pomoci monopolu agentstva Wolfova může nepřímo působiti také na zahraničné časopisy.

Máme-li mluvit o „fondě obojživelníků“? V poslední čas na tento účet počítalo se nemálo. Ale nelze nevzpomnět na jeden Louem vypravovaný významný skutek z nedávné minulosti tohoto fondu. Běží o pokus podplatit jmenovaný autografický list „Englische Correspondenz.“ Pruská vláda, pokládajíc tento pramen německých zpráv o Anglii za cenný nástroj k úpravě výkladův a mínění anglického tisku na svou manýru, chtěla koupit jej s tím, aby redaktor jeho Schlesinger (je londýnským korespondentem „Kölner Zeitung“) zůstal redaktorem jako dříve. Cena byla ustanovena na 30.000 tolarů. Dr. Schlesinger strčil tuto sumu do kapsy a pak rozhodně odmítl jakoukoliv změnu ve své politické taktice.

IV.

Současné časopisecké poměry docela neřídí se dle vkusu nebo vrtochů jednotlivých vydavatelů nebo žurnalistů. Zde, jako všude, jest především tázati se po proposici, i tiskový organismus musí počítati s požadavky naň kladenými a žurnalisté býti tím, čím dělá je naše doba. Noviny podávají to, čeho si od nich přeje sám čtenář.

Na tento účet jde pěkný výklad všelijakého zneužívání novější žurnalistiky v předmluvě H. Maréa k pařížskému „Ročníku tisku“ na r. 1891. (Annuaire de la presse). Jeden anglický kazatel dobře řekl, že z lásky křesťanské lid nesnesl by listu, který by si výhradně vedl dle evangelického učení. Zajímavý mezi jiným jest následující skutek z nedávné praktiky anglické žurnalistiky. V Londýně vydává se pololiterarní týdenník „Tit — Bits“ (Skoupé drobty). V něm uveřejňují se krátké článečky a nenezajímavé anekdoty o nejrůznějších věcech. Časopis má ohromný odbyt. A když tajemný vrah žen, slovutný „Jack,“ ve whitchatelské čtvrti v Londýně začal provozovat své řemeslo, prodej „Skoupých drobtů“ klesl na 40.000 výtisků. Zločiny jevily se zajímavějšími než krotké zábavy, podávané obecenstvu zajímavým časopisem. Ale jakmile zločiny tyto omrzely, i „Tit — Bits“ opět značně stoupl v odbytu.

Je nezvratný fakt, že reporterství v současných novinách nabývá vrchu, že různými zprávami a výklady buď ve formě krátkých poznámek nebo dlouhých „interviewů“ vytláčejí úvahy. Tento zjev vznikl ze dvou podstatných příčin: ze svobodné konkurence časopisův a z proměnlivosti choutek čtoucího obecenstva Současný odběratel není spojenec nebo věrný přítel časopisu, jak bývalo se čtenáři dřívějších žurnalů, nýbrž spíše milovník nestálý ve svých citech, na jehož sympathie nelze se spoléhat. Na větší zabezpečení sympathií čtenářů nyní nevolky vymýšlejí se některé nikoli zbytečné vtipné prostředky.

„Figaro“ na př. od minulého roku uvedl v modu novinářský plebiscit, t. j. čtenářům předkládají se otázky o různých běžných událostech a thematech, která živě zajímají každého vzdělaného člověka, nebo o literarních a dějepisných problemech. Odpovědi došlé do redakce od čtenářů třídí se a nejzajímavější z nich otisknou se v celku nebo ve výtazích. Taková hra na otázky a odpovědi, dobrovolně přitahujíc k spolupracovnictví čtenáře a čtenářky a cvičíc je v duševním tělocviku, těsněji sbližuje je s časopisem, který ztrácí v jejich očích ráz čehosi slavnostního. Počet odpovědí o některých thematech dostupuje mnohdy až 1500.

Ostatně i současné obecenstvo není od toho, aby vyslechlo krátký úsudek, zvláště neodporuje-li jeho názorům, ale nic tak nevábí ho jako toto nakupení různých zpráv, krátkých novinek ze společenského života, z ulice, ze soudních síní, ze zákulisí, různých drobných událostí, z nichž skládá se náš denní život. Pravda, mnohdy i teď slyšeti výtky reporterstvu, ale odsuzování šmahem není zde docela na místě, neboť škodliva nebývá nová soustava, nýbrž ve většině případů její užití. K vůli vážnosti reporterstva pro novější novinářství měli by se jím zabývat jen zkušení a třelí žurnalisté, kdežto nyní svěřuje se pomocníkům žurnalistiky. A takový system sotva je přiměřený cíli. Dokud reporterstvo ještě bylo v plenkách, bylo snad na místě svěřit je podřízeným v žurnalistice, kteří neměli nic na práci, než sbírat zprávy, kde se hodilo. Vždyť i Charles Dickens, počav svou literarní karieru jako

žurnalista, jako reporter „Morning Chronicle," navštěvoval lázeň jen proto, aby zapisoval řeči lorda Johna Russela.

S rozvojem reporterstva i požadavky od novějších reporterů musily stoupnout. Reporter, jemuž jest umožněno vše slyšet a vidět, musí víc než dříve naučit se vše chápat. Čím více se rozšířilo pole jeho působnosti, tím těžší jsou i jeho povinnosti. Reporteři evropských časopisů poznávají, že jim třeba nejen mnoho se učit, ale i v životě tolik býti zkušenu, aby prohlédli lidi naskrz, které přijde jim vyslechnout, a ze všelikých na pohled zmatených úsudků vyslovili vůdčí ideu, učinili svůj závěr z toho, co se jim poví a co zamlčuje, a teprv mohli s dobrým svědomím podati poznatek čtoucímu obecenstvu. Aby měl kdo tyto vlastnosti, není třeba ani zvláštního nadání, neboť řemeslu reportera lze se úplně naučit.

Vůbec nutno uznat, že, patří-li nepopíratelně reporteru a interviewu budoucnost, odtud ještě neplyne, že pro pisatele vážných článků nebude místa. Dlouhá a promyšlená stať rovněž vždy najde své čtenáře. Redaktor jednoho většího francouzského časopisu trefně postavil to na oči jednomu ze svých mladistvých spolupracovníků: „Milý příteli, mohu kárat vaše články toliko v jednom — jsou nedostatečně dlouhy a nedostatečně nudny. K tomuto genru přivykli vaši čtenáři, nazvali by nás frivolnými, kdybychom začali psát kratčeji. Buďte méně stručný, jinak bude se nám rozejít." Anekdotická forma tu skrývá úplně správnou myšlenku: žurnalistika bez idei tak je nemožná jako žurnalistika stranící se faktů, neboť podstatu její tvoří přece polemika, v níž „ze srážky mínění objasňuje se pravda."

(Z a s l á n o.)

Pan Kodym praví proti mému posudku dílka „V duchu doby" („Hlídka lit." č. 11.): „Já mám dopisy v y n i k a j í c í c h pedagogů, v nichž vyslovují se o nich (o úvahách „V duchu doby") v e l m i p ř í z n i v ě . . ." Rozchází se tedy můj n e p ř í z n i v ý posudek velmi silně s posudky „vynikajících pedagogů." Bral bych svůj úkol referentský příliš lehce, kdyby mi lhostejno býti mělo, že jsem usvědčen vynikajícími lidmi z úsudku klamného. Obecenstvo může si mysliti: Kritik buď má zlou tendenci, buď nemá potřebných schopností a vědomostí k usuzování. Obecenstvo skutečně tak soudívá, o tom jsem se nejednou přesvědčil. Znám celou literarní činnost p Kodymovu a vím dobře, že je m ě l k á, d i l e t t a n t n í. Toho mi však nikdo neuvěří, neboť p. Kodym má dopisy vynikajících pedagogův, a ti rozhodují, ať řekne kdo co chce. Zde máte kořínek všelikých literarních zmatků! Spisovatel vydá slabou knížku, ale zašle ji „vynikajícímu pedagogu," „slovutnému spisovateli" a pod. Tito „vynikající" a „slovutní" pánové buď mají sami při své slovutnosti málo kritického rozmyslu, nebo neváží toho mnoho a odvděčí již autora nějakými krasořečnickými komplimenty. Člověk by ani mnohdy nevěřil. Vzpomínám si, jak před léty básník Heyduk napsal o literarní historii Bačkovského, že jest „úhelným kamenem české literatury!" Nemožno ovšem bráti nikomu, aby o jakékoliv jalovosti napsal v d o p i s e s o u k r o m é m, co se mu líbí, ale — táži se — j a k ý m p r á v e m d o v o l á v a j í s e s p i s o v a t e l é t ě c h t o s o u k r o m ý c h, b e n e v o l e n t n í c h ú s u d k ů p r o t i v e ř e j n é k r i t i c e, o b j e k t i v n í? Těmito soukromými pochvalami, spisovateli na veřejnost přinášenými, široké obecenstvo se vede, že si skutečné kritiky věcné pranic neváží, nehledě ani k tomu, že literarní slavomam těch kterých našich spisovatelů roste až k nadutosti. Důkazem toho je právě p. Kodym. V našich českých poměrech má však kritika také ten vážný, třeba zastřený úkol, jehož

nelze popříti ani se stanoviska jakési špatně pochopené „volnosti“ spisovatelské, aby bránila rozlízající se nadbytečné produkci literarních mělkostí a titěrek. Plníc tento úkol, nemůže se pozastavovati u toho, co lichotivého „vynikající“ a „slovutní“ pánové spisovateli napíší. Jsem-li při své činnosti referentské p. Kodymem velikopansky uznán či neuznán, nemůže míti vlivu na můj úsudek. Že „Učit. Noviny,“ „Komenský,“ „Hlas Národa“ spisek p. Kodymův pochválily, není proto již dobrý, a moje kritika špatná, a vím, že tytéž časopisy pochválily věci ještě horší.

J. Horský.

Dodatek.

P. Dr. Václav Řezníček napsal do „Lidových Novin“ (č. 234.) feuilleton: „Havlíčkův překlad Gogolových ‚Mrtvých duší‘ a referent ‚Hlídky Literarní‘ pan Vrzal.“ Na vysvětlenou dodávám toto.

P. Řezníček brzy potom, když referat p. A. Vrzala v č. 10. „Hlídky Lit.“ vyšel, psal mi delší list, ve kterém si stěžuje, že jsme jeho záměru s vydáním Havlíčkova překladu neporozuměli, a naznačoval, že referat onen povstal nějakým působením od vydavatelstva „Ruské Knihovny“ na p. referenta. Maje za to, že jest mi jednati s poctivým člověkem, odepsal jsem p. Ř., že milerád uveřejním ve „Hlídce Literarní“ jeho vysvětlení, že však by velice křivdil panu referentovi, kdyby jej obviňoval z nějakého nekalého spojení s „Ruskou Knihovnou“; ani p. referent ani já s vydavatelstvem žádných styků v té věci jsme neměli a nemáme. Dodal jsem, že p. referent asi sotva přijme „boj,“ kterým p. Řezníček mu vyhrožuje. Dále jsem nemínil věcí tou se zabývati. Avšak onen feuilleton je takového druhu, že dlužno naň poukázati, aby se objevil v pravém světle jeden z těch reformatorů naší literatury, za jakého se p. Ř. vtírá.

1. Ujistil jsem p. Ř. v listě svým jménem i svou ctí, že kniha byla panu referentovi, jakožto referentu o ruštině, ode mne na posouzenou poslána, a že ani p. referent ani já nějaké zprávy neb žádosti od „Ruské Knihovny“ a jejích spolupracovníků jsme nedostali, jež by snad na posudek onen byla působila. Za to nyní p. Ř. odpovídá p. referentovi týmže podlým podezíráním, že mu úsudek jeho byl z Prahy podstrčen.

2. Nemá prý „Hlídka Literarní“ ani „toho nejmenšího práva“ vytýkati mu, co má a co nemá vydávat; stejně prý by on mohl říci, že není třeba vydávati „Hlídku Lit.,“ poněvadž v Brně již vycházejí „Lit. Listy.“ — Logika ve srovnání tom je předně hodně šmatlavá. Dále, od které pak doby nemá časopis kritický práva říci, co kdo má neb nemá vydávati?! P. Řezníček smí prazbytečným vydáním „Mrtvých Duší“ demonstrovati proti vydání jinému, a nadávati na „Ruskou Knihovnu,“ že vydala, co chtěla (a dobře učinila!), a jemu se nesmí ani říci, že vydává zbytečnosti.[1]) Prapodivno!

3. Překlad Havlíčkův jest na naši dobu nedostatečný, jest příliš volný, místy neúplný. Náš p. referent to dokázal srovnáním, p. Řezníček mluví do větru, nemoha dokázati opaku; neznaje věci, opět podle podezírá, že p. referent vybral „opatrně“ jen těch 14 řádků z překladu.

4. P. Ř. mi psal a také ve feuilletoně píše o jakýchsi zákulisních pletkách stran „Ruské Knihovny.“ Po těch ani p. referentovi ani mně jakožto redaktoru nic není. Zde šlo pouze o to, bylo-li vydání překladu Havlíčkova zbytečné či ne. A bylo!

Podle toho posoudiž laskavý čtenář, jakým právem takový člověk, jako p. Dr. Řezníček, se dere do úlohy veřejného karatele. Chtěl prý „provokovati“ diskussi; já k takovýmhle nepočestným provokacím nemám dále za odpověď leč — opovržení.

P. Vychodil.

[1]) P. Ř. prý také zvěděl, kdyby se o Havlíčkově překladu a jeho vydání bylo vědělo, že by „R. K.“ překladu Hoškova nebyla vydala. P. Jar. Hrubý, red. „R. K.,“ však v dopise ujišťuje, že před svědky řekl panu Ř. právě opak toho!

R 53 Bd.

AP
52
H6
roč.11

Hlídka

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

